Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

473
Ep. 66.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

kW 235 F33

L. ANNÆI SENECÆ PHILOSOPHI EPISTOLÆ,

Quæ exſtant

Ex recenſione I. LIPSII & IO. FR. GRONOVII.

AMSTELODAMI,
Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios.
CIϽ IϽC LVIII.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

L. ANNÆI SENECÆ

AD LUCILIUM

EPISTOLÆ.

Argumentum

EPISTOLÆ PRIMÆ.

Temporis æſtimationem & uſum Lucilio commendat; non differri debere, non elabi, non male poni.

ITa fac, mi Lucili: vindica te tibi, & tempus quod adhuc aut auferebatur, aut ſurripiebatur, aut excidebat, collige & ſerva. Perſuade tibi ſic eſſe, ut ſcribo. quædam tempora eripiuntur nobis, quædam ſubducuntur, quædam effluunt. Turpiſſima tamen eſt jactura, quæ per negligentiam venit: & ſi volueris attendere, magna vitæ pars elabitur male agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat? qui diem æſtimet? qui intelligat ſe quotidie mori? In hoc enim fallimur, quod mortem proſpicimus: magna pars ejus jam præteriit. quidquid ætatis retro eſt, mors tenet. Fac ergo, mi Lucili, quod facere te ſcribis, omnes horas complectere: ſic fiet, ut minus ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum injeceris. Dum differtur vita, tranſcurrit. Omnia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Lucili, aliena ſunt: tempus tantum noſtrum eſt. In hujus rei unius fugacis ac lubricæ poſſeſſionem natura nos miſit, ex qua expellit quicumque vult. Sed tanta ſtultitia mortalium eſt, ut quæ minima & viliſſima ſunt, certe reparabilia, imputari ſibi, cum impetravere, patiantur: nemo ſe judicet quidquam debere, qui tempus accepit. cum interim hoc unum eſt, quod ne gratus quidem poteſt reddere. Interrogabis fortaſſe, quid ego faciam, quî tibi iſta præcipio? Fatebor ingenue: quod apud luxurioſum, ſed diligentem, evenit, ratio mihi conſtat impenſæ. Non poſſum dicere, me nihil perdere: ſed quid perdam, & quare, & quemadmodum, dicam: cauſſas paupertatis meæ reddam. Sic evenit mihi, quod pleriſque non ſuo vitio ad inopiam redactis: omnes ignoſcunt, nemo ſuccurrit. Quid ergo eſt? non puto pauperem, cui, quantulumcumque ſupereſt, ſat eſt. Tu tamen malo ſerves tua, & bono tempore uti incipias. Nam, ut viſum eſt majoribus noſtris: Sera parſimonia in fundo eſt. Non enim tantum minimum in imo, ſed peſſimum remanet.

EPIST. II.

Corporis quietem approbat, ſed & animi in una aliqua re aut ſtudio. Damnat curioſulos, qui per varios auctores & ſcripta diſcurrunt: pauca bonaque potius legere, & iis immorari ſuadet. Excerpendum ſemper aliquid, & animo inſerendum: a ſuo exemplo, qui ſenſum tunc Epicuri egregium, de Paupertate.

ET ex his quæ mihi ſcribis, & ex his quæ audio, bonam ſpem de te concipio: non diſcurris, nec locorum mutationibus inquietaris. Ægri animi iſta jactatio eſt. Primum argumentum compoſitæ mentis exiſtimo, poſſe conſiſtere, & ſecum mo-
rari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rari. Illud autem vide, ne iſta lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum, habeat aliquid vagum & inſtabile. Certis ingeniis immorari & innutriri oportet, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. Nuſquam eſt, qui ubique eſt. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas amicitias. Idem accidat neceſſe eſt iis qui nullius ſe ingenio familiariter applicant, ſed omnia curſim & properantes tranſmittunt. Non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qui ſtatim ſumptus emittitur. Nihil æque ſanitatem impedit, quam remediorum crebra mutatio. Non venit vulnus ad cicatricem, in quo crebro medicamenta tentantur. Non convaleſcit planta quæ ſæpe transfertur. nihil tam utile eſt, quod in tranſitu proſit. Diſtrahit animum librorum multitudo. Itaque cum legere non poſſis quantum habueris, ſat eſt habere quantum legas. Sed modo, inquis, hunc librum evolvere volo, modo illum. Faſtidientis ſtomachi eſt, multa deguſtare: quæ ubi varia ſunt & diverſa, coinquinant, non alunt. Probatos itaque ſemper lege: & ſi quando ad alios divertere libuerit, ad priores redi. Aliquid quotidie adverſus paupertatem, aliquid adverſus mortem auxilii compara, nec minus adverſus ceteras peſtes. Et cum multa percurreris, unum excerpe, quod illo die concoquas. Hoc ipſe quoque facio: ex pluribus quæ lego, aliquid apprehendo. Hodiernum hoc eſt, quod apud Epicurum nactus ſum. ſoleo enim & in aliena caſtra tranſire, non tanquam transfuga, ſed tanquam explorator. Honeſta, inquit, res eſt, læta paupertas. Illa vero non eſt paupertas, ſi læta eſt. Cui enim cum paupertate bene convenit, dives eſt. Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt. Quid enim refert, quantum illi in arca, quantum in horreis jaceat, quantum paſcat, aut fœneret, ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

alieno imminet, ſi non acquiſita, ſed acquirenda computat? Quis ſit divitiarum modus, quæris? Primus, habere quod neceſſe eſt, proximus, quod ſat eſt.

EPIST. III.

Male & temere ſæpe Amicos dici, qui re non ſunt. Si quis talis; omnia illi fidendum, & communicandum eſſe, tanquam alteris nobis. Timidi & ſubducti arguuntur; ſed & creduli nimis atque aperti. Medium optimum.

EPiſtolas ad me perferendas tradidiſti, ut ſcribis, amico tuo. Deinde admones me, ne omnia cum eo ad te pertinentia communicem, quia nec ſoleas ipſe quidem hoc facere. Ita eadem epiſtola illum & dixiſti amicum, & negaſti. Itaque ſic priore illo verbo quaſi publico uſus es, & ſic illum amicum vocaſti, quomodo omnes candidatos, bonos viros dicimus; quomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus. Hoc abierit. Sed ſi aliquem amicum exiſtimas, cui non tantumdem credis quantum tibi, vehementer erras,& non ſatis noſti vim veræ amicitiæ. Tu vero omnia cum amico delibera, ſed de ipſo prius. Poſt amicitiam credendum eſt, ante amicitiam judicandum. Iſti vero præpoſtere officia permiſcent, qui contra præcepta Theophraſti,cum amaverint, judicant; & non amant, cum judicaverint. Diu cogita,an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte: tam audacter cum illo loquere, quam tecum. Tu quidem ita vive, ut nihil tibi committas, niſi quod committere etiam inimico poſſis: ſed quia interveniunt quædam, quæ conſuetudo fecit arcana, cum amico omnes curas, omnes cogitationes tuas miſce.Fidelem ſi putaveris,facies. Nam multi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

fallere docuerunt, dum timent falli: & aliis jus peccandi ſuſpicando fecerunt. Quid eſt ergo, quare ulla verba coram amico meo retraham? quid eſt, quare me coram illo non putem ſolum? Quidam quæ tantum amicis committenda ſunt, obviis narrant, & in quaſlibet aures, quidquid illos urit, exonerant: quidam rurſus etiam cariſſimorum conſcientiam reformidant, &, ſi poſſent, ne ſibi quidem credituri, interius premunt omne ſecretum. Neutrum faciendum eſt. utrumque enim vitium eſt, & omnibus credere, & nulli: ſed alterum honeſtius dixerim vitium, alterum tutius. Sic utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitatæ mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, quæ motum omnem moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor. Itaque hoc quod apud Pomponium legi, animo tuo mandabitur. Quidam adeo in latebras refugerunt, ut putent in turbido eſſe quidquid in luce eſt. Inter ſe iſta miſcenda ſunt, & quieſcenti agendum, & agenti quieſcendum eſt. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, ſe & diem feciſſe & noctem.

EPIST. IV.

Hortatur ad perſeverandum in Philoſophia: à qua in ſerium & gravem, ac vere virum transſcribatur. Ceteros, pueros eſſe: timere non timenda. ut, Mortem inprimis. Atqui hanc finem malorum eſſe, & impetu aut deſperatione multos contempſiſſe: cur non ratione? Vitam ergo non amandam, & cottidie cogitandum, quam ex variis levibuſque cauſſis mors veniat. Emblema dein ex Epicuro, de veris Divitiis.

PErſevera ut cœpiſti, & quantum potes propera: quo diutius frui emendato animo & com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

poſito poſſis. Frueris quidem etiam dum emendas, etiam dum componis: alia tamen illa voluptas eſt, quæ percipitur ex contemplatione mentis ab omni labe puræ & ſplendidæ. Tenes utique memoria, quantum ſenſeris gaudium, cum prætexta poſita, ſumpſiſti virilem togam, & in forum deductus es: majus exſpecta, cum puerilem animum depoſueris, & te in viros philoſophia tranſcripſerit. Adhuc enim non pueritia in nobis, ſed, quod eſt gravius, puerilitas remanet: & hoc quidem pejus eſt, quod auctoritatem habemus ſenum, vitia puerorum: nec puerorum tantum, ſed infantium. Illi levia, hi falſa formidant: nos utraque. Profice modo, & intelliges, quædam ideo minus timenda, quia multum metus afferunt. Nullum magnum malum, quod extremum eſt. Mors ad te venit. timenda erat, ſi tecum eſſe poſſet: neceſſe eſt, aut non perveniat, aut pertranſeat. Difficile eſt, inquis, animum perducere ad contemptionem animæ. Non vides, quam ex frivolis cauſſis contemnatur? Alius ante amicæ fores laqueo pependit, alius ſe præcipitavit à tecto, ne dominum ſtomachantem diutius audiret; alius, ne reduceretur è fuga, ferrum adegit in viſcera. Non putas virtutem hoc effecturam, quod effecit nimia formido? Nulli poteſt ſecura vita contingere, qui de producenda nimis cogitat: qui inter magna bona multos conſules numerat. Hoc quotidie meditare, ut poſſis æquo animo vitam relinquere: quam multi ſic complectuntur & tenent, quomodo qui aqua torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. Plerique inter mortis metum, & vitæ tormenta, miſeri fluctuant: & vivere nolunt, & mori neſciunt. Fac itaque tibi jucundam vitam, omnem pro illa ſolicitudinem deponendo. Nullum bonum juvat habentem, niſi ad cujus amiſſionem præparatus eſt animus. Nullius autem rei facilior amiſſio eſt, quam quæ deſiderari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſiderari amiſſa non poteſt. Ergo adverſus omnia quæ accidere poſſunt etiam potentiſſimis, adhortare te & indura. De Pompeii capite pupillus & ſpado tulere ſententiam: de Craſſo crudelis & inſolens Parthus. Caius Cæſar juſſit Lepidum Dextro tribuno præbere cervicem: ipſe Chæreæ præſtitit. Neminem eo fortuna provexit, ut non tantum illi minaretur, quantum permiſerat. Noli huic tranquillitati confidere. momento mare evertitur: eodem die, ubi luſerunt navigia, ſorbentur. Cogita poſſe latronem & hoſtem admovere jugulo tuo gladium: ut poteſtas major abſit, nemo non ſervus habet in te vitæ neciſque arbitrium. Ita dico, quiſquis vitam ſuam contempſit, tuæ dominus eſt. recognoſce exemplum eorum, qui domeſticis inſidiis perierunt, aut aperta vi, aut dolo: & intelliges, non pauciores ſervorum ira eeciſſe, quam regum. Quid ad te itaque, quam potens ſit quem times, cum id propter quod times, nemo non poſſit? At ſi forte in manus hoſtium incideris, victor te duci jubebit, eo nempe quo duceris. Quid te ipſe decipis, & hoc nunc primum, quod olim patiebaris, intelligis? Ita dico, ex quo natus es, duceris. Hæc & hujuſmodi verſanda in animo ſunt, ſi volumus illam ultimam horam placidi expectare: cujus metus omnes alias inquietas facit. Sed ut epiſtolæ finem imponam, accipe quod hodierno die mihi placuit. & hoc quoque ex alienis hortulis ſumptum eſt. Magnæ divitiæ ſunt, lege naturæ compoſita paupertas. Lex autem illa naturæ, ſcis quos nobis terminos ſtatuit? Non eſurire, non ſitire, non algere. Ut famem ſitimque depellas, non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus, nec ſupercilium grave, & contumelioſam etiam humanitatem pati: non eſt neceſſe maria tentare, nec ſequi caſtra. Parabile eſt quod natura deſiderat, & appoſitum: ad ſuperva-

cua ſudatur. Illa ſunt quæ togam conterunt, quæ nos ſeneſcere ſub tentorio cogunt, quæ in aliena littora impingunt. Ad manum eſt, quod ſatis eſt.

EPIST. V.

Arcet ab oſtentatione Philoſophiæ, & ne cultu notabilem aut victu ſe faciat. Non ſpernere vulgi omnia, ſed modice adhibere, & citra vitium. Sordes abdicat: ad Naturæ legem nos vocat. Clauſula eſt, ex Hecatone, de Spei & Metus conjunctione. Liberum ab altero eſſe, qui alteram poſuit: obnoxium utrique, qui uni.

QUod pertinaciter ſtudes, & omnibus omiſſis, hoc unum agis, ut te quotidie meliorem facias, & probo & gaudeo: nec tantum hortor, ut perſeveres, ſed etiam rogo. Illud autem te admoneo, ne eorum more qui non proficere, ſed conſpici cupiunt, facias aliqua, quæ in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia ſint. Aſperum cultum, & intonſum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi poſitum, & quidquid aliud ambitionem perverſa via ſequitur, evita. Satis ipſum nomen philoſophiæ, etiam ſi modeſte tractetur, invidioſum eſt. Quid ſi nos hominum conſuetudini cœperimus excerpere? Intus omnia diſſimilia ſunt: frons noſtra populo conveniat. Non ſplendeat toga: ne ſordeat quidem. non habeamus argentum, in quod ſolidi auri cælatura deſcenderit: ſed non putemus frugalitatis indicium auro argentoque caruiſſe. Id agamus, ut meliorem vitam ſequamur quam vulgus, non ut contrariam: alioqui quos emendari volumus, fugamus, & à nobis avertimus. Illud quoque efficimus, ut nihil imitari velint noſtri, dum timent ne imitanda ſint omnia. Hoc primum philoſophia promittit, ſenſum communem, huma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

humanitatem & congregationem: à qua profeſſione diſſimilitudo ſeparabit. Videamus ne iſta, per quæ admirationem parare volumus, ridicula & odioſa ſint. Nempe propoſitum noſtrum eſt, ſecundum naturam vivere. Hoc contra naturam eſt, torquere corpus ſuum, & faciles odiſſe munditias, & ſquallorem appetere, & cibis non tantum vilibus uti, ſed tetris & horridis. Quemadmodum delicatas res deſiderare, luxuriæ eſt: ita uſitatas & non magno parabiles fugere, dementiæ eſt. Frugalitatem exigit philoſophia, non pœnam: poteſt autem eſſe non incompta frugalitas. Hic mihi modus placet. Temperetur vita inter bonos mores & publicos: ſuſpiciant omnes vitam noſtram, ſed & agnoſcant. Quid ergo? Eadem faciemus, quæ ceteri? nihil inter nos & illos intererit? plurimum. Diſſimiles eſſe nos vulgo, ſciat, qui inſpexerit propius. qui domum intraverit, nos potius miretur, quam ſupellectilem noſtram. Magnus ille eſt, qui fictilibus ſic utitur, quemadmodum argento: nec ille minor eſt, qui ſic argento utitur, quemadmodum fictilibus. Infirmi animi eſt, pati non poſſe divitias. Sed ut hujus quoque diei lucellum tecum communicem, apud Hecatonem noſtrum inveni, cupiditatum finem, etiam ad timoris remedia proficere. Deſines, inquit, timere, ſi ſperare deſieris. Dices, quomodo iſta tam diverſa pariter ſunt? ita eſt, mi Lucili: cum videantur diſſidere, conjuncta ſunt. Quemadmodum eadem catena & cuſtodiam & militem copulat: ſic iſta quæ tam diſſimilia ſunt, pariter incedunt. Spem metus ſequitur. Nec miror iſta ſic ire. utrumque pendentis animi eſt, utrumque futuri expectatione ſoliciti. Maxima autem utriuſque cauſſa eſt, quod non ad præſentia aptamur, ſed cogitationes in longinqua præmittimus. Itaque providentia, maximum bonum conditionis hu-

 manæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

manæ, in malum verſa eſt. Feræ pericula quæ vident, fugiunt; cum effugere, ſecuræ ſunt: nos & venturo torquemur & præterito. Multa bona noſtra nobis nocent. timoris enim tormentum memoria reducit, providentia anticipat. Nemo tantum præſentibus miſer eſt.

EPIST. VI.

Proficere ſe in Philoſophia; & argumentum eſſe, quod vitia ſua agnoſcat. Velle ſe cum eo, ut vero amico, omnia communicare, quæ ſint utilia: idque proprium ſapientis. Conſuetudinem bonorum valde efficacem, & ſupra ipſa præcepta videri: quod exemplo Philoſophorum aliquot docet.

INtelligo, Lucili, non emendari me tantum, ſed transfigurari: nec hoc promitto jam aut ſpero, nihil in me ſupereſſe, quod mutandum ſit. Quidni multa habeam quæ debeant corrigi, quæ extenuari, quæ attolli? Et hoc ipſum argumentum eſt in melius tranſlati animi, quod vitia ſua, quæ adhuc ignorabat, videt. Quibusdam ægris gratulatio fit, cum ſeipſi ægros eſſe ſenſerunt. Cuperem itaque tecum communicare tam ſubitam mei mutationem: tunc amicitiæ noſtræ certiorem fiduciam habere cœpiſſem: illius veræ, quam non ſpes, non timor, non utilitatis ſuæ cura divellit: illius, cum qua homines moriuntur, & pro qua moriuntur. Multos tibi dabo, qui non amico, ſed amicitia caruerunt. Hoc non poteſt accidere, cum animos in ſocietatem honeſta cupiendi par voluntas trahit. Quid ni non poſſit? Sciunt enim ipſos omnia habere communia, & quidem magis adverſa. Concipere animo non potes, quantum momenti afferre mihi ſingulos dies videam. Mitte, inquis, & nobis iſta, quæ tam efficacia expertus es. Ego vero cupio iſta omnia in te transfundere, & in hoc gaudeo

gaudeo aliquid diſcere, ut doceam: nec me ulla res delectabit, licet eximia ſit & ſalutaris, quam mihi uni ſciturus ſim. Si cum hac exceptione detur ſapientia, ut illam incluſam teneam, nec enunciem, rejiciam. Nullius boni, ſine ſocio, jucunda poſſeſſio eſt. Mittam itaque ipſos tibi libros: & ne multum operæ impendas, dum paſſim profutura ſectaris, imponam notas, ut ad ea ipſa protinus quæ probo & miror, accedas. Plus tamen tibi & viva vox & convictus, quam oratio, proderit. in rem præſentem venias oportet. Primum quia homines amplius oculis quam auribus credunt: deinde quia longum iter eſt per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expreſſiſſet, ſi eum tantummodo audiſſet. vitæ ejus interfuit, ſecreta perſpexit, obſervavit illum, an ex formula ſua viveret. Plato & Ariſtoteles, & omnis in diverſum itura ſapientium turba, plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros non ſchola Epicuri, ſed contubernium fecit. Nec in hoc te accerſo tantum, ut proficias, ſed ut proſis. plurimum enim alter alteri conferemus. Interim quoniam diurnam tibi mercedulam debeo, quid me hodie apud Hecatonem delectaverit, dicam. Quæris, inquit, quid profecerim? Amicus eſſe mihi cœpi. Multum profecit. nunquam erit ſolus. Qui ſibi amicus eſt, ſcito hunc amicum omnibus eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. VII.

Proficienti turbam vitandam, & vitia ab ea trahi: vitanda item ſpectacula, & maxime cruenta. Neque publice recitandum; aut diſſerendum, apud diſſimiles. Pluris ſit, inquit, unus alterque auditor bonus, aut etiam nullus.

QUid tibi vitandum præcipue exiſtimes, quæris; turbam. Nondum enim tuto illi committeris. Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Numquam mores quos extuli, refero. Aliquid ex eo quod compoſui, turbatur: aliquid ex his quæ fugavi, redit. Quod ægris evenit, quos longa imbecillitas uſque eo affecit, ut nunquam ſine offenſa proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur. Inimica eſt multorum converſatio. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit. Utique quo major eſt populus cui commiſcemur, hoc periculi plus eſt. Nihil vero eſt tam damnoſum bonis moribus, quam in aliquo ſpectaculo deſidere. Tunc enim per voluptatem facilius vitia ſurrepunt. Quid me exiſtimas dicere? avarior redeo, ambitioſior, luxurioſior? imo vero crudelior & inhumanior, quia inter homines fui. Caſu in meridianum ſpectaculum incidi, luſus exſpectans, & ſales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquieſcant. Contra eſt, quidquid ante pugnatum eſt, miſericordia fuit. Nunc omiſſis nugis, mera homicidia ſunt: nihil habent quo tegantur: ad ictum totis corporibus expoſiti, nunquam fruſtra manum mittunt. Hoc plerique ordinariis paribus & poſtulaticiis præferunt. Quid ni præferant? non galea, non ſcuto repellitur ferrum. Quo munimenta? quo gladii artes? Omnia iſta mortis moræ ſunt.

ſunt. Mane leonibus & urſis homines, meridie ſpectatoribus ſuis objiciuntur. Interfectores interfecturis jubentur objici, & victorem in aliam detinent cædem. exitus pugnantium mors eſt: ferro & igne res geritur. Hæc fiunt, dum vacat arena. Sed latrocinium fecit aliquis: quid ergo meruit?ut ſuſpendatur. Occidit hominem. qui occidit, ille meruit ut hoc pateretur: tu quid meruiſti miſer, ut hoc ſpectes? Occide,ure, verbera. Quare tam timide incurrit in ferrum? quare parum audacter occidit? quare parum libenter moritur? Plagis aguntur in vulnera, & mutuos ictus nudis & obviis pectoribus excipiunt. Intermiſſum eſt ſpectaculum? interim jugulantur homines, ne nihil agatur. Age ne hoc quidem intelligitis, mala exempla in eos redundare qui faciunt? Agite diis immortalibus gratias, quod eum docetis eſſe crudelem, qui non poteſt diſcere. Subducendus populo eſt tener animus, & parum tenax recti: facile transitur ad plures. Socrati, Catoni, & Lælio excutere mentem ſuam diſſimilis multitudo potuiſſet: adeo nemo noſtrum, qui cum maxime concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium poteſt. Unum exemplum aut luxuriæ, aut avaritiæ, multum mali facit: convictor delicatus paullatim enervat & emollit: vicinus dives cupiditatem irritat: malignus comes quamvis candido & ſimplici, rubiginem ſuam affricuit: quid tu accidere his moribus credis, in quos publice factus eſt impetus? Neceſſe eſt aut imiteris, aut oderis. Utrumque autem devitandum eſt: ne vel ſimilis malis fias, quia multi ſunt: neve inimicus multis, quia diſſimiles ſunt. Recede in teipſum quantum potes. cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt:illos admitte, quos tu potes facere meliores. Mutuo iſta fiunt, & homines dum docent, diſcunt. Non eſt ergo quod te gloria publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

publicandi ingenii producat in medium, ut recitare iſtis velis, aut diſputare: quod facere te vellem, ſi haberes iſti populo idoneam mentem. Nemo eſt, qui intelligere te poſſit. Aliquis fortaſſe unus aut alter incidet: & hic ipſe formandus tibi erit, inſtituendusque ad intellectum tui. Cui ergo, inquis, iſta didici? non eſt quod timeas ne operam perdideris, ſi tibi didiciſti. Sed ne mihi ſoli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregie dicta circa eumdem fere ſenſum tria: ex quibus unum hæc epiſtola in debitum ſolvet, duo in anteceſſum accipe. Democritus ait: Unus mihi pro populo eſt, & populus pro uno. Bene & ille quiſquis fuit (ambigitur enim de auctore) cum quæreretur ab illo, quo tanta diligentia artis ſpectaret ad pauciſſimos perventuræ? Satis ſunt, inquit, mihi pauci, ſatis eſt unus, ſatis eſt nullus. Egregie hoc tertium. Epicurus cum uni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcriberet: Hæc, inquit, ego non multis, ſed tibi: ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. Iſta, mi Lucili, condenda in animum ſunt, ut contemnas voluptatem, ex plurium aſſenſione venientem. Multi te laudant. Ecquid habes cur placeas tibi, ſi is es quem multi intelligunt? introrſus bona tua ſpectent.

EPIST. VIII.

Pendet à priore epiſtola, & eſt velut objectio. Quid? vitare me vis turbam, & populum? atqui Stoici tui docent rebus accedere, in rebus mori. Reſpondet, non otium ſe ſuadere, ſed ſeceſſum. à ſuo exemplo: qui relictis aliis, Sapientiæ vacat, & præcepta ejus ſcriptis propagat. Hoc operum maximum, & pulcherrimum eſſe. Denique inſerta ab Epicuro, Libertatem veram à Philoſophia dari.

TU me, inquis, vitare turbam jubes, ſecedere, & conſcientia eſſe contentum: ubi illa præcepta

cepta veſtra, quæ imperant in actu mori: Quid? ego tibi videor interim ſedere? in hoc me recondidi, & fores clauſi, ut prodeſſe pluribus poſſim. Nullus mihi per otium dies exit: partes noctium ſtudiis vindico: non vaco ſomno, ſed ſuccumbo, & oculos vigilia fatigatos, cadentesque, in opere detineo. Receſſi non tantum ab hominibus, ſed etiam à rebus, & primum à meis. Poſterorum negotium ago: illis aliqua quæ poſſint prodeſſe, conſcribo: ſalutares admonitiones, velut medicamentorum utilium compoſitiones, litteris mando, eſſe illas efficaces in meis ulceribus expertus: quæ etiam ſi perſanata non ſunt, ſerpere deſierunt. Rectum iter, quod ſero cognovi, & laſſus errando, aliis monſtro. Clamo, Vitate quæcumque vulgo placent, quæ caſus attribuit: ad omne fortuitum bonum, ſuſpicioſi pavidique ſubſiſtite. Et fera, & piſcis, ſpe aliqua oblectante decipitur. Munera iſta fortunæ putatis? inſidiæ ſunt. Quisquis noſtrum tutam agere vitam volet, quantum plurimum poteſt, iſta viſcata beneficia devitet: in quibus hoc quoque miſerrimi fallimur, habere nos putamus, habemur. In præcipitia curſus iſte deducit: hujus eminentis vitæ exitus, cadere eſt. Deinde ne reſiſtere quidem licet, cum cœpit transverſos agere felicitas. Aut ſaltem rectis, aut temet frueris. * Qui hoc faciunt, non evertit fortuna, ſed cernulat & allidit. Hanc ergo ſanam & ſalubrem formam vitæ tenere memento, ut corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini ſatis eſt. Durius tractandum eſt, ne animo male pareat: cibus famem ſedet, potio ſitim exſtinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit adverſus infeſta corpori. Hanc utrum ceſpes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. ſcito hominem tam bene culmo, quam auro tegi. Contemne omnia, quæ ſupervacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te, præter ani-

animum, nihil eſſe mirabile: cui magno nihil magnum eſt. Si hoc mecum, ſi hoc cum poſteris loquor, non videor tibi plus prodeſſe, quam cum ad vadimonium advocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerem, aut in ſenatu candidato vocem & manum commodarem? Mihi crede: qui nihil agere videntur, majora agunt, humana divinaque ſimul tractant. Sed jam finis faciendus eſt, & aliquid, ut inſtitui, pro hac epiſtola dependendum. id de meo non fiet, adhuc Epicurum replicamus, cujus hanc vocem hodierno die legi. Philoſophiæ ſervias oportet, ut tibi contingat vera libertas. Non differtur in diem, qui ſe illi ſubjecit & tradidit. ſtatim circumagitur. hoc enim ipſum philoſophiæ ſervire, libertas eſt. Poteſt fieri, ut me interroges, quare ab Epicuro tam multa bene dicta referam potius quam noſtrorum. quid eſt tamen, quare tu iſtas Epicuri voces putes eſſe, non publicas? Quam multa poëtæ dicunt, quæ à philoſophis aut dicta ſunt aut dicenda? Non attingam tragicos, aut togatas noſtras: habent enim hæ quoque aliquid ſeveritatis, & ſunt inter comœdias & tragœdias mediæ: quantum diſertiſſimorum verſuum inter mimos jacet? quam multa Publii, non excalceatis: ſed cothurnatis dicenda ſunt? Unum ejus verſum, qui ad philoſophiam pertinet, & ad hanc partem quæ modo fuit in manibus, referam, quo negat fortuita in noſtris habenda.

Alienum eſt omne, quidquid optando venit.

Hunc verſum à te dici non paullo melius, & adſtrictius, memini:

Non eſt tuum, fortuna quod fecit tuum.

Illud etiamnum melius dictum à te non præteribo:

Dari bonum quod potuit, auferri poteſt.

Hoc non imputo in ſolutum, de tuo tibi.

EPIST.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. IX.

Item pars aut explicatio priorum. Sapientem non quærere homines, ſeipſo contentum. Quid ergo? non etiam amicum? Imo, ſed poteſt & ſine eo eſſe: poteſt amittere, & amiſſum reparare. In eo ipſo fructus & voluptas eſt, dum parat. An ergo ſua cauſſa, ut Epicurei cenſent? Non, ſed potius alterius cui proſit, pro quo periclitetur, pro quo moriatur. Merces virtutis, ipſa eſt. Fuſius deinde & ſubtilius, Quatenus ſe contentus, quatenus non ſit: & in verbis diſtinctiuncula Stoicæ.

AN merito reprehendat in quadam epiſtola Epicurus eos, qui dicunt ſapientem ſeipſo eſſe contentum, & propter hoc amico non indigere, deſideras ſcire. Hoc objicitur Stilponi ab Epicuro, & his quibus ſummum bonum viſum eſt animus impatiens. In ambiguitatem incidendum eſt, ſi exprimere ἀπάθειαν uno verbo ſcite voluerimus, & impatientiam dicere. Poterit enim contrarium ei, quod ſignificare volumus, intelligi. Nos enim eum volumus dicere, qui reſpuat omnis mali ſenſum: accipietur is, qui nullum poſſit ferre malum. Vide ergo, num ſatius ſit, aut invulnerabilem animum dicere, aut animum extra omnem patientiam poſitum. Hoc inter nos & illos intereſt. Noſter ſapiens vincit quidem incommodum omne, ſed ſentit: illorum, ne ſentit quidem. Illud nobis cum illis commune eſt, ſapientem ſeipſo eſſe contentum: ſed tamen & amicum habere vult, & vicinum, & contubernalem, quamvis ſibi ipſe ſufficiat. Vide quam ſit ſe contentus. aliquando ſui parte contentus eſt, ſi illi manum aut morbus, aut hoſtis inciderit. Si quis oculum caſus excuſſerit, reliquiæ illi ſuæ ſatisfacient: & erit imminuto corpore & amputato tam lætus, quam in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tegro fuit. Quæ ſibi deſunt, non deſiderat: ſed non deeſſe mavult. Ita ſapiens ſe contentus eſt, non ut velit eſſe ſine amico, ſed ut poſſit: & hoc quod dico poſſit, tale eſt. amiſſum æquo animo fert: ſine amico quidem nunquam erit. in ſua poteſtate habet, quam cito reparet. Quomodo ſi perdiderit Phidias ſtatuam, protinus alteram faciet: ſic & hic faciendarum amicitiarum artifex, ſubſtituet alium in locum amiſſi. Quæris quomodo amicum cito facturus ſit? dicam, ſi illud mihi tecum convenerit, ut ſtatim tibi ſolvam quod debeo, & quantum ad hanc epiſtolam, paria faciamus. Hecaton ait: Ego tibi monſtrabo amatorium, ſine medicamento, ſine herba, ſine ullius veneficæ carmine. Si vis amari, ama. Habet autem non tantum amicitiæ uſus, veteris & certæ, magnam voluptatem, ſed etiam initium & comparatio novæ. Quod intereſt inter metentem agricolam, & ſerentem: hoc inter eum qui paravit amicum, & qui parat. Attalus philoſophus dicere ſolebat, Jucundius eſſe amicum facere, quam habere: quomodo artifici jucundius eſt pingere, quam pinxiſſe. Illa in opere ſuo occupata ſolicitudo, ingens oblectamentum habet in ipſa occupatione. Non æque delectatur, qui ab opere perfecto removit manum. jam fructu artis ſuæ fruitur: ipſa fruebatur arte, cum pingeret. Fructuoſior eſt adoleſcentia liberorum, ſed infantia dulcior. Nunc ad propoſitum revertamur. Sapiens etiam ſi contentus eſt ſe, tamen habere amicum vult: ſi ob nihil aliud, ut exerceat amicitiam, ne tam magna virtus jaceat: non ad hoc quod Epicurus dicebat in hac ipſa epiſtola, ut habeat qui ſibi ægro aſſideat, ſuccurrat in vincula conjecto vel inopi: ſed ut habeat aliquem, cui ipſe ægro aſſideat, quem ipſum circumventum hoſtili cuſtodia liberet. Qui ſe ſpectat, & propter hoc ad amicitiam venit, ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

le cogitat: quemadmodum cœpit, ſic deſinet. Paravit amicum adverſus vincula laturum opem: cum primum crepuerit catena, diſcedet. Hæ ſunt amicitiæ, quas Temporarias populus appellat. Qui cauſſa utilitatis aſſumptus eſt, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit. Hac re florentes amicorum turba circumſedet: circa everſos ingens ſolitudo eſt: & inde amici fugiunt, unde probantur. Hac re iſta tot nefaria exempla ſunt, aliorum metu relinquentium, aliorum metu prodentium. Neceſſe eſt initia inter ſe & exitus congruant. Qui amicus eſſe cœpit, quia expedit; placebit ei aliquod pretium contra amicitiam, ſi ullum in illa placet pretium præter ipſam. In quid amicum paro? ut habeam pro quo mori poſſim, ut habeam quem in exſilium ſequar, cujus me morti opponam & impendam. Iſta quam tu deſcribis, negotiatio eſt, non amicitia, quæ ad commodum accedit, quæ quid conſecutura ſit, ſpectat. Non dubie habet aliquid ſimile amicitiæ, affectus amantium: poſſis dicere, illam eſſe inſanam amicitiam: nunquid ergo quiſquam amat lucri cauſſa? nunquid ambitionis aut gloriæ? Ipſe per ſe amor, omnium aliarum rerum negligens, animos in cupiditatem formæ, non ſine ſpe mutuæ caritatis, accendit. Quid ergo? ex honeſtiori cauſſa coit turpis affectus? Non agitur, inquis, nunc hoc, an amicitia propter ſe, an propter aliud ſit expetenda. nam ſi propter ſeipſam expetenda eſt, poteſt ad illam accedere, qui ſeipſo contentus eſt. Quomodo ergo ad illam accedit? quomodo ad rem pulcherrimam: non lucro captus, nec varietate fortunæ perterritus. Detrahit amicitiæ majeſtatem ſuam, qui illam parat ad bonos caſus. Se contentus eſt ſapiens. Hoc, mi Lucili, perperam plerique interpretantur: ſapientem undique ſubmovent, & intra cutem ſuam cogunt. Diſtinguendum eſt autem, quid & quatenus vox

iſta

iſta promittat. Se contentus eſt ſapiens, ad beate vivendum, non ad vivendum. Ad hoc enim multis illi rebus opus eſt; ad illud tantum animo ſano, & erecto, & deſpiciente fortunam. Volo tibi Chryſippi quoque diſtinctionem indicare. Ait ſapientem nulla re indigere, & tamen multis illi rebus opus eſſe: contra, ſtulto nulla re opus eſt, nulla enim re ſcit uti, ſed omnibus eget. Sapienti & manibus, & oculis, & multis ad quotidianum uſum neceſſariis opus eſt, ſed eget nulla re: egere enim, neceſſitatis eſt: nihil autem neceſſe ſapienti eſt. Ergo quamvis ſeipſo contentus ſit, amicis illi opus eſt. hos cupit habere quam plurimos, non ut beate vivat: vivet enim etiam ſine amicis beate. Summum bonum extrinſecus inſtrumenta non quærit, domi colitur: ex ſe totum eſt. incipit fortunæ eſſe ſubjectum, ſi quam partem ſui foris quærit. Qualis tamen futura eſt vita ſapientis, ſi ſine amicis relinquatur in cuſtodiam conjectus, vel in aliqua gente aliena deſtitutus, vel in navigatione longa retentus, aut in deſertum littus ejectus? qualis eſt Jovis, cum reſoluto mundo, & diis in unum confuſis, paulliſper ceſſante natura, acquieſcit ſibi, cogitationibus ſuis traditus. Tale quiddam ſapiens facit. in ſe reconditur, ſecum eſt: quamdiu quidem illi licet ſuo arbitrio res ſuas ordinare, ſe contentus eſt: & ducit uxorem, ſe contentus eſt: & liberos tollit, ſe contentus eſt: & tamen non vivet, ſi fuerit ſine homine victurus. Ad amicitiam fert illum nulla utilitas ſua, ſed naturalis irritatio. nam ut aliarum nobis rerum innata dulcedo eſt, ſic amicitiæ. Quomodo ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis. Quomodo hominem homini natura conciliat, ſic ineſt huic quoque rei ſtimulus, qui nos amicitiarum appetentes faciat. Nihilominus cum ſit amicorum amantiſſimus, cum illos ſibi comparet, ſæpe præferat:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ferat: omne intra ſe bonum terminabit, & dicet quod Stilpon ille dixit, Stilpon quem Epicuri epiſtola inſequitur. Hic enim capta patria, amiſſis liberis, amiſſa uxore, cum ex incendio publico ſolus, & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit, Num quid perdidiſſet? Omnia, inquit, bona mea mecum ſunt. Ecce vir fortis ac ſtrenuus, ipſam hoſtis ſui victoriam vicit. Nihil, inquit, perdidi. dubitare illum coëgit, an viciſſet. Omnia mea mecum ſunt. Juſtitia, virtus, temperantia, prudentia, hoc ipſum, nihil bonum putare quod eripi poſſit. Miramur animalia quædam, quæ per medios ignes ſine noxa corporum tranſeunt: quanto hic mirabilior vir, qui per ferrum & ruinas & ignes, illæſus & indemnis evaſit? Vides quanto facilius ſit totam gentem, quam unum virum vincere? Hæc vox illi eſt communis cum Stoico. æque & hic intacta bona per concrematas urbes fert. Se enim ipſo contentus eſt, hoc felicitatem ſuam fine deſignat. Ne exiſtimes nos ſolos generoſa verba jactare: & ipſe Stilponis objurgator Epicurus, ſimilem illi vocem emiſit, quam tu boni conſule, etiamſi hunc diem jam expunxi. Si cui, inquit, ſua non videntur ampliſſima, licet totius mundi dominus ſit, tamen miſer eſt. Vel ſi hoc modo tibi melius enunciari videtur: id enim agendum, ut non verbis ſerviamus, ſed ſenſibus: Miſer eſt, qui ſe non beatiſſimum judicat, licet imperet mundo. Ut ſcias autem hos ſenſus communes eſſe, natura ſcilicet dictante, apud poëtam comicum invenies:

Non eſt beatus, eſſe ſe qui non putat.

Quid enim refert qualis ſtatus tuus ſit, ſi tibi videtur malus? Quid ergo? inquis, ſi beatum ſe dixerit ille turpiter dives, & ille multorum dominus, ſed plurium ſervus: beatus ſua ſententia fiet? Non quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quid dicat, ſed quid ſentiat, refert: nec quid unò die ſentiat, ſed quid aſſidue. Non eſt autem quod verearis, ne ad indignum res tanta perveniat. Niſi ſapienti ſua non placent. omnis ſtultitia laborat faſtidio ſui.

EPIST. X.

Solitudinem bonam, ſed bonis aut progreſſis, eſſe: aliis aliam. Nam mali aut ſtulti maxime in ea peccant, remoto arbitro, & ſibi relicti. Obiter præceptiuncula de Votis: & nihil concipere, niſi quod palam poſſis nuncupare.

SIc eſt, non muto ſententiam. fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum. Non habeo cum quo te communicatum velim, & vide quo judicium meum abeat: audeo te tibi credere. Crates, ut aiunt, hujus ipſius Stilponis auditor, cujus mentionem priori epiſtola feci, cum vidiſſet adoleſcentulum ſecreto ambulantem, interrogavit, Quid illic ſolus faceret? Mecum, inquit, loquor. cui Crates: Cave, inquit, rogo, & diligenter attende, ne cum homine malo loquaris. Lugentem timentemque cuſtodire ſolemus, ne ſolitudine male utatur: nemo eſt ex imprudentibus, qui relinqui ſibi debeat. Tunc mala conſilia agitant: tunc aut aliis, aut ipſis futura pericula ſtruunt. Tunc cupiditates improbas ordinant: tunc quidquid aut metu, aut pudore celabat, animus exprомit: tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam inſtigat. Denique, quod unum ſolitudo habet commodum, nihil ulli committere, non timere indicem, perit ſtulto: ipſe ſe prodit. Vide itaque quid de te ſperem, imo quid ſpondeam mihi. ſpes enim incerti boni nomen eſt. non invenio cum quo te malim eſſe, quam tecum. Repeto memoria, quam magno animo quædam verba projeceris,

ceris, quanti roboris plena. gratulatus ſum protinus mihi, & dixi: Non à ſummis labris iſta venerunt: habent hæ voces fundamentum. iſte homo non eſt unus è populo: ad ſalutem ſpectat. Sic loquere, ſic vive: vide ne te ulla res deprimat. Votorum tuorum veterum licet diis gratiam facias: alia de integro ſuſcipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis. Quid ni tu iſta vota ſæpe facias? audacter Deum roga, nil illum de alieno rogaturus. Sed ut more meo cum aliquo munuſculo epiſtolam mittam, verum eſt, quod apud Athenodorum inveni: Tunc ſcito te eſſe omnibus cupiditatibus ſolutum, cum eo perveneris, ut nihil Deum roges, niſi quod rogare poſſis palam. Nunc enim quanta dementia eſt hominum? turpiſſima vota diis inſuſurrant: ſi quis admoverit aurem, conticeſcent, & quod ſcire hominem nolunt, Deo narrant. Vide ergo ne hoc præcipi ſalubriter poſſit: Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.

EPIST. XI.

Bene ſperare ſe de amico Lucilii, in quo plurimus pudor & rubor. Hunc aliquando à natura eſſe, nec ullis præceptis excuti: ac ſequi etiam ſapientem. Comparere item in malis interdum, & mali notam. Monitum deinde ſalutare Epicuri: ſemper virum bonum repræſentare nobis, qui coërceat ut pædagogus. Velut illo præſente facere omnia, & loqui.

LOcutus eſt mecum amicus tuus bonæ indolis: in quo quantum eſſet animi, quantum ingenii, quantum jam etiam profectus, ſermo primus oſtendit. Dedit enim nobis guſtum, ad quem reſpondebit: non enim ex præparato locutus eſt, ſed ſubito deprehenſus, Ubi ſe collegit, verecundiam,

bonum in adoleſcente ſignum, vix potuit excutere: adeo illi ex alto ſuffuſus eſt rubor. Hic illum, quantum ſuſpicor, etiam cum ſe confirmaverit, & omnibus vitiis exuerit, ſapientem quoque ſequetur. Nulla enim ſapientia, naturalia corporis aut animi vitia ponuntur: quidquid infixum & ingenitum eſt, lenitur arte, non vincitur. Quibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, non aliter quam fatigatis & æſtuantibus ſolet: quibuſdam tremunt genua dicturis: quorumdam dentes colliduntur, lingua titubat, labra concurrunt. Hæc nec diſciplina, nec uſus unquam excutit: ſed natura vim ſuam exercet, & illos vitii ſui etiam robuſtiſſimos admonet. Inter hæc & ruborem eſſe ſcio, qui graviſſimis quoque viris ſubitus offunditur. Magis quidem in juvenibus apparet, quibus & plus caloris eſt, & tenera frons: nihilominus veteranos & ſenes tangit. Quidam nunquam magis, quam cum erubuerint, timendi ſunt: quaſi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentiſſimus, cum faciem ejus ſanguis invaſerat. Nihil erat mollius ore Pompeii. nunquam non coram pluribus erubuit: utique in concionibus. Fabianum, cum in ſenatum teſtis eſſet inductus, erubuiſſe memini: & hic mire illum pudor decuit. Nôn accidit hoc ab infirmitate mentis, ſed à novitate rei: quæ inexercitatos etſi non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. Nam ut quidam boni ſanguinis ſunt, ita quidam incitati & mobilis, & cito in os prodeuntis. Hæc, ut dixi, nulla ſapientia abigit: alioquin haberet rerum naturam ſub imperio, ſi omnia eraderet vitia. Quæcumque attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cum multum ſe diu que animus compoſuerit, hærebunt. Nihil horum vetari poteſt, non magis quam accerſi. Artifices ſcenici, qui imitantur affectus, qui metum & trepida-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

pidationem exprimunt, qui triſtitiam repræſentant, hoc indicio imitantur verecundiam: dejiciunt vultum, verba ſubmittunt, figunt in terram oculos & deprimunt, ruborem ſibi exprimere non poſſunt. nec prohibetur hic, nec adducitur. Nihil adverſus hæc ſapientia promittit, nihil proficit: ſui juris ſunt, injuſſa veniunt, injuſſa diſcedunt. Jam clauſulam epiſtola poſcit: accipe, & quidem utilem & ſalutarem, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanquam illo ſpectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicurus præcepit, cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immerito. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis adſiſtat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cujus auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius facit. O felicem illum, qui non adſpectus tantum, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui ſic aliquem vereri poteſt, ut ad memoriam quoque ejus ſe componat, atque ordinet! Qui ſic aliquem vereri poteſt, cito erit verendus. Elige itaque Catonem: ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum Lælium: elige eum, cujus tibi placuit & vita, & oratio; & ipſius animum ante te ferens & vultus, illum ſemper tibi oſtende, vel cuſtodem, vel exemplum. Opus eſt, inquam, aliquo, ad quem mores noſtri ſe ipſi exigant. Niſi ad regulam, prava non corriges.

EPIST. XII.

Facete de ſenectute ſua narrat, & in villa ſe ejus admonitum. Admonitum autem ſine triſtitia; nec triſtem eam, imo jucundam eſſe, & vitiis minus opportunam. Omnem vitam brevem: ſed qualemcumque, uſu faciendam noſtram, & ma-

num illi injiciendam. Cottidie dicamus, & cenſeamus, Vixi.

QUocumque me verto, argumenta ſenectutis meæ video. Veneram in ſuburbanum meum, & querebar de impenſis ædificii dilabentis: ait villicus, non eſſe negligentiæ ſuæ vitium: omnia ſe facere, ſed villam veterem eſſe. Hæc villa inter manus meas crevit. Quid mihi futurum eſt, ſi jam putrida ſunt ætatis meæ ſaxa? Iratus illi, proximam occaſionem ſtomachandi arripio. Apparet, inquam, has platanos negligi. nullas habent frondes. quam nodoſi ſunt, & retortidi rami? quam triſtes & ſquallidi trunci? Hoc non accideret, ſi quis has circumfoderet, ſi irrigaret. Iurat per Genium meum, ſe omnia facere, in nulla re ceſſare curam ſuam: ſed illas vetulas eſſe. Quod inter nos ſit, ego illas poſueram, ego illarum primum videram folium. Converſus ad januam: Quis eſt, inquam, iſte decrepitus, & merito ad oſtium admotus? foras enim ſpectat. Vnde iſtunc nactus es? quid te delectavit, alienum mortuum tollere? At ille: Non cognoſcis me? inquit: ego ſum Felicio, cui ſolebas ſigillaria afferre: ego ſum Philoſiti villici filius, deliciolum tuum. Profecto, inquam, iſte delirat. Pupulus etiam deliciolum meum factus eſt. Prorſus poteſt fieri. dentes illi cum maxime cadunt. Debeo hoc ſuburbano meo, quod mihi ſenectus mea, quocumque adverteram, apparuit. Complectamur illam, & amemus: plena eſt voluptatis, ſi illa ſcias uti. Gratiſſima ſunt poma, cum fugiunt: pueritiæ maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa quæ mergit, quæ ebrietati ſummam manum imponit. Quod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. Iucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps: & illam quo-

que

que in extrema regula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: aut hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere. Quam dulce eſt, cupiditates fatigaſſe ac reliquiſſe? Moleſtum eſt, inquis, mortem ante oculos habere. Primum iſta tam juveni ante oculos debet eſſe, quam ſeni: non enim citamur ex cenſu: deinde nemo tam ſenex eſt, ut improbe unum diem ſperet. Vnus autem dies, gradus eſt vitæ. tota ætas partibus conſtat, & orbes habet circumductos majores minoribus. Eſt aliquis, qui omnes complectatur & cingat: hic pertinet à natali ad diem extremum. eſt alter, qui annos adoleſcentiæ excludit. eſt qui totam pueritiam ambitu ſuo adſtringit. eſt deinde ipſe annus, in ſe omnia continens tempora, quorum multiplicatione vita componitur. Menſis arctiore præcingitur circulo: anguſtiſſimum habet dies gyrum: ſed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu ad occaſum. Ideo Heracletus, cui cognomen Scotinon fecit orationis obſcuritas: Vnus, inquit, dies par omni eſt. Hoc alius aliter accepit: dixit enim parem eſſe horis. nec mentitur. Nam ſi dies tempus eſt vigintiquatuor horarum, neceſſe eſt omnes inter ſe dies pares eſſe: quia nox habet, quod dies perdidit. Alius ait, parem eſſe unum diem omnibus ſimilitudine: nihil enim habet longiſſimi temporis ſpatium, quod non in uno die invenias, lucem & noctem; & alternas mundi vices. Plura facit iſta, non alia, alias contractior, alias productior. Itaque ſic ordinandus eſt dies omnis, tanquam cogat agmen, & conſummet atque expleat vitam. Pacuvius qui Syriam uſu ſuam fecit, cum vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plauſus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur: βεβίωται, βεβίωται. nullo non ſe die extulit. Hoc quod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona

na faciamus, & in ſomnum ituri, læti, hilareſque dicamus,

Vixi, &, quem dederat curſum fortuna, peregi.
Craſtinum ſi adjecerit Deus, læti recipiamus. Ille beatiſſimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſolicitudine exſpectat. Quiſquis dixit, Vixi, quotidie ad lucrum ſurgit. Sed jam debeo epiſtolam includere. Sic, inquis, ſine ullo ad me peculio veniet? Noli timere: aliquid ſecum feret. quare aliquid dixi? multum. Quid enim hac voce præclarius, quam illi trado ad te perferendam? Malum eſt in neceſſitate vivere. ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. Quid ni nulla ſit? patent undique ad libertatem viæ multæ, breves, faciles. Agamus Deo gratias, quod nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet. Epicurus, inquis, dixit: quid tibi cum alieno? Quod verum eſt, meum eſt. perſeverabo Epicurum tibi ingerere: ut iſti qui in verba jurant, nec quid dicatur æſtimant, ſed à quo, ſciant, quæ optima ſunt, eſſe communia.

Epist. XIII.

Format pulchre adverſus fortuita & robur donat. Maxime autem, ne futurorum metu angamur: incerta ea eſſe, & poſſe non evenire. Spe igitur omnem metum temperandum. Deinde illud robuſtius: Fac & præcipe ventura: à Deo ſunt, & in bonum.

Multum tibi eſſe animi ſcio. nam etiam antequam inſtrueres te præceptis ſalutaribus, & dura vincentibus, ſatis adverſus fortunam placebas tibi: & multo magis, poſtquam cum illa conſeruiſti manum, vireſque expertus es tuas. quæ nunquam certam dare fiduciam ſui poſſunt, niſi cum multæ difficultates hinc & illinc apparuerint, aliquando vero & propius acceſſerint. Sic verus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

verus ille animus, & in alienum non venturus arbitrium, probatur: hæc ejus obruſſa eſt. Non poteſt athleta magnos ſpiritus ad certamen adferre, qui nunquam ſugillatus eſt. Ille qui vidit ſanguinem ſuum, cujus dentes crepuerunt ſub pugno, ille qui ſupplantatus adverſarium toto tulit corpore, nec projecit animum projectus, qui quoties cecidit, contumacior reſurrexit, cum magna ſpe deſcendit ad pugnam. Ergo, ut ſimilitudinem iſtam proſequar, ſæpe jam fortuna ſupra te fuit: nec tamen tradidiſti te, ſed ſubſiliiſti, & acrior conſtitiſti. multum enim adjicit ſibi virtus laceſſita. Tamen ſi tibi videtur, accipe à me auxilia quibus munire te poſſis. Plura ſunt, Lucili, quæ nos terrent, quam quæ premunt: & ſæpius opinione, quam re laboramus. Non loquor tecum Stoica lingua, ſed hac ſubmiſſiore. Nos enim dicimus, omnia iſta quæ gemitus mugituſque exprimunt, levia eſſe, & contemnenda. Omittamus hæc magna verba, ſed, dii boni, vera! illud tibi præcipio, ne ſis miſer ante tempus: cum illa quæ velut imminentia expaviſti, fortaſſe nunquam ventura ſint, certe nondum venerint. Quædam ergo nos magis torquent, quam debeant: quædam ante torquent, quam debeant: quædam torquent, cum omnino non debeant. Aut augemus dolorem, aut fingimus, aut præcipimus. Primum illud, quia res in controverſia eſt, & litem conteſtatam habemus, in præſentia differatur. Quod ego leve dixero, tu graviſſimum eſſe contendes, ſcio alios inter flagella ridere, alios gemere ſub colapho. Poſtea videbimus, utrum iſta ſuis viribus valeant, an imbecillitate noſtra: illud præſta mihi, ut quoties circumſteterint, qui tibi te miſerum eſſe perſuadeant, non quid audias, ſed quid ſentias cogites. & cum patientia tua deliberes, ac te ipſe interroges, qui tua optime noſti: Quid eſt quare iſti me

complorent? quid eſt quod trepident, quod contagium quoque mei timeant, quaſi tranſilire calamitas poſſit? Eſt aliquid iſtic mali? an res iſta magis infamis eſt quam mala? Ipſe te interroga: Nunquid ſine cauſſa crucior, & mœreo, & quod non eſt malum facio? Quomodo, inquis, intelligam, vana ſint, an vera, quibus angor? Accipe hujus rei regulam. Aut præſentibus torquemur, aut futuris, aut utriſque. De præſentibus, facile eſt judicium. ſi corpus tuum liberum eſt, ſanum eſt, nec ullus ex injuria dolor eſt: videbimus quid futurum ſit. hodie nihil negotii habet. At enim futurum eſt. Primum diſpice, an certa argumenta ſint venturi mali. plerumque enim ſuſpicionibus laboramus, & illudit nobis illa, quæ conficere bellum ſolet, fama: multo autem magis ſingulos conficit. Ita eſt, mi Lucili. cito accedimus opinioni, non coarguimus illa, quæ nos in metum adducunt: nec excutimus, ſed trepidamus: & ſic vertimus terga, quemadmodum illi, quos pulvis motus fuga pecorum, exuit caſtris, aut quos aliqua fabula ſine auctore ſparſa conterruit. Neſcio quomodo magis vana perturbant. vera enim modum ſuum habent: quidquid ex incerto venit, conjecturæ & licentiæ paventis animi traditur. Nulli itaque tam pernicioſi, tam irrevocabiles, quam lymphatici metus ſunt. ceteri enim ſine ratione, hi ſine mente ſunt. Inquiramus itaque in rem diligenter. Veriſimile eſt, aliquid futurum mali? non ſtatim verum eſt. Quam multa non exſpectata venerunt, quam multa exſpectata nunquam comparuerunt? Etiam ſi futurum eſt, quid juvat dolori ſuo occurrere? ſatis cito dolebis, cum venerit: interim tibi meliora promitte. Quid facies lucri? tempus. Multa intervenient, quibus vicinum periculum vel prope admotum, aut ſubſiſtat, aut deſinat, aut in alienum caput tranſeat. Incendium

ad

ad fugam patuit: quoſdam molliter ruina depoſuit: aliquando gladius ab ipſa cervice revocatus eſt: aliquis carnifici ſuo ſuperſtes fuit. Habet etiam mala fortuna levitatem. fortaſſe erit, fortaſſe non erit: interim dum non eſt, meliora propone. Nonnunquam nullis apparentibus ſignis, quæ mali aliquid pronuncient, animus ſibi falſas imagines fingit, aut verbum aliquod dubiæ ſignificationis detorquet in pejus, aut majorem ſibi offenſam proponit alicujus quam eſt, & cogitat non quantum iratus ille ſit, ſed quantum liceat irato. Nulla autem cauſſa vitæ eſt, nullus miſeriarum modus, ſi timetur quantum poteſt. Hic prudentia proſit, hic robore animi evidentem quoque metum reſpue: ſi minus, vitio vitium repelle, ſpe metum tempera. Nihil tam certum eſt ex his quæ timentur, ut non certius ſit, & formidata ſubſidere, & ſperata decipere. Ergo & ſpem ac metum examina: & quoties incerta erunt omnia, tibi fave, crede quod mavis. ſi plures habebis ſententias metus; nihilominus in hanc partem potius inclina, & perturbare te deſine. Ac ſubinde hoc in animo volve, majorem partem mortalium, cum illi nec ſit quidquam mali, nec pro certo futurum ſit, æſtuare ac diſcurrere. Nemo enim reſiſtit ſibi, cum cœperit impelli, nec timorem ſuum redigit ad verum. Nemo dicit, Vanus auctor eſt, vanus: aut finxit, aut credidit. Damus nos referentibus, expaveſcimus dubia pro certis, non ſervamus modum rerum, ſtatim in timorem venit ſcrupulus. Pudet me ſic tecum loqui, & tam levibus remediis te focillare. Alius dicat, Fortaſſe hoc non veniet: tu dic, Quid porro ſi veniet? videbimus utrum veniet: fortaſſe pro me veniet, & mors iſta vitam honeſtabit. Cicuta magnum Socratem fecit: Catoni gladium aſſertorem libertatis extorque, magnam partem detraxeris gloriæ. Nimium diu te cohortor, cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tibi admonitione magis, quam exhortatione opus ſit. Non in diverſum te à natura tua ducimus: natus es ad iſta quæ dicimus. Eo magis bonum tuum auge, & exorna. Sed jam finem epiſtolæ faciam, ſi illi ſignum ſuum impreſſero: id eſt, aliquam magnificam vocem perferendam ad te mandavero. Inter cetera mala, hoc quoque habet ſtultitia proprium, ſemper incipit vivere. Conſidera quid vox iſta ſignificet, Lucili virorum optime: & intelliges quam fœda ſit hominum levitas, quotidie nova vitæ fundamenta ponentium, novas ſpes etiam in exitu inchoantium. Circumſpice tecum ſingulos. occurrent tibi ſenes, qui ſe cummaxime ad ambitionem, ad peregrinationes, ad negotiandum parent. Quid eſt autem turpius, quam ſenex vivere incipiens? Non adjicerem auctorem huic voci, niſi eſſet ſecretior, nec inter vulgata Epicuri dicta, quæ mihi & laudare, & adoptare permiſi.

EPIST. XIV.

Prudentiſſima epiſtola. Monet corporis vitæque curam habendam, ſed non nimiam. Timeri autem corpori tria, Pauperiem, Morbos, Violentiam: maxime hanc ultimam, quæ à potentibus eſt, aut tyrannis. Vt non timeas, tria vitentur: Odium, Invidia, Contemptus. Quomodo autem, Sapientia dicet: & breviter ipſe.

FAteor inſitam eſſe nobis corporis noſtri caritatem: fateor nos hujus gerere tutelam: non nego indulgendum illi, ſerviendum nego. Multis enim ſerviet, qui corpori ſervit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Hujus nos nimius amor timoribus inquietat, ſolicitudinibus onerat, contumeliis objicit.

Hone-

Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. Agatur ejus diligentiſſime cura: ita tamen, ut cum exiget ratio, cum dignitas, cum fides, mittendum in ignem ſit. Nihilominus, quantum poſſumus, evitemus incommoda quoque, non tantum pericula: & in tutum nos reducamus, excogitantes ſubinde, quibus poſſint timenda depelli. quorum tria, ni fallor, genera ſunt. Timetur inopia, timentur morbi, timentur quæ per vim potentioris eveniunt. Ex his omnibus nihil magis nos concutit, quam quod ex aliena potentia impendet. Magno enim ſtrepitu & tumultu venit. Naturalia mala quæ retuli, inopiæ atque morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis nec auribus quidquam terroris incutiunt: ingens alterius mali pompa eſt; ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, quam in viſcera immittat humana. Cogita hoc loco carcerem, & cruces, & eculeos, & uncum; & adactum, per medium hominem, qui per os emergat, ſtipitem; & diſtracta in diverſum actis curribus membra; illam tunicam, alimentis ignium & illitam & intextam; quidquid aliud, præter hæc, commenta ſævitia eſt. Non eſt itaque mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. Nam quemadmodum plus agit tortor, quo plura inſtrumenta doloris expoſuit (ſpecie enim vincuntur, qui patientiæ reſtitiſſent:) ita ex his, quæ animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt quæ habent quod oſtendant. Illæ peſtes non minus graves ſunt, famem dico & ſitim, & præcordiorum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem: ſed latent. nihil habent quod intentent, quod præferant: hæc, ut magna bella, adſpectu paratuque vicerunt. Demus itaque operam, abſtineamus offenſis. Interdum populus eſt, quem timere debeamus; interdum, ſi ea civitatis diſciplina eſt, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

plurima per ſenatum tranſigantur, gratioſi in eo viri; interdum ſinguli, quibus poteſtas populi, & in populum data eſt. Hos omnes amicos habere, operoſum eſt: ſatis eſt inimicos non habere. Itaque ſapiens nunquam potentium iras provocabit: imo declinabit, non aliter quam in navigando procellam. Cum peteres Siciliam, trajeciſti fretum. temerarius gubernator contempſit auſtri minas: (ille eſt enim, qui Siculum pelagus exaſperet, & in vertices cogat.) non ſiniſtrum petit littus, ſed id, quo propior Charybdis maria convolvit. At ille cautior, peritos locorum rogat, qui æſtus ſit, quæ ſigna dent nubes, & longe ab illa regione verticibus infami curſum tenet. Idem facit ſapiens: nocituram potentiam vitat, hoc primum cavens, ne vitare videatur. Pars enim ſecuritatis & in hoc eſt, non ex profeſſo eam petere: quia quæ quis fugit, damnat. Circumſpiciendum nobis eſt ergo, quomodo à vulgo tuti eſſe poſſimus. Primum nihil idem concupiſcamus. rixa eſt inter competitores: deinde nihil habeamus quod cum magno emolumento inſidiantis eripi poſſit. quam minimum ſit in corpore tuo ſpoliorum. Nemo ad humanum ſanguinem propter ipſum venit, aut admodum pauci: plures computant, quam oderunt. Nudum latro tranſmittit: etiam in obſeſſa via pauperi pax eſt. Tria deinde ex præceptione veteri præſtanda ſunt, ut vitentur: Odium, Invidia, Contemptus. Quomodo hoc fiat, ſapientia ſola monſtrabit. Difficile enim temperamentum eſt, verendumque, ne in contemptum nos invidiæ timor transferat: ne dum calcare nolumus, videamur poſſe calcari. Multis timendi attulit cauſſas, timeri poſſe. Vndique nos reducamus: non minus contemni quam ſuſpici nocet. Ad philoſophiam ergo confugiendum eſt. hæ litteræ non dico apud bonos ſed apud mediocriter malos, inſu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

larum loco ſunt. Nam forenſis eloquentia, & quæcumque alia populum movent, adverſarium habent: hæc quieta, & ſui negotii, contemni non poteſt: cui ab omnibus artibus, etiam apud peſſimos, honor eſt. Nunquam in tantum convaleſcet nequitia, nunquam ſic contra virtutes conjurabitur, ut non philoſophiæ nomen venerabile & ſacrum maneat. Ceterum philoſophia ipſa tranquille modeſteque tractanda eſt. Quid ergo? inquis. videbitur tibi M. Cato modeſte philoſophari, qui bellum civile ſententia ſua reprimit? qui furentium principum armis medius intervenit? qui aliis Pompeium offendentibus, aliis Cæſarem, ſimul laceſſit duos? Poteſt aliquis diſputare, an illo tempore capeſſenda fuerit ſapienti reſpublica. Quid tibi vis M. Cato? jam non agitur de libertate, olim peſſundata eſt: quæritur utrum Cæſar, an Pompeius poſſideat rempublicam. Quid tibi cum iſta contentione? nullæ partes tuæ ſunt: dominus eligitur. Quid tua, uter vincat? poteſt melior vincere, non poteſt non eſſe pejor, qui vicerit. Ultimas partes attigi Catonis: ſed ne priores quidem anni fuerunt, qui ſapientem in illam rapinam reipublicæ admitterent. Quid aliud quam vociferatus eſt Cato, & miſit irritas voces, cum modo per populi levatus manus, & obrutus ſputis, & portandus extra forum traheretur, modo è ſenatu in carcerem duceretur? Sed poſtea videbimus, an ſapienti opera perdenda ſit: interim ad hos te voco, qui à republica excluſi, ſeceſſerunt ad colendam vitam, & humano generi jura condenda, ſine ulla potentioris offenſa. Non conturbabit ſapiens publicos mores, nec populum in ſe vitæ novitate convertet. Quid ergo? utique erit tutus, qui hoc propoſitum ſequetur? Promittere tibi hoc non magis poſſum, quam in homine temperante bonam valetudinem: & tamen facit

cit temperantia bonam valetudinem. Perit aliqua navis in portu: ſed tu quid accidere in medio maris credis? Quanto huic periculum paratius foret, multa agenti, molientique, cui ne otium quidem tutum eſt? Pereunt aliquando innocentes: quis negat? nocentes tamen ſæpius. Ars ei conſtat, qui per ornamenta percuſſus eſt. Denique conſilium omnium rerum ſapiens, non exitum ſpectat. Initia in poteſtate noſtra ſunt: de eventu fortuna judicat, cui de me ſententiam non do. At aliquid vexationis affert, aliquid adverſi. non damnatur latro, cum occidit. Nunc ad quotidianam ſtipem manum porrigis. aurea te ſtipe implebo. Et quia facta eſt auri mentio, accipe quemadmodum uſus fructusque ejus tibi eſſe gratior poſſit. Is maxime divitiis fruitur, qui minime divitiis indiget. Ede, inquis, auctorem. Ut ſcias quam benigni ſimus, propoſitum eſt aliena laudare: Epicuri eſt, aut Metrodori, aut alicujus ex illa officina. Et quid intereſt, quis dixerit? omnibus dixit. Qui eget divitiis, timet pro illis: nemo autem ſolicito bono fruitur. Adjicere illis aliquid ſtudet, dum de incremento cogitat: oblitus eſt uſus, rationes accipit, forum conterit, kalendarium verſat, fit ex domino procurator.

EPIST. XV.

Ad curam etiam corporis Exercitatio ſpectat: ſed hæc laborioſa, aut occupata non eſto. Facilis & brevis ſufficit: ut curſus, ſaltus, geſtatio, vocis intentio. Clauſula ab Epicuro, Ne vita in futurum feratur: præſentibus acquieſce.

MOs antiquis fuit, uſque ad meam ſervatus ætatem, primis epiſtolæ verbis adjicere: Si vales, bene eſt. Recte & nos dicimus: Si philoſopharis, bene eſt. Valere enim hoc demum eſt: ſine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſine hoc, æger eſt animus. Corpus quoque etiam ſi magnas habet vires, non aliter quam furioſi aut phrenetici, validum eſt. Ergo hanc valetudinem præcipue cura, deinde & illam ſecundam: quæ non magno tibi conſtabit, ſi volueris bene valere. Stulta eſt enim, mi Lucili, & minime conveniens litterato viro, occupatio exercendi lacertos, & dilatandi cervicem, ac latera firmandi. Cum tibi feliciter ſagina ceſſerit, & tori creverint: nec vires unquam opimi bovis, nec pondus æquabis. Adjice nunc, quod majore corporis ſarcina animus eliditur, & minus agilis eſt. Itaque, quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. multa ſequuntur incommoda huic deditos curæ. Primum exercitationes, quarum labor ſpiritum exhaurit, & inhabilem intentioni ac ſtudiis acrioribus reddit: deinde, copia ciborum, ſubtilitas animi impeditur. Accedunt peſſimæ notæ mancipia in magiſterium recepta, homines inter oleum & vinum occupati: quibus ad votum dies eſt actus, ſi bene deſudaverunt, ſi in locum ejus quod effluxit, multum potionis altius jejuno gutture regeſſerunt. Bibere & ſudare, vita cardiaci eſt. Sunt exercitationes & faciles & breves, quæ corpus & ſine mora laxent, & tempori parcant: cujus præcipua ratio habenda eſt. Curſus, & cum aliquo pondere manus motæ, & ſaltus, vel ille qui corpus in altum levat, vel ille qui in longum mittit, vel ille (ut ita dicam) ſaliaris, aut (ut contumelioſius dicam) fullonius. Quodlibet ex his elige, uſu fit facile. Quidquid facies, cito redi à corpore ad animum, illum diebus ac noctibus exerce. labore modico alitur ille. Hanc exercitationem non frigus, non æſtus impedit, ne ſenectus quidem. Id bonum cura, quod vetuſtate fit melius. Neque ego te jubeo ſemper imminere libro, aut pugillaribus.
dandum

dandum & aliquod intervallum animo: ita tamen ut non reſolvatur, ſed remittatur. Geſtatio & corpus concutit, & ſtudio non officit: poſſis legere, poſſis dictare, poſſis loqui, poſſis audire: quorum nihil nec ambulatio quidem vetat fieri. Nec tu intentionem vocis contempſeris: quam veto te per gradus & certos modos attollere, deinde deprimere. Quod ſi velis deinde quemadmodum ambules diſcere, admittes iſtos, quos nova artificia docuit fames: erit qui gradus tuos temperet, & buccas edentis obſervet, & in tantum procedet, inquantum ejus audaciam patientiæ credulitate produxeris. Quid ergo? à clamore protinus & à ſumma contentione vox tua incipiet? Vſque adeo naturale eſt, paulatim incitari, ut litigantes quoque à ſermone incipiant, ad vociferationem tranſeant. nemo ſtatim Quiritium fidem implorat. Ergo utcumque tibi impetus animi ſuaſerit, modo vehementius fac vitiis convicium, modo lentius, prout vox quoque te hortabitur & latus. Modeſta, cum receperis illam revocariſque, deſcendat, non decidat: moderatoris ſui temperamentum habeat, nec indocto & ruſtico more deſæviat. Non enim id agitur, ut exerceatur vox, ſed ut exerceat. Detraxi tibi non puſillum negotium: mercedula, & munus gratum, ad hæc beneficia accedet. Ecce inſigne præceptum. Stulti vita ingrata eſt, trepida eſt, tota in futurum fertur. Quis hæc, inquis, dicit? Idem qui ſupra. Quam tu nunc vitam dici exiſtimas ſtultam? Babæ & Ixionis? Non ita eſt. noſtra dicitur: quos cæca cupiditas in nocitura, certe nunquam ſatiatura, præcipitat: quibus ſi quid ſatis eſſe poſſet, fuiſſet: qui non cogitamus quam jucundum ſit nihil poſcere, quam magnificum ſit plenum eſſe, nec ex fortuna pendere. Subinde itaque, Lucili, quam multa ſis conſecutus, recordare: cum adſpexeris

quot

quot te antecedant, cogita quot ſequantur. Si vis gratus eſſe adverſus deos, & adverſus vitam tuam, cogita quam multos anteceſſeris. Quid tibi cum ceteris? te ipſe anteceſſiſti. finem conſtitue, quem tranſire ne poſſis quidem, ſi velis: diſcedent aliquando iſta inſidioſa bona, & ſperantibus meliora, quam aſſecutis. Si quid in illis eſſet ſolidi, aliquando & implerent: nunc haurientium ſitim concitant, imitantur ſpecioſos apparatus. Quod futuri temporis incerta ſors voluit, quare potius à fortuna impetrem, ut det, quam à me, ne petam? Quare autem petam, oblitus fragilitatis humanæ? Congeram? in quid? laborem? ecce hic ultimus dies. ut non ſit, prope ab ultimo eſt.

EPIST. XVI.

Philoſophiam vitæ neceſſariam, ſed illam veram, eſſe, quæ in factis ſit, & profectu. Diſponi ab eo actiones & conſilia. Non obſtare, ſi Fatum ſit, aut Fortuna ſit: nam & illa docebit Deo parere, & Fortunam ac fortuita adſpernari. Clauſula item ab Epicuro: Secundum naturam qui vivit, dives: ſperne opinionem.

LIquere tibi hoc ſcio, Lucili, neminem poſſe beate vivere, ne tolerabiliter quidem, ſine ſapientiæ ſtudio: & beatam vitam perfecta ſapientia effici, ceterum tolerabilem etiam inchoata. Sed hoc, quod liquet, firmandum, & altius quotidiana meditatione figendum eſt. Plus operis eſt in eo, ut propoſita cuſtodias, quam ut honeſta proponas. Perſeverandum eſt, & aſſiduo ſtudio robur addendum, donec bona mens ſit, quod bona voluntas eſt. Itaque tibi apud me pluribus verbis opus non eſt, aut affirmatis, aut tam longis: intelligo te multum profeciſſe. Quæ ſcribis, unde veniant ſcio: non ſunt ficta, nec colorata. Dicam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tamen quid ſentiam. jam de te ſpem habeo, nondum fiduciam. Tu quoque idem facias volo. non eſt quod tibi cito & facile credas: excute te, & varie ſcrutare, & obſerva. Illud ante omnia vide, utrum in philoſophia, an in ipſa vita profeceris. Non eſt philoſophia populare artificium, nec oſtentationi paratum: non in verbis, ſed in rebus eſt. Nec in hoc adhibetur, ut aliqua oblectatione conſumatur dies, ut dematur otio nauſea: animum format & fabricat, vitam diſponit, actiones regit, agenda & omittenda demonſtrat, ſedet ad gubernaculum, & per ancipitia fluctuantium dirigit curſum. ſine hac nemo ſecurus eſt. Innumerabilia accidunt ſingulis horis, quæ conſilium exigunt, quod ab hac petendum eſt. Dicet aliquis: Quid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? quid prodeſt, ſi Deus rector eſt? quid prodeſt, ſi caſus imperat? Nam & mutari certa non poſſunt, & nihil præparari poteſt adverſus incerta: ſi aut conſilium meum Deus occupavit, decrevitque quid facerem, aut conſilio meo nil fortuna permittit. Quidquid eſt ex his, Lucili, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt: ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponat, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. Hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortunæ contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſequaris, feras caſum. Sed non eſt nunc in hanc diſputationem tranſeundum, quid ſit juris noſtri, ſi providentia in imperio eſt, aut ſi fatorum ſeries illigatos trahit, aut ſi repentina, aut ſubita dominantur: illo nunc revertor, ut te moneam & exhorter, ne patiaris animum tuum delabi & refrigeſcere. Conſtitue illum, & contine, ut habitus fiat quod eſt impetus. Iam ab initio, ſi bene te novi, circumſpexiſti ecquid hæc epiſtola mu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

munuſculi attulerit? excute illam, & invenies. Non eſt quod mireris animum meum: adhuc de alieno liberalis ſum. Quare autem alienum dixi? quidquid bene dictum eſt ab ullo, meum eſt. Sic quoque quod ab Epicuro dictum eſt: Si ad naturam vives, nunquam eris pauper: ſi ad opinionem, nunquam dives. Exiguum natura deſiderat, opinio immenſum. Congeratur in te, quidquid multi locupletes poſſederunt: ultra privatum pecuniæ modum fortuna te provehat, auro tegat, purpura veſtiat,& eo deliciarum opumque perducat, ut terram marmoribus abſcondas,& non tantum habere tibi liceat, ſed calcare divitias: accedant ſtatuæ & picturæ, & quidquid ars ulla luxuriæ laboravit: majora cupere ab his diſces. Naturalia deſideria finita ſunt: ex falſa opinione naſcentia,ubi deſinant,non habent. nullus enim terminus falſo eſt. Via eunti aliquid extremum eſt: error immenſus eſt. Retrahe te à vanis: & cum voles ſcire, quod petis, utrum naturalem habeat, an cæcam cupiditatem, conſidera an poſſit alicubi conſiſtere. Si longe progreſſo,ſemper aliquid longius reſtat; ſcito id naturale non eſſe.

EPIST. XVII.

Philoſophiam autem non differendam, amplectendam omiſſis rebus. At pauper ero. Quid ſi hoc expetendum? expeditius philoſophaberis. Iam Natura pauca deſiderat: atque ea non deerunt. Clauſula, Cui paupertas gravis, etiam opes erunt: nam vitium eſt in animo.

PRojice omnia iſta, ſi ſapis, imo ut ſapias, & ad bonam mentem magno curſu, ac totis viribus, tende. Si quid eſt quo teneris, aut expedi, aut incide. Moratur, inquis, me res familiaris. ſic illam diſponere volo, ut ſufficere nihil agenti poſ-

ſit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſit: ne aut paupertas mihi oneri ſit, aut ego alicui. Cum hæc dicis, non videris vim ac potentiam eius de quo cogitas boni noſſe: & ſummam quidem rei pervides, quantum philoſophia proſit; partes autem nondum ſatis ſubtiliter diſpicis. necdum ſcis, quantum ubique nos adjuvet: quemadmodum & in maximis (ut Ciceronis utar verbis) opituletur, & in minima deſcendat. Mihi crede, advoca illam in conſilium: ſuadebit tibi, ne ad calculos ſedeas. Nempe hoc quæris, & hoc iſta dilatione vis conſequi, ne tibi paupertas timenda ſit. Quid ſi appetenda eſt? multis ad philoſophandum obſtitere divitiæ: paupertas expedita eſt, ſecura eſt. Cum claſſicum cecinit, ſcit non ſe peti: cum aliqua conclamatio eſt, quomodo exeat, non quid efferat, quærit. Si navigandum eſt, non perſtrepunt portus, nec unius comitatu inquieta ſunt littora; non circumſtat illam turba ſervorum, ad quos paſcendos tranſmarinarum regionum eſt optanda fertilitas. Facile eſt paſcere paucos ventres, & bene inſtitutos, & nihil aliud deſiderantes, quam impleri. Parvo fames conſtat, magno faſtidium. Paupertas contenta eſt deſideriis inſtantibus ſatisfacere. Quid eſt ergo, quare tu hanc recuſes contubernalem, cujus mores ſanus dives imitatur? Si vis vacare animo, aut pauper ſis oportet, aut pauperi ſimilis. Non poteſt ſtudium ſalutare fieri ſine frugalitatis cura: frugalitas autem, paupertas voluntaria eſt. Tolle itaque iſtas excuſationes: Quantum ſat eſt, nondum habeo: ſi ad illam ſummam pervenero, tunc me totum philoſophiæ dabo. Atqui nihil prius quam hoc parandum eſt: quod tu differs, & poſt cetera paras, ab hoc incipiendum eſt. Parare, inquis, unde vivam, volo. Simul & parare diſce. Si quid te vetat bene vivere, bene mori non vetat. Non eſt quod paupertas nos à philoſophia revocet, ne egeſtas quidem: toleranda eſt enim ad hoc

pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

properantibus vel fames, quam toleravere quidam in obſidionibus. Et quod aliud erat illius patientiæ præmium, quam in arbitrium non cadere victoris? quanto hoc majus eſt, quo promittitur perpetua libertas, nullius, nec hominis, nec Dei timor? Et quidem vel eſurienti ad iſta veniendum eſt. Perpeſſi ſunt exercitus inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. hæc omnia paſſi ſunt pro regno (quo magis mireris) alieno: dubitabit aliquis ferre paupertatem, ut animum furoribus liberet? Non eſt ergo prius acquirendum. licet ad philoſophiam etiam ſine viatico pervenire. Ita eſt; cum omnia habueris, tunc & ſapientiam habere voles. Hæc erit ultimum vitæ inſtrumentum, & (ut ita dicam) additamentum. Tu vero, ſive aliquid habes, jam philoſophare: unde enim ſcis, an jam nimis habeas? ſive nihil, hoc prius quære, quam quidquam. At neceſſaria deerunt. Primum deeſſe non poterunt, quia natura minimum petit: naturæ autem ſe ſapiens accommodat. Sed ſi neceſſitates ultimæ inciderint, jamdudum exibit è vita, & moleſtus ſibi eſſe deſinet. Si vero exiguum fuerit & anguſtum, quo poſſit vita produci: id boni conſulet, nec ultra neceſſaria ſolicitus aut anxius, ventri & ſcapulis ſuum reddet, & occupationes divitum, concurſationesque ad divitias euntium, ſecurus lætusque ridebit, ac dicet: Quid in longum ipſe te differs? exſpectabisne fœnoris quæſtum, aut ex merce compendium, aut tabulas beati ſenis, cum fieri poſſis ſtatim dives? Repræſentat opes ſapientia: quas cuicumque fecit ſupervacuas, dedit. Hæc ad alios pertinent: tu locupletibus propior es. Sæculum muta, nimis habes. Ineſt omni ſæculo, quod ſat eſt. Poteram hoc loco epiſtolam claudere, niſi te male inſtituiſſem. Reges Parthos non poteſt quisquam ſalutare ſine mune-

munere, tibi valedicere non licet gratis. quid iſtuc? ab Epicuro mutuum ſumam. Multis paraſſe divitias, non finis miſeriarum fuit, ſed mutatio. Non hoc miror. non eſt enim in rebus vitium, ſed in ipſo animo. Illud quod paupertatem gravem fecerat, & divitias graves fecit. Quemadmodum nihil differt, utrum ægrum in ligneo lecto, an in aureo colloces: quocumque illum tranſtuleris, morbum ſuum ſecum transfert, ſic nihil refert, utrum animus æger in divitiis, an in paupertate ponatur. malum ſuum, illum ſequitur.

EPIST. XVIII.

Sapientem, in publica laſcivia, temperanter ſe gerere: & aut nihil aut parum ex moribus libare. Quomodocumque; utile eſſe, certis diebus abſtinere, parcere, pauperes adſimilare. Præexercitatio eſt ad veram inopiam, ſi ea venit. Clauſula ab Epicuro: Ira inſaniæ aſsidet.

DEcember eſt menſis, cum maxime civitas deſudat. Ius luxuriæ publicæ datum eſt: ingenti apparatu ſonant omnia: tanquam quidquam inter Saturnalia interſit, & dies rerum agendarum. Adeo nihil intereſt, ut non videatur mihi erraſſe, qui dixit, olim menſem Decembrem fuiſſe, nunc annum. Si te hic haberem, libenter tecum conferrem quid exiſtimares eſſe faciendum, utrum nihil ex quotidiana conſuetudine movendum, an, ne diſſidere videremur cum publicis moribus, & hilarius cœnandum, & exuendam togam. Nam quod fieri niſi in tumultu & triſti tempore civitatis non ſolebat, voluptatis cauſſa ac feſtorum dierum veſtem mutavimus. Si te bene novi, arbitri partibus functus, nec per omnia nos ſimiles eſſe pileatæ turbæ voluiſſes, nec per omnia diſſimiles: niſi forte his maxime diebus animo imperandum eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ut tunc voluptatibus ſolus abſtineat, cum in illas omnis turba procubuit. Certiſſimum argumentum infirmitatis ſuæ capit, ſi ad blanda & in luxuriam trahentia nec it, nec abducitur. Hoc multo fortius eſt, ebrio ac vomitante populo, ſiccum ac ſobrium eſſe. illud temperatius, non excerpere ſe, nec inſigniri, nec miſceri omnibus: & eadem, ſed non eodem modo, facere. Licet enim ſine luxuria agere feſtum diem. Ceterum adeo mihi placet tentare animi tui firmitatem, ut ex præcepto magnorum virorum tibi quoque præcipiam: interponas aliquot dies, quibus contentus minimo ac viliſſimo cibo, dura atque horrida veſte, dicas tibi: Hoc eſt quod timebatur? In ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & contra injurias fortunæ inter beneficia firmetur. Miles in media pace decurrit ſine ullo hoſte, vallum jacit, & ſupervacuo labore laſſatur, ut ſufficere neceſſario poſſit. Quem in ipſa re trepidare nolueris, ante rem exerce. Hoc ſecuti ſunt, qui omnibus menſibus paupertatem imitati, prope ad inopiam acceſſerunt, ne unquam expaveſcerent, quod ſæpe didiciſſent. Non eſt nunc quod exiſtimes me ducere te ad modicas cœnas & pauperum cellas, & quidquid aliud eſt, per quod luxuria divitiarum tædio ludit. Grabatus ille verus ſit, & ſagum, & panis durus ac ſordidus. Hoc triduo & quatriduo fer, interdum pluribus diebus: ut non luſus ſit, ſed experimentum. Tunc mihi crede, Lucili, exſultabis, dupondio ſatur, & intelliges ad ſaturitatem non opus eſſe fortuna: hoc enim quod neceſſitati ſat eſt, debet etiam irata. Non eſt tamen quare tu multum tibi facere videaris: facies enim quod multa millia ſervorum, multa millia pauperum faciunt. Illo nomine te ſuſpice, quod facies non coactus. Tam facile erit tibi illud pati ſemper, quam aliquando experiri. Exerceamur ad palum: & ne imparatos fortuna de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

deprehendat, fiat nobis paupertas familiaris. Securius divites erimus, ſi ſcierimus quam non ſit grave pauperes eſſe. Certos habebat dies ille magiſter voluptatis Epicurus, quibus maligne famem exſtingueret: viſurus an aliquid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel quantum deeſſet, & an dignum, quod quis magno labore penſaret. hoc certe in his epiſtolis ait, quas ſcripſit, Charino magiſtratu, ad Polyænum. Et quidem gloriatur, non toto aſſe ſe paſci: Metrodorum, qui nondum tantum profecerit, toto. In hoc tu victu ſaturitatem putas eſſe? Et voluptas eſt. Voluptas autem, non illa levis & fugax, & ſubinde reficienda, ſed ſtabilis & certa. Non enim jucunda res eſt aqua & polenta, aut fruſtum hordeacei panis: ſed ſumma voluptas eſt, poſſe capere etiam ex his voluptatem, & ad id ſe reduxiſſe, quod eripere nulla fortunæ iniquitas poſſit. Liberaliora ſunt alimenta carceris: ſepoſitos ad capitale ſupplicium, non tam anguſte, qui occiſurus eſt, paſcit. Quanta eſt animi magnitudo, ad id ſua ſponte deſcendere, quod nec ad extrema quidem decretis timendum ſit? hoc eſt præoccupare tela fortunæ. Incipe ergo, mi Lucili, ſequi horum conſuetudinem, & aliquos dies deſtina, quibus ſecedas à tuis rebus, minimoque te facias familiarem. Incipe cum paupertate habere commercium.

Aude, hoſpes, contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo. ———

Nemo alius eſt Deo dignus, quam qui opes contempſit. quarum poſſeſſione tibi non interdico: ſed efficere volo, ut illas intrepide poſſideas. quod uno conſequeris modo, ſi te etiam ſine illis beate victurum perſuaſeris tibi; ſi illas tanquam exituras ſemper adſpexeris. Sed jam incipiamus epiſtolam complicare. Prius, inquis, redde quod debes. Delegabo tibi Epicurum: ab illo fiet numeratio. Immo-

dica

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

dica ira gignit inſaniam. Hoc quam verum ſit, neceſſe eſt ſcias, cum habueris & ſervum, & inimicum. In omnes perſonas hic exardeſcit affectus: tam ex amore naſcitur, quam ex odio: non minus inter ſeria, quam inter luſus & jocos. Nec intereſt, ex quam magna cauſſa naſcatur, ſed in qualem perveniat animum. Sic ignis non refert quam magnus, ſed quo incidat. nam etiam maximum ſolida non receperunt: rurſus arida, & corripi facilia, ſcintillam quoque fovent uſque in incendium. Ita eſt, mi Lucili, ingentis iræ exitus, furor eſt: & ideo ira vitanda eſt, non moderationis cauſſa, ſed ſanitatis.

EPIST. XIX.

Omittendas aut abjiciendas occupationes, & otium captandum, ſed otium, non latebras. Monet ab aulæ & ſplendore abire: quæ tumultus & fluctus ſuos habent. Clauſula ab eodem magiſtro: Vide quibuſcum menſa communices.

EXſulto quotiens epiſtolas tuas accipio. implent enim me bona ſpe: jam non promittunt de te, ſed ſpondent. Ita fac, oro atque obſecro: quid enim habeo melius, quod amicum rogem, quam quod pro ipſo rogaturus ſum? ſi potes, ſubduc te iſtis occupationibus: ſi minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus, incipiamus in ſenectute vaſa colligere. Nunquid invidioſum eſt? in freto viximus, moriamur in portu. Neque ego ſuaſerim tibi nomen ex otio petere, quod nec jactare debes, nec abſcondere. Numquam enim uſque eo te abigam, generis humani furore damnato: ut latebram tibi aliquam parari & oblivionem velim. id age, ut otium tuum non emineat, ſed appareat. Deinde videbunt de iſto, quibus integra ſunt & prima conſilia: an velint vitam per obſcurum transmittere. tibi liberum non eſt. In medium te protulit ingenii vigor, ſcriptorum elegantia, claræ & nobiles ami-

citiæ. Tanta notitia te invaſit, ut in extrema mergaris, ac penitus condaris; tamen priora te monſtrabunt. tenebras habere non potes: ſequetur priſtinæ lucis multum, quocumque fugeris. Quietem potes vindicare, ſine ullius odio, ſine deſiderio, aut morſu animi tui. Quid enim relinques, quod invitus relictum à te poſſis cogitare? clientes? quorum nemo te ipſum ſequitur, ſed aliquid ex te. Amicos? olim amicitia petebatur, nunc præda. Mutabunt teſtamenta deſtituti ſenes? migrabit ad aliud limen ſalutator? non poteſt parvo res magna conſtare. Æſtima utrum te relinquere, an aliquid ex tuis malis. Vtinam tibi quidem ſeneſcere contigiſſet intra natalium tuorum modum, nec te in altum fortuna miſiſſet! Tulit te longe à conſpectu vitæ ſalubris rapida felicitas, provincia & procuratio, & quidquid ab iſtis promittitur: majora deinde officia te excipient, & ex aliis alia. Quis exitus erit? quid exſpectas, donec deſinas? habere, quod cupias? Nunquam erit tempus. Qualem dicimus eſſe ſeriem cauſſarum, ex quibus nectitur fatum, talem & cupiditatum: altera ex fine alterius naſcitur. In eam demiſſus es vitam, quæ nunquam tibi miſeriarum terminum ac ſervitutis ipſa factura ſit. Subduc cervicem jugo tritam: ſemel illam incidi, quam ſemper premi, ſatius eſt. Si te ad privata retuleris, minora erunt omnia, ſed affatim implebunt: at nunc plurima & undique ingeſta non ſatiant. Vtrum autem mavis, ex inopia ſaturitatem, an in copia famem? Et avida felicitas eſt, & alienæ aviditati expoſita. Quamdiu tibi ſatis nihil fuerit, ipſe aliis non eris. Quomodo, inquis, exibo? utcumque. Cogita quam multa temere pro pecunia, quam multa laborioſe pro honore tentaveris: aliquid & pro otio audendum eſt, aut in iſta ſolicitudine procurationum, & deinde urbanorum officiorum, ſeneſcendum in tumultu, ac ſemper

novis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

novis fluctibus,quos effugere nulla modeſtia,nulla vitæ quiete contingit. Quid enim ad rem pertinet, an tu quieſcere velis? fortuna tua non vult. Quid ſi illi etiam nunc permiſeris creſcere? quantum ad ſucceſſum acceſſerit, accedet ad metum. Volo tibi hoc loco referre dictum Mæcenatis, vera in ipſo eculeo docuit. Ipſa enim altitudo attonat ſumma. Si quæris, in quo libro dixerit, in eo qui Prometheus inſcribitur. hoc voluit dicere, attonita habet ſumma. Eſt ergo tanti ulla potentia, ut ſit tibi tam ebrius ſermo? Ingenioſus vir ille fuit, magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus,niſi illum enervaſſet felicitas,imo caſtraſſet. Hic te exitus manet, niſi jam contrahas vela, niſi (quod ille ſero voluit) terram leges. Poteram tecum & hac Mæcenatis ſententia parem facere rationem: ſed movebis mihi controverſiam, ſi te novi,nec voles quod debeo, niſi in aſpero & probo accipere. Vt ſe res habet,ab Epicuro verſura facienda eſt. Ante, inquit, circumſpiciendum eſt, cum quibus edas & bibas, quam quid edas & bibas. Nam ſine amico viſceratio,leonis ac lupi vita eſt. Hoc non continget tibi, niſi ſeceſſeris: alioquin habebis convivas,quos ex turba ſalutantium nomenclator digeſſerit. Errat autem qui amicum in atrio quærit,in convivio probat. Nullum habet majus malum occupatus homo, & bonis ſuis obſeſſus, quam quod amicos ſibi putat, quibus ipſe non eſt: quod beneficia ſua efficacia judicat ad conciliandos amicos, cum quidam, quo plus debent, magis oderint. Leve æs alienum debitorem facit, grave inimicum. Quid ergo? beneficia non parant amicitias? parant, ſi accepturos licuit eligere; ſi collata, non ſparſa ſunt. Itaque dum incipis eſſe mentis tuæ, interim hoc conſilio ſapientum utere, ut magis ad rem exiſtimes pertinere, quis, quam quid acceperit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. XX.

Philoſophiam in factis, non verbis eſſe: itaque ad illa eundum. Et conſtanter eundum. nam Sapientia, eſt convenientia, & tenor unus voluntatum, ac vitæ. Paupertas etiam non timenda: & divitiæ, ſi aſſint, non amandæ. Iterum monitio, pauperem certis diebus agere, & imitari.

SI vales, & te dignum putas qui aliquando fias tuus, gaudeo. mea enim gloria erit, ſi te iſtinc, ubi ſine ſpe exeundi fluctuaris, extraxero. Illud autem, mi Lucili, te rogo atque hortor, ut philoſophiam in præcordia ima demittas, & experimentum tui profectus capias, non oratione, nec ſcripto: ſed animi firmitate, & cupiditatum deminutione. Verba rebus proba. Aliud propoſitum eſt declamantibus, & aſſenſionem coronæ captantibus, aliud his qui juvenum & otioſorum aures diſputatione varia aut volubili detinent. Facere docet philoſophia, non dicere: & hoc exigit, ut ad legem ſuam quisque vivat, ne orationi vita diſſentiat, ut ipſa inter ſe vita unius, ſine actionum diſſenſione, coloris ſit. Maximum hoc eſt & officium ſapientiæ, & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipſe ubique par ſibi idemque ſit. Quis hoc præſtabit? pauci, aliqui tamen. Eſt difficile hoc: nec dico ſapientem ſemper uno iturum gradu, ſed una via. Obſerva itaque, nunquid veſtis tua domusque diſſentiant: nunquid in te liberalis ſis, in tuos ſordidus: nunquid cœnes frugaliter, ædifices luxurioſe. Vnam ſemel, ad quam vivas, regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exæqua. Quidam ſe domi contrahunt, dilatant foris & extendunt. Vitium eſt hæc diverſitas, & ſignum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem ſuum. Etiamnum dicam unde ſit iſta inconſtantia, & diſſimilitudo rerum conſiliorumque. Nemo

pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

proponit ſibi quid velit, nec ſi propoſuit, perſeverat in eo, ſed tranſilit: nec tantum mutat, ſed redit, & in ea quæ deſeruit ac damnavit, revolvitur. Itaque ut relinquam definitiones ſapientiæ veteres, & totum complectar humanæ vitæ modum, hac poſſum contentus eſſe: Quid eſt ſapientia? Semper idem velle atque idem nolle. Licet illam exceptiunculam non adjicias, ut rectum ſit quod velis. Non poteſt cuiquam ſemper idem placere, niſi rectum. Neſciunt ergo homines quid velint, niſi illo momento, quo volunt. in totum, nulli velle aut nolle decretum eſt. Variatur quotidie judicium, & in contrarium vertitur: ac plerisque agitur vita per luſum. Preme ergo quod cœpiſti: & fortaſſe perduceris aut ad ſummum, aut eo quod ſummum nondum eſſe ſolus intelligas. Quid fiet, inquis, huic turbæ familiari? Turba iſta cum à te paſci deſierit, ipſa ſe paſcet: aut quod tu beneficio tuo non potes ſcire, paupertatis ſcies. Illa veros certosque amicos retinebit: diſcedet quiſquis non te, ſed aliud ſequebatur. Non eſt autem vel ob hoc unum amanda paupertas, quod, à quibus ameris, oſtendit? O quando ille veniet dies, quo nemo in honorem tuum mentiatur? Huc ergo cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remiſſurus, ut contentus ſis temetipſo & ex te naſcentibus bonis. Quæ poteſt eſſe felicitas Deo propior? Redige te ad parva, ex quibus cadere non poſſis: idque ut libentius facias, ad hoc pertinebit tributum epiſtolæ hujus, quod ſtatim conferam. Invideas licet: etiam nunc libenter pro me dependet Epicurus. Magnificentior (mihi crede) ſermo tuus in grabato videbitur & in panno. non enim dicentur tantum illa, ſed probabuntur. Ego certe aliter audio quæ dicit Demetrius noſter, cum illum vidi nudum, quanto minus quam ſtramentis incubantem? non præceptor veri,

ſed teſtis eſt. Quid ergo? non licet divitias in ſinu poſitas contemnere? Quid ni liceat? & ille ingentis animi eſt, qui illas circumfuſas ſibi multum diuque miratus, quod ad ſe venerint, ridet, ſuasque audit magis eſſe quam ſentit. Multum eſt, non corrumpi divitiarum contubernio. Magnus eſt ille qui in divitiis pauper eſt: ſed ſecurior, qui caret divitiis. Neſcio, inquis, quomodo iſte paupertatem laturus ſit, ſi in illam inciderit. Nec ego Epicuri angelus ſcio, an pauper iſte contemturus ſit divitias, ſi in illas inciderit. Itaque in utroque mens æſtimanda eſt, inſpiciendumque, an ille paupertati indulgeat, an hic divitiis non indulgeat. Alioquin leve argumentum eſt bonæ voluntatis grabatus, aut pannus, niſi apparuit aliquem illa non neceſſitate pati, ſed malle. Ceterum magnæ indolis eſt, ad iſta non properare tanquam ad meliora, ſed præparari tanquam ad facilia. Et ſunt, Lucili, facilia. cum vero multo ante meditatus acceſſeris, jucunda quoque. Ineſt enim illis, ſine qua nihil eſt jucundum, ſecuritas. Neceſſarium ergo judico id, quod tibi ſcripſi magnos viros ſæpe feciſſe, aliquos dies interponere, quibus nos imaginaria paupertate exerceamus ad veram: quod eo magis faciendum eſt, quod deliciis permaduimus, & omnia dura ac difficilia judicamus. Potius excitandus è ſomno, & vellicandus eſt animus, admonenduſque naturam nobis minimum conſtituiſſe. Nemo naſcitur dives. quiſquis exit in lucem, juſſus eſt lacte & panno eſſe contentus. ab his initiis nos regna non capiunt.

EPIST. XXI.

Verum ſplendorem à Philoſophia, non ab honoribus aut titulis eſſe. Dare illam nomen manſurum & famam, habenti; & adhærenti quoque. Emblema ab Epicuro: Ut divitias augeas, cupiditates minue.

Cum

CVm iſtis negotium tibi eſſe judicas, de quibus ſcripſeras? maximum negotium tecum habes: tu tibi moleſtus es. Quid velis, neſcis: melius probas honeſta, quam ſequeris. vides ubi ſit poſita felicitas, ſed ad illam pervenire non audes. Quid ſit autem quod te impediat, quia parum ipſe diſpicis, dicam. Magna hæc eſſe exiſtimas, quæ relicturus es: & cum propoſuiſti tibi illam ſecuritatem, ad quam tranſiturus es, retinet te hujus vitæ, à qua receſſurus es, fulgor, tanquam in ſordida & obſcura caſurum. Erras, Lucili: ex hac vita ad illam aſcenditur. Quod intereſt inter ſplendorem & lucem, cum hæc certam originem habeat ac ſuam, ille niteat alieno: hoc inter hanc vitam, & illam. Hæc, quia fulgore extrinſecus veniente percuſſa eſt, craſſam illi ſtatim umbram faciet quiſquis obſtiterit: illa ſuo lumine illuſtris eſt. Studia te tua clarum & nobilem efficient. Exemplum Epicuri referam. cum Idomeneo ſcriberet, & illum à vita ſpecioſa ad fidelem ſtabilemque gloriam revocaret, rigidæ tunc potentiæ miniſtrum, & magna tractantem: Si gloria, inquit, tangeris, notiorem te epiſtolæ meæ facient, quam omnia iſta quæ colis, & propter quæ coleris. Nunquid ergo mentitus eſt? quis Idomenea noſſet, niſi Epicurus illum ſuis litteris incidiſſet? Omnes illos megiſtanas & ſatrapas, & regem ipſum, ex quo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta ſuppreſſit. Nomen Attici perire Ciceronis epiſtolæ non ſinunt. nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet. Profunda ſupra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exſerent, & in idem quandoque ſilentium abitura oblivioni reſiſtent, ac ſe diu vindicabunt. Quod Epicurus amico ſuo potuit promittere, hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tibi promitto, Lucili. Habebo apud poſteros gratiam, poſſum mecum duratura nomina educere. Virgilius noſter duobus memoriam æternam promiſit, & præſtat:

Fortunati ambo, ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumque pater Romanus habebit.

Quoſcumque in medium fortuna protulit, quicumque membra ac partes alienæ potentiæ fuerant, horum gratia viguit, domus frequentata eſt, dum ipſi ſteterunt: poſt ipſos cito memoria defecit. Ingeniorum creſcit dignatio: nec ipſis tantum honor habetur, ſed quidquid illorum memoriæ adhæſit, excipitur. Ne gratis Idomeneus in epiſtolam meam venerit, ipſe eam de ſuo redimet. Ad hunc Epicurus illam nobilem ſententiam ſcripſit, qua hortatur ut Pythoclea locupletem non publica, nec ancipiti via faciat. Si vis, inquit, Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, ſed cupiditatibus detrahendum eſt. Et apertior iſta ſententia eſt, quam ut interpretanda ſit, & diſertior quam ut adjuvanda. Hoc unum te admoneo, ne iſtud tantum exiſtimes de divitiis dictum: quocumque tranſtuleris, idem poterit. Si vis Pythoclea honeſtum facere, non honoribus adjiciendum eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. Si vis Pythoclea eſſe in perpetua voluptate, non voluptatibus adjiciendum eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. Si vis Pythoclea ſenem facere, & implere vitam, non annis adjiciendum eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. Has voces non eſt quod Epicuri eſſe judices; publicæ ſunt. Quod fieri in ſenatu ſolet, faciendum ego in philoſophia quoque exiſtimo. cum cenſuit aliquis, quod ex parte mihi placeat: jubeo illum dividere ſententiam, & ſequor. Eo libentius Epicuri egregia dicta commemoro, ut iſtis, qui ad illa confugient,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

gient, ſpe mala inducti, qui velamentum ſeipſos ſuorum vitiorum habituros exiſtimant, probem, quocumque ierint, honeſte eſſe vivendum. Cum adierint hos hortulos, & inſcriptum hortulis, Hoſpes hic bene manebis, hic ſummum bonum voluptas eſt: paratus erit iſtius domicilii cuſtos, hoſpitalis, humanus, & te polenta excipiet, & aquam quoque large miniſtrabit. & dicet: Ecquid bene acceptus es? Non irritant, inquam, hi hortuli famem, ſed extinguunt: nec majorem ipſis potionibus ſitim faciunt, ſed naturali & gratuito remedio ſedant. In hac voluptate conſenui. de his tecum de ſideriis loquor, quæ conſolationem non recipiunt, quibus dandum eſt aliquid ut deſinant. Nam de illis extraordinariis quæ licet differre, licet caſtigare & opprimere, hoc unum commonefaciam; Iſta voluptas naturalis eſt, non neceſſaria: huic nihil debes. ſi quid impendis, voluntarium eſt. Venter præcepta non audit, poſcit, appellat. non eſt tamen moleſtus creditor, parvo dimittitur: ſi modo das illi quod debes, non quod potes.

EPIST. XXII.

Fortiter exeundum eſſe ab occupationibus, & ſolvendos laqueos aut rumpendos. Sed tamen opportunitas & εὐκαιρία exſpectetur: nec elabatur. Spernit deinde & abjicit ſplendores iſtos Falſos. Tum ab Epicuro ſententia: Omnes exire pueros è vita: id eſt, veræ ejus ignaros.

IAm intelligas educendum eſſe te ex iſtis occupationibus, ſpecioſis & malis: ſed quomodo id conſequi poſſis, quæris. Quædam non niſi à præſente monſtrantur. Non poteſt medicus per epiſtolas cibi, aut balnei, tempus eligere: vena tangenda eſt. Vetus proverbium eſt, Gladiatorem in arena capere conſilium. Aliquid adverſarii vultus, aliquid manus mota, aliquid ipſa inclinatio corpo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ris, intuentem monet. Quid fieri ſoleat, quid oporteat, in univerſum & mandari poteſt, & ſcribi: tale conſilium non tantum abſentibus, ſed etiam poſteris datur. illud alterum quando fieri debeat, aut quemadmodum, ex longinquo nemo ſuadebit: cum rebus ipſis deliberandum eſt. Non tantum præſentis, ſed vigilantis eſt, occaſionem obſervare properantem. Itaque hanc circumſpice: hanc ſi videris, prende: & toto impetu, totis viribus id age, ut te iſtis officiis exuas. Et quidem quam ſententiam feram, attende. Cenſeo, aut ex iſta vita tibi, aut è vita exeundum. Sed illud idem exiſtimo, leni eundum via: ut quod male implicuiſti, ſolvas potius quam abrumpas. dummodo, ſi alia ſolvendi ratio non erit, vel abrumpas. Nemo tam timidus eſt, ut malit ſemper pendere, quam ſemel cadere. Interim, quod primum eſt, impedire te noli, contentus eſto negotiis, in quæ deſcendiſti, vel quod videri mavis, incidiſti. Non eſt quod ad ulteriora nitaris. aut perdes excuſationem, & apparebit te non incidiſſe. Iſta enim quæ dici ſolent, falſa ſunt: Non potui aliter. Quid ſi nollem? neceſſe erat. Nulli neceſſe eſt, felicitatem curſu ſequi: eſt aliquid, etiam ſi non repugnare, ſubſiſtere, nec inſtare fortunæ ferenti. Nunquid offenderis, ſi in conſilium non venio tantum, ſed advoco? & quidem prudentiores quam ipſe ſum, ad quos ſoleo referre, ſi quid delibero. Epicuri epiſtolam ad hanc rem pertinentem legi, Idomeneo quæ ſcribitur. quem rogat, ut quantum poteſt fugiat & properet, antequam aliqua vis major interveniat, & auferat libertatem recedendi. Idem tamen ſubjicit, nihil eſſe tentandum, niſi cum apte poterit tempeſtiveque tentari: ſed cum illud tempus diu captatum venerit, exſiliendum ait. Dormitare de fuga cogitantem vetat, & ſperat etiam ex difficillimis ſalutarem exitum: ſi nec properemus ante tempus, nec ceſſemus in tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tempore. Puto nunc & Stoicam ſententiam quæris. non eſt quod quiſquam illos apud te temeritatis infamet: cautiores quam fortiores ſunt. Exſpectas forſitan, ut tibi hæc dicantur? Turpe eſt cedere oneri: luctare cum officio, quod ſemel recepiſti. Non eſt vir fortis & ſtrenuus, qui laborem fugit: verum ibi creſcit illi animus, ipſa rerum difficultate. Dicentur tibi iſta, ſi operæpretium habebit perſeverantia, ſi nihil indignum bono viro faciendum patiendumve erit: alioquin ſordido ſe & contumelioſo labore non conteret, nec in negotiis erit negotii cauſa. Ne illud quidem, quod exiſtimas eum facturum, faciet, ut ambitioſis rebus implicitus, earum ſemper æſtus ferat. Sed cum viderit brevia in quibus volutatur, incerta, ancipitia: repetet pedem, nec vertet terga, ſed ſenſim recedet in tutum. Facile eſt autem, mi Lucili, occupationes evadere, ſi occupationum pretia contempſeris. illa ſunt, quæ nos morantur & detinent. Quid ergo? tam longas ſpes relinquam? ab ipſa meſſe diſcedam? nudum erit latus? incomitata lectica? atrium vacuum? Ab his ergo inviti homines recedunt, & mercedem miſeriarum amant, ipſas execrantur. Sic de ambitione, quomodo de amica queruntur: id eſt, ſi verum affectum eorum inſpicias, non oderunt, ſed litigant. Excute iſtos, qui quæ cupiere, deplorant, & de earum rerum loquuntur fuga, quibus carere non poſſunt: videbis voluntariam eſſe illis in eo moram, quod ægre ferre ipſos & miſere, loquuntur. Ita eſt, mi Lucili, paucos ſervitus, plures ſervitutem tenent. Sed ſi deponere illam in animo eſt, & libertas bona fide placuit: in hoc autem unum advocationem petis, ut ſine perpetua ſolicitudine id tibi facere contingat: quid ni te tota cohors Stoicorum probatura ſit? Omnes Zenones & Chryſippi moderata, & honeſta, & vera ſuadebunt. Sed ſi propter hoc ter-

giverſaris, ut circumſpicias, quantum feras tecum, & quam magna pecunia inſtruas otium: nunquam exitum invenies. Nemo cum ſarcinis enatat. Emerge ad meliorem vitam, propitiis diis. ſed non ſic, quo modo iſtis propitii ſunt, quibus bono ac benigno vultu mala magnifica tribuerunt: hoc uno excuſati, quod iſta quæ urunt, quæ excruciant, optantibus data ſunt. Iam imprimebam epiſtolæ ſignum: reſolvenda eſt, ut cum ſolenni ad te munuſculo veniat, & aliquam magnificam vocem ſecum ferat. & ecce occurrit mihi neſcio utrum verior, an eloquentior. cujus? inquis. Epicuri. adhuc enim alienas ſarcinas adorno. Nemo non ita exit è vita, tanquam modo intraverit. Quemcumque vis, occupa, adoleſcentem, ſenem, medium: invenies æque timidum mortis, æque inſcium vitæ. nemo quidquam habet facti. in futurum enim noſtra diſtulimus. Nihil me magis in iſta voce delectat, quam quod exprobratur ſenibus infantia. Nemo, inquit, aliter, quam quomodo natus eſt, exit è vita. Falſum eſt, pejores morimur, quam naſcimur. Noſtrum iſtud, non naturæ vitium eſt. illa de nobis conqueri debet, & dicere: Quid hoc eſt? ſine cupiditatibus vos genui, ſine timoribus, ſine ſuperſtitione, ſine perfidia, ceteriſque peſtibus: quales intraſtis, exite. Percepit ſapientiam, ſi quis tam ſecurus moritur, quam naſcitur. Nunc vero trepidamus, cum periculum acceſſit: non animus nobis, non color conſtat: lacrimæ nihil profuturæ cadunt. Quid eſt turpius, quam in ipſo limine ſecuritatis eſſe ſolicitum? Cauſſa autem hæc eſt, quod inanes omnium bonorum ſumus, quorum in fine vitæ deſiderio laboramus. Non enim apud nos pars ejus ulla ſubſedit. transmiſſa eſt, & effluxit. Nemo quam bene vivat, ſed quam diu, curat: cum omnibus poſſit contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli.

EPIST. XXIII.

Monet verum gaudium quærere. quod illud? ſeverum, & ex vero Bono natum. Reliqua fallacia & fugacia ſunt, hoc ſolidum, & firmum: quia in ſolido ſitum, & animo, optima noſtri parte. Vno verbo, poſitum eſt in Conſcientia. Epicuri deinde dictum: Turpe & moleſtum, vitam ſemper inchoare. & inconſtantes damnantur.

PVtas me tibi ſcripturum, quam humane nobiſcum hiems egerit, quæ & remiſſa fuit, & brevis: quam malignum ver ſit, quam præpoſterum frigus, & alias ineptias verba quærentium. Ego vero aliquid, quod & mihi & tibi prodeſſe poſſit, ſcribam. Quid autem id erit, niſi ut te exhorter ad bonam mentem? Hujus fundamentum quod ſit, quæris? ne gaudeas vanis. Fundamentum hoc eſſe dixi: culmen eſt. Ad ſumma pervenit, qui ſcit quo gaudeat, qui felicitatem ſuam in aliena poteſtate non poſuit. Solicitus eſt, & incertus ſui, quem ſpes aliqua proritat: licet ad manum ſit, licet non ex difficili petatur, licet illum nunquam ſperata deceperint. Hoc ante omnia fac, mi Lucili, diſce gaudere. Exiſtimas me nunc detrahere tibi multas voluptates, qui fortuita ſubmoveo, qui ſpes, dulciſſima oblectamenta, devitandas exiſtimo? imo contra. nolo tibi unquam deeſſe lætitiam. volo illam tibi domi naſci: naſcetur, ſi modo intra teipſum ſit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt, leves ſunt: niſi forte tu judicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Mihi crede, res ſevera eſt verum gaudium. An tu exiſtimas quemquam ſoluto vultu, &, ut iſti delicati loquuntur, hilariculo mortem contemnere? paupertati domum aperire? voluptates tenere ſub fræno? meditari dolorum patientiam? Hæc qui apud ſe verſat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

in magno gaudio eſt, ſed parum blando. In hujus gaudii poſſeſſione eſſe te volo. nunquam deficiet, cum ſemel unde petatur inveneris. Levium metallorum fructus in ſummo eſt: illa opulentiſſima ſunt, quorum in alto latet vena, aſſidue plenius reſponſura fodienti. Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfuſoriam voluptatem: & quodcumque invecticium gaudium eſt, fundamento caret. Hoc de quo loquor, ad quod te conor perducere, ſolidum eſt, & quod plus pateat introrſus. Fac, oro te, Lucili cariſſime, quod unum poteſt te præſtare felicem. disjice & conculca iſta quæ extrinſecus ſplendent, quæ tibi promittuntur ab alio: ad verum bonum ſpecta, & de tuo gaude. Quid eſt autem hoc? de te ipſo, & tui optima parte. Corpuſculum quoque, etiam ſi nihil fieri ſine illo poteſt, magis neceſſariam rem crede, quam magnam. Vanas ſuggerit voluptates, breves, pœnitendas, ac niſi magna moderatione temperentur, in contrarium abituras. Ita dico, in præcipiti eſt voluptas, ad dolorem vergit, niſi modum teneat. modum autem tenere in eo difficile eſt, quod bonum eſſe credideris. Veri boni aviditas, tuta eſt. Quid ſit iſtud, interrogas, aut unde ſubeat? dicam. Ex bona conſcientia, ex honeſtis conſiliis, ex rectis actionibus; ex contemptu fortuitorum, ex placido vitæ & continuo tenore unam prementis viam. Nam illi qui ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, aut ne tranſiliunt quidem, ſed caſu quodam tranſmittuntur, quomodo habere quidquam certum manſurumve poſſunt, ſuſpenſi & vagi? Pauci ſunt, qui conſilio ſe ſuaque diſponant: ceteri eorum more quæ fluminibus innatant, non eunt, ſed feruntur. Ex quibus alia lenior unda detinuit, ac mollius vexit; alia vehementior rapuit; alia proxime ripam, curſu langueſcente depoſuit; alia torrens impetus ejecit in mare. Ideo conſtituendum

eſt,

eſt, quid velimus, & in eo perſeverandum. Hic eſt locus ſolvendi æris alieni. Poſſum enim vocem tibi Epicuri tui reddere, & hanc epiſtolam liberare. Moleſtum eſt, ſemper vitam inchoare. aut ſi hoc modo magis ſenſus poteſt exprimi: Male vivunt qui ſemper vivere incipiunt. Quare, inquis? deſiderat enim explanationem iſta vox. Quia ſemper illis imperfecta vita eſt. non poteſt autem ſtare paratus ad mortem, qui modo incipit vivere. Id agendum eſt, ut ſatis vixerimus: nemo hoc putat, qui orditur cummaxime vitam. Non eſt quod exiſtimes, paucos eſſe hos. propemodum omnes ſunt. Quidam vivere tunc incipiunt, cum deſinendum eſt. ſi hoc judicas mirum, adjiciam quod magis admireris: quidam ante vivere defecerunt, quam inciperent.

EPIST. XXIV.

Epiſtola inter bonas, pulchraſque. Hortatur non timere ventura, etſi minentur: imo proponere ventura, & ſic ſe formare, examinando aut elevando. Quid enim omnes iſti metus ſunt? ultimus eorum mors eſt: & ratione contemne. Magni viri fecerunt, è plebe & ſervitiis fecerunt: cur tu non adſpires? Deme perſonam rebus. quod times, dolor eſt: quem muliercula in puerperio tulit. Denique in hæc natus es, jactari, dolere, mori: agnoſce ſortem. Tamen (Epicuri præcepto) nec opta mortem, nec time.

SOllicitum te eſſe ſcribis de judicii eventu, quod tibi furor inimici denuntiat, & exiſtimas me ſuaſurum ut meliora tibi ipſi proponas, & acquieſcas ſpei blandæ. Quid enim neceſſe eſt mala arceſſere, & ſatis cito patienda cum venerint, præſumere, ac præſens tempus futuri metu perdere? Eſt ſine dubio ſtultum, quia quandoque ſis futurus miſer, eſſe jam miſerum: ſed ego alia te ad ſecuritatem via ducam. Si vis omnem ſolicitudinem exuere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

exuere, quidquid vereris ne eveniat, eventurum utique propone: & quodcumque illud eſt malum, tecum ipſe metire, ac timorem tuum taxa. intelliges profecto, aut non magnum, aut non longum eſſe, quod metuis. nec diu exempla, quibus confirmeris, colligenda ſunt: omnis illa ætas tulit. In quamcumque partem rerum, vel civilium, vel externarum, memoriam miſeris; occurrent tibi ingenia, aut profectus, aut impetus magni. Nunquid accidere tibi, ſi damneris, poteſt durius, quam ut mittaris in exſilium? ut ducaris in carcerem? nunquid ultra quidquam timendum eſt ulli, quam ut uratur? quam ut pereat? Singula iſta conſtitue, & contemptores eorum cita, qui non quærendi, ſed eligendi ſunt. Damnationem ſuam Rutilius ſic tulit, tanquam nihil illi moleſtum eſſet aliud, quam quod male judicaretur. Exſilium Metellus fortiter tulit, Rutilius etiam libenter. alter, ut rediret, Reipub. præſtitit: alter reditum ſuum Sullæ negavit, cui nihil tunc negabatur. In carcere Socrates diſputavit, & exire (cum eſſent qui promitterent fugam) noluit: remanſitque, ut duarum rerum graviſſimarum hominibus metum demeret, mortis & carceris. Mucius ignibus manum impoſuit. Acerbum eſt uri: quanto acerbius ſi id te faciente patiaris? Vides hominem non eruditum, nec ullis præceptis contra mortem aut dolorem ſubornatum, militari tantum robore inſtructum, pœnas à ſe irriti conatus exigentem. ſpectator diſtillantis in hoſtili foculo dextræ ſtetit, nec ante removit nudis oſſibus fluentem manum, quam ignis illi ab hoſte ſubductus eſt. Facere aliquid in illis caſtris felicius potuit, nihil fortius. Vide quanto acrior ſit ad occupanda pericula virtus, quam crudelitas ad irroganda. Facilius Porſena Mucio ignovit, quod voluerat occidere; quam ſibi Mucius, quod non occiderit. Decantatæ, inquis, in omnibus ſcholis fabulæ

bulæ iſtæ ſunt. jam mihi, cum ad contemnendam mortem ventum fuerit, Catonem narrabis. Quidni ego narrem, ultima illa nocte Platonis librum legentem, poſito ad caput gladio? duo hæc in rebus extremis inſtrumenta proſpexerat, alterum ut vellet mori, alterum ut poſſet. Compoſitis ergo rebus, utcumque componi fractæ atque ultimæ poterant, id agendum exiſtimavit, ne cui Catonem aut occidere liceret, aut ſervare contingeret. & ſtricto gladio, quem uſque in illum diem ab omni cæde purum ſervaverat: Nihil, inquit, egiſti, fortuna, omnibus conatibus meis obſtando. non pro mea adhuc, ſed pro patriæ libertate pugnavi: nec agebam tanta pertinacia, ut liber, ſed ut inter liberos viverem: nunc quoniam deploratæ ſunt res generis humani, Cato deducatur in tutum. Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus. quo obligato à medicis, cum minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantum Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremque omnis potentiæ ſpiritum non emiſit, ſed ejecit. Non in hoc exempla hæc nunc congero, ut ingenium exerceam, ſed ut te adverſus id quod maxime terribile videtur, exhorter. Facilius autem exhortabor, ſi oſtendero, non tantum fortes viros hoc momentum efflandæ animæ contempſiſſe: ſed quoſdam ad alia ignavos, in hac re exæquaſſe animum fortiſſimorum. ſicut illum Cn. Pompeii ſocerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus, cum teneri navem ſuam videret ab hoſtibus, ferro ſe tranſverberavit, & quærentibus ubi Imperator eſſet: Imperator, inquit, bene ſe habet. Vox hæc illum parem majoribus fecit, & fatalem Scipionibus in Africa gloriam non eſt interrumpi paſſa. Multum fuit Carthaginem vincere, ſed amplius mortem. Imperator, inquit, bene ſe habet. An ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ter debebat Imperator, & quidem Catonis, mori? Non revoco te ad hiſtorias, nec ex omnibus ſæculis contemptores mortis, qui ſunt plurimi, colligo: reſpice ad hæc noſtra tempora, de quorum languore ac deliciis querimur. omnis ordinis homines ſuccurrent, omnis fortunæ, omnis ætatis, qui mala ſua morte præciderunt. Mihi crede, Lucili, adeo mors timenda non eſt, ut beneficio ejus nihil anteferendum ſit. Securus itaque inimici minas audi: & quamvis conſcientia tua tibi fiduciam faciat, tamen quia multa extra cauſſam valent, & quod æquiſſimum eſt ſpera, & ad id te quod eſt iniquiſſimum, compara. Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre quid in quaque re ſit: ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoque majuſculis pueris evenit. illi quos amant, quibus aſſueverunt, cum quibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt: non hominibus tantum, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Quid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnificum circa te frementem? Tolle iſtam pompam ſub qua lates, & ſtultos territas. mors es, quam nuper ſervus meus, quam ancilla contempſit. Quid tu rurſus mihi flagella & eculeos magno apparatu explicas? quid ſingulis articulis ſingula machinamenta, quibus extorqueantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excarnificandi particulatim hominis? Pone iſta, quæ nos obſtupefaciunt: jube conticeſcere gemitus & exclamationes, & vocum inter lacerationem eliſarum acerbitatem. Nempe dolor eſt, quem podagricus ille contemnit, quem ſtomachicus ille in ipſis deliciis perfert, quem in puerperio puella perpetitur. Levis eſt, ſi ferre poſſum: brevis eſt, ſi ferre non poſſum. Hæc in animo voluta, quæ ſæpe audiſti, ſæpe dixiſti: ſed an vere audieris, an vere dixeris, effectu

proba.

proba. hoc enim turpiſſimum eſt, quod nobis objici ſolet, verba nos philoſophiæ, non opera tractare. Quid tu? nunc primum tibi mortem imminere ſciſti, nunc exſilium, nunc dolorem? in hæc natus es. Quidquid fieri poteſt, quaſi futurum cogitemus. Quod facere te moneo, ſcio certe feciſſe. Nunc admoneo, ut animum tuum non mergas in iſtam ſolicitudinem. hebetabitur enim, & minus habebit vigoris, cum exſurgendum erit. Abduc illum à privata cauſſa ad publicam: dic mortale tibi & fragile corpuſculum eſſe, cui non ex injuria tantum aut ex potentioris viribus denuntiabitur dolor; ipſæ voluptates in tormenta vertuntur. Epulæ cruditatem afferunt, ebrietates nervorum torporem tremoremque: libidines pedum, manuum, articulorum omnium depravationes. Pauper fiam? inter plures ero. Exſul fiam? ibi me natum putabo, quo mittar. Alligabor? quid enim? nunc ſolutus ſum? ad hoc me natura grave corporis mei pondus adſtrinxit. Moriar? hoc dicis, deſinam ægrotare poſſe, deſinam alligari poſſe, deſinam mori poſſe. Non ſum tam ineptus, ut Epicuream cantilenam hoc loco perſequar, & dicam, vanos eſſe inferorum metus, nec Ixionem rota volvi, nec ſaxum humero Siſyphi trudi in adverſum, nec ullius viſcera & renaſci poſſe quotidie, & carpi. Nemo tam puer eſt, ut Cerberum timeat & tenebras, & larvalem habitum nudis oſſibus cohærentium. Mors nos aut conſumit, aut exuit. Emiſſis meliora reſtant, onere detracto: conſumptis nihil reſtat. bona pariter malaque ſubmota ſunt. Permitte mihi referre hoc loco tuum verſum, ſi prius admonuero, ut te judices non aliis ſcripſiſſe iſta, ſed etiam tibi. Turpe eſt aliud loqui, aliud ſentire: quanto turpius, aliud ſcribere, aliud ſentire? Memini te illum locum aliquando tractaſſe, non repente nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cedere. Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ: & tunc quoque cum creſcimus, vita decreſcit. Infantiam amiſimus, deinde pueritiam, deinde adoleſcentiam: uſque ad heſternum, quidquid tranſiit temporis, periit. hunc ipſum quem agimus diem, cum morte dividimus. Quemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhaurit, ſed quidquid ante defluxit: ſic ultima hora, qua eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. Tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus. Hæc cum deſcripſiſſes, quo ſoles ore, ſemper quidem magnus, nunquam tamen acrior, quam ubi veritati commodas verba, dixiſti:

Mors non ultima venit; quæ rapit, ultima mors eſt.

Malo te legas, quam epiſtolam meam. apparebit enim tibi, hanc quam timemus mortem extremam eſſe, non ſolam. Video quo ſpectes. quæris quid huic epiſtolæ infulſerim, quod dictum alicujus animoſum, quod præceptum utile? Ex hac ipſa materia quæ in manibus fuit, mittetur aliquid. Objurgat Epicurus non minus eos qui mortem concupiſcunt, quam eos qui timent, & ait: Ridiculum eſt, currere ad mortem tædio vitæ, cum genere vitæ, ut currendum eſſet ad mortem, effeceris. Item alio loco dicit: Quid tam ridiculum, quam appetere mortem, cum vitam tibi inquietam feceris metu mortis? His adjicias & illud ejuſdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam eſſe, imo dementiam, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem. Quidquid horum tractaveris, confirmabis animum, vel ad mortis, vel ad vitæ patientiam. In utrumque monendi ac firmandi ſumus: & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus. etiam cum ratio ſuadet finire, non temere, nec cum procurſu capiendus eſt impetus. Vir fortis ac ſapiens non fugere debet è vita, ſed exire. Et ante omnia ille quoque vitetur affectus, qui multos occupavit, libido

libido moriendi. Eſt enim, mi Lucili, ut ad alia, ſic etiam ad moriendum inconſulta animi inclinatio: quæ ſæpe generoſos atque acerrimæ indolis viros corripit, ſæpe ignavos jacenteſque. illi contemnunt vitam, hi gravantur. Quoſdam ſubit eadem faciendi videndique ſatietas, & vitæ non odium, ſed faſtidium: in quod prolabimur, ipſa impellente philoſophia, dum dicimus. Quouſque eadem? Nempe expergiſcar, dormiam, ſatiabor, eſuriam, algebo, æſtuabo: nullius rei finis eſt, ſed in orbem nexa ſunt omnia: fugiunt ac ſequuntur. Diem nox premit, dies noctem: æſtas in autumnum deſinit, autumno hiems inſtat, quæ vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur. nihil novi video, nihil novi facio. Fit aliquando & hujus rei nauſea. Multi ſunt qui non acerbum judicent vivere, ſed ſuperfluum.

EPIST. XXV.

Præſcribit de duobus amicis, juvene & ſene, aliter atque aliter cum utroque agendum: cum illo fortius; cum hoc remiſſius, ne deſperet. Ipſum Lucilium hortatur ad mediocritatem aut pauperiem: deinde (Epicuri voce) ut ſumat ſibi Pædagogum. Fac omnia, tanquam aliquis ſpectet.

QVod ad duos amicos noſtros pertinet, diverſa via eundum eſt. alterius enim vitia emendanda, alterius frangenda ſunt. Vtar libertate tota: non amo illum, niſi offendero. Quid ergo? inquis. quadragenarium pupillum cogitas ſub tutela tua continere? Reſpice ætatem ejus jam duram & intractabilem. non poteſt reformari. tenera finguntur. An profecturus ſim neſcio: malo ſucceſſum mihi, quam fidem deeſſe. Nec deſperaveris, etiam diutinos ægros poſſe ſanari, ſi contra intemperantiam ſteteris, ſi multa invitos & facere coëgeris & pati. Nec de altero quidem ſatis fiduciæ habeo:

habeo: excepto eo, quod adhuc peccare erubeſcit, nutriendus eſt hic pudor: qui quamdiu in animo ejus duraverit, aliquis erit bonæ ſpei locus. Cum hoc veterano parcius agendum puto, ne in deſperationem ſui veniat: nec ullum tempus aggrediendi melius fuit, quam hoc, dum interquieſcit, dum emendato ſimilis eſt. Aliis hæc intermiſſio ejus impoſuit. mihi verba non dat: exſpecto cum magno fœnore vitia reditura, quæ nunc ſcio ceſſare, non deeſſe. Impendam huic rei dies: & utrum poſſit aliquid agi, an non poſſit, experiar. Tu nobis te, ut facis, fortem præſta, & ſarcinas contrahe. Nihil ex his quæ habemus, neceſſarium eſt. Ad legem naturæ revertamur: divitiæ paratæ ſunt. Aut gratuitum eſt quo egemus, aut vile. Panem & aquam natura deſiderat. nemo ad hæc pauper eſt. intra quæ quiſquis deſiderium ſuum cluſit, cum ipſo Iove de felicitate contendat, ut ait Epicurus: cujus aliquam vocem huic epiſtolæ involvam. Sic fac, inquit, omnia, tamquam ſpectet Epicurus. Prodeſt ſine dubio, cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere quem reſpicias, quem intereſſe cogitationibus tuis judices. Hoc quidem longe magnificentius eſt, ſic vivere tanquam ſub alicujus boni viri, ac ſemper præſentis, oculis: ſed ego etiam hoc contentus ſum, ut ſic facias quæcumque facies, tanquam ſpectet aliquis. Omnia nobis mala ſolitudo perſuadet. Cum jam profeceris tantum, ut ſit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum: interim te aliquorum auctoritate cuſtodi. Aut Cato ille ſit, aut Scipio, aut Lælius, aut cujus interventu perditi quoque homines vitia ſupprimerent; dum te efficis eum, coram quo peccare non audeas. Cum hæc effeceris, & aliqua cœperit apud te tui eſſe dignatio, incipiam tibi permittere: quod idem ſuadet Epicurus. Tunc præcipue in te ipſe ſecede, cum eſſe cogeris in turba. Diſſimilem

te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

te fieri multis oportet. dum tibi tutum non eſt à te recedere: circumſpice ſingulos. Nemo eſt, cui non ſatius ſit cum quolibet eſſe, quam ſecum. Tunc præcipue in te ipſe ſecede, cum eſſe cogeris in turba, ſi bonus vir, ſi quietus, ſi temperans es: alioquin in turbam tibi à te recedendum eſt. Iſtic enim malo viro propius es.

EPIST. XXVI.

Senem ſe eſſe, & tamen animo vigere. Fortiter de morte loquitur: qua ſola, inquit, judicat an aliquid ſit facti. Reliqua, verba ſunt: robur & virtus apparebit, cum animam ages. Ab Epicuro clauſula: Diſce mortem meditari.

MOdo dicebam tibi, in conſpectu eſſe me ſenectutis: jam vereor, ne ſenectutem poſt me reliquerim. Aliud jam his annis, certe huic corpori vocabulum convenit: quoniam quidem Senectus, laſſæ ætatis, non fractæ nomen eſt. Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes. Gratias tamen mihi apud te ago: non ſentio in animo ætatis injuriam, cum ſentiam in corpore. tantum vitia, & vitiorum miniſteria ſenuerunt. Viget animus, & gaudet non multum ſibi eſſe cum corpore: magnam oneris partem ſui poſuit, exſultat, & mihi facit controverſiam de ſenectute. hunc ait eſſe florem ſuum. Credamus illi, bono ſuo utatur. Ire in cogitationem juvat, & diſpicere, quid ex hac tranquillitate & modeſtia morum ſapientiæ debeam, quid ætati: & diligenter excutere, quæ non poſſim facere, quæ nolim: poſſim ne aliquid, quod nolim. Nam ſi quid non poſſum, non poſſe me gaudeo. Quæ enim querela eſt, quod incommodum, ſi quod debet deſinere, defecit? Incommodum ſummum eſt, inquis, minui & deperire, &, ut proprie dicam, liqueſcere. Non enim ſubito impulſi ac proſtrati ſumus: carpimur. ſinguli dies aliquid ſubtrahunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

trahunt viribus. Et quis exitus eſt melior, quam in finem ſuum, natura ſolvente, dilabi? Non quia aliquid mali eſt ictus, & è vita repentinus exceſſus: ſed quia lenis hæc via eſt, ſubduci. Ego certe, velut appropinquet experimentum, & ille laturus ſententiam de omnibus annis meis dies venerit, ita me obſervo & alloquor: Nihil eſt, inquam, adhuc, quod aut rebus aut verbis exhibuimus. levia ſunt iſta & fallacia pignora animi, multiſque involuta lenociniis: quid profecerim, morti crediturus ſum. Non timide itaque componor ad illum diem, quo remotis ſtrophis ac fucis, de me judicaturus ſum, utrum loquar fortia, an ſentiam: nunquid ſimulatio fuerit & mimus, quidquid contra fortunam jactavi verborum contumacium. Remove exiſtimationem hominum: dubia ſemper eſt, & in partem utramque dividitur. Remove ſtudia totam vitam tractata: mors de te pronuntiatura eſt. Ita dico, diſputationes & litterata colloquia, & ex præceptis ſapientium verba collecta, & eruditus ſermo, non oſtendunt verum robur animi. eſt enim oratio etiam timidiſſimis audax. quid egeris, tunc apparebit, cum animam ages. Accipio conditionem, non reformido judicium. Hæc mecum loquor: ſed tecum quoque me locutum puta. Iunior es? quid refert? non dinumerantur anni. Incertum eſt, quo te loco mors exſpectet: itaque tu illam omni loco exſpecta. Finire jam volebam, & manus ſpectabat ad clauſulam: ſed conficienda ſunt ſacra: & huic epiſtolæ viaticum dandum eſt. Puta me non dicere, unde ſumpturus ſim mutuum: ſcis cujus arca utar. Exſpecta puſillum, & de domo fiet numeratio: interim commodabit Epicurus, qui ait: Meditare utrum commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam. Hic patet ſenſus. Egregia res eſt, mortem condiſcere. Supervacuum forſitan putas id diſcere, quo ſemel utendum eſt? hoc
eſt

eſt ipſum, quare meditari debeamus. ſemper diſcendum eſt, quod an ſciamus, experiri non poſſumus. Meditare mortem. Qui hoc dicit, meditari libertatem jubet. qui mori didicit, ſervire dedidicit: ſupra omnem potentiam eſt, certe extra omnem. Quid ad illum carcer, & cuſtodia, & clauſtra? liberum oſtium habet. Vna eſt catena quæ nos alligatos tenet, amor vitæ: qui ut non eſt abjiciendus, ita minuendus eſt: ut, ſi quando res exiget, nihil nos detineat, nec impediat, quo minus parati ſimus, quod quandoque faciendum eſt, ſtatim facere.

EPIST. XXVII.

Monet, & excuſat. Quid enim? ipſe jam bonus, jam ſanus? Non ſum, inquit: ſed inter ægros, de communi malo, & remedio, tecum diſſero. Voluptates nocent, aut falſo juvant: Virtus ſola ſolidum gaudium parit. Sed hanc tu adſume & habe: per alium non potes. Hiſtoriola de Calviſio faceta. Epicuri dictum, Divitiæ ſunt, naturalis paupertas.

TV me, inquis, mones. jam enim te ipſe monuiſti, jam correxiſti? ideo aliorum emendationi vacas? Non ſum tam improbus, ut curationes æger obeam: ſed tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum colloquor, remedia communico. Sic itaque me audi, tanquam mecum loquar. in ſecretum te meum admitto; & te adhibito, mecum exigo. Clamo mihi ipſe, Numera annos tuos: & pudebit eadem velle, quæ volueras puer, eadem parare. Hoc denique tibi citra diem mortis præſta: moriantur ante te vitia. Dimitte iſtas voluptates turbidas, magno luendas. non venturæ tantum, ſed præteritæ nocent. Quemadmodum ſcelera etiam ſi non ſunt deprehenſa cum fierent, ſolicitudo non cum ipſis abit: ita improbarum voluptatum, etiam poſt ipſas, pœnitentia eſt. Non ſunt ſolidæ, non ſunt fideles, etiam ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

non nocent, fugiunt. Aliquod potius bonum manſurum circumſpice. nullum autem eſt, niſi quod animus ex ſe ſibi invenit. Sola virtus præſtat gaudium perpetuum, ſecurum: etiam ſi quid obſtat, nubium modo intervenit, quæ infra feruntur, nec unquam diem vincunt. Quando ad hoc gaudium pervenire continget? non quidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis, in quod ipſe neceſſe eſt vigiliam, ipſe laborem tuum impendas, ſi effici cupis. Delegationem res iſta non recipit. Aliud litterarum genus adjutorium admittit. Calviſius Sabinus memoria noſtra fuit dives: & patrimonium habebat libertini, & ingenium. Nunquam vidi hominem beatum indecentius. Huic memoria tam mala erat, ut illi modo nomen Vlyſſis excideret, modo Achillis, modo Priami: quos tam bene noverat, quam pædagogos noſtros novimus. Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non reddit, ſed imponit, tam perperam tribus, quam ille Trojanos & Achivos perſalutabat. Nihilominus eruditus volebat videri. Hanc itaque compendiariam excogitavit. magna ſumma emit ſervos, unum qui Homerum teneret, alterum qui Heſiodum: novem præterea Lyricis ſingulos aſſignavit. Magno emiſſe illum non eſt quod mireris. non invenerat: faciendos locavit. Poſtquam hæc familia illi comparata eſt, cœpit convivas ſuos inquietare. Habebat ad pedes hos, à quibus ſubinde cum peteret verſus, quos referret, ſæpe in medio verſu excidebat. Suaſit illi Satellius Quadratus, ſtultorum divitum arroſor, & quod ſequitur, arriſor, & quod duobus his adjunctum eſt, deriſor, ut Grammaticos haberet analectas. Cum dixiſſet Sabinus, centenis millibus ſibi conſtare ſingulos ſervos: Minoris, inquit, totidem ſcrinia emiſſes. Ille tamen in ea opinione erat, ut putaret ſe ſcire, quod quiſquam in domo ſua ſciret. Idem Satellius illum hor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

hortari cœpit, ut luctaretur, hominem ægrum, pallidum, gracilem. Cum Sabinus reſpondiſſet, Et quomodo poſſum? vix vivo. Noli, obſecro te, inquit, iſtud dicere. non vides quam multos ſervos valentiſſimos habeas? Bona mens nec commodatur, nec emitur: & puto, ſi venalis eſſet, non haberet emptorem. at mala quotidie emitur. Sed accipe jam quod debeo, & vale. Divitiæ ſunt, ad legem naturæ compoſita paupertas. Hoc ſæpe dicit Epicurus, aliter atque aliter. Sed nunquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur. Quibuſdam remedia monſtranda, quibuſdam inculcanda ſunt.

EPIST. XXVIII.

Loca mutata, animum non mutant. ipſe te debes. Tolle internam ægrimoniam, omnis locus bonus jucunduſque erit. Eligam tamen, ſi poſſum, quietiſſimum & minus turbis aut vitiis opportunum. Clauſula: Peccata tua noſce, jam es ſalvus.

HOc tibi ſoli putas accidiſſe, & admiraris quaſi rem novam: quod peregrinatione tam longa, & tot locorum varietatibus, non diſcuſſiſti triſtitiam gravitatemque mentis. Animum debes mutare, non cælum. Licet vaſtum trajeceris mare, licet (ut ait Virgilius noſter) terræque urbeſque recedant: ſequentur te, quocumque perveneris, vitia. Hoc idem cuidam querenti Socrates ait: Quid miraris, nihil tibi peregrinationes prodeſſe, cum te circumferas? Premit te eadem cauſſa quæ expulit. Quid terrarum juvare novitas poteſt? quid cognitio urbium, aut locorum? in irritum cedit iſta jactatio. Quæris quare te fuga iſta non adjuvet? tecum fugis. Onus animi deponendum eſt: non ante tibi ullus placebit locus. Talem nunc eſſe habitum tuum cogita, qualem Virgilius noſter vatis inducit, jam concitatæ & inſtigatæ, multumque habentis in ſe ſpiritus non ſui:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit
Excuſſiſſe Deum. ———

Vadis huc & illuc, ut excutias inſidens pondus: quod ipſa jactatione incommodius fit. ſicut in navi onera immota minus urgent: inæqualiter convoluta, citius eam partem in quam incubuere demergunt. Quidquid facis, contra te facis, & motu ipſo noces tibi. ægrum enim concutis. At cum iſtud exemeris malum, omnis mutatio loci jucunda fiet. In ultimas expellaris terras licebit, in quolibet barbariæ angulo colloceris: hoſpitalis tibi illa qualiſcumque ſedes erit. Magis quis veneris, quam quo, intereſt: & ideo nulli loco addicere debemus animum. Cùm hac perſuaſione vivendum eſt: Non ſum uni angulo natus: patria mea totus hic eſt mundus. Quod ſi liqueret tibi, non admirareris, nil adjuvari te regionum varietatibus, in quas ſubinde priorum tædio migras. Prima enim quæque placuiſſet, ſi omnem tuam crederes. Non peregrinaris, ſed erras & ageris, ac locum ex loco mutas: cum illud quod quæris, Bene vivere, omni loco poſitum ſit. Num quid tam turbidum fieri poteſt, quam forum? ibi quoque licet quiete vivere, ſi neceſſe ſit. Sed ſi liceat diſponere ſe, conſpectum quoque & viciniam fori procul fugiam. nam ut loca gravia, etiam firmiſſimam valetudinem tentant: ita bonæ quoque menti, necdum adhuc perfectæ, & convaleſcenti, ſunt aliqua parum ſalubria. Diſſentio ab his qui in fluctus medios eunt, & tumultuoſam probantes vitam, quotidie cum difficultatibus rerum, magno animo colluctantur. Sapiens feret iſta, non eliget: & malet in pace eſſe, quam in pugna. Non enim multum prodeſt vitia ſua projeciſſe, ſi cum alienis rixandum eſt. Triginta, inquis, tyranni Socratem circumſteterunt, nec potuerunt animum ejus infringere. Quid intereſt, quot domini ſint? ſervitus una eſt. Hanc qui contempſit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tempſit, in quantalibet turba dominantium liber eſt. Tempus eſt deſinere, ſed ſi prius portorium ſolvero. Initium eſt ſalutis, notitia peccati. Egregie mihi hoc dixiſſe videtur Epicurus. Nam qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult. deprehendas te oportet, antequam emendes. Quidam vitiis gloriantur. Tu exiſtimas aliquid de remedio cogitare, qui mala ſua virtutum loco numerant? Ideo quantum potes, te ipſe coargue. inquire in te: accuſatoris primum partibus fungere, deinde judicis, noviſſime deprecatoris. aliquando te offende.

EPIST. XXIX.

Marcellinum difficilem corrigi. Adſpernatur enim, & illudit: tamen non deſeram, & fortaſſe vel ſic pervincam. Sententia Epicuri, Ne ſtude populo placere: id eſt, multis.

DE Marcellino noſtro quæris, & vis ſcire quid agat. Raro ad nos venit, nulla alia ex cauſſa, quam quia audire verum timet: à quo periculo jam abeſt. nulli enim niſi audituro dicendum eſt. Ideo de Diogene, nec minus de aliis Cynicis, qui libertate promiſcua uſi ſunt, & obvios quoſque monuerunt, dubitari ſolet; an hoc facere debuerint. Quid enim ſi quis ſurdos objurget, aut natura morbove mutos? Quare, inquis, verbis parcam? gratuita ſunt. Non poſſum ſcire an ei profuturus ſim, quem admoneo: illud ſcio, alicui me profuturum, ſi multos admonuero. Spargenda eſt manus: non poteſt fieri, ut non aliquando ſuccedat, multa tentanti. Hoc, mi Lucili, non exiſtimo faciendum magno viro. diluitur ejus auctoritas, nec habet apud eos ſatis ponderis, quos poſſet minus obſolefacta corrigere. Sagittarius non aliquando ferire debet, ſed aliquando deerrare. Non eſt ars, quæ ad effectum caſu venit. Sapientia ars eſt. certum petat: eligat profecturos: ab his quos deſperavit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

recedat: non tamen cito relinquat, ſed in ipſa deſperatione extrema remedia tentet. Marcellinum noſtrum ego nondum deſpero. etiamnum ſervari poteſt: ſed ſi cito illi manus porrigitur. Eſt quidem periculum, ne porrigentem trahat. magna in illo ingenii vis eſt; ſed jam tendentis in pravum. Nihilominus adibo hoc periculum, & audebo illi mala ſua oſtendere. Faciet quod ſolet, advocabit illas facetias, quæ riſum evocare lugentibus poſſunt: & in ſe primum, deinde in nos jocabitur: omnia quæ dicturus ſum, occupabit. Scrutabitur ſcholas noſtras, & objiciet philoſophis congiaria, amicas, gulam: oſtendet mihi alium in adulterio, alium in popina, alium in aula: oſtendet mihi lepidum philoſophum Ariſtonem, qui in geſtatione diſſerebat. hoc enim ad edendas operas tempus acceperat. De cujus ſecta cum quæreretur, Scaurus ait: Vtique Peripateticus non eſt. De eodem cum conſuleretur Iulius Græcinus, vir egregius, quid ſentiret: Non poſſum, inquit, tibi dicere. neſcio enim quid de gradu faciat. tanquam de eſſedario interrogaretur. Hos mihi circulatores, qui philoſophiam honeſtius neglexiſſent, quam vendunt, in faciem ingeret. Conſtitui tamen contumelias perpeti. moveat ille mihi riſum: ego fortaſſe illi lacrimas movebo: aut, ſi ridere perſeverabit, gaudebo, tanquam in malis, quod illi genus inſaniæ hilare contigerit. Sed non eſt illa hilaritas longa. obſerva, videbis eoſdem intra exiguum tempus acerrime ridere, & acerrime rabere. Propoſitum eſt aggredi illum, & oſtendere quanto pluris fuerit, cum multis minoris videretur. Vitia ejus, etiam ſi non excidero, inhibebo. non deſinent, ſed intermittent, fortaſſe autem & deſinent, ſi intermittendi conſuetudinem fecerint. Non eſt hoc ipſum faſtidiendum. quoniam quidem graviter affectis, ſanitatis loco eſt bona remiſſio. Dum me illi paro, tu interim qui potes, qui intel-
ligis

ligis unde quo evaſeris, & ex eo ſuſpicaris, quouſque ſis evaſurus, compone mores tuos, attolle animum, adverſus formidata conſiſte, numerare eos noli, qui tibi metum faciunt. Nonne videatur ſtultus, ſi quis multitudinem timeat eo loco, per quem tranſitus ſingulis eſt? æque ad tuam mortem multis aditus non eſt, licet illam multi minentur. Sic iſtud natura diſpoſuit. ſpiritum tibi tam unus eripiet, quam unus dedit. Si pudorem haberes, ultimam mihi penſionem remiſiſſes. Sed ne ego quidem me ſordide geram in fine æris alieni, & tibi quod debeo impingam. Nunquam volui populo placere. nam quæ ego ſcio, non probat populus; quæ probat populus, ego neſcio. Quis hoc? inquis. Tanquam neſcias cui imperem. Epicurus. Sed idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. Quis enim placere poteſt populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor quæritur: ſimilem te illis facias oportet. non probabunt, niſi agnoverint. Multo autem ad rem magis pertinet, qualis tibi videaris, quam qualis aliis. Conciliari niſi turpi ratione amor turpium non poteſt. Quid ergo illa laudata, & omnibus præferenda artibus rebusque philoſophia præſtabit? ſcilicet ut malis tibi placere, quam populo: ut æſtimes judicia, non numeres: ut ſine metu deorum hominumque vivas: ut aut vincas mala, aut finias. Ceterum ſi te videro celebrem ſecundis vocibus vulgi, ſi intrante te clamor, plauſus, & pantomimica ornamenta obſtrepuerint, ſi tota civitate feminæ te puerique laudaverint: quid ni ego tui miſerear, cum ſciam quæ via ad iſtum favorem ferat?

EPIST. XXX.

Morti parari nos debere, & robur in eam ſumere, ab exemplo Aufidii Baſſi: qui ſenex libenter audit de

ea, & loquitur, & rationibus adſtruit, non timendam. Obiter iſtæ aliquæ.

BAſſum Aufidium, virum optimum, vidi quaſſum, ætati obluctantem. Sed jam plus illum degravat, quam quod poſſit attolli. Magno ſenectus & univerſo pondere incubuit. Scis illum ſemper infirmi corporis & exhauſti fuiſſe: diu illud continuit, & ut verius dicam, concinnavit. ſubito defecit. Quemadmodum in nave quæ ſentinam trahit, uni rimæ aut alteri obſiſtitur: ubi plurimis locis laxari cœpit & cedere, ſuccurri non poteſt navigio dehiſcenti: ita in ſenili corpore aliquatenus imbecillitas ſuſtineri & fulciri poteſt. ubi tanquam in putri ædificio omnis junctura diducitur, & dum alia excipitur, alia diſcinditur: circumſpiciendum eſt, quomodo exeas. Baſſus tamen noſter alacer animo eſt. hoc philoſophia præſtat: in quocunque corporis habitu fortem, in conſpectu mortis hilarem lætumque, nec deficientem, quamvis deficiatur. Magnus gubernator & ſciſſo navigat velo, & ſi exarmavit, tamen reliquias navigii aptat ad curſum. Hoc facit Baſſus noſter: & eo animo vultuque finem ſuum ſpectat, quo alienum ſpectare, nimis ſecuri putares. Magna res eſt hæc, Lucili, & diu diſcenda, cum adventat hora illa inevitabilis, æquo animo abire. Alia genera mortis, ſpei mixta ſunt. Deſinit morbus, incendium exſtinguitur, ruina quos videbatur oppreſſura depoſuit: mare quos hauſerat, eadem vi qua ſorbebat, ejecit incolumes; gladium miles ab ipſa perituri cervice revocavit: nihil habet quod ſperet, quem ſenectus ducit ad mortem. huic uni intercedi non poteſt. Nullo genere homines mollius moriuntur, ſed nec diutius. Baſſus noſter videtur mihi proſequi ſe, & componere, & vivere tanquam ſuperſtes ſibi, & ſapienter ferre deſiderium ſui. Nam de morte multa loquitur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quitur, & id agit ſedulo, ut nobis perſuadeat, ſi quid incommodi aut metus in hoc negotio eſt, morientis vitium eſſe, non mortis: nec magis in ipſa quidquam eſſe moleſtiæ, quam poſt ipſam. Tam demens autem eſt qui timet quod non eſt paſſurus, quam qui timet quod non eſt ſenſurus. An quiſquam hoc futurum credit, ut per quam nihil ſentitur, ea ſentiatur? Ergo, inquit, mors adeo extra omne malum eſt, ut ſit extra omnem malorum metum. Hæc ego ſcio & ſæpe dicta, & ſæpe dicenda. ſed neque cum legerem, æque mihi profuerunt: neque cum audirem, his dicentibus, qui negabant timenda à quorum metu aberant. Hic vero plurimum apud me auctoritatis habuit, cum loqueretur de morte vicina. Dicam enim quid ſentiam. Puto etiam fortiorem eum eſſe, qui in ipſa morte eſt, quam qui circa mortem. Mors enim admota, etiam imperitis animum dedit, non vitandi inevitabilia. Sic gladiator tota pugna timidiſſimus jugulum adverſario præſtat, & errantem gladium ſibi attemperat. At illa quæ in propinquo eſt, utique ventura, deſiderat lentam animi firmitatem: quæ eſt rarior, nec poteſt niſi à ſapiente præſtari. Libentiſſime itaque illum audiebam, quaſi ferentem de morte ſententiam, & qualis eſſet ejus natura, velut propius inſpectæ, indicantem. Plus, ut puto, fidei haberet apud te, plus ponderis, ſi quis revixiſſet, & in morte nihil mali eſſe narraret expertus. Acceſſus mortis quam perturbationem afferat, optime hi tibi dicent, qui ſecundum illam ſteterunt, qui venientem, & viderunt, & receperunt. Inter hos Baſſum licet numeres, qui nos decipi noluit. is ait, tam ſtultum eſſe qui mortem timeat, quam qui ſenectutem. Nam quemadmodum ſenectus adoleſcentiam ſequitur, ita mors ſenectutem. Vivere noluit, qui mori non vult. Vita enim cum exceptione mortis data eſt: ad hanc itur. quam ideo timere

dementis eſt; quia certa exſpectantur, dubia metuuntur. Mors neceſſitatem habet, æquam & invictam. Quis queri poteſt, in ea conditione ſe eſſe, in qua nemo non eſt? prima enim pars æquitatis, eſt æqualitas. Sed nunc ſupervacuum eſt, naturæ cauſſam agere: quæ non aliam voluit legem noſtram eſſe, quam ſuam. quidquid compoſuit, reſolvit: & quidquid reſolvit, componit iterum. Iam vero ſi cui contigit, ut illum ſenectus leniter emitteret, non repente avulſum vitæ, ſed minutatim ſubductum, næ ille gratias agere diis omnibus debet, quod ſatiatus ad requiem homini neceſſariam, laſſo gratam, perductus eſt. Vides quoſdam optantes mortem, & quidem magis quam rogari ſolet vita. Neſcio utros exiſtimem majorem nobis animum dare: qui depoſcunt mortem, an qui hilares eam quietique opperiuntur. quoniam illud ex rabie interdum, ac repentina indignatione fit: hæc ex judicio certo tranquillitas eſt. Venit aliquis ad mortem iratus morti: venientem nemo hilaris excipit, niſi qui ſe ad illam diu compoſuerat. Fateor ergo, ad hominem mihi carum, ex pluribus me cauſſis frequentius veniſſe, ut ſcirem an illum toties eumdem invenirem: numquid cum corporis viribus minueretur animi vigor. qui ſic creſcebat illi, quomodo manifeſtior notari ſolet agitatorum lætitia, cum ſeptimo ſpatio palmæ appropinquant. Dicebat quidem ille Epicuri præceptis obſequens, primum ſperare ſe, nullum dolorem eſſe in illo extremo anhelitu: ſi tamen eſſet, habere aliquantulum in ipſa brevitate ſolatii. Nullum enim dolorem longum eſſe, qui magnus eſt. Ceterum ſuccurſurum ſibi etiam in ipſa diſtractione animæ corporiſque, ſi cum cruciatu id fieret, poſt illum dolorem ſe dolere non poſſe. Non dubitare autem ſe, quin ſenilis anima in primis labris eſſet, nec magna vi diſtraheretur à corpore. Ignis qui valentem materiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

riam occupavit, aqua, & interdum ruina exſtinguendus eſt: ille qui alimentis deficitur, ſua ſponte ſubſidit. Libenter hæc, mi Lucili, audio, non tanquam nova, ſed tanquam in rem præſentem perductus. Quid ergo? non multos ſpectavi abrumpentes vitam? ego vero vidi: ſed plus momenti apud me habent, qui ad mortem veniunt ſine odio vitæ; & admittunt illam, non attrahunt. Illud quidem aiebat tormentum noſtra nos ſentire opera, quod tunc trepidamus, cum prope à nobis eſſe credimus mortem. A quo enim non eſt, parata omnibus locis, omnibusque momentis? Sed conſideremus, inquit, tunc cum aliqua cauſſa moriendi videtur accedere, quanto aliæ propiores ſint quæ non timentur. Hoſtis alicui mortem minabatur: hanc cruditas occupavit. Si diſtinguere voluerimus cauſſas metus noſtri, inveniemus alias eſſe, alias videri. Non mortem timemus, ſed cogitationem mortis: ab ipſa enim ſemper tantumdem abſumus. Ita ſi timenda mors eſt, ſemper timenda eſt. quod enim tempus morti exemptum eſt? Sed vereri debeo, ne tam longas epiſtolas, pejus quam mortem, oderis: itaque finem facio. Tu tamen mortem, ut nunquam timeas, ſemper cogita.

EPIST. XXXI.

Et vota, & judicia vulgi, ſpernendum: ad verum bonum eundum eſt. id autem, Scientia rerum, per quam vera & falſa noſcas; peritura & manſura. Exemplis illuſtrat.

AGnoſco Lucilium meum, incipit quem promiſerat exhibere. ſequere illum impetum animi, quo ad optima quæque, calcatis popularibus bonis, ibas. Non deſidero majorem melioremque te fieri, quam moliebaris. Fundamenta tua multum loci occupaverunt. tantum effice, quantum conatus es; & illa quæ tecum in animo tuliſti, tracta. Ad ſum-

mam, ſapiens eris, ſi clauſeris aures. quibus ceram parum eſt obdere. firmiori ſpiſſamento opus eſt, quam uſum in ſociis Vlyſſem ferunt. Illa vox quæ timebatur, erat blanda, non tamen publica: at hæc quæ timenda eſt, non ex uno ſcopulo, ſed ex omni terrarum parte circumſonat. Prætervehere itaque non unum locum inſidioſa voluptate ſuſpectum, ſed omnes urbes: ſurdum te amantiſſimis tui præſta. Bono animo male precantur. & ſi vis eſſe felix, deos ora, ne quid tibi ex his quæ optantur eveniat. Non ſunt iſta bona, quæ in te iſti volunt congeri: unum bonum eſt, quod beatæ vitæ cauſſa & firmamentum eſt, ſibi fidere. Hoc autem contingere non poteſt, niſi contemptus eſt labor, & in eorum numero habitus, quæ neque bona ſunt, neque mala. Fieri enim non poteſt, ut una res modo mala ſit, modo bona: modo levis & perferenda, modo expaveſcenda. Labor bonum non eſt. quid ergo eſt bonum? laboris contemptio. Itaque in vanum operoſos culpaverim. rurſus ad honeſta nitentes, quanto magis incubuerint, minusque ſibi vinci ac ſtrigare permiſerint, admirabor & clamabo, Tanto melior: ſurge & reſpira: & clivum iſtum uno, ſi potes, ſpiritu exſupera. Generoſos animos labor nutrit. Non eſt ergo quod ex illo veteri voto parentum tuorum eligas, quid contingere tibi velis, quid optes: & in totum, jam per maxima acto viro turpe eſt, etiamnum deos fatigare. Quid votis opus eſt? fac te ipſe felicem. facies autem, ſi intellexeris bona eſſe, quibus admixta eſt virtus: turpia, quibus malitia conjuncta eſt. Quemadmodum ſine mixtura lucis nihil ſplendidum eſt: nihil atrum, niſi quod tenebras habet, aut aliquid in ſe traxit obſcuri: quemadmodum ſine adjutorio ignis, nihil calidum eſt, nihil ſine aëre frigidum: ita honeſta & turpia, virtutis & malitiæ ſocietas efficit. Quid ergo eſt bonum? rerum ſcientia. Quid malum eſt?

rerum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rerum imperitia. Ille prudens atque artifex, pro tempore, quæque repellet aut eliget. Sed nec quæ repellit timet, nec miratur quæ eligit: ſi modo magnus illi & invictus animus eſt. Submitti te ac deprimi veto. laborem ſi non recuſes, parum eſt: poſce. Quis ergo, inquis, labor frivolus & ſupervacuus eſt? in quem humiles cauſſæ vocaverint, non eſt malus, non magis quam ille qui pulchris rebus impenditur: quoniam animi eſt ipſa tolerantia, quæ ſe ad dura & aſpera hortatur, & dicit: Quid ceſſas? non eſt viri, timere ſudorem. Huc & illud accedat, ut perfecta virtus ſit, æqualitas ac tenor vitæ per omnia conſonans ſibi: quod non poteſt eſſe, niſi rerum ſcientia contingat, & ars, per quam divina & humana noſcantur. Hoc eſt ſummum bonum: quod ſi occupas, incipis deorum eſſe ſocius, non ſupplex. Quomodo, inquis, iſto pervenitur? non per Peninum Graiumve montem, nec per deſerta Candaviæ: nec Syrtes tibi, nec Scylla aut Charybdis, adeundæ ſunt: quæ tamen omnia tranſiſti procuratiunculæ pretio. Tutum iter eſt, jucundum eſt, ad quod natura te inſtruxit. Dedit tibi illa, quæ ſi non deſerueris, par Deo ſurges. Parem autem Deo pecunia non faciet: Deus nihil habet. Prætexta non faciet: Deus nudus eſt. Fama non faciet, nec oſtentatio tui, & in populos nominis dimiſſa notitia. nemo novit Deum, multi de illo male exiſtimant, & impune. Non turba ſervorum, lecticam tuam per itinera urbana ac peregrina portantium: Deus ille maximus potentiſſimusque ipſe vehit omnia. Ne forma quidem & vires beatum te facere poſſunt: nihil horum non patitur vetuſtatem. Quærendum eſt ergo quod non fiat in dies deterius, cui non poſſit obſtari. Quid hoc eſt? animus: ſed hic rectus, bonus, magnus. Quid aliud voces hunc, quam Deum in humano corpore hoſpitantem? Hic animus tam in equi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tem Romanum, quam in libertinum, quam in ſervum, poteſt cadere. Quid eſt eques Romanus, aut libertinus, aut ſervus? Nomina ex ambitione, aut ex injuria nata. Subſilire in cælum ex angulo licet: exſurge modo, & te quoque dignum Finge Deo. Finges autem non auro, non argento: non poteſt ex hac materia imago Deo exprimi ſimilis. Cogita illos, cum propitii eſſent, fictiles fuiſſe.

EPIST. XXXII.

Laudat Lucilii ſolitudinem, & ſubductionem. Porro hortatur, nequis tempus eripiat, illud tam breve & fugax. Contemnat etiam vulgaria vota.

INquiro in te, & ab omnibus ſciſcitor, qui ex iſta regione veniunt, quid agas, ubi & cum quibus moreris. Verba dare non potes. tecum ſum. Sic vive, tamquam quid facias auditurus ſim: imo tanquam viſurus. Quæris, quid me maxime ex his quæ de te audio, delectet? quod nihil audio: quod plerique, ex his quos interrogo, neſciunt quid agas. Hoc eſt ſalutare, non converſari diſſimilibus, & diverſa cupientibus. Habeo quidem fiduciam non poſſe te torqueri, manſurumque in propoſito, etiam ſi ſolicitantium turba circumeat. Quid ergo eſt? non timeo ne mutent te, timeo ne impediant. Multum autem nocent etiam qui morantur, utique in tanta brevitate vitæ: quam breviorem inconſtantia facimus, aliud ejus ſubinde atque aliud facientes initium. Diducimus illam in particulas ac lancinamus. Propera ergo, Lucili cariſſime, & cogita, quantum celeritati additurus fueris, ſi à tergo hoſtis inſtaret, ſi equitem adventare ſuſpicareris, ac fugientium premere veſtigia. Fit hoc, premeris: accelera, & evade. perduc te in tutum, & ſubinde conſidera, quam pulchra res ſit conſummare vitam ante mortem, deinde exſpectare ſecurum reliquam temporis ſui partem: in poſſeſſione beatæ

vitæ poſitum: quæ beatior non fit, ſi longior. O quando videbis illud tempus, quo ſcies tempus ad te non pertinere, quo tranquillus placidusque eris, & craſtini negligens, & in ſumma tui ſatietate! Vis ſcire, quid ſit quod faciat homines avidos futuri? Nemo ſibi contigit. Optaverunt utique tibi alia parentes tui: ſed ego contra, omnium eorum contemptum opto, quorum illi copiam. Vota illorum multos compilant, ut te locupletent. quidquid ad te transferunt, alicui detrahendum eſt. Opto tibi tui facultatem, ut vagis cogitationibus agitata mens, tandem reſiſtat, & certa ſit: ut placeat ſibi, & intellectis veris bonis, quæ ſimul intellecta ſunt, poſſidentur, ætatis adjectione non egeat. Ille demum neceſſitates ſupergreſſus eſt, & exauctoratus ac liber, qui vivit vita peracta.

EPIST. XXXIII.

Negat ſententias aut chrias è Stoicis excerpendas. Primum, quia omnia plena talibus & denſa ſunt: deinde quia turpe, cum auctore ſemper loqui. Noſtra faciamus, & vita præferamus.

DEſideras his quoque epiſtolis, ſicut prioribus, adſcribi aliquas voces noſtrorum procerum. Non fuerunt circa floſculos occupati: totus contextus illorum virilis eſt. inæqualitatem ſcias eſſe, ubi quæ eminent, notabilia ſunt. Non eſt admirationi una arbor, ubi in eamdem altitudinem tota ſilva ſurrexit. Ejuſmodi vocibus referta ſunt carmina: refertæ hiſtoriæ. Itaque nolo Epicuri illas eſſe exiſtimes: publicæ ſunt, & maxime noſtræ. Sed in illo magis annotantur, quia raræ interveniunt, quia inſperatæ, quia mirum eſt aliquid fortiter dici ab homine mollitiam profeſſo. Ita enim plerique judicant. apud me vero Epicurus eſt & fortis, licet manuleatus ſit. Fortitudo, & induſtria, & ad bellum prompta mens, tam in Perſas quam

in alte cinctos cadit: Non eſt ergo quod exigas excerpta, & repetita: continuum eſt apud noſtros, quidquid apud alios excerpitur. Non habemus itaque iſta odorifera, nec emptorem decipimus, nihil inventurum cum intraverit, præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. Ipſis permittimus, unde velint ſumere exemplaria. Puta nos velle ſingulares ſententias ex turba ſeparare: cui illas adſignabimus? Zenoni, an Cleanthi, an Chryſippo, an Panætio, an Poſidonio? Non ſumus ſub rege: ſibi quiſque ſe vindicat. apud iſtos quidquid dicit Hermachus, quidquid Metrodorus, ad unum refertur. Omnia quæ quiſquam in illo contubernio locutus eſt, unius ductu & auſpiciis dicta ſunt. Non poſſumus, inquam, licet tentemus, educere aliquid ex tanta rerum æqualium multitudine.

Pauperis eſt numerare pecus.

Quocumque miſeris oculum, id tibi occurrit quod eminere poſſet, niſi inter paria legeretur. Quare depone iſtam ſpem, poſſe te ſummatim deguſtare ingenia maximorum virorum: tota tibi inſpicienda ſunt, tota tractanda. Res geritur, & per lineamenta ſua ingenii opus nectitur, ex quo nihil ſubduci ſine ruina poteſt. Nec recuſo, quo minus ſingula membra, dummodo in ipſo homine, conſideres. Non eſt formoſa, cujus crus laudatur aut brachium, ſed illa cujus univerſa facies admirationem ſingulis partibus abſtulit. Si tamen exegeris; non tam mendice tecum agam, ſed plena manu fiet. Ingens eorum turba eſt paſſim jacentium: ſumenda erunt, non colligenda. Non enim excidunt, ſed fluunt perpetua, & inter ſe contexta ſunt. Nec dubito, quin multum conferant rudibus adhuc, & extrinſecus auſcultantibus. Facilius enim ſingula inſidunt circumſcripta, & carminis modo incluſa. Ideo pueris & ſententias ediſcendas damus, & has quas Græci Chrias vocant: quia complecti eas pue-
rilis

rilis animus poteſt: quia plus adhuc non capit certi profectus. Viro captare floſculos turpe eſt, & fulcire ſe notiſſimis & pauciſſimis vocibus, & memoria ſtare. Sibi jam innitatur. dicat iſta, non teneat. Turpe eſt enim ſeni, aut proſpicienti ſenectutem, ex commentario ſapere. Hoc Zeno dixit. tu quid? Hoc Cleanthes. tu quid? quouſque ſub alio moveris? & impera, & dic, quod memoriæ tradatur: aliquid & de tuo profer. Omnes itaque iſtos nunquam auctores, ſemper interpretes, ſub aliena umbra latentes, nihil habere exiſtimo generoſi, nunquam auſos aliquando facere, quod diu didicerant. Memoriam in alienis exercuerunt. Aliud autem eſt, meminiſſe: aliud, ſcire. Meminiſſe, eſt rem commiſſam memoriæ cuſtodire: at contra ſcire, eſt & ſua facere quæque, nec ab exemplari pendere, & toties ad magiſtrum reſpicere. Hoc dicit Zeno, hoc Cleanthes. Aliquid interſit inter te, & librum. quouſque diſces? jam, & præcipe. Quid eſt, quare audiam, quod legere poſſum? Multum, inquit, viva vox facit. non quidem hæc, quæ alienis verbis commodatur, & actuarii vice fungitur. Adjice nunc, quod iſti qui nunquam tutelæ ſuæ fiunt, primum in ea re ſequuntur priores, in qua nemo non à priore deſcivit: deinde in ea re ſequuntur, quæ adhuc quæritur. nunquam autem invenietur, ſi contenti fuerimus inventis. Præterea qui alium ſequitur, nihil invenit, imo nec quærit. Quid ergo? non ibo per priorum veſtigia? ego vero utar via veteri: ſed ſi propiorem planioremque invenero, hanc muniam. Qui ante nos iſta moverunt, non domini noſtri, ſed duces ſunt. Patet omnibus veritas, nondum eſt occupata: multum ex illa etiam futuris relictum eſt.

EPIST. XXXIV.

Gaudere ſe in profectu Lucilii, quia ab ipſo eſt: & ipſe

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eum formavit. Hortatur porro pergere, & ad ſummum.

CReſco & exſulto, & diſcuſſa ſenectute recaleſco, quoties ex his quæ agis & ſcribis, intelligo quantum te ipſe (nam turbam olim reliqueras) ſupergrederis. Si agricolam arbor ad fructum perducta delectat, ſi paſtor ex fœtu gregis ſui capit voluptatem; ſi alumnum ſuum nemo aliter intuetur quam ut adoleſcentiam illius ſuam judicet: quid evenire credis his, qui ingenia educaverunt, & quæ tenera formaverunt, adulta ſubito vident? Aſſero te mihi. meum opus es. Ego cum vidiſſem indolem tuam, injeci manum, exhortatus ſum, addidi ſtimulos, nec lente ire paſſus ſum, ſed ſubinde incitavi: & nunc idem facio. Sed jam currentem hortor, & invicem hortantem. Quid, aliud, inquis, adhuc volo? in hoc plurimum eſt. Non ſic quomodo principia totius operis dimidium occupare dicuntur, ita res animo conſtat: pars magna bonitatis eſt, velle fieri bonum. Scis quem dicam bonum? perfectum, abſolutum, quem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit. Hunc in te proſpicio, ſi perſeveraveris & incubueris, & id egeris, ut omnia facta dictaque tua inter ſe congruant ac reſpondeant ſibi, & una forma percuſſa ſint. Non eſt hujuſmodi animus in recto, cujus acta diſcordant.

EPIST. XXXV.

Amicum illum ſibi optat, id eſt virum bonum. aliter enim amicus nemo eſt, etiamſi amat. Hoc ergo faciat, & inprimis diſcat convenienter vivere, id eſt, conſtanter, id eſt, ſapienter.

CVm te obnixe rogo ut ſtudeas, meum negotium ago. habere amicum volo: quod contingere mihi (niſi pergas excolere te, ut cœpiſti) non poteſt. Nunc enim amas me, amicus non es. Quid ergo?

ergo? hæc inter ſe diverſa ſunt?imo diſſimilia. Qui amicus eſt,amat: qui amat,non utique amicus eſt. Itaque amicitia ſemper prodeſt: amor etiam aliquando nocet. Si nihil aliud, ob hoc profice, ut amare diſcas. Feſtina ergo, dum mihi proficis, ne iſtuc alteri didiceris.Ego quidem percipio jam fructum, cum mihi fingo, uno nos animo futuros,& quidquid ætati meæ vigoris abſceſſit, id ad me ex tua, quamquam non multum abeſt,rediturum: ſed tamen re quoque ipſa lætus eſſe volo. Venit ad nos ex his quos amamus, etiam abſentibus, gaudium: ſed id leve & evanidum. Conſpectus,& præſentia, & converſatio aliquid habet vivæ voluptatis: utique ſi non tantum quem velis, ſed qualem velis videas. Affer itaque te mihi,ingens munus:& quo magis inſtes, cogita me ſenem eſſe, te mortalem. Propera ad me, ſed ad te prius. profice, & ante omnia hoc cura, ut conſtes tibi. Quoties experiri voles, an aliquid actum ſit, obſerva an eadem velis hodie quæ heri.Mutatio voluntatis indicat animum natare, alibi atque alibi apparere, prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixum & fundatum. Iſtud ſapienti perfecto contingit, aliquatenus & proficienti provectoque.Quid ergo intereſt? hic commovetur quidem, non tamen tranſit, ſed ſuo loco nutat: ille nec commovetur quidem.

EPIST. XXXVI.

Laudat quemdam qui otio ſe admovit, à republica amovit: & ut contemnat vulgi voces. Pergat bonus eſſe, aut magis fieri; pergat & mortem aſpernari, idque ratione.

AMicum tuum hortare, ut iſtos magno animo contemnat,qui illum objurgant,quod umbram & otium petierit, quod dignitatem ſuam deſtituerit, & cum plus conſequi poſſet, prætulerit quietem omnibus.Quam utiliter negotium ſuum geſſe-

rit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rit, quotidie illis oſtendet. Hi quibus invidetur, non deſinent tranſire. alii elidentur, alii cadent. Res eſt inquieta, felicitas: ipſa ſe exagitat, movet cerebrum, non uno genere. Alios in aliud irritat: hos in potentiam, illos in luxuriam: hos inflat, illos mollit, & totos reſolvit. At bene aliquis illam fert: ſic, quomodo vinum. Itaque non eſt quod tibi iſti perſuadeant, eum eſſe felicem, qui à multis obſidetur. ſic ad illum, quemadmodum ad lacum, concurritur: quem qui exhauriunt, & turbant. Nugatorium & inertem vocant. Scis quoſdam perverſe loqui, & ſignificare contraria. Felicem vocabant. quid ergo? erat? Ne illud quidem curo, quod quibuſdam nimis horridi animi videtur & tetrici. Ariſton aiebat, malle ſe adoleſcentem triſtem, quam hilarem & amabilem turbæ. Vinum enim fieri bonum, quod recens durum & aſperum viſum eſt: non pati ætatem, quod in dolio placuit. Sine eum triſtem appellent, & inimicum proceſſibus ſuis. bene ſe dabit in vetuſtate ipſa triſtitia: perſeveret modo colere virtutem, perbibere liberalia ſtudia, non illa quibus perfundi ſatis eſt, ſed hæc quibus tingendus eſt animus. hoc eſt diſcendi tempus. Quid ergo? aliquod eſt, quo non ſit diſcendum? minime. ſed quemadmodum omnibus annis ſtudere honeſtum eſt: ita non omnibus inſtitui. Turpis & ridicula res eſt, elementarius ſenex. Iuveni parandum, ſeni utendum eſt. Facies ergo rem utiliſſimam tibi, ſi illum quam optimum feceris. Hæc aiunt beneficia eſſe expetenda tribuendaque, non dubie primæ ſortis, quæ tam prodeſt dare quam accipere. Denique nihil illi jam liberi eſt: ſpopondit. minus autem turpe eſt creditori, quam ſpei bonæ decoquere. Ad illud æs alienum ſolvendum, opus eſt negotianti navigatione proſpera, agrum colenti ubertate ejus quam colit terræ, & cæli favore: ille quod debet, ſola poteſt vo-

luntate

luntate perſolvere. In mores fortuna jus non habet. Hos diſponat: ut quam tranquilliſſimus ille animus ad perfectum veniat. qui nec ablatum ſibi quidquam ſentit, nec adjectum, ſed in eodem habitu eſt, quomodocumque res cedunt. Cui ſive aggeruntur vulgaria bona, ſupra res ſuas eminet: ſive aliquid ex iſtis vel omnia caſus excuſſit, minor non fit. Si in Parthia natus eſſet, arcum infans ſtatim tenderet: ſi in Germania, protinus puer tenerum haſtile vibraret: ſi avorum noſtrorum temporibus fuiſſet, equitare, & hoſtem cominus percutere didiciſſet. Hæc ſingulis diſciplina gentis ſuæ ſuadet, & imperat. Quid ergo huic meditandum eſt? quod adverſus omnia tela, quod adverſus omne hoſtium genus bene facit, mortem contemnere: quæ quin habeat in ſe aliquid terribile, ut & animos noſtros (quos in amorem ſui natura formavit) offendat, nemo dubitat: nec enim opus eſſet in id comparari & acui, in quod inſtinctu quodam voluntario iremus, ſicut feruntur omnes ad conſervationem ſui. Nemo diſcit, ut, ſi neceſſe fuerit, æquo animo in roſa jaceat: ſed in hoc duratur, ut tormentis non ſubmittat fidem: ut, ſi neceſſe fuerit, ſtans etiam aliquando ſaucius, pro vallo pervigilet, & ne pilo quidem incumbat, quia ſolet obrepere interim ſomnus in aliquod adminiculum reclinatis. Mors nullum habet incommodum. Eſſe enim debet aliquid, cujus ſit incommodum. Quod ſi tanta cupiditas longioris ævi te tenet, cogita nihil eorum quæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qua prodierunt, ac mox proceſſura ſunt, reconduntur, conſumi. Deſinunt iſta, non pereunt. Et mors, quam pertimeſcimus ac recuſamus, intermittit vitam, non eripit. veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies, quem multi recuſarent, niſi oblitos reduceret. Sed poſtea diligentius docebo, omnia quæ videntur perire, mutari. Æquo animo debet rediturus exire.

Obſer-

Obſerva orbem rerum in ſe remeantium : videbis in hoc mundo nihil exſtingui, ſed vicibus deſcendere, ac ſurgere. Æſtas abit, ſed alter annus illam adducit : hiems cecidit, referent illam ſui menſes: ſolem nox obruit, ſed ipſam ſtatim dies abiget. Stellarum iſte decurſus, quidquid præterierit, repetit: pars cæli levatur aſſidue, pars mergitur. Denique finem faciam, ſi hoc unum adjecero, nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit.

EPIST. XXXVII.

Perſeverandum in via & militia Sapientiæ eſſe. Ab hac ſalutem, felicitatem, libertatem pendere. Perveniri, & vinci, Ratione duce.

QVod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es. Deridebit, ſi quis tibi dixerit, mollem eſſe militiam & facilem. nolo te decipi. Eadem honeſtiſſimi hujus, & illius turpiſſimi auctoramenti, verba ſunt, uri, vinciri, ferroque necari. Ab illis qui manus arenæ locant, & edunt ac bibunt, quæ per ſanguinem reddant, cavetur ut iſta vel inviti patiantur : à te, ut volens libensque patiaris, Illis licet arma ſubmittere, miſericordiam populi tentare; tu neque ſubmittes, nec vitam rogabis. recto tibi invictoque moriendum eſt. Quid porro prodeſt, paucos dies aut annos lucrifacere? ſine miſſione naſcimur. Quomodo ergo, inquis, me expediam? effugere non potes neceſſitates : potes vincere. Fit via: & hanc tibi viam dabit philoſophia. ad hanc te confer, ſi vis ſalvus eſſe, ſi ſecurus, ſi beatus: denique ſi vis eſſe, quod eſt maximum, liber. Hoc contingere aliter non poteſt. Humilis res eſt ſtultitia, abjecta, ſordida, ſervilis, multis affectibus & ſæviſſimis ſubjecta. Hos tam graves dominos,

minos, interdum alternis imperantes, interdum pariter, dimittit à te ſapientia, quæ ſola libertas eſt. Vna ad hanc fert via, & quidem recta. non aberrabis: vade certo gradu. Si vis tibi omnia ſubjicere, te ſubjice rationi. multos reges, ſi ratio te rexerit. Ab illa diſces, quid & quemadmodum aggredi debeas: non incides rebus. Neminem mihi dabis, qui ſciat quomodo quod vult cœperit velle non conſilio adductus ullo, ſed impetu impactus eſt. Non minus ſæpe fortuna in nos incurrit, quam nos in illam. Turpe eſt non ire, ſed ferri: & ſubito, in medio turbine rerum ſtupentem, quærere: Huc ego quemadmodum veni?

EPIST. XXXVIII.

Præcepta utilia ad Sapientiam, magis quam Diſſertationes ſæpe eſſe. Illa irrepere in animum, & ſeminis modo fructificare & diffundi.

MErito exigis, ut hoc inter nos epiſtolarum commercium frequentemus. Plurimum proficit ſermo, qui minutatim irrepit animo. Diſputationes præparatæ, & effuſæ audiente populo, plus habent ſtrepitus, minus familiaritatis. Philoſophia bonum conſilium eſt: conſilium nemo clare dat. Aliquando utendum eſt & illis, ut ita dicam, concionibus; ubi qui dubitat, impellendus eſt: ubi vero non hoc agendum eſt, ut velit diſcere, ſed ut diſcat, ad hæc ſubmiſſiora verba veniendum eſt. Facilius intrant, ſed & hærent. nec enim multis opus eſt, ſed efficacibus. Seminis modo ſpargenda ſunt. quod quamvis ſit exiguum, cum occupavit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem facit oratio. non late patet, ſi aſpicias: in opere creſcit. Pauca ſunt quæ dicuntur: ſed ſi illa animus bene exceperit, convaleſcunt & exſurgunt. Eadem eſt, inquam, præceptorum conditio, quæ ſeminum, multum effi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

efficiunt, & ſi anguſta ſunt, tantum, ut dixi, idonea mens rapiat illa, & in ſe trahat. Multa invicem & ipſa generabit, & plus reddet, quam acceperit.

EPIST. XXXIX.

Varie, & varios, in philoſophia ſcripſiſſe: excitari nos debere, & ardorem capere ab exemplo. Naturam eo ducere, qua ad excelſa vocat: in quibus non eſt plebeia Felicitas: non item voluptas, quia aut fragilia ſunt, aut nocent.

COmmentarios quos deſideras, diligenter ornatos, & in anguſtum coactos, ego vero componam: ſed vide ne plus profectura ſit oratio ordinaria, quam hæc quæ nunc vulgo Breviarium dicitur, olim cum Latine loqueremur, Summarium vocabatur. Illa res diſcenti magis neceſſaria eſt: hæc ſcienti. illa enim docet, hæc admonet. Sed utriuſque rei tibi copiam faciam. Tu à me, non eſt quod illum aut illum exigas. qui notorem dat, ignotus eſt. Scribam ego quod vis: ſed meo more. Interim multos habes, quorum ſcripta neſcio an ſatis ordinent. Sume in manus indicem philoſophorum: hæc ipſa res expergiſci coget, ſi videris quam multi tibi laboraverint; concupiſces & ipſe ex illis unus eſſe. Habet enim hoc optimum in ſe generoſus animus, quod concitatur ad honeſta. Neminem excelſi ingenii virum humilia delectant & ſordida: magnarum rerum ſpecies ad ſe vocat & extollit. Quemadmodum flamma ſurgit in rectum, jacere ac deprimi non poteſt, non magis quam quieſcere: ita noſter animus in motu eſt, eo mobilior & actuoſior, quo vehementior fuerit. Sed felix qui ad meliora hunc impetum dedit! ponet ſe extra jus ditionemque fortunæ. ſecunda temperabit, adverſa comminuet, & aliis admiranda deſpiciet. Magni animi eſt, magna contemnere, ac mediocria malle, quam nimia. illa enim utilia

vitalia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

vitaliaque ſunt : at hæc, eo quod ſuperfluunt, nocent. Sic ſegetem nimia ſternit ubertas : ſic rami onere franguntur:ſic ad maturitatem non pervenit nimia fecunditas. Idem animis quoque evenit, quos immoderata felicitas rumpit : qua non tantum in aliorum injuriam,ſed etiam in ſuam utuntur. Quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit, quam in quoſdam voluptates ſuæ ſunt ? quorum impotentiæ atque inſanæ libidini ob hoc unum poſſis ignoſcere,quod quæ fecere,patiuntur. Nec immerito hic illos furor vexat. neceſſe eſt in immenſum exeat cupiditas , quæ naturalem modum tranſiliit. Illa enim habet ſuum finem:inania, & ex libidine orta , ſine termino ſunt. Neceſſaria metitur utilitas. ſupervacua quo redigis ? Voluptatibus itaque ſe mergunt,quibus in conſuetudinem adductis carere non poſſunt : & ob hoc miſerrimi ſunt, quod eo perveniunt, ut illis quæ ſupervacua fuerant, facta ſint neceſſaria. ſerviunt itaque voluptatibus, non fruuntur : & mala ſua , quod malorum ultimum eſt , amant. Tunc autem conſummata eſt infelicitas , ubi turpia non ſolum delectant , ſed etiam placent : & deſinit eſſe remedio locus, ubi quæ fuerant vitia, mores ſunt.

EPIST. XL.

Hortatur ſcribere, quia ibi imago mentis. tum de Serapione , prompti & profuſi ſermonis : quod negat Philoſophum decere. Gravis & tarda oratio magis intrat & deſcendit.

QVod frequenter mihi ſcribis, gratias ago.nam quo uno modo potes, te mihi oſtendis. Nunquam epiſtolam tuam accipio , ut non protinus una ſimus. Si imagines nobis amicorum abſentium jucundæ ſunt, quæ memoriam renovant, & deſiderium abſentiæ falſo atque inani ſolatio levant ; quanto jucundiores ſunt litteræ , quæ vera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

amici abſentis veſtigia, veras notas afferunt? Nam quod in conſpectu dulciſſimum eſt, id amici manus epiſtolæ impreſſa præſtat, agnoſcere. Audiſſe te ſcribis, Serapionem philoſophum, cum iſtuc applicuiſſet, ſolere magno curſu verba convolvere, quæ non effundit una, ſed premit & urget. plura enim veniunt, quam quibus vox una ſufficiat. Hoc non probo in philoſopho, cujus pronuntiatio quoque, ſicut vita, debet eſſe compoſita: nihil autem ordinatum eſt, quod præcipitatur & properat. Itaque oratio illa apud Homerum concitata, & ſine intermiſſione in morem nivis ſuperveniens, oratori data eſt: at lenis & melle dulcior ſeni profluit. Sic itaque habe, iſtam vim dicendi rapidam atque abundantem, aptiorem eſſe circulanti, quam agenti rem magnam ac ſeriam, docentique. æque ſtillare illam nolo, quam currere. nec extendat aures, nec obruat. Nam illa quoque inopia & exilitas, minus intentum auditorem habet, tædio interruptæ tarditatis: facilius tamen inſidit quod exſpectatur, quam quod prætervolat. Denique tradere homines diſcipulis præcepta dicuntur: non traditur, quod fugit. Adjice nunc, quod quæ veritati operam dat oratio, incompoſita debet eſſe & ſimplex. Hæc popularis nihil habet veri. movere vult turbam, & inconſultas aures impetu rapere: tractandam ſe non præbet; aufertur. Quomodo autem regere poteſt, quæ regi non poteſt? Quid quod hæc oratio, quæ ſanandis mentibus adhibetur, deſcendere in nos debet? remedia non proſunt, niſi immorentur. Multum præterea habet inanitatis, & vani: plus ſonat, quam valet. Lenienda ſunt quæ me exterrent, compeſcenda quæ irritant, diſcutienda quæ fallunt: inhibenda luxuria, corripienda avaritia. Quid horum raptim poteſt fieri? quis medicus ægros in tranſitu curat? Quid, quod ne voluptatem quidem ullam habet talis verborum ſine dele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

delectu ruentium ſtrepitus? ſed ut pleraque quæ fieri poſſe non crederes, cognoviſſe ſatis eſt: ſic iſtos, qui verba exercuerunt, abunde eſt ſemel audiſſe. Quid enim quis diſcere, quid imitari velit? quid de eorum animo judicet, quorum oratio perturbata & immiſſa eſt, nec poteſt reprimi? Quemadmodum per proclive currentium, non ubi viſum eſt, gradus ſiſtitur, ſed incitato corporis pondere ſe rapit, ac longius quam voluit effertur: ſic iſta dicendi celeritas nec in ſua poteſtate eſt, nec ſatis decora philoſophiæ. quæ ponere debet verba, non projicere, & pedetentim procedere. Quid ergo? non aliquando & inſurget? Quidni? ſed ſalva dignitate morum: quam violenta iſta & nimia vis exuit. Habeat vires magnas, moderatas tamen: perennis ſit unda, non torrens. Vix oratori permiſerim talem dicendi velocitatem, irrevocabilem, ac ſine lege vadentem. Quemadmodum enim judex ſubſequi poterit, aliquando etiam imperitus ac rudis: tum quoque, cum illum aut oſtentatio abſtulerit, aut affectus impetus ſui, tantum feſtinet atque ingerat, quantum aures pati poſſunt. Recte ergo facies, ſi non videris iſtos, qui quantum dicant, non quemadmodum, quærunt: & ipſe malueris aliquando ſi neceſſe eſt, vel juxta P. Vinicium dicere. qui, cum quæreretur, quomodo diceret, Aſellius ait, Tractim. Nam Geminus Varius ait: Quomodo iſtum diſertum dicatis, neſcio: tria verba non poteſt jungere. Quid ni malis tu ſic dicere, quomodo Vinicius? Aliquis tam inſulſus intervenerit, quam qui illi ſingula verba vellenti, tanquam dictaret, non diceret, ait: Dic, vel nunquam dicas. Nam Q. Haterii curſum ſuis temporibus oratoris celeberrimi, longe abeſſe ab homine ſano volo. Nunquam dubitavit, nunquam intermiſit: ſemel incipiebat, ſemel deſinebat. Quædam tamen & nationibus puto magis aut minus convenire. In Græ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cis hanc licentiam tuleris: nos etiam cum ſcribimus, interpungere conſuevimus. Cicero quoque noſter, à quo Romana eloquentia exſtitit, gradarius fuit. Romanus ſermo magis ſe circumſpicit, & æſtimat, & præbet æſtimandum. Fabianus vir egregius & vita & ſcientia, & quod poſt iſta eſt, eloquentia quoque, diſputabat expedite magis, quam concitate: ut poſſes dicere, facilitatem eſſe illam, non celeritatem. Hanc ego in viro ſapiente recipio. non exigo, ut oratio ejus ſine impedimento exeat: proferatur tamen malo, quam profluat. Eo autem magis te deterreo ab iſto morbo, quod non poteſt tibi iſta res contingere aliter, quam ſi te pudere deſierit. perfrices frontem oportet, & ipſe te non audias. Multa enim inobſervatus ille curſus feret, quæ reprehendere velis. Non poteſt, inquam, tibi contingere res iſta, ſalva verecundia. Præterea exercitatione opus eſt quotidiana, & à rebus ſtudium transferendum eſt ad verba. Hæc autem etiam ſi aderunt, & poterunt ſine ullo tuo labore decurrere, tamen temperanda ſunt. nam quemadmodum ſapienti viro inceſſus modeſtior convenit; ita oratio preſſa, non audax. Summa ergo ſummarum hæc erit: tardiloquum te eſſe jubeo.

EPIST. XLI.

O pulchram, altamque epiſtolam! Deum in nobis habitare, & bonum virum ſine eo nullum eſſe. Colamus ipſum, & animum, qui ab illo deſcendit. In eo propria noſtra bona ſunt: alia omnia aliena. Bonum autem, recta Ratio.

FAcis rem optimam, & tibi ſalutarem, ſi, ut ſcribis, perſeveras ire ad bonam mentem: quam ſtultum eſt optare, cum poſſis à te impetrare. Non ſunt ad cælum elevandæ manus, nec exorandus æditmany, ut nos ad aures ſimulacri, quaſi magis exaudiri poſſimus, admittat: prope eſt à te Deus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tecum eſt, intus eſt. Ita dico, Lucili, ſacer intra nos ſpiritus ſedet, malorum bonorumque noſtrorum obſervator & cuſtos: hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat. Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam, niſi ab illo adjutus, exſurgere? ille dat conſilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum (Quis Deus incertum eſt) habitat Deus. Si tibi occurrit vetuſtis arboribus & ſolitam altitudinem egreſſis frequens lucus, & conſpectum cæli denſitate ramorum aliorum alios protegentium ſubmovens: illa proceritas ſilvæ, & ſecretum loci, & admiratio umbræ, in aperto tam denſæ atque continuæ, fidem tibi numinis facit. Et ſiquis ſpecus ſaxis penitus exeſis montem ſuſpenderit, non manu factus, ſed naturalibus cauſſis in tantam laxitatem excavatus: animum tuum quadam religionis ſuſpicione percutiet. Magnorum fluminum capita veneramur: ſubita & ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet. coluntur aquarum calentium fontes: & ſtagna quædam, vel opacitas vel immenſa altitudo ſacravit. Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adverſa felicem, in mediis tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex æquo deos, non ſubibit te veneratio ejus? non dices: iſta res major eſt altiorque, quam ut credi ſimilis huic, in quo eſt, corpuſculo poſſit? Vis iſtuc divina deſcendit. animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora tranſeuntem, quidquid timemus optamusque ridentem, cæleſtis potentia agitat. non poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaque majore ſui parte illic eſt, unde deſcendit. Quemadmodum radii ſolis contingunt quidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus & ſacer, & in hoc demiſſus ut propius divina noſſemus, converſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Illinc pendet: illuc ſpectat ac nititur: noſtris tanquam melior intereſt. Quis eſt ergo hic? animus qui nullo bono niſi ſuo nititur. Quid enim eſt ſtultius, quam in homine aliena laudare? quid eo dementius, qui ea miratur, quæ in alium protinus transferri poſſint? Non faciunt meliorem equum aurei fræni. Aliter leo aurata juba demittitur, dum contractatur, & ad patientiam recipiendi ornamenta cogitur fatigatus: aliter incultus, integri ſpiritus. Hic ſcilicet impetu acer, qualem illum eſſe natura voluit, ſpecioſus ex horrido, cujus hic decor eſt, non ſine timore adſpici, præfertur illi languido, & bracteato. Nemo gloriari niſi ſuo debet. Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum quæ tulit, adminicula deducit. Num quis huic illam præferet vitem, cui aureæ uvæ, aurea folia dependent? Propria virtus eſt in vite, fertilitas: in homine quoque id laudandum eſt, quod ipſius eſt. Familiam formoſam habet, & domum pulchram: multum ſerit, multum fœnerat. nihil horum in ipſo eſt, ſed circa ipſum. Lauda in ipſo, quod nec eripi poteſt, nec dari: quod proprium eſt hominis. Quæris quid ſit? animus, & ratio in animo perfecta. Rationale enim animal eſt homo. conſummatur itaque ejus bonum, ſi id adimplevit cui naſcitur. Quid eſt autem quod ab illo ratio hæc exigit? rem facillimam. ſecundum naturam ſuam vivere: ſed hanc difficilem facit communis inſania. In vitia alter alterum trudimus. quomodo autem ad ſalutem revocari poſſunt, quos nemo retinet, populus impellit?

EPIST. XLII.

Non cito credendum de viro bono: rem magnam eſſe. Quoſdam præferre, aut ſimulare; malos futuros, ſi ſit occaſio. Exemplo cujuſdam docet. Tum non laborandum in externis; quæ incommoda, aut falſa commoda, habent.

Iam

IAm tibi iſte perſuaſit, ſe virum bonum eſſe. Atqui vir bonus tam cito nec fieri poteſt, nec intelligi. Scis quem nunc virum bonum dicam? hujus ſecundæ notæ. nam ille alter fortaſſe, tanquam phœnix, ſemel anno quingenteſimo naſcitur: nec eſt mirum, ex intervallo magna generari. Mediocria & in turbam naſcentia, ſæpe fortuna producit: eximia vero, ipſa raritate commendat. Sed iſte multum adhuc abeſt ab eo, quod profitetur; & ſi ſciret quid eſſet vir bonus, nondum ſe eſſe crederet: fortaſſe etiam fieri poſſe deſperaret. At male exiſtimat de malis. Hoc etiam mali faciunt. nec ulla major pœna nequitiæ eſt, quam quod ſibi ac ſuis diſplicet. At odit eos qui ſubita & magna potentia impotenter utuntur. Idem faciet, cum idem potuerit. multorum, quia imbecilla ſunt, latent vitia: non minus auſura, cum illis vires ſuæ placuerint, quam illa quæ jam felicitas aperuit. Inſtrumenta illis explicandæ nequitiæ deſunt. Sic tuto ſerpens etiam peſtifera tractatur, dum riget frigore. non deſunt tunc illi venena, ſed torpent. Multorum crudelitas, & ambitio, & luxuria, ut paria peſſimis audeat, fortunæ favore deficitur. eadem velle eos, cognoſces: da poſſe, quantum volunt. Meminiſti, cum quemdam affirmares eſſe in tua poteſtate, dixiſſe me, volaticum eſſe ac levem, & te non pedem ejus tenere, ſed pennam. Mentitus ſum: pluma tenebatur, quam remiſit & fugit. Scis quos poſtea exhibuerit tibi ludos, quam multa in caput ſuum caſura tentaverit. Non videbat, ſe per aliorum pericula in ſuum ruere: non cogitabat, quam onEroſa eſſent quæ petebat, etiam ſi ſupervacua non eſſent. Hoc itaque in his quæ affectamus, ad quæ labore magno contendimus, inſpicere debemus, aut nihil in illis commodi eſſe, aut plus incommodi. Quædam ſupervacua ſunt, quædam tanti

non ſunt. Sed hæc non providemus: & gratuita nobis videntur, quæ cariſſime conſtant. Ex eo licet ſtupor noſter appareat, quod ea ſola putamus emi, pro quibus pecuniam ſolvimus: & gratuita vocamus, pro quibus nos ipſos impendimus. Quæ emere nollemus, ſi domus nobis noſtra pro illis eſſet danda, ſi amœnum aliquod fructuoſumve prædium: ad ea paratiſſimi ſumus pervenire cum ſolicitudine, cum periculo, cum jactura pudoris, & libertatis, & temporis. Adeo nihil eſt cuique ſe vilius. Idem itaque in omnibus conſiliis rebusque faciamus, quod ſolemus facere, quoties ad inſtitorem alicujus mercis acceſſimus: videamus, hoc quod concupiſcimus, quanti deferatur. Sæpe maximum pretium eſt, pro quo nullum datur. Multa poſſum tibi oſtendere, quæ acquiſita acceptaque, libertatem nobis extorſerunt; noſtri eſſemus, ſi iſta noſtra non eſſent. Hæc ergo tecum ipſe verſa, non ſolum ubi de incremento agetur, ſed etiam ubi de jactura. Hoc periturum eſt? nempe adventicium fuit. tam facile ſine iſto vives, quam vixiſti. Si diu illud habuiſti, perdis poſtquam ſatiatus es: ſi non diu, perdis antequam aſſueſcas. Pecuniam minorem habebis? nempe & moleſtiam. gratiam minorem? nempe & invidiam. Circumſpice iſta, quæ nos agunt in inſaniam, quæ cum plurimis lacrymis amittimus: ſcies non damnum in his moleſtum eſſe, ſed opinionem damni. Nemo illa periiſſe ſentit, ſed cogitat. Qui ſe habet, nihil perdidit. ſed quoto cuique habere ſe contigit?

EPIST. XLIII.

Non latere, quæ faciat: rumorem omnia perferre. Ergo vive, inquit, ut in publico. Quid ſi etiam lateas? animus tuus ſcit & videt.

QVomodo hoc ad me pervenerit, quæris: quis mihi id te cogitare narraverit, quod tu nulli nar-

narraveras. Is qui ſcit plurimum, rumor. Quid ergo, inquis, tantus ſum, ut poſſim excitare rumorem? non eſt quod te ad hunc locum reſpiciens metiaris: ad iſtum reſpice, in quo moraris. Quicquid inter vicina eminet, magnum eſt illic, ubi eminet. Nam magnitudo non habet certum modum: comparatio illum aut tollit, aut deprimit. Navis quæ in flumine magna eſt, in mari parvula eſt: gubernaculum quod navi alteri magnum, alteri exiguum eſt. Tu nunc in provincia, licet contemnas ipſe te, magnus es: quid agas, quemadmodum cœnes, quemadmodum dormias, quæritur, ſcitur. Eo tibi diligentius vivendum eſt. Tunc autem felicem te eſſe judica, cum poteris in publico vivere, cum te parietes tui tegent, non abſcondent: quos plerumque circumdatos nobis judicamus, non ut tutius vivamus, ſed ut peccemus occultius. Rem dicam, ex qua mores æſtimes noſtros, vix quemquam invenies, qui poſſit aperto oſtio vivere. Ianitores conſcientia noſtra, non ſuperbia oppoſuit. Sic vivimus, ut deprehendi ſit, ſubito adſpici. Quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominum auresque vitare? Bona conſcientia turbam advocat, mala etiam in ſolitudine anxia atque ſolicita eſt. Si honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant: ſi turpia, quid refert neminem ſcire, cum tu ſcias? O te miſerum, ſi contemnis hunc teſtem.

EPIST. XLIV.

Pulchra epiſtola. Nemo ſe à ſtirpe contemnat, ſi ad Sapientiam, id eſt Virtutem, venit. Hæc ſola nobilitat.

ITerum tu mihi te puſillum facis, & dicis, malignius tecum egiſſe naturam prius, deinde fortunam? cum poſſis te eximere vulgo, & ad felicitatem omnium maximam emergere. Si quid aliud eſt in philoſophia boni, hoc eſt, quod ſtemma non inſpicit. Omnes ſi ad primam originem revocentur,

à diis ſunt. Eques Romanus es, & ad hunc ordinem tua te perduxit induſtria: at mehercules multis quatuordecim ſunt clauſi. Non omnes curia admittit: caſtra quoque, quos ad laborem & periculum recipiunt, faſtidioſe legunt. Bona mens omnibus patet: omnes ad hoc ſumus nobiles. nec rejicit quemquam philoſophia, nec eligit: omnibus lucet. Patricius Socrates non fuit: Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus: Platonem non accepit nobilem philoſophia, ſed fecit. Quid eſt quare deſperes his te poſſe fieri parem? omnes hi majores tui ſunt, ſi te illis geris dignum. Geres autem, ſi hoc protinus tibi perſuaſeris, à nullo te nobilitate ſuperari. Omnibus nobis totidem ante nos ſunt. nullius non origo ultra memoriam jacet. Plato ait: Neminem regem non ex ſervis eſſe oriundum, neminem non ſervum ex regibus. Omnia iſta longa varietas miſcuit, & ſurſum deorſum fortuna verſavit. Quis ergo generoſus? ad virtutem bene à natura compoſitus. Hoc unum eſt intuendum. alioqui ſi ad vetera revocas, nemo non inde eſt, ante quod nihil eſt. A primo mundi ortu, uſque in hoc tempus, perduxit nos ex ſplendidis ſordidiſque alternata ſeries. Non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus. nemo in noſtram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem: cui ex quacumque conditione ſupra fortunam licet ſurgere. Puta itaque te non eſſe equitem Romanum, ſed libertinum: potes hoc conſequi, ut ſolus ſis liber inter ingenuos. Quomodo? inquis. ſi mala bonaque non populo auctore diſtinxeris. Intuendum eſt, non unde veniant, ſed quo eant. Si quid eſt quod beatam vitam poteſt facere, id bonum eſt ſuo jure: depravari enim in malum non poteſt. Quid eſt ergo, in quo erratur? cum omnes beatam vitam optent, quod inſtrumenta ejus pro ipſa habent, & illam

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

dum petunt, fugiunt. Nam cum ſumma beatæ vitæ ſit ſolida ſecuritas, & ejus inconcuſſa fiducia, ſolicitudinis colligunt cauſſas, & per inſidioſum iter vitæ non tantum ferunt ſarcinas, ſed trahunt. Ita longius ab effectu ejus quod petunt, ſemper abſcedunt, & quo plus operæ impendunt, hoc ſe magis impediunt, & feruntur retro. Quod evenit in labyrintho properantibus, ipſa illos velocitas implicat.

EPIST. XLV.

Non multis libris, ſed bonis, ad Sapientiam opus. Veteres ſuperflua quædam, aut arguta, fruſtra ſcripſiſſe. Tum contra cavillos, & vocum captiones. Res, res, & earum diſcrimina quærenda. Quis Beatus, & quod vere bonum?

Librorum iſtic inopiam eſſe quereris. Non refert quam multos, ſed quam bonos habeas. lectio certa prodeſt, varia delectat. Qui quo deſtinavit pervenire vult, unam ſequatur viam, non per multas vagetur. non ire iſtud, ſed errare eſt. Vellem, inquis, magis libros mihi quam conſilium dares. Ego vero quoſcumque habeo, mittere paratus ſum, & totum horreum excutere: me quoque iſto ſi poſſem, transferrem, & niſi mature te finem officii ſperarem impetraturum, hanc ſenilem expeditionem indixiſſem mihi: nec me Charybdis, & Scylla, & fabuloſum iſtud fretum deterrere potuiſſent. Tranſnataſſem iſta, non ſolum trajeciſſem, dummodo te complecti poſſem, & præſens æſtimare quantum animo creviſſes. Ceterum quod libros meos tibi mitti deſideras, non magis ideo me diſertum puto, quam formoſum putarem, ſi imaginem meam peteres. Indulgentiæ ſcio iſtud eſſe, non judicii: & ſi modo judicii eſt, indulgentia tibi impoſuit. Sed qualeſcumque ſunt, tu illos ſic lege, tanquam verum quæram adhuc, non ſciam, & contumaciter quæram. Non enim me cuiquam eman-

 cipavi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cipavi, nullius nomen fero: multum magnorum virorum judicio credo, aliquid & meo vindico. Nam illi quoque non inventa, ſed quærenda nobis reliquerunt: & inveniſſent forſitan neceſſaria, niſi & ſuperflua quæſiſſent. Multum illis temporis verborum cavillatio eripuit, & captioſæ diſputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam ſignificationem verbis illigamus, deinde diſſolvimus. Tantum nobis vacat? jam vivere, jam mori ſcimus? Tota illo mente pergendum eſt, ubi provideri debet, ne res nos, non verba, decipiant. Quid mihi vocum ſimilitudines diſtinguis, quibus nemo unquam niſi dum diſputat, captus eſt? res fallunt. illas diſcerne. Pro bonis mala amplectimur: optamus contra id quod optavimus: pugnant vota noſtra cum votis, conſilia cum conſiliis. Adulatio quam ſimilis eſt amicitiæ? Non imitatur tantum illam, ſed vincit, & præterit: apertis & propitiis auribus recipitur, & in præcordia ima deſcendit, eo ipſo gratioſa, quo lædit. Doce quemadmodum hanc ſimilitudinem dignoſcere poſſim. venit ad me pro amico blandus inimicus: vitia nobis ſub virtutum nomine obrepunt: temeritas ſub titulo fortitudinis latet: moderatio vocatur ignavia: pro cauto timidus accipitur. In his magno periculo erratur: his certas notas imprime. Ceterum qui interrogatur, an cornua habeat, non eſt tam ſtultus, ut frontem ſuam tentet: nec rurſus tam ineptus aut hebes, ut non habere ſe neſciat, quod tu illi ſubtiliſſima collectione perſuaſeris. Sic iſta ſine noxa decipiunt, quomodo præſtigiatorum acetabula & calculi, in quibus fallacia ipſa delectat. Effice, ut quomodo fiat intelligam: perdidi uſum. Idem de iſtis captionibus dico: quo enim nomine potius ſophiſmata appellem? nec ignoranti nocent, nec ſcientem juvant. Si vis utique verborum ambiguitates

tates diducere; hoc nos doce, beatum non eum eſſe, quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna confluxit: ſed illum, cui bonum omne in animo eſt, erectum, & excelſum, & mirabilia calcantem. qui neminem videt, cum quo ſe commutatum velit: qui hominem ea ſola parte æſtimat, qua homo eſt: qui natura magiſtra utitur, ad illius leges componitur, ſic vivit, quomodo illa præſcripſit: cui bona ſua nulla vis excutit: qui mala in bonum vertit, certus judicii, inconcuſſus, intrepidus: quem aliqua vis movet, nulla perturbat: quem fortuna, cum in eum quod habuit telum nocentiſſimum, vi maxima intorſit, pungit, non vulnerat, & hoc raro. Nam cetera ejus tela, quibus genus humanum debellatur, grandinis more diſſultant: quæ incuſſa tectis, ſine ullo habitatoris incommodo crepitat, ac ſolvitur. Quid me detines in eo, quem tu ipſe Pſeudomenon appellas, de quo tantum librorum compoſitum eſt? Ecce tota mihi vita mentitur: hanc coargue, hanc ad verum, ſi acutus es, redige. Neceſſaria judicat, quorum magna pars ſupervacua eſt: etiam quæ non eſt ſupervacua, nihil in ſe momenti habet in hoc, ut poſſit fortunatum beatumque præſtare. Non enim ſtatim bonum eſt, ſi quid neceſſarium eſt. Ac projicimus bonum, ſi hoc nomen pani aut polentæ damus, & ceteris ſine quibus vita non ducitur. Quod bonum eſt, utique neceſſarium eſt: quod autem neceſſarium eſt, non ſtatim bonum eſt: quoniam quædam neceſſaria ſunt, eadem viliſſima. Nemo uſque eo dignitatem boni ignorat, ut illud ad hæc in diem utilia demittat. Quid ergo? non eo potius curam transferes, ut oſtendas omnibus, magno temporis impendio quæri ſupervacua: & multos tranſiſſe vitam, dum vitæ inſtrumenta conquirunt? Recognoſce ſingulos, conſidera univerſos: nullius non vita ſpectat in craſtinum. Quid in hoc ſit mali, quæris?

infinitũm. non enim vivunt, ſed victuri ſunt: omnia differunt. Etiam ſi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc vero cunctantes quaſi aliena tranſcurrit, & ultimo die finitur, omni perit. Sed ne epiſtolæ modum excedam, quæ non debet ſiniſtram manum legentis implere: in alium diem hanc litem cum dialecticis differam, nimium ſubtilibus, & hoc ſolum curantibus, non & hoc.

EPIST. XLVI.

De libro Lucilii judicat, & laudat.

LIbrum tuum quem mihi promiſeras, accepi, & tanquam lecturus ex commodo adaperui, ac tantum deguſtare volui. Deinde blanditus eſt ipſe, ut procederem longius, qui quam diſertus fuerit, ex hoc intelligas licet. brevis mihi viſus eſt, cum eſſet nec mei, nec tui corporis, ſed qui primo adſpectu aut T. Livii, aut Epicuri poſſet videri. tanta autem dulcedine me tenuit & traxit, ut illum ſine ulla dilatione perlegerem. Sol me invitabat, fames admonebat, nubes minabantur: tamen exhauſi totum. Non tantum delectatus, ſed gaviſus ſum. Quid ingenii iſte habuit? quid animi? dicerem, quid impetus? ſi interquieviſſet, ſi intervallo ſurrexiſſet. Nunc non fuit impetus, ſed tenor, compoſitio virilis & ſancta. Nihilominus interveniebat dulce illud, & loco lene. Grandis & rectus es. hoc te volo tenere, ſic ire. Fecit aliquid & materia. ideo eligenda eſt fertilis, quæ capiat ingenium, quæ excitet. De libro tuo plura ſcribam, cum illum retractavero: nunc vero parum mihi ſedet judicium, tanquam audierim illa, non legerim. Sine me & inquirere. Non eſt quod verearis, verum audies. O te hominem felicem, quod nihil habes, propter quod quiſquam tibi tam longe mentiatur! niſi quod etiam ubi cauſſa ſublata eſt, mentimur & conſuetudinis cauſſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. XLVII.

Familiariter cum ſervis agendum, vivendumque. Peccatum in eo ſui ævi, ex faſtu & faſtidio. Iudicio tamen, liberius aut ſeverius, hos illosque (pro indole & virtute cujusque) habendos.

LIbenter ex his qui à te veniunt cognovi, familiariter te cum ſervis tuis vivere. hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet. Servi ſunt? imo homines. Servi ſunt? imo contubernales. Servi ſunt? imo humiles amici. Servi ſunt? imo conſervi, ſi cogitaveris tantumdem in utroſque licere fortunæ. Itaque rideo iſtos qui turpe exiſtimant cum ſervo ſuo cœnare: quare? niſi quia ſuperbiſſima conſuetudo cœnanti domino ſtantium ſervorum turbam circumdedit. Eſt ille plus quam capit, & ingenti aviditate onerat diſtentum ventrem, ac deſuetum jam ventris officio, ut majore opera omnia egerat, quam ingeſſit: at infelicibus ſervis movere labra, ne in hoc quidem, ut loquantur, licet. virga murmur omne compeſcitur: & ne fortuita quidem verberibus excepta ſunt, tuſſis, ſternutamentum, ſingultus: magno malo ulla voce interpellatum ſilentium luitur: nocte tota jejuni, mutique perſtant. Sic fit, ut iſti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi quibus non tantum coram dominis, ſed cum ipſis erat ſermo, quorum os non conſuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem, periculum imminens in caput ſuum avertere. In conviviis loquebantur, ſed in tormentis tacebant. Deinde ejusdem arrogantiæ proverbium jactatur: Totidem eſſe hoſtes, quot ſervos. Non habemus illos hoſtes, ſed facimus. Alia interim crudelia & inhumana prætereo, quod nec tanquam hominibus quidem, ſed tanquam jumentis abutimur: quod cum ad cœnandum diſcubuimus, alius ſputa detergit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

git, alius reliquias temulentorum ſubditus colligit, alius pretioſas aves ſcindit: pectus & clunes, certis ductibus circumferens eruditam manum, in fruſta excutit. Infelix qui huic uni rei vivit, ut altilia decenter ſecet. niſi quod miſerior eſt, qui hoc voluptatis cauſſa docet, quam qui neceſſitatis diſcit. Alius vini miniſter in muliebrem modum ornatus, cum ætate luctatur. Non poteſt effugere pueritiam, ſed retrahitur. jamque militari habitu glaber, deſtrictis pilis, aut penitus evulſis, tota nocte pervigilat: quam inter ebrietatem domini ac libidinem dividit, & in cubiculo vir, & in convivio puer eſt. Alius cui convivarum cenſura permiſſa eſt, perſtat infelix, & exſpectat, quos adulatio, & intemperantia aut gulæ, aut linguæ, revocet in craſtinum. Adjice obſonatores, quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt: qui ſciunt, cujus rei illum ſapor excitet, cujus delectet aſpectus, cujus novitate nauſeabundus erigi poſſit, quid jam ipſa ſatietate faſtidiat, quid illo die eſuriat. Cum his cœnare non ſuſtinet, & majeſtatis ſuæ diminutionem putat, ad eamdem menſam cum ſervo ſuo accedere. Dii melius, quod ex iſtis dominos habent. Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter rejicula mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi. Retulit illi gratiam ſervus, ille in primam decuriam conjectus, in qua vocem præco experitur, & ipſe illum invicem apologavit, & ipſe non judicavit domo ſua dignum. Dominus Calliſtum vendidit: ſed domino quam multa Calliſtus? Vis tu cogitare iſtum quem ſervum tuum vocas, ex iiſdem ſeminibus ortum, eodem frui cælo, æque ſpirare, æque vivere, æque mori? Tam tu illum ingenuum videre potes, quam ille te ſervum. Mariana clade quam multos ſplendidiſſime natos, ſenatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit? alium

ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſæ fecit. Contemne nunc ejus fortunæ hominem, in quam tranſire, dum contemnis, potes. Nolo in ingentem me locum immittere, & de uſu ſervorum diſputare, in quos ſuperbiſſimi, crudeliſſimi, & contumelioſiſſimi ſumus. Hæc tamen præcepti mei ſumma eſt: Sic cum inferiore vivas, quemadmodum tecum ſuperiorem velles vivere. Quoties in mentem venerit, quantum tibi in ſervum liceat: veniat in mentem, tantumdem in te domino tuo licere. At ego, inquis, nullum habeo dominum. Bona ætas eſt. forſitan habebis. neſcis qua ætate Hecuba ſervire cœperit, qua Crœſus, qua Darii mater, qua Plato, qua Diogenes? Vive cum ſervo clementer. comiter quoque & in ſermonem admitte, & in conſilium, & in convictum. Hoc loco acclamabit mihi tota manus delicatorum: Nihil hac re humilius, nihil turpius. Hos ego eoſdem deprehendam, alienorum ſervorum oſculantes manum. Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores noſtri dominis, omnem contumeliam ſervis detraxerint? Dominum, patremfamiliæ appellaverunt: ſervos (quod etiam in mimis adhuc durat) familiares. Inſtituerunt diem feſtum, quo non ſolum cum ſervis domini veſcerentur, ſed quo utique honores illis in domo gerere, jus dicere permiſerunt, & domum puſillam rempublicam eſſe judicaverunt. Quid ergo? omnes ſervos admovebo menſæ meæ? non magis quam omnes liberos. Erras, ſi exiſtimas me quoſdam quaſi ſordidioris operæ rejecturum, ut puta illum mulionem, & illum bubulcum: non miniſteriis illos æſtimabo, ſed moribus. Sibi quiſque dat mores: miniſteria caſus aſſignat. Quidam cœnent tecum, quia digni ſunt; quidam, ut ſint. Si quid enim in illis ex ſordida converſatione ſervile eſt, honeſtiorum convictus excutiet. Non eſt, mi Lucili, quod amicum tantum in foro & in curia quæras:

ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſi diligenter attenderis, & domi invenies. Sæpe bona materia ceſſat ſine artifice. tenta, & experire. Quemadmodum ſtultus eſt, qui equum empturus, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus ac frænos: ſic ſtultiſſimus eſt, qui hominem aut ex veſte, aut ex conditione, quæ veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimat. Servus eſt? ſed fortaſſe liber animo. Servus eſt? hoc illi nocebit? oſtende quis non ſit. Alius libidini ſervit, alius avaritiæ, alius ambitioni;omnes timori. Dabo conſularem, aniculæ ſervientem; dabo ancillulæ divitem: oſtendam nobiliſſimos juvenes mancipia Pantomimorum. Nulla ſervitus turpior eſt,quam voluntaria.Quare non eſt quod faſtidioſi te deterreant,quo minus ſervis tuis hilarem te præſtes, & non ſuperbe ſuperiorem.Colant potius te,quam timeant. Dicet nunc aliquis,me vocare ad pileum ſervos,& dominos de faſtigio ſuo dejicere:quod dixi,colant potius dominum, quam timeant. Ita ne, inquit, prorſus colant tanquam clientes, tanquam ſalutatores? Hoc qui dixerit, obliviſcetur, id dominis parum eſſe,quod Deo ſatis eſt,qui colitur & amatur. Non poteſt amor cum timore miſceri.Rectiſſime ergo te facere judico,quod timeri à ſervis tuis non vis, quod verborum caſtigatione uteris. Verberibus muta admonentur. non quidquid nos offendit, & lædit. Sed ad rabiem cogunt venire deliciæ, ut quidquid non ex voluntate reſpondit, iram provocet. Regum nobis induimus animos. nam illi quoque obliti & virium ſuarum, & imbecillitatis alienæ, ſic excandeſcunt, ſic ſæviunt, quaſi injuriam acceperint:à cujus rei periculo illos fortunæ ſuæ magnitudo tutiſſimos præſtat. Nec hoc ignorant, ſed occaſionem nocendi captant, querendo. acceperunt injuriam, ut facerent. Diutius te morari nolo. non eſt enim tibi exhortatione opus. Hoc habent inter cetera boni mores, placent

cent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cent ſibi,& permanent. levis eſt malitia,ſæpe mutatur : non in melius, ſed in aliud.

EPIST. XLVIII.

Amicis eadem expedire, & alterum alteri utilem eſſe. Tum contra captiunculas, & ſpinoſas ineptias. Quid facitis? quid luditis? de vita agitur: ſuccurre, & forma. De fortuna: contra eam da arma.

AD epiſtolam quam mihi ex itinere miſiſti, tam longam, quam ipſum iter fuit, poſtea reſcribam. Seducere me debeo, & quid ſuadeam, circumſpicere. Nam tu quoque qui conſulis, diu an conſuleres cogitaſti : quanto magis hoc mihi faciendum eſt, cum longiore mora opus ſit,ut ſolvas quæſtionem,quam ut proponas? Vtique cum aliud tibi expediat, aliud mihi : iterum ego tanquam Epicurus loquor. Mihi vero idem expedit, quod tibi : aut non ſum amicus, niſi quidquid agitur ad te pertinens, meum eſt. Conſortium rerum omnium inter nos facit amicitia:nec ſecundi quidquam ſingulis eſt, nec adverſi. in commune vivitur. Nec poteſt quiſquam beate degere, qui ſe tantum intuetur,qui omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſancte obſervanda eſt, quæ nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliquod eſſe commune jus generis humani. plurimum ad illam quoque (de qua loquebar) interiorem ſocietatem amicitiæ colendam proficit. Omnia enim cum amico communia habebit,qui multa cum homine. Hoc, Lucili virorum optime,mihi ab iſtis ſubtilibus præcipi malo, quid amico præſtare debeam, quid homini, quam quot modis Amicus dicatur, & Homo quam multa ſignificet. In diverſum ecce ſapientia & ſtultitia diſcedunt. cui accedo? in utram ire partem jubes? Illi homo pro amico eſt, huic amicus non eſt pro homine: ille amicum ſibi

parat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

parat, hic ſe amico. Tu mihi verba diſtorques, & ſyllabas digeris. Scilicet niſi interrogationes vaferrimas ſtruxero, & concluſione falſa à vero naſcens mendacium adſtrinxero, non potero à fugiendis petenda ſecernere. Pudet me. in re tam ſeria ſenes ludimus. Mus ſyllaba eſt: mus autem caſeum rodit: ſyllaba ergo caſeum rodit. Puta nunc me iſtud non poſſe ſolvere: quod mihi ex iſta ſententia periculum imminet? quod incommodum? Sine dubio verendum eſt, ne quando in muſcipula ſyllabas capiam, aut ne quando, ſi negligentior fuero, caſeum liber comedat. Niſi forte acutior eſt illa collectio: Mus ſyllaba eſt: ſyllaba autem caſeum non rodit: mus ergo caſeum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc ſupercilia ſubduximus? in hoc barbam demiſimus? hoc eſt quod triſtes docemus & pallidi? Vis ſcire, quid philoſophia promittat generi humano? conſilium. Alium mors vocat, alium paupertas urit, alium divitiæ vel alienæ torquent, vel ſuæ: ille malam fortunam horret, hic ſe felicitati ſuæ ſubducere cupit: hunc homines male habent, illum dii. Quid mihi luſoria iſta proponis? non eſt jocandi locus. ad miſeros advocatus es. Opem te laturum naufragis, captis, ægris, egentibus, intentæ ſecuri ſubjectum præſtantibus caput, pollicitus es: quo diverteris? quid agis? hic cum quo ludis, timet. Succurre, quisquis eloquentior es, pereuntium pœnis. Omnes undique ad te manus tendunt, perditæ vitæ, perituræque auxilium aliquod implorant, in te ſpes opeſque ſunt. Rogant ut ex tanta illos volutatione extrahas, ut disjectis & errantibus clarum veritatis lumen oſtendas. Dic quid natura neceſſarium fecerit, quid ſupervacuum, quam faciles leges poſuerit; quam jucunda ſit vita, quam expedita, illas ſequentibus; quam acerba & implicita eorum, qui opinioni plus quam naturæ crediderunt. Quid iſtorum cupiditates

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tes demit? quid temperat? Vtinam tantum non prodeſſent! nocent. Hoc tibi, cum voles, manifeſtiſſimum faciam, & comminui & debilitari generoſam indolem, in iſtas argutias conjectam. Pudet dicere contra fortunam militaturis, quæ porrigant tela, quemadmodum illos ſubornent. Hac ad ſummum bonum itur? per iſtud philoſophiæ ſunt nigræ, & turpes, infameſque, etiam ad album ſedentibus, exceptiones. Quid enim aliud agitis, cum eum quem interrogatis, ſcientes in fraudem inducitis, quam ut formula cecidiſſe videatur? Sed quemadmodum illum prætor, ſic hos philoſophia in integrum reſtituit. Quid diſceditis ab ingentibus promiſſis, & grandia locuti, effecturos vos, ut non magis auri fulgor, quam gladii, perſtringat oculos meos, ut ingenti conſtantia, & quod omnes optant, & quod omnes timent, calcem, ad Grammaticorum elementa deſcenditis? Quid dicitis? ſic itur ad aſtra? hoc enim eſt quod philoſophia mihi promittit, ut parem Deo faciat: ad hoc invitatus ſum, ad hoc veni. fidem præſta. Quantum potes ergo, mi Lucili, reduc te ab iſtis exceptionibus & præſcriptionibus philoſophorum. Aperta decent & ſimplicia bonitatem. Etiam ſi multum ſupereſſet ætatis, parce diſpenſandum erat, ut ſufficeret neceſſariis: nunc quæ dementia eſt, ſupervacua diſcere in tanta temporis egeſtate?

EPIST. XLIX.

Pompeiorum adſpectu, memoriam ſibi Lucilii renovatam. De brevitate & curſu Temporis: nihil longum aut vetus in eo eſſe. Obiter contra Dialecticos: & totum id genus proſpiciendos tantum.

EST quidem, mi Lucili, ſupinus & negligens, qui in amici memoriam ab aliqua regione admonitus reducitur: tamen repoſitum in animo noſtro deſiderium loca interdum familiaria evocant, nec ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

exſtinctam memoriam reddunt, ſed quieſcentem irritant. ſicut dolorem lugentium, etiam ſi mitigatus eſt tempore, aut ſervuli familiaris admiſſio, aut veſtis, aut domus renovat. Ecce Campania, & maxime Neapolis, ad Pompeiorum tuorum conſpectum, incredibile eſt, quam recens deſiderium tui fecerit. Totus mihi in oculis es, cum maxime à te diſcedo: video lacrimas combibentem, & affectibus tuis inter ipſam coërcitionem exeuntibus non ſatis reſiſtentem. modo amiſiſſe te videor. Quid enim non modo eſt, ſi recorderis? Modo apud Sotionem philoſophum puer ſedi, modo cauſſas agere cœpi, modo deſii velle agere, modo deſii poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, quæ magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit: adeo præcipitis fugæ tranſitus levis eſt. Cauſſam hujus rei quæris? quidquid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter aſpicitur, una jacet: omnia inde in profundum cadunt. & alioquin non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re, quæ tota brevis eſt. Punctum eſt quod vivimus, & adhuc puncto minus: ſed hoc minimum ſpecie quadam longioris ſpatii natura diviſit. Aliud ex hoc infantiam fecit, aliud pueritiam, aliud adoleſcentiam, aliud inclinationem quamdam ab adoleſcentia ad ſenectutem, aliud ipſam ſenectutem. In quam anguſto, quot gradus poſuit? Modo te proſecutus ſum: & tamen hoc modo, ætatis noſtræ bona portio eſt: cujus brevitatem aliquando futuram cogitemus. Non ſolebat mihi tam velox tempus videri. nunc incredibilis curſus apparet: ſive quia admoveri lineas ſentio, ſive quia attendere cœpi & computare damnum meum. Eo magis utique indignor, aliquos ex hoc tempore (quod ſufficere nec ad neceſſaria quidem poteſt, etiam ſi cuſtoditum diligentiſſime fuerit) in ſupervacua majorem partem erogare. Negat Cicero, ſi duplicetur

tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tur ſibi ætas, habiturum ſe tempus quo legat Lyricos, eodem modo Dialecticos. Triſtius inepti ſunt. illi ex profeſſo laſciviunt: hi agere ſe ipſos aliquid exiſtimant. Nec ego nego proſpicienda iſta: ſed proſpicienda tantum, & à limine ſalutanda, in hoc unum, ne verba nobis dentur, & aliquid eſſe in illis magni ac ſecreti boni judicemus. Quid te torques & maceras in ea quæſtione, quam ſubtilius eſt contempſiſſe, quam ſolvere? Securi eſt, & ex commodo migrantis, minuta conquirere. Cum hoſtis inſtat à tergo, & movere juſſus eſt miles, excutit neceſſitas quidquid pax otioſa collegerat. Non vacat mihi verba dubie cadentia conſectari, & vafritiam in illis meam experiri.

Adſpice qui coëant populi, quæ mœnia clauſis
Ferrum acuant portis.

Magno mihi animo ſtrepitus iſte belli circumſonantis exaudiendus eſt. Demens omnibus merito viderer, ſi, cum ſaxa in munimentum murorum ſenes fæminæque congererent; cum juventus intra portas armata ſignum eruptionis exſpectaret, aut poſceret; cum hoſtilia in portis tela vibrarent, & ipſum ſolum ſuffoſſionibus & cuniculis tremeret; ſederem otioſus, & ejuſmodi quæſtiunculas ponens: Quod non perdidiſti, habes: cornua autem non perdidiſti: cornua ergo habes: aliaque ad exemplum hujus acutæ delirationis concinnata. Atqui æque licet demens tibi videar, ſi iſtis impendero operam. & nunc obſideor. Tunc tamen periculum mihi obſeſſo externum immineret, murus me ab hoſte ſecerneret: nunc mortifera mecum ſunt. Non vaco ad iſtas ineptias. ingens negotium in manibus eſt. Quid agam? mors me ſequitur, fugit vita: adverſus hæc me doce aliquid. effice ne ego mortem fugiam, vita me non effugiat. Exhortare adverſus difficilia, de æquanimitate: adverſus inevitabilia, anguſtias temporis mei

laxa:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

laxa: doce non eſſe poſitum bonum vitæ in ſpatio ejus, ſed in uſu: poſſe fieri, imo ſæpiſſime fieri, ut qui diu vixit, parum vixerit. Dic mihi dormituro, Potes non expergiſci: dic experrecto, Potes non dormire amplius. Dic exeunti, Potes non reverti: dic redeunti, Potes non exire. Erras, ſi in navigatione tantum, exiſtimas minimum eſſe, quo à morte vita diducitur: in omni loco æque tenue intervallum eſt. Non ubique ſe mors tam prope oſtendit: ubique tam prope eſt. Has tenebras diſcute: & facilius ea trades, ad quæ præparatus ſum. Dociles natura nos edidit, & rationem dedit imperfectam, ſed quæ perfici poſſet. De juſtitia mihi, de pietate diſputa, de frugalitate, de pudicitia utraque, & illa cui alieni corporis abſtinentia eſt, & hac cui ſui cura. Si me nolueris per devia ducere, facilius ad id quo tendo, perveniam. Nam (ut ille ait Tragicus) Veritatis ſimplex oratio eſt. Ideoque illam implicare non oportet. nec enim quidquam minus convenit, quam ſubdola iſta calliditas, animis conantibus magna.

EPIST. L.

Cæcos nos in vitiis eſſe, aut velamenta iis quærere. Agnoſcenda autem, & remedia quærenda. Vnde alioqui animi ſanitas? quæ etiam contingere vel inveteratis vitiis poteſt: quia ille facilis eſt flecti, & Natura ad bonum volat.

EPiſtolam tuam accepi poſt multos menſes, quam miſeras. ſupervacuum itaque putavi, ab eo qui afferebat, quid ageres, quærere. Valde enim bonæ memoriæ eſt, ſi meminit: & tamen ſpero te ſic jam vivere, ut ubicumque eris, ſciam quid agas. Quid enim aliud agas, quam ut meliorem te ipſe quotidie facias, ut aliquid ex erroribus ponas, ut intelligas tua vitia eſſe, quæ putas rerum? Quædam enim locis & temporibus adſcribimus: at illa,

quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quocumque tranſierimus, ſecutura ſunt. Harpaſten, uxoris meæ fatuam, ſcis hereditarium onus in domo mea remanſiſſe. Ipſe enim averſiſſimus ab iſtis prodigiis ſum. ſi quando fatuo delectari volo, non eſt mihi longe quærendus: me rideo. Hæc fatua ſubito deſiit videre. Incredibilem tibi narro rem, ſed veram. neſcit eſſe ſe cæcam: ſubinde pædagogum ſuum rogat, ut migret: ait domum tenebroſam eſſe. Hoc quod in illa ridemus, omnibus nobis accidere, liqueat tibi. Nemo ſe avarum eſſe intelligit, nemo cupidum. Cæci tamen ducem quærunt: nos ſine duce erramus. & dicimus: Non ego ambitioſus ſum, ſed nemo aliter Romæ poteſt vivere. Non ego ſumptuoſus ſum, ſed urbs ipſa magnas impenſas exigit. Non eſt meum vitium quod iracundus ſum, quod nondum conſtitui certum genus vitæ: adoleſcentia hæc facit. Quid nos decipimus? non eſt extrinſecus malum noſtrum: intra nos eſt, in viſceribus ipſis ſedet. Et ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, quia nos ægrotare neſcimus. Si curari cœperimus, quando tot morbos, tantaſve ægritudines diſcutiemus? Nunc vero ne quærimus quidem medicum: qui minus negotii haberet, ſi adhiberetur ad recens vitium. ſequerentur teneri & rudes animi, recta monſtrantem. nemo difficulter ad naturam reducitur, niſi qui ab illa defecit. Erubeſcimus diſcere bonam mentem. at mehercules, turpe eſt magiſtrum hujus rei quærere. Illud deſperandum eſt, poſſe nobis caſu tantum bonum influere: laborandum eſt: &, ut verum dicam, ne labor quidem magnus eſt: ſi modo, ut dixi, ante animum noſtrum formare incipimus, & recorrigere, quam indureſcat pravitas ejus. Sed nec indurata deſpero. Nihil eſt quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. Robora in rectum, quamvis flexa, revocabis: curvatas trabes calor explicat; & aliter natæ, in id fingun-

tur, quod uſus noſter exigit: quanto facilius animus accipit formam, flexibilis, & omni humore obſequentior? quid enim aliud eſt animus, quam quodammodo ſe habens ſpiritus? vides autem tanto ſpiritum eſſe faciliorem omni alia materia, quanto tenuior eſt. Illud, mi Lucili, non eſt quod te impediat, quo minus de nobis bene ſperes, quod malitia jam nos tenet, quod diu in poſſeſſione noſtri eſt. Ad neminem ante bona mens venit, quam mala. omnes præoccupati ſumus, virtutes diſcere, vitia dediſcere: ſed eo majore animo ad emendationem noſtri debemus accedere, quod ſemel traditi nobis boni perpetua poſſeſſio eſt. Non dediſcitur virtus. Contraria enim mala in alieno hærent: ideo expelli & exturbari poſſunt: fideliter ſedent, quæ in locum ſuum veniunt. Virtus ſecundum naturam eſt: vitia inimica & infeſta ſunt. Sed quemadmodum virtutes receptæ exire non poſſunt, faciliſque earum tutela eſt: ita initium ad illas eundi arduum. quia hoc primum imbecillæ mentis atque ægræ eſt, formidare inexperta. Itaque cogenda eſt mens, ut incipiat. Deinde non eſt acerba medicina: protinus enim delectat, dum ſanat. Aliorum remediorum poſt ſanitatem voluptas eſt: philoſophia pariter & ſalutaris & dulcis eſt.

EPIST. LI.

De Ætna aliquid, uberius de Baiis: & hac occaſione, in molles & luxui deditos. Hunc pellendum, & militandum eſſe: in quos? in voluptatem, in dolorem, alia. Hoc agentem, bonum in locis ſeriis ſanctisque agere; vitare laſciva, aut peramœna.

QVomodo quisque poteſt, mi Lucili: tu iſtic habes Ætnam, illum nobiliſſimum Siciliæ montem: quem quare dixerit Meſſalla unicum, ſive Valgius, (apud utrumque enim legi) non reperio, cum plurima loca evomant ignem, non tantum edita,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

edita, quod crebrius evenit, videlicet quia ignis in altiſſimum effertur, ſed etiam jacentia. Nos utcumque poſſumus, contenti ſumus Baiis. quas poſtero die, quam attigeram, reliqui. locum ob hoc devitandum; cum habeat quaſdam naturales dotes, quia ſibi illum celebrandum luxuria deſumpſit. Quid ergo? ulli loco indicendum eſt odium? minime. ſed quemadmodum aliqua veſtis ſapienti ac probo viro magis convenit quam alia, nec ullum colorem ille odit, ſed aliquem putat parum aptum eſſe frugalitatem profeſſo: ſic regio quoque eſt, quam ſapiens vir, aut ad ſapientiam tendens, declinet, tanquam alienam bonis moribus. Itaque de ſeceſſu cogitans, nunquam Canopum eliget, quamvis neminem Canopus eſſe frugi vetet. Ne Baias quidem. diverſorium vitiorum eſſe cœperunt. Illic ſibi plurimum luxuria permittit: illic, tanquam aliqua licentia debeatur loco, magis ſolvitur. Non tantum corpori, ſed etiam moribus ſalubrem locum eligere debemus. Quemadmodum inter tortores habitare nolim, ſic nec inter popinas quidem. Videre ebrios per littora errantes, & commiſſationes navigantium, & ſymphoniarum cantibus perſtrepentes lacus, & alia, quæ velut ſoluta legibus luxuria non tantum peccat, ſed publicat, quid neceſſe eſt? Id agere debemus, ut irritamenta vitiorum quam longiſſime profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. Vna Hannibalem hiberna ſolverunt: & indomitum illum nivibus atque Alpibus virum enervaverunt fomenta Campaniæ. Armis vicit, vitiis victus eſt. Nobis quoque militandum eſt: & quidem genere militiæ, quo nunquam quies, nunquam otium datur. Debellandæ ſunt in primis voluptates: quæ (ut vides) ſæva quoque ad ſe ingenia rapuerunt. Si quis ſibi propoſuerit, quantum operis aggreſſus ſit, ſciet nihil delicate, nihil

molliter eſſe faciendum. Quid mihi cum iſtis calentibus ſtagnis? quid cum ſudatoriis, in quæ ſiccus vapor corpora exhauſturus includitur? Omnis ſudor per laborem exeat. Si faceremus, quod fecit Hannibal, ut interrupto curſu rerum, omiſſoque bello, fovendis corporibus operam daremus: nemo non intempeſtivam deſidiam, victori quoque, nedum vincenti, periculoſam, merito reprehenderet. Minus nobis, quam illis Punica ſigna ſequentibus, licet: plus periculi reſtat cedentibus, plus operis etiam perſeverantibus. Fortuna mecum bella gerit: non ſum imperata facturus. jugum non recipio, imo quod majore virtute faciendum eſt, excutio: non eſt emolliendus animus. Si voluptati ceſſero, cedendum eſt dolori, cedendum labori, cedendum eſt paupertati: idem ſibi in me juris eſſe volet & ambitio, & ira: inter tot affectus diſtrahar, imo diſcerpar. Libertas propoſita eſt: ad hoc præmium laboratur. Quæ ſit libertas, quæris? nulli rei ſervire, nulli neceſſitati, nullis caſibus: fortunam in æquum deducere. quo die intellexero illam plus poſſe, nil poterit. Ego illam feram, cum in manu mors ſit? His cogitationibus intentum, loca ſeria ſanctaque eligere oportet. Effeminat animos amœnitas nimia: nec dubie aliquid ad corrumpendum vigorem poteſt regio. Quamlibet viam jumenta patiuntur, quorum durata in aſpero ungula eſt: in molli paluſtrique paſcuo ſaginata, cito ſubteruntur. Et fortior miles ex confragoſo venit: ſegnis eſt urbanus & verna. Nullum laborem recuſant manus, quæ ad arma ab aratro transferuntur: in primo deficit pulvere ille unctus & nitidus. Severior loci diſciplina firmat ingenium, aptumque magnis conatibus reddit. Literni honeſtius Scipio, quam Baiis exſulabat. ruina ejus non eſt tam molliter collocanda. Illi quoque, ad quos primos fortuna Romani populi publicas opes transtulit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tulit, C. Marius, & C. Pompeius, & Cæſar, exſtruxerunt quidem villas in regione Baiana, ſed illas impoſuerunt ſummis jugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito ſpeculari late longeque ſubjecta. Adſpice quam poſitionem elegerunt, quibus ædificia excitaverunt locis, & qualia: ſcias non villas eſſe, ſed caſtra. Habitaturum tu putas unquam fuiſſe in Vtica Catonem, ut prætErnavigantes adulteras dinumeraret, & adſpiceret tot genera cymbarum variis coloribus picta, & fluitantem toto lacu roſam, ut audiret canentium nocturna convitia? nonne manere ille intra vallum maluiſſet, quod in unam noctem manu ſua duxiſſet? Quid ni malit, quisquis vir eſt, ſomnum ſuum claſſico, quam ſymphonia rumpi? Sed ſatis diu cum Baiis litigavimus, nunquam ſatis cum vitiis: quæ oro te, mi Lucili, perſequere ſine modo, ſine fine, nam illis quoque nec finis eſt, nec modus. Projice quæcumque cor tuum laniant: quæ ſi aliter extrahi nequirent, cor ipſum cum illis revellendum erat. Voluptates præcipue exturba, & inviſiſſimas habe, latronum more, quos Philetas Ægyptii vocant. in hoc nos amplectuntur, ut ſtrangulent.

EPIST. LII.

Vacillare nos in rectis: opus eſſe adjutorio, & directione. Alios autem aliis facilius duci formarique, ut natura eſt. Sed ut formeris, elige è priſcis, & è præſentibus. fuge tamen verboſos, ambitioſos, plauſum captantes.

QVid eſt hoc, Lucili, quod nos alio tendentes, alio trahit, & eo unde recedere cupimus, impellit? quid colluctatur cum animo noſtro, nec permittit nobis quidquam ſemel velle? Fluctuamus inter varia conſilia, nihil libere volumus, nihil abſolute, nihil ſemper. Stultitia, inquis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quis, eſt: cui nihil conſtat, nihil diu placet. Sed quomodo, aut quando nos ab illa revellemus? Nemo per ſe ſatis valet, ut emergat: oportet manum aliquis porrigat, aliquis educat. Quoſdam ait Epicurus ad veritatem ſine ullius adjutorio contendere, ex iis ſe feciſſe ſibi ipſum viam. hos maxime laudat, quibus ex ſe impetus fuit, qui ſe ipſi protulerunt. quoſdam indigere ope aliena, non ituros ſi nemo præceſſerit, ſed bene ſecuturos. ex his Metrodorum ait eſſe. Egregium hoc quoque, ſed ſecundæ ſortis ingenium. Nos ex illa prima nota non ſumus: bene nobiſcum agitur, ſi in hanc ſecundam recipimur. Nec hunc quidem contempſeris hominem, qui alieno beneficio eſſe ſalvus poteſt: & hoc multum eſt, velle ſervari. Præter hæc adhuc invenies aliud genus hominum, ne ipſum quidem faſtidiendum, eorum qui cogi ad rectum compellique poſſunt: quibus non duce tantum opus ſit, ſed adjutore, &, ut ita dicam, coactore. Hic tertius color eſt. Si quæris hujus exemplar, Hermachum ait Epicurus talem fuiſſe. Itaque alteri magis gratulatur, alterum magis ſuſpicit. Quamvis enim ad eundem finem uterque pervenerit: tamen major eſt laus, idem effeciſſe in difficiliore materia. Puta enim duo ædificia excitata eſſe, ambo paria, æque excelſa, æque magnifica: alterum dura area accepit, illic protinus opus crevit: alterius fundamenta laſſarunt, in mollem ac fluidam demiſſa humum: multumque laboris exhauſtum eſt, dum pervenitur ad ſolidum. Apparet in altero, quidquid factum eſt: alterius, magna pars & difficilior latet. Quædam ingenia facilia & expedita: quædam manu (quod aiunt) facienda ſunt, & in fundamentis ſuis occupanda. Itaque ego illum feliciorem dixerim, qui nihil negotii ſecum habuit: hunc quidem de ſe melius meruiſſe, qui malignitatem naturæ ſuæ vicit, & ad ſapientiam ſe non perduxit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

xit, ſed extraxit. Hoc durum & laborioſum ingenium nobis datum, ſcias licet: imus per obſtantia. Itaque pugnemus, aliquorum invocemus auxilium. Quem, inquis, invocabo? hunc, aut illum? Tu vero etiam ad priores revertere, qui vacant. adjuvare nos poſſunt, non tantum qui ſunt, ſed & qui fuerunt. Ex iis autem qui ſunt, eligamus non eos, qui verba magna celeritate præcipitant, & communes locos volvunt, & in privato circulantur: ſed eos qui vita docent, qui cum dixerint quid faciendum ſit, probant faciendo: qui docent quid vitandum ſit, nec unquam in eo quod fugiendum dixerint, deprehenduntur. Eum elige adjutorem, quem magis admireris cum videris, quam cum audieris. Nec ideo te prohibuerim hos quoque audire, quibus conſuetudo eſt admittere populum, ac diſſerere: ſi modo hoc propoſito in turbam prodeunt, ut meliores fiant, faciantque meliores: ſi non ambitionis hoc cauſſa exercent. Quid enim turpius philoſophia captante clamores: Numquid æger laudat medicum ſecantem? Tacete, favete, & præbete vos curationi. etiam ſi exclamaveritis, non aliter audiam, quam ſi ad tactum vitiorum veſtrorum ingemiſcatis. Teſtari vultis attendere vos, moverique rerum magnitudine? ſane liceat. ut quidem judicetis, & feratis de meliore ſuffragium, quid ni non permittam? Apud Pythagoram diſcipulis quinque annis tacendum erat. numquid ergo exiſtimas, ſtatim illis & loqui & laudare licuiſſe? Quanta autem dementia ejus eſt, quem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt? Quid lætaris, quod hominibus iis laudaris, quos non potes ipſe laudare? Diſſerebat populo Fabianus: ſed audiebatur modeſte. Erumpebat interdum magnus clamor laudantium: ſed quem magnitudo rerum evocaverat, non ſonus inoffenſæ ac molliter lapſæ orationis. Interſit aliquid inter clamorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

theatri, & ſcholæ. eſt aliqua & laudandi licentia. Omnia rerum omnium, ſi obſerventur, indicia ſunt: & argumentum morum ex minimis quoque licet capere. Impudicum & inceſſus oſtendit, & manus mota, & unum interdum reſponſum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum riſus, inſanum vultus habitusque demonſtrat. Illa enim in apertum per notas exeunt. Qualis quisque ſit, ſcies, ſi quemadmodum laudetur, adſpexeris. Hinc atque illinc philoſopho manus auditor intentat, & ſuper ipſum caput mirantium turba conſiſtit. non laudatur ille nunc, ſi intelligas, ſed conclamatur. Relinquantur iſtæ voces illis artibus, quæ propoſitum habent placere populo: philoſophia adoretur. Permittendum erit aliquando juvenibus, ſequi impetum animi. tunc autem hoc ex impetu facient, cum ſilentium ſibi imperare non poterunt. Talis laudatio aliquid exhortationis affert ipſis audientibus, & animos adoleſcentium exſtimulat. Ad rem commoveantur, non ad verba compoſita. alioqui nocet illis eloquentia, ſi non rerum cupiditatem facit, ſed ſui. Differam hoc in præſenti. deſiderat enim propriam & longam exſecutionem, quemadmodum populo differendum, quid ſibi apud populum permittendum ſit, quid populo apud ſe. Damnum quidem feciſſe philoſophiam, non erit dubium, poſtquam proſtituta eſt: ſed poteſt in penetralibus ſuis oſtendi, ſi modo non inſtitorem, ſed antiſtitem nacta eſt.

EPIST. LIII.

Navigationem ſuam deſcribit, & jactationem in mari. Per occaſionem in vita nos jactari, ſed vitia ſua paucos ſcire, aut fateri. Philoſophia docebit, excitabit: demus nos, pares Deo faciet.

Quid

QVid non poteſt mihi perſuaderi, cui perſuaſum eſt ut navigarem? Solvi mari languido. erat ſine dubio cælum grave ſordidis nubibus, quæ fere aut in aquam, aut in ventum reſolvuntur: ſed putavi tam pauca millia à Parthenope tua uſque Puteolos ſurripi poſſe, quamvis dubio & impendente cælo. Itaque quo celerius evaderem, protinus per altum ad Neſida direxi, præciſurus omnes ſinus. Cum jam eo proceſſiſſem, ut mea nihil intereſſet, utrum irem, an redirem: primum æqualitas illa, quæ me corruperat, periit. nondum erat tempeſtas, ſed jam inclinatio maris, ac ſubinde crebrior fluctus. Cœpi gubernatorem rogare, ut me in aliquo littore exponeret. Aiebat ille, aſpera eſſe & importuoſa, nec quidquam ſe æque in tempeſtate timere, quam terram. Pejus autem vexabar, quam ut periculum mihi ſuccurreret. Nauſea enim me, ſegnis hæc, & ſine exitu, torquebat: quæ bilem movet, nec effundit. Inſtiti itaque gubernatori, & illum vellet nollet coëgi petere littus. Cujus ut viciniam attigimus, non exſpecto ut quidquam ex præceptis Virgilii fiat,

Obvertant pelago proras, ——

aut anchora de prora jaciatur: ſed memor artificii mei veteris, mitto me in mare, quomodo pſychrolutam decet, gauſapatus. Quæ putas me paſſum, dum per aſpera erepo, dum viam quæro, dum facio? Intellexi, non immerito nautis terram timeri. Incredibilia ſunt, quæ tulerim: cum me ferre non poſſem. Illud ſcito, Vlyſſem non fuiſſe tam irato mari natum, ut ubique naufragia faceret. nauſeator erat. at ego quocumque navigare debuero, viceſimo anno perveniam. Vt primum ſtomachum (ſcis non cum mari nauſeam effugere) collegi, ut corpus unctione recreavi, occepi mecum cogitare, quanta nos vitiorum noſtrorum ſequeretur oblivio etiam corporalium, quæ ſubinde admonent ſui,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

nedum illorum quæ eo magis latent, quo majora ſunt. Levis aliquem motiuncula decipit: ſed cum creverit, & vera febris exarſerit, etiam duro & perpeſſitio confeſſionem accepit. Pedes dolent, articuli punctiunculas ſentiunt: adhuc diſſimulamus, & aut talum extorſiſſe nos dicimus, aut in exercitatione aliqua laboraſſe. Dubio & incipiente morbo, quæritur nomen: qui talaria cœpit intendere, & utrosque pedes dextros fecit, neceſſe eſt podagram fateri. Contra evenit in iis morbis, quibus afficiuntur animi: quo quis pejus ſe habet, minus ſentit. Non eſt quod mireris, Lucili cariſſime. Nam qui leviter dormit, & ſpecies ſecundum quietem capit, aliquando dormire ſe dormiens cogitat: gravis ſopor etiam ſomnia exſtinguit, animumque altius mergit, quam ut uti ullo intellectu ſinat. Quare vitia ſua nemo confitetur? quia etiam nunc in illis eſt. Somnium narrare, vigilantis eſt: & vitia ſua confiteri, ſanitatis indicium eſt. Expergiſcamus ergo, ut errores noſtros coarguere poſſimus. ſola autem nos philoſophia excitabit, ſola ſomnum excutiet gravem. Illi te totum dedica: dignus illa es; illa te digna eſt. ite in complexum alter alterius: omnibus aliis rebus te nega, fortiter, aperte. Non eſt quod precario philoſopheris. Si æger eſſes, curam intermiſiſſes rei familiaris, & forenſia tibi negotia excidiſſent: nec quemquam tanti putares, cui advocatus in remiſſione deſcenderes: toto animo id ageres, ut quam primum morbo liberareris. Quid ergo? non & nunc idem facies? Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti. nemo ad illam pervenit occupatus. Exercet philoſophia regnum ſuum: dat tempus, non accipit. Non eſt res ſubciſiva: ordinaria eſt, domina eſt: adeſt, & jubet. Alexander cuidam civitati, partem agrorum, & dimidium rerum omnium, promittenti: eo, inquit, propoſito veni in Aſiam, non ut id accipe-

rem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rem quod dediſſetis; ſed ut id haberetis, quod reliquiſſem. Itidem philoſophia rebus omnibus: Non ſum id tempus acceptura, quod vobis ſuperfuerit: ſed id habebitis, quod ipſa erogavero. Totam huc converte mentem, huic aſſide, hanc cole: ingens intervallum inter te & ceteros fiat. Omnes mortales multo antecedes, non multo te dii antecedent. Quid inter te & illos interfuturum ſit, quæris? diutius erunt. At mehercule magni artificis eſt, clauſiſſe totum in exiguo. Tantum ſapienti ſua, quantum Deo omnis ætas patet. Eſt aliquid, quo ſapiens antecedat Deum. ille naturæ beneficio non timet, ſuo ſapiens: ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, ſecuritatem Dei. Incredibilis vis philoſophiæ eſt, ad omnem fortuitam vim retundendam. Nullum telum in corpore ejus ſedet: munita eſt ſolidaque. quædam defatigat, & velut levia tela laxo ſinu eludit, quædam diſcutit, & in eum uſque qui miſerat reſpuit.

EPIST. LIV.

Suſpirio ſe laboraſſe: atque ita de morte cogitaſſe. non timendam, quia idem poſt eam, quod antequam eramus, erit. Præparemur.

LOngum mihi commeatum dederat mala valetudo: repente me invaſit. Quo genere? inquis. prorſus merito interrogas: adeo nullum mihi ignotum eſt. Vni tamen morbo quaſi aſſignatus ſum: quem quare Græco nomine appellem, neſcio. ſatis enim apte dici ſuſpirium poteſt. Brevis autem valde, & procellæ ſimilis, impetus eſt: intra horam fere deſinit. Quis enim diu exſpirat? Omnia corporis aut incommoda, aut pericula, per me tranſierunt: nullum mihi videtur moleſtius. Quid ni? aliud enim quidquid eſt, ægrotare eſt: hoc eſt animam agere. Itaque medici, hanc meditationem mortis vocant. Facit aliquando ſpiritus ille, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſæpe conatus eſt. Hilarem me putas hæc tibi ſcribere, quia effugi? ſi hoc fine, quaſi bona valetudine delector: tam ridicule facio, quam ille, quisquis ſe viciſſe putat, cum vadimonium diſtulit. Ego vero & in ipſa ſuffocatione non deſii cogitationibus lætis ac fortibus acquieſcere. Quid hoc eſt? inquam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Quando, inquis? antequam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id quod ante fuit. ſed quale ſit, jam ſcio: hoc erit poſt me, quod ante me fuit. Si quid in hac re tormenti eſt, neceſſe eſt, & fuiſſe antequam prodiremus in lucem: atqui nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſi quis exiſtimet lucernæ pejus eſſe cum exſtincta eſt, quam antequam accenderetur? nos quoque & accendimur, & exſtinguimur: medio illo tempore aliquid patimur. Vtrimque vero alta ſecuritas eſt. In hoc enim, mi Lucili, niſi fallor, erramus, quod mortem judicamus ſequi: cum illa & præceſſerit, & ſecutura ſit. Quidquid ante nos fuit, mors eſt. Quid enim refert, utrum non incipias, an deſinas? utriusque rei hic eſt effectus, non eſſe. His & hujuſmodi exhortationibus tacitis ſcilicet (nam verbis locus non erat) alloqui me non deſii: deinde paullatim ſuſpirium illud, quod eſſe jam anhelitus cœperat, intervalla majora fecit, & retardatum eſt, ac remanſit. Nec adhuc, quamvis deſierit, ex natura fluit ſpiritus. ſentio hæſitationem quandam ejus, & moram. Quomodo volet, dum modo non ex animo ſuſpirem. hoc tibi de me recipe: non trepidabo ad extrema: jam præparatus ſum: nihil cogito de die. Illum lauda & imitare, quem non piget mori, cum juvat vivere. Quæ enim virtus eſt, cum ejiciaris, exire? tamen eſt & hic virtus. Ejicior quidem, ſed tanquam exeam. Et ideo nunquam ejicitur ſapiens: quia ejici, eſt inde expelli, unde invitus recedas. Nihil invi-

tus

tus facit ſapiens. neceſſitatem effugit: quia vult quod ipſa coactura eſt.

EPIST. LV.

De Vatia villa, & de ipſo Vatia: tum de bono maloque otio. Item amicos animo adeſſe poſſe, & debere.

A Geſtatione cum maxime venio, non minus fatigatus, quam ſi tantum ambulaſſem, quantum ſedi. labor eſt enim, & diu ferri: ac neſcio an eo major, quia contra naturam eſt: quæ pedes dedit, ut per nos ambularemus; oculos, ut per nos videremus. Debilitatem nobis indixere deliciæ: & quod diu noluimus, poſſe deſivimus. Mihi tamen neceſſarium erat concutere corpus, ut ſive bilis inſederat faucibus, diſcuteretur; ſive ipſe ex aliqua cauſſa ſpiritus denſior erat, extenuaret illum jactatio. quam profuiſſe mihi ſenſi. Ideo diutius vehi perſeveravi, invitante ipſo littore, quod inter Cumas & Servilii Vatiæ villam curvatur, & hinc mari, illinc lacu, velut anguſtum iter clauditur. Erat enim à recenti tempeſtate ſpiſſius. Fluctus autem illud (ut ſcis) frequens & concitatus exæquat: longior tranquillitas ſolvit, cum arenis, quæ humore alligantur, ſuccus abſceſſit. Ex conſuetudine tamen mea circumſpicere cœpi, an aliquid illic invenirem, quod mihi bono poſſet eſſe: & direxi oculos in villam, quæ aliquando Vatiæ fuit. In hac ille prætorius dives, nulla alia re quam otio notus, conſenuit, & ob hoc unum felix habebatur. Nam quoties aliquos amicitia Aſinii Galli, quoties Seiani odium, deinde amor merſerat, (æque enim offendiſſe illum, quam amaſſe, periculoſum fuit) exclamabant homines: O Vatia, ſolus ſcis vivere. At ille latere ſciebat, non vivere. multum autem intereſt, utrum vita tua otioſa ſit, an ignava. Nunquam aliter hanc villam Vatia vivo præteribam, quam ut dicerem: Vatia hic ſitus eſt. Sed adeo, mi Lucili, philoſophia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſacrum quiddam eſt,& venerabile,ut etiam ſi quid illi ſimile eſt,mendacio placeat.Otioſum enim hominem, ſeductum exiſtimat vulgus, & ſecurum, & ſe contentum, ſibique viventem: quorum nihil ulli contingere, niſi ſapienti, poteſt. Ille quidem nulla re ſollicitus ſcit ſibi vivere. ille enim (quod eſt primum) ſcit vivere. Nam qui res & homines fugit, quem cupiditatum ſuarum infelicitas relegavit, qui alios feliciores videre non potuit, qui velut timidum atque iners animal, metu oblituit, ille ſibi non vivit,ſed (quod eſt turpiſſimum) ventri, ſomno, libidini. Non continuo ſibi vivit, qui nemini. Adeo tamen magna res eſt conſtantia, & in propoſito ſuo perſeverantia, ut habeat auctoritatem inertia quoque pertinax. De ipſa villa nihil poſſum tibi certi ſcribere; frontem enim ejus tantum novi, & expoſita: quæ oſtendit etiam tranſeuntibus. Speluncæ ſunt duæ magni operis: laxo atrio pares, manufactæ: quarum altera ſolem non recipit,altera uſque in occidentem tenet. Platanona medius rivus, & à mari & ab Acheruſio lacu receptus, Euripi modo dividit, alendis piſcibus (etiam ſi aſſiduo exhauritur) ſufficiens. Sed illi, cum mare patet, parcitur: cum tempeſtas piſcatoribus dedit ferias,manus ad parata porrigitur. Hoc tamen eſt commodiſſimum in villa, quod Baias trans parietem habet: incommodis illarum caret, voluptatibus fruitur. Has laudes ejus ipſe novi: eſſe villam totius anni credo.Occurrit enim Favonio, & illum adeo excipit, ut Baiis neget. Non ſtulte videtur elegiſſe hunc locum Vatia, in quem otium ſuum pigrum jam & ſenile conferret. Sed non multum ad tranquillitatem locus confert:animus eſt, qui commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos, vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles. Quare non eſt quod exiſtimes, ideo parum bene compoſitum eſſe te, quod in Cam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Campania non es. quare autem non es? hucusque cogitationes tuas mitte. Converſari cum amicis abſentibus licet: & quidem quoties velis, quamdiu velis. magis hac voluptate, quæ maxima eſt, fruimur, dum abſumus. Præſentia enim nos delicatos facit: & quia aliquando una loquimur, ambulamus; cum conſidemus, cum diducti ſumus, nihil de his quos modo vidimus, cogitamus. & ideo æquo animo ferre debemus abſentiam, quia nemo non multum etiam præſentibus abeſt. Pone hic primum noctes ſeparatas: deinde occupationes utrinque diverſas: deinde ſtudia ſecreta, ſuburbanas profectiones: videbis non multum eſſe, quod nobis peregrinatio eripiat. Amicus animo poſſidendus eſt. hic autem nunquam abeſt: quemcumque vult, quotidie videt. Itaque mecum ſtude, mecum cœna, mecum ambula. In anguſto viveremus, ſi quidquam eſſet cogitationibus clauſum. Video te, mi Lucili, cum maxime, audio: adeo tecum ſum, ut dubitem, an incipiam non epiſtolas, ſed codicillos tibi ſcribere.

EPIST. LVI.

Mentem compoſitam, vacare ſibi & ſtudiis, etiam in turba. Suo exemplo docet. Magis optandum internum ſilentium, & pacem. Inertia porro, mala, & ea cupidinum mater.

PEream, ſi eſt tam neceſſarium, quam videtur, ſilentium in ſtudia ſepoſito. Ecce varius clamor undique me circumſonat: ſupra ipſum balneum habito. Propone nunc tibi omnia genera vocum, quæ in odium poſſunt aures adducere: cum fortiores exercentur, & manus plumbo graves jactant, cum aut laborant, aut laborantem imitantur, gemitus audio: quoties retentum ſpiritum remiſerunt, ſibilos, & acerbiſſimas reſpirationes: cum in alipten inertem, & hac plebeia unctione conten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tum incidi, audio crepitum illiſæ manus humeris: quæ prout plana pervenit, aut concava, ita ſonum mutat. Si vero pilicrepus ſupervenerit, & numerare cœperit pilas, actum eſt. Adjice nunc ſcordalum, & furem deprehenſum, & illum cui vox ſua in balneo placet. Adjice nunc eos, qui in piſcinam cum ingenti impulſæ aquæ ſono ſaliunt. Præter iſtos, quorum ſi nihil aliud, rectæ voces ſunt, alipilum cogita, tenuem & ſtridulam vocem, quo ſit notabilior, ſubinde exprimentem, nec unquam tacentem, niſi dum vellit alas, & alium pro ſe clamare cogit. Iam libarii varias exclamationes, & botularium, & cruſtularium, & omnes popinarum inſtitores, mercem ſua quadam & inſignita modulatione vendentes. O te, inquis, ferreum, aut ſurdum, cui mens inter clamores tam varios, tam diſſonos, conſtat! cum Chryſippum noſtrum aſſidua ſalutatio perducat ad mortem. At mehercules, ego iſtum fremitum non magis curo, quam fluctum aut dejectum aquæ. Quamvis audiam cuidam genti hanc unam fuiſſe cauſſam, urbem ſuam transferendi, quia fragorem Nili cadentis ferre non potuit. Magis mihi vox avocare videtur, quam crepitus. Illa enim animum abducit, hic tantum aures implet, ac verberat. In iis quæ me ſine avocatione circumſtrepunt, eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc qui ad metam ſudantem tabulas experitur & tibias, nec cantat, ſed exclamat. Etiam moleſtior eſt mihi ſonus, qui intermittitur ſubinde, quam qui continuatur. Sed jam me ſic ad omnia iſta duravi, ut audire vel pauſarium poſſim, voce acerbiſſima remigibus modos dantem. Animum enim cogo ſibi intentum eſſe, nec avocari ad externa, omnia licet foris reſonent, dum intus nihil tumultus ſit, dum inter ſe non rixentur cupiditas & timor, dum avaritia luxuriaque non diſſideant, nec

altera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

altera alteram vexet. Nam quid prodeſt totius regionis ſilentium, ſi affectus fremunt?

Omnia noctis erant, placida compoſta quiete.

Falſum eſt. nulla placida quies eſt, niſi quam ratio compoſuit. nox exhibet moleſtiam, non tollit, & ſolicitudines mutat. Nam dormientium quoque inſomnia tam turbulenta ſunt, quam dies. Illa tranquillitas vera eſt, in quam bona mens explicatur. Adſpice illum, cui ſomnus laxæ domus ſilentio quæritur: cujus aures ne quis agitet ſonus, omnis ſervorum turba conticuit, & ſuſpenſum, accedentium propius, veſtigium ponitur. Huc nempe verſatur atque illuc, ſomnum inter ægritudines levem captans: quæ non audit, audiſſe ſe queritur. Quid in cauſſa putas eſſe? animus illi obſtrepit: hic placandus eſt; hujus compeſcenda eſt ſeditio: quem non eſt quod exiſtimes placidum, ſi jacet corpus. Interdum quies inquieta eſt. Et ideo ad rerum actus excitandi, ac tractatione bonarum artium occupandi ſumus, quoties nos male habet inertia ſui impatiens. Magni imperatores cum male parere militem vident, aliquo labore compeſcunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat laſcivire diſtrictis: nihilque tam certum eſt quam otii vitia negotio diſcuti. Sæpe videmur tædio rerum civilium, & infelicis atque ingratæ ſtationis pœnitentia, ſeceſſiſſe: tamen in illa latebra, in quam nos timor & laſſitudo conjecit, interdum recrudeſcit ambitio. Non enim excisa deſiit, ſed fatigata, aut etiam obirata, rebus parum ſibi cedentibus. Idem de luxuria dico, quæ videtur aliquando ceſſiſſe: deinde frugalitatem profeſſos ſollicitat, atque in media parſimonia voluptates non damnatas, ſed relictas petit: & quidem eo vehementius, quo occultius. Omnia enim vitia in aperto leviora ſunt: morbi quoque tunc ad ſanitatem inclinant, cum ex abdito erumpunt, ac vim ſuam proferunt.

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Et avaritiam itaque, & ambitionem, & cetera mala mentis humanæ, tunc pernicioſiſſima ſcias eſſe, cum ſimulata ſanitate ſubſidunt. Otioſi videmur, & non ſumus. Nam ſi bona fide ſumus, ſi receptui cecinimus, ſi ſpecioſa contempſimus, ut paulo ante dicebam, nulla res nos avocabit, nullus hominum aviumque concentus interrumpet cogitationes bonas, ſolidasque & jam certas. Leve illud ingenium, nec ſe adhuc reduxit introrſus, quod ad vocem & accidentia erigitur. Habet intus aliquid ſolicitudinis, & concepti pavoris, quod illum curioſum facit, ut ait Virgilius noſter:

Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela, nec adverſò glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent auræ, ſonus excitat omnis
Suſpenſum, & pariter comitique onerique timentem.

Prior ille ſapiens eſt, quem non tela vibrantia, non arietata inter ſe arma agminis denſi, non urbis impulſæ fragor territat: hic alter imperitus eſt, rebus ſuis timet, ad omnem crepitum expaveſcens, quem unaquælibet vox pro fremitu accepta dejecit, quem motus leviſſimi exanimant. Timidum illum ſarcinæ faciunt. Quemcumque ex iſtis felicibus elegeris, multa trahentibus, multa portantibus, videbis illum comitique onerique timentem. Tunc ergo te ſcito eſſe compoſitum, cum ad te nullus clamor pertinebit: cum te nulla vox tibi excutiet: non ſi blandietur, non ſi minabitur, non ſi inani ſono varia circumſtrepet. Quid ergo? non aliquando commodius eſt, carere convicio? fateor. Itaque ego ex hoc loco migrabo: experiri & exercere me volui. Quid neceſſe eſt diutius torqueri: cum tam facile remedium Vlyſſes ſociis etiam adverſus Sirenas dederit, & invenerit?

EPIST. LVII.

De Crypta Neapolitana, & ibi horrore. tum primos motus

tus in poteſtate non eſſe. Aliquid de animi tenuitate, & celeritate.

CVm Baiis deberem Neapolim repetere, facile credidi tempeſtatem eſſe, ne iterum navem experirer. ſed tantum luti tota via fuit, ut poſſem videri nihilominus navigaſſe. Totum athletarum fatum mihi illo die perpetiendum fuit. à ceromate nos haphe excepit, in Crypta Neapolitana. Nihil illo carcere longius, nihil illis faucibus obſcurius; quæ nobis præſtant, non ut per tenebras videamus, ſed ut ipſas. Ceterum etiam ſi locus haberet lucem, pulvis auferret, in aperto quoque res gravis & moleſta: quid illic, ubi in ſe volutatur, & cum ſine ullo ſpiramento ſit inclusſus, in ipſos à quibus excitatus eſt recidit? Duo incommoda inter ſe contraria ſimul pertulimus, eadem via, eodem die, & luto & pulvere laboravimus. Aliquid tamen mihi illa obſcuritas, quod cogitarem, dedit. ſenſi quemdam ictum animi, & ſine metu mutationem, quam inſolitæ rei novitas ſimul ac fœditas fecerat. Non de me nunc tecum loquor, qui multum ab homine tolerabili, ne-dum à perfecto abſum, ſed de illo in quem jus fortuna perdidit: hujus quoque ferietur animus, mutabitur color. Quædam enim, mi Lucili, nulla virtus effugere poteſt: admonet illam natura mortalitatis ſuæ. Itaque & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit. Non eſt hic timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis rationi. Itaque fortes quidam, & paratiſſimi fundere ſuum ſanguinem, alienum videre non poſſunt: quidam ad vulneris novi, quidam ad veteris & purulenti tractationem inſpectionemque concidunt, & linquuntur animo: alii gladium facilius recipiunt, quam vident. Senſi ergo (ut dicebam) quamdam non quidem perturba-

tionem,

tionem, ſed mutationem: rurſus, ad primum conſpectum redditæ lucis, alacritas incogitata rediit & injuſſa. Illud deinde mecum loqui cœpi, quam inepte quædam magis ac minus timeremus, cum omnium idem finis eſſet. Quid enim intereſt, utrum ſupra aliquem vigiliarium ruat, an mons? nil invenies. Erunt tamen qui hanc ruinam magis timeant, quamvis utraque mortifera æque ſit. Adeo non effectus, ſed efficientia timor ſpectat. Nunc me putas de Stoicis dicere, qui exiſtimant animam hominis magno pondere extriti permeare non poſſe, & ſtatim ſpargi, quia non fuerit illi exitus liber: ego vero non facio. qui hoc dicunt, videntur mihi errare. Quemadmodum flamma non poteſt opprimi: nam circa id diffugit, quo urgetur: quemadmodum aër verbere aut ictu non læditur, nec ſcinditur quidem, ſed circa id cui ceſſit refunditur: ſic animus qui ex tenuiſſimo conſtat, deprehendi non poteſt, nec intra corpus affligi: ſed beneficio ſubtilitatis ſuæ, per ipſa quibus premitur, erumpit. Quomodo fulmini, etiam cum latiſſime percuſſit ac fulſit, per exiguum foramen eſt reditus: ſic animo, qui adhuc tenuior eſt igne, per omne corpus fuga eſt. Itaque de illo quærendum eſt, an poſſit immortalis eſſe? hoc quidem certum habe, ſi ſuperſtes eſt corpori, propter hoc illum nullo genere poſſe perire, propter quod non perit: quoniam nulla immortalitas cum exceptione eſt, nec quidquam noxium æterno eſt.

EPIST. LVIII.

Verba quædam nupera, deſita nunc eſſe. tranſit ad Phyſica, & quotuplex τὸ ὄν, *ex Platone. Aptat ad Ethica, & nihil hic idem, aut firmum, eſſe. Tum ſubtilitates, quem uſum habere poſſint? & hunc ex omni re captandum. Adnectit de ſenectute, & morte: neutram optandam, & recuſandam.*

Quanta

QVanta verborum nobis paupertas, imo egeſtas ſit, nunquam magis quam hodierno die intellexi. Mille res inciderunt, cum forte de Platone loqueremur, quæ nomina deſiderarent, nec haberent: quædam vero cum habuiſſent, faſtidio noſtro perdidiſſent. Quis autem ferat in egeſtate faſtidium? Hunc quem Græci œſtrum vocant, pecora peragentem, & totis ſaltibus diſſipantem, aſilum noſtri vocabant. hoc Virgilio licet credas:

Et lucum Silari juxta ilicibuſque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen aſilo
Romanum eſt, œſtrum Græci vertere vocantes,
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſilvis
Diffugiunt armenta. ———

Puto intelligi iſtud verbum interiſſe. Ne te longe differam, quædam ſimplicia in uſu erant, ſicut cernere ferro inter ſe dicebantur. Idem Virgilius hoc probabit tibi:

——— *Stupet ipſe Latinus,*
Ingentis, genitos diverſis partibus orbis,
Inter ſe coiiſſe viros, & cernere ferro.

quod nunc decernere dicimus: ſimplicis illius verbi uſus amiſſus eſt. Dicebant antiqui, ſi juſſo, id eſt, ſi juſſero. Hoc nolo mihi credas: ſed fide Virgilio:

Cetera, qua juſſo, mecum manus inferat arma.

Non id ago nunc hac diligentia, ut oſtendam quantum tempus apud grammaticum perdiderim: ſed ut ex hoc intelligas, quantum apud Ennium & Attium, verborum ſitus occupaverit: cum apud hunc quoque, qui quotidie excutitur, aliqua nobis ſubducta ſint. Quid, inquis, ſibi iſta vult præparatio? quo ſpectat? Non celabo te. cupio, ſi fieri poteſt propitiis auribus tuis, Eſſentiam dicere: ſin minus, dicam & iratis. Ciceronem auctorem hujus verbi habeo, puto locupletem. ſi recentiorem quæris; Fabianum, diſertum & elegantem, orationis, etiam ad noſtrum faſtidium, nitidæ. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

enim fiet, mi Lucili? quomodo dicetur οὐσία res neceſſaria, naturam continens, fundamentum omnium? Rogo itaque permittas mihi hoc verbo uti. nihilominus dabo operam, ut jus à te datum parciſſime exerceam: fortaſſe contentus ero mihi licere. Quid proderit facilitas tua, cum ecce id nullo modo Latine exprimere poſſim, propter quod linguæ noſtræ convicium feci? Magis damnabis anguſtias Romanas, ſi ſcieris unam ſyllabam eſſe, quam mutare non poſſim. Quæ hæc ſit, quæris? τὸ ὄν. Duri tibi videbor ingenii: in medio poſitum, poſſe ſic transferri, ut dicam, Quod eſt. Sed multum intereſſe video. cogor verbum pro vocabulo ponere: ſed id ſi neceſſe eſt, ponam. Quod eſt, ſex modis hoc à Platone dici, amicus noſter homo eruditiſſimus hodierno die dicebat. Omnes tibi exponam, ſi ante indicavero, eſſe aliquod genus, eſſe & ſpeciem. Nunc enim primum illud genus quærimus, ex quo ceteræ ſpecies ſuſpenſæ ſunt, à quo naſcitur omnis diviſio, quo univerſa comprehenſa ſunt. Invenietur autem, ſi cœperimus ſingula retro legere. ſic enim perducemur ad primum. Homo ſpecies eſt, ut Ariſtoteles ait: equus ſpecies eſt, canis ſpecies. ergo commune aliquod quærendum eſt his omnibus vinculum, quod illa complectatur, & ſub ſe habeat. Hoc quid eſt? animal. Ergo genus eſſe cœpit omnium horum quæ modo retuli, hominis, equi, canis, animal. Sed ſunt quædam, quæ animam habent, nec ſunt animalia. placet enim ſatis & arbuſtis animam ineſſe. itaque & vivere illa, & mori dicimus. Ergo animantia ſuperiorem tenebunt locum, quia animalia in hac forma ſunt, & ſata. Quædam anima carent, ut ſaxa. itaque aliquid erit animantibus antiquius, ſcilicet corpus. hoc ſic dividam, ut dicam, corpora omnia aut animata eſſe, aut inanimantia. Etiamnum eſt aliquid ſuperius, quam corpus. Dicimus enim quæ-

dam

dam corporalia eſſe, quædam incorporalia. Quid ergo erit ex quo hæc diducantur? illud cui nomen modo parum proprium impoſuimus, Quod eſt. Sic enim in ſpecies ſecabitur, ut dicamus: Quod eſt, aut corporale eſt, aut incorporale. Hoc ergo genus eſt primum & antiquiſſimum, &, ut ita dicam, generale: cetera genera quidem ſunt, ſed ſpecialia, tanquam homo genus eſt. Habet enim in ſe nationum ſpecies, Græcos, Romanos, Parthos; colorum, albos, nigros, flavos: habet ſingulos, Catonem, Ciceronem, Lucretium. Itaque qua multa continet, in genus cadit: qua ſub alio eſt, in ſpeciem. Illud genus, Quod eſt, generale, ſupra ſe nihil habet. Initium rerum eſt: omnia ſub illo ſunt. Stoici volunt ſuperponere huic etiam aliud genus magis principale: de quo ſtatim dicam, ſi prius illud genus, de quo locutus ſum, merito primum poni docuero, cum ſit rerum omnium capax. Quod eſt, in has ſpecies divido, ut ſint corporalia, aut incorporalia. Nihil tertium eſt. Corpus quomodo divido? ut dicam, aut animantia ſunt, aut inanimantia. Rurſus animantia quemadmodum divido? ut dicam, quædam animum habent, quædam tantum animam. aut ſic: quædam impetum habent, incedunt, tranſeunt: quædam ſolo affixa, radicibus aluntur & creſcunt. Rurſus animalia in quas ſpecies ſeco? aut mortalia ſunt, aut immortalia. Primum genus Stoicis quibuſdam videtur, Quid: ſed quare videatur, ſubjiciam. In rerum (inquiunt) natura quædam ſunt, quædam non ſunt. Et hæc autem quæ non ſunt, rerum natura complectitur, quæ animo ſuccurrunt, tanquam Centauri, Gigantes, & quidquid aliud falſa cogitatione formatum, habere aliquam imaginem cœpit, quamvis non habeat ſubſtantiam. Nunc ad id quod tibi promiſi, revertor, quomodo quæcumque ſunt, in ſex modos Plato partiatur. Primum illud Quod eſt, nec viſu, nec tactu,

nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

nec ullo ſenſu comprehenditur: cogitabile eſt. quod generaliter eſt: tanquam homo generalis ſub oculos non venit, ſed ſpecialis venit, ut Cicero & Cato. Animal non videtur, ſed cogitatur: videtur autem ſpecies ejus, equus, & canis. Secundum ex his quæ ſunt, ponit Plato, quod eminet & exſuperat omnia. Hoc ait per excellentiam eſſe. ut poëta communiter dicitur. omnibus enim verſus facientibus hoc nomen eſt. ſed jam apud Græcos in unius notam ceſſit. Homerum intelligas, cum audieris poëtam. Quid ergo hoc eſt? Deus, ſcilicet major ac potentior cunctis. Tertium genus eſt eorum, quæ proprie ſunt: innumerabilia hæc ſunt, ſed extra noſtrum poſita conſpectum. Quæ ſunt, interrogas? propria Platonis ſupellex eſt. Ideas vocat, ex quibus omnia, quæcumque videmus, fiunt: & ad quas cuncta formantur. Hæ immortales, immutabiles, inviolabiles ſunt. Quid ſit idea, id eſt, quid Platoni eſſe videatur, audi. Idea eſt eorum, quæ natura fiunt, exemplar æternum. Adjiciam definitioni interpretationem, quo tibi res apertior fiat. Volo imaginem tuam facere. exemplar picturæ te habeo, ex quo capit aliquem habitum mens, quem operi ſuo imponat. Ita illa quæ me docet & inſtruit facies, à qua petitur imitatio, idea eſt. Talia ergo exemplaria infinita habet natura rerum, hominum, piſcium, arborum: ad quæ, quodcumque fieri ab illa debet, exprimitur. Quartum locum habet εἶδος. Quid ſit hoc εἶδος, attendas oportet: & Platoni imputes, non mihi, hanc rerum difficultatem. nulla eſt autem ſine difficultate ſubtilitas. Paullo ante pictoris imagine utebar. ille cum reddere Virgilium coloribus vellet, ipſum intuebatur: Idea erat Virgilii facies, futuri operis exemplar: ex hac quod artifex trahit, & operi ſuo impoſuit, εἶδος eſt. Quid interſit, quæris? alterum exemplar eſt, alterum forma ab exemplari ſumpta, & operi impoſita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſita. alteram artifex imitatur, alteram facit. Habet aliquam faciem ſtatua: hæc eſt idos. habet aliquam faciem exemplar ipſum, quod intuens opifex, ſtatuam figuravit: hæc idea eſt. Etiamnum aliam deſideras diſtinctionem? Idos in opere eſt: Idea extra opus: nec tantum extra opus eſt, ſed ante opus. Quintum genus eſt eorum, quæ communiter ſunt. hæc incipiunt ad nos pertinere: hic ſunt omnia, homines, pecora, res. Sextum genus eorum eſt, quæ quaſi ſunt, tanquam inane, tanquam tempus. Quæcumque videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, quæ eſſe proprie putat. Fluunt enim, & in aſſidua diminutione atque adjectione ſunt. Nemo noſtrum idem eſt in ſenectute, qui fuit juvenis. nemo eſt mane, qui fuit pridie. Corpora noſtra rapiuntur fluminum more. quidquid vides, currit cum tempore, nihil ex his quæ videmus, manet. Ego ipſe dum loquor mutari iſta, mutatus ſum. Hoc eſt quod ait Heraclitus: In idem flumen bis non deſcendimus. Manet idem fluminis nomen, aqua tranſmiſſa eſt. Hoc in amne manifeſtius eſt, quam in homine. ſed nos quoque non minus velox curſus prætervehit: & ideo admiror dementiam noſtram, quod tantopere amamus rem fugaciſſimam, corpus, timemusque ne quando moriamur: cum omne momentum, mors prioris habitus ſit. Vis tu non timere, ne ſemel fiat quod quotidie fit? De homine dixi, fluida materia & caduca, & omnibus obnoxia caſibus: mundus quoque, æterna res & invicta, mutatur, nec idem manet. Quamvis enim omnia in ſe habeat quæ habuit, aliter habet quam habuit, ordinem mutat. Quid, inquis, iſta ſubtilitas mihi proderit? Si me interrogas, nihil. Sed quemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit atque avocat, &, ut dici ſolet, paſcit: ſic nos animum aliquando debemus relaxare, & quibuſdam

obleᶜtamentis reficere. ſed ipſa oblectamenta opera ſint: ex his quoque, ſi obſervaveris, ſumes quod poſſit fieri ſalutare. Hoc ego, mi Lucili, ſoleo facere: ex omni natione, etiam ſi à philoſophia longiſſime averſa eſt, eruere aliquid conor, & utile efficere. Quid de iſtis capiam, quæ modo tractavimus, remotis à reformatione morum? quomodo meliorem me facere Ideæ Platonicæ poſſunt? quid ex iſtis traham, quod cupiditates meas comprimat? Vel hoc ipſum, quod omnia iſta quæ ſenſibus ſerviunt, quæ nos accendunt & irritant, negat Plato ex iis eſſe quæ vere ſint. Igitur iſta imaginaria ſunt, & ad tempus aliquam faciem ferunt: nihil horum ſtabile, nec ſolidum eſt. & nos tamen cupimus tanquam aut ſemper futura, aut ſemper habituri. Imbecilli fluidique per intervalla conſiſtimus: mittamus animum ad illa, quæ æterna ſunt. miremur in ſublimi volitantes rerum omnium formas: Deumque inter illa verſantem, & hoc providentem, quemadmodum quæ immortalia facere non potuit, quia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Manent enim cuncta, non quia æterna ſunt, ſed quia defenduntur cura regentis. Immortalia tutore non egent. hæc conſervat artifex, fragilitatem materiæ vi ſua vincens. Contemnamus omnia, quæ adeo pretioſa non ſunt, ut an ſint omnino, dubium ſit. Illud ſimul cogitemus, ſi mundum ipſum non minus mortalem, quam nos ſumus, providentia periculis eximit, poſſe tamen aliquatenus noſtra quoque providentia longiorem prorogari. huic corpuſculo moram, ſi voluptates, quibus pars major perit, potuerimus regere & coërcere. Plato ipſe ad ſenectutem ſe diligentia pertulit. Erat quidem corpus validum ac forte ſortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: ſed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus; parſimonia tamen, & earum

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quæ aviditatem evocant modus,& diligens ſui tutela, perduxit illum ad ſenectutem, multis prohibentibus cauſſis. Nam hoc ſcis, puto, Platoni diligentiæ ſuæ beneficio contigiſſe, quod natali ſuo deceſſit, & annum unum atque octogeſimum implevit, ſine ulla deductione. Ideo Magi, qui forte Athenis erant, immolaverunt defuncto,amplioris fuiſſe ſortis quam humanæ rati, quia conſummaſſet perfectiſſimum numerum,quem novem novies multiplicata componunt. Non dubito, quin paratus eſſet paucos dies ex iſta ſumma,& ſacrificium, remittere. Poteſt frugalitas producere ſenectutem: quam ut non puto concupiſcendam, ita ne recuſandam quidem. Iucundum eſt, eſſe ſecum quam diutiſſime, cum quis ſe dignum quo frueretur, effecit. Itaque de iſto feremus ſententiam, an oporteat faſtidire ſenectutis extrema,& finem non opperiri, ſed manu facere. Prope eſt à timente, qui fatum ſegnis exſpectat: ſicut ille ultra modum deditus vino eſt, qui amphoram exſiccat, & fæcem quoque exſorbet. De hoc tamen quæremus, pars ſumma vitæ, utrum fæx vitæ hæc ſit, an liquidiſſimum ac puriſſimum quiddam: ſi modo mens ſine injuria eſt, & integri ſenſus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus eſt. Plurimum enim refert, vitam aliquis extendat, an mortem. At ſi inutile miniſteriis eſt corpus, quid ni oporteat educere animum laborantem? & fortaſſe paulo ante quam debet, faciendum eſt, ne cum fieri debeat,facere non poſſis: & cum majus periculum ſit male vivendi, quam cito moriendi, ſtultus eſt qui non exigui temporis mercede,magnæ rei aleam redimit. Paucos longiſſima ſenectus ad mortem ſine injuria pertulit. multis iners vita ſine uſu jacuit ſui. Quanto deinde crudelius judicas, aliquid ex vita perdidiſſe, quamvis finienda? Noli me invitus audire, tanquam ad te jam pertineat iſta ſen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tentia: ſed quid dicam æſtima. Non relinquam ſenectutem, ſi me totum mihi reſervabit: totum autem ab illa parte meliore. At ſi cœperit concutere mentem, ſi partes ejus convellere, ſi mihi non vitam reliquerit, ſed animam: proſiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, dumtaxat ſanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. ſic mori, vinci eſt. Hunc tamen ſi ſciero perpetuo mihi eſſe patiendum: exibo non propter ipſum, ſed quia impedimento mihi futurus eſt ad omne, propter quod vivitur. Imbecillus eſt & ignavus, qui propter dolorem moritur: ſtultus, qui doloris cauſſa vivit. Sed in longum exeo. eſt præterea materia quæ ducere diem poſſit. Et quomodo finem vitæ imponere poterit, qui epiſtolæ non poteſt? Vale ergo: quod libentius quam mortis moras lecturus es.

EPIST. LIX.

Voluptatis & Gaudii diſcrimen: atque hoc honeſtum verbum eſſe. Laudat deinde ſtilum Lucilii, & philoſopho verba item non negligenda; amandas etiam parabolas atque imagines. Serio autem, non obiter philoſophandum eſſe: nec nobis ipſis cito placendum. quæ adulatio nos perdit.

MAgnam ex epiſtola tua percepi voluptatem. permitte enim mihi uti verbis publicis; nec illa ad ſignificationem Stoicam revoca. Vitium eſſe voluptatem credimus. Sit ſane: ponere tamen illam ſolemus, ad demonſtrandam animi hilarem affectionem. Scio, inquam, & voluptatem (ſi ad noſtrum album verba dirigimus) rem infamem eſſe, & gaudium niſi ſapienti non contingere. Eſt enim animi elatio, ſuis bonis viribuſque fidentis. vulgo tamen ſic loquimur, ut dicamus, magnum gaudium nos ex illius conſulatu, aut ex nuptiis, aut ex partu uxoris percepiſſe: quæ adeo non ſunt gaudia, ut ſæ-

pe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

pe initia futuræ triſtitiæ ſint. Gaudio autem junctum eſt, non deſinere, nec in contraria verti. Itaque cum dicit Virgilius noſter: Et mala mentis Gaudia; diſerte quidem dicit, ſed parum proprie: nullum enim malum gaudium eſt. Voluptatibus hoc nomen impoſuit, & quod voluit, expreſſit: ſignificavit enim homines, malo ſuo lætos. tamen ego non immerito dixeram, cepiſſe me magnam ex epiſtola tua voluptatem. quamvis enim juſta cauſa imperitus homo gaudeat, tamen affectum ejus impotentem, & in diverſa ſtatim inclinaturum, voluptatem voco, opinione falſi boni motam, immoderatam & immodicam. Sed ut ad propoſitum revertar, audi quid me in epiſtola tua delectaverit. habes verba in poteſtate: non effert te oratio, nec longius quam deſtinaſti, trahit. Multi ſunt, qui ad id quod non propoſuerant ſcribere, alicujus verbi decore placentis vocentur. quod tibi non evenit. preſſa ſunt omnia, & rei aptata. Loqueris quantum vis, & plus ſignificas quam loqueris. Hoc majoris rei indicium eſt. apparet, animum quoque nihil habere ſupervacui, nihil tumidi. Invenio tamen translationes verborum, ut non temerarias, ita quæ periculum ſui fecerint. Invenio imagines: quibus ſi quis nos uti vetat, & poëtis illas ſolis judicat eſſe conceſſas, neminem mihi videtur ex antiquis legiſſe, apud quos nondum captabatur plauſibilis oratio. Illi qui ſimpliciter, & demonſtrandæ rei cauſſa eloquebantur, parabolis referti ſunt: quas exiſtimo neceſſarias, non ex eadem cauſſa qua poëtis, ſed ut imbecillitatis noſtræ adminicula ſint, & ut diſcentem & audientem in rem præſentem adducant. Sextium ecce cum maxime lego, virum acrem, Græcis verbis, Romanis moribus philoſophantem. movit me imago ab illo poſita: ire quadrato agmine exercitum, ubi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſt, pugnæ paratum. Idem, inquit, ſapiens facere de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

bet: omnes virtutes ſuas undique expandat, ut ubicumque infeſti aliquid oritur, illic parata præſidia ſint, & ad nutum regentis ſine tumultu reſpondeant. Quod in exercitibus his quos imperatores magni ordinant, fieri videmus, ut imperium ducis ſimul omnes copiæ ſentiant, ſic diſpoſitæ, ut ſignum ab uno datum, peditem ſimul equitemque percurrat: hoc aliquanto magis neceſſarium eſſe nobis, Sextius ait. Illi enim ſæpe hoſtem timuere ſine cauſſa, tutiſſimumque illis iter, quod ſuſpectiſſimum fuit: nil ſtultitia pacatum habet. tam ſuperne illi metus eſt, quam infra. utrumque trepidat latus. Sequuntur pericula & occurrunt, ad omnia pavet: imparata eſt, & ipſis terretur auxiliis. Sapiens autem, ad omnem incurſum munitus & intentus, non ſi paupertas, non ſi luctus, non ſi ignominia, non ſi dolor impetum faciat, pedem referet. Interritus & contra illa ibit, & inter illa. Nos multa alligant, multa debilitant. diu in iſtis vitiis jacuimus. elui difficile eſt. non enim inquinati ſumus, ſed infecti. Ne ab alia imagine ad aliam tranſeamus, hoc quæram, quod mecum ſæpe diſpicio, quid ita nos ſtultitia tam pertinaciter teneat. Primo quia non fortiter illam repellimus, nec toto ad ſalutem impetu nitimur: deinde, quia illa quæ à ſapientibus viris reperta ſunt, non ſatis credimus, nec apertis pectoribus haurimus, leviterque tam magnæ rei inſiſtimus. Quemadmodum autem poteſt aliquis, quantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qui quantum à vitiis vacat, diſcit? Nemo noſtrum in altum deſcendit. ſumma tantum decerpſimus: & exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundeque occupatis fuit. Illud præcipue impedit, quod cito nobis placemus: ſi invenimus qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui ſanctos, agnoſcimus. Nec ſumus modica laudatione contenti: quidquid in nos adulatio ſine pudore

dore congeſſit, tanquam debitum prendimus: optimos nos eſſe, ſapientiſſimos affirmantibus aſſentimur, cum ſciamus illos ſæpe mentiri. Adeoque indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria cummaxime facimus. Mitiſſimum ille ſe in ipſis ſuppliciis audit, in rapinis liberaliſſimum, in ebrietatibus ac libidinibus temperatiſſimum. Sequitur itaque, ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos eſſe credimus. Alexander cum jam in India vagaretur, & gentes, ne finitimis quidem ſatis notas, bello vaſtaret, in obſidione cujuſdam urbis, dum circuit muros, & dum imbecilliſſima mœnium quærit, ſagitta ictus, diu perſedere, & incepta agere perſeveravit. Deinde cum, repreſſo ſanguine, ſicci vulneris dolor creſceret, & crus equo ſuſpenſum paulatim obtorpuiſſet, coactus abſiſtere, Omnes, inquit, jurant me Iovis eſſe filium, ſed vulnus hoc hominem eſſe me clamat. Idem nos faciamus: cum pro ſua quemque portione adulatio infatuat, dicamus: Vos quidem me dicitis prudentem eſſe: ego autem video quam multa inutilia concupiſcam, nocitura optem. ne hoc quidem intelligo, quod animalibus ſatietas monſtrat, quis cibo debeat eſſe, quis potioni modus: quantum capiam, adhuc neſcio. Iam docebo, quemadmodum intelligas te non eſſe ſapientem? Sapiens ille eſt plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum diis ex pari vivit. Nunc ipſe te conſule: ſi nunquam mœſtus es, nulla ſpes animum tuum futuri exſpectatione ſollicitat, ſi per dies noctesque par & æqualis animi tenor erecti & placentis ſibi eſt: perveniſti ad humani boni ſummam. Sed ſi appetis voluptates, & undique, & omnes: ſcito tantum tibi ex ſapientia, quantum ex gaudio, deeſſe. Ad hoc cupis pervenire, ſed erras, qui inter divitias illuc venturum eſſe te ſperas. Inter honores gaudium, id eſt, inter ſolicitudines quæris? iſta quæ ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

petis, tanquam datura lætitiam ac voluptatem, cauſſæ dolorum ſunt. Omnes, inquam, illi tendunt ad gaudium: ſed unde ſtabile magnumque conſequantur, ignorant. Ille ex conviviis & luxuria: ille ex ambitione, & circumfuſa clientium turba: ille ex amica: alius ex ſtudiorum liberalium vana oſtentatione, & nihil ſanantibus litteris. Omnes iſtos oblectamenta fallacia & brevia decipiunt: ſicut ebrietas, quæ unius horæ hilarem inſaniam, longi temporis tædio penſat. ſicut plauſus & acclamationis ſecundæ favor, qui magna ſolicitudine & partus eſt, & expiandus. Hoc ergo cogita, hunc eſſe ſapientiæ effectum, gaudii æqualitatem. Talis eſt ſapientis animus, qualis mundi ſtatus ſuper Lunam. ſemper illic ſerenum eſt. Habes ergo, quare velis ſapiens eſſe: quia nunquam ſine gaudio eſt. Gaudium hoc non naſcitur, niſi ex virtutum conſcientia. Non poteſt gaudere, niſi fortis, niſi juſtus, niſi temperans. Quid ergo, inquis? ſtulti ac mali non gaudent? Non magis, quam prædam nacti leones. Cum fatigaverunt ſe vino & libidinibus, cum illos nox inter vina defecit, cum voluptates anguſto corpori ultra quam capiebat ingeſtæ ſupputare cœperunt, tunc exclamant miſeri Virgilianum illum verſum:

Namque ut ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus, noſti.

Omnem luxurioſi noctem inter falſa gaudia, & quidem tanquam ſupremam, agunt. Illud gaudium, quod deos deorumque æmulos ſequitur, non interrumpitur, non deſinit: deſineret, ſi ſumptum eſſet aliunde: quia non eſt alieni muneris, nec arbitrii quidem alieni. Quod non dedit fortuna, non eripit.

EPIST. LX.

Vota vulgi ſpernenda. Naturam audiendam eſſe.

QVeror, litigo, iraſcor. Etiamnum optas quod tibi optavit nutrix tua, aut pædagogus, aut mater?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

mater? Nondum intelligis, quantum mali optaverint? O quam inimica nobis ſunt vota noſtrorum! eo quidem inimiciora, quo ceſſere felicius. Iam non admiror, ſi omnia nos à prima pueritia mala ſequuntur: inter exſecrationes parentum crevimus. Exaudiant quoque diu noſtram pro votis vocem gratuitam. Quouſque poſcemus aliquid deos, quaſi nondum ipſi alere nos poſſimus? Quam diu ſationibus implebimus magnarum urbium campos? quam diu nobis populus metet? quam diu unius menſæ frumentum multa navigia, & quidem non ex uno mari, ſubvehent? Taurus pauciſſimorum jugerum paſcuis impletur: una ſilva elephantis pluribus ſufficit: homo & terra paſcitur, & mari. Quid ergo? tam inſatiabilem nobis natura alvum dedit, cum tam modica corpora dediſſet, ut vaſtiſſimorum edaciſſimorumque animalium aviditatem vinceremus? minime. Quantulum eſt enim quod naturæ datur? parvo illa dimittitur. Non fames nobis ventris noſtri magno conſtat, ſed ambitio. Hos itaque (ut ait Salluſtius) ventri obedientes animalium loco numeremus, non hominum: quoſdam vero ne animalium quidem, ſed mortuorum. Vivit is, qui ſe utitur: qui vero latitant & torpent, ſic in domo ſunt, tanquam in conditivo. Horum licet in limine ipſo nomen marmori inſcribas, mortem ſuam anteceſſerunt.

EPIST. LXI.

Emendari & immutari ſtudeamus: mortem cogitemus, ut ſemper imminentem, & utique venturam.

DEſinamus quod voluimus velle. Ego certe id ago ſenex, non eadem velle, quæ puer volui. In hoc unum eunt dies, in hoc noctes: hoc opus meum eſt, hæc cogitatio, imponere veteribus malis finem. Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ, ſit dies. Nec mehercules tanquam ultimum rapio, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſic illum adſpicio, tanquam eſſe vel ultimus poſſit. Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanquam cum maxime ſcribentem mors evocatura ſit. Paratus exire ſum, & ideo fruor vita: quia quam diu futurum hoc ſit, non nimis pendeo. Ante ſenectutem curavi, ut bene viverem: in ſenectute, ut bene moriar. Bene autem mori, eſt libenter mori. Da operam, ne quid unquam invitus facias. quidquid neceſſe eſt, futurum eſt. Repugnanti, non volenti neceſſitas eſt: in volente neceſſitas non eſt. Ita dico, qui imperia libens excipit, partem acerbiſſimam ſervitutis effugit, facere quod nolit. Non qui juſſus aliquid facit, miſer eſt: ſed qui invitus facit. Itaque ſic animum componamus, ut quidquid res exiget, id velimus: & in primis finem noſtri ſine triſtitia cogitemus. ante ad mortem, quam ad vitam, præparandi ſumus. Satis inſtructa vita eſt: ſed nos inſtrumentorum ejus avidi ſumus. Deeſſe nobis aliquid videtur, & ſemper videbitur. Vt ſatis vixerimus, nec anni nec dies facient, ſed animus. Vixi, Lucili cariſſime, quantum ſatis erat: mortem plenus exſpecto.

EPIST. LXII.

Homines aut negotia non obſtare Bonæ menti. Laus Demetrii.

MEntiuntur, qui ſibi obſtare ad ſtudia liberalia turbam negotiorum videri volunt: ſimulant occupationes, & augent, & ipſi ſe occupant. Vaco, mi Lucili, vaco: & ubicumque ſum, meus ſum. Rebus enim non me trado, ſed commodo: nec conſector perdendi temporis cauſſas: quocumque conſtiti loco, ibi cogitationes meas tracto, & aliquid in animo ſalutare verſo. Cum me amicis dedi, non tamen mihi abduco: nec cum illis moror, quibus me tempus aliquod congregavit, aut cauſſa ex officio nata civili, ſed cum optimo quoque ſum: ad illos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

illos, in quocumque loco, in quocumque ſæculo fuerint, animum meum mitto. Demetrium, virorum optimum, mecum circumfero, & relictis conchyliatis, cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. Quid ni admirer? vidi nihil ei deeſſe. Contemnere omnia aliquis poteſt: omnia habere nemo poteſt. Breviſſima ad divitias, per contemptum divitiarum, via eſt. Demetrius autem noſter ſic vivit, non tanquam contempſerit omnia, ſed tanquam aliis habenda permiſerit.

EPIST. LXIII.

Conſolatoria ſuper morte amici, ſapiens & perpulcra.

GRaviter fers deceſſiſſe Flaccum, amicum tuum: plus tamen æquo dolere te nolo. Illud, ut non doleas, vix audebo exigere: & eſſe melius ſcio. Sed cui iſta firmitas animi continget, niſi jam multum ſupra fortunam elato? Illum quoque iſta res vellicabit, ſed tantum vellicabit. Nobis autem ignoſci poteſt, prolapſis ad lacrimas: ſi non nimiæ decurrerent, ſi ipſi illas repreſſimus. Nec ſicci ſint oculi amiſſo amico, nec fluant; lacrimandum eſt, non plorandum. Duram tibi legem videor ponere? cum poëtarum Græcorum maximus, jus flendi dederit in unum dumtaxat diem: cum dixerit, etiam Nioben de cibo cogitaſſe. Quæris unde ſint lamentationes, unde immodici fletus? per lacrimas argumenta deſiderii quærimus: & dolorem non ſequimur, ſed oſtendimus. Nemo triſtis ſibi eſt. O infelicem ſtultitiam! eſt aliqua & doloris ambitio. Quid ergo? inquis. obliviſcar amici? Brevem illi apud te memoriam promittis, ſi cum dolore manſura eſt. Iam iſtam frontem ad riſum quælibet fortuita res transferet. Non differo in longius tempus, quo deſiderium omne mulcetur, quo etiam acerrimi luctus reſidunt: cum primum te obſervare deſieris, imago iſta triſtitiæ diſcedet. Nunc ipſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cuſtodis dolorem tuum, ſed cuſtodienti quoque elabitur: eoque citius, quo eſt acrior, deſinit. Id agamus, ut jucunda fiat nobis amiſſorum recordatio. nemo libenter ad id redit, quod non ſine tormento cogitaturus eſt. Si tamen iſtud fieri neceſſe eſt, ut cum aliquo nobis morſu, amiſſorum quos amavimus nomen occurrat: hic quoque morſus habet ſuam voluptatem. Nam, ut dicere ſolebat Attalus noſter; Sic amicorum defunctorum memoria jucunda eſt, quomodo poma quædam ſunt ſuaviter aſpera, quomodo in vino nimis veteri ipſa nos amaritudo delectat: cum vero intervenit ſpatium, omne quod angebat exſtinguitur, & pura ad nos voluptas venit. Si illi credimus, amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui eſt: eorum qui fuerunt retractatio, non ſine acerbitate quadam juvat. Quis autem negaverit, hæc acria quoque, & habentia auſteritatis aliquid, ſtomachum excitare? Ego non idem ſentio. mihi amicorum defunctorum cogitatio, dulcis ac blanda eſt. habui enim illos, tanquam amiſſurus: amiſi, tanquam habeam. Fac ergo, mi Lucili, quod tuam æquitatem decet. Deſine beneficium Fortunæ male interpretari. abſtulit, ſed dedit. Ideo amicis avide fruamur, quia quamdiu contingere hoc poſſit, incertum eſt. Cogitemus quam ſæpe illos reliquerimus, in aliquam peregrinationem longinquam exituri: quam ſæpe eodem morantes loco, non viderimus: intelligemus, plus nos temporis perdidiſſe in vivis. Feras autem hos, qui cum negligentiſſime amicos habeant, miſerrime lugent: nec amant quemquam, niſi cum perdiderunt? Ideoque tunc effuſius mœrent, quia verentur, ne dubium ſit an amaverint: ſera judicia affectus ſui quærunt. Si alios habemus amicos, male de his & meremur, & exiſtimamus: quia parum valent in unius elati ſolatium. ſi non habemus, majorem ipſi nobis injuriam fecimus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

mus, quam à fortuna accepimus. Illa unum abſtulit: nos quemcumque non fecimus. Deinde ne unum quidem amavit, qui plus quam unum amare non potuit. Si quis deſpoliatus, amiſſa unica tunica, complorare ſe malit, quam circumſpicere quomodo frigus effugiat, & aliquid inveniat quo tegat ſcapulas, nonne tibi videatur ſtultiſſimus? Quem amabas, extuliſti: quære, quem ames. Satius eſt amicum reparare, quam flere. Scio quidem pertritum jam hoc eſſe, quod adjecturus ſum: non tamen ideo prætermittam, quia ab omnibus dictum eſt. Finem dolendi etiam qui conſilio non fecerat, tempore invenit: turpiſſimum autem eſt in homine prudente remedium mœroris, laſſitudo mœrendi. Malo relinquas dolorem, quam ab illo relinquaris. quamprimum id facere deſiſte, quod etiamſi voles, diu facere non poteris. Annum fœminis ad lugendum conſtituêre majores, non ut tam diu lugerent, ſed ne diutius: viris nullum legitimum tempus eſt, quia nullum honeſtum. Quam tamen mihi ex illis mulierculis dabis, vix retractis à rogo, vix à cadavere revulſis, cui lacrimæ in totum menſem duraverint? Nulla res citius in odium venit, quam dolor: qui recens, conſolatorem invenit, & aliquos ad ſe adducit: inveteratus vero deridetur. nec immerito: aut enim ſimulatus, aut ſtultus eſt. Hæc tibi ſcribo, is qui Annæum Serenum, cariſſimum mihi, tam immodice flevi, ut (quod minime velim) inter exempla ſim eorum quos dolor vicit. hodie tamen factum meum damno, & intelligo maximam mihi cauſſam ſic lugendi fuiſſe, quod nunquam cogitaveram, mori eum ante me poſſe. Hoc unum mihi occurrebat, minorem eſſe, & multo minorem: tanquam ordinem fata ſervarent. Itaq; aſſidue cogitemus, tam de noſtra, quam omnium quos diligimus, mortalitate. Tunc ego dicere debui: Minor eſt Serenus meus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quid ad rem pertinet? poſt me mori debet, ſed ante me poteſt. quia non feci, imparatum ſubito fortuna percuſſit. Nunc cogito, omnia & mortalia eſſe, & incerta lege mortalia. Hodie fieri poteſt, quidquid unquam poteſt. Cogitemus ergo, Lucili cariſſime, cito nos eo perventuros, quo illum perveniſſe mœremus. Et fortaſſe (ſi modo ſapientum vera fama eſt, recipitque nos locus aliquis) quem putamus periſſe, præmiſſus eſt.

EPIST. LXIV.

Q. Sextii laudatio, & ipſius deinde Sapientia. Veteres ejus auctores venerandos, & nos tamen poſſe adjicere.

FVisti heri nobiſcum. Potes queri, ſi heri tantum: ideo adjeci, nobiſcum: mecum enim ſemper es. Intervenerant quidam amici, propter quos major fumus fieret: non hic qui erumpere ex lautorum culinis, & terrere vigiles ſolet: ſed hic modicus, qui hoſpites veniſſe ſignificaret. Varius nobis ſermo fuit, ut in convivio, nullam rem uſque ad exitum adducens, ſed aliunde alio tranſiliens. Lectus eſt deinde liber Q. Sextii patris, magni, ſi quid mihi credis, viri, & licet negent, Stoici. Quantum in illo, dii boni, vigoris eſt, quantum animi! hoc non in omnibus philoſophis invenies. Quorumdam ſcripta clarum habent tantum nomen: cetera exſanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant, cavillantur: non faciunt animum, quia non habent. Cum legeris Sextium, dices: Vivit, viget, liber eſt, ſupra hominem eſt, dimittit me plenum ingentis fiduciæ. In quacumque poſitione mentis ſim, cum lego hunc, (fatebor tibi) libet omnes caſus provocare, libet exclamare: Quid ceſſas fortuna? congredere. paratum vides. Illius animum induo, qui quærit ubi ſe experiatur, ubi virtutem ſuam oſtendat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum deſcendere monte leonem.

Libet aliquid habere quod vincam, cujus patientia exercear. Nam hoc quoque egregium Sextius habet, quod & oſtendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & deſperationem ejus non faciet. Scies illam eſſe in excelſo, ſed volenti penetrabilem. hoc quidem virtus tibi ipſa præſtabit, ut illam admireris, & tamen ſperes. Mihi certe temporis multum auferre ſolet contemplatio ipſa ſapientiæ. non aliter illam intueor obſtupefactus, quam ipſum interim mundum, quem ſæpe tanquam ſpectator novus video. Veneror itaque inventa ſapientiæ, inventoresque: adire tanquam multorum hereditatem juvat. Mihi iſta acquiſita, mihi laborata ſunt. Sed agamus bonum patremfamiliæ: faciamus ampliora quæ accepimus. major iſta hereditas à me ad poſteros tranſeat. Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit: nec ulli nato poſt mille ſæcula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi. Sed etiam ſi omnia à veteribus inventa ſunt: hoc ſemper novum erit, uſus, & inventorum ab aliis ſcientia & diſpoſitio. Puta relicta nobis medicamenta, quibus ſanarentur oculi. non opus eſt mihi alia quærere: hæc tantum morbis & temporibus aptanda ſunt. Hoc aſperitas oculorum conlevatur. hoc palpebrarum craſſitudo tenuatur. hoc vis ſubita & humor avertitur. hoc acuitur viſus. Teras iſta oportet, & eligas tempus, adhibeas ſingulis modum. Animi remedia inventa ſunt ab antiquis: quomodo autem admoveantur, aut quando, noſtri operis eſt quærere. Multum egerunt qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſpiciendi tamen ſunt, & ritu deorum colendi. Quid ni ego magnorum virorum & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quid ni illos honoris cauſſa ſemper appellem? Quam venerationem præ-

ceptori-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si conſulem videro aut prætorem, omnia quibus honor haberi honori ſolet, faciam: equo deſiliam, caput adaperiam, ſemita cedam. Quid ergo? Marcum Catonem utrumque, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem, Cleanthemque, in animum meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego vero illos veneror, & tantis nominibus ſemper aſſurgo.

EPIST. LXV.

Phyſiologica tractat, de Cauſſa & Materia. Quatenus utilia ſint, docet: ſi cum modo tractentur, & bono fine, id eſt vitæ. Attolli per hæc animum ad Deum, & Honeſtum.

HEſternum diem diviſi cum mala valetudine. antemeridianum illa ſibi vindicavit: poſtmeridiano mihi ceſſit. Itaque lectione primum tentavi animum. deinde cum hanc recepiſſet, plus illi imperare auſus ſum, imo permittere. Aliquid ſcripſi, & quidem intentius, quam ſoleo, dum cum materia difficili contendo, & vinci nolo: donec intervenerunt amici, qui mihi vim afferrent, & tanquam ægrum intemperantem coërcerent. In locum ſtili ſermo ſucceſſit. ex quo eam partem ad te perferam, quæ in lite eſt. te arbitrum adegimus? plus negotii habes quam exiſtimas. Triplex cauſſa eſt. Dicunt, ut ſcis, Stoici noſtri, duo eſſe in rerum natura, ex quibus omnia fiant: cauſſam & materiam. Materia jacet iners, res ad omnia parata, ceſſatura, ſi nemo moveat. Cauſſa autem, id eſt, ratio, materiam format, & quocumque vult verſat, ex illa varia opera producit. Eſſe debet ergo unde aliquid fiat, deinde à quo fiat: hoc cauſſa eſt, illud materia. Omnis ars imitatio eſt naturæ: itaque quod de univerſo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab ho-

homine facienda ſunt. Statua & materiam habuit, quæ pateretur artificium: & artificem, qui materiæ daret faciem. Ergo in ſtatua materia æs fuit, cauſſa artifex. Eadem conditio rerum omnium eſt. ex eo conſtant quod fit, & ex eo quod facit. Stoicis placet unam cauſſam eſſe, id quod facit. Cauſſam Ariſtoteles putat tribus modis dici. Prima, inquit, cauſſa eſt ipſa materia, ſine qua nihil poteſt effici. Secunda opifex. Tertia forma, quæ unicuique operi imponitur, tanquam ſtatuæ. nam hanc Ariſtoteles Idos vocat. Quarta quoque, inquit, his accedit, propoſitum totius operis. Quid ſit hoc, aperiam. Æs prima ſtatuæ cauſſa eſt: nunquam enim facta eſſet, niſi fuiſſet id, ex quo ea funderetur, duceretur ve. Secunda cauſſa artifex eſt: non potuiſſet enim æs illud in habitum ſtatuæ figurari, niſi acceſſiſſent peritæ manus. Tertia cauſſa eſt forma: neque enim ſtatua iſta Doryphoros aut Diadumenos vocaretur, niſi hæc illi eſſet impreſſa facies. Quarta cauſſa eſt faciendi propoſitum: nam niſi hoc fuiſſet, facta non eſſet. Quid eſt propoſitum? quod invitavit artificem, quod ille ſecutus fecit. Vel pecunia eſt hoc, ſi venditurus fabricavit: vel gloria, ſi laboravit in nomen: vel religio, ſi donum templo paravit. Ergo & hæc cauſſa eſt, propter quam fit. An non putas inter cauſſas facti operis numerandum, quo remoto factum non eſſet? His quintam Plato adjicit, exemplar, quam ipſe ideam vocat: hoc eſt enim ad quod reſpiciens artifex, id quod deſtinabat, efficit. Nihil autem ad rem pertinet, utrum foris habeat exemplar, ad quod referat oculos; an intus, quod ſibi ipſe concepit & poſuit. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intra ſe habet, numeroſque univerſorum quæ agenda ſunt, & modos mente complexus eſt. plenus his figuris eſt, quas Plato ideas appellat, immortales, immutabiles, infatigabiles. Itaque homines quidem

pereunt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

pereunt: ipſa autem humanitas ad quam homo effingitur, permanet: & hominibus laborantibus, intereuntibus, illa nil patitur. Quinque ergo cauſſæ ſunt, ut Plato dicit: Id ex quo, id à quo, id quo, id ad quod, id propter quod. noviſſime id quod ex his eſt. Tanquam in ſtatua (quia de hac loqui cœpimus) id ex quo, æs eſt: Id à quo, artifex eſt: Id quo, forma eſt, quæ aptatur illi: Id ad quod, exemplar eſt, quod imitatur is qui facit: Id propter quod, facientis propoſitum eſt. Id quod ex iſtis eſt; ipſa ſtatua. Hæc omnia mundus quoque (ut ait Plato) habet. Faciens, hic Deus eſt: Ex quo fit, hæc materia eſt: Forma, hic eſt habitus, & ordo mundi quem videmus: Exemplar, ſcilicet ad quod Deus hanc magnitudinem operis pulcherrimi fecit: Propoſitum, propter quod fecit. Quæris, quid ſit propoſitum Deo? Bonitas. ita certe Plato ait. Quæ Deo faciendi mundum cauſſa fuit? bonus eſt, bono nulla cujuſquam boni invidia eſt. Fecit itaque quam optimum potuit. Fer ergo judex ſententiam, & pronuncia, quis tibi veriſimillimum videatur dicere, non quis verum dicat. id enim tam ſupra nos eſt, quam ipſa veritas. Hæc quæ ab Ariſtotele & Platone ponitur turba cauſſarum, aut nimium multa, aut nimium pauca comprehendit. Nam ſi quocumque remoto quid effici non poteſt, id cauſſam judicant eſſe faciendi, pauca dixerunt. Ponant inter cauſſas tempus. nihil ſine tempore poteſt fieri. Ponant locum. ſi non fuerit ubi fiat aliquid, ne fiet quidem. Ponant motum. nil ſine hoc nec fit nec perit: nulla ſine motu ars, nulla mutatio eſt. Sed nos nunc primam & generalem cauſſam quærimus. hæc ſimplex eſſe debet. nam & materia ſimplex eſt. Quærimus, quid ſit cauſſa: Ratio faciens, id eſt, Deus. Ita enim quæ nunc retuli, non ſunt multæ & ſingulæ cauſſæ, ſed ex una pendent, ex ea quæ facit. Formam dicis cauſſam eſſe: hanc impo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

imponit artifex operi. pars eſt, non cauſſa. Exemplar quoque non eſt cauſſa, ſed inſtrumentum cauſſæ neceſſarium. Sic neceſſarium eſt exemplar artifici, quomodo ſcalprum, quomodo lima. ſine his procedere ars non poteſt. non partes tamen hæc artis, aut cauſſæ ſunt. Propoſitum, inquit, artificis, propter quod ad faciendum aliquid accedit, cauſſa eſt. ut ſit cauſſa, non eſt efficiens cauſſa, ſed ſuperveniens. Hæ autem innumerabiles ſunt: nos de cauſſa quærimus generali. Illud vero non pro ſolita ipſis ſubtilitate dixerunt, totum mundum & conſummatum opus, cauſſam eſſe. multum enim intereſt inter opus, & cauſſam operis. Aut fer ſententiam: aut (quod facilius in ejuſmodi rebus eſt) nega tibi liquere, & nos reverti jube. Quid te, inquis, delectat tempus inter iſta conterere, quæ tibi nullum affectum eripiunt, nullam cupiditatem abigunt? Ego quidem priora illa ago ac tracto, quibus pacatur animus, & me prius ſcrutor: deinde hunc mundum. Ne hoc quidem tempus, ut exiſtimas, perdo. Iſta enim omnia ſi non concidantur, nec in hanc ſubtilitatem inutilem diſtrahantur, attollunt & levant animum, qui gravi ſarcina preſſus, explicari cupit, & reverti ad illa quorum fuit. Nam corpus hoc, animi pondus ac pœna eſt: premente illo urgetur, in vinculis eſt, niſi acceſſit philoſophia: & illum reſpirare rerum naturæ ſpectaculo juſſit, & à terrenis dimiſit ad divina. Hæc libertas ejus eſt, hæc evagatio: ſubducit interim ſe cuſtodiæ in qua tenetur, & cælo reficitur. Quemadmodum artifices ex alicujus rei ſubtilioris intentione, quæ oculos defatigat, ſi malignum & precarium lumen habent, in publicum prodeunt, & in aliqua regione ad populi otium dedicata oculos libera luce delectant: ſic animus in hoc triſti & obſcuro domicilio cluſus, quoties poteſt, apertum petit, & in rerum naturæ contemplatione requieſcit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quieſcit. Sapiens aſſectatorque ſapientiæ adhæret quidem in corpore ſuo, ſed optima ſui parte abeſt, & cogitationes ſuas ad ſublimia intendit, & velut ſacramento rogatus, hoc quod vivit, ſtipendium putat: & ita formatus eſt, ut illi nec amor vitæ, nec odium ſit, patiturque mortalia, quamvis ſciat ampliora ſupereſſe. Interdices mihi inſpectione rerum naturæ, ac toto abductum rediges in partem? Ego non quæram, quæ ſint initia univerſorum, quis rerum formator, quis omnia in una maſſa & materia inerti convoluta diſcreverit? Non quæram, quis ſit artifex hujus mundi? qua ratione tanta magnitudo in legem & ordinem venerit? quis ſparſa collegerit, confuſa diſtinxerit, in una deformitate latentibus faciem diviſerit? unde lux tanta fundatur? ignis ſit, an aliquid igne lucidius? Ego iſta non quæram? ego neſciam unde deſcenderim? ſemel hæc mihi videnda ſint, an ſæpe naſcendum? quo hinc iturus ſim? quæ ſedes exſpectet animam, ſolutam legibus ſervitutis humanæ? Vetas me cælo intereſſe, id eſt, jubes me vivere capite demiſſo? Major ſum, & ad majora genitus, quam ut mancipium ſim mei corporis: quod equidem non aliter adſpicio, quam vinculum aliquod libertati meæ circumdatum. Hoc itaque oppono fortunæ, in quo reſiſtat, nec per illud ad me ullum tranſire vulnus ſino. Quidquid in me poteſt injuriam pati, hoc eſt: in hoc obnoxio domicilio animus liber habitat. nunquam me caro iſta compellet ad metum, nunquam ad indignam bono ſimulationem, nunquam in honorem hujus corpuſculi mentiar. Cum viſum fuerit, diſtraham cum illo ſocietatem: & nunc tamen dum hæremus, non erimus æquis partibus ſocii: animus ad ſe omne jus ducet. Contemptus corporis ſui, certa libertas eſt. Vt ad propoſitum revertar, huic libertati multum conferet & illa, de qua modo loquebamur, inſpectio. Nempe

uni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

univerſa ex materia & ex Deo conſtant: Deus iſta temperat, quæ circumfuſa rectorem ſequuntur, & ducem. Potentius autem ac pretioſius eſt quod facit, qui eſt Deus, quam materia patiens Dei. Quem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: quod eſt illic materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergo deteriora melioribus: fortes ſimus adverſus fortuita: non contremiſcamus injurias, non vulnera, non vincula, non egeſtatem. Mors quidem eſt aut finis aut tranſitus. nec deſinere timeo; idem eſt enim quod non cœpiſſe: nec tranſire; quia nuſquam tam anguſte ero.

EPIST. LXVI.

Claranum ſenem, ſed alacrem eſſe: eumdem corpore deformem, animo honeſtum. Non refert de caſa, in qua is habitet. Diſcrimen Bonorum Stoicis: & omnia paria eſſe. Quid ergo? idem Gaudium, & Patientia? idem, quod ad Virtutem: non ad Materiam. Externa etiam, non dare Boni augmentum. Hæc diffuſe, diſtincte, pulcre. O legamus, & aptemus!

CLaranum condiſcipulum meum vidi, poſt multos annos, non puto exſpectas ut adjiciam, ſenem: ſed mehercules viridem animo ac vigentem, & cum corpuſculo ſuo colluctantem. Inique enim ſe natura geſſit, & talem animum male collocavit: aut fortaſſe voluit hoc ipſum nobis oſtendere, poſſe ingenium fortiſſimum ac beatiſſimum ſub qualibet cute latere. Vicit tamen omnia impedimenta: & ad cetera contemnenda à contemptu ſui venit. Errare mihi viſus eſt qui dixit:

Gratior eſt pulcro veniens è corpore virtus.

nullo enim honeſtamento eget: ipſa & magnum ſui decus eſt, & corpus ſuum conſecrat. Certe Claranum noſtrum cœpi intueri, formoſus mihi videtur, & tam rectus corpore, quam eſt animo. Poteſt ex caſa vir magnus exire: poteſt & ex deformi hu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

humilique corpuſculo formoſus animus ac magnus. Quoſdam itaque videtur mihi in hoc natura tales generare, ut approbet virtutem omni loco naſci. Si poſſet per ſe nudos edere animos, feciſſet. nunc quod amplius eſt, facit: quoſdam enim edit corporibus impeditos, ſed nihilominus perrumpentes obſtantia. Claranus mihi videtur in exemplar editus: ut ſcire poſſemus, non deformitate corporis fœdari animum; ſed pulcritudine animi corpus ornari. Quamvis autem pauciſſimos una fecerimus dies, tamen multi nobis ſermones fuerunt, quos ſubinde egeram, & ad te mittam. Hoc primo die quæſitum eſt, quomodo poſſint paria bona eſſe, ſi triplex eorum conditio eſt. Quædam (ut noſtris videtur) prima bona ſunt: tanquam gaudium, pax, ſalus patriæ. Quædam ſecunda, in materia infelici expreſſa: tanquam tormentorum patientia, & in morbo gravi temperantia. Illa bona directo optamus nobis: hæc, ſi neceſſe erit. Súnt adhuc tertia: tanquam modeſtus inceſſus, & compoſitus, ac probus vultus, & conveniens prudenti viro geſtus. Quomodo iſta inter ſe paria eſſe poſſunt: cum alia optanda ſint, alia averſanda? Si volumus iſta diſtinguere, ad primum revertamur, & conſideremus id quale ſit. Animus intuens vera, peritus fugiendorum ac petendorum, non ex opinione, ſed ex natura pretia rebus imponens, toti ſe inferens mundo, & in omnes ejus actus contemplationem ſuam mittens, cogitationibus actionibuſque intentus, ex æquo magnus ac vehemens, aſperis blandiſque pariter invictus, neutri ſe fortunæ ſubmittens, ſupra omnia quæ contingunt acciduntque eminens, pulcherrimus, ordinatiſſimus, cum decore, cum viribus ſanus ac ſiccus, imperturbatus, intrepidus, quem nulla vis frangat, quem nec attollant fortuita, nec deprimant. Talis animus virtus eſt, hæc ejus facies, ſi ſub unum veniat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

niat adſpectum, & ſemel tota ſe oſtendat. Ceterum multæ ejus ſpecies ſunt, quæ pro vitæ varietate & pro actionibus explicantur: nec minor fit aut major ipſa. Decreſcere enim ſummum bonum non poteſt, nec virtuti ire retro licet: ſed in alias atque alias qualitates convertitur, ad rerum quas actura eſt habitum figurata. Quidquid attigit, in ſimilitudinem ſui adducit & tingit: actiones, amicitias, interdum domos totas, quas intravit diſpoſuitque, condecorat: quidquid tractavit, id amabile, conſpicuum, mirabile facit. Itaque vis ejus & magnitudo ultra non poteſt ſurgere, quando incrementum maximo non eſt. Nihil invenies rectius recto, non magis quam verius vero, quam temperato temperatius. omnis in modo eſt virtus: modus certa menſura eſt. Conſtantia non habet quo procedat, non magis quam fiducia, aut veritas, aut fides. Quid accedere perfecto poteſt? nihil. aut perfectum non erat, cui acceſſit: ergo ne virtuti quidem, cui ſi quid adjici poteſt, defuit. Honeſtum quoque nullam acceſſionem recipit: honeſtum eſt enim propter illa quæ retuli. Quid porro decorum, & juſtum, & legitimum? non ejuſdem eſſe formæ putas, certis terminis comprehenſum? Creſcere poſſe, imperfectæ rei ſignum eſt: bonum omne in eaſdem cadit leges: juncta eſt privata & publica utilitas, tam mehercules, quam inſeparabile eſt, laudandum petendumque. Ergo virtutes inter ſe pares ſunt, & opera virtutum, & omnes homines quibus illa contigere. Satorum vero animaliumque virtutes, cum mortales ſint, fragiles, caducæque, & incertæ, exſiliunt reſiduntque: & ideo non eodem pretio æſtimantur. Vna inducitur humanis virtutibus regula: una enim eſt ratio recta, ſimplexque. Nihil eſt divino divinius, cæleſti cæleſtius. Mortalia eminent, cadunt, deteruntur, creſcunt, exhauriuntur, implentur: itaque illis in tam incerta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

incerta ſorte inæqualitas eſt: divinorum una natura eſt. Ratio autem nihil aliud eſt, quam in corpus humanum pars divini ſpiritus merſa. Si ratio divina eſt, nullum autem bonum ſine ratione eſt, bonum omne divinum eſt. nullum porro inter divina diſcrimen eſt, ergo nec inter bona. Paria itaque ſunt inter ſe gaudium, & fortis atque obſtinata tormentorum perpeſſio. in utroque enim eadem eſt animi magnitudo: in altero remiſſa, & laxa; in altero pugnax, & intenta. Quid? tu non putas, parem eſſe virtutem ejus qui fortiter hoſtium mœnia expugnat, & ejus qui obſidionem patientiſſime ſuſtinet? Et magnus Scipio, qui Numantiam claudit & comprimit, cogitque invictas manus in exitium ipſas ſui verti: & magnus ille obſeſſorum animus, qui ſcit nihil eſſe clauſum, cui mors aperta eſt, & in complexu libertatis exſpirat. Æque reliqua quoque inter ſe paria ſunt, tranquillitas, ſimplicitas, liberalitas, conſtantia, æquanimitas, tolerantia: omnibus enim iſtis una virtus ſubeſt, quæ animum rectum & indeclinabilem præſtat. Quid ergo? nihil intereſt inter gaudium, & dolorum inflexibilem patientiam? nihil, quantum ad ipſas virtutes: plurimum, quantum ad illa, in quibus virtus utraque oſtenditur. In altero namque naturalis animi remiſſio ac laxitas: in altero, contra naturam dolor. Itaque media ſunt hæc, quæ plurimum intervalli recipiunt. Virtus in utraque par eſt: virtutem materia non mutat: nec pejorem facit dura & difficilis, nec meliorem hilaris & læta. Neceſſe eſt ergo æqualia ſint bona utraque: quia nec hic poteſt ſe melius in hoc gaudio gerere, nec ille melius in illis cruciatibus. duo vero, quibus nihil fieri melius poteſt, paria ſunt. Nam ſi quæ extra virtutem poſita ſunt, aut minuere illam, aut augere poſſunt; deſinit unum bonum eſſe, quod honeſtum eſt. Si hoc conceſſeris, omne honeſtum perit. Quare? dicam:
quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quia nihil honeſtum eſt, quod ab invito, quod à coacto fit. omne honeſtum voluntarium eſt. Admiſce illi pigritiam, querelam, tergiverſationem, metum: quod habet in ſe optimum, perdidit, ſibi placere. Non poteſt honeſtum eſſe, quod non eſt liberum.nam quod timet,ſervit. Honeſtum omne ſecurum eſt, tranquillum eſt: ſi recuſat aliquid, ſi complorat, ſi malum judicat,perturbationem recipit, & in magna diſcordia volutatur. Hinc enim ſpecies recti vocat, illinc ſuſpicio mali retrahit. Itaque qui honeſte aliquid facturus eſt, quidquid opponitur,id etiam ſi incommodum putat,malum non putat: velut libens faciet. Omne honeſtum injuſſum, incoactumque eſt, ſincerum, & nullo malo mixtum.Scio quid mihi hoc loco reſponderi poſſit. Hoc nobis perſuadere conaris, nihil intereſſe, utrum aliquis in gaudio ſit, an in equuleo jaceat, & tortorem ſuum laſſet. Poteram reſpondere quod Epicurus ait, Sapientem,ſi in Phalaridis tauro peruratur,exclamaturum:Dulce eſt,& ad me nil pertinet. Quid miraris, ſi ego paria bona dico, unius in convivio jacentis,alterius inter tormenta fortiſſime ſtantis: cum (quod incredibilius eſt) dicat Epicurus, dulce eſſe torqueri? Et hic reſpondeo, plurimum intereſſe inter gaudium & dolorem. Si quæratur electio, alterum petam, alterum vitabo. illud ſecundum naturam eſt, hoc contra. Quamdiu ſic æſtimantur, magno inter ſe diſſident ſpatio: cum ad virtutem ventum eſt, utraque par eſt, & quæ per læta procedit, & quæ per triſtia. Nullum habent momentum vexatio & dolor, & quidquid aliud incommodi eſt: virtute enim obruitur.Quemadmodum minuta lumina claritas ſolis obſcurat: ſic dolores, moleſtias,injurias,virtus magnitudine ſua elidit, atque opprimit; & quocumque affulſit, ibi quidquid ſine illa apparet,exſtinguitur: nec magis ullam portionem habent in-

commoda, cum in virtutem inciderint, quam in mari nimbus. Hoc ſcias ita eſſe, ad omne pulcrum vir bonus ſine ulla cunctatione procurret. ſtet illic licet carnifex, ſtet tortor atque ignis, perſeverabit: nec quid paſſurus, ſed quid facturus ſit, adſpiciet: & ſe honeſtæ rei tanquam bono viro credet. utilem illam ſibi judicabit, tutam, proſperam. Eumdem ergo locum habebit apud illum honeſta res, ſed triſtis atque aſpera, quem vir bonus, pauper, aut exſul, ac pallidus. Agedum pone ex alia parte virum bonum, divitiis abundantem, ex altera nihil habentem, ſed in ſe omnia: uterque æque bonus vir erit, etiam ſi fortuna diſpari utetur. Idem (ut dixi) in rebus judicium eſt, quod in hominibus. æque laudabilis eſt virtus in corpore valido ac libero poſita, quam in morbido ac vincto. Ergo tua quoque virtus non magis laudabilis, ſi corpus illæſum tibi & integrum fortuna præſtiterit, quam ſi ex aliqua parte mutilatum. alioqui hoc erit, ex ſervorum habitu dominum æſtimare. Omnia enim iſta, in quæ dominium caſus exercet, ſerva ſunt, pecunia, & corpus, & honores: imbecilla, fluida, mortalia, poſſeſſionis incertæ. Illa rurſus libera & invicta opera virtutis. quæ non ideo magis appetenda ſunt, ſi benignius à fortuna tractantur; nec minus, ſi aliqua rerum iniquitate premuntur. Quod amicitia in hominibus eſt, hoc in rebus appetitio eſt. Non, puto, magis amares virum bonum locupletem, quam pauperem: nec robuſtum & lacertoſum, quam gracilem, & languidi corporis: ergo ne rem quidem magis appetes hilarem ac pacatam, quam diſtractam & operoſam. Et ſi hoc eſt, magis diliges ex duobus æque bonis viris, nitidum & unctum, quam pulverulentum & horrentem. deinde hucuſque pervenies, ut magis diligas integrum omnibus membris & illæſum, quam debilem aut luſcum. Paulatim faſtidium tuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tuum illo uſque procedet, ut ex duobus æque juſtis ac prudentibus, comatum & criſpulum malis, quam recalvaſtrum. Vbi par eſt in utroque virtus, non comparet aliarum rerum inæqualitas: omnia enim alia non partes, ſed acceſſiones ſunt. Nam quis tam iniquam cenſuram inter ſuos agit, ut filium ſanum quam ægrum magis diligat? procerumve & excelſum, quam brevem & modicum? Fœtus ſuos non diſtinguunt feræ, & ſe in alimentum pariter omnium ſternunt. aves ex æquo partiuntur cibos. Vlyſſes ad Ithacæ ſuæ ſaxa ſic properat, quemadmodum Agamemnon ad Mycenarum nobiles muros. Nemo enim patriam, quia magna eſt, amat, ſed quia ſua. Quorſum hæc pertinent? ut ſcias, virtutem omnia opera ſua, velut fœtus ſuos, iiſdem oculis intueri, æque indulgere omnibus: & quidem impenſius, laborantibus. Quoniam quidem etiam parentum amor, magis in ea quorum miſeretur, inclinatur. Virtus quoque opera ſua quæ videt affici & premi, non magis amat, ſed parentum bonorum more, magis complectitur ac fovet. Quare non eſt ullum bonum altero majus? quia non eſt quidquam apto aptius, quia plano nihil eſt planius. Non potes dicere, Hoc magis par eſt alicui quam illud: ergo nec honeſto honeſtius quidquam eſt. Quod ſi par omnium virtutum natura eſt, tria genera bonorum in æquo ſunt. Ita dico, in æquo eſt moderate gaudere, & moderate dolere: Lætitia illa non vincit hanc animi firmitatem, ſub tortore gemitus devorantem. Illa bona optabilia ſunt, hæc mirabilia. utraque nihilominus paria: quia quidquid incommodi eſt, velamento majoris boni tegitur. Quiſquis hæc imparia judicat, ab ipſis virtutibus avertit oculos, & exteriora circumſpicit. Bona vera idem pendunt, idem patent: falſa multum habent vani. Itaque ſpecioſa & magna contra viſentibus, cum ad pondus revocata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſunt,fallunt. Ita eſt,mi Lucili, quidquid vera ratio commendat, ſolidum & æternum eſt, firmat animum, attollitque, ſemper futurum in excelſo: illa quæ temere laudantur, & vulgi ſententia bona ſunt,inflant inanibus lætos.Rurſus ea quæ timentur tanquam mala, injiciunt formidinem mentibus,& illas non aliter,quam animalia ſpecies periculi,agitant. Vtraque res ergo ſine cauſſa animum & diffundit, & mordet: nec illa gaudio, nec hæc metu digna eſt: ſola ratio immutabilis & judicii tenax eſt. non enim ſervit, ſed imperat ſenſibus. Ratio rationi par eſt, ſicut rectum recto: ergo & virtus,quæ non aliud eſt quam recta ratio.Omnes virtutes rationes rectæ ſunt: ſi rectæ ſunt,& pares ſunt. Qualis ratio eſt, tales & actiones ſunt: ergo omnes pares ſunt. Nam cum ſimiles rationi ſint, ſimiles & inter ſe ſunt:pares autem actiones inter ſe eſſe dico, qua rectæ ſunt, & honeſtæ. Ceterum magna habebunt diſcrimina,variante materia:quæ modo latior eſt, modo anguſtior;modo illuſtris, modo ignobilis; modo ad multos pertinens, modo ad paucos. In omnibus tamen iſtis, id quod optimum eſt, par eſt. tanquam viri boni, omnes pares ſunt, qua boni ſunt. ſed habent differentias ætatis: alius ſenior, alius junior. habent corporis: alius formoſus, alius deformis eſt. habent fortunæ:ille dives,hic pauper eſt:ille gratioſus,potens, urbibus notus & populis; ignotus hic pleriſque, & obſcurus.Sed per illud quod boni ſunt,pares ſunt.De bonis ac malis ſenſus non judicat:quid utile, ſcit; quid inutile, ignorat. Non poteſt ferre ſententiam, niſi in rem præſentem perductus eſt: nec futuri providus eſt, nec præteriti memor:quid ſit conſequens neſcit. Ex hoc autem rerum ordo ſerieſque contexitur, & unitas vitæ in perfectum itura.Ratio ergo arbitra eſt bonorum ac malorum: aliena & externa pro vilibus habet: & ea quæ neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

que bona ſunt, neque mala, acceſſiones minimas ac leviſſimas judicat. omne illi bonum in animo eſt. Ceterum quædam prima exiſtimat, ad quæ ex propoſito venit, tanquam victoriam, bonos liberos, patriæ ſalutem: quædam ſecunda, quæ non apparent niſi in rebus adverſis: tanquam æquo animo pati morbum magnum, exſilium: quædam media, quæ nihilo magis ſecundum naturam ſunt, quam contra naturam: tanquam prudenter ambulare, compoſite ſedere. Non enim minus ſecundum naturam eſt, ſedere, quam aut ſtare, aut ambulare. Duo illa ſuperiora diverſa ſunt. prima enim ſecundum naturam ſunt, gaudere liberorum pietate, patriæ incolumitate: ſecunda contra naturam ſunt, fortiter obſtare tormentis, & ſitim perpeti, morbo urente præcordia. Quid ergo? aliquid contra naturam bonum eſt? minime. ſed illud aliquando contra naturam eſt, in quo bonum illud exſiſtit. vulnerari enim, & ſubjecto igne tabeſcere, & adverſa valetudine affligi, contra naturam eſt: ſed inter iſta ſervare animum infatigabilem, ſecundum naturam eſt. Et ut, quod volo, exprimam breviter, materia boni aliquando contra naturam: at bonum, nunquam. quoniam bonum ſine ratione nullum eſt: ſequitur autem ratio naturam. Quid eſt ergo ratio? naturæ imitatio. Quid eſt ſummum hominis bonum? ex naturæ voluntate ſe gerere. Non eſt, inquit, dubium, quin felicior pax ſit nunquam laceſſita, quam multo reparata ſanguine. Non eſt dubium, inquit, quin felicior ſit inconcuſſa valetudo, quam ex gravibus morbis & extrema minitantibus in tutum vi quadam & patientia educta. Eodem modo non erit dubium, quin majus bonum ſit gaudium, quam obnoxius animus ad perpetiendos cruciatus vulnerum aut ignium. Minime: illa enim quæ fortuita ſunt, plurimum diſcriminis recipiunt: æſtimantur enim utilitate ſu-

mentium. Bonorum unum propoſitum eſt, conſentire naturæ: hoc in omnibus par eſt. Cum alicujus in ſenatu ſententiam ſequimur, non poteſt dici: Ille magis aſſentitur, quam ille: ab omnibus in eamdem ſententiam itur. idem de virtutibus dico: omnes naturæ aſſentiuntur. idem de bonis dico: omnia naturæ aſſentiuntur. Alter adoleſcens deceſſit, alter ſenex, aliquis præter hos infans, cui nihil amplius contigit, quam proſpicere vitam: omnes hi æque fuere mortales, etiam ſi mors aliorum longius vitam paſſa eſt procedere, aliorum in medio flore præcidit, aliorum interrupit principia. Alius inter cœnandum ſolutus eſt, alterius continuata mors ſomno eſt, aliquem concubitus exſtinxit. his oppone ferro transfoſſos, aut exanimatos ſerpentum morſu, aut fractos ruina, aut per longam nervorum contractionem extortos minutatim. aliquorum melior dici, aliquorum pejor poteſt exitus: mors quidem omnium par eſt. per quæ venit, diverſa ſunt; id in quod deſinunt, unum eſt. mors nulla major aut minor eſt: habet enim eumdem in omnibus modum, finiſſe vitam. Idem tibi de bonis dico. hoc bonum inter meras voluptates eſt, hoc inter triſtia & acerba; illud fortunæ indulgentiam rexit, hoc violentiam domuit; utrumque æque bonum eſt, quamvis illud plana emolliverit, hoc aſpera. Idem finis omnium eſt. bona ſunt, laudanda ſunt, virtutem rationemque comitantur: virtus æquat inter ſe, quidquid agnoſcit. Nec eſt quod hoc inter noſtra placita mireris. apud Epicurum duo bona ſunt, ex quibus ſummum illud beatumque componitur: ut corpus ſine dolore ſit, animus ſine perturbatione. Hæc bona non creſcunt, ſi plena ſunt. quo enim creſcet, quod plenum eſt? Dolore corpus caret: quid ad hanc accedere indolentiam poteſt? Animus conſtat ſibi, & placidus eſt: quid accedere ad hanc tranquillita-

tem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tem poteſt? Quemadmodum ſerenitas cæli non recipit majorem adhuc claritatem, in ſinceriſſimum nitorem repurgata: ſic hominis, corpus animumque curantis, & bonum ſuum ex utroque nectentis, perfectus eſt ſtatus, & ſummam voti ſui invenit, ſi nec æſtus animo eſt, nec dolor corpori. Si qua extra blandimenta contingunt, non augent ſummum bonum, ſed, ut ita dicam, condiunt & oblectant: abſolutum enim illud humanæ naturæ bonum, corporis & animi pace contentum eſt. Dabo apud Epicurum tibi etiamnum ſimillimam huic noſtræ diviſionem bonorum. Alia enim ſunt apud illum, quæ malit contingere ſibi: ut corporis quietem, ab omni incommodo liberam, & animi remiſſionem, bonorum ſuorum contemplatione gaudentis. Alia ſunt, quæ quamvis nolit accidere, nihilominus & laudat & comprobat: tanquam illam, quam paulo ante dicebam, malæ valetudinis, & dolorum graviſſimorum perpeſſionem. in qua Epicurus fuit illo ſummo ac fortunatiſſimo die ſuo: ait enim ſe veſicæ & exulcerati ventris tormenta tolerare, ulteriorem doloris acceſſionem non recipientia: eſſe nihilominus ſibi illum beatum diem; beatum autem agere, niſi qui eſt in ſummo bono, non poteſt. Ergo & apud Epicurum ſunt hæc bona, quæ malles non experiri: ſed quia ita res tulit, & amplexanda & laudanda & exæquanda ſummis ſunt. Non poteſt dici, hoc non eſſe par maximis bonum, quod beatæ vitæ clauſulam impoſuit, cui Epicurus extrema voce gratias egit. Permitte mihi, mi Lucili virorum optime, aliquid audacius dicere. ſi ulla bona majora eſſe aliis poſſent: hæc ego quæ triſtia videntur, mollibus illis & delicatis prætuliſſem. Majus eſt enim perfringere difficilia, quam læta moderari. Eadem ratione fit, ſcio, ut aliquis felicitatem bene, & calamitatem fortiter ferat. Æque for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tis eſſe poteſt, qui pro vallo ſecurus excubuit, nullis hoſtibus caſtra tentantibus: & qui ſuccifis poplitibus in genua ſe excepit, nec arma dimiſit. Macte virtute eſto, ſanguinolentis & ex acie redeuntibus dicitur. Itaque hæc magis laudaverim bona exercitata & fortia, & cum fortuna rixata. Ego dubitem, quin magis laudem truncam illam & retorridam manum Mucii, quam cujuſlibet fortiſſimi ſalvam? Stetit hoſtium flammarumque contemptor, & manum ſuam in hoſtili foculo diſtillantem perſpectavit, donec Porſenna, cujus pœnæ favebat, gloriæ invidit: & ignem invito eripi juſſit. Hoc bonum quidni inter prima numerem: tantoque majus putem, quam illa ſecura & intentata fortunæ, quanto rarius eſt hoſtem amiſſa manu viciſſe, quam armata? Quid ergo? inquis. hoc bonum tibi optabis? Quid ni? hoc enim, niſi qui poteſt & optare, non poteſt facere. An potius optem, ut malaciſſandos articulos exoletis meis porrigam? ut muliercula, aut aliquis in mulierculam ex viro verſus, digitulos meos ducat? Quid ni ego feliciorem putem Mucium, qui ſic tractavit ignem, quaſi illam manum tractatori præſtitiſſet? In integrum reſtituit, quidquid erraverat. confecit bellum inermis ac mancus, & illa manu trunca reges duos vicit.

EPIST. LXVII.

Poſt Præfatiunculam Quæſtio, An omne bonum optabile? Ait, eſſe: etiam cujus materia in malis. Vt, fortiter uri, ægrotare, flagellari. Non ipſa uſtio, morbus, flagella; ſed illud, fortiter & patienter, inquit, eſt optabile. Deinde, Virtutes nexas eſſe: & uti una, omnes. Sunt & hæc pulcra, fortis, germani Stoici.

VT à communibus initium faciam, ver aperire ſe cœpit: ſed jam inclinatum in æſtatem, quo tempore calere debebat, intepuit: nec adhuc illi fides eſt. ſæpe enim in hiemem revolvitur. Vis ſcire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

re quam dubium adhuc ſit?nondum me committo frigidæ: adhuc rigorem ejus infringo. Hoc eſt, inquis,nec calidum,nec frigidum pati.Ita eſt,mi Lucili.jam ætas mea contenta eſt ſuo frigore:vix media regelatur æſtate.Itaque major pars in veſtimentis degitur. Ago gratias ſenectuti,quod me lectulo affixit.Quid ni gratias illi hoc nomine agam?quidquid debebam nolle,non poſſum.Cum libellis mihi plurimus ſermo eſt.ſi quando interveniunt epiſtolæ tuæ , tecum eſſe mihi videor : & ſic afficior animo , tanquam tibi non reſcribam , ſed reſpondeam. Itaque & de hoc quod quæris, quaſi colloquar tecum: quale ſit,una ſcrutabimur. Quæris an omne bonum optabile ſit. Si bonum eſt , inquis, fortiter torqueri , & magno animo uri, & patienter ægrotare , ſequitur ut iſta optabilia ſint. nihil autem video ex iſtis voto dignum. Neminem certe adhuc ſcio eo nomine votum ſolviſſe,quod flagellis cæſus eſſet, aut podagra diſtortus, aut equuleo longior factus. Diſtingue,mi Lucili,iſta: & intelliges eſſe in his aliquid optandum. Tormenta abeſſe à me velim: ſed ſi ſuſtinenda fuerint, ut me in illis fortiter, honeſte , animoſe geram, optabo. Quidni ego malim non incidere bellum? ſed ſi inciderit, ut vulnera , ut famem, & omnia quæ bellorum neceſſitas fert,generoſe feram,optabo.Non ſum tam demens,ut ægrotare cupiam:ſed ſi ægrotandum fuerit, ut nihil intemperanter , nihil effeminate faciam, optabo. Ita non incommoda optabilia ſunt , ſed virtus qua perferuntur incommoda. Quidam ex noſtris exiſtimant,omnino aſperorum fortem tolerantiam non eſſe optabilem , ſed nec abominandam quidem: quia voto purum bonum peti debet , & tranquillum , & extra moleſtiam poſitum. Ego diſſentio.Quare?primum quia fieri non poteſt, ut aliqua res bona quidem ſit,ſed optabilis non ſit : deinde ſi virtus optabilis eſt ,

nullum autem ſine virtute bonum, & omne bonum optabile. Deinde etiam, ſi tormentorum fortis patientia optabilis non eſt: etiamnum interrogo, Nonne fortitudo optabilis eſt? atqui pericula contemnit & provocat. Pulcherrima pars ejus, maximeque mirabilis illa eſt, non cedere ignibus, obviam ire vulneribus: interdum tela ne vitare quidem, ſed pectore excipere. Si fortitudo optabilis eſt;& tormenta patienter ferre optabile eſt. hoc enim, fortitudinis pars eſt: ſed ſepara iſta, ut dixi, nihil erit quod tibi faciat errorem. Non enim pati tormenta optabile eſt, ſed pati fortiter. Illud opto fortiter, quod eſt virtus. Quis tamen unquam hoc ſibi optavit? Quædam vota aperta & profeſſa ſunt, cum particulatim fiunt: quædam latent, cum uno voto multa comprehenſa ſunt. Tanquam opto mihi vitam honeſtam: vita autem honeſta actionibus variis conſtat. In hac eſt Reguli arca, Catonis ſciſſum manu ſua vulnus, Rutilii exſilium, calix venenatus qui Socratem tranſtulit è carcere in cælum. Ita cum optavi mihi vitam honeſtam, & hæc optavi, ſine quibus interdum honeſta non poteſt eſſe.

——— O terque quaterque beati,
Queis ante ora patrum, Trojæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere!

Quid intereſt, optes hoc alicui, an optabile fuiſſe fateatis? Decius ſe pro Rep. devovit, & in medios hoſtes incitato equo mortem petens irruit. Alter poſt hunc paternæ virtutis æmulus, conceptis ſolennibus, ac jam familiaribus verbis, in aciem confertiſſimam incurrit, de hoc ſolicitus tantum ut litaret, optabilem rem putans bonam mortem. Dubitas ergo, an optimum ſit memorabilem mori, & in aliquo opere virtutis? Cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus utitur fortaſſe, cum una in promptu ſit, & maxime appareat, patientia. ceterum illic eſt fortitudo: cujus patientia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

& perpeſſio, & tolerantia, rami ſunt. illic eſt prudentia, ſine qua nullum initur conſilium: quæ ſuadet, quod effugere non poſſis, quam fortiſſime ferre. illic eſt conſtantia: quæ dejici loco non poteſt, & propoſitum nulla vi extorquente dimittit. illic eſt individuus ille comitatus virtutum. Quidquid honeſte fit, una virtus facit, ſed de conſilii ſententia: quod autem ab omnibus virtutibus comprobatur, etiam ſi ab una fieri videtur, optabile eſt. Quid? tu exiſtimas ea tantum optabilia eſſe, quæ per voluptatem & otium veniunt? quæ excipiuntur foribus ornatis? Sunt quædam triſtes voluptates, ſunt quædam vota, quæ non gratulantium cœtu, ſed adorantium venerantiumque celebrantur. Ita tu non putas Regulum optaſſe, ut ad Pœnos perveniret? Indue magni viri animum, & ab opinionibus vulgi ſecede pauliſper: cape quantam debes virtutis pulcherrimæ ac magnificentiſſimæ ſpeciem, quæ nobis non ſertis, ſed ſudore & ſanguine colenda eſt. Adſpice M. Catonem, ſacro illi pectori puriſſimas manus admoventem, & vulnera parum demiſſa laxantem. Vtrum illi tandem dicturus es. Vellem quæ velles: &, Moleſte fero? an, Feliciter, quod agis? Hoc loco mihi Demetrius noſter occurrit, qui vitam ſecuram, & ſine ullis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cujus denuntiatione, & incurſu firmitatem animi tui tentes: ſed in otio inconcuſſo jacere: non eſt tranquillitas; malacia eſt. Attalus Stoicus dicere ſolebat: Malo me fortuna in caſtris ſuis, quam in deliciis habeat. torqueor, ſed fortiter: bene eſt. occidor, ſed fortiter: bene eſt. Apud Epicurum dicet, Et dulce eſt. Ego tam honeſtæ rei ac ſeveræ nunquam molle nomen imponam. Vror, ſed invictus. Quid ni optabile ſit, non quod urit me ignis, ſed quod non vincit? Nihil eſt virtute præſtantius,

nihil pulcrius ; & bonum eſt , & optabile , quidquid ex hujus geritur imperio.

EPIST. LXVIII.

Suadet otium, ſed cum Philoſophia junctum. Idipſum non jactandum eſſe. Et in eo de ſe, apud ſe, agendum : id eſt, ut in vitia inquiramus, emendemus. Denique hoc otium, ſuper aliorum negotia eſſe: quod magnæ reip. ſervit.

CONſilio tuo accedo : abſconde te in otio , ſed & otium tuum abſconde. Hoc te facturum, Stoicorum etiam ſi non præcepto , at exemplo licet ſcias : ſed ex præcepto quoque facies : id tibi, cum voles , approbabo. Nec ad omnem Remp. mittimus,nec ſemper,nec ſine ullo fine.Præterea, cum ſapienti Remp. ipſo dignam dedimus , id eſt, mundum : non eſt extra Remp. etiamſi receſſerit. imo fortaſſe relicto uno angulo , in majora atque ampliora tranſit,& cælo impoſitus,intelligit,cum ſellam aut tribunal aſcenderat, quam humili loco ſederit. Depono hoc apud te : nunquam plus agere ſapientem, quam cum in conſpectum ejus divina atque humana venerunt. Nunc ad illud revertor , quod ſuadere tibi cœperam , ut otium tuum ignotum ſit. Non eſt quod inſcribas tibi philoſophiam. atque etiam aliud propoſito tuo nomen impone : valetudinem, & imbecillitatem vocato, & deſidiam. Gloriari otio , iners ambitio eſt. Animalia quædam,ne inveniri poſſint,veſtigia ſua circa cubile ipſum confundunt: idem tibi faciendum eſt, alioqui non deerunt qui perſequantur. Multi aperta tranſeunt,condita & obſtruſa rimantur. furem ſignata ſollicitant. vile videtur, quidquid patet: aperta effractarius præterit. Hos mores habet populus , hos imperitiſſimus quiſque : in ſecreta irrumpere cupit. Optimum itaque eſt, non jactare otium ſuum. jactandi autem genus eſt , nimis latere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

latere, & à conſpectu hominum ſecedere. Ille Tarentum ſe abdidit, ille Neapoli incluſus eſt: ille multis annis non tranſit domus ſuæ limen. Convocat turbam, quiſquis otio ſuo aliquam fabulam impoſuit. Cum ſeceſſeris, non eſt agendum hoc, ut de te homines loquantur, ſed ut ipſe tecum loquaris. Quid autem tecum loquaris? quod homines de aliis libentiſſime faciunt, de te apud te male exiſtima. Aſſueſce & dicere verum, & audire. Id autem maxime tracta, quod in te eſſe infirmiſſimum ſenties. Nota habet quiſque ſui corporis vitia. itaque alius vomitu levat ſtomachum, alius frequenti cibo fulcit, alius interpoſito jejunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino aut balneo abſtinent: in cetera negligentes, huic, à quo ſæpe infeſtantur, occurrunt. Sic in animo noſtro ſunt quaſi cauſſariæ partes, quibus adhibenda curatio eſt. Quid in otio facio? ulcus meum curo. Si oſtenderem tibi pedem turgidum, lividam manum, aut contracti cruris aridos nervos, permitteres mihi uno loco jacere, & fovere morbum meum: majus malum eſt, hoc, quod non poſſum tibi oſtendere. In pectore collectio & vomica eſt. Nolo laudes, nolo dicas: O magnum virum! contempſit omnia, & damnatis humanæ vitæ furoribus fugit. Nihil damnavi, niſi me: non eſt, quod proficiendi cauſſa venire ad me velis. Erras, qui hinc aliquid auxilii ſperas. non medicus, ſed æger hic habitat. Malo illa, cum diſceſſeris, dicas: ego iſtum beatum hominem putabam, & eruditum: erexeram aures. deſtitutus ſum, nihil vidi, nihil audivi, quod concupiſcerem, ad quod reverterer. Si hoc ſentis, ſi hoc loqueris, aliquid profectum eſt. Malo ignoſcas otio meo, quam invideas. Otium, inquis, Seneca, mihi commendas? ad Epicureas voces dilaberis. Otium tibi commendo, in quo majora agas & pulcriora, quam quæ reli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quiſti. Pulſare ſuperbas potentiorum fores, digerere in litteram ſenes orbos, plurimum in foro poſſe, invidioſa potentia ac brevis eſt, &c, ſi verum æſtimes, ſordida. Ille me gratia forenſi longe antecedit. ille ſtipendiis militaribus & quæſita per hoc dignitate. ille clientum turba. hujus turbæ par eſſe non poſſum, hujus gratiæ. Tanti eſt ab hominibus vinci, dum à me fortuna vincatur. Vtinam quidem hoc propoſitum ſequi olim fuiſſet animus tibi! utinam de vita beata non in conſpectu mortis ageremus! ſed nunc quoque non moremur. Multa enim, quæ ſupervacua eſſe & mimica, credituri fuimus rationi, nunc experientiæ credimus. Quod facere ſolent qui ſerius exeunt, & volunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. hæc ætas optime facit ad hæc ſtudia: jam deſpumavit, jam vitia primo fervore adoleſcentiæ indomita laſſavit: non multum ſupereſt, ut exſtinguat. Et quando, inquis, tibi proderit iſtud, quod in exitu diſcis, aut in quam rem? in hanc, ut exeam melior. Non eſt tamen quod exiſtimes, ullam ætatem aptiorem eſſe ad bonam mentem, quam quæ ſe multis experimentis, longa ac frequenti rerum patientia domuit: quæ ad ſalutaria, mitigatis affectibus, venit. Hoc eſt hujus boni tempus. quiſquis ſenex ad ſapientiam pervenit, annis pervenit.

EPIST. LXIX.

Loca non mutanda, ſed magis quieſcendum corpore, ut & animus poſſit. Hunc in ſalutari ſtudio defigendum, & quæ avocent, vitanda.

MVtare te loca, & in alium de alio tranſilire, nolo. Primum, quia tam frequens migratio, inſtabilis animi eſt. coaleſcere otio non potes, niſi deſinas circumſpicere & errare. Vt animum poſſis continere, prius corporis tui fugam ſiſte. Deinde, plurimum remedia continuata proficiunt. interrum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rumpenda non eſt quies, & vitæ prioris oblivio. Sine dediſcere oculos tuos: ſine aures aſſueſcere ſanioribus verbis. quoties proceſſeris, in ipſo tranſitu aliqua quæ renovent cupiditates tuas, tibi occurrent. Quemadmodum ei, qui amorem exuere conatur, evitanda eſt omnis admonitio dilecti corporis: nihil enim facilius quam amor recrudeſcit: ita qui deponere vult deſideria rerum omnium, quarum cupiditate flagravit, & oculos & aures ab his quæ reliquit, avertat. Cito rebellat affectus. quocumque ſe verterit, pretium aliquod præſens occupationis ſuæ adſpiciet. Nullum ſine auctoramento malum eſt. Avaritia pecuniam promittit: luxuria multas ac varias voluptates: ambitio purpuram & plauſum, & ex hoc potentiam, & quidquid potentia poteſt. Mercede te vitia ſolicitant: hic tibi gratis vivendum eſt. Vix effici toto ſæculo poteſt, ut vitia tam longa licentia tumida ſubigantur, & jugum accipiant: nedum, ſi tam breve tempus intervallo diſcindimus. Vnam quamlibet rem vix ad perfectum adducit aſſidua vigilia & intentio. Si me quidem velis audire, hoc meditare. exerce te, ut mortem & excipias, & ſi ita res ſuadebit, arceſſas. intereſt nihil, an illa ad nos veniat, an ad illam nos. Illud imperitiſſimi cujuſque verbum, falſum eſſe ipſe tibi perſuade: Bella res eſt, mori ſua morte. Illud præterea tecum licet cogites: Nemo niſi ſuo die moritur. Nihil perdis ex tuo tempore. nam quod relinquis, alienum eſt.

EPIST. LXX.

Pompeiis ſe fuiſſe, & præteriti temporis admonitu ſenſiſſe ejus fugam. Mortem inſtare, portum nempe jactationum. neque timendam, neque appetendam, aut ſumendam: niſi interdum. & quando? cum ratio, non impetus ſuadebit. Pluria & perpulcra in hunc ſenſum.

Poſt

POſt longum intervallum Pompeios tuos vidi.in conſpectum adoleſcentiæ meæ reductus ſum. quidquid illic juvenis feceram, videbar mihi facere adhuc poſſe, & paulo ante feciſſe. Prænavigamus, mi Lucili, vitam: & quemadmodum in mari, ut ait Virgilius noſter,

——— *Terræque urbeſque recedunt:*

ſic in hoc curſu rapidiſſimi temporis, primum pueritiam abſcondimus, deinde adoleſcentiam, deinde quidquid eſt illud inter juvenem & ſenem medium, in utriuſque confinio poſitum, deinde ipſius ſenectutis optimos annos.noviſſime incipit oſtendi publicus finis generis humani. Scopulum eſſe illum putamus, dementiſſimi? portus eſt, aliquando petendus, nunquam recuſandus. In quem ſi quis intra primos annos delatus eſt, non magis queri debet,quam qui cito navigavit.Alium enim, ut ſcis, venti ſegnes ludunt ac detinent, & tranquillitatis lentiſſimo tædio laſſant:alium pertinax flatus celerrime perfert. Idem evenire nobis puta, alios vita velociſſime adduxit, quo veniendum erat etiam cunctantibus: alios maceravit & coxit. quæ, ut ſcis, non ſemper retinenda eſt.Non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaque ſapiens vivit,quantum debet, non quantum poteſt. Videbit ubi victurus ſit, cum quibus, quomodo, quid acturus. cogitat ſemper, qualis vita, non quanta ſit. Si multa occurrunt moleſta, & tranquillitatem turbantia, emittit ſe: nec hoc tantum in neceſſitate ultima facit, ſed cum primum illi cœperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpicit, nunquid illo die deſinendum ſit. Nihil exiſtimat ſua referre, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citius. non tanquam de magno detrimento timet. Nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere. Citius mori, vel tardius, ad rem non pertinet: bene

ne mori, aut male, ad rem pertinet. bene autem mori, eſt effugere male vivendi periculum. Itaque effeminatiſſimam vocem illius Rhodii exiſtimo, qui cum in caveam conjectus eſſet à tyranno, & tanquam ferum aliquod animal aleretur, ſuadenti cuidam ut abſtineret cibo: Omnia, inquit, homini, dum vivit, ſperanda ſunt. Vt ſit hoc verum, non omni pretio vita emenda eſt. Quædam, licet magna, licet certa ſint, tamen ad illa turpi infirmitatis confeſſione non veniam. Ego cogitem, in eo qui vivit, omnia poſſe fortunam, potius quam cogitem in eo qui ſcit mori, nihil poſſe fortunam? Aliquando tamen, etiam ſi certa mors inſtabit, & deſtinatum ſibi ſupplicium ſciet, non commodabit pœnæ ſuæ manum. Stultitia eſt, timore mortis mori. venit qui occidat. Exſpecta. quid occupas? quare ſuſcipis alienæ crudelitatis procurationem? utrum invides carnifici tuo, an parcis? Socrates potuit abſtinentia finire vitam, & inedia potius quam veneno mori. triginta tamen dies in carcere, & in exſpectatione mortis exegit: non hoc animo, tanquam omnia fieri poſſent, tanquam multas ſpes tam longum tempus reciperet, ſed ut præberet ſe legibus, ut fruendum amicis extremum Socratem daret. Quid erat ſtultius, quam mortem contemnere, venenum timere? Scribonia gravis femina, amita Druſi Libonis fuit, adoleſcentis tam ſtolidi, quam nobilis, majora ſperantis, quam aut illo ſæculo quiſquam ſperare poterat, aut ipſe ullo. cum æger à ſenatu in lectica relatus eſſet, non ſane frequentibus exſequiis, (omnes enim neceſſarii deſeruerant impie, jam non reum, ſed funus) habere cœpit conſilium, utrum conſciſceret ſibi mortem, an exſpectaret. Cui Scribonia: Quid te, inquit, delectat alienum negotium agere? Non perſuaſit. manus ſibi attulit, nec ſine cauſſa. Nam poſt diem tertium aut quartum inimici moriturus arbitrio, ſi

vivit,alienum negotium agit. Non poſſis itaque de re in univerſum pronuntiare,cum mortem vis externa denuntiat, occupanda ſit, an exſpectanda. Multa enim ſunt,quæ in utramque partem trahere poſſunt. Si altera mors cum tormento, altera ſimplex & facilis eſt, quid ni huic injicienda ſit manus? Quemadmodum navim eligam navigaturus, &domum habitaturus,ita mortem utique qua ſum exiturus è vita. Præterea,quemadmodum non utique melior eſt longior vita, ſic pejor utique mors longior. In nulla re magis, quam in morte, morem animo gerere debemus. exeat qua impetum cepit: ſive ferrum appetit, ſive laqueum, ſive aliquam potionem venas occupantem,pergat,& vincula ſervitutis abrumpat. Vitam & aliis approbare quiſque debet.mortem ſibi.optima eſt,quæ placet. Stulte hæc cogitantur: Aliquis dicet me parum fortiter feciſſe,aliquis nimis temere,aliquis fuiſſe aliquod genus mortis animoſius. Vis tu cogitare id in manibus eſſe conſilium,ad quod fama non pertinet? hoc unum intuere, ut te fortunæ quam celerrime eripias. Alioqui aderunt qui de facto tuo male exiſtiment. Invenies etiam profeſſos ſapientiam, qui vim afferendam vitæ ſuæ negent, & nefas judicent ipſum interemptorem ſui fieri. exſpectandum eſſe exitum, quem natura decrevit. Hoc qui dicit,non videt ſe libertatis viam claudere. Nil melius æterna lex fecit, quam quod unum introitum nobis ad vitam dedit, exitus multos. Ego exſpectem vel morbi crudelitatem,vel hominis,cum poſſim per media exire tormenta,& adverſa diſcutere? Hoc eſt unum,cur de vita non poſſimus queri: neminem tenet. Bono loco res humanæ ſunt, quod nemo niſi vitio ſuo miſer eſt. Placet? vive. non placet? licet eo reverti unde veniſti. Vt dolorem capitis levares,ſanguinem ſæpe emiſiſti:ad extenuandum corpus vena percutitur: non opus eſt

vaſto

vaſto vulnere dividere præcordia. ſcalpello aperitur ad illam magnam libertatem via: & puncto ſecuritas conſtat. Quid ergo eſt, quod nos facit pigros, inerteſque? Nemo noſtrum cogitat, quandoque ſibi ex hoc domicilio exeundum. Sic veteres inquilinos indulgentia loci & conſuetudo, etiam inter injurias, detinet. Vis adverſus hoc corpus liber eſſe? tanquam migraturus habita: propone tibi, quandoque hoc contubernio carendum. fortior eris ad neceſſitatem exeundi. Sed quemadmodum ſuus finis veniet in mentem, omnia ſine fine concupiſcentibus? Nullius rei meditatio tam neceſſaria eſt. Alia enim exercentur fortaſſe in ſupervacuum, adverſus paupertatem præparatus eſt animus? permanſere divitiæ. ad contemptum nos doloris armavimus? nunquam à nobis exiget hujus virtutis experimentum integri ac ſani felicitas corporis. ut fortiter amiſſorum deſideria pateremur, præcepimus nobis? omnes quos amabamus, ſuperſtites fortuna ſervavit. Hujus unius rei uſum qui exigat dies, veniet. Non eſt quod exiſtimes, magnis tantum viris hoc robur fuiſſe, quo ſervitutis humanæ clauſtra perrumperent. non eſt quod judices, hoc fieri niſi à Catone non poſſe, qui quam ferro non emiſerat animam, manu extraxit. cum viliſſimæ ſortis homines ingenti impetu in tutum evaſerint, cumque commodo mori non licuiſſet, nec ad arbitrium ſuum inſtrumenta mortis eligere: obvia quæque rapuerunt, & quæ natura non erant noxia, vi ſua tela fecerunt. Nuper in ludo beſtiariorum, unus è Germanis, cum ad matutina ſpectacula pararetur, ſeceſſit ad exonerandum corpus. nullum aliud illi dabatur ſine cuſtode ſecretum. ibi lignum id, quod ad emundanda obſcœna adhærente ſpongia poſitum eſt, totum in gulam farſit, & vi præcluſis faucibus ſpiritum eliſit. Hoc fuit morti contumeliam facere. ita prorſus. Parum munde, & parum decen-

ter. Quid eſt ſtultius, quam faſtidioſe mori? O virum fortem! ô dignum, cui fati daretur electio! quam fortiter ille gladio uſus eſſet! quam animoſe in profundam ſe altitudinem maris, aut abſciſſæ rupis, immiſiſſet! Vndique deſtitutus invenit, quemadmodum & mortem ſibi deberet, & telum: ut ſcias ad moriendum nihil aliud in mora eſſe, quam velle. Exiſtimetur de facto hominis acerrimi, ut cuique viſum erit, dum hoc conſtet, præferendam eſſe ſpurciſſimam mortem ſervituti mundiſſimæ. Quoniam cœpi ſordidis exemplis uti, perſeverabo. plus enim à ſe quiſque exiget, ſi viderit hanc rem etiam à contemptiſſimis poſſe contemni. Catones, Scipioneſque, & alios, quos audire cum admiratione conſuevimus, ſupra imitationem poſitos putamus: jam ego iſtam virtutem habere tam multa exempla in ludo beſtiario, quam in ducibus belli civilis oſtendam. Cum adveheretur nuper inter cuſtodias quidam ad matutinum ſpectaculum miſſus, tanquam ſomno premente nutaret, caput uſque eo demiſit, donec radiis insereret, & tamdiu ſe in ſedili ſuo tenuit, donec cervicem circumactu rotæ frangeret. eodem vehiculo quo ad pœnam ferebatur, pœnam effugit. Nihil obſtat, erumpere & exire cupienti. In aperto nos natura cuſtodit. Cui permittit neceſſitas ſua, circumſpiciat exitum mollem. cui ad manum plura ſunt, per quæ ſeſe aſſerat, is delectum agat, & qua potiſſimum liberetur conſideret: cui difficilis occaſio eſt, is proximam quamque pro optima arripiat, ſit licet inaudita, ſit nova. Non deerit ad mortem ingenium, cui non defuerit animus. Vides quemadmodum extrema quoque mancipia, ubi illis ſtimulos adegit dolor, excitentur, & intentiſſimas cuſtodias fallant? Ille vir magnus eſt, qui mortem ſibi non tantum imperavit, ſed invenit. Ex eodem tibi munere plura exempla promiſi. Secundo Naumachiæ ſpectaculo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

culo, unus è barbaris lanceam, quam in adverſarios acceperat, totam jugulo ſuo immerſit. Quare, inquit, non omne tormentum, omne ludibrium jam dudum effugio? quare ego mortem armatus exſpecto? Tanto hoc ſpecioſius ſpectaculum fuit, quanto honeſtius mori diſcunt homines, quam occidere. Quid ergo? quod animi perditi noxioſiq; habebunt, non habebunt illi, quos adverſus hos caſus inſtruxit longa meditatio, & magiſtra rerum omnium ratio? Illa nos docet, fati varios eſſe acceſſus, finem eumdem. nihil autem intereſſe, unde incipiat quod venit. Eadem illa ratio monet, ut, ſi licet, moriaris ſine dolore: ſin autem non potes, fac quemadmodum potes, & quidquid obvenerit ad vim adferendam tibi, invadas. Injurioſum eſt rapto vivere: at contra pulcherrimum, mori rapto.

EPIST. LXXI.

Summum Bonum in oculis habendum, eo ſingula conſilia vel actiones referendas. Quod igitur illud? unum honeſtum. Adulterant, qui Externa miſcent: quia in ſolo animo hæret. Deinde, Bona paria eſſe: & Contemptum à Claritate non differre, ſi utrumque ex Honeſto. Catonem dat exemplum, & (ô pulcre!) dilatat. Mortem honeſtam à vita tali, non item differre: contra Academicos, qui gradus faciunt Beatitatis. Non eſſe, nec illam, nec Honeſtum intendi. Itaque in eculeo, Beatiſſimo eſſe licere. Itane? non pallebit, tremet, dolebit? Imo (à natura enim iſta:) ſed hæc omnia animi robore vincet. Nec tamen ſtatim omnes. diſcrimina ſunt inter Sapientes, aut Studioſos. Lege ſodes, attende, mirare.

SVbinde me de rebus ſingulis conſulis, oblitus vaſto nos mari dividi. cum magna pars conſilii ſit in tempore, neceſſe eſt evenire, ut de quibusdam rebus tunc ad te perferatur ſententia mea, cum jam contraria potior eſt. Conſilia enim rebus aptantur:

tur:res noſtræ feruntur,imo volvuntur.Ergo conſilium ſub die naſci debet : & hoc quoque tardum eſt nimis: ſub manu,quod aiunt, ſub manu naſcatur. Quemadmodum autem inveniatur,oſtendam. Quoties quid fugiendum ſit , aut quid petendum , voles ſcire : ad ſummum bonum , & propoſitum totius vitæ reſpice. Illi enim conſentire debet quidquid agimus. non diſponet ſingula , niſi cui jam vitæ ſuæ ſumma propoſita eſt.Nemo,quamvis paratos habeat colores, ſimilitudinem reddet, niſi jam conſtet quid velit pingere.Ideo peccamus,quia de partibus vitæ omnes deliberamus,de tota nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui ſagittam vult mittere : & tunc dirigere , & moderari manu telum.errant conſilia noſtra,quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat , nullus ſuus ventus eſt. Neceſſe eſt multum in vita noſtra caſus poſſit , quia vivimus caſu. Quibusdam autem evenit, ut quædam ſcire ſe neſciant. quemadmodum quærimus ſæpe eos , cum quibus ſtamus: ita plerumque finem ſummi boni ignoramus appoſitum. nec multis verbis, nec circuitu longo, quid ſit ſummum bonum colliges: digito, ut ita dicam, demonſtrandum eſt , nec in multa ſpargendum. Quid enim ad rem pertinet , in particulas illud diducere ? cum poſſis dicere , Summum bonum eſt, quod honeſtum eſt : & quod magis admireris , Vnum bonum eſt,quod honeſtum eſt:cetera falſa & adulterina bona ſunt. Hæc ſi perſuaſeris tibi , & virtutem adamaveris,(amare enim parum eſt)quidquid illa contigerit, id tibi , qualecumque aliis videbitur,fauſtum felixque erit:& torqueri,ſi modo jacueris ipſo torquente ſecurior:& ægrotare,ſi non maledixeris fortunæ,ſi non ceſſeris morbo.Omnia denique quæ ceteris videntur mala , & manſueſcent , & in bonum abibunt, ſi ſuper illa eminueris. Hoc liqueat, nihil eſſe bonum,niſi honeſtum: &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

& omnia incommoda ſuo jure bona vocabuntur, quæ modo virtus honeſtaverit. Multis videmur majora promittere, quam recipit humana conditio. non immerito. ad corpus enim reſpiciunt. revertantur ad animum: jam hominem Deo metientur. Erige te, Lucili virorum optime, & relinque iſtum ludum litterarium philoſophorum, qui rem magnificentiſſimam ad ſyllabas vocant, qui animum minuta docendo demittunt & conterunt: fies ſimilis illis, qui invenerunt iſta, non qui docent, & id agunt ut philoſophia potius difficilis, quam magna videatur. Sequere illos, ſi quid apud te habeo auctoritatis. Socrates, qui totam philoſophiam revocavit ad mores, & hanc ſummam dixit eſſe ſapientiam, bona malaque diſtinguere: Vt ſis beatus, inquit, & te alicui ſtultum videri ſine. Quiſquis volet, tibi contumeliam faciat, & injuriam: tu tamen nihil patieris, ſi modo tecum erit virtus. Si vis, inquit, beatus eſſe, ſi fide bona vir bonus, ſine contemnat te aliquis. Hoc nemo præſtabit, niſi qui omnia bona exæquaverit: quia nec bonum ſine honeſto eſt, & honeſtum in omnibus par eſt. Quid ergo? nihil intereſt inter præturam Catonis, & repulſam? nihil intereſt utrum Pharſalica acie Cato vincatur, an vincat? hoc ejus bonum, quo victis partibus non poteſt vinci, par erat illi bono, quo victor rediret in patriam, & componeret pacem? Quid ni par ſit? eadem enim virtute & mala fortuna vincitur, & ordinatur bona. virtus autem non poteſt major aut minor fieri. Vnius ſtaturæ eſt. Sed Cn. Pompeius amittit exercitum: ſed illud pulcherrimum reip. prætextum, optimates, & prima acies Pompeianarum partium, ſenatus ferens arma, uno prælio profligabuntur: & tam magni ruina imperii, in totum diſſiliet orbem. aliqua pars ejus in Ægypto, aliqua in Africa, aliqua in Hiſpania cadet. ne hoc quidem miſeræ reip. continget, ſemel ruere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Omnia licet fiant. Jubam in regno ſuo, non locorum notitia adjuvet, non popularium pro rege ſuo virtus obſtinatiſſima: Uticenſium quoque fides malis fracta deficiat, & Scipionem in Africa nominis ſui fortuna deſtituat: olim proviſum eſt, ne quid Cato detrimenti capiat. Victus eſt tamen. Et hoc numera inter repulſas Catonis. tam magno animo feret, aliquid ſibi ad victoriam, quam ad præturam obſtitiſſe. Quo die repulſus eſt, luſit: qua nocte periturus fuit, legit. eodem loco habuit, prætura & vita excidere. omnia quæ acciderent, ferenda eſſe perſuaſerat ſibi. Quid ni ille mutationem Reip. forti & æquo pateretur animo? Quid enim mutationis periculo exceptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, quamvis Deo agente ducatur. non ſemper tenebit hunc ordinem: ſed illum ex hoc curſu aliquis dies dejiciet. Certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, exſtingui. Quæcumque vides ſupra nos currere, & hæc quibus innixi atque impoſiti ſumus veluti ſolidiſſimis, carpentur ac deſinent. nulli non ſenectus ſua eſt. inæqualibus iſta ſpatiis eodem natura dimittit. quidquid eſt, non erit; nec peribit, ſed reſolvetur. Nobis ſolvi, perire eſt. Proxima enim intuemur: ad ulteriora non proſpicit mens hebes, & quæ ſe corpori addixerit: alioqui fortius finem ſui ſuorumque pateretur, ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortemque per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi; in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti. Itaq; Cato cum ævum animo percurrerit, dicet: Omne humanum genus, quodque eſt, quodque erit, morte damnatum eſt. omnes quæ uſquam rerum potiuntur urbes, quæque alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliquando quæretur, & vario exitii genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia, paxque ad inertiam verſa conſumet,

& magnis opibus exitioſa res luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, aut in ſubitam cavernam conſidentis ſoli lapſus abducet. Quid eſt ergo, quare indigner, aut doleam, ſi exiguo momento publica fata præcedo? magnus animus Deo pareat: & quidquid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur. Aut in meliorem emittitur vitam, lucidius tranquilliuſque inter divina manſurus: aut certe ſine ullo futurus incommodo, naturæ ſuæ remiſcebitur, & revertetur in totum. Non eſt ergo M. Catonis majus bonum honeſta vita, quam mors honeſta: quoniam non intenditur virtus. Idem eſſe dicebat Socrates veritatem & virtutem: quomodo illa non creſcit, ſic nec virtus quidem. habet numeros ſuos, plena eſt. Non eſt itaque quod mireris paria eſſe bona, & quæ ex propoſito ſumenda ſunt, & quæ ſubita res tulit. nam ſi hanc inæqualitatem receperis, ut fortiter torqueri in minoribus bonis numeres, numerabis etiam in malis: & infelicem Socratem dices in carcere, infelicem Catonem vulnera ſua animoſius quam fecerat, retractantem: calamitoſiſſimum omnium Regulum, fidei pœnas etiam hoſtibus ſervatæ pendentem. Atqui nemo hoc dicere, ne ex molliſſimis quidem, auſus eſt. negant enim illum eſſe beatum, ſed tamen negant miſerum. Academici veteres beatum quidem eſſe etiam inter hos cruciatus fatentur, ſed non ad perfectum, nec ad plenum: quod nullo modo poteſt recipi. Niſi beatus eſt, in ſummo bono non eſt. Quod ſummum bonum eſt, ſupra ſe gradum non habet: ſi modo illi virtus ineſt, ſi illam adverſa non minuunt, ſi manet etiam comminuto corpore incolumis. manet autem. Virtutem enim intelligo animoſam & excelſam: quam incitat, quidquid infeſtat. Hunc animum quem ſæpe induunt generoſæ indolis juvenes, quos alicujus ho-

neſtæ rei pulcritudo percuſſit, ut omnia fortuita contemnant, profecto ſapientia infundet, & tradet: perſuadebit unum bonum eſſe quod honeſtum. Hoc nec remitti nec intendi poſſe, non magis quam regulam, qua rectum probari ſolet. quam ſi flectes, quidquid ex illa mutaveris, injuria eſt recti. Idem ergo de virtute dicemus: & hæc recta eſt. flexuram non recipit. rigidari quidem, amplius intendi non poteſt. Hæc de omnibus rebus judicat, de hac nulla. Si rectior ipſa non poteſt fieri, nec quæ ab illa quidem fiunt, alia aliis rectiora ſunt. huic enim neceſſe eſt reſpondeant. ita paria ſunt. Quid ergo? inquis. Iacere in convivio, & torqueri, paria ſunt? Hoc mirum videtur tibi? illud licet magis admireris. Iacere in convivio, malum eſt: torqueri in equuleo, bonum eſt: ſi illud turpiter, hoc honeſte fit. bona iſta aut mala, non efficit materia, ſed virtus. hæc ubicumque apparuit, omnia ejuſdem menſuræ ac pretii ſunt. In oculos nunc mihi manus intentat ille, qui omnium animum æſtimat ex ſuo, quod dicam paria bona eſſe adverſa fortiter portantis, & proſpera honeſte judicantis: quod dicam paria bona eſſe ejus qui triumphat, & ejus qui ante currum vehitur, invictus animo. Non putant enim fieri, quidquid facere non poſſunt: ex infirmitate ſua de virtute ferunt ſententiam. Quid miraris, ſi uri, vulnerari, occidi, alligari juvat, aliquando etiam libet? Luxurioſo frugalitas pœna eſt, pigro ſupplicii loco labor eſt, delicatus miſeretur induſtrii, deſidioſo ſtudere torqueri eſt. Eodem modo hæc, ad quæ omnes imbecilli ſumus, dura atque intoleranda credimus, obliti quam multis tormentum ſit vino carere, aut prima luce excitari. Non iſta difficilia ſunt natura, ſed nos fluidi & enerves. Magno animo de rebus magnis judicandum eſt: alioqui videbitur illarum vitium eſſe quod noſtrum eſt. Sic quædam rectiſſima,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ma, cum in aquam demiſſa ſunt, ſpeciem curvi præfractique viſentibus reddunt. Non tantum quid videas, ſed quemadmodum, refert. animus noſter ad vera perſpicienda caligat. Da mihi adoleſcentem incorruptum, & ingenio vegetum, dicet fortunatiorem ſibi videri, qui omnia rerum adverſarum onera rigida cervice ſuſtollit, qui ſupra fortunam exſtat. Non mirum eſt, in tranquillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliquem, ubi omnes deprimuntur; ibi ſtare, ubi omnes jacent. Quid eſt in tormentis, quid eſt in aliis quæ adverſa appellamus, mali? hoc, ut opinor, ſuccidere mentem, & incurvari, & ſuccumbere: quorum nihil ſapienti viro poteſt evenire. Stat rectus ſub quolibet pondere. nulla illum res minorem facit, nihil illi eorum quæ ferenda ſunt, diſplicet. Nam quidquid cadere in hominem poteſt, in ſe cecidiſſe non queritur. vires ſuas novit: ſcit ſe eſſe oneri ferendo. Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, ſicut ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. Altera eſt irrationalis. hæc mordetur, uritur, dolet: altera rationalis. hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt, & indomita. In hac poſitum eſt ſummum illud hominis bonum. quod antequam impleatur, incerta mentis volutatio eſt: cum vero perfectum eſt, immota illa ſtabilitas eſt. Itaque inchoatus, ad ſumma procedens, cultorque virtutis, etiamſi appropinquat perfecto bono, ſed ei nondum ſummam manum impoſuit, ibi interim ceſſabit, & remittet aliquid ex intentione mentis. nondum enim incerta tranſgreſſus eſt, etiam nunc verſatur in lubrico. beatus vero, & virtutis exactæ, tunc ſe maxime amat, cum fortiſſime expertus eſt: & metuenda ceteris, ſi alicujus honeſti officii pretia ſunt, non tantum fert, ſed amplexatur, multoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

audire mavult, Tanto melior, quam felicior. Venio nunc illo, quo me vocat exſpectatio tua. Ne extra rerum naturam vagari virtus noſtra videatur, & tremet ſapiens, & dolebit, & expalleſcet: hi enim omnes corporis ſenſus ſunt. Vbi ergo eſt origo calamitatis? ubi illud malum verum eſt: illic ſcilicet, ſi iſta animum detrahunt, ſi ad confeſſionem ſervitutis adducunt, ſi illi pœnitentiam ſui faciunt. Sapiens quidem vincit virtute fortunam. At multi profeſſi ſapientiam, leviſſimis nonnunquam minis exterriti ſunt. Hoc loco noſtrum vitium eſt, qui quod dicitur de ſapiente, exigimus & à proficiente. Suadeo adhuc mihi iſta quæ laudo, nondum perſuadeo: etiamſi perſuaſiſſem, nondum tam parata haberem, aut tam exercitata, ut ad omnes caſus procurrerent. Quemadmodum lana quoſdam colores ſemel ducit, quoſdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia cum accepere, protinus præſtant: hæc niſi alte deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit, nihil ex his quæ promiſerat, præſtat. Cito hoc poteſt tradi, & pauciſſimis verbis, unum bonum eſſe virtutem: nullum certe ſine virtute: & ipſam virtutem in parte noſtri meliore, id eſt, rationali poſitam. Quid erit hæc virtus? judicium verum, & immotum: ab hoc enim impetus veniet mentis, ab hoc omnis ſpecies, quæ impetum movet, redigetur ad liquidum. Huic judicio conſentaneum erit, omnia quæ virtute contacta ſunt, & bona judicare, & inter ſe paria. Corporum autem bona corporibus quidem bona ſunt, ſed in totum non ſunt bona. His pretium quidem erit aliquod, ceterum dignitas non erit: magnis inter ſe intervallis diſtabunt, alia majora, alia minora erunt. Et in ipſis ſapientiam ſectantibus magna diſcrimina eſſe, fateamur neceſſe eſt. alius jam in tantum profecit, ut contra fortunam audeat

attol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

attollere oculos, ſed non pertinaciter: cedunt enim nimio ſplendore præſtricti. alius in tantum, ut poſſit cum illa conferre vultum: ſi jam pervenit ad ſummum, & fiduciæ plenus eſt. Imperfecta neceſſe eſt labent, & modo prodant, modo ſublabantur, aut ſuccidant. Sublabentur autem, niſi ire & niti perſeveraverint: ſi quidquam ex ſtudio & fideli intentione laxaverint, retro eundum eſt. Nemo profectum ibi invenit, ubi reliquerat. Inſtemus itaque, & perſeveremus. plus quam profligavimus, reſtat: ſed magna pars eſt profectus, velle proficere. Hujus rei conſcius mihi ſum: volo, & tota mente volo. Te quoque inſtinctum eſſe, & magno ad pulcherrima properare impetu video. Properemus. ita demum vita beneficium erit: alioqui mora eſt, & quidem turpis inter fœda verſantibus. Id agamus, ut noſtrum omne tempus ſit. non erit autem, niſi prius nos noſtri eſſe cœperimus. Quando continget contemnere utramque fortunam? quando continget omnibus oppreſſis affectibus, & ſub arbitrium adductis, hanc vocem emittere? Vici. Quem vicerim, quæris? Non Perſas, nec extrema Medorum, nec ſi quid ultra Dahas bellicoſum jacet: ſed avaritiam, ſed ambitionem, ſed metum mortis, qui victores gentium vicit.

EPIST. LXXII.

Differt petitionem Lucilii. ex occaſione, differri à nobis Boni ſtudium: male. huic uni, omiſſis aliis, vacandum eſt. Nihil incidere, quod impediat, Sapienti quidem: aliqua Proficienti. Diſcrimen inter utroſque. Externa nec addere, nec demere Sapienti, ſemper ſe contento.

QVod quæris à me, liquebat mihi; ſi remeditari poſſem: ſed diu non retentavi memoriam meam. Itaque non facile me ſequitur. quod evenit libris ſitu cohærentibus, hoc eveniſſe mihi

ſentio: explicandus eſt animus, & quæcumque apud illum depoſita ſunt, ſubinde excuti debent, ut parata ſint quoties uſus exegerit. Ergo hoc in præſentia differamus: multum enim operæ, multum diligentiæ poſcit. Cum primum longiorem eodem loco ſperavero moram, tunc iſtud in manus ſumam. Quædam enim ſunt, quæ poſſis & in ciſio ſcribere: quædam lectum, & otium, & ſecretum deſiderant. nihilominus his quoque occupatis diebus agatur aliquid, & quidem totis. nunquam enim non ſuccedent occupationes novæ. ſerimus illas: itaque ex una exeunt plures: deinde ipſi nobis dilationem damus. Cum hoc peregero, toto animo incumbam: & ſi hanc rem moleſtam compoſuero, ſtudio me dabo. Non cum vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus, cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiam ſi à pueritia uſque ad longiſſimos humani ævi terminos vita protenditur. Non multum refert, utrum omittas philoſophiam, an intermittas. non enim ubi interrupta eſt manet, ſed eorum more, quæ intenta diſſiliunt, uſque ad initia ſua recurrit, quod à continuatione diſceſſit. Reſiſtendum eſt occupationibus: nec explicandæ, ſed ſubmovendæ ſunt. tempus quidem nullum eſt parum idoneum ſtudio ſalutari. Atqui multi inter illa non ſtudent, propter quæ ſtudendum. Incidet aliquid quod impediat? non equidem eum, cujus animus in omni negotio lætus atque alacer eſt. Imperfectis adhuc interſcinditur lætitia: ſapienti vero contexitur gaudium, nulla rumpitur cauſſa, nulla fortuna: ſemper & ubique tranquillum eſt. Non enim ex alieno pendet, nec favorem fortunæ, aut hominis exſpectat: domeſtica illi felicitas eſt. exiret ex animo, ſi intraret. ibi naſcitur. Aliquando extrinſecus, quo admoneatur mortalitatis, intervenit: ſed id leve, & quod ſummam cutem ſtringat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

gat. Aliquo, inquam, incommodo afflatur: maximum ejus illud bonum, eſt fixum. Ita dico, extrinſecus aliqua ſunt incommoda, velut in corpore interdum robuſto ſolidoque, eruptiones quædam puſtularum, & ulcuſcula: nullum in alto malum eſt. Hoc, inquam, intereſt inter conſummatæ ſapientiæ virum, & alium procedentis, quod inter ſanum, & ex morbo gravi ac diutino emergentem. cui ſanitatis loco eſt, levior acceſſio. Hic, niſi attendit, ſubinde gravatur, & in eadem revolvitur. Sapiens recidere non poteſt, ne incidere quidem amplius. Corpori enim ad tempus bona valetudo eſt: quam medicus etiam ſi reddidit, non præſtat. ſæpe ad eumdem quem advocaverat, excitatur: animus ſemel in totum ſanatur. Dicam quomodo intelligas ſanum. ſi ſe ipſe contentus eſt, ſi confidit ſibi; ſi ſcit, omnia vota mortalium, omnia beneficia quæ dantur petunturque, nullum in beata vita habere momentum. Nam cui quid accedere poteſt, id imperfectum eſt: cui quid abſcedere poteſt, id imperpetuum eſt. cujus perpetua futura lætitia eſt, is ſuo gaudeat. Omnia autem quibus vulgus inhiat, ultro citroque fluunt. Nihil dat fortuna mancipio: ſed hæc quoque fortuita tunc delectant, cum illa ratio temperavit ac miſcuit. hæc eſt etiam quæ externa commendet, quorum avidus uſus ingratus eſt. Solebat Attalus hac imagine uti: Vidiſti aliquando canem miſſa à domino fruſta panis aut carnis aperto ore captantem? quidquid excepit, protinus integrum devorat, & ſemper ad ſpem futuri hiat. Idem evenit nobis. quidquid exſpectantibus fortuna projecit, id ſine ulla voluptate demittimus, ſtatim ad rapinam alterius erecti & attenti. Hoc ſapienti non evenit: plenus eſt. etiam ſi quid obvenit, ſecure excipit, ac reponit. lætitia fruitur maxima, continua, ſua. Habet aliquis bonam voluptatem, habet profectum, ſed cui multum deſit à ſummo? hic

deprimitur alternis, & extollitur, ac modo in cælum allevatur, modo defertur ad terram. Imperitis ac rudibus, nullus præcipitationis finis eſt: in Epicureum illud chaos decidunt inane, ſine termino. Adhuc eſt genus tertium eorum qui ſapientiæ alludunt: quam non quidem contigerunt, in conſpectu tamen, &, ut ita dicam, ſub ictu habent: hi non concutiuntur; ne defluunt quidem: nondum in ſicco, jam in portu ſunt. Ergo cum tam magna ſint inter ſummos imoſque diſcrimina, cum medios quoque ſequatur fructus ſuus, ſequatur ingens periculum ad deteriora redeundi: non debemus occupationibus indulgere. excludendæ ſunt: ſi ſemel intraverint, in locum ſuum alias ſubſtituent. Principiis illarum obſtemus. melius non incipient, quam deſinent.

EPIST. LXXIII.

Philoſophos non eſſe contumaces Parere magis, & amare Principes, quam illos ambitioſos, aut Palatinos. Nam iſti appetunt, invident, ſemper inquieti, & ſæpe irati. Illi autem, amant, quia in quiete ſub iis ſunt; & tales ſunt, id eſt, bonarum mercium pleni. Imputant etiam hoc beneficium, etſi pluribus contingat. Hortatur deinde aſſurgere ad Virtutem, id eſt, Deum. Nam Sapientem (Stoica ſuperbia) vel illi parem.

ERrare mihi videntur, qui exiſtimant, philoſophiæ fideliter deditos, contumaces eſſe ac refractarios, & contemptores magiſtratuum ac regum, eorumve per quos publica adminiſtrantur. E contrario enim, nulli adverſus illos gratiores ſunt: nec immerito. nullis enim plus præſtant, quam quibus frui tranquillo otio licet. Itaque hi, quibus ad propoſitum bene vivendi aditum confert ſecuritas publica, neceſſe eſt auctorem hujus boni, ut parentem colant: multo quidem magis, quam illi inquieti, & in medio poſiti; qui multa principibus debent,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

debent, ſed multa & imputant: quibus nunquam tam plene occurrere ulla liberalitas poteſt, ut cupiditates illorum quæ creſcunt, dum implentur, exſatiet. Quiſquis autem de accipiendo cogitat, oblitus accepti eſt. nec ullum habet malum cupiditas majus, quam quod ingrata eſt. Adjice nunc, quod nemo eorum qui in republica verſantur, quos vincat, ſed à quibus vincatur, adſpicit: & illis non tam jucundum eſt, multos poſt ſe videre, quam grave, aliquem ante ſe. Habet hoc vitium omnis ambitio: non reſpicit. Nec ambitio tantum inſtabilis eſt, verum cupiditas omnis: quia incipit ſemper à fine. At ille vir ſincerus ac purus, qui reliquit & curiam, & forum, & omnem adminiſtrationem reip. ut ad ampliora ſecederet, diligit eos per quos hoc ei facere tuto licet, ſoluſq; illis gratuitum teſtimonium reddit, & magnam rem neſcientibus debet. Quemadmodum præceptores ſuos veneratur ac ſuſpicit, quorum beneficio illis ſe vitiis exuit: ſic & his, ſub quorum tutela poſitus exercet artes bonas. Verum alios quoque rex viribus ſuis protegit. quis negat? Sed quemadmodum Neptuno plus debere ſe judicat, ex his qui eadem tranquillitate uſi ſunt, qui plura & pretioſiora illo mari vexit: & animoſius à mercatore, quam à vectore ſolvitur votum: & ex ipſis mercatoribus effuſius gratus eſt, qui odores ac purpuras & auro penſanda portabat, quam qui viliſſima quæque & ſaburræ loco futura congeſſerat: ſic hujus pacis beneficium ad omnes pertinentis, altius ad eos pervenit, qui illa bene utuntur. multi enim ſunt ex his togatis, quibus pax operoſior bello eſt. An idem exiſtimas pro pace debere eos, qui illam ebrietati aut libidini impendunt, aut aliis vitiis, quæ vel bello rumpenda ſunt? niſi forte tam iniquum putas eſſe ſapientem, ut nihil viritim ſe debere pro communibus bonis judicet. Soli lunæque plurimum debeo: & non uni

mihi oriuntur. anno, temperantique annum Deo, privatim obligatus ſum: quamvis nihil in meum honorem deſcripta ſint. Stulta avaritia mortalium poſſeſſionem proprietatemque diſcernit, nec quidquam ſuum credit eſſe, quod publicum eſt: at ille ſapiens nihil judicat ſuum magis, quam cujus illi cum humano genere conſortium eſt. Nec enim eſſent iſta communia, niſi pars illorum pertineret ad ſingulos. ſocium efficit, etiam quod ex minima portione commune eſt. Adjice nunc, quod magna & vera bona non ſic dividuntur, ut exiguum in ſingulos cadat: ad unumquemque tota perveniunt. Ex congiario tantum ferunt homines, quantum in capita promiſſum eſt: epulum & viſceratio, & ſi quid aliud capitur manu, diſcedit in partes: at hæc individua bona, pax, & libertas, tam omnium tota, quam ſingulorum ſunt. Cogitat itaque ſapiens, per quem ſibi horum uſus fructuſque contingat, per quem non ad arma illum, nec ad ſervandas vigilias, nec ad tuenda mœnia, & multiplex belli tributum publica neceſſitas vocet: agitque gubernatori ſuo gratias. Hoc docet philoſophia præcipue, bene debere beneficia, bene ſolvere. interdum autem ſolutio eſt ipſa confeſſio. Confitebitur ergo multum ſe debere ei, cujus adminiſtratione ac providentia contingit illi pingue otium, & arbitrium ſui temporis, & imperturbata publicis occupationibus quies.

O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper Deus. —

Si illa quoque otia multum auctori ſuo debent, quorum munus hoc maximum eſt:

Ille meas errare boves (ut cernis) & ipſum
Ludere quæ vellem, calamo permiſit agreſti:

quanti æſtimamus hoc otium, quod inter deos agitur, quod deos facit? Ita dico, Lucili, & te in cælum compendiario voco. Solebat Sextius dicere,

Iovem

Iovem plus non poſſe quam bonum virum. Plura Iupiter habet, quæ præſtet hominibus: ſed inter duos bonos non eſt melior, qui locupletior. non magis, quam inter duos, quibus par ſcientia regendi gubernaculum eſt, meliorem dixeris, cui majus ſpecioſiuſque navigium eſt. Iupiter quo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt. Sapiens nihilo ſe minoris æſtimat, quod virtutes ejus ſpatio breviore clauduntur. Quemadmodum ex duobus ſapientibus, qui ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pauciores annos terminata virtus eſt: ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiam ſi vincit ætate. non eſt virtus major, quæ longior. Iupiter omnia habet: ſed nempe aliis tradidit habenda. ad ipſum hic unus uſus pertinet, quod utendi etiam omnibus cauſſa eſt: ſapiens tam æquo animo omnia apud alios videt, contemnitque, quam Iupiter. & hoc ſe magis ſuſpicit, quod Iupiter uti illis non poteſt, ſapiens non vult. Credamus itaque Sextio, monſtranti pulcherrimum iter, & clamanti, Hac itur ad aſtra: hac, ſecundum frugalitatem; hac, ſecundum temperantiam; hac, ſecundum fortitudinem. Non ſunt dii faſtidioſi, non invidi: admittunt, & aſcendentibus manum porrigunt. Miraris hominem ad deos ire? Deus ad homines venit, imo (quod propius eſt) in homines venit. Nulla ſine Deo mens bona eſt. Semina in corporibus humanis divina diſperſa ſunt. quæ ſi bonus cultor excipit, ſimilia origini prodeunt, & paria his ex quibus orta ſunt ſurgunt: ſi malus, non aliter quam humus ſterilis ac paluſtris, necat, ac deinde curat purgamenta pro frugibus.

EPIST. LXXIV.

O pulcra, ô honeſta Epiſtola! & de ipſo Honeſto. unum illud re Bonum eſſe: cetera, opinione. Qui tuto, qui ſecuro volet vivere, ſic ſentiat. Quid etiam?

ſcutum in omnia fortuita promptum habeat, Deum ſequi. Objectiunculis quibuſdam deinde reſpondet: poſtremo, vitam beatam, ut circulum eſſe; in parvo, in magno, perfectam: nihil addi, nihil detrahi ab Externis. Iterandum eſt, ô pulcra, ô honeſta! qui mentem talem habes, fruere.

EPiſtola tua delectavit me, & marcentem excitavit: memoriam quoque meam, quæ jam mihi ſegnis ac lenta eſt, evocavit. Quid ni tu, mi Lucili, maximum putes inſtrumentum beatæ vitæ hanc perſuaſionem, unum bonum eſſe, quod honeſtum eſt? Qui omne bonum honeſto circumſcripſit, intra ſe felix eſt. nam qui alia bona judicat, in fortunæ venit poteſtatem, alieni arbitrii fit. Hic amiſſis liberis mœſtus, hic ſolicitus ægris, hic turpibus & aliquam paſſis infamiam triſtis. illum videbis alienæ uxoris amore cruciari, illum ſuæ. Non deerit, quem repulſa diſtorqueat: erunt, quos honor ipſe vexet. Illa vero maxima eſt ex omni mortalium populo turba miſerorum, quam exſpectatio mortis exagitat, undique impendens. nihil enim eſt, unde non ſubeat. Itaque ut in hoſtili regione verſantibus, huc & illuc circumſpiciendum eſt, & ad omnem ſtrepitum circumagenda cervix: niſi hic timor è pectore ejectus eſt, palpitantibus præcordiis vivitur. Occurrent acti in exſilium, & evoluti bonis: occurrent (quod genus egeſtatis graviſſimum eſt) in divitiis inopes: occurrent naufragi, ſimiliave naufragis paſſi, quos aut popularis ira, aut invidia, perniciosum optimis telum, inopinantes ſecuroſque disjecit, procellæ more, quæ in ipſa ſereni fiducia ſolet emergere; aut fulminis ſubiti, ad cujus ictum etiam vicina tremuerunt. Nam ut illic quiſquis ab igne propior ſtetit, percuſſo ſimilis obſtupuit: ſic in his per aliquam vim accidentibus, unum calamitas

mitas opprimit, ceteros metus: paremque paſſis triſtitiam facit, pati poſſe. Omnium animos mala aliena ac repentina ſollicitant. Quemadmodum aves, etiam inanis fundæ ſonus territat : ita nos non ad ictum tantum exagitamur, ſed ad crepitum. Non poteſt ergo quiſquam beatus eſſe , qui huic ſe opinioni credidit. non enim beatum eſt, niſi quod intrepidum. inter ſuſpecta male vivitur. Quiſquis ſe multum fortuitis dedit , ingentem ſibi materiam perturbationis , & inexplicabilem fecit : una hæc via eſt ad tuta vadenti , & externa deſpicere , & honeſto contentum eſſe. Nam qui aliquid virtute melius putat , aut ullum præter illam bonum ; ad hæc quæ à fortuna ſparguntur, ſinum expandit, & ſolicitus miſſilia ejus exſpectat. Hanc imaginem animo tuo propone , ludos facere fortunam , & in hunc mortalium cœtum honores, divitias, gratiam excutere : quorum alia inter diripientium manus ſciſſa ſunt , alia infida ſocietate diviſa, alia magno detrimento eorum , in quos devenerant , prenſa : ex quibus quædam aliud agentibus inciderunt , quædam quia nimis captabantur , amiſſa, & dum avide rapiuntur, excuſſa ſunt. Nulli vero, etiam cui rapina feliciter ceſſit, gaudium rapti duravit in poſterum. Itaque prudentiſſimus quiſque, cum primum induci videt munuſcula , à theatro fugit, & ſcit magno parva conſtare. Nemo manum conſerit cum recedente, nemo exeuntem ferit: circa præmium rixa eſt. Idem in his evenit, quæ fortuna deſuper jactat. æſtuamus miſeri, diſtringimur, multas habere cupimus manus: modo in hunc, modo in illum reſpicimus: nimis tarde nobis mitti videntur, quæ cupiditates noſtras irritant, ad paucos perventura , exſpectata omnibus. Ire obviam cadentibus cupimus : gaudemus ſi quid invaſimus : invidentque alii, quos ſpes vana deluſit. vilem prædam magno aliquo incommodo luimus , aut inde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

fallimur. Secedamus itaque ab iſtis ludis, & demus raptoribus locum. Illi ſpectent bona iſta pendentia, & ipſi magis pendeant. Quicumque beatus eſſe conſtituit, unum eſſe bonum putet, quod honeſtum eſt. Nam ſi ullum aliud exiſtimat, primum male de providentia judicat: quia multa incommoda juſtis viris accidunt: & quia quidquid nobis dedit, breve eſt & exiguum, ſi compares mundi totius ævo. Ex hac deploratione naſcitur, ut ingrati divinorum interpretes ſimus. querimur, quod non ſemper, & quod pauca nobis, & incerta, & abitura contingant. Inde eſt quod nec vivere, nec mori volumus. vitæ nos odium tenet, timor mortis. Nutat omne conſilium, nec implere nos ulla felicitas poteſt. Cauſſa autem eſt, quod non pervenimus ad illud bonum immenſum & inſuperabile, ubi neceſſe eſt reſiſtat voluntas noſtra, quia ultra ſummum non eſt locus. Quæris, quare virtus nullo egeat? præſentibus gaudet, non concupiſcit abſentia: nihil non illi magnum eſt, quia ſatis. Ab hoc diſcede judicio: non pietas conſtabit, non fides: multa utramque præſtare cupienti patienda ſunt, ex his quæ mala appellantur: multa impendenda ſunt ex his, quibus indulgemus tanquam bonis. Perit fortitudo, quæ periculum facere debet ſui: perit magnanimitas, quæ non poteſt eminere, niſi omnia velut minuta contempſerit, quæ pro maximis vulgus optat: perit gratia, & relatio gratiæ æſtimatur labor, ſi quidquam pretioſius fide novimus, ſi non optima ſpectamus. Sed ut illa prætercam, aut iſta bona non ſunt quæ vocantur, aut homo felicior Deo eſt. quoniam quidem quæ parata nobis ſunt, non habet in uſu Deus: nec enim libido ad illum, nec epularum lautitia, nec opes, nec quidquam ex his hominem ineſcantibus, & vili voluptate ducentibus, pertinet. Ergo aut, quod incredibile eſt, bona Deo deſunt; aut hoc ipſum ar-

gumen

gumentum eſt, bona non eſſe quæ Deo deſunt. Adjice, quod multa quæ bona videri volunt, animalibus quam homini pleniora contingant. Illa cibo avidius utuntur: Venere non æque fatigantur: virium illis major eſt & æquabilior firmitas. ſequitur ut multo feliciora ſint homine. Nam ſine nequitia, ſine fraudibus degunt; fruuntur voluptatibus, quas & magis capiunt, & ex facili, ſine ullo pudoris aut pœnitentiæ metu. Conſidera tu itaque, an id bonum vocandum ſit, quo Deus ab homine vincitur. Summum bonum in animo conſtituamus. obſoleſcit, ſi ab optima noſtri parte ad peſſimam tranſit, & transfertur ad ſenſus, qui agiliores ſunt animalibus mutis. Non eſt ſumma felicitatis noſtræ in carne ponenda. Bona illa ſunt vera, quæ ratio dat: ſolida ac ſempiterna, quæ cadere non poſſunt, nec decreſcere quidem aut minui. cetera opinione bona ſunt: & nomen quidem habent commune cum veris, proprietas in illis boni non eſt. Itaque commoda vocentur, & (ut noſtra lingua loquar) producta: ceterum ſciamus mancipia noſtra eſſe, non partes; & ſint apud nos, ſed ita ut meminerimus extra nos eſſe. Etiam ſi apud nos ſint, inter ſubjecta & humilia numerentur, propter quæ nemo ſe attollere debeat. quid enim ſtultius, quam aliquem eo ſibi placere, quod ipſe non fecit? Omnia iſta nobis accedant, non hæreant: ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant. Vtamur illis, non gloriemur: & utamur parce, tanquam depoſitis apud nos, & abituris. Quiſquis illa ſine ratione poſſedit, non diu tenuit. ipſa enim felicitas ſe niſi temperat, premit: ſi fugaciſſimis bonis credidit, cito deſeritur; & ut non deſeratur, affligitur. Paucis deponere felicitatem molliter licuit: ceteri, cum his inter quæ eminuere, labuntur, & illos degravant ipſa quæ extulerant. Ideo adhibebitur prudentia, quæ modum illis ac parſimo-

niam

niam imponat. quoniam quidem licentia opes ſuas præcipitat, atque urget: nec unquam immodica durarunt, niſi illa moderatrix ratio compeſcuit. Hoc multarum tibi urbium oſtendet eventus, quarum in ipſo flore luxurioſa imperia ceciderunt, & quidquid virtute erat partum, intemperantia corruit. Adverſus hos caſus muniendi ſumus. nullus autem contra fortunam inexpugnabilis murus eſt: intus inſtruamur. Si illa pars tuta eſt, pulſari homo poteſt, capi non poteſt. Quod ſit hoc inſtrumentum, ſcire deſideras? nihil indignetur ſibi accidere, ſciatque, illa ipſa quibus lædi videtur, ad conſervationem univerſi pertinere, & ex his eſſe, quæ curſum mundi officiumque conſummant. Placeat homini, quidquid Deo placuit: ob hoc ſeipſum ſuaque miretur, quod non poteſt vinci, quod mala ipſa ſub ſe tenet, quod ratione, qua valentius nihil eſt, caſum doloremque & injuriam ſubigit. Ama rationem: hujus te amor contra duriſſima armabit. Catulorum amor in venabula impingit feras, quas feritas & inconſultus impetus præſtat indomitas: juvenilia nonnunquam ingenia cupido gloriæ in contemptum tam ferri, quam ignium, miſit: ſpecies quoſdam, atque umbra virtutis, in mortem voluntariam trudit. quanto his omnibus fortior ratio eſt, quanto conſtantior, tanto vehementior per metus ipſos & pericula exibit. Nihil agitis, inquit, quod negatis ullum eſſe aliud ab honeſto bonum. non faciet vos hæc munitio tutos à fortuna, & immunes. Dicitis enim, inter bona eſſe liberos pios, & bene moratam patriam, & parentes bonos. horum pericula non poteſtis ſpectare ſecuri; perturbabit vos obſidio patriæ, liberorum mors, parentum ſervitus. Quid adverſus hos pro nobis reſponderi ſoleat, ponam: deinde tunc adjiciam, quid præterea reſpondendum putem. Alia conditio eſt in his, quæ ablata in locum ſuum aliquid incommodi ſubſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſubſtituunt: tanquam bona valetudo vitiata, in malam transfertur: acies oculorum exſtincta, cæcitate nos afficit: non tantum velocitas perit poplitibus inciſis, ſed debilitas pro illa ſubit. Hoc periculum non eſt in his, quæ paulo ante retulimus. quare? ſi amicum bonum amiſi, non eſt mihi pro illo perfidia patienda: nec ſi bonos liberos extuli, in illorum locum impietas ſuccedit. Deinde non amicorum ille, aut liberorum interitus, ſed corporum eſt. Bonum autem uno modo perit, ſi in malum tranſit, quod natura non patitur: quia omnis virtus & opus omne virtutis incorruptum manet. Deinde, etiam ſi amici perierunt, etiam ſi probati reſpondenteſque voto patris liberi: eſt quod illorum expleat locum. Quid ſit, quæris? quod illos bonos fecerat, virtus. Hæc nihil vacare patitur loci: totum animum tenet, deſiderium omnium tollit: ſola ſatis eſt. Omnium enim bonorum vis & origo in ipſa eſt. Quid refert, an aqua decurrens intercipiatur atque abeat, ſi fons ex quo fluxerat, ſalvus eſt? Non dices vitam juſtiorem ſalvis liberis, quam amiſſis, nec ordinatiorem, nec prudentiorem, nec honeſtiorem: ergo nec meliorem quidem. Non facit collectio amicorum ſapientiorem, non facit ſtultiorem detractio? ergo nec beatiorem, aut miſeriorem. quamdiu ſalva fuerit virtus, non ſenties quid abſceſſerit. Quid ergo? non eſt beatior & amicorum & liberorum turba ſuccinctus? Quid ni non ſit? Summum enim bonum nec infringitur, nec augetur: in ſuo modo permanet: utcumque fortuna ſe geſſit, ſive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, quamvis ætatis diverſa ſit. Vtrum majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licet alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & in eum in quo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in ea-

dem

dem uterque forma fuit. Quod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, quam contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in quantum voles corripe, & in unum diem coge: æque honeſta eſt. modo latius virtus funditur, regna, urbes, provincias temperat, fert leges, colit amicitias, inter propinquos liberoſque diſpenſat officia: modo arcto fine circumdatur paupertatis, exſilii, orbitatis: non tamen minor eſt, ſi ex altiore faſtigio in privatum, ex regio in humilem ſubducitur, ex publico & ſpatioſo jure in anguſtias domus, vel anguli coit. Æque magna eſt, etiam ſi in ſe receſſit, undique excluſa. nihilominus enim magni ſpiritus eſt & erecti, exactæ prudentiæ, indeclinabilis juſtitiæ. Ergo æque beata eſt: beatum enim illud in uno loco poſitum eſt, in ipſa mente, ſtabile, grande, tranquillum: quod ſine ſcientia divinorum humanorumque non poteſt effici. Sequitur illud, quod me reſponſurum eſſe dicebam: Non affligitur ſapiens liberorum amiſſione, non amicorum. eodem enim animo fert illorum mortem, quo ſuam exſpectat. non magis hanc timet, quam illam dolet. Virtus enim convenientia conſtat: omnia opera ejus cum ipſa concordant, & congruunt: hæc concordia perit, ſi animus, quem excelſum oportet eſſe, luctu aut deſiderio ſubmittitur. Inhoneſta eſt omnis trepidatio & ſolicitudo, & in ullo actu pigritia. Honeſtum enim ſecurum & expeditum eſt, interritum eſt, in procinctu ſtat. Quid ergo? non aliquid perturbationi ſimile patietur? non & color ejus mutabitur, & vultus agitabitur, & artus refrigeſcent? & quidquid aliud, non ex imperio animi, ſed inconſulto quodam naturæ impetu geritur? Fateor: ſed permanebit illi perſuaſio eadem: nihil illorum malum eſſe, nec dignum, ad quod mens ſana deficiat. Omnia quæ facien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

facienda erunt, audacter facit & prompte. Hoc enim ſtultitiæ proprium quis non dixerit, ignave & contumaciter facere quæ facit, & alio corpus impellere, alio animum, diſtrahique inter diverſiſſimos motus? Iam propter illa ipſa, quibus extollit ſe miraturque, contempta eſt, & ne illa quidem quibus gloriatur, libenter facit. Si vero aliquod timetur malum, eo perinde, dum exſpectatur, quaſi veniſſet urgetur: & quidquid ne patiatur timet, jam metu patitur. Quemadmodum in corporibus futuri languoris ſigna præcurrunt: quædam enim ſegnitia nervis ineſt, & ſine labore ullo laſſitudo & oſcitatio & horror membra percurrens: ſic infirmus animus, multo ante quam opprimatur malis, quatitur. præſumit illa, & ante tempus cadit. Quid dementius autem, quam angi futuris, nec ſe tormento reſervare, ſed accerſere ſibi miſerias, & admovere: quas optimum eſt differre, ſi diſcutere non poſſis? Vis ſcire, futuro neminem debere torqueri? quicumque audierit poſt quinquageſimum annum ſibi patienda ſupplicia, non perturbatur, niſi ſi medium ſpatium tranſilierit, & ſe in illam ſæculo poſt futuram ſolicitudinem immiſerit. Eodem modo fit, ut animos libenter ægros, & captantes cauſſas doloris, vetera atque obliterata contriſtent. & quæ præterierunt, & quæ futura ſunt, abſunt: neutra ſentimus. non eſt autem, niſi ex eo quod ſentias, dolor.

EPIST. LXXV.

Philoſophiam verba non captare, nec tamen ingenio aut eloquio renuntiare. Præcipuum eſt, ſit vita ut ſermo. Deinde, tentemus progredi: quoniam per gradus aſcenditur, & ſunt tres Proficientium claſſes.

MInus tibi accuratas à me epiſtolas mitti quereris. quis enim accurate loquitur, niſi qui vult putide loqui? Qualis ſermo meus eſſet, ſi una ſederemus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

remus,aut ambularemus; illaboratus & facilis:tales eſſe Epiſtolas meas volo,quæ nihil habeant accerſitum, nec fictum. Si fieri poſſet,quid ſentiam, oſtendere quam loqui mallem. Etiam ſi diſputarem, nec ſupploderem pedem, nec manum jactarem, nec attollerem vocem: ſed iſta oratoribus reliquiſſem, contentus ſenſus meos ad te pertuliſſe, quos nec exornaſſem, nec abjeciſſem. hoc unum plane tibi approbare vellem, omnia me illa ſentire quæ dicerem: nec tantum ſentire,ſed amare. Aliter homines amicam,aliter liberos oſculantur: tamen in hoc quoque amplexu tam ſancto & moderato, ſatis apparet affectus. Non mehercules jejuna eſſe & arida volo, quæ de rebus tam magnis dicentur: neque enim philoſophia ingenio renuntiat: multum tamen operæ impendi verbis non oportet. Hæc ſit propoſiti noſtri ſumma: quod ſentimus, loquamur; quod loquimur, ſentiamus. Concordet ſermo cum vita. ille promiſſum ſuum implevit, qui & cum videas illum, & cum audias, idem eſt. Videbimus qualis ſit, quantus: unus ſit. Non delectent verba noſtra, ſed proſint. Si tamen contingere eloquentia non ſolicito poteſt, aut ſi parata eſt,aut parvo conſtat,aſſit,& res pulcherrimas proſequatur. Sit talis,ut res potius quam ſe oſtendat. Aliæ artes,ad ingenium totæ pertinent: hic animi negotium agitur. Non quærit æger medicum eloquentem,ſed ſanantem:ſed ſi ita competit,ut idem ille qui ſanare poteſt, compte de his quæ facienda ſunt diſſerat,boni conſulet: non tamen erit,quare gratuletur ſibi, quod inciderit in medicum etiam diſertum. hoc enim tale eſt,quale ſi peritus gubernator etiam formoſus eſt.Quid aures meas ſcalpis? quid oblectas? aliud agitur. urendus,ſecandus,abſtinendus ſum. Ad hæc adhibitus es: curare debes morbum veterem, gravem, publicum. Tantum negotii habes, quantum in peſtilentia medicus:

circa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

circa verba occupatus es?jamdudum gaude,ſi ſuffi-
cis rebus. Quando multa diſces? quando quæ di-
diceris affiges tibi, ita ut excidere non poſſint?
quando illa experieris?Non enim ut cetera memo-
riæ tradidiſſe ſatis eſt: in opere tentanda ſunt.Non
eſt beatus qui ſcit illa,ſed qui facit.Quid ergo?infra
illum nulli gradus ſunt?ſtatim ab ſapientia præceps
eſt? Non exiſtimo. Nam qui proficit, in numero
quidem ſtultorum eſt, magno tamen intervallo ab
illis diducitur:inter ipſos quoque proficientes ſunt
magna diſcrimina. In tres claſſes (ut quibuſdam
placet) dividuntur:primi ſunt qui ſapientiam non-
dum habent, ſed jam in vicinia ejus conſtiterunt.
tamen etiam quod prope eſt,extra eſt. Qui ſint hi,
quæris?qui omnes jam affectus ac vitia poſuerunt:
quæ erant complectenda, didicerunt: ſed illis ad-
huc inexperta fiducia eſt. bonum ſuum nondum
in uſu habent. Iam tamen in illa quæ fugerunt,re-
cidere non poſſunt: jam ibi ſunt, unde non eſt re-
tro lapſus: ſed hoc illis de ſe nondum liquet, &
quod in quadam epiſtola ſcripſiſſe me memini,
ſcire ſe neſciunt. Iam contigit illis bono ſuo frui,
nondum confidere.Quidam hoc proficientium ge-
nus, de quo locutus ſum, ita complectuntur, ut
illos dicant jam effugiſſe morbos animi, affectus
nondum, & adhuc in lubrico ſtare: quia nemo ſit
extra periculum malitiæ, niſi qui totam eam ex-
cuſſit. nemo autem illam excuſſit, niſi qui pro illa
ſapientiam aſſumpſit.Quid inter morbos animi in-
terſit & affectus, ſæpe jam dixi: nunc quoque te
admonebo. Morbi ſunt inveterata vitia,& dura:ut
avaritia,ut ambitio nimia:poſtquam hæc animum
implicuerunt,& perpetua eſſe mala ejus cœperunt.
Vt breviter finiam, morbus eſt judicium in pravo
pertinax, tanquam valde expetenda ſint,quæ levi-
ter expetenda ſunt. vel, ſi mavis, ita finiamus: ni-
mis imminere leviter petendis,vel ex toto non pe-
tendis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tendis, aut in magno pretio habere in aliquo habenda, vel in nullo. Affectus, ſunt motus animi improbabiles, ſubiti & concitati: qui frequentes neglectique, fecere morbum. ſicut diſtillatio una, nec adhuc in morem adducta tuſſim facit; aſſidua & vetus, phthiſin. Itaque qui plurimum profecere, extra morbos ſunt: affectus adhuc ſentiunt, perfecto proximi. Secundum genus eſt eorum, qui & maxima animi mala & affectus depoſuerunt, ſed ita ut non ſit illis ſecuritatis ſuæ certa poſſeſſio: poſſunt enim in eadem relabi. Tertium illud genus extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia. effugit avaritiam; ſed iram adhuc ſentit. jam non ſollicitatur libidine; ſed habet etiamnum ambitionem. jam non concupiſcit; ſed adhuc timet. & in ipſo metu ad quædam ſatis firmus eſt, quibusdam cedit: mortem contemnit, dolorem reformidat. De hoc loco aliquid cogitemus: bene nobiſcum agetur, ſi in hunc admittimur numerum. Magna felicitate naturæ, magnaque & aſſidua intentione ſtudii, ſecundus occupatur gradus: ſed nec hic quidem contemnendus eſt color tertius. Cogita, quantum circa te videas malorum: adſpice, quam nullum ſit nefas ſine exemplo, quantum quotidie nequitia proficiat, quantum publice privatimque peccetur: intelliges ſatis nos conſequi, ſi inter peſſimos non ſumus. Ego vero, inquis, ſpero me poſſe & amplioris ordinis fieri. Optarim hoc nobis magis, quam promiſerim. præoccupati ſumus: ad virtutem contendimus, inter vitia diſtricti: pudet dicere, honeſta colimus, quantum vacat. At quam grande præmium nos exſpectat, ſi occupationes noſtras, & mala tenaciſſima, abrumpimus? Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec deos: ſciemus mortem malum non eſſe, deos malos non eſſe. Tam imbecillum eſt, quod nocet,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quam cui nocetur: optima vi noxia carent. Exſpectant nos, ſi ex hac aliquando fæce in illud evadimus ſublime & excelſum, tranquillitas animi, & expulſis erroribus abſoluta libertas. Quæris, quæ ſit iſta? non homines timere, non deos: nec turpia velle, nec nimia: in ſeipſum habere maximam poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt, ſuum fieri.

EPIST. LXXVI.

Philoſophum ſe audire, & ſcholam adire. Conqueritur de hominum incuria vel ignavia, qui alia diſcunt, philoſophari negligunt. Ne tu ſic, ô Lucili. propera, & Bonum diſce. quod Bonum? unum illud, Honeſtum. Et iterum argumentis evincit, tale eſſe; alia non eſſe. Laudabilis & ſapiens Epiſtola.

INimicitias mihi denuntias, ſi quidquam ex his quæ quotidie facio, ignoraveris. Vide quam ſimpliciter tecum vivam: hoc quoque tibi committam. Philoſophum audio, & quidem quintum jam diem habeo, ex quo in ſcholam eo, & ab octava diſputantem audio. Bona, inquis, ætate. Quid ni bona? quid autem ſtultius, quam quia diu non didiceris, non diſcere? Quid ergo? idem faciam, quod troſſuli & juvenes? Bene mecum agitur, ſi hoc unum ſenectutem meam dedecet. Omnis ætatis homines hæc ſchola admittit: in hac ſeneſcamus, hanc ut juvenes ſequamur. In theatrum ſenex ibo, & in circum deferar, & nullum par ſine me depugnabit. Ad philoſophum ire erubeſcam? Tam diu diſcendum eſt, quam diu neſcias, &, ſi proverbio credimus, quam diu vivas. Nec ulli hoc rei magis convenit, quam huic: tam diu diſcendum eſt quemadmodum vivas, quam diu vivis. Ego tamen hic aliquid & doceo. Quæris quid doceam? etiam ſeni eſſe diſcendum. Pudet autem me generis humani, quoties ſcholam intravi. Præter ipſum theatrum Neapolitanorum (ut ſcis) tranſeundum eſt, Metronactis petentibus

domum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

domum. Illud quidem factum eſt: & hoc ingenti ſtudio, quis ſit pithaules bonus, judicatur: habet tibicen quoque Græcus & præco concurſum. At in illo loco, in quo vir bonus quæritur, in quo vir bonus diſcitur, pauciſſimi ſedent: & hi pleriſque videntur nihil boni negotii habere, quod agant: inepti & inertes vocantur. Mihi contingat iſte deriſus. æquo animo audienda ſunt imperitorum convicia: & ad honeſta vadenti contemnendus eſt iſte contemptus. Perge, Lucili, & propera, ne tibi accidat quod mihi, ut ſenex diſcas: imo ideo magis propera, quoniam id nunc aggreſſus es, quod perdiſcere vix ſenex poſſis. Quantum, inquis, proficiam? quantum tentaveris. Quid exſpectas? nulli ſapere caſu obtigit. Pecunia veniet ultro, honor offeretur, gratia ac dignitas fortaſſe ingerentur tibi: virtus in te non incidet; ne levi quidem opera aut parvo labore cognoſcitur: ſed eſt tanti laborare, omnia bona ſemel occupaturo. Vnum enim eſt bonum, quod honeſtum: in illis nihil invenies veri, nihil certi, quæcumque famæ placent. Quare hoc unum ſit bonum, quod honeſtum, dicam? quoniam me parum exſecutum priore epiſtola judicas, magiſque hanc rem tibi laudatam quam probatam putas. Et ut in arctum, quæ dicta ſunt, contraham: omnia ſuo bono conſtant. vitem fertilitas commendat, ſapor vinum, velocitas ſervum. Quare fortia dorſo jumenta ſint, quæris? quia eorum hic unus eſt uſus, ſarcinam ferre. In cane ſagacitas prima eſt, ſi inveſtigare debet feras: curſus, ſi conſequi: audacia, ſi mordere & invadere. Id in quoque optimum eſt cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio: hac antecedit animalia, deos ſequitur. Ratio ergo perfecta, proprium hominis bonum eſt: cetera illi cum animalibus ſatiſque communia ſunt. Valet? & leones. formoſus eſt? & pavones. velox eſt? & equi. non dico, in his omnibus vincitur. Non

quæro

quæro quid in ſe maximum habeat, ſed quid ſuum. Corpus habet? & arbores. habet impetum & motum voluntarium? & beſtiæ, & vermes. habet vocem? ſed quanto clariorem canes, acutiorem aquilæ, graviorem tauri, dulciorem mobilioremque luſcinii? Quid in homine proprium? Ratio. hæc recta & conſummata, felicitatem hominis implevit. Ergo ſi omnis res, cum bonum ſuum perfecit, laudabilis eſt, & ad finem naturæ ſuæ pervenit, homini autem ſuum bonum ratio eſt; ſi hanc perfecit, laudabilis eſt, & finem naturæ ſuæ attigit. hæc ratio perfecta, virtus vocatur, eademque honeſtum eſt. Id itaque unum bonum eſt in homine, quod unum hominis eſt. nunc enim non quærimus quid ſit bonum, ſed quod ſit hominis bonum. Si nullum aliud eſt hominis, quam ratio: hæc erit unum ejus bonum, ſed penſandum cum omnibus. Si ſit aliquis malus, puto improbabitur: ſi bonus, puto probabitur. Id ergo in homine proprium ſolumque eſt, quo & probatur, & improbatur. Non dubitas, an hoc ſit bonum: dubitas, an ſolum bonum ſit. Si quis omnia alia habeat, valetudinem, divitias, imagines multas, frequens atrium, ſed malus ex confeſſo ſit: improbabis illum. Item ſi quis nihil quidem illorum quæ retuli, habeat, deficiatur pecunia, clientum turba, nobilitate, & avorum proavorumque ſerie, ſed ex confeſſo bonus ſit: probabis illum. Ergo hoc unum eſt bonum hominis: quod qui habet, etiam ſi aliis deſtituitur, laudandus eſt: qui non habet, in omnium aliorum copia damnatur ac rejicitur. Quæ conditio rerum, eadem & hominum eſt. Navis bona dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum aut aureum roſtrum eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec quæ fiſcis ac opibus regiis preſſa eſt: ſed ſtabilis, & firma, & juncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida, guber-

naculo parens, velox, & non ſentiens ventum. Gladium bonum dices, non cui deauratus eſt baltheus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur: ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. Regula non quam formoſa, ſed quam recta ſit, quæritur. Eo quodque laudatur, cui comparatur, quod illi proprium eſt. Ergo in homine quoque nihil ad rem pertinet, quantum aret, quantum fœneret, à quam multis ſalutetur, quam pretioſo incumbat lecto, quam pellucido poculo bibat, ſed quam bonus ſit: bonus autem eſt, ſi ratio explicita & recta eſt, & ad naturæ voluntatem accommodata. Hæc vocatur virtus: hoc eſt honeſtum, & unicum hominis bonum. Nam cum ſola ratio perficiat hominem, ſola ratio perfecta beatum facit. hoc autem unum hominis bonum eſt, quo uno beatus efficitur. Dicimus & illa bona eſſe, quæ à virtute profecta contactaque ſunt, id eſt, opera ejus omnia. Sed ideo unum ipſa bonum eſt, quia nullum ſine illa eſt. Si omne in animo bonum eſt; quidquid illum confirmat, extollit, amplificat, bonum eſt: validiorem autem animum, & excelſiorem, & ampliorem, facit virtus. nam cetera quæ cupiditates noſtras irritant, deprimunt quoque animum & labefaciunt: & cum videntur attollere, inflant, ac multa vanitate deludunt. Ergo unum id bonum eſt, quo melior animus efficitur. Omnes actiones totius vitæ, honeſti ac turpis reſpectu, temperantur: ad hæc, faciendi & non faciendi, ratio dirigitur. Quid ſit hoc, dicam. Vir bonus quod honeſte ſe facturum putaverit, faciet, etiam ſi laborioſum erit: faciet, etiam ſi damnoſum erit: faciet, etiam ſi periculoſum erit. rurſus quod turpe erit, non faciet, etiam ſi pecuniam affert, etiam ſi voluptatem, etiam ſi potentiam. Ab honeſto nulla re deterrebitur, ad turpia nulla ſpe invitabitur. Ergo ſi honeſtum utique ſecuturus eſt, turpe itaque vitaturus:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

turus: & in omni actu vitæ ſpectaturus hæc duo nullum aliud bonum quam honeſtum, nec aliud malum quam turpe. Si una indepravata virtus eſt, & ſola permanet tenoris ſui, unum eſt bonum, virtus: cui jam accidere ne ſit bonum, non poteſt. Mutationis periculum effugit ſapientia. Sapientia non eripitur, ſapientia in ſtultitiam non revolvitur. Dixi, ſi forte meminiſti, concupita vulgo, & formidata, inconſulto impetu pleroſque calcaſſe. inventus eſt qui flammis imponeret manum: cujus riſum non interrumperet tortor: qui in funere liberorum lacrimam non mitteret: qui morti intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depopoſcerunt. Quod ſi hoc poteſt brevis obſtinatio animi, aliquo ſtimulo excitata: quanto magis virtus quæ non ex impetu, nec ſubito, ſed æqualiter valet; cui perpetuum robur eſt? Sequitur, ut quæ ab inconſultis ſæpe contemnuntur, à ſapientibus ſemper, ea nec bona ſint, nec mala. Vnum ergo bonum ipſa virtus eſt, quæ inter hanc fortunam & illam ſuperba incedit, cum magno utriuſque contemptu. Si hanc opinionem receperis, aliquid bonum eſſe præter honeſtum, nulla non virtus laborabit. nulla enim obtineri poterit, ſi quidquam extra ſe reſpexerit. Quod ſi eſt, rationi repugnat, ex qua virtutes ſunt; & veritati, quæ ſine ratione non eſt. quæcumque autem opinio veritati repugnat, falſa eſt. Virum bonum, concedas neceſſe eſt, ſummæ pietatis erga deos eſſe: itaque quidquid illi acciderit, æquo animo ſuſtinebit. ſciet enim id accidiſſe lege divina, qua univerſa procedunt. Quod ſi eſt, unum illi bonum erit, quod honeſtum: in hoc enim poſitum eſt & parere diis, nec excandeſcere ad ſubita, nec deplorare ſortem ſuam, ſed patienter excipere fatum, & facere imperata. Si enim ullum aliud eſt bonum quam honeſtum, ſequetur nos aviditas vitæ, aviditas rerum vitam inſtruentium: quod eſt intolera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

lerabile, infinitum, vagum. Solum ergo bonum eſt honeſtum, cui modus eſt. Diximus, hominum futuram feliciorem vitam quam deorum, ſi ea bona ſunt, quorum nullus diis uſus eſt, tanquam pecunia & honores. Adjice nunc, quod ſi modo ſolutæ corporibus animæ manent, felicior illis ſtatus reſtat, quam eſt dum merſantur in corpore. Atqui ſi iſta bona ſunt, quibus per corpora utimur, emiſſis erit pejus: quod contra fidem eſt, feliciores eſſe liberis, & in univerſum datis, clauſas & obſeſſas. Illud quoque dixeram, ſi bona ſunt ea quæ tam homini contingunt quam mutis animalibus, & muta animalia beatam vitam actura: quod fieri nullo modo poteſt. Omnia pro honeſto patienda ſunt: quod non erat faciendum, ſi eſſet ullum aliud bonum quam honeſtum. Hæc quamvis latius exſecutus eſſem priore epiſtola, conſtrinxi, & breviter percurri. Nunquam autem vera tibi opinio talis videbitur, niſi animum alleves & teipſum interroges: ſi res exegerit, ut pro patria moriaris, & ſalutem omnium civium tua redimas, an porrecturus ſis cervicem, non tantum patienter, ſed etiam libenter? Si hoc facturus es, nullum aliud bonum eſt. Omnia relinquis, ut hoc habeas. Vide, quanta vis honeſti ſit? Pro rep. morieris etiamſi ſtatim facturus hoc eris, cum ſcieris tibi eſſe faciendum. interdum ex re pulcherrima magnum gaudium etiam tempore brevi ac exiguo capitur: & quamvis fructus operis peracti nullus ad defunctum exemptumque rebus humanis pertineat, ipſa tamen contemplatio futuri operis juvat: & vir fortis & juſtus, cum mortis ſuæ pretia ante ſe poſuit, libertatem patriæ, ſalutem omnium pro quibus dependit animam, in ſumma voluptate eſt, & periculo ſuo fruitur. Sed ille quoque, cui etiam hoc gaudium eripitur, quod tractatio operis maximum & ultimum præſtat, nihil cunctatus deſiliet in mortem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

facere recte pieque contentus. Oppone etiam nunc illi multa, quæ dehortentur. Dic, Factum tuum matura ſequetur oblivio, & parum grata exiſtimatio civium: reſpondebit tibi, Iſta omnia extra opus meum ſunt. ego ipſum contemplor: hoc eſſe honeſtum ſcio. Itaque quocumque ducit ac vocat, venio. Hoc ergo unum bonum eſt, quod non tantum perfectus animus, ſed generoſus quoque & indolis bonæ ſentit: cetera levia ſunt, mutabilia. Itaque ſolicite poſſidentur, etiam ſi favente fortuna in unum congeſta ſunt: dominis ſuis incumbunt gravia, & illos ſemper premunt, aliquando & elidunt. Nemo ex iſtis, quos purpuratos vides, felix eſt, non magis, quam ex illis quibus ſceptrum & chlamydem in ſcena fabulæ aſſignant. cum præſente populo elati inceſſerunt, & cothurnati, ſimul exierunt, excalceantur, & ad ſtaturam ſuam redeunt. Nemo iſtorum, quos divitiæ honoreſque in altiore faſtigio ponunt, magnus eſt. Quare ergo magnus videtur? Cum baſi illum ſua metiris. Non eſt magnus pumilio, licet in monte conſtiterit: coloſſus magnitudinem ſuam ſervabit, etiam ſi ſteterit in puteo. Hoc laboramus errore: ſic nobis imponitur: quod neminem æſtimamus eo quod eſt, ſed adjicimus illi & ea, quibus adornatus eſt. Atqui cum voles veram hominis æſtimationem inire, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice. ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia: corpus ipſum exuat: animum intuere, qualis quantuſque ſit, alieno an ſuo magnus. ſi erectis oculis gladios micantes videt, & ſi ſcit ſua nihil intereſſe utrum anima per os, an per jugulum exeat, beatum voca. ſi, cum illi denuntiata ſunt corporis tormenta, & quæ caſu veniunt, & quæ potentioris injuria, ſi vincula & exſilia, & vanas humanarum formidines mentium, ſecurus audit, & dicit,

—— *Non ulla laborum,*

O virgo, nova mi facies inopinave ſurgit:
Omnia præcepi, atque animo mecum ipſe peregi.

Tu hodie iſta denuntias, ego ſemper denuntiavi mihi, & hominem paravi ad humana. præcogitati mali mollis ictus venit. At ſtultis & fortunæ credentibus, omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna autem pars eſt apud imperitos mali, novitas. Hoc ut ſcias, ea quæ putaverunt aſpera, cum aſſuevere, patiuntur. Ideo ſapiens aſſueſcit futuris malis: & quæ alii diu patiendo levia faciunt, hic levia facit diu cogitando. Audimus aliquando voces imperitorum, dicentium: Neſciebam hoc mihi reſtare. ſapiens ſcit ſibi omnia reſtare: quidquid factum eſt, dicit, Sciebam.

EPIST. LXXVII.

Et hæc inter bonas, utileſq;. Narrat obiter de Alexandrinis navibus: aliis accurrentibus, ſe neglexiſſe. Quanti enim iſta, aut quamdiu? Senex ſum, abeo. Et aliquando ſponte abeundum, ut fecit Marcellinus. Tum contra metum mortis: rationeſque hujus temnendæ.

SUbito hodie nobis Alexandrinæ naves apparuerunt, quæ præmitti ſolent & nuntiare ſecuturæ claſſis adventum. tabellarias vocant. Gratus illarum Campaniæ adſpectus eſt. omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit, & ex ipſo genere velorum Alexandrinas, quamvis in magna turba navium, intelligit. Solis enim licet ſupparum intendere, quod in alto omnes habent naves. Nulla enim res æque adjuvat curſum, quam ſumma pars veli: illinc maxime navis urgetur. Itaque quoties ventus increbuit, majorque eſt quam expedit, antenna ſubmittitur. minus habet virium flatus ex humili. Cum intravere Capreas & promontorium, ex quo

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,

ceteræ velo jubentur eſſe contentæ: ſupparum Alexandrinarum inſigne eſt. In hoc omnium diſcurſu

prope-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

properantium ad litus, magnam ex pigritia mea ſenſi voluptatem, quod epiſtolas meorum accepturus, non properavi ſcire, quis illic eſſet rerum mearum ſtatus, quid afferrent. Olim jam nec perit quidquam mihi, nec acquiritur. Hoc, etiam ſi ſenex non eſſem, fuerat ſentiendum: nunc vero multo magis. quia quantulumcumque haberem, tamen plus jam mihi ſupereſſet viatici, quam viæ: præſertim cum eam viam ſimus ingreſſi, quam peragere non eſt neceſſe. Iter imperfectum erit, ſi in media parte, aut citra petitum locum ſteteris: vita non eſt imperfecta, ſi honeſta eſt. Vbicumque deſines, ſi bene deſinis, tota eſt. Sæpe autem & fortiter deſinendum eſt, & non ex maximis cauſis. nam nec hæ maximæ ſunt, quæ nos tenent. Tullius Marcellinus, quem optime noveras, adoleſcens quietus & cito ſenex, morbo, & non inſanabili correptus, ſed longo & moleſto & multa imperante, cœpit deliberare de morte. convocavit complures amicos, unuſquiſque, aut quia timidus erat, id illi ſuadebat, quod ſibi ſuaſiſſet: aut quia adulator & blandus, id conſilium dabat, quod deliberanti gratius fore ſuſpicabatur. Amicus noſter Stoicus, homo egregius, &, ut verbis illum quibus laudari dignus eſt, laudem, vir fortis ac ſtrenuus, videtur mihi optime illum cohortatus. Sic enim cœpit: Noli, mi Marcelline, torqueri, tanquam de re magna deliberes. Non eſt res magna, vivere, omnes ſervi tui vivunt, omnia animalia. magnum eſt, honeſte mori, prudenter, fortiter. Cogita quamdiu jam idem facias. Cibus, ſomnus, libido: per hunc circulum curritur. Mori velle non tantum prudens & fortis, aut miſer, ſed etiam faſtidioſus poteſt. Non opus erat ſuaſore illi, ſed adjutore. ſervi parere nolebant. Primum detraxit illis metum, & indicavit, tunc familiam periculum adire, cum incertum eſſet, an mors domini voluntaria fuiſſet: alioquin tam mali

exempli eſſe occidere hominem, quam prohibere. Deinde ipſum Marcellinum admonuit, non eſſe inhumanum, quemadmodum cœna peracta reliquiæ circumſtantibus dividuntur, ſic peracta vita aliquid porrigi his, qui totius vitæ miniſtri fuiſſent. Erat Marcellinus facilis animi, & liberalis, etiam cum de ſuo fieret. Minutas itaque ſummulas diſtribuit flentibus ſervis, & illos ultro conſolatus eſt. Non fuit illi opus ferro, non ſanguine: triduo abſtinuit, & in ipſo cubiculo poni tabernaculum juſſit. Solium deinde illatum eſt, in quo diu jacuit, & calida ſubinde ſuffuſa, paullatim defecit: ut aiebat, non ſine quadam voluptate. quam afferre ſolet lenis diſſolutio, non inexperta nobis, quos aliquando liquit animus. In fabellam exceſſi, non ingratam tibi: exitum enim amici tui cognoſces, non difficilem, nec miſerum. Quamvis enim mortem ſibi conſciverit, tamen molliſſime exceſſit, & vitæ elapſus eſt. Sed ne inutilis quidem hæc fabella fuerit. Sæpe enim talia exempla neceſſitas exigit. Sæpe debemus mori; nec volumus: morimur; nec volumus. Nemo tam imperitus eſt, ut neſciat, ſibi quandoque moriendum: tamen cum prope acceſſerit, tergiverſatur, tremit, plorat. Nonne tibi videbitur ſtultiſſimus omnium, qui fleverit quod ante annos mille non vixerat? æque ſtultus eſt, qui flet, quod poſt annos mille non vivet. Hæc paria ſunt: non eris, nec fuiſti. Vtrumq; tempus alienum eſt. In hoc punctum conjectus es: quod ut extendas, quouſque extendes? Quid fles? quid optas? perdis operam.

Deſine fata Deum flecti ſperare precando:

rata & fixa ſunt, atque magna & æterna neceſſitate ducuntur. Eo ibis, quo omnia eunt. Quid tibi novum eſt? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus poſt te. Series invicta, & nulla mutabilis ope, illigat ac trahit cuncta. Quantus te

popu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

populus moriturorum ſequetur, quantus comitabitur? Fortior, ut opinor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. atqui multa millia hominum & animalium hoc ipſo momento, quo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. Tu autem non putabas te aliquando perventurum ad id, ad quod ſemper ibas? nullum ſine exitu iter eſt. Exempla nunc magnorum virorum me tibi judicas relaturum? puerorum referam. Lacon ille memoriæ traditur impubes adhuc, qui captus clamabat, Non ſerviam, ſua illa Dorica lingua: & verbis fidem impoſuit. Vt primum juſſus eſt fungi ſervili & contumelioſo miniſterio: afferre enim vas obſcœnum jubebatur: illiſum parieti caput rupit. Tam prope libertas eſt: & ſervit aliquis? Ita non ſic perire filium tuum malles, quam per inertiam ſenem fieri? Quid ergo eſt, cur perturberis, ſi mori fortiter etiam puerile eſt? Puta te nolle ſequi, duceris. Fac tui juris, quod alieni eſt. Non ſumes pueri ſpiritum, ut dicas, Non ſervio? Infelix, ſervis hominibus, ſervis rebus, ſervis vitæ. Nam vita, ſi moriendi virtus abeſt, ſervitus eſt. Ecquid habes propter quod exſpectes? Voluptates quæ te morantur ac retinent, conſumpſiſti: nulla tibi nova eſt: nulla non jam odioſa ipſa ſatietate. quis ſit vini, quis mulſi ſapor, ſcis: nihil intereſt, centum per veſicam tuam, an mille amphoræ tranſeant. ſaccus es. quid ſapiat oſtreum, quid mullus, optime noſti. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reſervavit. Atqui hæc ſunt, à quibus invitus divelleris. Quid eſt aliud quod tibi eripi doleas? Amicos & patriam? tanti enim illam putas, ut tardius cœnes? ſolem quoque, ſi poſſes, exſtingueres. Quid enim unquam feciſti luce dignum? confitere, non curiæ te, non fori, non ipſius naturæ rerum deſiderio, tardiorem ad moriendum fieri. Invitus relinquis macellum, in quo nihil reliquiſti. Mortem times:

at quomodo illam media oblectatione contemnis? Vivere vis: ſcis enim. Mori times : quid porro iſta vita? non mors eſt? Cæſar,cum illum tranſeuntem per Latinam viam, unus ex cuſtodiarum agmine, demiſſa uſque in pectus vetere barba,rogaret mortem : Nunc enim, inquit, vivis? Hoc iſtis reſpondendum eſt, quibus ſuccurſura mors eſt : Mori times. nunc enim vivis ? Sed ego,inquit, vivere volo, qui multa honeſte facio. invitus relinquo officia vitæ, quibus fideliter & cum induſtria fungor. Quid? tu neſcis unum eſſe ex vitæ officiis, & mori ? Nullum officium relinquis. non enim certus numerus,quem debebas explere,finitur.Nulla vita eſt non brevis. nam ſi ad naturam rerum reſpexeris, etiam Neſtoris & Statiliæ brevis eſt : quæ inſcribi monumento ſuo juſſit , annis ſe nonaginta novem vixiſſe. Vides aniculam gloriari ſenectute longa. quis illam ferre potuiſſet,ſi contigiſſet centeſimum implere ? Quomodo fabula, ſic vita : non quam diu, ſed quam bene acta ſit, refert. Nihil ad rem pertinet,quo loco deſinas. quocumque voles, deſine: tantum bonam clauſulam impone.

EPIST. LXXVIII.

De morbis ſuis , etiam in juventute : & quid ſit iis levandis? Honeſta, inquit, ſtudia, itemque amici : ſed remediorum remedium , contemptus mortis. Eo vocat Lucilium; & contra Dolorem plura diſſerit, alta, animoſa, vera.

VExari te deſtillationibus crebris ac febriculis, quæ longas deſtillationes & in conſuetudinem adductas ſequuntur,eo moleſtius mihi eſt,quia expertus ſum hoc genus valetudinis: quod inter initia contempſi. Poterat adhuc adoleſcentia injurias ferre, & ſe adverſus morbos contumaciter gerere: deinde ſuccubui, & eo perductus ſum , ut ipſe deſtillarem. Ad ſummam maciem deductus,ſæpe impetum

petum

petum cepi abrumpendæ vitæ:patris me indulgentiſſimi ſenectus retinuit. Cogitavi enim,non quam fortiter ego mori poſſem,ſed quam ille fortiter deſiderare non poſſet. Itaque imperavi mihi ut viverem. aliquando enim & vivere, fortiter facere eſt. Quæ mihi tunc fuerint ſolatio,dicam: ſi prius hoc dixero, hæc ipſa quibus acquieſcebam, medicinæ vim habuiſſe. In remedium cedunt honeſta ſolatia: & quidquid animum erexit, etiam corpori prodeſt. Studia mihi noſtra ſaluti fuerunt. Philoſophiæ acceptum fero quod ſurrexi, quod convalui: illi vitam debeo, & nihil illi minus debeo. Multum mihi contulerunt ad bonam valetudinem amici, quorum adhortationibus,vigiliis, ſermonibus allevabar.Nihil æque, Lucili virorum optime, ægrum reficit atque adjuvat, quam amicorum affectus: nihil æque exſpectationem mortis ac metum ſurripit.Non judicabam me,cum illos ſuperſtites relinquerem,mori: putabam,inquam,me victurum,non cum illis,ſed per illos: non effundere ſpiritum mihi videbar, ſed tradere. Hæc mihi dederunt voluntatem adjuvandi me, & patiendi omne tormentum.alioqui miſerrimum eſt,cum animum moriendi projeceris,non habere vivendi. Ad hæc ergo remedia te confer.Medicus tibi quantum ambules, quantum exercearis, monſtrabit: ne indulgeas otio, ad quod vergit iners valetudo: ut legas clarius,& ſpiritum,cujus iter & receptaculum laborat, exerceas: ut naviges, & viſcera molli jactatione concutias: quibus cibis utaris: vinum quando virium cauſſa advoces, quando intermittas, ne irritet & exaſperet tuſſim. Ego tibi illud præcipio, quod non tantum hujus morbi, ſed totius vitæ remedium eſt: contemne mortem. Nihil triſte eſt, cum hujus metum effugimus. Tria hæc in omni morbo gravia ſunt, metus mortis, dolor corporis, intermiſſio voluptatum. De morte, ſatis

dictum eſt. hoc unum dicam, non morbi hunc eſſe, ſed naturæ metum. multorum mortem diſtulit morbus: & ſaluti illis fuit, videri perire. Morieris, non quia ægrotas, ſed quia vivis. Iſta te res & ſanatum manet. cum convalueris, non mortem, ſed valetudinem effugies. Ad illud nunc proprium incommodum revertamur. magnos cruciatus habet morbus: ſed hos tolerabiles intervalla faciunt. Nam ſummi doloris intentio invenit finem. Nemo poteſt valde dolere, & diu. ſic nos amantiſſima noſtri natura diſpoſuit, ut dolorem aut tolerabilem, aut brevem faceret. Maximi dolores conſiſtunt in macerrimis corporis partibus: nervi, articulique, & quidquid aliud exile eſt, acerrime ſævit, cum in arcto vitia concepit. Sed cito hæ partes obſtupeſcunt, & ipſo dolore ſenſum doloris amittunt: ſive quia ſpiritus naturali prohibitus curſu, & mutatus in pejus, vim ſuam qua viget, admonetque nos, perdit: ſive quia corruptus humor, cum deſiit habere quo confluat, ipſe ſe elidit, & his quæ nimis implevit, excutit ſenſum. Sic podagra & chiragra, & omnis vertebrarum dolor nervorumque, interquieſcit, cum illa quæ torquebat hebetavit: omnium iſtorum prima verminatio vexat, impetus mora exſtinguitur, & finis dolendi eſt, obtorpuiſſe. Dentium, oculorum, aurium dolor ob hoc ipſum acutiſſimus eſt, quod inter anguſta corporis naſcitur: non minus mehercule, quam capitis ipſius. Sed quo incitatior eſt, eo citius in alienationem ſtuporemque convertitur. Hoc itaque ſolatium vaſti doloris eſt, quod neceſſe eſt deſinas illum ſentire, ſi nimis ſenſeris. Illud autem eſt, quod imperitos in vexatione corporis male habet: non aſſueverunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideo vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multum cum meliore & divina parte verſatur: cum hac

que-

querula ac fragili, quantum neceſſe eſt. Sed moleſtum eſt, inquis, carere aſſuetis voluptatibus, abſtinere cibo, ſitire, eſurire. Hæc prima abſtinentia gravia ſunt: deinde cupiditas relangueſcit, ipſis per quæ cupimus fatigatis, ac deficientibus. Inde moroſus eſt ſtomachus: inde quorum fuit aviditas, odium eſt: deſideria ipſa moriuntur. Non eſt autem acerbum carere eo, quod cupere deſieris. Adjice, quod nullus non intermittitur dolor, aut certe remittitur. Adjice, quod licet & cavere venturum, & obſiſtere imminenti remediis. Nullus enim non ſigna præmittit, utique qui ex ſolito revertitur. Tolerabilis eſt morbi patientia, ſi contempſeris id quod extremum minatur. Noli mala tua facere tibi ipſi graviora, & te querelis onerare: levis dolor eſt, ſi nihil illi opinio adjecerit. Contra, ſi exhortari te cœperis, ac dicere, Nihil eſt, aut certe, exiguum eſt; duremus, jam deſinet: levem illum, dum putas, facies. Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt. non ambitio tantum ad illam reſpicit, & luxuria, & avaritia: ad opinionem dolemus. Tam miſer eſt quiſque, quam credit. Detrahendas præteritorum dolorum conqueſtiones puto, & illa verba: Nulli unquam fuit pejus. Quos cruciatus, quanta mala pertuli? nemo me ſurrecturum putavit. Quoties deploratus ſum à meis, quoties à medicis relictus? In equuleum impoſiti non ſic diſtrahuntur. Etiamſi ſunt vera iſta, tranſierunt. Quid juvat præteritos dolores retractare, & miſerum eſſe, quia fueris? Quid, quod nemo non multum malis ſuis adjicit, & ſibi ipſe mentitur? Deinde quod acerbum fuit, retuliſſe jucundum eſt. naturale eſt, mali ſui fine gaudere. Circumcidenda ergo duo ſunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria: hoc ad me jam non pertinet, illud nondum. In ipſis poſitus difficultatibus dicat:

—— *Forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Toto contra illum pugnet animo. vincetur, ſi ceſſerit: vincet, ſi ſe contra dolorem ſuum intenderit. Nunc hoc plerique faciunt, attrahunt in ſe ruinam, cui obſtandum eſt. iſtud quod premit, quod impendet, quod urget, ſi ſubducere te cœperis, ſequetur & gravius incumbet: ſi contra ſteteris, & obniti volueris, repelletur. Athletæ quantum plagarum ore, quantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate: nec tantum quia pugnant, iſta patiuntur, ſed ut pugnent. exercitatio ipſa tormentum eſt. Nos quoque evincamus omnia, quorum præmium non corona, nec palma eſt, nec tubicen prædicationi nominis noſtri ſilentium faciens: ſed virtus, & firmitas animi, & pax in ceterũ parta, ſi ſemel in aliquo certamine debellata fortuna eſt. Dolorem gravem ſentio. Quid? ergo non ſentis, ſi illum muliebriter tuleris? Quemadmodum pernicioſior eſt hoſtis fugientibus, ſic omne fortuitum incommodum magis inſtat cedenti & averſo. Sed grave eſt. quid? nos ad hoc fortes ſumus, ut levia portemus? Vtrum vis longum eſſe morbum, an concitatum & brevem? Si longus eſt, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat. neceſſe eſt ut exſurgat, & deſinat. Brevis morbus ac præceps alterutrum faciet: aut exſtinguetur, aut exſtinguet. Quid autem intereſt, non ſit, an non ſim? in utroque finis dolendi eſt. Illud quoque proderit, ad alias cogitationes avertere animum, & à dolore diſcedere. Cogita, quid honeſte, quid fortiter feceris: bonas partes tecum ipſe tracta: memoriam in ea quæ maxime miratus es, ſparge. tunc tibi fortiſſimus quisque, & victor doloris, occurrat. Ille, qui dum varices exſecandas præberet, legere librum perſeveravit. Ille, qui non deſiit ridere, cum hoc ipſum irati tortores omnia inſtrumenta crudelitatis experirentur. Non vincetur dolor ratione,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

qui victus eſt riſu? Quidquid vis, nunc licet dicas, deſtillationes, & vim continuæ tuſſis egerentem viſcerum partes, & febrem præcordia ipſa torrentem, & ſitim, & artus in diverſum articulis exeuntibus tortos: plus eſt flamma, & equuleus, & lamina, & vulneribus ipſis intumeſcentibus, quod illa renovaret & altius urgeret impreſſum. inter hæc tamen aliquis non gemuit: parum eſt. non rogavit: parum eſt. non reſpondit: parum eſt. riſit, & quidem ex animo: vis tu poſt hoc dolorem deridere? Sed nihil, inquit, agere ſinit morbus, qui me omnibus abduxit officiis. Corpus tuum valetudo tenet, non animum. Itaque curſoris moratur pedes, ſutoris ac fabri manus impediet. Si animus tibi eſſe in uſu ſolet; ſuadebis, docebis, audies, diſces, quæres, recordaberis. Quid porro? nihil agere te credis, ſi temperans æger ſis? oſtendes morbum poſſe ſuperari, vel certe ſuſtineri. Eſt, mihi crede, virtuti etiam in lectulo locus. Non tantum arma & acies dant argumenta alacris animi, indomitique terroribus: & in veſtimentis vir fortis apparet. Habes quod agas. bene luctare cum morbo: ſi nihil te coëgerit, ſi nihil exoraverit, inſigne prodis exemplum. O quam magna erat gloriæ materia, ſi ſpectaremur ægri! ipſe te ſpecta. ipſe te lauda. Præterea duo ſunt genera voluptatum. corporales morbus inhibet, non tamen tollit, imo, ſi verum æſtimes, incitat. magis juvat bibere ſitientem: gratior eſt eſurienti cibus. Quidquid ex abſtinentia contingit, avidius excipitur. Illas vero animi voluptates, quæ majores certioresque ſunt, nemo medicus ægro negat: has quisquis ſequitur, & bene intelligit, omnia ſenſuum blandimenta contemnit. O infelicem ægrum! quare? quia non vino nivem diluit: quia non rigorem potionis ſuæ, quam capaci ſcypho miſcuit, renovat fracta inſuper glacie: quia non oſtrea illi Lucrina in ipſa menſa aperiuntur: quia non cir-

ca cœnationem ejus tumultus coquorum eſt, ipſos cum obſoniis focos transferentium. hoc enim jam luxuria commenta eſt. Ne quis intepeſcat cibus, ne quid palato jam calloſo parum ferveat, cœnam culina proſequitur. O infelicem ægrum! edet quantum concoquat. non jacebit in conſpectu aper, ut vilis caro, à menſa relegatus, nec in repoſitorio ejus pectora avium, (totas enim videre faſtidium eſt) congeſta ponentur. Quid tibi mali factum eſt? cœnabis tanquam æger: imo aliquando tanquam ſanus. Sed omnia iſta facile perferemus, ſorbitionem, aquam calidam, & quidquid aliud intolerabile videtur delicatis & luxu fluentibus, magisque animo quam corpore morbidis: tantum mortem deſinamus horrere. Deſinemus autem, ſi fines bonorum ac malorum cognoverimus: ita demum nec vita tædio erit, nec mors timori. Vitam enim occupare ſatietas ſui non poteſt, tot res varias, magnas, divinas percenſentem: in odium illam ſui adducere ſolet iners otium. Rerum naturam peragranti, nunquam in faſtidium veritas veniet: falſa ſatiabunt. Rurſus, ſi mors accedit & vocat, licet immatura ſit, licet mediam præcidat ætatem, perceptus longiſſime fructus eſt. cognita eſt illi ex magna parte natura, ſcit tempore honeſta non creſcere. His neceſſe eſt videri omnem vitam brevem, qui illam voluptatibus vanis, & ideo infinitis, metiuntur. His te cogitationibus recrea, & interim epiſtolis noſtris vacando: veniet aliquod tempus, quod nos iterum jungat ac miſceat. quantum libet ſit illud, longum faciet ſcientia utendi. Nam, ut Poſidonius ait, unus dies hominum eruditorum plus patet, quam imperiti longiſſima ætas. Interim hoc tene, hoc morde, adverſis non ſuccumbere, lætis non credere, omnem fortunæ licentiam in oculis habere: tanquam quidquid poteſt facere, facturа ſit. Quidquid exſpectatum eſt diu, levius accedit.

EPIST.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. LXXIX.

De Charybdi aliquid, Scylla, & Ætna. Tum, Sapientes inter ſe pares eſſe: & ad Sapientiam hortatur, etiamſi gloria non comitetur. Atqui comitabitur, vel poſt vitam. Bona.

EXſpecto epiſtolas tuas, quibus mihi indices, circumitus Siciliæ totius quid tibi novi oſtenderit, & omnia de ipſa Charybdi certiora. Nam Scyllam ſaxum eſſe, & quidem non terribile navigantibus, optime ſcio: Charybdis an reſpondeat fabulis, perſcribi mihi deſidero. Et ſi forte obſervaveris (dignum eſt autem, ut obſerves) fac nos certiores, utrum uno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempeſtas æque mare illud contorqueat: & an verum ſit, quidquid illo freti turbine arreptum eſt, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitanum litus emergere. Si hæc mihi perſcripſeris, tunc tibi audebo mandare, ut in honorem meum Ætnam quoque aſcendas: quam conſumi, & ſenſim ſubſidere, ex hoc colligunt, quod aliquanto longius navigantibus ſolebat oſtendi. Poteſt hoc accidere, non quia montis altitudo deſedit, ſed quia ignis evanuit, & minus vehemens ac largus effertur: ob eamdem cauſam, fumo quoque per diem ſegniore. Neutrum autem incredibile eſt, nec montem qui devoretur quotidie minui, nec ignem non manere eumdem: qui non ipſe ex ſe eſt, ſed in aliqua inferna valle conceptus exæſtuat, & alibi paſcitur: in ipſo monte non alimentum habet, ſed viam. In Lycia regio notiſſima eſt, Epheſtion incolæ vocant, perforatum pluribus locis ſolum, quod ſine ullo naſcentium damno ignis innoxius circuit. Læta itaque regio eſt, & herbida, nil flammis adurentibus, ſed tantum vi remiſſa ac languida refulgentibus. Sed reſervemus iſta, tunc quæſituri, cum tu mihi ſcripſeris, quantum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ab ipſo ore montis nives abſint, quas ne æſtas quidem ſolvit: adeo tutæ ſunt ab igne vicino. Non eſt autem, quod iſtam curam imputes mihi: morbo enim tuo daturus eras, etiam ſi nemo mandaret tibi, donec Ætnam deſcribas in tuo carmine, & hunc ſolennem omnibus Poëtis locum attingas. quem quo minus Ovidius tractaret, nihil obſtitit, quod jam Virgilius impleverat: ne Severum quidem Cornelium uterque deterruit. Omnibus præterea feliciter hic locus ſe dedit: & qui præceſſerant, non præripuiſſe mihi videntur quæ dici poterant, ſed aperuiſſe. Sed multum intereſt, utrum ad conſumptam materiam, an ad ſubactam accedas: creſcit in dies, & inventuris inventa non obſtant. Præterea, conditio optima eſt ultimi. Parata verba invenit, quæ aliter inſtructa novam faciem habent: nec illis manus injicit, tanquam alienis: ſunt enim publica. Juriſconſulti negant, quidquam publicum uſucapi. Aut ego te non novi, aut Ætna tibi ſalivam movet. Jam cupis grande aliquid, & par prioribus ſcribere. Plus enim ſperare modeſtia tibi tua non permittit: quæ tanta in te eſt, ut videaris mihi retracturus ingenii tui vires, ſi vincendi periculum ſit. tanta tibi priorum reverentia eſt. Inter cetera, hoc habet boni ſapientia: nemo ab altero poteſt vinci, niſi dum aſcenditur. dum ad ſummum perveneris, paria ſunt: non eſt incremento locus, ſtatur. Nunquid ſol magnitudini ſuæ adjicit? nunquid luna ultra quam ſolet procedit? maria non creſcunt: mundus eumdem habitum ac modum ſervat. Extollere ſe, quæ juſtam magnitudinem implevere, non poſſunt. Quicumque fuerint ſapientes, pares erunt & æquales. habebit unuſquiſq; ex his proprias dotes: alius erit affabilior, alius expeditior, alius promptior in eloquendo, alius facundior: illud de quo agitur, quod beatum facit, æquale erit in omnibus. An Ætna tua poſſit ſublabi, & in ſe ruere, an hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

excelſum cacumen & conſpicuum per vaſti maris ſpatia detrahat aſſidua vis ignium, neſcio: virtutem non flamma, non ruina inferius adducet. Hæc una majeſtas deprimi neſcit, nec proferri ultra, nec referri poteſt. Sic hujus, ut cæleſtium, ſtata magnitudo eſt. Ad hanc nos conemur educere. jam multum operis effectum eſt, imo ſi verum fateri volo, non multum. Nec enim bonitas eſt, peſſimis eſſe meliorem. Quis oculis glorietur, qui ſuſpicentur diem, quibus ſol per caliginem ſplendet? licet contentus interim ſit effugiſſe tenebras, adhuc non fruitur bono lucis. Tunc animus noſter habebit quod gratuletur ſibi, cum emiſſus his tenebris, in quibus volutatur, non tenui viſu clara proſpexit, ſed totum diem admiſerit, & redditus cælo ſuo fuerit, cum receperit locum, quem occupavit ſorte naſcendi. Surſum vocant illum initia ſua. Erit autem illic, etiam antequam hac cuſtodia exſolvatur, cum vitia disjecerit, puruſque ac levis in cogitationes divinas emicuerit. Hoc nos oportet agere, Lucili cariſſime, in hoc ire impetu toto, licet pauci ſciant, licet nemo videat. Gloria, umbra virtutis eſt: etiam invitos comitabitur. Sed quemadmodum aliquando umbra antecedit, aliquando ſequitur: ita gloria aliquando ante nos eſt, viſendamque ſe præbet, aliquando in averſo eſt, majorque quo ſerior, ubi invidia ſeceſſit. Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. Quamdiu Catonem civitas ignoravit? reſpuit: nec intellexit, niſi cum perdidit. Rutilii innocentia ac virtus lateret, niſi accepiſſet injuriam: dum violatur, effulſit. Nunquid non ſorti ſuæ gratias egit, & exſilium ſuum complexus eſt? De his loquor, quos illuſtravit fortuna, dum vexat: quam multorum profectus in notitiam evaſere, poſt ipſos? quam multos fama non excepit, ſed eruit? Vides Epicurum, quantopere non tantum eruditiores, ſed hæc quoque imperi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

peritorum turba miretur. Hic ignotus ipſis Athenis fuit, circa quas delituerat. Multis itaque jam annis Metrodoro ſuo ſuperſtes, in quadam epiſtola, cum amicitiam ſuam & Metrodori, grata commemoratione ceciniſſet, hoc noviſſime adjecit, Nihil ſibi & Metrodoro inter bona tanta nocuiſſe, quod ipſos illa nobilis Græcia non ignotos ſolum habuiſſet, ſed pene inauditos. Numquid ergo non poſtea, quam eſſe deſierat, inventus eſt? numquid non opinio ejus emicuit? Hoc Metrodorus quoque in quadam epiſtola confitetur, ſe & Epicurum non ſatis eminuiſſe: ſed poſt, ſe & Epicurum, magnum paratumque nomen habituros, apud eos qui voluiſſent per eadem ire veſtigia. Nulla virtus latet: & latuiſſe, non ipſius eſt damnum. Veniet qui conditam, & ſæculi ſui malignitate compreſſam, dies publicet. Paucis natus eſt, qui populum ætatis ſuæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum ſupervenient: ad illa reſpice. etiam ſi omnibus tecum viventibus ſilentium livor indixerit, venient qui ſine offenſa, ſine gratia judicent. Si quod eſt pretium virtutis ex fama, nec hoc interit. Ad nos quidem nihil pertinebit poſterorum ſermo: tamen etiam non ſentientes colet, ac frequentabit. Nulli non virtus, & vivo, & mortuo, retulit gratiam: ſi modo illam bona ſecutus eſt fide, ſi ſe non exornavit & pinxit, ſed idem fuit, ſive ex denuntiato videbatur, ſive imparatus ac ſubito. Nihil ſimulatio proficit. paucis imponit leviter extrinſecus inducta facies: veritas in omnem partem ſui ſemper eadem eſt. Quæ decipiunt, nihil habent ſolidi. Tenue eſt mendacium: perlucet, ſi diligenter inſpexeris.

EPIST. LXXX.

Vulgus ad ſpectaculum & ad ſtadium, ſeſe ad ſtudium & animum iviſſe. Hunc colendum, non corpus: & facile id eſſe, ſi Bona velis. Ad libertatem eundum;

dum; quod ſit ſpretis calcatiſque cupidinibus. In eo veram felicitatem, non externo ſplendore eſſe.

HOdierno die non tantum meo beneficio mihi vaco, ſed ſpectaculi, quod omnes moleſtos ad ſphæromachiam avocavit. Nemo irrumpit, nemo cogitationem meam impedit: quæ hac ipſa fiducia procedit audacius. Non crepuit ſubinde oſtium, non allevabatur velum: licebit uni vadere, quod magis neceſſarium eſt per ſe eunti, & ſuam ſequenti viam. Non ergo ſequor priores? facio. ſed permitto mihi & invenire aliquid, & mutare, & relinquere. Non ſervio illis, ſed aſſentior. magnum tamen verbum dixi, qui mihi ſilentium promittebam, & ſine interpellatione ſecretum: ecce ingens clamor ex ſtadio profertur, & me non excutit mihi, ſed in hujus ipſius rei contentionem transfert. Cogito mecum, quam multi corpora exerceant, quam ingenia pauci: quantus ad ſpectaculum non fidele & luſorium fiat concurſus, quanta ſit circa artes bonas ſolitudo: quam imbecilli animo ſint, quorum lacertos humeroſque miramur. Illud maxime revolvo mecum. ſi corpus perduci exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qua & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qua ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliquis, & ſanguine ſuo madens diem ducat: quanto facilius animus corroborari poſſit, ut fortunæ ictus invictus excipiat, ut projectus, ut conculcatus exſurgat? Corpus enim multis eget rebus, ut valeat: animus ex ſe creſcit, ſe ipſe alit, ſe exercet. Illi multo cibo, multa potione opus eſt, multo oleo, longa denique opera: tibi continget virtus ſine apparatu, ſine impenſa. Quidquid facere te poteſt bonum, tecum eſt. Quid tibi opus eſt ut ſis bonus? velle. Quid autem melius potes velle, quam eripere te huic ſervituti, quæ omnes premit, quam mancipia quoque conditionis extremæ,

&

& in his ſordibus nata, omni modo exuere conantur? Peculium ſuum, quod comparaverunt ventre fraudato, pro capite numerant: tu non concupiſces quanticumque ad libertatem pervenire, qui te putas in illa natum? Quid ad arcam tuam reſpicis? emi non poteſt. Itaque in tabellas vanum conjicitur nomen libertatis: quam nec qui emerunt habent, nec qui vendiderunt. Tibi des oportet iſtud bonum, à te petas. Libera te primum metu mortis: illa nobis primum jugum imponit: deinde metu paupertatis. Si vis ſcire quam nihil in illa mali ſit, compara inter ſe pauperum & divitum vultus. Sæpius pauper & fidelius ridet: nulla ſolicitudo in alto eſt: etiam ſi qua incidit cura, velut nubes levis tranſit. Horum qui felices vocantur, hilaritas ficta eſt, aut gravis & ſuppurata triſtitia: & quidem gravior, quia interdum non licet palam eſſe miſeros: ſed inter ærumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere felicem. Sæpius hoc exemplo mihi utendum eſt: nec enim ullo efficacius exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas male agamus, aſſignat. Ille qui in ſcena elatus incedit, & hæc reſupinus dicit,

En impero Argis; regna mihi liquit Pelops,
Qua Ponto ab Helles atque ab Ionio mari
Vrgetur Iſthmos:

ſervus eſt, quinque modios accipit, & quinque denarios. Ille qui ſuperbus, atque impotens, & fiducia virium tumidus ait,

Quod niſi quieris Menelae, hac dextra occides:

diurnum accipit, in centunculo dormit. Idem de iſtis licet omnibus dicas, quos ſupra capita hominum, ſupraque turbam delicatos lectica ſuſpendit: omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. Contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equum empturus, ſolvi jubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem involutum

æſti-

æſtimas? Mangones, quidquid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Itaque ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt: ſive crus alligatum, ſive brachium adſpiceres, nudari juberes, & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem, inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolve. multum mali ſub illa latet. Quid de aliis loquor? ſi perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſidera. Nunc qualis ſis, aliis credis.

EPIST. LXXXI.

De homine ingrato exordium: tum quæſtio, An grati eſſe debeamus adverſus eum, qui ante juvit, poſt nocuit? Subtiliter & diffuſe hoc diſputat, & varie diſtinguit.

QVereris incidiſſe te in hominem ingratum. Si hoc nunc primum, age aut fortunæ, aut diligentiæ tuæ gratias. Sed nihil facere hoc loco diligentia poteſt, niſi te malignum. Nam ſi hoc periculum vitare volueris, non dabis beneficia: ita, ne apud alium pereant, apud te peribunt. Non reſpondeant potius, quam non dentur: & poſt malam ſegetem ſerendum eſt. Sæpe quidquid perierat aſſidua infelicis ſoli ſterilitate, unius anni reſtituit ubertas. Eſt tanti, ut gratum invenias, experiri & ingratos. Nemo habet tam certam in beneficiis manum, ut non ſæpe fallatur: aberrent, ut aliquando hæreant. Poſt naufragium maria tentantur: fœneratorem non fugat à foro decoctor. Cito inerti otio vita torpebit, ſi relinquendum eſt quidquid offendit. Te vero benigniorem hæc ipſa res faciat. nam cujus rei eventus incertus eſt, id, ut aliquando procedat, ſæpe tentandum eſt. Sed de iſto ſatis multa in iis libris locuti ſumus, qui de Beneficiis inſcribuntur: illud magis quærendum videtur, quod non ſatis (ut exiſtimo) explicatum eſt: An is qui profuit

fuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

fuit nobis, ſi poſtea nocuit, paria fecerit, & nos debito ſolverit? Adjice ſi vis & illud: Multo plus poſtea nocuit, quam ante profuerat. Si rectam illam rigidi judicis ſententiam quæris, alterum ab altero abſolvet, & dicet: Quamvis injuria præponderet, tamen beneficiis donetur, quod ex injuria ſupereſt. Plus nocuit? ſed prius profuit. itaque habeatur & temporis ratio. Iam illa manifeſtiora ſunt quam ut admoneri debeas, quærendum eſſe, quam libenter profuerit, quam invitus nocuerit: quoniam animo & beneficia & injuriæ conſtant. Nolui beneficium dare. victus ſum aut verecundia, aut inſtantis pertinacia, aut ſpe. Eo animo quidque debetur, quo datur: nec quantum ſit, ſed à quali profectum voluntate, perpenditur. Nunc conjectura tollatur. Et illud beneficium fuit, & hoc quod modum beneficii prioris exceſſit, injuria eſt. Vir bonus utroſque calculos ſic ponit, ut ſe ipſe circumſcribat: beneficio adjicit, injuriæ demit. Ille alter remiſſior judex, quem eſſe me malo, injuriæ obliviſci debebit, officii meminiſſe. Hoc certe, inquit, juſtitiæ convenit, ſuum cuique reddere, beneficio gratiam, injuriæ talionem, aut certe malam gratiam. Verum erit iſtud, cum alius injuriam fecerit, alius beneficium dederit. nam ſi idem eſt, beneficio vis injuriæ exſtinguitur. Nam cui, etiam ſi merita non anteceſſiſſent, oportebat ignoſci, poſt beneficia lædenti plus quam venia debetur. Non pono utrique par pretium: pluris æſtimo beneficium, quam injuriam. Non omnes debere ſciunt grati beneficium. Poteſt etiam imprudens, & rudis, & unus è turba, utique dum prope eſt ab accepto, reddere beneficium, & penſare: ignorat autem quantum debeat. Vni ſapienti notum eſt, quanti res quæque taxanda ſit. Nam ille, de quo loquebar modo, ſtultus, etiam ſi bonæ voluntatis eſt, aut minus quam debet, aut tempore, aut quo non debet

bet loco, reddit : id quod referendum eſt, effundit atque abjicit. Mira in quibuſdam rebus verborum proprietas eſt : & conſuetudo ſermonis antiqui quædam efficaciſſimis, & officia docentibus, notis ſignat. Sic certe ſolemus loqui: Ille illi gratiam retulit. Referre, eſt ultro quod debeas afferre. Non dicimus, Gratiam reddidit. Reddunt enim, & qui repoſcuntur, & qui inviti, & qui ubi libet, & qui per alium. Non dicimus, Repoſuit beneficium, aut ſolvit: nullum enim nobis placuit, quod æri alieno convenit, verbum. Referre, eſt ad eum à quo acceperis, ferre. Hæc vox ſignificat voluntariam relationem. Qui retulit, ipſe ſe appellavit. Sapiens omnia examinabit ſecum, quantum acceperit, à quo, quando, ubi, quemadmodum. Itaque negamus, quemquam ſcire gratiam referre, niſi ſapientem. non magis quam beneficium dare quiſquam ſcit, niſi ſapiens: hic ſcilicet, qui magis dato gaudet, quam alius accepto. Hoc aliquis inter illa numerat, quæ videmur inopinata omnibus dicere : παράδοξα Græci vocant: & ait, Nemo ergo ſcit præter ſapientem referre gratiam? ergo nec quod debet creditori ſuo, reponere quiſquam ſcit alius? nec cum emit aliquam rem, pretium venditori perſolvere? Sed ne nobis fiat invidia, ſcito idem dicere Epicurum. Metrodorus certe ait, Solum ſapientem referre gratiam ſcire. Deinde idem admiratur, cum dicimus, Solus ſapiens ſcit amare, ſolus ſapiens amicus eſt. Atqui & amoris & amicitiæ pars eſt, referre gratiam : imo hoc magis vulgare eſt, & in plures cadit, quam vera amicitia. Deinde idem admiratur, quod dicimus fidem niſi in ſapiente non eſſe: tanquam non ipſe idem dicat. An tibi videtur fidem habere, qui referre gratiam neſcit? Deſinant itaque infamare nos, tanquam incredibilia jactantes : & ſciant apud ſapientem eſſe ipſa honeſta, apud vulgum ſimulacra rerum hone-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſtarum & effigies. Nemo referre gratiam ſcit, niſi ſapiens. Stultus quoque utcumque ſcit, & quemadmodum poteſt, referat: ſcientia illi potius, quam voluntas deſit. Velle non diſcitur. Sapiens inter ſe omnia comparabit. majus ejus opus, aut minus fit (quamvis idem ſit) tempore, loco, cauſſa. Sæpe enim hoc non potuere divitiæ in domum infuſæ, quod opportune dati mille denarii. Multum enim intereſt, donaveris, an ſuccurreris: ſervaverit illum tua liberalitas, an inſtruxerit. Sæpe quod datur, exiguum eſt: quod ſequitur ex eo, magnum. Quantum autem exiſtimas intereſſe, utrum aliquis de arca, quod præſtaret, ſumpſerit, an beneficium acceperit, ut daret? Sed ne in eadem, quæ ſatis ſcrutati ſumus, revolvamur; in hac comparatione beneficii & injuriæ, vir bonus judicabit quidem quod erit æquiſſimum: ſed beneficio favebit, in hanc erit partem proclivior. Plurimum autem momenti perſona ſolet afferre in rebus ejuſmodi. Dediſti mihi beneficium in ſervo, injuriam feciſti in patre: ſervaſti mihi filium, ſed patrem abſtuliſti. Alia deinceps, per quæ procedit omnis collatio, proſequetur: & ſi puſillum erit quod interſit, diſſimulabit. Etiam ſi multum fuerit, ſi id donari ſalva pietate ac fide poterit, remittet: id eſt, ſi ad ipſum tota pertinebit injuria. Summa rei hæc eſt. facilis erit in commutando: patietur plus imputari ſibi. invitus beneficium per compenſationem injuriæ ſolvet: in hanc partem inclinabit, huc verget, ut cupiat debere gratiam, cupiat referre. Errat enim, ſi quis beneficium libentius accipit, quam reddit. Quanto hilarior eſt qui ſolvit, quam qui mutuatur; tanto debet lætior eſſe, qui ſe maximo ære alieno accepti beneficii exonerat, quam qui accipiens cum maxime obligatur. Nam in hoc quoque falluntur ingrati, quod creditori quidem, præter ſortem, extra ordinem numerant: beneficiorum autem uſum eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eſſe gratuitum putant. Et illa creſcunt mora: tantoque plus ſolvendum eſt,quanto tardius Ingratus eſt, qui beneficium reddit ſine uſura. Itaque hujus quoque rei habebitur ratio,cum conferentur accepta & expenſa. Omnia facienda ſunt,ut quam gratiſſimi ſimus.noſtrum enim in hoc bonum.quemadmodum juſtitia non eſt, ut vulgo creditur,ad alios pertinens;maxima pars ejus in ſe redit.Nemo non cum alteri prodeſt , ſibi profuit. Non eo nomine dico, quod volet adjuvare adjutus, protegere defenſus , quod bonum exemplum circuitu ad facientem revertitur:ſicut mala exempla recidunt in auctores, nec ulla miſeratio contingit his, qui patiuntur injurias , quas poſſe fieri, faciendo docuerunt: ſed quod virtutum omnium pretium in ipſis eſt.Non enim exercentur ad præmium: recte facti, feciſſe merces eſt. Gratus ſum. non ut alius mihi libentius præſtet, priori irritatus exemplo : ſed ut rem jucundiſſimam ac pulcherrimam faciam.Gratus ſum. non quia expedit, ſed quia juvat. Hoc ut ſcias ita eſſe, ſi gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus,ſi reddere beneficiũ non aliter quam per ſpeciem injuriæ potero ; æquiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam,tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi magis eſſe devotus,quam qui boni viri famam perdidit , ne conſcientiam perderet. Itaque, ut dixi, majore tuo , quam alterius bono , gratus es.Illi enim vulgaris & quotidiana res contigit,recipere quod dederat: tibi magna,& ex beatiſſimo animi ſtatu profecta, gratum fuiſſe. Nam ſi malitia miſeros facit , virtus beatos, gratum autem eſſe virtus eſt: rem uſitatam reddidiſti,inæſtimabilem conſecutus es, conſcientiam grati : quæ niſi in animum divinum,fortunatumque, non pervenit.In contrarium autem huic affectum,ſumma infelicitas urget. Nemo, ſi ingratus eſt,non miſer

erit: non differo illum, ſtatim miſer eſt. Itaque ingrati eſſe vitemus, non aliena cauſſa, ſed noſtra. Minimum ex nequitia leviſſimumque ad alios redundat: quod peſſimum ex illa eſt, & (ut ita dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. quemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, quod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc, habentibus peſſimum eſt. Torquet ingratus ſe, & macerat: odit quæ accepit, quia redditurus eſt, & extenuat: injurias vero dilatat atque auget. Quid autem eo miſerius, cui beneficia excidunt, hærent injuriæ? At contra ſapientia exornat omne beneficium, ac ſibi ipſa commendat, & ſe aſſidua ejus commemoratione delectat. Malis una voluptas eſt, & hæc brevis, dum accipiunt beneficia: ex quibus ſapienti longum gaudium manet, ac perenne. Non enim illum accipere, ſed accepiſſe delectat: quod immortale eſt, & aſſiduum. Illa contemnit, quibus læſus eſt: nec obliviſcitur per negligentiam, ſed volens. Non vertit omnia in pejus: ſed nec quærit cui imputet caſum, & peccata hominum ad fortunam potius refert. Non calumniatur verba, nec vultus: quidquid accidit, benigne interpretando levat: nec offenſæ potius, quam beneficii meminit. Quantum poteſt, in priore ac meliore ſe memoria detinet; nec mutat animum adverſus bene meritos, niſi multum malefacta præcedant, & manifeſtum etiam conniventi diſcrimen eſt: tunc quoque in hoc duntaxat, ut talis ſit poſt majorem injuriam, qualis ante beneficium. Nam cum beneficio par eſt injuria, aliquid in animo benevolentiæ remanet. Quemadmodum reus ſententiis paribus abſolvitur, & ſemper quidquid dubium eſt, humanitas inclinat in melius: ſic animus ſapientis, ubi paria maleficiis merita ſunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſunt, deſinet quidem debere, ſed non deſinet velle debere: & hoc facit, quod qui poſt tabulas novas ſolvunt. Nemo autem gratus eſſe poteſt, niſi contempſerit iſta, propter quæ vulgus inſanit. Si referre vis gratiam; & in exſilium eundum eſt, & effundendus ſanguis, & ſuſcipienda egeſtas, & ipſa innocentia ſæpe maculanda, indigniſque objicienda rumoribus. Non parvo ſibi conſtat homo gratus. Nihil carius æſtimamus, quam beneficium, quamdiu petimus: nihil vilius, cum accepimus. Quæris quid ſit, quod oblivionem acceptorum nobis faciat? cupiditas accipiendorum. cogitamus non quid impetratum, ſed quid impetrandum ſit. Abſtrahunt à recto divitiæ, honores, potentia, & cetera, quæ opinione noſtra cara ſunt, pretio ſuo vilia. Neſcimus æſtimare res: de quibus non cum fama, ſed cum rerum natura deliberandum eſt. Nihil habet iſta magnificum, quo mentes in ſe noſtras trahant, præter hoc, quod mirari illa conſuevimus. Non enim quia concupiſcenda ſunt, laudantur; ſed concupiſcuntur, quia laudata ſunt: & cum ſingulorum error publicum fecerit, ſingulorum errorem facit publicus. Sed quemadmodum illa credimus, ſic & in hoc fidei populi credamus, nihil eſſe grato animo honeſtius. Omnes hoc urbes, omnes etiam ex barbaris regionibus gentes conclamabunt: in hoc bonis maliſque conveniet. Erunt qui voluptates laudent, erunt qui labores malint: erunt qui dolorem maximum malum dicant, erunt qui ne malum quidem appellent: divitias aliquis ad ſummum bonum admittet, alius illas dicet humanæ malo vitæ repertas: nihil eſſe eo locupletius, cui quod donet fortuna non invenit. In tanta judiciorum diverſitate, referendam bene merentibus gratiam, omnes uno tibi, quod aiunt, ore affirmabunt, in hoc tam diſcors turba conſentiet, cum interim injurias pro beneficiis reddimus. Et prima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cauſſa eſt, cui quis ingratus ſit, ſi ſatis gratus eſſe non potuit. Eo perductus eſt furor, ut periculoſiſſima res ſit, beneficia in aliquem magna conferre. nam quia putat turpe, non reddere; non vult eſſe, cui reddat. Tibi habe, quod accepiſti: non repeto, non exigo. profuiſſe tutum ſit. Nullum eſt odium perniciosius, quam ex beneficii violati pudore.

EPIST. LXXXII.

Contra delicias, & mollem vitam: itemque otium ignavum. ſtudiis id dedicandum eſſe: & præſertim Philoſophiæ, quæ muniat contra metus, & externa omnia mala, contra ipſam mortem. Fruſtra in hanc nos argutiis aut Sophiſmatis armari; & obiter contra facientes. Mortem per ſe indifferentem eſſe: ſed talem, aut talem, honeſtam; & contra. Iterumque contra cavillatores. Bona.

DEſii jam de te eſſe ſolicitus. Quem, inquis, deorum ſponſorem accepiſti? eum ſcilicet qui neminem fallit, animum, recti ac boni amatorem. In tuto pars tui melior eſt. poteſt fortuna tibi injuriam facere: quod ad rem magis pertinet, non timeo ne tu facias tibi. I, qua cœpiſti: & in iſto te vitæ habitu compone, placide, non molliter. Male tibi eſſe malo, quam molliter. Hoc ſic excipe, quemadmodum à populo ſolet dici, dure, aſpere, laborioſe. Audire ſolemus ſic quorumdam vitam laudari, quibus invidetur: Molliter vivit. hoc dicunt, mollis eſt. Paullatim enim effeminatur animus, atque in ſimilitudinem otii ſui & pigritiæ, in qua jacet, ſolvitur. Quid ergo? viro non vel obrigeſcere ſatius eſt? Deinde delicati timent mortem, cui vitam ſuam fecere ſimilem. Multum intereſt inter otium, & conditivum. Quid ergo, inquis, non ſatius eſt vel ſic jacere, quam iſtis officiorum vorticibus volutari? Vtraque res lethalis eſt, & contractio, & torpor. Puto, æque qui in odoribus jacet,

mor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

mortuus eſt, quam qui rapitur unco. Otium ſine litteris mors eſt, & hominis vivi ſepultura. Quid denique prodeſt ſeceſſiſſe, tanquam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſæ perſequantur? Quæ latebra eſt, in quam non intret metus mortis? quæ tam munita, & in altum ſubducta vitæ quies, quam non dolor territet? Quocumque te abdideris, mala humana circumſtrepent. Multa extra ſunt, quæ circumeunt nos, quo aut fallant, aut urgeant: multa intus, quæ etiam in media ſolitudine exæſtuant. Philoſophia circumdanda eſt, inexpugnabilis murus, quem fortuna multis machinis laceſſitum non traxit. In inſuperabili loco ſtat animus, qui externa deſeruit, & arce ſe ſua vindicat: infra illum omne telum cadit. Non habet, ut putamus, fortuna longas manus: neminem occupat, niſi hærentem ſibi. Itaque quantum poſſumus, ab illa reſiliamus: quod ſola præſtabit ſui naturæque cognitio. Sciat quo iturus ſit, unde ortus: quod illi bonum, quod malum ſit: quid petat, quid devitet: quæ ſit illa ratio, quæ appetenda ac fugienda diſcernat, qua cupiditatum manſueſcit inſania, timorum ſævitia compeſcitur. Hæc quidam putant ipſos etiam ſine philoſophia repreſſiſſe: ſed cum ſecuros aliquis caſus expertus eſt, exprimitur ſera confeſſio. Magna verba excidunt, cum tortor popoſcit manum, cum mors propius acceſſit. Poſſis illi dicere: Facile provocabas mala abſentia: ecce dolor, quem tolerabilem eſſe dicebas: ecce mors, quam contra multa animoſe locutus es: ſonant flagella, gladius micat:

Nunc animis opus, Ænea, nunc pectore firmo.

Faciet autem illud firmum aſſidua meditatio: ſi non verba exercueris, ſed animum: ſi contra mortem te præparaveris: adverſus quam non exhortabitur, nec attollet, qui cavillationibus tibi perſuadere tentaverit, mortem malum non eſſe. Libet enim, Lucili virorum optime, ridere ineptias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Græcas, quas nondum, quamvis mirer, excuſſi. Zeno noſter hac collectione utitur: Nullum malum glorioſum eſt: mors autem glorioſa eſt: mors ergo non eſt malum. Profeciſti. liberatus ſum metu: poſthæc, non dubitabo porrigere cervicem. Non vis ſeverius loqui, nec morituro riſum movere? Non mehercule facile tibi dixerim, utrum ineptior fuerit, qui ſe hac interrogatione judicavit mortis metum exſtinguere: an qui hoc tanquam ad rem pertineret, conatus eſt ſolvere. Nam & ipſe interrogationem contrariam oppoſuit, ex eo natam, quod mortem inter Indifferentia ponimus, quæ ἀδιάφορα Græci vocant. Nihil, inquit, indifferens glorioſum eſt: mors autem glorioſum eſt: ergo mors non indifferens. Hæc interrogatio vides ubi obrepat. mors non eſt glorioſa, ſed fortiter mori glorioſum eſt: & cum dicit, Indifferens nihil glorioſum eſt: concedo tibi ita, ut dicam, nihil glorioſum eſſe, niſi circa Indifferentia: tanquam indifferentia eſſe dico, id eſt, nec bona, nec mala, morbum, dolorem, paupertatem, exſilium, mortem: nihil horum per ſe glorioſum eſt, nihil tamen ſine his. Laudatur enim non paupertas, ſed is quem non ſubmittit, nec incurvat: laudatur non exſilium, ſed qui hoc non doluit: laudatur non dolor, ſed ille quem nihil coëgit dolor. Nemo mortem laudat, ſed eum cui mors ante abſtulit animum, quam conturbavit. Omnia iſta per ſe non ſunt honeſta, nec glorioſa: ſed quidquid virtus ex illis adiit, tractavitque, honeſtum & glorioſum facit. Illa in medio poſita ſunt: intereſt, utrum malitia illis an virtus manum admoverit. Mors enim illa, quæ in Catone glorioſa eſt, in Bruto ſtatim turpis eſt & erubeſcenda. Hic eſt enim Brutus, qui cum periturus mortis moras quæreret, ad exonerandum ventrem ſeceſſit, & evocatus ad mortem, juſſuſque præbere cervicem: Præbebo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

bebo, inquit, ita vivam. Quæ dementia eſt fugere, cum retro ire non poſſis? Præbebo, inquit, ita vivam. pene adjecit, vel ſub Antonio. O hominem dignum, qui vitæ dederetur! Sed, ut cœperam dicere, vides ipſam mortem nec malum eſſe, nec bonum: Cato illa honeſtiſſime uſus eſt, turpiſſime Brutus. Omnis res, quod non habuit decus, virtute addita ſumit. Cubiculum lucidum dicimus: hoc idem obſcuriſſimum eſt nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic iſtis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, divitiis, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra, morti, exſilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertimuimus: aut malitia, aut virtus dat boni vel mali nomen. Maſſa per ſe nec calida, nec frigida eſt. in fornacem conjecta concaluit: in aquam remiſſa refrixit. Mors honeſta eſt, per illud quod honeſtum eſt: id, eſt virtus, & animus externa contemnens. Eſt & horum, Lucili, quæ appellamus Media, grande diſcrimen. Non enim ſic mors indifferens eſt, quomodo utrum capillos pares habeas, necne: mors inter illa eſt, quæ mala quidem non ſunt, tamen habent mali ſpeciem. Sui amor eſt, & permanendi conſervandique ſe inſita voluntas, atque aſpernatio diſſolutionis: quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac cui aſſuevimus rerum copia educere. Illa quoque res morti nos alienat, quod hæc jam novimus: illa ad quæ tranſituri ſumus, neſcimus qualia ſint, & horremus ignota. Naturalis præterea tenebrarum metus eſt, in quas adductura mors creditur. Itaque etiamſi indifferens mors, non tamen inter ea eſt quæ facile negligi poſſint: magna exercitatione durandus eſt animus, ut conſpectum ejus acceſſumq; patiatur. Mors contemni debet magis, quam ſolet. multa enim de illa credimus: multorum ingeniis certatum eſt, ad augendam ejus infamiam. Deſcri-

ptus eſt carcer infernus,& perpetua nocte oppreſſa regio, in qua ingens janitor Orci,

Oſſa ſuper recubans antro ſemeſa cruento,
Æternum latrans exſangues territat umbras.

Sed etiam cum perſuaſeris iſtas fabulas eſſe, nec quidquam defunctis ſupereſſe quod timeant, ſubit alius metus. Æque enim timent, ne apud inferos ſint,quam ne nuſquam.His adverſantibus,quæ nobis offudit longa perſuaſio, fortiter pati mortem, quid ni glorioſum ſit,& inter maxima opera mentis humanæ? quæ nunquam ad virtutem exſurget, ſi mortem malum eſſe crediderit: exſurget, ſi putabit indifferens eſſe. Non recipit rerum natura,ut aliquis magno animo accedat ad id quod malum judicat: pigre veniet,& cunctanter:non eſt autem glorioſum, quod ab invito & tergiverſante fit. nihil facit virtus,quia neceſſe eſt. Adjice nunc,quod nihil honeſte fit, niſi cui totus animus incubuit atque affuit,cui nulla parte ſui repugnavit. Vbi autem ad malum acceditur, aut pejorum metu, aut ſpe bonorum, ad quæ pervenire tanti ſit, devorata unius mali patientia; diſſident inter ſe judicia facientis. Hinc eſt, quod jubeat propoſita perficere: illinc,quod retrahat, & ab re ſuſpecta ac periculoſa fuget. Igitur in diverſa diſtrahitur. Si hoc eſt, perit gloria. Virtus enim concordi animo decreta peragit: non timet quod facit.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito
Qua tua te Fortuna ſinet.

Non ibis audentior, ſi mala illa eſſe credideris. Eximendum hoc è pectore eſt: alioquin hæſitabit impetum moratura ſuſpicio. trudetur in id, quod invadendum eſt. Noſtri quidem videri volunt Zenonis interrogationem veram eſſe, fallacem autem alteram & falſam, quæ illi opponitur. Ego non redigo iſta ad legem Dialecticam, & ad illos artificii veternoſiſſimi nodos: totum genus iſtud extur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

exturbandum judico, quo circumſcribi ſe qui interrogatur, exiſtimat, & ad confeſſionem perductus aliud reſpondet, aliud putat. Pro veritate ſimplicius agendum eſt: contra metum fortius. Hæc ipſa quæ volvuntur ab illis, ſolvere malim & expandere, ut perſuadeam, non ut imponam. In aciem educturus exercitum, pro conjugibus ac liberis mortem obiturum, quomodo exhortabitur? Do tibi Fabios, totum Reip. bellum in unam transferentes domum. Laconas tibi oſtendo, in ipſis Thermopylarum anguſtiis poſitos. nec victoriam ſperant, nec reditum. ille locus illis ſepulcrum futurus eſt. Quemadmodum exhortaris, ut totius gentis ruinam, objectis corporibus excipiant, & vita potius quam loco cedant? Dices, Quod malum eſt, glorioſum non eſt: mors glorioſa eſt: mors ergo non malum? O efficacem concionem! Quis poſt hanc dubitet ſe infeſtis ingerere mucronibus, & ſtans mori? At ille Leonidas quam fortiter illos allocutus eſt? Sic, inquit, commilitones prandete, tanquam apud inferos cœnaturi. Non in ore crevit cibus, non hæſit in faucibus, non elapſus eſt manibus: alacres illi & ad prandium promiſerunt, & ad cœnam. Quid dux ille Romanus, qui ad occupandum locum milites miſſos, cum per ingentem hoſtium exercitum ituri eſſent, ſic allocutus eſt? Ire commilitones illo neceſſe eſt, unde redire non eſt neceſſe. Vides quam ſimplex & imperioſa virtus ſit. Quem mortalium circumſcriptiones veſtræ fortiorem facere, quem erectiorem poſſunt? Frangunt animum. qui nunquam minus contrahendus eſt, & in minuta ac ſpinoſa cogendus, quam cum aliquid grande componitur. Non trecentis, ſed omnibus mortalibus mortis timor detrahi debet. quomodo illos docebis malum non eſſe? quomodo opiniones totius ævi, quibus protinus infantia imbuitur, evinces? quod auxilium invenies?

Quid dices imbecillitati humanæ? quid dices quo inflammati in media pericula irruant? qua oratione hunc timendi conſenſum, quibus ingenii viribus obnixam contra te perſuaſionem humani generis avertes? verba mihi captioſa componis, & interrogatiunculas nectis. Magnis telis magna portenta feriuntur. Serpentem illam in Africa ſævam, & Romanis legionibus bello ipſo terribiliorem, fruſtra ſagittis fundiſque petierunt. Ne pilo quidem vulnerabilis erat, cum ingens magnitudo pro vaſtitate corporis ſolida, ferrum, & quidquid humanæ torſerant manus, rejiceret. molaribus demum fracta ſaxis eſt. Et adverſus mortem tu tam minuta jacularis? ſubula leonem excipis? Acuta ſunt iſta quæ dicis. Nihil eſt acutius ariſta. quædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.

EPIST. LXXXIII.

Vivendum, ut coram Deo inſpectore & arbitro. Adjungit de ſua tunc vita, temperantia, vigilantia. Iterum (ut priore epiſtola) contra μικρολόγους, & qui minutis ſermonibus aut cavillis Sapientiam enervant. Docet ab ipſo Zenone, contra Ebrietatem diſſerente. Atqui fortius clariuſque agendum: & exemplum præbet, & vitium illud damnat. Bona.

SIngulos dies tibi meos, & quidem totos, indicari jubes. Bene de me judicas, ſi nihil eſſe in illis putas, quod abſcondam. Sic certe vivendum eſt, tanquam in conſpectu vivamus: ſic cogitandum, tanquam aliquis in pectus intimum inſpicere poſſit: & poteſt. Quid enim prodeſt ab homine aliquid eſſe ſecretum? nihil Deo cluſum eſt. Intereſt animis noſtris, & cogitationibus mediis intervenit. Sic, intervenit, dico? tanquam aliquando diſcedat. Faciam ergo quod jubes, & quid agam, & quo ordine, libenter tibi ſcribam. obſervabo me protinus: & quod eſt utiliſſimum, diem meum recogno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cognoſcam. Hoc nos peſſimos facit, quod nemo vitam ſuam reſpicit. Quid facturi ſimus, cogitamus, & id raro: quid fecerimus, non cogitamus. atqui conſilium futuri ex præterito venit. Hodiernus dies ſolidus eſt. nemo ex illo quidquam mihi eripuit: totus inter ſtratum lectionemque diviſus eſt. Minimum exercitationi corporis datum: & hoc nomine ago gratias ſenectuti. non magno mihi conſtat: cum me movi, laſſus ſum. Hic autem exercitationis, etiam fortiſſimis, finis eſt. Progymnaſtas meos quæris? unus mihi ſufficit Earinus, puer (ut ſcis) amabilis: ſed mutabitur. Iam aliquem teneriorem quæro. Hic quidem ait, nos eamdem criſim habere, quia utrique dentes cadant: ſed jam vix illum aſſequor currentem, & intra pauciſſimos dies non potero. vide quid exercitatio quotidiana proficiat. Cito magnum intervallum fit, inter duos itinere diverſo euntes. eodem tempore ille aſcendit, ego deſcendo: nec ignoras, quanto ex his velocius alterum fiat. Mentitus ſum. jam enim ætas noſtra non deſcendit, ſed cadit. Quomodo tamen hodiernum certamen nobis ceſſerit, quæris? quod raro curſoribus evenit, hieran fecimus. Ab hac fatigatione magis, quam exercitatione, in frigidam deſcendi. hoc apud me vocatur parum calda. Ille tantus Pſychrolutes, qui Kalendis Ianuariis in Euripum ſaltabam, qui anno novo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire, primum ad Tiberim tranſtuli caſtra: deinde ad hoc ſolium, quod cum fortiſſimus ſum, & omnia bona fide fiunt, ſol temperat. non multum mihi ad balneum ſupereſt. Panis deinde ſiccus, & ſine menſa prandium: poſt quod non ſunt lavandæ manus. Dormio minimum. conſuetudinem meam noſti: breviſſimo ſomno utor, & quaſi interjungo. Satis eſt mihi, vigilare deſiiſſe. aliquando dormiſſe me ſcio, aliquando ſuſpicor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Ecce Circenſium obſtrepit clamor: ſubita aliqua & univerſa voce feriuntur aures meæ, nec cogitationem meam excutiunt, nec interrumpunt quidem. Fremitum patientiſſime fero: multæ voces, & in unum confuſæ, pro fluctu mihi ſunt, aut vento ſilvam verberante, & ceteris ſine intellectu ſonantibus. Quid ergo eſt? nunc cui animum adjecerim, dicam. Supereſt ex heſterno mihi cogitatio, quid ſibi voluerint prudentiſſimi viri, qui rerum maximarum probationes leviſſimas & perplexas fecerunt: quæ ut ſint veræ, mendacio tamen ſimiles ſunt. Vult nos ab ebrietate deterrere Zeno, vir maximus, hujus ſectæ fortiſſimæ ac ſanctiſſimæ conditor. Audi ergo quemadmodum colligat, virum bonum non futurum ebrium. Ebrio ſecretum ſermonem nemo committit: viro autem bono committit: ergo vir bonus ebrius non erit. Quemadmodum oppoſita interrogatione ſimili derideatur, attende. Satis enim eſt, unam ponere ex multis. Dormienti nemo ſecretum ſermonem committit: viro bono autem committit: ergo vir bonus non dormit. Quo uno modo poteſt, Poſidonius Zenonis noſtri cauſſam agit: ſed ne ſic quidem, ut exiſtimo, agi poteſt. Ait enim, ebrium duobus modis dici: altero, cum aliquis vino gravis eſt, & impos ſui: altero, ſi ſolet ebrius fieri, & huic obnoxius vitio eſt. Nunc à Zenone dici, qui ſoleat fieri ebrius, non qui ſit. Huic autem neminem commiſſurum arcana, quæ per vinum eloqui poſſit. quod eſt falſum. Prima enim illa interrogatio complectitur eum qui eſt ebrius, non eum qui futurus eſt. Plurimum enim intereſſe concedes inter ebrium & ebrioſum. poteſt & qui ebrius eſt, tunc primum eſſe, nec habere hoc vitiũ: & qui ebrioſus eſt, ſæpe extra ebrietatem eſſe. Itaque id intelligo, quod ſignificari verbo iſto ſolet: præſertim cum ab homine diligentiam profeſſo ponatur, & verba examinante.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Adjice nunc, quod ſi hoc intellexit Zeno, & nos intelligere voluit, ambiguitate verbi quæſivit locum fraudi: quod faciendum non eſt, ubi veritas quæritur. Sed ſane hoc ſenſerit: quod ſequitur, falſum eſt, ei qui ſoleat ebrius fieri, non committi ſermonem ſecretum. Cogita enim quam multis militibus, non ſemper ſobriis, & imperator, & tribunus, & centurio, tacenda mandaverit. De illa C. Cæſaris cæde, illius dico qui ſuperato Pompeio rempublicam tenuit, tam creditum eſt Tullio Cimbro, quam C. Caſſio. Caſſius tota vita aquam bibit: Tullius Cimber & nimius erat in vino, & ſcordalus. In hanc rem jocatus eſt ipſe: Ego, inquit, quemquam feram, qui vinum ferre non poſſum? Sibi quiſque nunc nominet eos, quibus ſcit, & vinum male credi, & ſermonem bene. Vnum tamen exemplum, quod occurrit mihi, referam, ne intercidat. Inſtruenda eſt enim vita exemplis illuſtribus. non ſemper confugiamus ad vetera. L. Piſo, urbis cuſtos, ebrius, ex quo ſemel factus eſt, fuit. majorem partem noctis in convivio exigebat: uſque in horam ſextam fere dormiebat: hoc erat ejus matutinum. Officium tamen ſuum, quo tutela urbis continebatur, diligentiſſime adminiſtravit. Huic & divus Auguſtus dedit ſecreta mandata, cum illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiſcens in Campaniam, cum multa in urbe & ſuſpecta relinqueret & inviſa. Puto quia illi bene ceſſerat Piſonis ebrietas, poſtea Coſſum fecit urbis præfectum, virum gravem, moderatum, ſed merſum vino, & madentem: adeo, ut ex ſenatu aliquando, in quem è convivio venerat, oppreſſus inexcitabili ſomno, tolleretur. Huic tamen Tiberius multa ſua manu ſcripſit, quæ committenda ne miniſtris quidem ſuis judicabat. Nullum Coſſo aut privatum ſecretum, aut publicum elapſum eſt. Itaque declamationes iſtas de medio removeamus.

Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Non eſt animus in ſua poteſtate, ebrietate devinctus. Quemadmodum muſto dolia ipſa rumpuntur, & omne quod in imo jacet, in ſummam partem vis caloris ejectat: ſic vino exæſtuante, quidquid in imo jacet abditum, effertur, & prodit in medium. Onerati mero, quemadmodum non continent cibum, vino redundante, ita ne ſecretum quidem: quod ſuum alienumque eſt, pariter effundunt. Sed quamvis hoc ſoleat accidere, ita & illud ſolet, ut cum his quos ſcimus libentius bibere, de rebus neceſſariis deliberemus. Falſum eſt ergo hoc, quod patrocinii loco ponitur, ei qui ſoleat ebrius fieri, non dari tacitum. Quanto ſatius eſt, aperte accuſare ebrietatem, & vitia ejus exponere? quæ etiam tolerabilis homo vitaverit, nedum perfectus ac ſapiens. cui ſatis eſt ſitim exſtinguere: qui etiam ſi quando orta eſt hilaritas, aliena cauſſa producta longius, tamen citra ebrietatem reſiſtit. Nam de illo videbimus, an ſapientis animus nimio vino turbetur, & faciat ebriis ſolita. Interim ſi hoc colligere vis, virum bonum non debere ebrium fieri, cur ſyllogiſmis agis? dic quam turpe ſit plus ſibi ingerere quam capiat, & ſtomachi ſui non noſſe menſuram: quam multa ebrii faciant, quibus ſobrii erubeſcant: nihil aliud eſſe ebrietatem, quam voluntariam inſaniam. Extende in plures dies illum ebrii habitum: nunquid de furore dubitabis? nunc quoque non eſt minor, ſed brevior. Refer Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum cariſſimum ſibi ac fideliſſimum inter epulas transfodit: & intellecto facinore, mori voluit, certe meruit. Omne vitium ebrietas & incendit, & detegit: obſtantem malis conatibus verecundiam removet. Plures enim pudore peccandi, quam bona voluntate, prohibitis abſtinent. Vbi poſſedit animum nimia vis vini, quidquid mali latebat, emergit. Non facit ebrietas vitia, ſed protrahit. tunc libidi-
noſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

noſus ne cubiculum quidem exſpectat, ſed cupiditatibus ſuis quantum petierint, ſine dilatione permittit: tunc impudicus morbum confitetur ac publicat: tunc petulans non linguam, non manum continet. Creſcit inſolenti ſuperbia, crudelitas ſævo, malignitas livido: omne vitium laxatur & prodit. Adjice illam ignorationem ſui, dubia & parum explanata verba, incertos oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, tecta ipſa mobilia, velut aliquo turbine circumagente totam domum: ſtomachi tormenta, cum effervescit merum, ac viſcera ipſa diſtendit. Tunc tamen utcumq; tolerabile eſt, dum illi vis ſua eſt: quid cum ſomno vitiatur, & quæ ebrietas fuit, cruditas facta eſt? Cogita quas clades ediderit publica ebrietas. Hæc acerrimas gentes, bellicoſasque, hoſtibus tradidit: hæc multorum annorum pertinaci bello defenſa mœnia patefecit: hæc contumaciſſimos, & jugum recuſantes, in alienum egit arbitrium: hæc invictos acie mero domuit. Alexandrum, cujus modo feci mentionem, tot itinera, tot prælia, tot hiemes, per quas, victa temporum locorumque difficultate, tranſierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiſerunt: intemperantia bibendi, & ille Herculaneus ac fatalis ſcyphus condidit. Quæ gloria eſt, capere multum? Cum penes te palma fuerit, & propinationes tuas ſtrati ſomno ac vomitantes recuſaverint, cum ſuperſtes toti convivio fueris, cum omnes viceris virtute magnifica, & nemo tam vini capax fuerit; vinceris à dolio. M. Antonium, magnum virum & ingenii nobilis, quæ alia res perdidit, & in externos mores ac vitia non Romana trajecit, quam ebrietas, nec minor vino Cleopatræ amor? Hæc illum res hoſtem reipublicæ, hæc hoſtibus ſuis imparem reddidit, hæc crudelem fecit, cum capita principum civitatis cœnanti referrentur, cum inter apparatiſſimas epulas luxus-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

luxuſque regales ora ac manus proſcriptorum recognoſceret, cum vino gravis, ſitiret tamen ſanguinem. Intolerabile erat, quod ebrius faciebat, etiam ſi ſobrius faceret: quanto intolerabilius, quod hæc in ipſa ebrietate faciebat? Fere vinolentiam crudelitas ſequitur. violatur enim exaſperaturque ſanitas mentis. Quemadmodum difficiles faciunt oculos diutini morbi, etiam ad minimam radii ſolis offenſionem: ita ebrietates continuæ efferant animos. Nam cum ſæpe apud ſe non ſint, conſuetudo inſaniæ durat, ac vitia, vino concepta, etiam ſine illo valent. Dic ergo, quare ſapiens non debeat ebrius fieri. Deformitatem rei & importunitatem oſtende rebus, non verbis: quod facillimum eſt. Proba iſtas, quæ voluptates vocantur, ubi tranſcenderint modum, pœnas eſſe. Nam ſi illud argumentaberis, ſapientem multo vino inebriari, & retinere rectum tenorem, etiam ſi temulentus ſit: licet colligas, nec veneno poto moriturum, nec ſopore ſumpto dormiturum, nec elleboro accepto quidquid in viſceribus hærebit, ejecturum, dejecturumque. Sed ſi tentantur pedes, lingua non conſtat: quid eſt, quare illum exiſtimes in parte ſobrium eſſe, in parte ebrium?

EPIST. LXXXIV.

Stilum lectionemque alternanda eſſe. Lecta autem, in ſuccum unum vertenda, & noſtra facienda. Denique adhortatio ad Sapientiam. Bona & utilia monita.

ITinera iſta quæ ſegnitiam mihi excutiunt, & valetudini meæ prodeſſe judico, & ſtudiis. Quare valetudinem adjuvent, vides: cum pigrum me, & negligentem corporis, litterarum amor faciat, aliena opera exerceor. Studiis quare proſint, indicabo. A lectionibus non receſſi. Sunt autem, ut exiſtimo, neceſſariæ. primum, ne ſim me uno contentus: deinde, ut cum ab aliis quæſita cognovero, tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tum & de inventis judicem, & cogitem de inveniendis. Alit lectio ingenium: & ſtudio fatigatum, non ſine ſtudio tamen, reficit. Nec ſcribere tantum, nec tantum legere debemus. altera res contriſtabit, & vires exhauriet: de ſtilo dico: altera ſolvet ac diluet. Invicem hoc illo commutandum eſt, & alterum altero temperandum: ut quidquid lectione collectum eſt, ſtilus redigat in corpus. Apes (ut aiunt) debemus imitari, quæ vagantur, & flores ad mel faciendum idoneos carpunt: deinde quidquid attulere, diſponunt, ac per favos digerunt: &, ut Virgilius noſter ait,

—— liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas.

De illis non ſatis conſtat, utrum ſuccum ex floribus ducant, qui protinus mel ſit: an quæ collegerunt, in hunc ſaporem mixtura quadam, & proprietate ſpiritus ſui, mutent. Quibusdam enim placet, non faciendi mellis ſcientiam eſſe illis, ſed colligendi. Aiunt inveniri apud Indos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius cæli, aut ipſius arundinis humor dulcis & pinguior gignat. In noſtris quoque herbis vim eamdem, ſed minus manifeſtam & notabilem poni: quam perſequatur & contrahat animal huic rei genitum. Quidam exiſtimant, conditura & diſpoſitione in hanc qualitatem verti, quæ ex tenerrimis virentium florentiumque decerpſerint: non ſine quodam, ut ita dicam, fermento: quo in unum diverſa coaleſcunt. Sed ne aliud, quam de quo agitur, abducar, nos quoque has apes debemus imitari, & quæcumque ex diverſa lectione congeſſimus, ſeparare. melius enim diſtincta ſervantur. Deinde adhibita ingenii noſtri cura & facultate, in unum ſaporem varia illa libamenta confundere: ut etiam ſi apparuerit unde ſumptum ſit, aliud tamen eſſe, quam unde ſumptum eſt, appareat. quod in corpore noſtro videmus, ſine ulla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

opera noſtra, facere naturam. Alimenta quæ accepimus, quamdiu in ſua qualitate perdurant, & ſolida innatant ſtomacho, onera ſunt: at cum ex eo quod erant, mutata ſunt, tunc demum in vires & in ſanguinem tranſeunt. Idem in his, quibus aluntur ingenia, præſtemus: ut quæcumque hauſimus, non patiamur integra eſſe, ne aliena ſint. Concoquamus illa: alioquin in memoriam ibunt, non in ingenium. Aſſentiamur illis fideliter, & noſtra faciamus, ut unum quiddam fiat ex multis: ſicut unus numerus fit ex ſingulis, cum minores ſummas & diſſidentes computatio una comprehendit. Hoc faciat animus noſter. omnia quibus eſt adjutus, abſcondat: ipſum tantum oſtendat, quod effecit. Etiamſi alicujus in te comparebit ſimilitudo, quem admiratio tibi altius fixerit: ſimilem eſſe te volo quomodo filium, non quomodo imaginem. Imago, res mortua eſt. Quid ergo? non intelligetur cujus imiteris orationem? cujus argumentationem? cujus ſententias? Puto aliquando ne intelligi quidem poſſe, ſi magni viri. nec enim omnibus, quæ ex quoque velut exemplaria traxit, formam ſuam impreſſit, ut in unitatem illam competant. Non vides quam multorum vocibus chorus conſtet? unus tamen ex omnibus ſonus redditur. aliqua illic acuta eſt, aliqua gravis, aliqua media. accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ: ſingulorum illic latent voces, omnium apparent. De choro dico, quem veteres philoſophi noverant. In commiſſionibus noſtris plus cantorum eſt, quam in theatris olim ſpectatorum fuit. cum omnes vias ordo canentium implevit, & cavea æneatoribus cincta eſt, & ex pulpito omne tibiarum genus organorumque conſonuit, fit concentus ex diſſonis. Talem animum eſſe noſtrum volo, ut multæ in illo artes, multa præcepta ſint, multarum ætatum exempla, ſed in unum conſpirata. Quomodo, inquis,

quis, hoc effici poterit? aſſidua intentione: ſi nihil egerimus, niſi ratione ſuadente. hanc ſi audire volueris, dicet tibi: Relinque iſta jamdudum, ad quæ diſcurritur. relinque divitias, aut periculum poſſidentium, aut onus. relinque corporis atque animi voluptates: molliunt & enervant. relinque ambitum: tumida res eſt, vana, ventoſa. nullum habet terminum. tam ſolicita eſt ne quem ante ſe videat, quam ne poſt ſe alium. laborat invidia, & quidem duplici. Vides autem quam miſer ſit, ſi is, cui invidetur, & invidet? Intueris illas potentium domos, illa tumultuoſa, rixa ſalutantium, limina? multum habent contumeliarum, ut intres: plus, cum intraveris. Præteri iſtos gradus divitum, & magno aggeſtu ſuſpenſa veſtibula. non in prærupto tantum iſtic ſtabis, ſed in lubrico. Huc potius te ad ſapientiam dirige, tranquilliſſimasque res, & ſimul ampliſſimas, pete. Quæcumque videntur eminere in rebus humanis, quamvis puſilla ſint, & comparatione humillimorum exſtent, per difficiles tamen & arduos tramites adeuntur. Confragoſa in faſtigium dignitatis via eſt. At ſi conſcendere hunc verticem libet, cui ſe fortuna ſubmiſit: omnia quidem ſub te, quæ pro excelſiſſimis habentur, adſpicies, ſed tamen venies ad ſumma per planum.

EPIST. LXXXV.

Sophiſmata improbat, & à ſeriis ſtudiis ea arcet. Exempla quædam dat, ſed ad utilia traducit: & contra Peripateticos, Sapientem vacare affectibus debere. Deinde, Beatam vitam ſibi ſufficere: unam & æqualem eſſe, ſeu longam, ſeu brevem. Non etiam imminui ab externis, etſi mala, aut damna incurrant: & Sapientem omnibus bene uti. Bona, ſapiens Epiſtola.

PEperceram tibi, & quidquid nodoſi adhuc ſupererat, præterieram: contentus quaſi guſtum tibi dare eorum, quæ à noſtris dicuntur, ut probetur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tur virtus ad explendam beatam vitam ſola ſatis efficax. Iubes me, quidquid eſt interrogationum aut noſtrarum, aut ad traductionem noſtram excogitatarum, comprehendere: quod ſi facere voluero, non erit epiſtola, ſed liber. Illud toties teſtor, hoc me argumentorum genere non delectari. pudet in aciem deſcendere pro diis hominibusque ſuſceptam, ſubula armatum. Qui prudens eſt, & temperans eſt: qui temperans eſt, & conſtans: qui conſtans eſt, & imperturbatus eſt: qui imperturbatus eſt, ſine triſtitia eſt: qui ſine triſtitia eſt, beatus eſt: ergo prudens, beatus eſt, & prudentia ad beatam vitam ſatis eſt. Huic collectioni hoc modo Peripateticorum quidam reſpondent. ut imperturbatum, & conſtantem, & ſine triſtitia, ſic interpretentur, tanquam imperturbatus dicatur, qui raro perturbatur & modice, non qui nunquam. Item ſine triſtitia eum dici aiunt, qui non eſt obnoxius triſtitiæ, nec frequens, nimiusve in hoc vitio. Illud enim humanam naturam negare, alicujus animum immunem eſſe triſtitia: ſapientem non vinci mœrore, ceterum tangi: & cetera in hunc modum ſectæ ſuæ reſpondentia. Non hi tollunt affectus, ſed temperant: quantulum autem ſapienti damus, ſi imbecillimis fortior eſt, & mœſtiſſimis lætior, & effrænatiſſimis moderatior, & humillimis major? Quid ſi miretur velocitatem ſuam Ladas, ad claudos debileſque reſpiciens?

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec curſu teneras læſiſſet ariſtas,
Vel mare per medium, fluctu ſuſpenſa tumenti,
Ferret iter, celeres nec tingueret æquore plantas.

Hæc eſt pernicitas per ſe æſtimata, non quæ tardiſſimorum collatione laudatur. Quid ſi ſanum voces, leviter febricitantem? non eſt bona valetudo, mediocritas morbi. Sic, inquit, ſapiens imperturbatus dicitur, quomodo apyrina dicuntur, non quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quibus nulla ineſt duritia granorum, ſed quibus minor. Falſum eſt. Non enim diminutionem malorum in bono viro intelligo, ſed vacationem. nulla debent eſſe, non parva. Nam ſi ulla ſint, creſcent, & interim impedient. Quomodo oculos major & perfectà ſuffuſio excæcat, ſic modica turbat. Si das aliquos affectus ſapienti, impar illis erit ratio, & velut torrente quodam auferetur: præſertim cum illi non unum, ſed univerſum affectuum cœtum relinquis, cum quo colluctetur. Plus poteſt quamvis mediocrium turba, quam poſſet unius magni violentia. Habet pecuniæ cupiditatem, ſed modicam: habet ambitionem, ſed non concitatam: habet iracundiam, ſed placabilem: habet inconſtantiam, ſed minus vagam ac mobilem: habet libidinem, non inſaniam. Melius cum illo ageretur, qui unum vitium integrum haberet, quam cum eo qui leviora quidem, ſed omnia. Deinde nihil intereſt, quam magnus ſit affectus: quantuſcumque eſt, parere neſcit, conſilium non accipit. Quemadmodum rationi nullum animal obtemperat, non ferum, non domeſticum & mite: natura enim illorum eſt ſurda ſuadenti: ſic non ſequuntur, non audiunt affectus, quantulicumque ſint. Tigres, leonesque nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt: & cum minime exſpectaveris, exaſperatur torvitas mitigata. Nunquam bona fide vitia manſueſcunt. Deinde ſi ratio proficit, ne incipient quidem affectus. ſi invita ratione cœperint, invita perſeverabunt. Facilius eſt enim, initia illorum prohibere, quam impetum regere. Falſa eſt itaque iſta mediocritas & inutilis, eodemque loco habenda, quo, ſi quis diceret, modice inſaniendum, modice ægrotandum. Sola virtus habet, non recipiunt animi mala, temperamentum: facilius ſuſtuleris illa, quam rexeris. Nunquid dubium eſt, quin vitia mentis humanæ inveterata, & dura, quæ morbos

voca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

vocamus, immoderata ſint: ut avaritia, ut crudelitas, ut impotentia, ut impietas? ergo immoderati ſunt & affectus: ab his enim ad illa tranſitur. Deinde ſi das aliquid juris triſtitiæ, timori, cupiditati, ceteriſque motibus pravis, non erunt in noſtra poteſtate. Quare? quia extra nos ſunt, quibus irritantur. Itaque creſcunt, prout magnas habuerint minoreſve cauſſas, quibus concitentur. major erit timor, ſi plus, quo exterreatur, aut propius adſpexerit: acrior cupiditas, quo illam amplioris rei ſpes evocaverit. Si in noſtra poteſtate non eſt, an ſint affectus; ne illud quidem eſt, quanti ſint: ſi ipſis permiſiſti incipere, cum cauſſis ſuis creſcent, tantique erunt, quanti fient. Adjice nunc, quod iſta, quantumvis exigua ſint, in majus excedunt. nunquam pernicioſa ſervant modum. Quamvis levia initia morborum, ſerpunt: & ægra corpora, minima interdum mergit acceſſio. Illud vero cujus dementiæ eſt credere, quarum rerum extra noſtrum arbitrium poſita principia ſunt, earum noſtri eſſe arbitrii terminos? Quomodo ad id finiendum ſatis valeo, ad quod prohibendum parum valui? cum facilius ſit excludere, quam admiſſa comprimere. Quidam ita diſtinxerunt, ut dicerent: Temperans ac prudens poſitione quidem mentis, & habitu tranquillus eſt, eventu non eſt. nam quantum ad habitum mentis ſuæ, non perturbatur, nec contriſtatur, nec timet: ſed multæ extrinſecus cauſſæ incidunt, quæ illi perturbationem afferant. Tale eſt quod volunt dicere: Iracundum quidem illum non eſſe, iraſci tamen aliquando: & timidum quidem non eſſe, timere tamen aliquando: id eſt, vitio timoris carere, affectu non carere. Quod ſi recipitur, uſu frequenti timor tranſit in vitium: & ira in animum admiſſa, habitum illum ira carentis animi retexit. Præterea, ſi non contemnit venientes extrinſecus cauſſas, & aliquid timet; cum fortiter eun-

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

dum erit adverſus tela, ignes, pro patria, legibus, libertate; cunctanter exibit, & animo recedente. Non cadit autem in ſapientem hæc diverſitas mentis. Illud præterea judico obſervandum, ne duo quæ ſeparatim probanda ſunt, miſceamus. Per ſe enim colligitur, unum bonum eſſe quod honeſtum: per ſe rurſus, ad vitam beatam ſatis eſſe virtutem. Si unum bonum eſt, quod honeſtum, omnes concedunt ad beate vivendum ſufficere virtutem: econtrario non remittetur, ſi beatum ſola virtus facit, unum bonum eſſe quod honeſtum eſt. Xenocrates & Speuſippus putant beatum vel ſola virtute fieri poſſe: non tamen unum bonum eſſe quod honeſtum eſt. Epicurus quoque judicat, cum virtutem habeat, beatum eſſe, ſed ipſam virtutem non ſatis eſſe ad beatam vitam: quia beatum efficiat voluptas, quæ ex virtute eſt, non ipſa virtus. Inepta diſtinctio. Idem enim negat, unquam virtutem eſſe ſine voluptate. ita ſi ei juncta ſemper eſt, atque inſeparabilis, & ſola, ſatis eſt: habet enim ſecum voluptatem, ſine qua non eſt, etiam cum ſola eſt. Illud autem abſurdum eſt, quod dicitur beatum quidem futurum vel ſola virtute; non futurum autem perfecte beatum: quod quemadmodum fieri poſſit, non reperio. Beata enim vita bonum in ſe perfectum habet, inexſuperabile: quod ſi eſt, perfecte beata eſt. Si deorum vita nihil habet majus aut melius: beata autem vita divina eſt: nihil habet, in quod amplius poſſit attolli. Præterea, ſi beata vita nullius eſt indigens, omnis beata vita perfecta eſt, eademque eſt & beata, & beatiſſima. Nunquid dubitas, quin beata vita ſummum bonum ſit? ergo ſi ſummum bonum habet, ſumme beata eſt. Quemadmodum ſummum, adjectionem non recipit; (quid enim ſupra ſummum erit?) ita ne beata quidem vita, quæ ſine ſummo bono non eſt. Quod ſi aliquem magis beatum induxeris, & multo magis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

innumerabilia diſcrimina ſummi boni facies: cum ſummum bonum intelligam, quod ſupra ſe gradum non habet. Si eſt aliquis minus beatus quam alius, ſequitur, ut hic alterius vitam beatioris magis concupiſcat, quam ſuam. beatus autem nihil ſuæ præfert. Vtrumlibet ex his incredibile eſt: aut aliquid beato reſtare, quod eſſe quam quod eſt malit: aut id illum non malle, quod illo melius eſt. Vtique enim quo prudentior eſt, hoc magis ſe ad id quod eſt optimum, extendet, & id omni modo conſequi cupiet. Quomodo autem beatus eſt, qui cupere etiamnum poteſt, imo qui debet? Dicam quid ſit, ex quo veniat hic error. Neſciunt beatam vitam unam eſſe. in optimo illam ſtatu ponit qualitas ſua, non magnitudo. Itaque in æquo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multasque partes diſtributa, & in unum coacta. Qui illam numero æſtimat, & menſura, & partibus, jam illi quod habet eximium, eripit. Quid autem eſt in beata vita eximium? quod plena eſt. Finis, ut puta, edendi bibendique ſatietas eſt: hic plus edit, ille minus: quid refert? uterque jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: quid refert? uterque non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic paucioribus: nihil intereſt ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, quam hunc pauci. Ille quem tu minus beatum vocas, non eſt beatus: non poteſt nomen imminui. Qui fortis eſt, ſine timore eſt: qui ſine timore eſt, ſine triſtitia eſt: qui ſine triſtitia eſt, beatus eſt. Noſtrorum hæc interrogatio eſt. Adverſus hanc ſic reſpondere conantur, falſam nos rem, & controverſioſam pro confeſſa vindicare, eum qui fortis eſt, ſine timore eſſe. Quid ergo? inquit. fortis imminentia mala non timebit? iſtud dementis alienatique, non fortis eſt. Ille vero, inquit, moderatiſſime timet, ſed in totum extra metum non eſt. Qui hæc dicunt, rurſus in idem revolvuntur, ut illis virtutum loco ſint

minora

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

minora vitia. Nam qui timet quidem, ſed rarius & minus, non caret malitia, ſed leviore vexatur. At enim dementem puto, qui mala imminentia non extimeſcit. Verum eſt quod dicit, ſi mala ſunt: ſed ſi ſcit mala illa non eſſe, & unam tantum turpitudinem malum judicat; debebit ſecure pericula adſpicere, & aliis timenda contemnere. aut ſi ſtulti & amentis eſt, mala non timere: quo quis prudentior eſt, hoc timebit magis. Vt vobis, inquit, videtur, præbebit ſe periculis fortis. Minime. non timebit illa, ſed vitabit: cautio illum decet, timor non decet. Quid ergo? inquis. mortem, vincula, ignes, alia tela fortunæ non timebit? Non: ſcit enim illa non eſſe mala, ſed videri: omnia iſta humanæ vitæ formidines putat. Deſcribe captivitatem, verbera, catenas, egeſtatem, & membrorum lacerationes, vel per morbum, vel per injuriam: & quidquid aliud attuleris, inter lymphaticos metus numerat. Iſta timidis timenda ſunt. An id exiſtimas malum, ad quod aliquando noſtra ſponte veniendum eſt? Quæris, quid ſit malum? Cedere his quæ mala vocantur, & illis libertatem ſuam dedere, pro qua cuncta patienda ſunt. Perit libertas, niſi illa contemnimus, quæ nobis jugum imponunt. Non dubitarent quid conveniret forti viro, ſi ſcirent quid eſſet fortitudo. Non eſt enim inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio: ſcientia eſt diſtinguendi quid ſit malum, & quid non ſit. Diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt. Quid ergo, ſi ferrum intentatur cervicibus viri fortis, ſi pars ſubinde alia atque alia ſuffoditur, ſi viſcera ſua in ſinu ſuo vidit, ſi ex intervallo, quo magis tormenta ſentiat, repetitur, & per adſiccata viſcera recens dimittitur ſanguis, non timere iſtum tu dices, non dolere? Iſte vero dolet: ſenſum enim hominis nulla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

exuit virtus: ſed non timet. invictus ex alto dolores ſuos ſpectat. Quæris, quis tunc animus illi ſit? Qui ægrum amicum adhortantibus. Quod malum eſt, nocet: quod nocet, deteriorem facit: dolor & paupertas deteriorem non faciunt: ergo mala non ſunt. Falſum eſt, inquit, quod proponitur: non enim ſi quid nocet, etiam deteriorem facit. Tempeſtas & procella nocet gubernatori, non tamen illum deteriorem facit. Quidam Stoici ita adverſus hoc reſpondent: Deteriorem fieri gubernatorem tempeſtate ac procella, quia non poſſit id quod propoſuit efficere, nec tenere curſum ſuum: deteriorem illum in arte ſua non fieri, in opere fieri. Quibus Peripateticus: Ergo, inquit, & ſapientem deteriorem faciet paupertas & dolor, & quidquid aliud tale fuerit: virtutem enim illi non eripiet, ſed opera ejus impediet. Hoc recte diceretur, niſi diſſimilis eſſet gubernatoris conditio, & ſapientis. Huic enim propoſitum eſt in vita agenda, non utique quod tentat, efficere, ſed omnia recte facere: gubernatori propoſitum eſt, utique navem in portum perducere. Artes miniſtræ ſunt: præſtare debent, quod promittunt: ſapientia domina rectrixque eſt. Artes ſerviunt vitæ, ſapientia imperat. Ego aliter reſpondendum judico, nec artem gubernatoris deteriorem ulla tempeſtate fieri, nec ipſam adminiſtrationem artis. Gubernator tibi non felicitatem promiſit, ſed utilem operam, & navis regendæ ſcientiam. hæc eo magis apparet, quo illi magis aliqua fortuita vis obſtitit. Qui hoc potuit dicere, Neptune, nunquam hanc navem, niſi rectam: arti ſatisfecit. tempeſtas non opus gubernatoris impedit, ſed ſucceſſum. Quid ergo? inquis. non nocet gubernatori ea res quæ illum tenere portum vetat? quæ conatus ejus irritos efficit? quæ aut refert illum, aut detinet, & exarmat? Non tanquam gubernatori, ſed tanquam naviganti nocet.

Alio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Alioquin gubernatoris artem adeo non impedit,ut oſtendat. tranquillo enim, ut aiunt, quilibet gubernator eſt. Navigio iſta obſunt,non rectori ejus, qua rector eſt. Duas perſonas habet gubernator: alteram communem cum omnibus qui eandem conſcenderunt navem,qua ipſe quoque vector eſt: alteram propriam, qua gubernator eſt. tempeſtas tanquam vectori nocet, non tanquam gubernatori. Deinde gubernatoris ars alienum bonum eſt, ad eos quos vehit, pertinet: quomodo medici ars ad eos,quos curat: ſapientia commune bonum eſt,& eorum cum quibus vivit, & proprium ipſius. Itaque gubernatori fortaſſe nocetur, cujus miniſterium aliis promiſſum tempeſtate impeditur: ſapienti non nocetur à paupertate,non à dolore,non ab aliis tempeſtatibus vitæ. Non enim prohibentur opera ejus omnia,ſed tantum ad alios pertinentia: ipſe ſemper in actu eſt,non in effectu. tunc maximus, cum illi fortuna ſe oppoſuit: tunc ipſius ſapientiæ negotium agit, quam diximus & alienum bonum eſſe, & ſuum. Præterea, ne aliis quidem tunc prodeſſe prohibetur,cum illum aliquæ neceſſitates premunt. Propter paupertatem prohibetur docere,quemadmodum tractanda reſpublica ſit: at illud docet,quemadmodum tractanda ſit paupertas; per totam vitam opus ejus extenditur. Ita nulla fortuna,nulla res,actus ſapientis excludit.Id enim ipſum agit, quo alia agere prohibetur. Ad utroſque caſus aptus eſt: bonorum rector, & malorum victor. Sic, inquam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis quam in adverſis exhibeat: nec materiam ejus, ſed ipſam intueatur. Itaque nec paupertas illum, nec dolor, nec quidquam aliud quod imperitos avertit & præcipites agit, prohibet. Tu illum premi putas malis? utitur. Non ex ebore tantum Phidias ſciebat facere ſimulacra, faciebat ex ære: ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtu-

liſſes, feciſſet quale ex illa fieri optimum poſſet. Sic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit; ſi minus, in paupertate: ſi poterit, in patria; ſi minus, in exſilio: ſi poterit, imperator; ſi minus, miles: ſi poterit, integer; ſi minus, debilis. quamcumque fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet. Certi ſunt domitores ferarum, qui ſæviſſima animalia & ad occurſum exterrentia hominem, docent pati jugum: nec aſperitatem excuſſiſſe contenti, uſque in contubernium mitigant. Leonibus magiſter manum inſertat, oſculatur tigrim ſuus cuſtos, elephantem minimus Æthiops jubet ſubſidere in genua, & ambulare per funem. Sic ſapiens eſt artifex domandi mala. Dolor, egeſtas, ignominia, carcer, exſilium, & ubicumque horrenda, cum ad hunc pervenere, manſueta ſunt.

EPIST. LXXXVI.

De villa Africani; ædificio & balneo, nec polito, nec lauto. Contra luxum ſui ævi. In extremo, de oleis ſerendis, occaſione villæ.

IN ipſa Scipionis Africani villa jacens hæc tibi ſcribo, adoratis manibus ejus & arca, quam ſepulcrum eſſe tanti viri ſuſpicor. animum quidem ejus in cælum, ex quo erat, rediſſe perſuadeo mihi: non quia magnos exercitus duxit, (hos enim & Cambyſes furioſus, ac furore feliciter uſus habuit) ſed ob egregiam moderationem pietatemque, magis in illo admirabilem, cum reliquit patriam, quam cum defendit. Aut Scipio Romæ deeſſe debebat, aut Romæ libertas. Nihil, inquit, volo derogare legibus, nihil inſtitutis. æquum inter omnes cives jus ſit: utere ſine me beneficio meo, patria. cauſſa tibi libertatis fui, ero & argumentum. Ex eo, ſi plus quam tibi expedit, crevi. Quid ni ego admirer hanc magnitudinem animi, qua in exſilium voluntarium ſeceſſit, & civitatem exoneravit?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ravit? Eo perducta res erat, ut aut libertas Scipioni, aut Scipio libertati faceret injuriam. neutrum fas erat. Itaque dedit locum legibus, & ſe Liternum recepit, tam ſuum exſilium reip. imputaturus, quam Hannibalis. Vidi villam ſtructam lapide quadrato, murum circumdatum ſilvæ, turres quoque in propugnaculum villæ utrimq; ſubrectas. Ciſternam ædificiis ac viridibus ſubditam, quæ ſufficere in uſum vel exercitus poſſet. Balneolum anguſtum, tenebricoſum ex conſuetudine antiqua. non videbatur majoribus noſtris caldum, niſi obſcurum. Magna ergo me voluptas ſubit, contemplantem mores Scipionis ac noſtros. In hoc angulo ille Carthaginis horror, cui Roma debet, quod tantum ſemel capta eſt, abluebat corpus laboribus ruſticis feſſum: exercebat enim opere ſe, terramque (ut mos fuit priſcis) ipſe ſubigebat. Sub hoc ille tecto tam ſordido ſtetit, hoc illum pavimentum tam vile ſuſtinuit. At nunc quis eſt, qui ſic lavari ſuſtineat? pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis & pretioſis orbibus refulſerunt; niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt; niſi illis undique operoſa & in picturæ modum variata circumlitio prætexitur; niſi vitro abſconditur camera; niſi Thaſius lapis, quondam rarum in aliquo ſpectaculum templo, piſcinas noſtras circumdedit; in quas multa ſudatione corpora exinanita demittimus; niſi aquam argentea epiſtomia fuderunt. Et adhuc plebeias fiſtulas loquor: quid cum ad balnea libertinorum pervenero? quantum ſtatuarum, quantum columnarum eſt nihil ſuſtinentium, ſed in ornamentum poſitarum, impenſæ cauſſa? quantum aquarum per gradus cum fragore labentium? Eo deliciarum pervenimus, ut niſi gemmas calcare nolimus. In hoc balneo Scipionis minimæ ſunt, rimæ magis quam feneſtræ, muro lapideo exſectæ, ut ſine injuria munimenti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

lumen admitterent. At nunc blattaria vocant balnea, ſi qua non ita aptata ſunt, ut totius diei ſolem feneſtris ampliſſimis recipiant; niſi & lavantur ſimul & colorantur; niſi ex ſolio agros & maria proſpiciunt. Itaque quæ concurſum & admirationem habuerant cum dedicarentur, hæc in antiquorum numerum rejiciuntur, cum aliquid novi luxuria commenta eſt, quo ipſa ſe obrueret. At olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in uſum, non oblectamentum, reperta? Non ſuffundebatur aqua, nec recens ſemper velut ex calido fonte currebat: nec referre credebant, in quam perlucida ſordes deponerent. Sed, dii boni, quam juvabat illa balnea intrare obſcura, & gregali tectorio inducta, quæ ſcires Catonem tibi ædilem, aut Fabium Maximum, aut ex Corneliis aliquem manu ſua temperaſſe? Nam hoc quoque nobiliſſimi ædiles fungebantur officio, intrandi ea loca quæ populum receptabant, exigendique munditias, & utilem ac ſalubrem temperaturam: non hanc, quæ nuper inventa eſt, ſimilis incendio. adeo quidem ut convictum in aliquo ſcelere ſervum, vivum lavari oporteat. Nihil mihi videtur jam intereſſe, ardeat balneum, an caleat. Quantæ nunc aliqui ruſticitatis damnant Scipionem, quod non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat? quod non in multa luce decoquebatur, & exſpectabat, ut in balneo concoqueret? O hominem calamitoſum! neſciit vivere! Non ſaccata aqua lavabatur, ſed ſæpe turbida, & cum plueret vehementius, pene lutulenta. Nec multum ejus intererat, an ſic lavaretur: veniebat enim, ut ſudorem illic ablueret, non ut unguentum. Quas nunc quorumdam futuras voces credis? Non invideo Scipioni: vere in exſilio vixit, qui ſic lavabatur. Imo ſi ſcias, non quotidie lavabatur. Nam, ut aiunt qui priſcos mores urbis tradiderunt,

brachia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

brachia & crura quotidie abluebant, quæ ſcilicet ſordes opere collegerant: ceterum toti nundinis lavabantur. Hoc loco dicet aliquis, liquet mihi immundiſſimos fuiſſe. Quid putas illos oluiſſe? militiam, laborem, virum. Poſtquam munda balnea inventa ſunt, ſpurciores ſunt. Deſcripturus infamem & nimiis notabilem deliciis Horatius Flaccus, quid ait?

Paſtillos Rufillus olet. —

Dares nunc Rufillum, perinde eſſet, ac ſi hircum oleret, & Gorgonii loco eſſet, quem idem Horatius Rufillo oppoſuit. Parum eſt ſumere unguentum, ni bis die terque renovetur, ne evaneſcat in corpore. Quid, quod iidem odore tamquam ſuo gloriantur? Hæc ſi tibi nimium triſtia videbuntur, villæ imputabis: in qua didici ab Ægialo diligentiſſimo patrefamiliæ (is enim nunc hujus agri poſſeſſor eſt) quamvis vetus arbuſtum poſſe transferri. Hoc nobis ſenibus diſcere neceſſarium eſt, quorum nemo non olivetum alteri ponit. Quod vidi illum arborum trimum aut quadrimum faſtiendi fructus autumno deponere. te quoque proteget illa, quæ

Tarda venit, ſeris factura nepotibus umbram;

ut ait Virgilius noſter: qui non quid veriſſime, ſed quid decentiſſime diceretur, adſpexit; nec agricolas docere voluit, ſed legentes delectare. Nam (ut omnia alia tranſeam) hoc quod hodie mihi neceſſe fuit reprehendere, adſcribam:

Vere fabis ſatio eſt, tunc te quoque medica putres
Accipiunt ſulci, & milio venit annua cura.

An uno tempore iſta ponenda ſint: & an utriusque verna ſit ſatio, hinc æſtimes licet. Iunius menſis eſt quo tibi ſcribo, jam proclivus in Iulium. Eodem die vidi fabam metentes, milium ſerentes. Ad olivetum revertor, quod vidi duobus modis diſpoſitum: Magnarum arborum truncos circumciſis ramis, & ad unum redactis pedem, cum ſcapo ſuo

tranſtulit, amputatis radicibus, relicto tantum capite ipſo, ex quo illæ pependerant. Hoc fimo tinctum in ſcrobem demiſit: deinde terram non aggeſſit tantum, ſed calcavit & preſſit. Negat quidquam eſſe hac (ut ait) ſpiſſatione efficacius. videlicet frigus excludit & ventum. minus præterea movetur: & ab hoc naſcentes radices prodire patitur, ac ſolum apprehendere, quas neceſſe eſt teneras adhuc, & precario hærentes, levis quoque revellat agitatio. parum autem arboris, antequam obruat, radit. ex omni enim materia quæ nudata eſt, ut ait, exeunt radices novæ. Non plures autem ſuper terram eminere debet truncus, quam tres aut quatuor pedes: ſtatim enim ab imo veſtietur: nec magna pars, quemadmodum in olivetis veteribus, arida & retorrida erit. Alter ponendi modus hic fuit. Ramos fortes, nec corticis duri, quales eſſe novellarum arborum ſolent, eodem genere depoſuit. Hi paullo tardius ſurgunt: ſed cum tamquam à planta proceſſerint, nihil habent in ſe aut horridum, aut triſte. Illud etiam nunc vidi, vitem ex arbuſto ſuo annoſam transferri: hujus capillamenta quoque (ſi fieri poteſt) colligenda ſunt, deinde liberalius ſternenda vitis, ut etiam ex corpore radiceſcat. Et vidi non tantum menſe Februario poſitas, ſed etiam Martio exacto tenent & complexæ ſunt non ſuas ulmos. omnes autem iſtas arbores, quæ (ut ita dicam) grandiſcapiæ ſunt, ait aqua adjuvandas ciſternina: quæ ſi prodeſt, habemus pluviam in noſtra poteſtate. Plura te docere non cogito: ne quemadmodum Ægialus noſter me ſibi adverſarium paravit, ſic ego parem te mihi.

EPIST. LXXXVII.

Frugalitas Senecæ, & externorum contemptus: admonitio ad alios, ut ſic velint, faciantque. Diſſertatiunculæ deinde, quibus approbat Fortuita in bonis non eſſe: dumtaxat Commoda dici poſſe.

Nau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

NAufragium, antequam navem aſcenderem, feci: quomodo acciderit, non adjicio, ne & hoc putes inter Stoica paradoxa ponendum: quorum nullum eſſe falſum, nec tam mirabile quam prima facie videtur, cum volueris approbabo, imo etiam ſi nolueris. Interim hoc me iter docuit, quam multa haberemus ſupervacua, & quam facile judicio poſſemus deponere, quæ ſi quando neceſſitas abſtulit, non ſentimus ablata. Cum pauciſſimis ſervis, quos unum capere vehiculum potuit, ſine ullis rebus, niſi quæ corpore noſtro continebantur, ego & Maximus meus biduum jam beatiſſimum agimus. Culcita in terra jacet, ego in culcita. Ex duabus penulis, altera ſtragulum, altera opertorium facta eſt. De prandio nihil detrahi potuit. paratum fuit non magis hora, nuſquam ſine caricis, nuſquam ſine pugillaribus. Illæ, ſi panem habeo, pro pulmentario ſunt: ſi non, pro pane. quotidie mihi annum novum faciunt, quem ego fauſtũ & felicem reddo bonis cogitationibus, & animi magnitudine: qui numquam major eſt, quam ubi aliena ſepoſuit: & fecit ſibi pacem, nihil timendo: fecit ſibi divitias, nihil concupiſcendo. Vehiculum in quod impoſitus ſum, ruſticum eſt. Mulæ vivere ſe ambulando teſtantur, mulio excalceatus non propter æſtatem. Vix à me obtineo, ut hoc vehiculum velim videri meum. Durat adhuc perverſa recti verecundia. quoties in aliquem comitatum lautiorem incidimus, invitus erubeſco: quod argumentum eſt, iſta, quæ probo, quæ laudo, nondum habere certam fidem & immobilem. Qui ſordido vehiculo erubeſcit, pretioſo gloriatur. Parum adhuc profeci, nondum audeo frugalitatem palam ferre, etiam nunc curo opiniones viatorum. Contra totius generis humani opiniones mittenda vox erat: Inſanitis, erratis, ſtupetis ad ſupervacua, neminem æſtimatis ſuo. Cum ad patrimonium ventum eſt, diligen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tiſſimi computatores, ſic rationem ponitis ſingulorum, quibus aut pecuniam credituri eſtis, aut beneficia: (nam hæc quoque jam expenſa fertis.) late poſſidet, ſed multum debet: habet domum formoſam, ſed alienis nummis paratam: familiam nemo cito ſpecioſiorem producet, ſed nominibus non reſpondet. Si creditoribus ſolverit, nihil illi supererit. Idem in reliquis quoque facere debebatis, excutere quantum proprii quisque habeat. Divitem illum putas, quia aurea ſupellex etiam in via eum ſequitur, quia in omnibus provinciis arat, quia magnus kalendarii liber volvitur, quia tantum ſuburbani agri poſſidet, quantum invidioſe in deſertis Apuliæ poſſideret: cum omnia dixeris, pauper eſt. quare? quia debet. quantum? inquis. omnia: niſi forte judices intereſſe, utrum aliquis ab homine, an à fortuna mutuum ſumpſerit. Quid ad rem pertinent mulæ ſaginatæ, unius omnes coloris? Quid iſta vehicula cælata?

—— inſtrati oſtro alipedes, pictiſque tapetis.
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent.
Tecti auro, fulvum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſta nec dominum meliorem poſſunt facere, nec mulam. M. Cato Cenſorius (quem tam reip. hercule profuit naſci quam Scipionem: alter enim cum hoſtibus noſtris bellum, alter cum moribus geſſit) canterio vehebatur, & hippoperis quidem impoſitis, ut ſecum utilia portaret. O quam cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in via divitibus, curſores & Numidas, & multum ante ſe pulveris agentem! Hic ſine dubio cultior comitatiorque quam M. Cato videretur: hic, inter illos apparatus delicatos qui cummaxime dubitat, utrum ſe ad gladium locet, an ad cultrum. O quantum erat ſæculi decus, imperatorem triumphalem, cenſorium (& quod ſuper omnia hæc eſt) Catonem, uno caballo eſſe contentum, & ne toto quidem!

Partem

Partem enim ſarcinæ, ab utroque latere dependentes, occupabant. Ita non omnibus obeſis mannis, & aſturconibus, & tollutariis præferres unicum illum equum, ab ipſo Catone defrictum? Video non futurum finem in iſta materia ullum, niſi quem mihi ipſe fecero. Hic itaque conticeſcam, quantum ad iſta: quæ ſine dubio talia divinavit futura, qualia nunc ſunt, qui primus appellavit impedimenta. Nunc volo pauciſſimas adhuc interrogationes noſtrorum tibi reddere, ad virtutem pertinentes, quam ſatisfacere vitæ beatæ contendimus. Quod bonum eſt, bonos facit: nam & in arte muſica quod bonum eſt, facit muſicum. fortuita bonum non faciunt: ergo non ſunt bona. Adverſus hoc ſic reſpondent Peripatetici, ut quod primum proponimus, falſum eſſe dicant. Ab eo, inquiunt, quod eſt bonum, non utique fiunt boni. In muſica eſt aliquod bonum, tanquam tibia, aut chorda, aut organum aliquod aptatum ad uſus canendi: nihil tamen horum facit muſicum. Hic reſpondebimus. Non intelligitis, quomodo poſuerimus, quod bonum eſt muſico. Non enim id dicimus, quod inſtruit muſicum, ſed quod facit: tu ad ſupellectilem artis, non ad artem venis. Si quid autem in ipſa arte muſica bonum eſt, id utique muſicum faciet. Etiamnum facere id planius volo. Bonum in arte muſica duobus modis dicitur: altero, quo effectus muſici adjuvatur: altero, quo ars. Ad effectum pertinent inſtrumenta, tibiæ, & organa, & chordæ: ad artem ipſam non pertinent. Eſt enim artifex etiam ſine iſtis: uti forſitan non poteſt arte. Hoc non eſt æque duplex in homine. idem enim bonum & hominis, & vitæ. Quod contemptiſſimo cuique contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt: opes autem & lenoni, & laniſtæ contingunt: ergo non ſunt bona. Falſum eſt, inquiunt, quod proponitur. Nam & in grammatica, & in arte medendi,

aut gubernandi, videmus bona humillimis quibuſque contingere. Sed iſtæ artes non ſunt magnitudinem animi profeſſæ, non conſurgunt in altum, nec fortuita faſtidiunt. Virtus extollit hominem, & ſupra cara mortalibus collocat: nec ea quæ bona, nec ea quæ mala vocantur, aut cupit nimis, aut expaveſcit. Chelidon, unus ex Cleopatræ mollibus, patrimonium grande poſſedit. Nuper Natalis, tam improbæ linguæ quam impuræ, in cujus ore feminæ purgabantur, & multorum heres fuit, & multos habuit heredes. Quid ergo? utrum illum pecunia purum effecit, an ipſe pecuniam impuravit? quæ ſic in quoſdam homines, quomodo denarius in cloacam cadit. Virtus ſuper iſta conſiſtit, ſuo ære cenſetur: nihil ex iſtis quolibet incurrentibus bonum judicat. Medicina, & gubernatio, non interdicit ſibi ac ſuis admirationem talium rerum. Qui non eſt vir bonus, poteſt nihilominus medicus eſſe: poteſt gubernator, poteſt grammaticus, tam mehercules quam coquus. Cui contigit habere non quælibet, hunc non quemlibet dixeris. Qualia quiſque habet, talis eſt. Fiſcus tanti eſt, quantum habet: imo in acceſſionem ejus venit quod habet. Quis pleno ſacculo ullum pretium ponit, niſi quod pecuniæ in eo conditæ numerus effecit? Idem evenit magnorum dominis patrimoniorum: acceſſiones illorum & appendices ſunt. Quare ergo ſapiens magnus eſt? quia magnum animum habet. Verum eſt ergo, quod contemptiſſimo cuique contingit, bonum non eſſe. Itaque indolentiam nunquam bonam dicam. habet illam cicada, habet pulex. Ne quietem quidem, & moleſtia vacare, bonum dicam. quid eſt otioſius verme? Quæris, quæ res ſapientem faciat? quæ Deum. Des oportet illi aliquid divinum, aliquid cæleſte, magnificum. Non in omnes bonum cadit, nec quemlibet poſſeſſorem patitur. Vide,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuſet.
Hic ſegetes, illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fœtus alibi, atque injuſſa vireſcunt
Gramina. nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi?
At Chalybes nudi ferrum. ———

Iſta in regiones deſcripta ſunt, ut neceſſarium mortalibus eſſet inter ipſos commercium, ſi invicem alius ab alio aliquid peteret. Summum illud bonum, & ipſum ſuam habet ſedem: non naſcitur ubi ebur, nec ubi ferrum. Quis ſit ſummi boni locus, quæris? animus. hic niſi purus ac ſanctus eſt, Deum non capit. Bonum ex malo non fit: fiunt autem ex avaritia divitiæ: ergo non ſunt bonum. Non eſt, inquit, verum, bonum ex malo non naſci. Ex ſacrilegio enim & furto pecunia naſcitur. itaque malum quidem eſt ſacrilegium & furtum: ſed ideo, quia plura mala facit, quam bona. Dat enim lucrum, ſed cum metu, ſolicitudine, tormentis & corporis & animi. Quiſquis hoc dicit, neceſſe eſt recipiat, ſacrilegium ſicut malum ſit, quia multa mala facit, ita bonum quoque ex aliqua parte eſſe, quia aliquid boni facit: quo quid fieri portentoſius poteſt? Quamquam ſacrilegium, furtum, & adulterium inter bona haberi, prorſus perſuaſimus. Quam multi furto non erubeſcunt, quam multi adulterio gloriantur? nam ſacrilegia minuta puniuntur; magna in triumphis feruntur. Adjice nunc, quod ſacrilegium, ſi omnino ex aliqua parte bonum eſt, etiam honeſtum erit, & recte factum vocabitur: noſtra enim actio eſt. quod nullius mortalium cogitatio recipit. ergo bona naſci ex malo non poſſunt. Nam ſi, ut dicitis, ob hoc unum, ſacrilegium malum eſt, quia multum mali adfert: ſi remiſeris illi ſupplicia, ſi ſecuritatem ſpoponderis, ex toto bonum erit. Atqui maximum ſcelerum ſupplicium, in ipſis eſt. Erras, inquam, ſi illa ad carni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ficem aut ad carcerem differs. ſtatim puniuntur cum facta ſunt, imo dum fiunt. Non naſcitur itaque ex malo bonum, non magis quam ficus ex olea. ad ſemen nata reſpondent: bona degenerare non poſſunt. Quemadmodum ex turpi honeſtum non naſcitur, ita ne ex malo quidem bonum: nam idem eſt honeſtum & bonum. Quidam ex noſtris adverſus hoc ſic reſpondent: putemus pecuniam bonum eſſe undecumque ſumptam, non tamen ideo ex ſacrilegio pecunia eſt, etiamſi ex ſacrilego ſumitur. Hoc ſic intellige. In eadem urna & aurum eſt, & vipera. Si aurum ex urna ſuſtuleris, quia illic & vipera eſt, non ideo mihi urna aurum dat, quia viperam habet, ſed aurum dat, cum & viperam habeat. Eodem modo ex ſacrilegio lucrum fit: non qua turpe & ſceleratum eſt ſacrilegium, ſed qua lucrum habet. quemadmodum in illa urna vipera malum eſt, non aurum quod cum vipera jacet: ſic in ſacrilegio malum eſt ſcelus, non lucrum. Quibus opponitur: Diſſimillima utriuſque rei conditio eſt. Illic aurum poſſum ſine vipera tollere: hic lucrum ſine ſacrilegio facere non poſſum. lucrum iſtud non eſt appoſitum ſceleri, ſed immixtum. Quod dum conſequi volumus, in multa mala incidimus, id bonum non eſt: dum divitias conſequi volumus, in multa mala incidimus: ergo divitiæ bonum non ſunt. Duas, inquit, ſignificationes habet propoſitio veſtra. unam, dum divitias conſequi volumus, in multa nos mala incidere: in multa autem mala incidimus, & dum virtutem conſequi volumus. Aliquis, dum navigat ſtudii cauſſa, naufragium fecit: aliquis captus eſt. Altera ſignificatio talis eſt. Per quod in mala incidimus, id bonum non eſt. Huic propoſitioni non erit conſequens, per divitias nos, aut per voluptates in mala incidere: aut ſi per divitias in multa mala incidimus, non tantum bonum divitiæ non ſunt, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

malum ſunt. Vos autem illas dicitis tantum, bonum non eſſe. Præterea, inquit, conceditis divitias habere aliquid uſus: inter commoda illas numeratis. Atqui eadem ratione ne commodum quidem erunt: per illas enim multa nobis incommoda eveniunt. His quidam hoc reſpondent: Erratis, qui incommoda divitiis imputatis. Illæ neminem lædunt. aut ſua cuique nocet ſtultitia, aut aliena nequitia: ſic, quemadmodum gladius, qui neminem occidit, occidentis telum eſt. Non ideo divitiæ tibi nocent, ſi propter divitias tibi nocetur. Poſidonius (ut ego exiſtimo) melius: qui ait divitias eſſe cauſſam malorum, non quia ipſæ faciant aliquid, ſed quia facturos irritant. Alia eſt enim cauſſa efficiens, quæ protinus neceſſe eſt noceat: alia præcedens. hanc præcedentem cauſſam divitiæ habent. Inflant animos, ſuperbiam pariunt, invidiam contrahunt, & uſque eo mentem alienant, ut fama pecuniæ nos etiam nocitura delectet. Bona autem omni carere culpa decet. pura ſunt, non corrumpunt animos, non ſolicitant: extollunt quidem & dilatant, ſed ſine tumore. Quæ bona ſunt, fiduciam faciunt: divitiæ audaciam. Quæ bona ſunt, magnitudinem animi dant: divitiæ inſolentiam. Nihil autem aliud eſt inſolentia, quam ſpecies magnitudinis falſa. Iſto modo, inquis, etiam malum ſunt divitiæ, non tantum bonum non ſunt. Eſſent malum, ſi per ſe nocerent, ſi (ut dixi) haberent efficientem cauſſam: nunc præcedentem habent, & quidem non irritantem tantum animos, ſed attrahentem. Speciem enim boni oſtendunt veriſimilem, ac pleriſque credibilem. Habet virtus quoque præcedentem cauſſam, ad invidiam: multis enim propter ſapientiam, multis propter juſtitiam invidetur: ſed nec ex ſe hanc cauſſam habet, nec veriſimilem. Contra enim veriſimilior illa ſpecies hominum animis objicitur à virtute, quæ illos in

amo-

amorem & admirationem vocet. Poſidonius ſic interrogandum ait: Quæ neque magnitudinem animo dant, nec fiduciam, nec ſecuritatem, non ſunt bona: divitiæ autem, & bona valetudo, & ſimilia his, nihil horum faciunt: ergo non ſunt bona. Hanc interrogationem magis etiamnum hoc modo intendit: Quæ neque magnitudinem animo dant, nec fiduciam, nec ſecuritatem, contra autem inſolentiam, tumorem, arrogantiam creant, mala ſunt: à fortuitis autem in hæc impellimur: ergo non ſunt bona. Hac, inquit, ratione ne commoda quidem iſta erunt. Alia eſt commodorum conditio, alia bonorum. Commodum eſt, quod plus uſus habet, quam moleſtiæ: bonum, ſincerum eſſe debet, & ab omni parte innoxium. Non eſt id bonum, quod plus prodeſt: ſed quod tantum prodeſt. Propterea commodum & ad animalia pertinet, & ad imperfectos homines, & ad ſtultos. Itaque poteſt ei eſſe incommodum mixtum: ſed commodum dicitur, à majore ſua parte æſtimatum. Bonum ad unum ſapientem pertinet, inviolatum eſſe oportet. Bonum animum habe. unus tibi nodus, ſed Herculaneus, reſtat. Ex malis bonum non fit: ex multis paupertatibus divitiæ fiunt: ergo divitiæ bonum non ſunt. Hanc interrogationem noſtri non agnoſcunt. Peripatetici & fingunt illam, & ſolvunt. Ait autem Poſidonius, hoc ſophiſma per omnes dialecticorum ſcholas jactatum, ſic ab Antipatro refelli. Paupertas non per poſitionem, ſed per detractionem dicitur, vel (ut antiqui dixerunt) per orbationem: Græci dicunt κατὰ στέρησιν. non quod habeat, dicitur, ſed quod non habeat. Itaque ex multis inanibus nihil impleri poteſt: divitias multæ res faciunt, non multæ inopiæ. Aliter quam debes, paupertatem intelligis. Paupertas eſt, non quæ pauca poſſidet, ſed quæ multa non poſſidet. Ita non ab eo dicitur quod habet, ſed ab eo quod ei deeſt. Facilius

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quod volo exprimerem, ſi Latinum verbum eſſet, quo ἀνυπαρξία ſignificatur. Hanc paupertati Antipater aſſignat. Ego non video quid aliud ſit paupertas, quam parvi poſſeſſio. De iſto videbimus, ſi quando valde vacabit, quæ ſit divitiarum, quæ paupertatis ſubſtantia: ſed tunc quoque conſiderabimus, nunquid ſatius ſit paupertatem permulcere, divitiis demere ſupercilium, quam litigare de verbis, quaſi jam de rebus judicatum ſit. Putemus nos ad concionem vocatos. Lex de abolendis divitiis fertur: his interrogationibus ſuaſuri aut diſſuaſuri ſumus? his effecturi, ut populus Romanus paupertatem, fundamentum & cauſſam imperii ſui, requirat ac laudet? divitias autem ſuas timeat? ut cogitet has ſe apud victos reperiſſe? Hinc ambitum, & largitiones, & tumultus, in urbem ſanctiſſimam temperantiſſimamque irrupiſſe? nimis luxurioſe oſtentari gentium ſpolia? quod unus populus eripuerit omnibus, facilius uni ab omnibus eripi poſſe? Hæc ſatius eſt ſuadere, & expugnare affectus, non circumſcribere. Si poſſumus, fortius loquamur: ſi minus, apertius.

EPIST. LXXXVIII.

Liberalia ſtudia in bonis non eſſe, nec ad Virtutem per ſe ducere. Singillatim hoc docet, in Grammatica, Muſica, Geometria, Aſtronomia. Et ſi tamen non ducunt, conducunt: id eſt, juvant & præparant. Tum diviſio alia Artium, in Vulgares, Ludicras, Pueriles, Liberales: & in iſtis, ſolam Philoſophiam eſſe, quæ vere liberum facit. Sola etiam de Bonis Maliſque indagat, ſola noſcit. Sola igitur colenda, aut præcipue eſt: & oſtendit, quam inutilia aut ſuperflua Philologi ſectentur, quidam etiam Philoſophi. O bona hic, ô aurea! Legite juvenes, ſeneſque.

DE liberalibus ſtudiis quid ſentiam, ſcire deſideras. Nullum ſuſpicio, nullum in bonis numero,

mero, quod ad æs exit. Meritoria artificia ſunt, hactenus utilia, ſi præparant ingenium, non detinent. Tamdiu enim iſtis immorandum eſt, quamdiu nihil animus agere majus poteſt. rudimenta ſunt noſtra, non opera. Quare liberalia ſtudia dicta ſint vides, quia homine libero digna ſunt. Ceterum unum ſtudium vere liberale eſt, quod liberum facit, hoc ſapientiæ, ſublime, forte, magnanimum: cetera puſilla & puerilia ſunt. An tu quidquam in iſtis eſſe credis boni, quorum profeſſores turpiſſimos omnium ac flagitioſiſſimos cernis? Non diſcere debemus iſta, ſed didiciſſe. Quidam illud de liberalibus ſtudiis quærendum judicaverunt, an virum bonum facerent. Ne promittunt quidem, nec hujus rei ſcientiam affectant. Grammaticus circa curam ſermonis verſatur, & ſi latius evagari vult, circa hiſtorias. Iam ut longiſſime fines ſuos proferat, circa carmina. Quid horum ad virtutem viam ſternit? Syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & verſuum lex ac modificatio? Quid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frænat? Ad geometriam tranſeamus, & ad muſicam: nihil apud illas invenies, quod vetet timere, vetet cupere: quæ quiſquis ignorat, alia fruſtra ſcit. Videndum utrum doceant iſti virtutem, an non. ſi non docent, nec tradunt quidem: ſi docent, philoſophi ſunt. Vis ſcire, quam non ad docendam virtutem conſederint? adſpice quam diſſimilia inter ſe omnium ſtudia ſint. atqui ſimilitudo eſſet idem docentium. Niſi forte tibi Homerum philoſophum fuiſſe perſuadent, cum, his ipſis quibus colligunt, negent. Nam modo Stoicum illum faciunt, virtutem ſolam probantem, & voluptates refugientem, & ab honeſto ne immortalitatis quidem pretio recedentem: modo Epicureum, laudantem ſtatum quietæ civitatis, & inter convivia cantuſque vitam exigentis: modo

Peri-

Peripateticum, bonorum tria genera inducentem: modo Academicũ, incerta omnia dicentem. Apparet nihil horum eſſe in illo, cui omnia inſunt: iſta enim inter ſe diſſident. Demus illis, Homerum philoſophum fuiſſe. nempe ſapiens factus eſt, antequam carmina ulla cognoſceret: ergo illa diſcamus, quæ Homerum fecere ſapientem. Hoc quidem me quærere, utrum major ætate fuerit Homerus an Heſiodus, non magis ad rem pertinet; quam ſcire an minor Hecuba fuerit, quam Helena; & quare tam male tulerit ætatem. Quid, inquam, annos Patrocli & Achillis inquirere, ad rem exiſtimas pertinere? Quæris, Vlyſſes ubi erraverit, potius, quam efficias, ne nos ſemper erremus? Non vacat audire, utrum inter Italiam & Siciliam jactatus ſit, an extra notum nobis orbem: neque enim potuit in tam anguſto error eſſe tam longus. Tempeſtates animi nos quotidie jactant, & nequitia in omnia Vlyſſis mala impellit. non deeſt forma quæ ſolicitet oculos, non hoſtis: hinc monſtra effera, & humano cruore gaudentia: hinc inſidioſa blandimenta aurium: hinc naufragia, & tot varietates malorum. Hoc me doce, quomodo patriam amem, quomodo uxorem, quomodo patrem, quomodo ad hæc tam honeſta vel naufragus navigem. Quid inquiris, an Penelopa impudica fuerit, an verba ſæculo ſuo dederit, an Vlyſſem illum eſſe quem videbat, antequam ſciret, ſuſpicata ſit? Doce me, quid ſit pudicitia, & quantum in ea bonum: in corpore, an in animo poſita ſit. Ad muſicum tranſeo. Doces me, quomodo inter ſe acutæ ac graves voces conſonent, quomodo nervorum diſparem reddentium ſonum fiat concordia. Fac potius, quomodo animus ſecum meus conſonet, nec conſilia mea diſcrepent. Monſtras mihi, qui ſint modi flebiles. monſtra potius, quomodo inter adverſa non emittam flebilem vocem. Metiri me geometres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

docet latifundia. potius doceat, quomodo metiar quantum homini ſit ſatis. Numerare docet me arithmetica,& avaritiæ commodare digitos.potius doceat,nihil ad rem pertinere iſtas computationes. non eſſe feliciorem,cujus patrimonium tabularios laſſat: imo quam ſupervacua poſſideat: qui infeliciſſimus futurus eſt,ſi quantum habeat,per ſe computare cogatur.Quid mihi prodeſt,ſcire agellum in partes dividere,ſi neſcio cum fratre dividere? Quid prodeſt colligere ſubtiliter pedes jugeri,& comprehendere etiam ſi quid decempedam effugit, ſi triſtem me facit vicinus potens, & aliquid ex meo abradens? Doces me, quomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego diſcere volo, quomodo totos hilaris amittam. Paterno agro, inquit, & avito expellor. Quid? ante avum tuum quis iſtum agrum tenuit? Cujus,non dico hominis,ſed populi fuerit, expedire potes? Non dominus iſto, ſed colonus intraſti. Cujus colonus es? ſi bene tecum agitur, heredis. Negant juriſconſulti quidquam uſucapi, quod publicum eſt: publicum eſt hoc quod tenes, quod tuum dicis; publicum eſt,& quidem generis humani. O egregiam artem! ſcis rotunda metiri: in quadratum redigis quamcumque acceperis formam. intervalla ſiderum dicis: nihil eſt quod in menſuram tuam non cadat. Si artifex es, metire hominis animum. dic quam magnus ſit,dic quam puſillus ſit. Scis quæ recta ſit linea: quid tibi prodeſt,ſi,quid in vita rectum ſit,ignoras?Venio nunc ad illum qui cæleſtium notitia gloriatur,

Frigida Saturni quo ſeſe ſtella receptet,
Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.

Hoc ſcire quid proderit? ut ſolicitus ſim, cum Saturnus & Mars ex contrario ſtabunt, aut cum Mercurius veſpertinum faciet occaſum videnteSaturno? Potius hoc diſcam, ubicumque ſunt iſta, propitia eſſe,non poſſe mutari. Agit illa continuus

ordo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ordo fatorum, & inevitabilis curſus: per ſtatas vices remeant. Effectus rerum omnium aut movent, aut notant. Sed ſive quidquid evenit faciunt, quid immutabilis rei notitia proficiet? ſive ſignificant, quid refert providere, quod effugere non poſſis? Scias iſta, neſcias, fient.

Si vero ſolem ad rapidum ſtellasque ſequentes
Ordine reſpicias, numquam te craſtina fallet
Hora, nec inſidiis noctis capiere ſerenæ.

Satis abundeque proviſum eſt, ut ab inſidiis tutus eſſem. Numquid me craſtina non fallit hora? fallit enim, quod neſcienti evenit. Ego, quid futurum ſit, neſcio: quid fieri poſſit, ſcio. Ex hoc nihil deſperabo: totum exſpecto. Si quid remittitur, boni conſulo. Fallit me hora, ſi parcit: ſed ne ſic quidem fallit. Nam quemadmodum ſcio omnia accidere poſſe, ſic ſcio & non utique caſura. Vtique ſecunda exſpecto: malis paratus ſum. In illo feras me neceſſe eſt non per præſcriptum euntem. Non enim adducor, ut in numerum liberalium artium pictores recipiam, non magis, quam ſtatuarios, aut marmorarios, aut ceteros luxuriæ miniſtros. Æque luctatores, & totam oleo ac luto conſtantem ſcientiam expello ex his ſtudiis liberalibus: aut & unguentarios recipiam, & cocos, & ceteros voluptatibus noſtris ingenia accommodantes ſua. Quid enim, oro te, liberale habent iſti jejuni vomitores, quorum corpora in ſagina, animi in macie & veterno ſunt? An liberale ſtudium iſtud eſſe juventuti noſtræ credimus, quam majores noſtri rectam exercuerunt, haſtilia jacere, ſudem torquere, equum agitare, arma tractare? Nihil liberos ſuos docebant, quod diſcendum eſſet jacentibus. Sed nec hæ nec illæ docent, aluntve virtutem. Quid enim prodeſt equum regere, & curſum ejus fræno temperare, affectibus effrænatiſſimis abſtrahi? Quid prodeſt multos vincere luctatione vel cæſtu, ab iracundia vinci?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

vinci? Quid ergo? nihil liberalia nobis conferunt ſtudia? Ad alia multum, ad virtutem nihil. Nam & hæ viles ex profeſſo artes, quæ manu conſtant, ad inſtrumenta vitæ plurimum conferunt, tamen ad virtutem non pertinent. Quare ergo liberalibus ſtudiis filios erudimus? Non quia virtutem dare poſſunt, ſed quia animum ad accipiendam virtutem præparant. Quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant, litteratura, per quam pueris elementa traduntur, non docet liberales artes, ſed mox præcipiendis locum parat: ſic liberales artes non perducunt animum ad virtutem, ſed expediunt. Quattuor ait eſſe Poſidonius artium genera. Sunt vulgares & ſordidæ, ſunt ludicræ, ſunt pueriles, ſunt liberales. Vulgares opificum, quæ manu conſtant, & ad inſtruendam vitam occupatæ ſunt: in quibus nulla decoris, nulla honeſti ſimulatio eſt. Ludicræ ſunt, quæ ad voluptatem oculorum atque aurium tendunt. His annumeres licet machinatores, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacite in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato varietates, aut dehiſcentibus quæ cohærebant, aut his quæ diſtabant, ſua ſponte coëuntibus, aut his quæ eminebant, paulatim in ſe reſidentibus. His imperitorum feriuntur oculi, omnia ſubita (quia cauſſas non novere) mirantium. Pueriles ſunt, & aliquid habentes liberalibus ſimile, hæ artes quas ἐγκυκλίους Græci, noſtri liberales vocant. Solæ autem liberales ſunt, imo (ut dicam verius) liberæ, quibus curæ virtus eſt. Quemadmodum, inquit, eſt animi aliqua pars philoſophiæ naturalis, eſt aliqua moralis, eſt aliqua rationalis, ſic & hæc quoque liberalium artium turba locum ſibi in philoſophia vindicat. Cum ventum eſt ad naturales quæſtiones, geometriæ teſtimonio ſtatur. Ergo ejus quam adjuvat, pars eſt? multa adjuvant nos, nec ideo partes noſtræ ſunt: imo ſi partes eſſent, non

adju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

adjuvarent. Cibus adjutorium corporis, nec tamen pars eſt. Aliquid nobis præſtat geometriæ miniſterium. Sic philoſophiæ neceſſaria eſt, quomodo ipſi faber: ſed nec hic geometriæ pars eſt, nec illa philoſophiæ. Præterea, utraq; fines ſuos habet. ſapiens enim cauſſas naturalium & quærit & novit, quorum numeros menſuraſque geometres perſequitur & ſupputat. Qua ratione conſtent cæleſtia, quæ illis ſit vis, quæve natura, ſapiens ſcit: curſus & recurſus & obſervationes, per quas deſcendunt & allevantur, ac ſpeciem interdum ſtantium præbent, cum cæleſtibus ſtare non liceat, colligit mathematicus. Quæ cauſſa in ſpeculo imagines exprimat, ſcit ſapiens: illud tibi geometer poteſt dicere, quantum abeſſe debeat corpus ab imagine, & qualis forma ſpeculi, quales imagines reddat. Magnum eſſe ſolem philoſophus probabit: quantus ſit, mathematicus, qui uſu quodam & exercitatione procedit: ſed ut procedat, impetranda illi quædam principia ſunt. Non eſt autem ars ſui juris, cui precarium fundamentum eſt. Philoſophia nil ab alio petit, totum opus à ſolo excitat. Mathematica (ut ita dicam) ſuperficiaria eſt, in alieno ædificat, aliena accipit principia, quorũ beneficio ad ulteriora perveniat: ſi per ſe iret ad verum, ſi totius mundi naturam poſſet comprehendere, dicerem multum collaturam mentibus noſtris quæ tractatu cæleſtium creſcunt, trahuntque aliquid ex illo. Vna re conſummatur animus, ſcientia bonorum ac malorum immutabili, quæ ſoli philoſophiæ competit. Nulla autem ars alia de bonis ac malis quærit. Singulas habet circumire virtutes. Fortitudo contemptrix timendorum eſt: terribilia, & ſub jugum libertatem noſtram mittentia, deſpicit, provocat, frangit: nunquid ergo hanc liberalia ſtudia corroborant? Fides ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur

præmio. Vre, inquit, cæde, occide, non prodam: ſed quo magis ſecreta quæret dolor, hoc illa altius condam. numquid liberalia ſtudia hos animos facere poſſunt? Temperantia voluptatibus imperat: alias odit atque abigit, alias diſpenſat, & ad ſanum modum redigit, nec unquam ad illas propter ipſas venit. Scit optimum eſſe modum cupitorum, non quantum velis, ſed quantum debeas, ſumere. Humanitas vetat ſuperbum eſſe adverſus ſocios, vetat avarum: verbis, rebus, affectibus comem ſe, facilemque omnibus præſtat: nullum alienum malum putat, bonum autem ſuum id maxime, quod alicui bono futurum eſt, amat. numquid liberalia ſtudia hos mores præcipiunt? non magis quam ſimplicitatem, quam modeſtiam ac moderationem, non magis quam frugalitatem, ac parſimoniam: non magis quam clementiam, quæ alieno ſanguini tanquam ſuo parcit, & ſcit homini non eſſe homine prodige utendum. Cum dicatis, inquit, ſine liberalibus ſtudiis ad virtutem non perveniri, quemadmodum negatis illa nil conferre virtuti? quia nec ſine cibo ad virtutem pervenitur, cibus tamen ad virtutem non pertinet. Ligna nihil navi conferunt, quamvis non fiat navis ſine lignis. Non eſt, inquam, cur aliquid putes ejus adjutorio fieri, ſine quo non poteſt fieri. Poteſt quidem etiam illud dici, ſine liberalibus ſtudiis veniri ad ſapientiam poſſe: quamvis enim virtus diſcenda ſit, tamen non per hæc diſcitur. Quid eſt autem, quare exiſtimem, non futurum ſapientem eum qui litteras neſcit: cum ſapientia non ſit in litteris? Res tradit, non verba: & neſcio an certior memoria ſit, quæ nullum extra ſe ſubſidium habet. Magna & ſpatioſa res eſt, ſapientia: vacuo illi loco opus eſt: de divinis humaniſq; diſcendum eſt: de præteritis, de futuris, de caducis, de æternis, de tempore: de quo uno vide quam multa quærantur. Primum, an per ſe ſit aliquid: deinde, an aliquid

ante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ante tempus ſit: ſi tempus cum mundo cœpit, an & ante mundum, quia fuerit aliquid, fuerit & tempus. Innumerabiles quæſtiones ſunt de animo tantum: unde ſit, qualis ſit, quando eſſe incipiat, quamdiu ſit: an aliunde alio tranſeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas, aliaſq; conjectus: an non amplius quam ſemel ſerviat; & emiſſus vagetur in toto: utrum corpus ſit, an non ſit: quid ſit facturus, cum per nos aliquid facere deſierit: quomodo libertate ſua uſurus, cum ex hac effugerit cavea: an obliviſcatur priorum, & illic noſſe ſe incipiat, poſtquam de corpore abductus in ſublime ſeceſſit. Quamcumque partem rerum humanarum divinarumq; comprehenderis, ingenti copia quærendorum ac diſcendorum fatigaberis. Hæc tam multa, tam magna, ut habere poſſint liberum hoſpitium, ſupervacua ex animo tollenda ſunt. Non dabit ſe in has anguſtias virtus. laxum ſpatium res magna deſiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaq; ex illis retineamus, quantum eſt neceſſarium. An tu exiſtimas reprehendendum, qui ſupervacua uſu ſibi comparat, & pretioſarum rerũ pompam in domo explicat? non putas eum, qui occupatus eſt in ſupervacua litterarum ſupellectile? Plus ſcire velle quam ſit ſatis, intemperantiæ genus eſt. Quid, quod iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit, & ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſupervacua didicerunt? Quattuor millia librorum Didymus grammaticus ſcripſit: miſer, ſi tam multa ſupervacua legiſſet. In his libris de patria Homeri quæritur, in his de Æneæ matre vera: in his libidinoſior Anacreon, an ebrioſior vixerit: in his, an Sappho publica fuerit: & alia, quæ erant dediſcenda, ſi ſcires. I nunc, & longam eſſe vitam nega. Sed ad noſtros quoque cum perveneris, oſtendam multa ſecuribus

recidenda. Magno impendio temporum, magna alienarum aurium moleſtia, laudatio hæc conſtat: O hominem litteratum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti: O virum bonum! Itane eſt? annales evolvam omnium gentium, & quis primus carmina ſcripſerit, quæram: quantum temporis inter Orphea interſit & Homerum, cum faſtos non habeam, computabo: & Ariſtarchi notas, quibus aliena carmina compunxit, recognoſcam: & ætatem in ſyllabis conteram. Itane in geometriæ pulvere hærebo? Adeo mihi præceptum illud ſalutare excidit: Tempori parce? Hæc ſciam, ut quid ignorem? Appion grammaticus qui ſub C. Cæſare tota circumlatus eſt Græcia, & in nomen Homeri ab omnibus civitatibus adoptatus, aiebat: Homerum utraq; materia conſummata, & Odyſſea, & Iliade, principium adjeciſſe operi ſuo, quo bellum Troianum complexus eſt. Hujus rei argumentum afferebat, quod duas litteras in primo verſu poſuiſſet ex induſtria librorum ſuorum numerum continentes. Talia ſciat oportet, qui multa vult ſcire. Non vis cogitare, quantum temporis tibi auferat mala valetudo, quantum occupatio publica, quantum occupatio privata, quantum occupatio quotidiana, quantum ſomnus. metire ætatem tuam: tam multa non capit. De liberalibus ſtudiis loquor: philoſophi quantum habent ſupervacui? quantum ab uſu recedentis? Ipſi quoque ad ſyllabarum diſtinctiones, & conjunctionum ac præpoſitionum proprietates deſcenderunt, & invidere grammaticis, invidere geometris. Quidquid in illorum artibus ſupervacuum erat, tranſtulere in ſuam. Sic effectum eſt, ut diligentius ſcirent loqui, quam vivere. Audi, quantum mali faciat nimia ſubtilitas, & quam infeſta veritati ſit. Protagoras ait, de omni re in utramque partem diſputari poſſe, ex æquo. & de hac ipſa, an omnis res in utramq; partem diſputabilis ſit. Nauſiphanes ait,
ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ex his quæ videntur eſſe, nihil magis eſſe, quam non eſſe. Parmenides ait, ex his quæ videntur, nihil eſſe in univerſum. Zenon Eleates omnia negotia de negotio dejecit: ait nihil eſſe. Circa eadem fere Pyrrhonii verſantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qui novam induxerunt ſcientiam, nihil ſcire. Hæc omnia in illum ſupervacuum ſtudiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam ſcientiam tradunt, hi ſpem omnis ſcientiæ eripiunt: ſatius eſt ſupervacua ſcire, quam nihil. Illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura eſt, niſi dubium: ſi Nauſiphani, hoc unum certum eſt, nihil eſſe certi: ſi Parmenidi, nihil eſt præter unum: ſi Zenoni, ne unum quidem. Quid ergo nos ſumus? quid iſta quæ nos circumſtant, alunt, ſuſtinent? Tota rerum natura umbra eſt, aut inanis, aut fallax. Non facile dixerim, utrum magis iraſcar illis, qui nos nihil ſcire voluerunt: an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, nihil ſcire.

EPIST. LXXXIX.

Philoſophiæ & Sapientiæ diſcrimen: & illius diviſio varia; partiumque iterum diviſio, & deſcriptio. Monitum deinde, hæc & talia ad mores atque animum referenda: & obiter in male divites invehitur, luxumque ſimul & avaritiam caſtigat,

REm utilem deſideras, & ad ſapientiam properanti utique neceſſariam, dividi philoſophiam, & ingens corpus ejus in membra diſponi. Facilius enim per partes in cognitionem totius adducimur. Vtinam quemadmodum univerſi mundi facies in conſpectum venit, ita philoſophia tota nobis poſſet occurrere, ſimillimum mundo ſpectaculum! Profecto enim omnes mortales in admirationem ſui raperet, relictis his quæ nunc ma-

gna, magnorum ignorantia, credimus. Sed quia contingere hoc non poteſt, ſic erit à nobis adſpicienda, quemadmodum mundi ſecreta cernuntur. Sapientis quidem animus totam molem ejus amplectitur, nec minus illam velociter obit, quam cælum acies noſtra: nobis autem, quibus perrumpenda caligo eſt, & quorum viſus in proximo deficit, ſingula quæque oſtendi facilius poſſunt, univerſi nondum capacibus. Faciam ergo quod exigis, & philoſophiam in partes, non in fruſta, dividam. Dividi enim illam, non concidi, utile eſt. nam comprehendere, quemadmodum maxima, ita minima, difficile eſt. Deſcribitur in tribus populus, in centurias exercitus. Quidquid in majus crevit, facilius agnoſcitur, ſi diſceſſit in partes: quas (ut dixi) innumerabiles eſſe, & parvas, non oportet. Idem enim vitii habet nimia, quod nulla diviſio: ſimile confuſo eſt, quidquid uſque in pulverem ſectum eſt. Primum itaque, ſicut videtur, tibi dicam, inter ſapientiam & philoſophiam quid interſit. Sapientia perfectum bonum eſt mentis humanæ: philoſophia ſapientiæ amor eſt & affectatio. Hæc oſtendit, quo illa pervenit. Philoſophia unde dicta ſit, apparet: ipſo enim nomine fatetur. Quidam ſapientiam ita finierunt, ut dicerent eam divinorum & humanorum ſcientiam. Quidam ita: Sapientia eſt, noſſe divina & humana, & horum cauſſas. Supervacua mihi videtur hæc adjectio, quia cauſſæ divinorum humanorumque partes ſunt. Philoſophiam quoque fuerunt qui aliter atque aliter definirent. alii, ſtudium illam virtutis eſſe dixerunt; alii, ſtudium corrigendæ mentis. A quibuſdam dicta eſt, appetitio rectæ rationis. Illud quaſi conſtet, aliquid inter philoſophiam & ſapientiam intereſſe. Neque enim fieri poteſt, ut idem ſit quod affectatur, & quod affectat. Quomodo multum inter avaritiam & pecuniam intereſt,
cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cum illa cupiat, hæc concupiſcatur: ſic inter philoſophiam & ſapientiam. Hæc enim illius effectus, & præmium eſt: illa venit, ad hanc itur. Sapientia eſt, quam Græci σοφίαν vocant. Hoc verbo quoque Romani utebantur, ſicut philoſophia nunc quoque utuntur. Quod & togatæ tibi antiquæ probabunt, & inſcriptus Doſſenni monumento titulus:

Hoſpes reſiſte, & ſophiam Doſſenni lege.

Quidam ex noſtris, quamvis philoſophia ſtudium virtutis eſſet, & hæc peteretur, illa peteret, tamen non putaverunt illas diſtrahi poſſe. Nam nec philoſophia ſine virtute eſt, nec ſine philoſophia virtus eſt. Philoſophia ſtudium virtutis eſt, ſed per ipſam virtutem: nec virtus autem eſſe ſine ſtudio ſui poteſt, nec virtutis ſtudium ſine ipſa. Non enim quemadmodum in his qui aliquid ex diſtanti loco ferire conantur, alibi eſt qui petit, alibi quod petitur: nec quemadmodum itinera quæ ad urbes perducunt, extra ipſas ſunt. ad virtutem venitur per ipſam. Cohærent ergo inter ſe philoſophia, virtuſque. Philoſophiæ tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimi auctores: Moralem, Naturalem, & Rationalem. Prima componit animum, ſecunda rerum naturam ſcrutatur, tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, ne pro vero falſa ſurrepant. Ceterum inventi ſunt, & qui in pauciora philoſophiam, & qui in plura diducerent. Quidam ex Peripateticis quartam partem adjecerunt, Civilem: quia quamdam propriam exercitationem deſideret, & circa aliam materiam occupata ſit. Quidam adjecerunt his partem, quam Græci οἰκονομικὴν vocant, adminiſtrandæ rei familiaris ſcientiam. Quidam & de generibus vitæ locum ſeparaverunt. Nihil autem horum in illa parte morali non reperitur. Epicurei duas partes philoſophiæ putaverunt eſſe, Naturalem, atque Moralem: Rationalem removerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Deinde cum ipſis rebus cogerentur ambigua ſecernere, falſa ſub ſpecie veri latentia coarguere, ipſi quoque locum, quem De judicio & regula appellant, alio nomine rationalem induxerunt: ſed eum acceſſionem eſſe naturalis partis exiſtimant. Cyrenaici naturalia cum rationalibus ſuſtulerunt, & contenti fuerunt moralibus: ſed hi quoque qui removent, aliter inducunt. In quinque enim partes moralia dividunt: ut una ſit de fugiendis & expetendis, altera de affectibus, tertia de actionibus, quarta de cauſſis, quinta de argumentis. Cauſſæ rerum ex naturali parte ſunt, argumenta ex rationali, actiones ex morali. Ariſto Chius non tantum ſupervacuas eſſe dixit naturalem & rationalem, ſed etiam contrarias: moralem quoque, quam ſolam reliquerat, circumcidit. Nam eum locum qui monitiones continet, ſuſtulit, & pædagogi eſſe dixit, non philoſophi: tanquam quidquam aliud ſit ſapiens, quam humani generis pædagogus. Ergo cum tripertita ſit philoſophia, moralem ejus partem primum incipiamus diſponere. Quam in tria rurſus dividi placuit: ut prima eſſet inſpectio ſuum cuique diſtribuens, & æſtimans quanto quidque dignum ſit, maxime utilis. quid enim eſt tam neceſſarium, quam pretia rebus imponere? Secunda de impetu: tertia de actionibus. Primum enim eſt, ut quanti quidque ſit, judices: ſecundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatumque: tertium, ut inter impetum tuum, actionemque conveniat, ut in omnibus iſtis tibi ipſi conſentias. Quidquid ex his tribus defuerit, turbat & cetera. Quid enim prodeſt, intus æſtimata habere omnia, ſi ſis impetu nimius? Quid prodeſt impetus repreſſiſſe, & habere cupiditates in tua poteſtate, ſi in ipſa rerum actione tempora ignores, nec ſcias quando quidque, & ubi, & quemadmodum agi debeat? Aliud eſt enim, dignitates & pretia re-
rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rum noſſe: aliud articulos: aliud impetus refrænare, & ad agenda ire, non ruere. Tunc ergo vita ſibi concors eſt, ubi actio non deſtituit impetum. Impetus ex dignitate rei cujuſque concipitur, perinde remiſſus acriorve, prout illa digna eſt peti. Naturalis pars philoſophiæ in duo ſcinditur : Corporalia, & Incorporalia. Vtraque dividuntur in ſuos, ut ita dicam, gradus. Corporum locus in hos primum, in ea quæ faciunt, & quæ ex his gignuntur: gignuntur autem elementa. Ipſe elementi locus, ut quidam putant, ſimplex eſt: ut quidam, in materiam, & cauſſam omnia moventem, & elementa dividitur. Supereſt ut rationalem partem philoſophiæ dividamus. Omnis oratio aut continua eſt, aut inter reſpondentem & interrogantem diſciſſa. Hanc διαλεκτικὴν, illam ῥητορικὴν placuit vocari. hæc, verba curat, & ſenſus, & ordinem. διαλεκτικὴ in duas partes dividitur : in verba, & ſignificationes: id eſt, in res quæ dicuntur, & vocabula quibus dicuntur. Ingens deinde ſequitur utriuſque diviſio. Itaque hoc loco finem faciam :

——— *Et ſumma ſequar faſtigia rerum.*

Alioqui ſi voluero facere partium partes, quæſtionum liber fiet. Hæc, Lucili virorum optime, quo minus legas non deterreo : dummodo quidquid legeris, ad mores ſtatim referas. Illos compeſce, marcentia in te excita, ſoluta conſtringe, contumacia doma, cupiditates tuas publicaſque, quantum potes, vexa: & iſtis dicentibus, Quouſque eadem? reſponde, Ego debeo dicere, Quouſque eadem peccabitis? Remedia ante vultis, quam vitia deſinere. ego vero eo magis dicam, & quia recuſatis, perſeverabo. Tunc incipit medicina proficere, ubi in corpore alienato dolorem tactus expreſſit. Dicam etiam invitis profutura. Aliquando aliqua ad vos non blanda vox veniet: & quia verum ſinguli audire non vultis, publice audite. Quouſque fines

poſſeſſionum propagabitis ? ager uni domino, qui populum cepit, anguſtus eſt. Quouſque arationes veſtras porrigetis, ne provinciarum quidem ſatione contenti circumſcribere prædiorum modum ? Illuſtrium fluminum per privatum decurſus, & amnes magni, magnarumque gentium termini, uſque ad oſtium à fonte, veſtri ſunt. Hoc quoque parum eſt, niſi latifundiis veſtris maria cinxiſtis: niſi trans Hadriam, & Ionium, Ægæumque, veſter villicus regnet: niſi inſulæ, ducum domicilia magnorum, inter viliſſima rerum numerentur. Quam vultis, late poſſidete: ſit fundus, quod aliquando imperium vocabatur: facite veſtrum quidquid poteſtis, dum plus ſit alieni. Nunc vobiſcum loquor, quorum æque ſpatioſe luxuria, quam illorum avaritia diffunditur. Vobis dico; Quouſque nullus erit lacus, cui non villarum veſtrarum faſtigia immineant? nullum flumen, cujus non ripas ædificia veſtra prætexant? Vbicumque ſcatebunt aquarum calentium venæ, ibi nova diverſoria luxuriæ excitabuntur. Vbicumque in aliquem ſinum littus curvabitur, vos protinus fundamenta jacietis, nec contenti ſolo, niſi quod manu feceritis, maria agetis introrſus. Omnibus licet locis tecta veſtra ſplendeant, alicubi impoſita montibus, in vaſtum terrarum mariſque proſpectum, alicubi ex plano in altitudinem montium educta: cum multa ædificaveritis, cum ingentia; tamen & ſingula corpora eſtis, & parvula. Quid proſunt multa cubicula? in uno jacetis. Non eſt veſtrum, ubicumque non eſtis. Ad vos deinde tranſeo, quorum profunda & inſatiabilis gula, hinc maria ſcrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium variis generibus cum magno labore perſequitur: nullis animalibus, niſi ex faſtidio, pax eſt. Quantulum enim ex iſtis epulis, quæ per tot comparatis manus, feſſo voluptatibus ore libatis? quantulum ex iſta fera, pericu-

loſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

loſe capta, dominus crudus ac nauſeans guſtat? quantulum ex tot conchyliis, tam longe advectis, per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur? infelices etiam, quod non intelligitis, vos majorem famem habere, quam ventrem. Hæc aliis dic: ut dum dicis, audias ipſe. Scribe: ut dum ſcribis, legas; omnia ad mores, & ad ſedandam rabiem affectuum referens. Stude, non ut plus aliquid ſcias, ſed ut melius.

EPIST. XC.

Philoſophiæ laus. ea vitam formavit, conſortia & imperia inſtituit, leges & jura dedit. An etiam artes vitæ utiles, ut fabricam, marmorariam, metallariam, veſtiariam, aliaſque? Negat ipſe, contra Poſidonium, & inferiora hæc majeſtate illius eſſe; & multa horum ſupervacua. Non corporis, ſed animi negotium illa gerit, & geſſit. Rudi etiam ſæculo, an fuere Sapientes? Non, ſed Sapientibus ſimiles, beneficio non Doctrinæ, ſed Naturæ. Multa in his bona, & ſcientiæ aut vitæ fructuoſa.

QVis dubitare, mi Lucili, poteſt, quin Deorum immortalium munus ſit, quod vivimus: philoſophiæ, quod bene vivimus? Itaque tanto plus nos debere huic, quam diis, quanto majus beneficium eſt bona vita, quam vita? Pro certo deberetur, niſi ipſam Dii philoſophiam tribuiſſent: cujus ſcientiam nulli dederunt, facultatem omnibus. Nam ſi hanc quoque bonum vulgare feciſſent, & prudentes naſceremur; ſapientia quod in ſe optimum habet perdidiſſet; inter fortuita eſſet. Nunc enim hoc in illa pretioſum atque magnificum eſt, quod non obvenit, quod illam ſibi quiſque debet, quod non ab alio petitur. Quid haberes, quod in philoſophia ſuſpiceres, ſi beneficiaria res eſſet? Hujus opus unum eſt, de divinis humaniſque verum invenire: ab hac nunquam recedit juſtitia, pietas, religio, & omnis alius comitatus virtutum conſerta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſertarum, & inter ſe cohærentium. Hæc docuit colere divina, humana diligere, & penes Deos imperium eſſe, & inter homines conſortium: quod aliquamdiu inviolatum manſit, antequam ſocietatem avaritia diſtraxit, & paupertatis cauſſa etiam his, quos fecit locupletiſſimos, fuit. Deſierunt enim omnia poſſidere, dum volunt propria. Sed primi mortalium, quique ex his geniti, naturam incorrupti ſequebantur, eamdem habebant & ducem, & legem, commiſſi melioris arbitrio. Naturæ eſt enim, potioribus deteriora ſubmittere. Mutis quidem gregibus aut maxima corpora præſunt, aut vehementiſſima. Non præcedit armenta degener taurus, ſed qui magnitudine ac toris ceteros mares vicit: elephantorum gregem excelſiſſimus ducit: inter homines, pro ſummo eſt optimus. Animo itaque rector eligebatur. ideoque ſumma felicitas erat gentium: in quibus non poterat potentior eſſe, niſi melior. Tantum enim quantum vult poteſt, qui ſe, niſi quod debet, non putat poſſe. Illo ergo ſæculo, quod aureum perhibent, penes ſapientes fuiſſe regnum Poſidonius judicat. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur: ſuadebant, diſſuadebantque, & utilia atque inutilia monſtrabant. Horum prudentia, ne quid deeſſet ſuis, providebat; fortitudo arcebat pericula; beneficentia augebat ornabatque ſubjectos. Officium erat imperare, non regnum. Nemo quantum poſſet adverſus eos experiebatur, per quos cœperat poſſe. Nec erat cuiquam aut animus in injuriam, aut cauſſa: cum bene imperanti bene pareretur, nihilque rex majus minari male parentibus poſſet, quam ut abiret è regno. Sed poſtquam, ſurrepentibus vitiis, in tyrannidem regna verſa ſunt: opus eſſe cœpit legibus, quas & ipſas inter initia tulere ſapientes. Solon, qui Athenas æquo jure fundavit, inter ſeptem ævi ſapientia notos.

Lycur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Lycurgum ſi eadem ætas tuliſſet, ſacro illi numero acceſſiſſet octavus. Zaleuci leges Charondæque laudantur. hi non in foro, nec in conſultorum atrio, ſed in Pythagoræ tacito illo ſanctoque ſeceſſu didicerunt jura, quæ florenti tunc Siciliæ, & per Italiam Græciæ ponerent. Hactenus Poſidonio aſſentior: artes quidem à philoſophia inventas, quibus in quotidiano uſu vita utitur, non conceſſerim, nec illam fabricæ aſſertam gloriam. Illa, inquit, ſparſos & aut cavis tectos, aut aliqua rupe ſuffoſſa, aut exeſæ arboris trunco, docuit tecta moliri. Ego vero philoſophiam judico, non magis excogitaſſe has machinationes tectorum ſupra tecta ſurgentium, & urbes prementium, quam vivaria piſcium in hoc clauſa, ut tempeſtatum pericula non adiret gula, & quamvis acerrime pelago ſæviente, haberet luxuria portus ſuos, in quibus diſtinctos piſcium greges ſaginaret. Quid ais? Philoſophia docuit homines habere clavem & ſeram? & quid aliud erat, avaritiæ ſignum dare? Philoſophia hæc, cum tanto habitantium periculo, imminentia tecta ſuſpendit? Parum enim erat fortuitis tegi, & ſine arte & difficultate naturale ſibi invenire aliquod receptaculum. Mihi crede, felix illud ſæculum ante architectonas fuit. Iſta nata ſunt, jam naſcente luxuria; in quadratum tigna decidere, & ſerra per deſignata currente, certa manu trabem ſcindere.

Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum.

Non enim tecta cœnationi, epulum recepturæ, parabantur: nec in hunc uſum pinus aut abies deferebatur longo vehiculorum ordine, vicis intrementibus, ut ex illa lacunaria auro gravia penderent. Furcæ utrimque ſuſpenſæ fulciebant caſam: ſpiſſatis ramalibus, ac fronde congeſta, & in proclive diſpoſita, decurſus imbribus quamvis magnis erat. Sub his tectis habitavere ſecuri. Culmus liberos texit: ſub marmore atque auro ſervitus habitat. In

illo quoque diſſentio à Poſidonio, quod ferramenta fabrilia excogitata à ſapientibus viris judicat. Iſto enim modo dicat, licet, ſapientes, per quos

Tunc laqueis captare feras, & fallere viſco
Inventum, & magnos canibus circumdare ſaltus.

Omnia enim iſta ſagacitas hominum, non ſapientia invenit. In hoc quoque diſſentio, ſapientes fuiſſe, qui ferri metalla & æris invenerunt: cum incendio ſilvarum aduſta tellus, in ſummo venas jacentes liquefacta fudiſſet. Iſta tales inveniunt, quales colunt. Ne illa quidem tam ſubtilis quæſtio mihi videtur, quam Poſidonio: Vtrum malleus in uſu eſſe prius, an forcipes cœperint. Vtraque invenit aliquis exercitati ingenii, acuti, non magni, nec elati, & quidquid aliud corpore incurvato, & animo humum ſpectante, quærendum eſt. Sapiens facilis victu fuit. quid ni? cum hoc quoque ſæculo eſſe quam expeditiſſimus cupiat? Quomodo, oro te, convenit, ut Diogenem mireris, & Dædalum? Vter ex his ſapiens tibi videtur? qui ſerram commentus eſt? an ille, qui cum vidiſſet puerum cava manu bibentem aquam, fregit protinus exemptum è perula calicem, hac objurgatione ſui: Quam diu homo ſtultus ſupervacuas ſarcinulas habui? qui ſe complicuit in dolio, & in eo cubitavit? Hodie utrum tandem ſapientiorem putas, qui invenit quemadmodum in immenſam altitudinem crocum latentibus fiſtulis exprimat; qui Euripos ſubito aquarum impetu implet, aut ſiccat; verſatilia cœnationum laquearia ita coagmentat, ut ſubinde alia facies atque alia ſuccedat, & toties tecta, quoties fercula mutentur? an eum, qui & aliis & ſibi hoc monſtrat, quam nihil nobis natura durum ac difficile imperaverit? Poſſe nos habitare ſine marmorario fabro, poſſe nos veſtitos eſſe ſine commercio Serum, poſſe nos habere uſibus noſtris neceſſaria, ſi contenti fuerimus his, quæ terra poſuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

in ſummo?Quem ſi audire humanum genus voluerit, tam ſupervacuum ſciet ſibi coquum eſſe,quam militem.Illi ſapientes fuerunt,aut certe ſapientibus ſimiles, quibus expedita erat tutela corporis.Simplici cura conſtant neceſſaria:in delicias laboratur. Non deſiderabis artifices, ſi ſequere naturam. illa noluit eſſe deſtrictos: ad quæcumque nos cogebat, inſtruxit. Frigus intolerabile eſt corpori nudo. Quid ergo?numquid non pelles ferarum, & aliorum animalium, à frigore ſatis abundeque defendere queunt? non corticibus arborum pleræque gentes tegunt corpora? non avium plumæ in uſum veſtis conſeruntur? non hodieque magna Scytharum pars, tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia,& impenetrabilia ventis ſunt? Opus eſt tamen calorem ſolis æſtivi umbra craſſiore propellere. Quid ergo? non vetuſtas multa abdidit loca,quæ vel injuria temporis,vel alio quolibet caſu excavata in ſpecum receſſerunt? Quid ergo? non quamlibet virgeam cratem texuerunt manu,& vili obleverunt luto,deinde ſtipula aliisque ſilveſtribus operuere faſtigium, & pluviis per devexa labentibus hiemem tranſiere ſecuri? Quid ergo? non in defoſſo latent Syrticæ gentes? quibus propter nimios ſolis ardores, nullum tegumentum ſatis repellendis caloribus ſolidum eſt,niſi ipſa arens humus. Non fuit tam inimica natura, ut cum omnibus aliis animalibus facilem actum vitæ daret,homo ſolus non poſſet ſine tot artibus vivere. Nihil horum ab illa nobis imperatum eſt, nihil ægre quærendum, ut poſſit vita produci. Ad parata nati ſumus:nos omnia nobis difficilia facilium faſtidio fecimus. Tecta tegumentaque, & fomenta corporum, & cibi, & quæ nunc ingens negotium facta ſunt, obvia erant,& gratuita, & opera levi parabilia:modus enim omnium,prout poſtulabat neceſſitas, erat: nos iſta pretioſa, nos mira, nos magnis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

multiſque conquirenda artibus fecimus. Sufficit ad id natura, quod poſcit. A natura luxuria deſcivit, quæ quotidie ſeipſam incitat, & tot ſæculis creſcit, & ingenio adjuvat vitia. Primo ſupervacua cœpit concupiſcere, inde contraria, noviſſime corpori animum addixit, & illius deſervire libidini juſſit. Omnes iſtæ artes, quibus aut excitatur civitas, aut ſtrepit, corporis negotium gerunt: cui omnia olim tanquam ſervo præſtabantur, nunc tanquam domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum officinæ ſunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus docentium, molleſque cantus & infractos. Receſſit enim ille naturalis modus, deſideria ope neceſſaria finiens: jam ruſticitatis & miſeriæ eſt, velle quantum ſat eſt. Incredibile eſt, mi Lucili, quam facile etiam magnos viros dulcedo orationis abducat à vero. Ecce Poſidonius, ut mea fert opinio, unus ex iis qui plurimum philoſophiæ contulerunt, dum vult deſcribere primum, quemadmodum alia torqueantur fila, alia ex molli ſolutoque ducantur: deinde quemadmodum tela ſuſpenſis ponderibus rectum ſtamen extendat, quemadmodum ſubtemen inſertum, quod duritiam utrimque comprimentis tramæ remolliat, ſpatha coire cogantur & jungi: textrini quoque artem à ſapientibus dixit inventam, oblitus poſtea repertum hoc ſubtilius genus, in quo

Tela jugo juncta eſt, ſtamen ſecernit arundo.
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod lato feriunt inſecti pectine dentes.

Quid ſi contigiſſet illi videre has noſtri temporis telas, quibus veſtis nihil celatura conficitur, in qua non dico nullum corpori auxilium, ſed nullum pudori eſt? Tranſit deinde ad agricolas, nec minus facunde deſcribit proſciſſum aratro ſolum, & iteratum, quo ſolutior terra facilius pateat radicibus: tum ſparſa ſemina, & collectas manu herbas, ne

quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quid fortuitum & agreſte ſuccreſcat, quod necet ſegetem. Hoc quoque opus ait eſſe ſapientium: tanquam non nunc quoque plurima cultores agrorum nova inveniant, per quæ fertilitas augeatur. Deinde non eſt contentus his artibus, ſed in piſtrinum ſapientem ſubmittit. Narrat enim, quemadmodum, rerum naturam imitatus, panem cœpit facere. Receptas, inquit, in os fruges, concurrens inter ſe duritia dentium frangit, & quidquid excidit, ad eoſdem dentes lingua refertur: tunc vero ſalivæ miſcetur, ut facilius per fauces lubricas tranſeat. Cum pervenit in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur, tunc demum corpori accedit. Hoc aliquis ſecutus exemplar, lapidem aſperum aſpero impoſuit, ad ſimilitudinem dentium, quorum pars immobilis motum alterius exſpectat: deinde utriuſque attritu grana franguntur, & ſæpius regeruntur, donec ad minutiam frequenter trita redigantur. Tunc farinam aqua ſparſit, & aſſidua tractatione perdomuit, finxitque panem: quem primo cinis calidus, & fervens teſta percoxit: deinde furni paulatim reperti, & alia genera, quorum fervor ſerviret arbitrio. Non multum abfuit, quin ſutrinum quoque inventum à ſapientibus diceret. Omnia iſta ratio quidem, ſed non recta ratio commenta eſt. Hominis enim, non ſapientis inventa ſunt: tam mehercules quam navigia, quibus amnes, quibusque maria tranſimus, aptatis ad excipiendum ventorum impetum velis, & additis à tergo gubernaculis, quæ huc atque illuc curſum navigii torqueant: & exemplum à piſcibus tractum eſt, qui cauda reguntur, & levi ejus in utrumque momento velocitatem ſuam flectunt. Omnia hæc quidem, inquit, ſapiens invenit: ſed minora, quam ut ipſe tractaret, ſordidioribus miniſtris dedit. Imo non ab aliis excogitata iſta ſunt, quam à quibus hodieque curantur. Quædam noſtra demum prodiſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

diſſe memoria ſcimus: ut ſpeculariorum uſum, perlucente teſta, clarum tranſmittentium lumen: ut ſuſpenſuras balneorum, & impreſſos parietibus tubos, per quos circumfunderetur calor, qui ima ſimul & ſumma foveret æqualiter. Quid loquar marmora, quibus templa, quibus domus fulgent? Quid lapideas moles in rotundum ac leve formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta ſuſcipimus? Quid verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus ſequitur? Viliſſimorum mancipiorum iſta commenta ſunt: ſapientia altius ſedet, nec manus edocet; animorum magiſtra eſt. Vis ſcire, quid illa eruerit, quidve effecerit? Non indecoros corporis motus, nec varios per tubam ac tibiam cantus, quibus exceptus ſpiritus, aut in exitu, aut in tranſitu, formatur in vocem: non arma, nec muros, nec bella: utilia molitur, paci favet, & genus humanum ad concordiam vocat. Non eſt, inquam, inſtrumentorum ad uſus neceſſarios opifex. quid illi tam parvula aſſignas? artificem vides vitæ. Alias quidem artes ſub dominio habet. nam cui vita, illi vitæ quoque ornamenta ſerviunt: ceterum ad beatum ſtatum tendit, illo ducit, illo vias aperit. Quæ ſint mala, quæ videantur, oſtendit: vanitatem exuit mentibus, dat magnitudinem ſolidam: inflatam vero, & ex inani ſpecioſam reprimit: nec ignorari ſinit, inter magna quid interſit & tumida: totius naturæ notitiam, ac ſuæ tradit. Quid ſint dii, qualesque, declarat: quid inferi, quid lares & genii. Quid in ſecundam numinum formam animæ perpetuæ, ubi conſiſtant, quid agant, quid poſſint, quid velint. Hæc ejus initiamenta ſunt, per quæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium deorum templum mundus iſte reſeratur: cujus vera ſimulacra, verasque facies cernendas mentibus protulit. nam ad ſpectacula tam magna hebes viſus eſt. ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

initia deinde rerum redit,& æternam rationem toti inditam,& vim omnium ſeminum ſingula proprie figurantem. Tum de animo cœpit inquirere, unde eſſet,ubi,quamdiu,in quot membra diviſus. Deinde à corporalibus ſe ad incorporalia tranſtulit, veritatemque & argumenta ejus excuſſit: poſt hæc, quemadmodum diſcernerentur vitæ ac necis ambigua: in utraque enim falſa veris immixta ſunt. Non abduxit, inquam, ſe,ut Poſidonio videtur,ab iſtis artibus ſapiens, ſed ad illas omnino non venit. Nihil enim dignum inventu judicaſſet, quod non erat dignum perpetuo uſu judicaturus. ponenda non ſumeret. Anacharſis,inquit,invenit rotam figuli, cujus circuitu vaſa formantur. Dein quia apud Homerum invenitur figuli rota, mavult videri verſus falſos eſſe,quam fabulam. Ego nec Anacharſin hujus rei fuiſſe auctorem contendo: & ſi fuit, ſapiens quidem hoc invenit, ſed non tanquam ſapiens: ſicut multa ſapientes faciunt, qua homines ſunt, non qua ſapientes. Puta velociſſimum eſſe ſapientem: curſu omnes anteibit, qua velox eſt, non qua ſapiens. Cuperem Poſidonio aliquem vitrarium oſtendere,qui ſpiritu vitrum in habitus plurimos format, qui vix diligentia manuum effingerentur. Hæc inventa ſunt, poſtquam ſapientem invenire deſivimus. Democritus,inquit, inveniſſe dicitur fornicem, ut lapidum curvatura paulatim inclinatorum medio ſaxo alligaretur. Hoc dicam falſum eſſe. Neceſſe eſt enim ante Democritum, & pontes,& portas fuiſſe, quarum fere ſumma curvantur. Excidit porro vobis, eumdem Democritum inveniſſe, quemadmodum ebur molliretur, quemadmodum decoctus calculus in ſmaragdum converteretur, qua hodieque coctura inventi lapides coctiles colorantur. Iſta ſapiens licet invenerit,non qua ſapiens erat,invenit. multa enim facit,quæ ab imprudentiſſimis aut æque fieri vide-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

videmus, aut peritius, aut exercitatius. Quid ſapiens inveſtigaverit, quid in lucem protraxerit, quæris? Primum rerum naturam, quam non ut cetera animalia oculis ſecutus eſt, tardis ad divina. Deinde vitæ legem, quam ad univerſa direxit: nec noſſe tantum, ſed ſequi docuit deos, & accidentia non aliter excipere, quam imperata. Vetuit parere opinionibus falſis, & quanti quidque eſſet, vera æſtimatione perpendit: damnavit mixtas pœnitentiæ voluptates. Et bona ſemper placitura laudavit, & palam fecit, feliciſſimum eſſe, cui felicitate opus non eſt: potentiſſimum eſſe, qui ſe habet in poteſtate. Non de ea philoſophia loquor, quæ civem extra patriam poſuit, extra mundum deos, quæ virtutem donavit voluptati: ſed illa, quæ nullum bonum putat, niſi quod honeſtum eſt; quæ nec hominis, nec fortunæ muneribus deleniri poteſt; cujus hoc pretium eſt, non poſſe pretio capi. Hanc philoſophiam fuiſſe illo rudi ſæculo, quo adhuc artificia deerant, & ipſo uſu diſcebant utilia, non credo: ſicut ante fortunata tempora, cum in medio jacerent beneficia naturæ promiſcue utenda, antequam avaritia atque luxuria diſſociavere mortales, & ad rapinam ex conſortio diſcurrere, non erant illi ſapientes viri, etiam ſi faciebant facienda ſapientibus. Statum quidem generis humani, non alium quiſquam ſuſpexerit magis; nec ſi cui permittat Deus terrena formare, & dare gentibus mores, aliud probaverit, quam quod apud illos fuiſſe memoratur, apud quos

—— nulli ſubigebant arva coloni,
Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebant, ipſaque tellus
Omnia liberius, nullo poſcente, ferebat.

Quid hominum illo genere felicius? In commune rerum natura fruebantur: ſufficiebat illa, ut parens, in tutelam omnium: hæc erat publicarum

opum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

opum ſecura poſſeſſio. Quid ni ego illud locupletiſſimum mortalium genus dixerim, in quo pauperem invenire non poſſes? Irrupit in res optime poſitas avaritia: & dum ſeducere aliquid cupit, atque in ſuum vertere, omnia fecit aliena, & in anguſtum ex immenſo redacta, paupertatem intulit, & multa concupiſcendo, omnia amiſit. Licet itaque velit nunc concurrere & reparare quod perdidit; licet agros agris adjiciat, vicinum vel pretio pellat æris, vel injuria; licet in provinciarum ſpatium rura dilatet, & poſſeſſionem vocet per ſuam longam peregrinationem: nulla nos finium propagatio eo reducet, unde diſceſſimus. Cum omnia fecerimus, multum habebimus: univerſum habebamus. Terra ipſa fertilior erat illaborata, & in uſus populorum non diripientium larga. Quidquid natura protulerat, id non minus inveniſſe, quam inventum monſtrare alteri, voluptas erat: nec aut ulli ſuperare poterat: aut deeſſe. inter concordes dividebatur. Nondum valentior impoſuerat infirmiori manum, nondum avarus abſcondendo quod ſibi jaceret, alium neceſſariis quoque excluſerat: par erat alterius, ac ſui, cura. Arma ceſſabant, incruentæque humano ſanguine manus, odium omne in feras verterant. Illi, quos aliquod nemus denſum à ſole protexerat, qui adverſus ſævitiam hiemis, aut imbris, vili receptaculo tuti ſub fronde vivebant, placidas tranſigebant ſine ſuſpirio noctes. Sollicitudo nos in noſtra purpura verſat, & acerrimis excitat ſtimulis: at quam mollem ſomnum illis dura tellus dabat. Non impendebant cælata laquearia: ſed in aperto jacentes ſidera ſuperlabebantur, & inſigne ſpectaculum noctium; mundus in præceps agebatur. ſilentio tantum opus ducens. tam interdiu illis, quam noctu, patebat proſpectus hujus pulcherrimæ domus: libebat intueri ſigna, ex media cæli parte vergentia, rurſus ex occulto alia ſurgentia,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

gentia. Quid ni juvaret vagari inter tam late ſparſa miracula? At vos ad omnem tectorum pavetis ſonum, & inter picturas veſtras ſi quid increpuit, fugitis attoniti. Non habebant domos inſtar urbium. Spiritus ac liber inter aperta flatus, & levis umbra rupis aut arboris, & perlucidi fontes, rivique non opere, nec fiſtula, nec ullo coacto itinere obſolefacti, ſed ſponte currentes, & prata ſine arte formoſa, inter hæc agreſte domicilium, ruſtica politum manu. Hæc erat ſecundum naturam domus, in qua libebat habitare, nec ipſam, nec pro ipſa timentem: nunc magna pars noſtri metus, tecta ſunt. Sed quamvis egregia illis vita fuerit, & carens fraude, non fuere ſapientes, quando hoc jam in opere maximo nomen eſt. Non tamen negaverim fuiſſe alti ſpiritus viros, & ut ita dicam, à diis recentes. neque enim dubium eſt, quin meliora mundus nondum effetus ediderit. Quemadmodum autem omnibus indoles fortior fuit, & ad labores paratior: ita non erant ingenia omnibus conſummata. Non enim dat natura virtutem: ars eſt, bonum fieri. Illi quidem non aurum, nec argentum, nec perlucidos lapides ima terrarum fæce quærebant, parcebantque adhuc etiam mutis animalibus: tantum aberat, ut homo hominem non iratus, non timens, tantum ſpectaturus occideret. Nondum veſtis illis erat picta, nondum texebatur aurum: adhuc non eruebatur. Quid ergo? ignorantia rerum, innocentes erant. multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat. Deerat illis juſtitia, deerat prudentia, deerat temperantia ac fortitudo. Omnibus his virtutibus habebat ſimilia quædam rudis vita: virtus non contingit animo, niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſidua exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur: & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia, non virtus eſt.

EPIST. XCI.

Lugdunenſis coloniæ incendium triſte, & ſubitum: ea injectione, cogitandum de inopinatis, & quæ homini poſſunt accidere. Ponit ante oculos incerta & fluxa hæc rerum; maxima & firmiſſima minui, mutari, ſubduci, terræmotu, aquis, flammis. Omnia mortalia morte damnata eſſe. Ergo nec iſtam homini, nec infamiam timenda.

LIberalis noſter nunc triſtis eſt, nuntiato incendio, quo Lugdunenſis colonia exuſta eſt. Movere hic caſus quemlibet poſſet, nedum hominem patriæ ſuæ amantiſſimum. Quæ res efficit, ut firmitatem animi ſui quærat, quam videlicet ad ea quæ timeri poſſe putabat, exercuit: hoc vero tam inopinatum malum, & pene inauditum, non miror ſi ſine metu fuit, cum eſſet ſine exemplo. multas enim civitates incendium vexavit, nullam abſtulit. Nam etiam ubi hoſtili manu in tecta ignis immiſſus eſt, multis locis deficit: & quamvis ſubinde excitetur, raro tamen ſic cuncta depaſcitur, ut nihil ferro relinquat. Terrarum quoque vix umquam tam gravis & pernicioſus fuit motus, ut tota oppida everteret. Nunquam denique tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcherrima opera, quæ ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit; & in tanta pace, quantum ne bello quidem timeri poteſt, accidit. Quis hoc credat, ubique armis quieſcentibus, cum toto orbe terrarum diffuſa ſecuritas ſit, Lugdunum quod oſtendebatur in Gallia, quæri? Omnibus fortuna, quos publice afflixit, quod paſſuri erant, timere permiſit: nulla res magna non aliquod habuit ruinæ ſuæ ſpatium: in hac, una nox fuit inter urbem maximam, & nullam. Denique diutius illam tibi periſſe, quam periit, narro. Hæc omnia Liberalis noſtri affectum inclinant, adverſus ſua

firmum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

firmum & erectum. nec ſine cauſſa concuſſus eſt. Inexſpectata plus aggravant: novitas adjicit calamitatibus pondus: nec quiſquam mortalium non magis, quod etiam miratus eſt, doluit. Ideo nihil nobis improviſum eſſe debet. in omnia præmittendus eſt animus: cogitandumque, non quidquid ſolet, ſed quidquid poteſt fieri. Quid enim eſt, quod non fortuna cum voluit, & florentiſſimo detrahat? quod non eo magis aggrediatur & quatiat, quo ſpecioſius fulget? Quid illi arduum, quidve difficile eſt? non una via ſemper, ne tota quidem incurrit. Modo noſtras in nos manus advocat, modo ſuis contenta viribus, invenit pericula ſine auctore. Nullum tempus exceptum eſt: in ipſis voluptatibus cauſſæ doloris oriuntur. Bellum in media pace conſurgit, & auxilia ſecuritatis in metum tranſeunt: ex amico inimicus, hoſtis ex ſocio. In ſubitas tempeſtates, hiberniſque majores, agitur æſtiva tranquillitas. Sine hoſte patimur hoſtilia: & cladis cauſſas, ſi alia deficiunt, nimia ſibi felicitas invenit. Invadit temperatiſſimos morbus, validiſſimos phthiſis, innocentiſſimos pœna, ſecretiſſimos tumultus. Eligit aliquid novi caſus, per quod velut oblitis vires ſuas ingerat. Quidquid longa ſeries, multis laboribus, multa Deum indulgentia ſtruxit, id unus dies ſpargit ac diſſipat. Longam moram dedit malis properantibus, qui diem dixit; hora, momentumque temporis, evertendis imperiis ſuffecere. Eſſet aliquod imbecillitatis noſtræ ſolatium, rerumque noſtrarum, ſi tam tarde perirent cuncta, quam fiunt: nunc incrementa lente exeunt, feſtinatur in damnum. Nihil privatim, nihil publice ſtabile eſt: tam hominum, quam urbium, fata volvuntur. Inter placidiſſima terror exſiſtit, nihilque extra tumultuantibus cauſſis, mala, unde minime exſpectabantur, erumpunt. Quæ domeſticis bellis ſteterant regna, quæ externis, impellente

nullo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

nullo ruunt. Quota quæque felicitatem civitas pertulit? Cogitanda ergo ſunt omnia, & animus adverſus ea quæ poſſunt evenire, firmandus. Exſilia, tormenta, bella, morbos, naufragia meditare. poteſt te patriæ, poteſt patriam tibi caſus eripere: poteſt te in ſolitudinem abjicere, poteſt hoc ipſum in quo turba ſuffocatur, fieri ſolitudo. Tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec quantum frequenter evenit, ſed quantum plurimum poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis velut novis obſtupefieri. In plenum cogitanda fortuna eſt: Quoties Aſiæ, quoties Achaiæ urbes uno tremore ceciderunt? quot oppida in Syria? quot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum quoties vaſtavit hæc clades? quoties in ſe Paphus corruit? Frequenter nobis nuntiati ſunt totarum urbium interitus: & nos, inter quos frequenter iſta nuntiantur, quota pars omnium ſumus? Conſurgamus itaque adverſus fortuita: & quidquid inciderit, ſciamus non eſſe tam magnum, quam rumore jactetur. Civitas arſit opulenta, ornamentumque provinciarum, quibus & inſerta erat, & excepta, uni tamen impoſita, & huic non altiſſimo monti. Omnium iſtarum civitatum, quas nunc magnificas ac nobiles audis, veſtigia quoque tempus eradet. Non vides, quemadmodum in Achaia clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec quidquam exſtet, ex quo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantum manufacta labuntur, non tantum humana arte atque induſtria poſita vertit dies: juga montium diffluunt, totæ deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, quæ procul à conſpectu maris ſtabant: vaſtavit ignis colles, per quos elucebat: eroſit & quondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac ſpeculas; ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur: & ideo æquo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

omnia exſtant: omnibus exitus manet: ſive interna vi flatuque præcluſa violenti pondus, ſub quo tenentur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, à qua nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli egeſſerit populos, & ſitus deſerta corruperit. Enumerare omnes fatorum vias, longum eſt. hoc unum ſcio: omnia mortalium opera, mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus. Hæc ego atque ejusmodi ſolatia admoveo Liberali noſtro, incredibili quodam patriæ ſuæ amore flagranti: quæ fortaſſe conſumpta eſt, ut in melius excitaretur. Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria: multa ceciderunt, ut altius ſurgerent, & in majus. Timagenes felicitati urbis inimicus aiebat, Romæ ſibi incendia ob hoc unum dolori eſſe, quod ſciret meliora reſurrectura, quam arſiſſent. In hac quoque urbe veriſimile eſt certaturos omnes eſſe, ut majora certioraque, quam amiſere, reſtituantur. Sint utinam diuturna, & melioribus auſpiciis in ævum longius condita! Nam huic coloniæ ab origine ſua centeſimus annus eſt, ætas ne homini quidem extrema. A Planco deducta in hanc frequentiam, loci opportunitate, convaluit: quæ tamen graviſſimos caſus intra ſpatium humanæ pertulit ſenectutis. Itaque formetur animus ad intellectum, patientiamque ſortis ſuæ, & ſciat nihil inauſum eſſe fortunæ. Adverſus imperia illam idem habere juris, quod adverſus imperantes: adverſus urbes idem poſſe, quod adverſus homines. Nihil horum indignandum eſt. in eum intravimus mundum, in quo his legibus vivitur. Placet? pare. non placet? quacumque vis, exi. Indignare, ſi quid in te iniqui proprie conſtitutum eſt: ſed ſi hæc imos ſummosque neceſſitas alligat, in gratiam cum fato revertere, à quo omnia reſolvuntur. Non eſt quod nos tumulis me-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

metiaris, & his monumentis, quæ viam diſparia prætexunt: æquat omnes cinis. impares naſcimur, pares morimur. Idem de urbibus, quod de urbium incolis dico: tam Ardea capta, quam Roma eſt. Conditor ille juris humani, non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. Vbi vero ad finem mortalium ventum eſt: Diſcede, inquit, ambitio: omnium quæ terram premunt, ſiremps lex eſto. Ad omnia patienda pares ſumus: nemo altero fragilior eſt, nemo in craſtinum ſui certior. Alexander Macedonum rex diſcere Geometriam infelix cœperat, ſciturus quam puſilla terra eſſet, ex qua minimum occupaverat. Ita dico, infelix, ob hoc, quod intelligere debebat falſum ſe gerere cognomen. quis enim eſſe magnus in puſillo poteſt? Erant illa quæ tradebantur, ſubtilia, & diligenti intentione diſcenda: non quæ percipere poſſet veſanus homo, & trans Oceanum cogitationes ſuas mittens. Facilia, inquit, me doce. Cui præceptor: Iſta, inquit, omnibus eadem ſunt, æque difficilia. Hoc puta rerum naturam dicere: Iſta de quibus quereris, omnibus eadem ſunt: nulli dari faciliora poſſunt: ſed quiſquis volet, ſibi ipſi illa reddet faciliora. Quomodo? Æquanimitate. Et doleas oportet, & ſitias, & eſurias, & ſeneſcas, & ſi tibi longior contigerit inter homines mora, & ægrotes, & perdas aliquid, & pereas. Non eſt tamen quod iſtis, quæ te circumſtrepunt, credas: nihil horum malum eſt, nihil intolerabile, aut durum. Ex conſenſu iſtis metus eſt. ſic mortem times, quomodo famam: quid autem ſtultius homine, verba metuente? Eleganter Demetrius noſter ſolet dicere, eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus. Quid enim, inquit, mea refert, ſurſum iſti an deorſum ſonent? Quanta dementia eſt vereri, ne infameris ab infamibus? Quemadmodum famam extimuiſtis ſine cauſſa: ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

& illa, quæ nunquam timeretis, niſi fama juſſiſſet. Numquid detrimenti faceret vir bonus, iniquis rumoribus aſperſus? nec morti quidem hoc apud nos noceat: & hæc malam molitionem habet. Nemo eorum qui illam accuſant, expertus eſt. interim temeritas eſt, damnare quod neſcias. At illud ſcis, quam multis utilis ſit, quam multos liberet tormentis, egeſtate, querelis, ſuppliciis, tædio. Non ſumus in ullius poteſtate, cum mors in noſtra poteſtate ſit.

EPIST. XCII.

Rationem in homine dominari, & huc omnia referri, & in ea perfecta Beatam vitam eſſe. Externa leve, aut nullum, pondus habere. Vtique voluptatem non facere momentum, irrationalium bonum. Et poſſe tamen ſumi externa, quæ ſecundum Naturam ſunt; ſed judicio: & hoc tunc in iis Bonum eſſe, bene eligi. Nihilominus & ſine iis, ſola Virtute beatum, imo Beatiſſimum aliquem eſſe. Accedere hac poſſe; non tamen augere addita, nec minuere detracta Beatitatem. in quam nec Tempus aliquid poteſt. Deo aſſimilemur, ad illum eamus.

PVto, inter me teque convenit, externa corpori acquiri, corpus in honorem animi coli, in animo eſſe partes miniſtras, per quas movemur alimurque, propter ipſum principale nobis datas. In hoc principali eſt aliquid irrationale, eſt & rationale. Illud huic ſervit: hoc unum eſt, quod alio non refertur, ſed omnia ad ſe perfert. Nam illa quoque divina ratio omnibus præpoſita eſt, ipſa ſub nullo eſt: & hæc autem noſtra eadem eſt, quia ex illa eſt. Si de hoc inter nos convenit, ſequitur ut de illo quoque conveniat, in hoc uno poſitam eſſe beatam vitam, ut in nobis ratio perfecta ſit. Hæc enim ſola non ſubmittit animum, ſtat contra fortunam: in quolibet rerum habitu ſervata, ſervat. Id autem unum bonum eſt, quod nunquam defringi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

fringitur. Is, inquam, beatus, quem nulla res minorem facit: tenet ſumma, & ne ulli quidem, niſi ſibi, innixus. Nam qui aliquo auxilio ſuſtinetur, poteſt cadere. Si aliter eſt, incipient in nobis multum valere non noſtra. Quis autem vult conſtare fortuna, aut quis ſe prudens ob aliena miratur? Quid eſt beata vita? ſecuritas & perpetua tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo, dabit conſtantia bene judicati tenax. Ad hoc quomodo pervenitur? ſi veritas tota perſpecta eſt, ſi ſervatus eſt in rebus agendis ordo, modus, decor, & innoxia voluntas, aut benigna, intenta rationi, nec unquam ab illa recedens, amabilis ſimul, mirabiliſque. Denique, ut breviter tibi formulam ſcribam, talis animus ſapientis eſſe viri debet, qualis Deum deceat. Quid poteſt deſiderare is, cui omnia honeſta contingunt? Nam ſi poſſunt aliquid non honeſta conferre ad optimum ſtatum, in iis erit beata vita, ſine quibus non eſt. Et quid ſtultius, turpiuſve, quam bonum rationalis animi ex irrationalibus nectere? Quidam tamen augeri ſummum bonum judicant, quia parum plenum ſit, fortuitis repugnantibus. Antipater quoque, inter magnos ſectæ hujus auctores, aliquid ſe tribuere dicit externis, ſed exiguum admodum. Vides autem quale ſit, die non eſſe contentum, niſi aliquis igniculus alluxerit. Quod poteſt in hac claritate ſolis habere ſcintilla momentum? Si non es ſola honeſtate contentus, neceſſe eſt aut quietem adjici velis, quam heſychiam vocant Græci, aut voluptatem. Horum alterum utcumque recipi poteſt: vacat enim animus moleſtia, liber ad inſpectum univerſi, nihilque illum avocat à contemplatione naturæ: alterum illud, voluptas, bonum pecoris eſt. Adjicimus rationali irrationale, honeſto inhoneſtum. Magnam vitam facit titillatio corporis? quid ergo dubitatis dicere, bene eſſe homini, ſi palato bene eſt? Et hunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tu, non dico inter viros numeras, ſed inter homines, cujus ſummum bonum ſaporibus, ac coloribus, ac ſonis conſtat? Excedat ex hoc animalium numero pulcherrimo, ac diis ſecundo; mutis aggregetur animal pabulo lætum. Irrationalis pars animi duas habet partes: alteram animoſam, ambitioſam, impotentem, poſitam in affectionibus: alteram humilem, languidam, voluptatibus deditam. Illam effrænatam, meliorem tamen, certe fortiorem ac digniorem viro, reliquerunt: hanc neceſſariam beatæ vitæ putaverunt, enervem & abjectam. Huic rationem ſervire juſſerunt, & fecerunt animalis generoſiſſimi bonum, demiſſum & ignobile. Præterea mixtum, portentoſumque, & ex diverſis animalium congruentibus membris. nam, ut ait Virgilius noſter, in Scylla,

Prima hominis facies & pulcro pectore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.

Huic tamen Scyllæ fera animalia juncta ſunt, horrenda, velocia: at iſti ſapientiam ex quibusnam compoſuere portentis? Prima hominis pars, eſt ipſa virtus: huic committitur futilis caro, & fluida, & receptandis tantum cibis habilis, ut ait Poſidonius. Virtus illa divina in lubricum deſinit, & ſuperioribus ejus partibus venerandis atque cæleſtibus, animal iners ac marcidum attexitur. Illa utcumque alta quies, nihil quidem ipſa animo præſtabat, ſed impedimenta removebat: voluptas ultro diſſolvit, & omne robur emollit. Quæ invenietur tam diſcors inter ſe junctura corporum? Fortiſſimæ rei inertiſſima adſtruitur, ſeveriſſimæ parum ſeria, ſanctiſſimæ intemperans uſque ad inceſta. Quid ergo? inquit: ſi virtutem nihil impeditura ſit bona valetudo, & quies, & dolorum vacatio, non petes illa? Quid ni petam? non quia bona ſunt, ſed quia ſecundum naturam ſunt, & quia bono à me judicio ſumun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſumuntur. Quod erit in illis tunc bonum ? hoc unum, bene eligi. Nam cum veſtem qualem decet ſumo, cum ambulo ut oportet, cum cœno quemadmodum debeo: non cœna, aut ambulatio, aut veſtis bona ſunt, ſed meum in his propoſitum, ſervantis in quaque re rationi convenientem modum. Etiam nunc adjiciam: Mundæ veſtis electio appetenda eſt homini. natura enim homo mundum & elegans animal eſt. Itaque non eſt bonum per ſe munda veſtis, ſed mundæ veſtis electio: quia non in re bonum eſt, ſed in electione: qua actiones noſtræ honeſtæ ſunt, non ipſa quæ aguntur. Quod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. nam hoc quoque natura, ut quamdam veſtem, animo circumdedit: velamentum ejus eſt. Quis autem unquam veſtimenta æſtimavit arcula? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. Ergo de corpore quoque idem tibi reſpondeo: ſumpturum quidem me, ſi detur electio, & ſanitatem & vires: bonum autem futurum, judicium de illis meum, non ipſa. Eſt quidem, inquit, ſapiens beatus: ſummum tamen illud bonum non aſſequitur, niſi illi & naturalia inſtrumenta reſpondeant. Ita miſer quidem eſſe, qui virtutem habet, non poteſt; beatiſſimus autem non eſt, qui naturalibus bonis deſtituitur, ut valetudine, & membrorum integritate. Quod incredibilius videtur, id concedis, aliquem in maximis & continuis doloribus non eſſe miſerum, eſſe etiam beatum: quod levius eſt, negas, beatiſſimum eſſe. Atqui ſi poteſt virtus efficere, ne miſer aliquis ſit, facilius efficiet, ut beatiſſimus ſit. minus enim intervalli à beato ad beatiſſimum reſtat, quam à miſero ad beatum. An quæ res tantum valet, ut ereptum calamitatibus inter beatos locet: non poteſt adjicere quod ſupereſt, ut beatiſſimum faciat? in ſummo deficit clivo? Commoda ſunt in vita, & incommoda: utraque extra nos. Si non eſt miſer vir bonus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

nus, quamvis omnibus prematur incommodis: quomodo non beatiſſimus, & ſi aliquibus commodis deficitur? Nam quemadmodum incommodorum onere uſque ad miſerum non deprimitur, ſic commodorum inopia non deducitur à beatiſſimo: ſed tam ſine commodis beatiſſimus eſt, quam non eſt ſub incommodis miſer. Aut poteſt illi eripi bonum ſuum, ſi poteſt minui. Paulo ante dicebam, igniculum nihil conferre lumini ſolis: claritate enim ejus, quidquid ſine eo lucet, abſconditur. Sed quædam, inquit, ſoli quoque obſtant. At ſolis vis & lux integra eſt, etiam inter oppoſita: & quamvis aliquid interjaceat, quod nos prohibeat ejus adſpectu, in opere eſt, curſu ſuo fertur. Quoties inter nubila luxit, non eſt ſereno minor, nec tardior quidem: quoniam multum intereſt, utrum aliquid obſtet tantum, an impediat. Eodem modo virtuti oppoſita nihil detrahunt. non eſt minor, ſed minus fulget: nobis forſitan non æque apparet ac nitet; ſibi eadem eſt, & more ſolis obſcuri, in occulto vim ſuam exercet. Hoc itaq; adverſus virtutem poſſunt calamitates, & damna, & injuriæ, quod adverſus ſolem poteſt nebula. Invenitur qui dicat, ſapientem corpore parum proſpero uſum, nec miſerum eſſe, nec beatum. Hic quoq; fallitur. exæquat enim fortuita virtutibus, & tantumdem tribuit honeſtis, quantum honeſtate carentibus. Quid autem fœdius, quid indignius, quam comparare veneranda contemptis? Veneranda enim ſunt, fides, juſtitia, pietas, fortitudo, prudentia: è contrario vilia ſunt, quæ ſæpe contingunt pleniora viliſſimis, crus ſolidum, & lacertus, & dentes, & horum ſanitas, firmitasque. Deinde ſi ſapiens cui corpus moleſtum eſt, nec miſer habebitur, nec beatus, ſed in medio relinquetur: vita quoque ejus nec appetenda erit, nec fugienda. Quid autem tam abſurdum, quam ſapientis vitam appetendam non eſſe? aut quid tam extra

fidem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

fidem, quam eſſe aliquam vitam nec appetendam, nec fugiendam? Deinde, ſi damna corporis miſerum non faciunt, beatum eſſe patiuntur. Nam quibus potentia non eſt in pejorem transferendi ſtatum, nec interpellandi quidem optimum. Frigidum, inquit, aliquid, & calidum novimus: inter utrumque tepidum eſt. Sic aliquis beatus eſt, aliquis miſer: aliquis nec miſer, nec beatus. Volo hanc contra nos poſitam imaginem excutere. Si tepido illi plus frigidi ingeſſero, fiet frigidum: ſi plus calidi affudero, fiet noviſſime calidum. At huic, nec miſero, nec beato, quantumcumque ad miſerias adjecero, miſer non erit, quemadmodum dicitis: ergo imago iſta diſſimilis eſt. Deinde trado tibi hominem, nec miſerum, nec beatum. huic adjicio cæcitatem, non fit miſer: adjicio debilitatem, non fit miſer: adjicio dolores continuos & graves, non fit miſer. Quem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata quidem educunt. Si non poteſt, ut dicitis, ſapiens ex beato in miſerum decidere, non poteſt in non beatum. quare enim qui labi cœpit, alicubi ſubſiſtat? quæ res non patitur illum ad imum devolvi, retinet in ſummo. Quidni non poſſit beata vita reſcindi? nec remitti quidem poteſt: & ideo virtus ad illam per ſe ipſa ſatis eſt. Quid ergo? inquit. ſapiens non eſt beatior, qui diutius vixerit, quem nullus avocavit dolor: quam ille qui cum mala fortuna ſemper luctatus eſt? Reſponde mihi: Numquid & melior eſt, & honeſtior? ſi hæc non ſunt, nec beatior quidem eſt. Rectius vivat, oportet, ut beatius vivat: ſi rectius non poteſt, ne beatius quidem. Non intenditur virtus: ergo ne beata quidem vita, quæ ex virtute eſt. Virtus enim tantum bonum eſt, ut iſtas acceſſiones minutas non ſentiat, brevitatem ævi, & dolorem, & corporum varias offenſiones. Nam voluptas non eſt digna, ad quam reſpiciat. Quid eſt in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

virtute præcipuum? futuro non indigere, nec dies ſuos computare, in quantolibet tempore bona æterna conſummare. Incredibilia nobis hæc videntur, & ſupra humanam naturam excurrentia. majeſtatem enim ejus in noſtra imbecillitate metimur, & vitiis noſtris nomen virtutis imponimus. Quid porro, non æque incredibile videtur, aliquem in ſummis cruciatibus poſitum, dicere, Beatus ſum? atqui hæc vox in ipſa officina voluptatis eſt audita. Beatiſſimum, inquit, hunc & ultimum diem ago, Epicurus: cum illum hinc urinæ difficultas torqueret, hinc inſanabilis exulcerati dolor ventris. Quare ergo incredibilia ſunt iſta apud eos, qui virtutem colunt: cum apud eos quoque reperiantur, apud quos voluptas imperat? Hi quoque degeneres & humillimæ mentis aiunt, in ſummis doloribus, in ſummis calamitatibus, ſapientem nec miſerum futurum, nec beatum. Atqui hoc quoque incredibile eſt, imo incredibilius. Non video enim, quomodo non in infimum agatur, è faſtigio ſuo dejecta virtus. Aut beatum præſtare debet: aut, ſi ab hoc depulſa eſt, non prohibebit fieri miſerum. Stans non poteſt vinci. aut vincatur oportet, aut vincat. Diis, inquit, immortalibus ſolis & virtus & beata vita contingit: nobis umbra quædam illorum bonorum & ſimilitudo. accedimus ad illa, non pervenimus. Ratio vero, diis hominibusque communis: hæc in illis conſummata eſt, in nobis conſummabilis. Sed ad deſperationem nos vitia noſtra perducunt. Nam ille alter ſecundus, ut aliquis parum conſtans ad cuſtodienda optima, cujus judicium labat etiamnum & incertũ eſt, deſiderat oculorum atque aurium ſenſum, bonam valetudinem, & non fœdum adſpectum corporis, & habitu manentem ſuo, ætatis præterea longius ſpatium. Per hanc poteſt non pœnitenda agitare, ut in imperfecto viro. Huic malitiæ vis quædam ineſt, qua animum ha-

bet

bet mobilem ad prava: ille agit carens malitia, & ea agitatio abeſt à bono. Non eſt adhuc bonus, ſed in bonum fingitur: cuicumque autem deeſt aliquid ad bonum, malus eſt.

Sed ſi cui virtus animusque in corpore præſens; hic deos æquat, illo tendit, originis ſuæ memor. Nemo improbe eo conatur adſcendere, unde deſcenderat. Quid eſt autem, cur non exiſtimes in eo divini aliquid exiſtere, qui Dei pars eſt? totum hoc quo continemur, & unum eſt, & Deus: & ſocii ejus ſumus, & membra. Capax eſt noſter animus: perfertur illo, ſi vitia non deprimant. Quemadmodum corporum noſtrorum habitus erigitur, & ſpectat in cælum; ita animus, cui, inquantum vult, licet porrigi, in hoc à natura rerum formatus eſt, ut paria diis velit, & ſic utatur ſuis viribus, ac ſe in ſpatium ſuum extendat. Nam ſi aliena vi ad ſumma niteretur, magnus erat labor, ire in cælum: redit. cum hoc iter nactus eſt, vadit audacter, & contemptor omnium, nec ad pecuniam reſpicit: aurum argentumque, illis in quibus jacuere tenebris digniſſima, non ad hunc æſtimat ſplendorem, quo imperitorum verberant oculos. Scit erui è cœno, ex quo illa ſecrevit cupiditas noſtra & effodit. Scit, inquam, alibi poſitas eſſe divitias, quam quo congeruntur: animum impleri debere, non arcam. Hunc imponere dominio omnium rerum licet, hunc in poſſeſſionem rerum naturæ inducere, ut ſuorum. Oriens Occidensque terminus fiat, deorumque ritu cuncta poſſideat; cum opibus ſuis divites ſuperne deſpiciat: quorum nemo tam lætus eſt ſuo, quam triſtis alieno. Cum ſe in hanc ſublimitatem tulit, corporis quoque, velut oneris neceſſarii, non amator, ſed procurator eſt: nec ſe illi cui impoſitus eſt, ſubjicit. Nemo liber eſt, qui corpori ſervit. nam ut alios dominos, quos nimia pro illo ſolicitudo invenit, tranſeas, ipſius moro-

ſum imperium delicatumque eſt. Ab hoc, modo æquo animo exit, modo magno proſilit: nec, quis deinde reliquiis ejus futurus ſit exitus, quærit. Sed ut ex barba capillos detonſos negligimus: ita ille divinus animus egreſſurus hominem, quo receptaculum ſuum conferatur, ignis illud exurat, an feræ diſtrahant, an terra contegat, non magis ad ſe judicat pertinere, quam ſecundas ad editum infantem. Vtrum projectum aves differant, an conſumatur

——— *canibus data præda marinis*,

quid ad illum? Qui tunc quoque, cum inter homines eſt, nullas minas timet: ullasne timebit poſt mortem minas eorum, quibus uſque ad mortem timeri parum eſt? Non conterret, inquit, me, nec uncus, nec projecti ad contumeliam cadaveris laceratio, fœda viſuris. Neminem de ſupremo officio rogo: nulli reliquias meas commendo. ne quis inſepultus eſſet, rerum natura proſpexit. Quem ſævitia projecerit, dies condet. Diſerte Mæcenas ait:

Nec tumulum curo. ſepelit natura relictos.

Alte cinctum putes dixiſſe. habuit enim ingenium & grande & virile, niſi illud ſecum diſcinxiſſet.

Epist. XCIII.

De morte Philoſophi Metronactis, qui juvenis obiit. Parum id refert: & vita non ſpatio, ſed actu metienda eſt. Omnis bona ea, longa: denique nihil hic longum.

In epiſtola, qua de morte Metronactis philoſophi querebaris, tanquam & potuiſſet diutius vivere, & debuiſſet, æquitatem tuam deſideravi: quæ tibi in omni perſona, in omni negotio ſupereſt; in una re deeſt, in qua omnibus. Multos inveni æquos adverſus homines: adverſus deos neminem. Objurgamus quotidie fatum: Quare ille in medio curſu raptus eſt? quare ille non rapitur? quare ſenectutem & ſibi & aliis gravem extendit? Vtrum, obſecro te, æquius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

æquius judicas, te naturæ, an tibi parere naturam? quid autem intereſt quam cito exeas, unde utique exeundum eſt? Non ut diu vivamus, curandum eſt: ſed ut ſatis. nam ut diu vivas, fato opus eſt: ut ſatis, animo. Longa eſt vita, ſi plena eſt. impletur autem, cum animus ſibi bonum ſuum reddidit, & ad ſe poteſtatem ſui tranſtulit. Quid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iſte, ſed in vita moratus eſt: nec ſero mortuus eſt, ſed diu. Octoginta annis vixit. Intereſt, mortem ejus ex quo die numeres. At ille obiit viridis: ſed officia boni civis, boni amici, boni filii exſecutus eſt: in nulla parte ceſſavit. licet ejus ætas imperfecta ſit, vita perfecta eſt. Octoginta annis vixit. Imo octoginta annis fuit: niſi forte ſic vixiſſe eum dicis, quomodo dicuntur arbores vivere. Obſecro te, mi Lucili, hoc agamus; ut quemadmodum pretioſa rerum, ſic vita noſtra non pateat multum, ſed multum pendat. Actu illam metiamur, non tempore. Vis ſcire, quid inter hunc interſit vegetum contemptoremque fortunæ, functum omnibus vitæ humanæ ſtipendiis, atque in ſummum bonum ejus evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem quoque eſt, alter ante mortem periit. Laudemus itaque, & in numero felicium reponamus eum, cui quantulumcumque temporis contigit, bene collocatum eſt. Vidit enim veram lucem, non fuit unus è multis. & vivit, & vixit, & viguit. Aliquando ſereno uſus eſt: aliquando, ut ſolet, validi ſideris fulgor per nubila emicuit. Quid quæris, quamdiu vixerit? vixit ad poſteros uſque: tranſiliit, & ſe in memoriam dedit. Nec ideo mihi plures annos accedere recuſaverim: nihil tamen ad beatam vitam defuiſſe dicam, ſi ſpatium ejus inciditur. Non enim ad eum diem me aptavi, quem ultimum mihi ſpes avida promiſerat: ſed nullum non tamquam ultimum adſpexi. Quid

me interrogas, quando natus ſim? an inter juniores adhuc cenſear? habeo meum. Quemadmodum in minore corporis habitu, poteſt homo eſſe perfectus: ſic & in minore temporis modo, poteſt eſſe vita perfecta. Ætas inter externa eſt. Quamdiu ſim, alienum eſt: quamdiu vir bonus ſim, meum eſt. Hoc à me exige, ne velut per tenebras ævum ignobile emetiar: ut agam vitam, non ut prætervehar. Quæris quod ſit ampliſſimum vitæ ſpatium? uſque ad ſapientiam vivere. Qui ad illam pervenit, attigit non longiſſimum finem, ſed maximum. ille vero glorietur audacter, & diis agat gratias: interque eos, ſibi & rerum naturæ imputet, quod fuit. Merito enim imputabit: meliorem illi vitam reddidit, quam acceperat. Exemplar boni viri poſuit: qualis quantuſque eſſet oſtendit: ſi quid adjeciſſet, fuiſſet ſimile præterito. Et tamen quouſque vivimus? omnium rerum cognitione fruiti ſumus. Scimus à quibus principalis natura ſe attollat, quemadmodum ordinet mundum, per quas vices annum revocet, quemadmodum omnia quæ uſquam erant, cluſerit, & ſeipſam ſui finem fecerit. Scimus, ſidera impetu ſuo vadere: præter terram nihil ſtare, cetera continua velocitate decurrere. Scimus quemadmodum ſolem luna prætereat: quare tardior vèlociorem poſt ſe relinquat: quomodo lumen accipiat, aut perdat: quæ cauſſa inducat noctem, quæ reducat diem. Illuc eundum eſt, ubi iſta propius adſpicias. nec hac ſpe, inquit ſapiens ille, fortius exeo, quod patere mihi ad deos meos iter judico. Merui quidem admitti, & jam inter illos fui: animumque illo meum miſi, & ad me illi ſuum miſerunt. Sed tolli me de medio puta, & poſt mortem nihil ex homine reſtare: æque magnum animum habeo, etiam ſi nuſquam tranſiturus excedo. Non tam multis vixit annis, quam potuit. Et paucorum verſuum liber eſt, & quidem

lau-

laudandus, atque utilis: annales Tamuſii ſcis quam non decori ſint, & quid vocentur. æque eſt vita quorumdam longa, & quod Tamuſii ſequitur annales. Numquid feliciorem judicas eum, qui ſummo die muneris, quam eum qui medio occiditur? numquid aliquem eſſe tam ſtulte cupidum vitæ putas, ut jugulari in ſpoliario, quam in arena malit? Non majore ſpatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qui occidit, conſequitur occiſum. Minimum eſt, de quo ſolicitiſſime agitur. Quid autem ad rem pertinet, quamdiu vites, quod evitare non poſſis?

EPIST. XCIV.

Diſſertatio, utrum Dogmatica, an Parænetica pars philoſophiæ utilior? & an altera ſine altera ſufficiat? Ariſto priorem præfert, & ſolam admittit: ejuſque hic argumenta: alii & alteram adjungunt, ac magnos ejus uſus oſtendunt: & Seneca diducit eleganter, argute, fructuoſe. Lege, & oblectare.

EAm partem philoſophiæ, quæ dat propria cuique perſonæ præcepta, nec in univerſum componit hominem, ſed marito ſuadet, quomodo ſe gerat adverſus uxorem: patri, quomodo educet liberos: domino, quomodo ſervos regat: quidam ſolam receperunt, ceteras quaſi extra noſtram utilitatem vagantes reliquerunt: tamquam quis poſſit de parte ſuadere, niſi qui ſummam prius totius vitæ complexus eſt. Sed Ariſto Stoicus econtrario hanc partem levem exiſtimat, & quæ non deſcendat in pectus uſque: at illam non habentem præcepta, plurimum ait proficere; ipſaque decreta philoſophiæ, conſtitutionem eſſe ſummi boni; quam qui bene intellexit & didicit, quid in quaque re faciendum ſit, ſibi ipſe præcepit. Quemadmodum qui jaculari diſcit, deſtinatum locum captat, & manum format ad dirigenda quæ mittit: cum hanc vim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ex diſciplina &exercitatione percepit, quocumque vult, illa utitur. didicit enim non hoc aut illud ferire, ſed quodcumque voluerit. ſic qui ſe ad totam vitam inſtruxit, non deſiderat particulatim admoneri, doctus in totum: non quomodo cum uxore aut cum filio viveret, ſed quomodo bene viveret. in hoc eſt, & quomodo cum uxore ac liberis vivat. Cleanthes utilem quidem judicat & hanc partem, ſed imbecillem niſi ab univerſo fluit, niſi decreta ipſa philoſophiæ & capita cognovit. In duas ergo quæſtiones locus iſte dividitur. Vtrum utilis, an inutilis ſit: & an ſolus virum bonum poſſit efficere, id eſt, utrum ſupervacuus ſit, an omnes faciat ſupervacuos. Qui hanc partem videri volunt ſupervacuam, hoc aiunt: Si quid oculis oppoſitum moratur aciem, removendum eſt: illo quidem non abjecto operam perdidit, qui præcepit: Sic ambulabis, illo manum porriges. Eodem modo, ubi aliqua res obcæcat animum, & ad officiorum diſpiciendum ordinem impedit, nihil agit, qui præcipit: Sic vives cum patre, ſic cum uxore. Nihil enim proficient præcepta, quamdiu menti error obfuſus eſt: ſi ille diſcutitur, apparebit quid cuique debeatur officio. Alioquin doces illum, quid ſano faciendum ſit, non ſanum efficis. Pauperi, ut agat divitem, monſtras: hoc quomodo manente paupertate fieri poteſt? Oſtendis eſurienti, quid tamquam ſatur faciat: fixam potius medullis famem detrahe. Idem tibi de omnibus vitiis dico, ipſa removenda ſunt; non præcipiendum, quod fieri illis manentibus non poteſt. Niſi opiniones falſas, quibus laboramus, expuleris: nec avarus, quomodo utendum pecunia ſit, exaudiet; nec timidus, quomodo pericula contemnat. Efficias oportet, ut ſciat pecuniam nec bonum, nec malum eſſe: oſtendas illi miſerrimos divites. Efficias, ut quicquid publice expavimus, ſciat non eſſe tam timendum,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quam fama circumfert, nec dolere quoque, nec mori. Sæpe in morte, quam pati lex eſt, magnum eſſe ſolatium, quod ad neminem redit: in dolore pro remedio futuram obſtinationem animi, qui levius facit ſibi, quidquid contumaciter paſſus eſt. Optimam doloris eſſe naturam, quod non poteſt nec qui extenditur, magnus eſſe; nec qui eſt magnus, extendi. Omnia fortiter accipienda, quæ nobis mundi neceſſitas imperat. His decretis cum illum in conſpectum ſuæ conditionis adduxeris, & cognoverit beatam vitam eſſe, non quæ ſecundum voluptatem eſt, ſed ſecundum naturam: cum virtutem unicum bonum hominis adamaverit, turpitudinem ſolum malum fugerit, reliqua omnia, divitias, honores, bonam valetudinem, vires, imperia, ſcierit eſſe mediam partem, nec bonis annumerandam, nec malis: monitorem non deſiderabit ad ſingula, qui dicat: Sic incede, ſic cœna: hoc viro, hoc feminæ, hoc marito, hoc cælibi convenit. Iſta enim qui diligentiſſime monent, ipſi facere non poſſunt. Hæc pædagogus puero, hæc avia nepoti præcipit: & iraſcendum non eſſe, magiſter iracundiſſimus diſputat. Si ludum litterarium intraveris, ſcies iſta quæ ingenti ſupercilio philoſophi jactant, in puerili eſſe præſcripto. Vtrum manifeſta demum, an dubia præcipies? non deſiderant manifeſta monitores: præcipienti dubia, non creditur: ſupervacuum eſt ergo præcipere. Id adeo ſic diſce. Si id mones quod obſcurũ eſt & ambiguum, probationibus adjuvandum erit: ſi probaturus es, illa per quæ probas, plus valent, ſatiſque per ſe ſunt. Sic amico utere, ſic cive, ſic ſocio. quare? quia juſtum eſt. Omnia iſta mihi locus de juſtitia tradit. Illic invenio æquitatem per ſe expetendam, nec metu nos ad illam cogi, nec mercede conduci: non eſſe juſtum, cui quidquam in hac virtute placet, præter ipſam. Hæc cum perſuaſi mihi, & perbibi, quid

quid iſta præcepta proficiunt, quæ eruditum docent? Præcepta dare ſcienti, ſupervacuum eſt: neſcienti, parum. Audire enim debet, non tantum quid ſibi præcipiatur, ſed etiam quare. Vtrum, inquam, veras opiniones habenti de bonis maliſque, ſunt neceſſaria, an non habenti? qui non habet, nihil à te adjuvabitur: aures ejus contraria monitionibus tuis fama poſſedit. qui habet exactum judicium de fugiendis petendiſque, ſcit quid ſibi faciendum ſit, etiam te tacente. tota ergo pars iſta philoſophiæ ſubmoveri poteſt. Duo ſunt, propter quæ delinquimus: Aut ineſt animo pravis opinionibus malitia contracta: aut etiam ſi non eſt falſis occupatus, ad falſa proclivis eſt, & cito ſpecie, quo non oportet trahente, corrumpitur. Itaque debemus aut percurare mentem ægram, & vitiis liberare; aut vacantem quidem, ſed ad pejora pronam, præoccupare. Vtrumque decreta philoſophiæ faciunt, ergo tale præcipiendi genus nihil agit. Præterea, ſi præcepta ſingulis damus, incomprehenſibile opus eſt. Alia enim dare debemus feneranti, alia colenti agrum, alia negotianti, alia regum amicitias ſequenti, alia pares, alia inferiores amaturo. In matrimonio præcipias, quomodo vivat cum uxore aliquis quam virginem duxit, quomodo cum ea quæ alicujus ante matrimonium experta eſt, quemadmodum cum locuplete, quemadmodum cum indotata. An non putas aliquid eſſe diſcriminis inter ſterilem, & fœcundam; inter provectiorem, & puellam; inter matrem, & novercam? Omnes ſpecies complecti non poſſumus: atqui ſingulæ propria exigunt. Leges autem philoſophiæ breves ſunt, & omnia alligant. Adjice nunc, quod ſapientis præcepta finita eſſe debent, & certa: ſi qua finiri non poſſunt, extra ſapientiam ſunt: ſapientia rerum terminos novit. Ergo iſta pars præceptiva ſubmovenda eſt: quia quod paucis promittit, præ-

ſtare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſtare omnibus non poteſt: ſapientia autem omnes tenet. Inter inſaniam publicam, & hanc quæ medicis traditur, nihil intereſt: niſi quod hæc morbo laborat, illa opinionibus falſis. Altera cauſſas furoris traxit ex valetudine, altera animi mala valetudo eſt. Si quis furioſo præcepta det, quomodo loqui debeat, quomodo procedere, quomodo in publico ſe gerere, quomodo in privato; erit ipſo, quem monebit, inſanior. bilis nigra curanda eſt, & ipſa furoris cauſſa removenda. Idem in hoc alio animi furore faciendum eſt. ipſe diſcuti debet: alioquin abibunt in vanum monentium verba. Hæc ab Ariſtone dicuntur. Cui reſpondebimus ad ſingula. Primum adverſus illud quod ait, ſi quid obſtat oculo, & impedit viſum, debere removeri. Fateor, huic non eſſe opus præceptis ad videndum, ſed remedio quo purgetur acies, & officientem ſibi moram effugiat. Natura enim videmus: cui uſum ſui reddit, qui removet obſtantia. Quid autem cuique debeatur officio, natura non docet. Deinde cujus curata ſuffuſio eſt, is non protinus cum viſum recepit, aliis quoque poteſt reddere: malitia liberatus, & liberat. Non eſt opus exhortatione, nec conſilio quidem: ut colorum proprietates oculus intelligat. à nigro album, etiam nullo monente, diſtinguet. multis contra præceptis eget animus, ut videat quid agendum ſit in vita. Quamquam oculos quoque ægros medicus non tantum curat, ſed etiam monet. Non eſt, inquit, quod protinus imbecillam aciem committas improbo lumini: à tenebris primo ad umbroſa procede, deinde plus aude, & paulatim claram lucem pati aſſueſce. Non eſt quod poſt cibum ſtudeas, non eſt quod plenis oculis ac tumentibus imperes. Afflatum & vim frigoris in os occurrentis evita: alia ejuſmodi, quæ non minus quam medicamenta proficiunt. Adjicit remediis medicina conſilium. Error, inquit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eſt cauſſa peccandi : hunc nobis præcepta non detrahunt, non expugnant opiniones de bonis ac malis falſas. Concedo, per ſe efficacia præcepta non eſſe ad evertendam pravam animi perſuaſionem : ſed non ideo, ne aliis quidem adjecta, proficiunt. Primum memoriam renovant: deinde quæ in univerſo confuſius videbantur, in partes diviſa diligentius conſiderantur. At tu iſto modo licet & conſolationes dicas ſupervacuas, & exhortationes: atqui non ſunt ſupervacuæ : ergo ne monitiones quidem. Stultum eſt, inquit, præcipere ægro, quid facere tamquam ſanus debeat : cum reſtituenda ſanitas ſit, ſine qua irrita ſunt præcepta. Quid quod habent ægri ſanique quædam communia, de quibus admonendi ſunt? tamquam, ne avide cibos appetant, ut laſſitudinem vitent. Habent quædam præcepta communia pauper & dives. Sana, inquit, avaritiam, & nihil habebis, quod admoneas aut pauperem, aut divitem, ſi cupiditas utriuſque conſidet. Quid quod aliud eſt, non concupiſcere pecuniam? aliud, uti pecunia ſcire? cujus avari modum ignorant, etiam non avari uſum. Tolle, inquit, errores : ſupervacua præcepta ſunt. Falſum eſt. puta enim avaritiam relaxatam : puta adſtrictam eſſe luxuriam, temeritati frænos injectos, ignaviæ ſubditum calcar : etiam remotis vitiis, quid & quemadmodum debeamus facere, diſcendum eſt. Nihil, inquit, efficient monitiones, admotæ gravibus vitiis. Ne medicina quidem morbos inſanabiles vincit: tamen adhibetur aliis in remedium, aliis in levamentum. Ne ipſa quidem univerſæ philoſophiæ vis, licet tota in hoc vires ſuas advocet, duram jam & veterem animis extrahet peſtem: ſed non ideo nihil ſanat, quia non omnia. Quid prodeſt, inquit, aperta monſtrare? Plurimum. interdum enim ſcimus, nec attendimus. Non docet admonitio, ſed advertit, ſed excitat, ſed memoriam

conti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

continet, nec patitur elabi. Pleraque ante oculos poſita tranſimus: admonere, genus adhortandi eſt: ſæpe animus etiam aperta diſſimulat: ingerenda eſt itaque illi notitia rerum notiſſimarum. Illa hoc loco in Vatinium Calvi repetenda ſententia eſt: Factum ambitum, ſcitis: & hoc vos ſcire, omnes ſciunt. Scis amicitias ſancte colendas eſſe: ſed non facis. Scis improbum eſſe, qui ab uxore pudicitiam exigit, ipſe alienarum corruptor uxorum. Scis ut illi nil cum adultero, ſic nihil tibi eſſe debere cum pellice: & non facis. Itaque ſubinde reducendus es ad memoriam. non enim repoſita illa eſſe oportet, ſed in promptu. Quæcumque ſalutaria ſunt, ſæpe agitari debent, ſæpe verſari: ut non tantum nota ſint nobis, ſed etiam parata. Adjice nunc, quod aperta quoque, apertiora fieri ſolent. Si dubia ſunt, inquit, quæ præcipis, probationes adjicere debebis: ergo illæ, non præcepta, proficient. Quid quod etiam ſine probationibus, ipſa monentis auctoritas prodeſt? ſic quomodo juriſconſultorum valent reſponſa, etiamſi ratio non redditur. Præterea, ipſa quæ præcipiuntur, per ſe multum habent ponderis: utique ſi aut carmini intexta ſunt, aut proſa oratione in ſententiam coartata. Sicut illa Catoniana: Emas, non quod opus eſt, ſed quod neceſſe eſt. Quod non opus eſt, aſſe carum eſt. Qualia ſunt illa, aut reddita oraculo, aut ſimilia: Tempori parce; Te noſce. Numquid rationem exiges, cum tibi aliquis hos dixerit verſus?

Injuriarum remedium eſt, oblivio.
Audentes fortuna juvat.
Piger ſibi ipſe obſtat.

Advocatum iſta non quærunt: affectus ipſos tangunt, & natura vim ſuam exercente proficiunt. Omnium honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur: non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat. Erigi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Erigitur virtus, cum tacta eſt & impulſa. Præterea, quædam ſunt quidem in animo, ſed parum prompta: quæ incipiunt in expedito eſſe, cum dicta ſunt. Quædam diverſis locis jacent ſparſa, quæ contrahere inexercitata mens non poteſt. Itaque in unum conferenda ſunt, & jungenda, ut plus valeant, animumque magis allevent. Aut, ſi præcepta nihil adjuvant, omnis inſtitutio tollenda eſt: ipſa natura contenti eſſe debemus. Hoc qui dicunt, non vident alium ingenii eſſe mobilis & erecti, alium tardi & hebetis: utique alius alio ingenioſior eſt. Ingenii vis præceptis alitur & creſcit, novaſque perſuaſiones adjicit innatis, & depravata corrigit. Si quis, inquit, non habet recta decreta, quid illum admonitiones juvabunt vitiis obligatum? Hoc ſcilicet; ut illis liberetur. non enim exſtincta in illo indoles naturalis eſt: ſed obſcurata, & oppreſſa. Sic quoque tentat reſurgere, & contra prava nititur. nacta vero præſidium, & adjuta præceptis, convaleſcit: ſi tamen illam diutina peſtis non infecit, nec enecuit. Hanc enim ne diſciplina quidem philoſophiæ, toto impetu ſuo connixa, reſtituet. Quid enim intereſt inter decreta philoſophiæ, & præcepta: niſi quod illa generalia præcepta ſunt, hæc ſpecialia? Vtraque res præcipit: ſed altera in totum, particulatim altera. Si quis, inquit, recta habet & honeſta decreta, hic ex ſupervacuo monetur. Minime. nam hic quoque doctus quidem eſt facere, quæ debet: ſed adhuc non ſatis proſpicit. Non enim tantum affectibus impedimur, quo minus probanda faciamus, ſed imperitia inveniendi quid quæque res exigat. Habemus interdum compoſitum animum: ſed reſidem, & inexercitatum ad inveniendam officiorum viam, quam admonitio demonſtrat. Expelle, inquit, falſas opiniones de bonis & malis: in locum autem earum veras repone: & nihil habebit admonitio quod agat.

Ordi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Ordinatur iſta ſine dubio ratione animus, ſed non iſta tantum. Nam quamvis argumentis collectum ſit,quæ bona, quæ mala ſint: nihilominus habent præcepta partes ſuas : & prudentia, & juſtitia officiis conſtant: officia præceptis diſponuntur. Præterea , ipſum de bonis maliſque judicium confirmatur officiorum exſecutione, ad quam præcepta perducunt. Vtraque enim inter ſe conſentiunt:nec illa poſſunt præcedere, ut non hæc ſequantur ; & hæc ordinem ſequuntur ſuum. Vnde apparet illa præcedere. Infinita, inquit,præcepta ſunt. Falſum eſt.nam de maximis ac neceſſariis rebus,non ſunt infinita : tenues autem differentias habent , quas exigunt tempora , loca, perſonæ. Sed his quoque dantur præcepta generalia. Nemo, inquit, præceptis curat inſaniam : ergo nec malitiam quidem. Diſſimile eſt. nam ſi inſaniam ſuſtuleris , ſanitas reddita eſt: ſi falſas opiniones excluſimus,non ſtatim ſequitur diſpectus rerum agendarum:& ut ſequatur , tamen admonitio corroborabit rectam de bonis maliſque ſententiam. Illud quoque falſum eſt , nihil apud inſanos proficere præcepta. Nam quemadmodum ſola non proſunt, ſic curationem adjuvant : & denuntiatio , & caſtigatio inſanos coërcuit. De illis inſanis nunc loquor , quibus mens mota eſt, non erepta. Leges,inquit,ut faciamus quod oportet , non efficiunt : & quid aliud ſunt , quam minis mixta præcepta ? Primum omnium, ob hoc illæ non perſuadent, quia minantur: at hæc non cogunt,ſed exorant. Deinde leges à ſcelere deterrent : præcepta in officium adhortantur. His adjice , quod leges quoque proficiunt ad bonos mores : utique ſi non tantum imperant, ſed docent. In hac re diſſentio à Poſidonio. Non probo , quod Platonis legibus adjecta principia ſunt. Legem enim brevem eſſe oportet, quo facilius ab imperitis teneatur. velut emiſſa divinitus

vox

vox ſit. Iubeat, non diſputet. Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quam lex cum prologo. Mone, dic quid me velis feciſſe: non diſco, ſed pareo. Proficiunt itaque malis moribus, uti videbis civitates, uſas malis legibus. At non apud omnes proficiunt. Ne philoſophia quidem: nec ideo inutilis, & formandis animis inefficax eſt. quid autem philoſophia, niſi vitæ lex eſt? Sed putemus non proficere leges: non ideo ſequitur, ut ne monitiones quidem proficiant. Aut ſic & conſolationes nega proficere, diſſuaſioneſque, & adhortationes, objurgationes, & laudationes. Omnia iſta monitionum genera ſunt: per iſta ad perfectum animi ſtatum pervenitur. Nulla res magis animis honeſta induit, dubioſque & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quam bonorum virorum converſatio. Paullatim enim deſcendit in pectora: & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adſpici frequenter. Occurſus mehercule ipſe ſapientium juvat: & eſt aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias. Nec tibi facile dixerim, quemadmodum proſit ſic ut illud intelligam, profuiſſe. Minuta quædam, ut ait Phædon, animalia, cum mordent, non ſentiuntur. adeo tenuis illis & fallens in periculum vis eſt. tumor indicat morſum, & in ipſo tumore nullum vulnus apparet. Idem tibi in converſatione virorum ſapientium eveniet. non deprehendes quemadmodum, aut quando, tibi proſit: profuiſſe deprehendes. Quorſum, inquit, hoc pertinet? Æque præcepta bona, ſi ſæpe tecum ſint, profutura, quam bona exempla. Pythagoras ait, alium animum fieri intrantibus templum, deorumque ſimulacra ex vicino cernentibus, & alicujus oraculi opperientibus vocem. Quis autem negaverit, feriri quibuſdam præceptis efficaciter etiam imperitiſſimos? velut his breviſſimis vocibus, ſed multum habentibus ponderis:

Nihil

——— *Nihil nimis.*
Avarus animus nullo ſatiatur lucro.
Ab alio exſpectes, alteri quod feceris.

Hæc cum ictu quodam audimus, nec ulli licet dubitare, aut interrogare, Quare? adeo etiam ſine ratione ipſa veritas ducit. Si reverentia frænat animos, aut vitia compeſcit: cur non admonitio idem poſſit? Si imponit pudorem caſtigatio: cur admonitio non faciat, etiamſi nudis præceptis utitur? Illa vero efficacior eſt, & altius penetrat, quæ adjuvat ratione, quod præcipit; quæ adjicit, quare quidque faciendum ſit, & quis facientem obedientemque præceptis fructus expectet. Si imperio proficitur, & admonitione proficitur: atqui proficitur imperio: ergo & admonitione. In duas partes virtus dividitur, in contemplationem veri, & actionem: contemplationem inſtitutio tradit, actionem admonitio. Virtutem & exercet, & oſtendit recta actio: acturo autem ſi prodeſt, qui ſuadet; & qui monet, proderit. Ergo ſi recta actio virtuti neceſſaria eſt, rectas autem actiones admonitio demonſtrat, & admonitio neceſſaria eſt. Duæ res plurimum roboris animo dant, fides veri, & fiducia: utramque admonitio facit. Nam & creditur illi, & cum creditum eſt, magnos animus ſpiritus concipit, ac fiducia impletur: ergo admonitio non eſt ſupervacua. M. Agrippa, vir ingentis animi, qui ſolus ex his quos civilia bella claros potenteſque fecerunt, felix in publicum fuit, dicere ſolebat, multum ſe huic debere ſententiæ: Nam concordia parvæ res creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. Hac ſe aiebat, & fratrem, & amicum optimum factum. Si ejuſmodi ſententiæ, familiariter in animum receptæ, formant eum: cur non hæc pars philoſophiæ, quæ talibus ſententiis conſtat, idem poſſit? Pars virtutis diſciplina conſtat, pars exercitatione: & diſcas oportet, & quod didiciſti, agendo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

confirmes. Quod ſi ita eſt, non tantum ſcita ſapientiæ proſunt, ſed etiam præcepta: quæ affectus noſtros velut edicto coërcent, & alligant. Philoſophia, inquit, dividitur in hæc, ſcientiam, & habitum animi. Nam qui didicit, & facienda ac vitanda percepit, nondum ſapiens eſt, niſi in ea quæ didicit, animus ejus transfiguratus eſt. Tertia pars, iſta præcipiendi, ex utroque eſt; & ex decretis, & ex habitu: itaque ſupervacua eſt ad implendam virtutem, cum duo illa ſufficiant. Iſto ergo modo & conſolatio ſupervacua eſt; nam hæc quoque ex utroque eſt: & exhortatio, & ſuaſio, & ipſa argumentatio. nam & hæc ab habitu animi compoſiti validique proficiſcitur. Sed quamvis iſta ex habitu animi veniant; optimus animi habitus & ex his eſt, & ex illis. Deinde iſtud quod dicis, jam perfecti viri eſt, ac ſummam conſecuti felicitatis humanæ. Ad hoc autem tarde pervenitur: interim etiam imperfecto, ſed proficienti, demonſtranda eſt in rebus agendis via. Hanc forſitan etiam ſine admonitione dabit ſibi ipſa ſapientia: quæ jam eo perduxit animum, ut moveri nequeat, niſi in rectum. Imbecillioribus quidem ingeniis, neceſſarium eſt aliquem præire: Hoc vitabis. hoc facies. Præterea, ſi exſpectat tempus, quo per ſe ſciat, quid optimum factu ſit: interim errabit, & errando impedietur, quo minus ad illud perveniat, quo poſſit ſe eſſe contentus: regi ergo debet, dum incipit poſſe ſe regere. Pueri ad præſcriptum diſcunt, digiti illorum tenentur, & aliena manu per litterarum ſimulacra ducuntur: deinde imitari jubentur propoſita, & ad illa reformare chirographum: ſic animus noſter dum eruditur ad præſcriptum, juvatur. Hæc ſunt per quæ probatur, hanc philoſophiæ partem ſupervacuam non eſſe. Quæritur deinde, an ad faciendum ſapientem ſola ſufficiat. Huic quæſtioni ſuum diem dabimus. interim omiſſis

argu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

argumentis, nonne apparet nobis eſſe opus aliquo advocato, qui contra populi præcepta præcipiat? nulla ad aures noſtras vox impune perfertur: nocent qui optant, nocent qui exſecrantur. nam & horum imprecatio falſos nobis metus inſerit, & illorum amor male docet bene optando. Mittit enim nos ad longinqua bona, & incerta & errantia, cum poſſimus felicitatem domo promere. Non licet, inquam, ire recta via. trahunt in pravum parentes, trahunt ſervi: nemo errat uni ſibi, ſed dementiam ſpargit in proximos, accipitque invicem. Et ideo in ſingulis vitia populorum ſunt, quia illa populus dedit. dum facit quiſque pejorem, factus eſt. Didicit deteriora, deinde docuit: effectaque eſt ingens illa nequitia, congeſto in unum, quod cuique peſſimum ſcitur. Sit ergo aliquis cuſtos, & aurem ſubinde pervellat, abigatque rumores, & reclamet populis laudantibus. Erras enim, ſi exiſtimas nobiſcum vitia naſci: ſupervenerunt, ingeſta ſunt. Itaque monitionibus crebris, opiniones quæ nos circumſonant, compeſcamus. Nulli nos vitio natura conciliat: nos illa integros ac liberos genuit. Nihil quidem quod avaritiam noſtram irritaret, poſuit in aperto: pedibus aurum & argentum ſubjecit, calcandumque ac premendum dedit, quidquid eſt, propter quod calcamur ac premimur. Illa vultus noſtros erexit in cælum, & quidquid magnificum mirumque fecerat, videri à ſuſpicientibus voluit: ortus occaſusque, & properantis mundi volubilem curſum, interdiu terrena aperientem, noctu cæleſtia: tardos ſiderum inceſſus, ſi compares toti; citatiſſimos, ſi cogites, quanta ſpatia numquam intermiſſa velocitate circumeant: defectus ſolis & lunæ, invicem obſtantium. Alia deinceps digna miratu, ſive per ordinem ſubeunt, ſive ſubitis cauſſis mota proſiliunt, ut nocturni ignium tractus, & ſine ullo ictu ſonituque fulgores

cæli patiſcentis, columnæque ac trabes, & varia ſimulacra flammarum. Hæc ſupra nos itura diſponit: aurum quidem & argentum, & propter iſta numquam pacem agens ferrum, quaſi male nobis committerentur, abſcondit. Nos in lucem, propter quæ pugnaremus, extulimus: nos & cauſſas periculorum noſtrorum, & inſtrumenta, disjecto terrarum pondere, eruimus: nos fortunæ mala noſtra tradidimus, nec erubeſcimus ſumma apud nos haberi, quæ fuerant ima terrarum. Vis ſcire, quam falſus oculos tuos decipit fulgor? nihil eſt iſtis, quamdiu merſa & involuta cœno ſuo jacent, fœdius, nihil obſcurius. quidni? quando per longiſſimorum cuniculorum tenebras extrahuntur: nihil eſt illis dum fiunt, & à fæce ſua ſeparantur, informius. Denique ipſos opifices intuere, per quorum manus ſterile terræ genus & informe perpurgatur; videbis quanta fuligine oblinantur. Atqui iſta magis inquinant animos, quam corpora: & in poſſeſſore eorum, quam in artifice, plus eſt ſordium. Neceſſarium itaque eſt admoneri, & habere aliquem advocatum bonæ mentis, éque tanto fremitu tumultuque falſorum, unam denique audire vocem. Quæ erit illa vox? ea ſcilicet, quæ tibi tantis clamoribus ambitioſis exſurdato, ſalubria inſuſurret verba: quæ dicat; Non eſt quod invideas iſtis, quos magnos feliceſque populus vocat: non eſt quod tibi compoſitæ mentis habitum & ſanitatem plauſus excutiat: non eſt quod tibi tranquillitatis tuæ faſtidium faciat ille, ſub illis faſcibus, purpura cultus: non eſt quod feliciorem eum judices, cui ſubmovetur, quam quem lictor ſemita dejicit. Si vis exercere tibi utile, nulli autem grave imperium, ſubmove vitia. Multi inveniuntur, qui ignem inferant urbibus, qui inexpugnabilia ſeculis, & per aliquot ætates tuta proſternant, qui æquum arcibus aggerem attollant, & muros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

in miram altitudinem adductos arietibus ac machinis quaſſent: multi ſunt, qui ante ſe agant agmina, & tergis hoſtium graves inſtent, & ad mare magnum perfuſi cæde gentium veniant: ſed hi quoque, ut vincerent hoſtem, cupiditate victi ſunt. Nemo illis venientibus reſtitit, ſed nec ipſi ambitioni, crudelitatique reſtiterant: tunc cum agere viſi ſunt alios, agebantur. Agebat infelicem Alexandrum furor aliena devaſtandi, & ad ignota mittebat. An tu putas ſanum, qui à Græciæ primum cladibus, in qua eruditus eſt, incipit: qui quod cuique optimum eſt, eripuit? Lacedæmona ſervire jubet, Athenas tacere. Non contentus tot civitatum ſtrage, quas aut vicerat Philippus, aut emerat, & alias alio loco projicit, & toto orbe arma circumfert: nec ſubſtitit uſquam laſſa crudelitas. immanium ferarum modo, quæ plus quam exigit fames, mordent. Iam in unum regnum multa regna conjecit; jam Græci Perſæque eumdem timent; jam etiam à Dario liberæ nationes jugum accipiunt: hic tamen ultra Oceanum ſolemque, indignatur ab Herculis Liberique veſtigiis victoriam flectere, ipſi naturæ vim parat. Non ille ire vult, ſed non poteſt ſtare. non aliter, quam in præceps dejecta pondera, quibus eundi finis eſt, jacuiſſe. Ne Cn. quidem Pompeio externa bella aut domeſtica virtus aut ratio ſuadebat: ſed inſanus amor magnitudinis falſæ, modo in Hiſpaniam & Sertoriana arma, modo ad colligendos piratas, ac maria pacanda vadebat. Hæ prætexebantur cauſſæ, ad continuandam potentiam. Quid illum in Africam, quid in Septemtrionem, quid in Mithridatem, & Armeniam, & omnes Aſiæ angulos traxit? infinita ſcilicet cupido creſcendi: cum ſibi uni parum magnus videretur. Quid C. Cæſarem in ſua fata, pariter ac publica, immiſit? gloria & ambitio, & nullus ſupra ceteros eminendi modus. Vnum ante ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ferre non potuit, cum reſp. ſupra ſe duos ferret. Quid, tu C. Marium ſemel conſulem (unum enim conſulatum accepit, ceteros rapuit) cum Theutonicos Cimbroſque concideret, cum Iugurtham per Africæ deſerta ſequeretur, tot pericula putas appetiſſe, virtutis inſtinctu? Marius exercitum, Marium ducebat ambitio. Iſti cum omnia concuterent, concutiebantur: turbinum more, qui rapta convolvunt, ſed ipſi ante volvuntur, & ob hæc majore impetu incurrunt, quia nullum illis ſui regimen eſt. Ideoque cum multis fuerunt mali, peſtiferam illam vim, qua pleriſque nocuerunt, ipſi quoque ſentiunt. Non eſt quod credas, quemquam fieri aliena infelicitate felicem. Omnia iſta exempla, quæ oculis atque auribus noſtris ingeruntur, retexenda ſunt, & plenum malis ſermonibus pectus exhauriendum. Inducenda eſt in occupatum locum virtus: quæ mendacia contra verum placentia exſtirpet, quæ nos à populo, cui nimis credimus, ſeparet, ac ſinceris opinionibus reddat. Hæc eſt enim ſapientia, in naturam converti, & eo reſtitui, unde publicus error expulerit. Magna pars ſanitatis eſt, hortatores inſaniæ reliquiſſe, & ex iſto cœtu invicem noxio procul abiiſſe. Hoc ut eſſe verum ſcias, adſpice, quanto aliter unuſquiſque populo vivat, aliter ſibi. Non eſt per ſe magiſtra ſolitudo innocentiæ, nec frugalitatem docent rura: ſed ubi teſtis ac ſpectator abſceſſit, vitia ſubſidunt, quorum monſtrari & conſpici fructus eſt. Quis eam, quam nulli oſtenderet, induit purpuram? quis poſuit ſecretam in auro dapem? quis ſub alicujus ruſticæ arboris projectus umbra, luxuriæ ſuæ pompam ſolus explicuit? Nemo oculis ſuis lautus eſt, ne paucorum quidem & familiarium, ſed apparatum vitiorum ſuorum pro modo turbæ ſpectantis expandit. Itaque irritamentum eſt omnium, in quæ inſanimus, admirator & conſcius. Ne con-

cupi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cupiſcamus efficies, ſi ne oſtendamus effeceris. Ambitio, & luxuria, & impotentia, ſcenam deſiderant: ſanabis iſta, ſi abſconderis. Itaque ſi in medio urbium fremitu collocati ſumus, ſtet ad latus monitor, & contra laudatores ingentium patrimoniorum laudet parvo divitem, & uſu opes metientem. Contra illos, qui gratiam ac potentiam attollunt, otium ipſe ſuſpiciat traditum litteris, & animum ab externis ad ſua reverſum. Oſtendat ex conſtitutione vulgi beatos, in iſto invidioſo faſtigio ſuo trementes & attonitos, longeque aliam de ſe opinionem habentes, quam ab aliis habetur. Nam quæ aliis videntur excelſa, ipſis prærupta ſunt. Itaque exanimantur, & trepidant, quoties deſpexerunt in illud magnitudinis ſuæ præceps. Cogitant enim varios caſus, & in ſublimi maxime lubricos: tunc appetita formidant, & quæ & illos graves aliis reddit, gravior ipſis felicitas incumbit. Tunc laudant otium lene & ſui juris: odio eſt fulgor, & fuga jam à rebus adhuc ſtantibus quæritur: tunc demum videas philoſophantes metus, & ægræ fortunæ ſana conſilia. Nam quaſi iſta inter ſe contraria ſunt, bona fortuna, & mens bona: ita melius in malis ſapimus, ſecunda rectum auferunt.

EPIST. XCV.

Hæret aut pendet à priore, quæriturque, An igitur Parænetica ſola ſufficiat? cum præſertim oſtenderit tantos ejus & tam claros uſus. Negat, & argumenta quæ adferuntur ponit, ac refellit. Dogmaticam igitur laudat, & ab illo fonte manare Præcepta, & vitam ea contineri oſtendit. Florida miſcet, & in Luxum, Libidinem, Ambitum obiter excurrit. Tota pulcra & fructuoſa eſt.

PEtis à me, ut id quod in diem ſuum dixeram debere differri, repræſentem, & ſcribam tibi, an hæc pars philoſophiæ, quam Græci παραινετικὴν

 vocant,

vocant, nos præceptivam dicimus, ſatis ſit ad conſummandam ſapientiam. Scio te in bonam partem accepturum, ſi negavero. Eo magis promitto, & verbum publicum perire non patior: Poſtea noli rogare, quod impetrare nolueris. Interdum enim obnixe petimus, id quod recuſaremus, ſi quis offerret. Hæc ſive levitas eſt, ſive vernilitas, punienda eſt promittendi facilitate. Multa videri volumus velle, ſed nolumus. Recitator hiſtoriam ingentem attulit, minutiſſime ſcriptam, arctiſſime plicatam, & magna parte perlecta: Deſinam, inquit, ſi vultis. Acclamatur, Recita, recita, ab his qui illum obmuteſcere illico cupiunt. Sæpe aliud volumus, aliud optamus: & verum ne diis quidem dicimus; ſed dii aut non exaudiunt, aut miſerentur. Ego me, omiſſa miſericordia, vindicabo, & tibi ingentem epiſtolam impingam: quam tu ſi invitus leges, dicito: Ego mihi hoc contraxi. teque inter illos numera, quos uxor magno ducta ambitu torquet: inter illos, quos divitiæ per ſummum acquiſitæ ſudorem, male habent: inter illos, quos honores, nulla non arte atque opera petiti, diſcruciant: & ceteros, malorum ſuorum compotes. Sed ut, omiſſo principio, rem ipſam aggrediar: Beata, inquiunt, vita conſtat ex actionibus rectis: ad actiones rectas præcepta perducunt: ergo ad beatam vitam præcepta ſufficiunt. Non tamen ſemper ad actiones rectas præcepta perducunt, ſed cum obſequens ingenium eſt: aliquando fruſtra admoventur, ſi animum opiniones obſident pravæ. Deinde, etiam ſi recte faciunt, neſciunt facere ſe recte. Non poteſt enim quiſquam niſi ab initio formatus, & tota ratione compoſitus, omnes exſequi numeros, ut ſciat quando oporteat, & inquantum, & cum quo, & quemadmodum. Quare non poteſt toto animo ad honeſta conari, ne conſtanter quidem, aut libenter: ſed reſpiciet, ſed hæſitabit. Si honeſta, inquit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

inquit, actio ex præceptis venit, ad beatam vitam præcepta abunde ſunt: atqui eſt illud: ergo & hoc. His reſpondemus, Actiones honeſtas ex decretis fieri, non tantum præceptis. Si aliæ, inquit, artes contentæ ſunt præceptis, contenta erit & ſapientia: nam & hæc ars vitæ eſt. Atqui gubernatorem facit ille qui præcipit, Sic move gubernaculum, ſic vela ſubmitte, ſic ſecundo vento utere, ſic adverſo reſiſte, ſic dubium communemque tibi vindica. Alios quoque artifices præcepta confirmant: ergo non hoc idem poterunt artifices vivendi? Omnes iſtæ artes circa inſtrumenta vitæ occupatæ ſunt, non circa totam vitam. Itaque multa illas inhibent extrinſecus, & impediunt, ſpes, cupiditas, timor. At hæc quæ artem vitæ profeſſa eſt, nulla re, quo minus ſe exerceat, vetari poteſt. diſcutit enim impedimenta, & tractat obſtantia. Vis ſcire quam diſſimilis ſit harum artium conditio, & hujus? In illis excuſatius eſt, voluntate peccare, quam caſu: in hac, maxima culpa eſt, ſponte delinquere. Quod dico, tale eſt. Grammaticus non erubeſcit ſolœciſmum, ſi ſciens facit: erubeſcit, ſi neſciens. Medicus ſi deficere ægrum non intelligit, quantum ad artem magis peccat, quam ſi ſe intelligere diſſimulat. At in hac arte vivendi, turpior volentium culpa eſt. Adjice nunc, quod artes quoque pleræque, imo ex omnibus liberaliſſimæ, habent decreta ſua, non tantum præcepta: ſicut medicina. Itaque alia eſt Hippocratis ſecta, alia Aſclepiadis, alia Themiſonis. Præterea nulla ars contemplativa ſine decretis ſuis eſt, quæ Græci vocant δόγματα: nobis decreta licet appellare, vel ſcita, vel placita: quæ in geometria & in aſtronomia invenies. Philoſophia autem & contemplativa eſt, & activa: ſpectat, ſimulque agit. Erras enim, ſi illam putas tantum terreſtres operas promittere: altius ſpirat. Totum, inquit, mundum

ſcrutor, nec me intra contubernium mortale contineo, ſuadere vobis, ac diſſuadere contenta: magna me vocant, ſupraque vos poſita.

Nam tibi de ſumma cæli ratione, deumque,
Diſſerere incipiam, & rerum primordia pandam,
Vnde omnis natura creet res, auctet, alatque,
Quoque eadem rurſus natura perempta reſolvat:

ut ait Lucretius. ſequitur ergo, ut cum contemplativa ſit, habeat decreta ſua. Quid, quod facienda quoque nemo rite obibit, niſi is cui ratio erit tradita, qua in quaque re omnes officiorum numeros exſequi poſſit? quos non ſervabit, qui in rem præcepta acceperit, non in omne. Imbecilla ſunt per ſe, &, ut ita dicam, ſine radice, quæ partibus dantur. Decreta ſunt quæ muniant, quæ ſecuritatem noſtram, tranquillitatemque tueantur, quæ totam vitam, totamque rerum naturam ſimul contineant. Hoc intereſt inter decreta philoſophiæ, & præcepta: quod inter elementa, & membra. hæc ex illis dependent: illa & horum cauſſæ ſunt & omnium. Antiqua, inquit, ſapientia nihil aliud, quam facienda & vitanda, præcepit: & tunc longe meliores erant viri: poſtquam docti prodierunt, boni deſunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obſcuram & ſolertem ſcientiam verſa eſt, docemurque diſputare, non vivere. Fuit ſine dubio, ut dicitis, vetus illa ſapientia, cum maxime naſcens, rudis: non minus quam ceteræ artes, quarum in proceſſu ſubtilitas crevit. Sed ne opus quidem adhuc erat remediis diligentibus. Nondum in tantum nequitia ſurrexerat, nec tam late ſe ſparſerat: poterant vitiis ſimplicibus obſtare remedia ſimplicia. Nunc neceſſe eſt tanto operoſiora eſſe munimenta, quanto valentiora ſunt, quibus petimur. Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim: deinde in hanc pervenit tam multiplicem varietatem. Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eſt mirum, tunc illam minus negotii habuiſſe, firmis adhuc, ſolidiſque corporibus, & facili cibo, nec per artem voluptatemque corrupto. Qui poſtquam cœpit, non ad tollendam, ſed ad irritandam famem quæri, & inventæ ſunt mille conditur æ, quibus aviditas excitaretur: quæ deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plenis. Inde pallor, & nervorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus, quam ex fame macies: inde incerti labantium pedes, & ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio: inde in totam cutem humor admiſſus, diſtentuſque venter, dum male aſſueſcit plus capere, quam poterat: inde ſuffuſio luridæ bilis, & decolor vultus, tabeſque in ſe putreſcentium, & retorti digiti articulis obrigeſcentibus, nervorum ſine ſenſu jacentium torpor, aut palpitatio ſine intermiſſione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum auriumque tormenta, & cerebri æſtuantis verminationes, & omnia per quæ exoneramur, internis ulceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu ſævientium, aliarum tenui peſte repentium, aliarum cum horrore & multa membrorum quaſſatione venientium? Quid alios referam innumerabiles morbos, ſupplicia luxuriæ? Immunes erant ab iſtis malis, qui nondum ſe deliciis ſolverant, qui ſibi imperabant, ſibi miniſtrabant. Corpora opere ac vero labore durabant, aut curſu defatigati, aut venatu, aut tellure verſata: excipiebat illos cibus, qui niſi eſurientibus placere non poterat. Itaque nihil opus erat tam magna medicorum ſupellectile, nec tot ferramentis, atque pyxidibus. Simplex erat ex ſimplici cauſſa valetudo: multos morbos multa fercula fecerunt. Vide quantum rerum per unam gulam tranſiturarum permiſceat luxuria, terrarum mariſque vaſtatrix! neceſſe eſt itaque inter ſe tam diverſa diſſideant, & hauſta male digerantur, aliis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

alio nitentibus. Nec mirum, quod inconſtans variuſque ex diſcordi cibo morbus eſt:& illa ex contrariis naturæ partibus in eundem compulſa redundat. Inde tam nullo ægrotamus genere, quam vivimus. Maximus ille medicorum, & hujus ſcientiæ conditor, feminis nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui hæ jam & capillis deſtituuntur,& pedibus ægræ ſunt. Non mutata feminarum natura, ſed vita eſt. nam cum virorum licentiam æquaverint, corporum quoque virilium vitia æquaverunt. Non minus pervigilant, non minus potant, & oleo & mero viros provocant: æque invitis ingeſta viſceribus per os reddunt,& vinum omne vomitu remetiuntur: æque nivem rodunt, ſolatium ſtomachi æſtuantis. Libidine vero, nec maribus quidem cedunt, pati natæ. Dii illas deæque male perdant! adeo perverſum commentæ genus impudicitiæ: viros ineunt. Quid ergo mirandum eſt, maximum medicorum, ac naturæ peritiſſimum, in mendacio prehendi, cum tot feminæ podagricæ calvæque ſint? Beneficium ſexus ſui vitiis perdiderunt: & quia feminam exuerunt, damnatæ ſunt morbis virilibus. Antiqui medici neſciebant dare cibum ſæpius, & vino fulcire venas cadentes: neſciebant ſaniem emittere, & diutinam ægrotationem balneo ſudoribuſque laxare: neſciebant crurum vinculo, brachiorumque, latentem vim, & in medio ſedentem, ad extrema revocare. Non erat neceſſe circumſpicere multa auxiliorum genera, cum eſſent periculorum pauciſſima. Nunc vero quam longe proceſſerunt mala valetudinis? has uſuras voluptatum pendimus, ultra modum faſque concupitarum. Innumerabiles eſſe morbos non miraberis: coquos numera. Ceſſat omne ſtudium:& liberalia profeſſi, ſine ulla frequentia, deſertis angulis præſident. In rhetorum ac philoſophorum ſcholis, ſolitudo eſt: at quam celebres culinæ ſunt, quanta

circa

circa nepotum focos juventus premit? Tranſeo puerorum infelicium greges: quos poſt tranſacta convivia, aliæ cubiculi contumeliæ exſpectant. Tranſeo agmina exoletorum, per nationes coloreſque deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem primæ menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, ne quis, cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur. Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur. Dii boni, quantum hominum unus venter exercet! Quid? tu illos boletos, voluptarium venenum, nihil occulti operis judicas facere, etiam ſi præſentanei non furant? Quid? tu illam æſtivam nivem non putas callum jecinoribus obducere? Quid? illa oſtrea, inertiſſimam carnem, cœno ſaginatam, nihil exiſtimas limoſæ gravitatis inferre? Quid? illud Sociorum garum, pretioſam malorum piſcium ſaniem, non credis urere ſalſa tabe præcordia? Quid? illa purulenta, & quæ tantum non ab ipſo igne in os transferuntur, judicas ſine noxa in ipſis viſceribus exſtingui? Quam fœdi atque peſtilentes ructus ſunt? quantum faſtidium ſui exhalantibus crapulam veterem? Scias putreſcere ſumpta, non concoqui. Memini fuiſſe quondam in ſermone nobilem patinam, in quam quidquid apud lautos ſolet diem ducere, properans in damnum ſuum popina congeſſerat: veneriæ ſpondylique, & oſtrea eatenus circumciſa, qua eduntur, intervenientibus diſtinguebantur echinis; torti diſtractique ſine ullis oſſibus mulli conſtraverant. Piget jam eſſe ſingula: coguntur in unum ſapores. In cœna fit, quod fieri debet ſaturo in ventre. Exſpecto jam ut manducata ponantur. Quantulo autem hoc minus eſt, teſtas excerpere atque oſſa, & dentium opera coquum fungi? Grave eſt luxuriari per ſingula: omnia ſemel, & in eumdem ſaporem verſa, ponantur. Quare ego ad unam rem manum

porrigam? plura veniant ſimul: multorum ferculorum ornamenta coëant & cohæreant. Sciant protinus hi,qui jactationem ex iſtis peti & gloriam aiebant, non oſtendi iſta,ſed conſcientiæ dari. Pariter ſint,quæ diſponi ſolent,jure uno perfuſa: nihil interſit,oſtrea echinis,ſpondyli perturbati mullis concoctique ponantur.Non eſſet confuſior vomentium cibus.Quomodo iſta perplexa ſunt,ſic ex iſtis non ſingulares morbi naſcuntur, ſed inexplicabiles,diverſi,multiformes:adverſus quos & medicina armare ſe cœpit multis generibus, multis obſervationibus. Idem de philoſophia dico. Fuit aliquando ſimplicior inter minora peccantes,& levi quoque cura remediabiles: adverſum tantam morum everſionem,omnia conanda.Et utinam ſic denique lues iſta vinceretur!Non privatim ſolum, ſed publice furimus. Homicidia compeſcimus, & ſingulas cædes: quid bella, & occiſarum gentium glorioſum ſcelus? Non avaritia, non crudelitas modum novit:& iſta quamdiu furtim,& à ſingulis fiunt, minus noxia, minuſque monſtroſa ſunt: ex ſenatuſconſultis plebiſque ſcitis ſæva exercentur, & publice jubentur, vetita privatim. Quæ clam commiſſa capite luerent, eadem quia paludati fecere,laudamus. Non pudet homines, mitiſſimum genus, gaudere ſanguine alterno, bella gerere, gerendaque liberis tradere:cum inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit? Adverſus tam potentem explicitumque late furorem operoſior philoſophia facta eſt, & tantum ſibi virium ſumpſit, quantum his, adverſus quæ parabatur, acceſſerat. Expeditum erat, objurgare indulgentes mero, & petentes delicatiorem cibum. non erat animus ad frugalitatem magna vi reducendus,à qua paululum diſceſſerat:

Nunc manibus rapidis opus eſt,nunc arte magiſtra.

Voluptas ab omni parte quæritur: nullum intra ſe manet vitium. In avaritiam præceps luxuria eſt:

hone-

honeſtatis oblivio invaſit: nihil turpe eſt, cujus placet pretium. Homo, ſacra res, homini jam per luſum & jocum occiditur: & quem erudiri ad inferenda accipiendaque vulnera nefas erat, is jam nudus inermiſque producitur: ſatiſque ſpectaculi ex homine, mors eſt. In hac ergo morum perverſitate, deſideratur ſolito vehementius aliquid, quod mala inveterata diſcutiat. decretis agendum eſt, ut revellatur penitus falſorum recepta perſuaſio. His ſi adjunxerimus præcepta, conſolationes, adhortationes, poterunt valere: per ſe inefficaces ſunt. Si volumus habere obligatos, & malis, quibus jam tenentur, avellere; diſcant quid malum, quid bonum ſit: ſciant, omnia, præter virtutem, mutare nomen, modo mala fieri, modo bona. Quemadmodum primum militiæ vinculum eſt religio, & ſignorum amor, & deſerendi nefas; tunc deinde facile cetera exiguntur mandanturque jusjurandum adactis: ita in his, quos velis ad beatam vitam perducere, prima fundamenta jacienda ſunt, & inſinuanda virtus. Hujus quadam ſuperſtitione teneantur: hanc ament: cum hac vivere velint, ſine hac nolint. Quid ergo? non quidam ſine inſtitutione ſubtili evaſerunt probi, magnoſque profectus aſſecuti ſunt, dum nudis tantum præceptis obſequuntur? Fateor: ſed felix ingenium illis fuit, & ſalutaria in tranſitu rapuit. Nam ut dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni editi; & pars naturæ eorum eſt, eſſe bonos: ita quidam ex hominibus egregiam ſortiti indolem, in ea quæ tradi ſolent, perveniunt ſine longo magiſterio; & honeſta complexi ſunt, cum primum audierunt. Vnde iſta tam rapacia virtutis ingenia, vel ex ſe fertilia? At illis aut hebetibus & obtuſis, aut mala conſuetudine obſeſſis, diu rubigo animorum effricanda eſt. Ceterum ut illos in bonum pronos citius educit ad ſumma, & hos imbecilliores adjuvabit, ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

hiſque opinionibus extrahet, qui illis philoſophiæ placita tradiderit: quæ quam ſint neceſſaria, ſcilicet, videas. Quædam inſident nobis quæ nos ad alia pigros, ad alia temerarios faciunt. Nec hæc audacia reprimi poteſt, nec illa inertia ſuſcitari, niſi cauſſæ eorum eximantur, falſa admiratio, falſa formido. Hæc nos quamdiu poſſident, dicas licet: Hoc patri præſtare debes, hoc liberis, hoc amicis, hoc hoſpitibus: tentantem avaritia retinebit. Sciet pro patria pugnandum eſſe: diſſuadebit timor. Sciet pro amicis deſudandum eſſe, ad extremum uſque ſudorem: ſed deliciæ vetabunt. Sciet in uxorem graviſſimum eſſe genus injuriæ, pellicem: ſed illum libido in contraria impinget. Nihil ergo proderit dare præcepta, niſi prius amoveris obſtantia præceptis: non magis, quam proderit arma in conſpectu poſuiſſe, propiuſque admoviſſe, niſi uſuræ manus expediuntur. Vt ad præcepta quæ damus, poſſit animus ire, ſolvendus eſt. Putemus aliquem facere, quod oportet. non faciet aſſidue, non faciet æqualiter: neſcit enim quare faciat. Aliqua vel caſu, vel exercitatione, exibunt recta: ſed non erit in manu regula, ad quam exigantur, cui credat recta eſſe quæ fecit. Non promittet ſe talem in perpetuum, qui caſu bonus eſt. Deinde, præſtabunt tibi fortaſſe præcepta, ut quod oportet facias: non præſtabunt, ut quemadmodum oportet: & ſi hoc non præſtant, ad virtutem non perducunt. Faciet quod oportet monitus. concedo. ſed id parum eſt. quoniam quidem non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat. Quid eſt cœna ſumptuoſa flagitioſius, & equeſtrem cenſum conſumente? quid tam dignum cenſoria nota, ſi quis, ut iſti ganeones loquuntur, ſibi hæc & genio ſuo præſtet? & toties tamen ſeſtertio aditiales cœnæ frugaliſſimis viris conſtiterunt. Eadem res ſi gulæ datur, turpis eſt: ſi honori, reprehenſionem effugit. Non enim luxu-

ria,

ria, ſed impenſa ſolennis eſt. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adjicio, & aliquorum gulam irrito? quatuor pondo & ad ſelibram fuiſſe aiebant) Tiberius Cæſar miſſum ſibi, cum in macellum deferri & venire juſſiſſet; Amici, inquit, omnia me fallunt, niſi iſtum mullum aut Apicius emerit, aut P. Octavius. Vltra ſpem illi conjectura proceſſit. licitati ſunt: vicit Octavius, & ingentem conſecutus eſt inter ſuos gloriam, cum quinque millibus HS emiſſet piſcem, quem Cæſar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octavio fuit turpe. nam ille qui emerat, ut Tiberio mitteret, (quamquam illum quoque reprehenderim) admiratus eſt rem, qua putavit Cæſarem dignum. Amico ægro aliquis aſſidet: probamus. at hoc ſi hereditatis cauſſa facit, vultur eſt, cadaver exſpectat. Eadem & turpia ſunt, & honeſta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Omnia autem honeſte fient, ſi honeſto nos addixerimus, idque unum in rebus humanis bonum judicaverimus, quæque ex eo ſunt: cetera, in diem bona ſunt. Ergo infigi debet perſuaſio, ad totam pertinens vitam: hoc eſt, quod decretum voco. Qualis hæc perſuaſio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. In particulas ſuaſiſſe, totum ordinanti parum eſt. M. Brutus in eo libro, quem περὶ καθήκοντος inſcripſit, dat multa præcepta & parentibus & liberis & fratribus. hæc nemo faciet quemadmodum debet, niſi habuerit quo referat. Proponamus oportet finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum noſtrum dictumque reſpiciat: veluti navigantibus ad aliquod ſidus dirigendus eſt curſus. Vita ſine propoſito, vaga eſt. Quod ſi utique proponendum eſt, incipiunt neceſſario eſſe decreta. Illud, puto, concedes, nihil eſſe turpius dubio, & incerto ac timido, pedem modo refe-

referente, modo producente. Hoc in omnibus rebus accidet nobis : niſi eximantur, quæ reprehendunt animos ac detinent, & conari totos vetant. Quomodo ſint dii colendi, ſolet præcipi. Accendere aliquem lucernam ſabbatis prohibeamus : quoniam nec lumine dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine. Vetemus ſalutationibus matutinis fungi, & foribus aſſidere templorum : humana ambitio iſtis officiis capitur. Deum colit, qui novit. Vetemus lintea & ſtrigiles Iovi ferre, & ſpeculum tenere Iunoni. Non quærit miniſtros Deus. quid ni? ipſe humano generi miniſtrat : ubique & omnibus præſto eſt. Audiat licet, quemadmodum ſe gerere in ſacrificiis debeat, quam procul reſilire à moleſtiis ac ſuperſtitionibus: numquam ſatis profectum erit, niſi qualem debet Deum, mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem. Quæ cauſſa eſt diis benefaciendi? natura. Errat, ſi quis putat illos nocere velle: non poſſunt. nec accipere injuriam queunt, nec facere. Lædere etenim lædique, conjunctum eſt. Summa illa ac pulcherrima omnium natura, quos periculo exemit, nec periculoſos quidem fecit. Primus eſt deorum cultus, deos credere: deinde, reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qua nulla majeſtas eſt. Scire, illos eſſe qui præſident mundo, qui univerſa vi ſua temperant, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum. Hi nec dant malum, nec habent : ceterum caſtigant quoſdam, & coërcent, & irrogant pœnas, & aliquando ſpecie boni puniunt. Vis deos propitiare? bonus eſto. Satis illos coluit, quiſquis imitatus eſt. Ecce altera quæſtio, quomodo hominibus ſit utendum. Quid agimus? quæ damus præcepta? Vt parcatur ſanguini humano? quantulum eſt ei non nocere, cui debeas prodeſſe? Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſuetus homini eſt. Præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cipiemus ut naufrago manum porrigat, erranti viam monſtret, cum eſuriente panem ſuum dividat? Quando omnia quæ præſtanda ſunt ac vitanda, dicam, cum poſſim breviter hanc formulam humani officii tradere? Omne hoc quod vides, quo divina atque humana concluſa ſunt, unum eſt: membra ſumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cum ex iiſdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: illa æquum juſtumque compoſuit: ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quam lædi: & illius imperio paratæ ſunt ad juvandum manus. Iſte verſus, & in pectore, & in ore ſit:

Homo ſum, humani nihil à me alienum puto.

Habeamus in commune, quod nati ſumus. Societas noſtra lapidum fornicationi ſimillima eſt: quæ caſura, niſi invicem obſtarent, hoc ipſo ſuſtinetur. Poſt deos homineſque diſpiciamus quomodo rebus ſit utendum. In ſupervacuum præcepta jactavimus, niſi illud præceſſerit, qualem de quaque re habere debeamus opinionem, de paupertate, de divitiis, de gloria, de ignominia, de patria, de exſilio. Æſtimemus ſingula, fama remota: & quæramus quid ſint, non quid vocentur. Ad virtutes tranſeamus. præcipiet aliquis, ut prudentiam magni æſtimemus, ut fortitudinem complectamur: temperantiam amemus: juſtitiam, ſi fieri poteſt, propius etiam quam ceteras, nobis applicemus. Sed nihil agetur, ſi ignoramus, quid ſit virtus: una ſit, an plures: ſeparatæ an annexæ: an qui unam habet, & ceteras habeat: quomodo inter ſe differant. Non eſt neceſſe fabro de fabrica quærere, quod ejus initium, quis uſus ſit: non magis quam pantomimo, de arte ſaltandi. Omnes iſtæ artes ſe ſciunt: nihil deeſt. Non enim ad totam pertinent vitam: virtus & aliorum ſcientia eſt, & ſui. diſcendum de ipſa eſt, ut ipſa voluntas diſcatur: actio recta non

erit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

erit, niſi recta fuerit voluntas. ab hac enim eſt actio. Rurſus, voluntas non erit recta, niſi habitus animi rectus fuerit: ab hoc enim eſt voluntas. Habitus porro animi non erit in optimo, niſi totius vitæ leges perceperit, & quid de quoque judicandum ſit, exegerit, niſi res ad verum redegerit. Non contingit tranquillitas, niſi immutabile certumque judicium adeptis: ceteri decidunt ſubinde, & reponuntur, & inter omiſſa appetitaque alternis fluctuantur. Cauſſa hujus jactationis eſt, quod nihil liquet incertiſſimo regimine utentibus, fama. Si vis eadem ſemper velle, vera oportet velis. Ad verum ſine decretis non pervenitur: continent vitam. Bona & mala, honeſta & turpia, juſta & injuſta, pia & impia, virtutes uſuſque virtutum, rerum commodarum poſſeſſio, exiſtimatio ac dignitas, valetudo, vires, forma, ſagacitas ſenſuum, hæc omnia æſtimatorem deſiderant, quanti quidque in cenſum deferendum ſit. Falleris enim, & pluris quædam quam ſunt, putas: adeoque falleris, ut quæ maxima inter vos habentur, divitiæ, gratia, potentia, ſeſtertio nummo æſtimanda ſunt. Hoc neſcies, niſi conſtitutionem ipſam, qua iſta inter ſe æſtimantur, inſpexeris. Quemadmodum folia virere per ſe non poſſunt; ramum deſiderant, cui inhæreant, ex quo trahant ſuccum: ſic iſta præcepta ſi ſola ſunt, marcent: infigi volunt ſectæ. Præterea, non intelligunt hi qui decreta tollunt, eo ipſo confirmari illa, quo tolluntur. Quid enim dicunt? præceptis ſatis vitam explicari, ſuperflua eſſe decreta ſapientiæ, id eſt, dogmata. Atqui hoc ipſum quod dicunt, decretum eſt: tam hercule, quam ſi nunc ego dicerem, recedendum eſſe à præceptis ſupervacuis, & in hæc ſola ſtudium conferendum: hoc ipſo quo negarem curanda eſſe præcepta, præciperem. Quædam admonitionem philoſophiæ deſiderant, quædam probationem: & quidem multa;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quia involuta ſunt, vixque ſumma diligentia ac ſumma ſubtilitate aperiuntur. Si probationes neceſſariæ ſunt; & decreta, quæ veritatem argumentis colligunt. Quædam aperta ſunt, quædam obſcura. Aperta, quæ ſenſu comprehenduntur, quæ memoria: obſcura, quæ extra hæc ſunt. Ratio autem non impletur manifeſtis: major ejus pars pulcriorque in occultis eſt. Occulta probationem exigunt, probatio non ſine decretis eſt, neceſſaria ergo decreta ſunt. Quæ res communem ſenſum facit, eadem perfectum, certarum rerum perſuaſio: ſine qua, omnia in animo natant: neceſſaria ergo ſunt decreta, quæ dant animis inflexibile judicium. Denique cum monemus aliquem, ut amicum eodem habeat loco quo ſe, ut ex inimico cogitet poſſe fieri amicum, in illo amorem incitet, in hoc moderetur odium: adjicimus, juſtum eſt & honeſtum. Iuſtum autem honeſtumque decretorum noſtrorum continet ratio: ergo hæc neceſſaria eſt, ſine qua nec illa ſunt. Sed utraque jungamus. namque & ſine radice inutiles rami ſunt; & ipſæ radices his, quæ genuere, adjuvantur. Quantum utilitatis manus habeant, neſcire nulli licet: aperte juvant: cor, illud quo manus vivunt, ex quo impetum ſumunt, quo moventur, latet. Idem dicere de præceptis poſſum; aperta ſunt: decreta vero ſapientiæ in abdito. Sicut ſanctiora ſacrorum tantum initiati ſciunt: ita in philoſophia, arcana illa admiſſis receptiſque in ſacra oſtenduntur: at præcepta, & alia hujuſmodi, profanis quoque nota ſunt. Poſidonius non tantum præceptionem, (nihil enim nos hoc verbo uti prohibet) ſed etiam ſuaſionem, & conſolationem, & exhortationem neceſſariam judicat. His adjicit cauſſarum inquiſitionem, quam cur ætiologiam dicere non audeamus, cum Grammatici, cuſtodes Latini ſermonis, ſuo jure ita appellent, non video. Ait utilem futuram eſſe deſcri-

ptionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ptionem cujuſque virtutis. hanc Poſidonius ætiologiam vocat: quidam χαρακτηρισμόν appellant, ſigna cujuſque virtutis & vitii ac notas reddentem, quibus inter ſe ſimilia diſcriminentur. Hæc res eamdem vim habet, quam præcipere. Nam qui præcipit, dicit: Illa facies, ſi voles temperans eſſe. Qui deſcribit, ait, Temperans eſt, qui facit illa, qui illis abſtinet. Quæris, quid interſit? alter præcepta virtutis dat, alter exemplar. Deſcriptiones has, & (ut publicanorum utar verbo) εἰκονισμοὺς ex uſu eſſe confiteor. Proponamus laudanda: invenietur imitator. Putas utile, tibi dari argumenta, per quæ intelligas nobilem equum, ne fallaris empturus, ne operam perdas in ignavo? Quanto hoc utilius eſt, excellentis animi notas eſſe, quas ex alio in ſe transferre permittitur?

Continuo pecoris generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus inire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.
Nec vanos horret ſtrepitus: illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obeſaque terga:
Luxuriatque toris animoſum pectus:
—— tum, ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens volvit ſub naribus ignem.

Dum aliud agit Virgilius noſter, deſcripſit virum fortem. Ego certe non aliam imaginem magno viro dederim. ſi mihi Cato exprimendus inter fragores bellorum civilium impavidus, & primus inceſſens admotos jam exercitus Alpibus, civilique ſe bello ferens obvium: non alium illi aſſignaverim vultum, non alium habitum. altius certe nemo ingredi potuit, quam qui ſimul contra Cæſarem Pompeiumque ſe ſuſtulit, & aliis Cæſarianas opes, aliis Pompeianas foventibus, utrumque provocavit, oſtenditque aliquas eſſe reip. partes. Nam parum

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rum eſt in Catone, dicere: Nec vanos horret ſtrepitus. Quid ni, cum veros vicinoſque non horreat? cum contra decem legiones, & Gallica auxilia, & mixta barbarica arma civilibus, vocem liberam mittat, & Remp. hortetur, ne pro libertate decidat, ſed omnia experiatur, honeſtius in ſervitutem caſura, quam itura? Quantum in illo vigoris ac ſpiritus, quantum in publica trepidatione fiduciæ eſt? Scit ſe unum eſſe, de cujus ſtatu non agatur: non enim quæri, an liber Cato, ſed an inter liberos ſit. Inde periculorum gladiorumque contemptus. Libet admirantem invictam conſtantiam viri, inter publicas ruinas non labantis, dicere: Luxuriatque toris animoſum pectus. Proderit non tantum quales eſſe ſoleant boni viri, dicere, formamque eorum & lineamenta deducere: ſed quales fuerint narrare, & exponere Catonis illud ultimum ac fortiſſimum vulnus, per quod libertas amiſit animam: Lælii ſapientiam, & cum ſuo Scipione concordiam: alterius Catonis domi foriſque egregia facta: Tuberonis ligneos lectulos, cum in publicum ſternerentur, hædinaſque pro ſtragulis pelles, & ante ipſius Iovis cellam propoſita convivis vaſa fictilia. quid aliud paupertatem in Capitolio conſecrare? Vt nullum aliud factum ejus habeam, quo illum Catonibus inſeram, hoc parum credimus? Cenſura fuit illa, non cœna. O quam ignorant homines cupidi gloriæ, quid illa ſit, aut quemadmodum petenda! Illo die populus Romanus multorum ſupellectilem ſpectavit, unius miratus eſt. Omnium illorum aurum argentumque fractum eſt, & millies conflatum: at omnibus ſeculis Tuberonis fictilia durabunt.

EPIST. XCVI.

Contra Querulos: & omnia à Fato ac Deo venire. Quid igitur indignamur? Pareamus iſtis, aut potius aſſentiamur. Bona.

Ta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

TAmen tu indignaris aliquid, aut quereris: & non intelligis, nihil eſſe in iſtis mali, niſi hoc unum, quod indignaris & quereris? Si me interrogas, nihil puto viro miſerum, niſi aliquid eſſe in rerum natura putet miſerum. Non feram me, quo die aliquid ferre non potero. Male valeo? pars fati eſt. Familia decubuit? fœnus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri. hoc parum eſt: debuit fieri. decernuntur iſta, non accidunt. Si quid credis mihi, intimos affectus meos tibi cummaxime detego: in omnibus quæ adverſa videntur & dura, ſic formatus ſum. Non pareo Deo, ſed aſſentior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor. Nihil umquam mihi incidet, quod triſtis incipiam, quod malo vultu: nullum tributum invitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expaveſcimus, tributa vitæ ſunt. Horum, mi Lucili, nec ſperaveris immunitatem, nec petieris. Veſicæ te dolor inquietavit: epulæ fuerunt parum dulces: detrimenta continua. propius accedam; de capite timuiſti. Quid tu, neſciebas hæc te optare, cum optares ſenectutem? Omnia iſta in longa vita ſunt, quomodo in longa via & pulvis & lutum & pluvia. Sed volebam, inquis, vivere, carere tamen incommodis omnibus. Tam effeminata vox virum dedecet. Videris, quemadmodum hoc votum meum excipias: ego illud magno animo, non tantum bono facio. Neque dii, neque deæ faciant, ut te fortuna in deliciis habeat. Ipſe te interroga, ſi quis poteſtatem tibi Deus faciat, utrum velis vivere in macello, an in caſtris. Atqui vivere, mi Lucili, militare eſt. Itaque hi qui jactantur, & per operoſa atque ardua ſurſum atque deorſum eunt, & expeditiones periculoſiſſimas obeunt, fortes viri ſunt, primoreſque caſtrorum: iſti quos publica quies, aliis laborantibus, molliter habet, Turturillæ ſunt, tuti contumeliæ cauſſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. XCVII.

Et nunc, & olim fuiſſe malos. Exemplum à judicio Clodiano, quod ille nummis & adulteriis corrupit. De vi deinde Conſcientiæ; damnari ab ea mala, atque etiam puniri interno flagello aut morſu.

ERras, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vitium, luxuriam & negligentiam boni moris. & alia quæ objicit ſuis quiſque temporibus. Hominum ſunt iſta, non temporum: nulla ætas vacavit à culpa. Et ſi æſtimare licentiam cujuſque seculi incipias: pudet dicere, nunquam apertius, quam coram Catone, peccatum eſt. Credat aliquis pecuniam eſſe verſatam in eo judicio, in quo reus erat Clodius, ob id adulterium, quod cum Cæſaris uxore in operto commiſerat, violatis religionibus ejus ſacrificii, quod pro populo fieri dicitur, ſic ſubmotis extra conſpectum omnibus viris, ut picturæ quoque maſculorum animalium contegantur. Atqui dati judicibus nummi ſunt: & quod hac etiamnum pactione turpius eſt, ſtupra inſuper matronarum & adoleſcentulorum nobilium, ſalarii loco exacta ſunt. Minus crimine, quam abſolutione, peccatum eſt. Adulterii reus, adulteria diviſit: nec ante fuit de ſalute ſecurus, quam ſimiles ſui judices ſuos reddidit. Hæc in eo judicio facta ſunt, in quo, ſi nihil aliud, Cato teſtimonium dixerat. Ipſa ponam verba Ciceronis, quia res fidem excedit: Accerſivit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. Iam vero, ô dii boni, rem perditam! etiam noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium introductiones, nonnullis judicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Non vacat de pretio queri, plus in acceſſionibus fuit. Vis ſeveri illius uxorem? dabo illam. Vis divitis? hujus quoque tibi præſtabo concubitum. Adulterium niſi feceris, damna. Illa formoſa quam deſideras, veniet: illius

tibi noctem promitto, nec differo: intra comperendinationem, fides promiſſi mei ſtabit. Plus eſt diſtribuere adulteria, quam facere: illud eſt, matribus familiæ denuntiare; hoc, illudere. Hi judices Clodiani à ſenatu petierant præſidium, quod non erat niſi damnaturis neceſſarium: & impetraverant. Itaque eleganter illis Catulus, abſoluto reo: Quid vos, inquit, præſidium à nobis petebatis? an, ne nummi vobis eriperentur? Inter hos tamen jocos, impune tulit ante judicium adulter, in judicio leno: qui damnationem pejus effugit, quam meruit. Quidquam fuiſſe corruptius illis moribus credis, quibus libido non ſacris inhiberi, non judiciis poterat? quibus in ea ipſa quæſtione, quæ extra ordinem ſenatuſconſulto exercebatur, plus quam quærebatur admiſſum eſt? Quærebatur, an poſt adulterium aliquis poſſet tutus eſſe: apparuit, ſine adulterio tutum eſſe non poſſe. Hoc inter Pompeium & Cæſarem, inter Ciceronem Catonemque commiſſum eſt: Catonem, inquam, illum, quo ſedente negatur populus permiſiſſe ſibi poſtulare Florales jocos nudandarum meretricum. Credis ſpectaſſe tunc ſeverius homines, quam judicaſſe? Et fient, & facta ſunt iſta: & licentia urbium, aliquando diſciplina metuque, numquam ſponte conſidet. Non eſt itaque quod credas, nunc plurimum libidini permiſſum eſſe, legibus minimum. Longe enim frugalior hæc juventus, quam illa, eſt, cum reus adulterium apud judices negaret, judices apud reum confiterentur: cum ſtuprum committeretur rei judicandæ cauſſa: cum Clodius iiſdem vitiis gratioſus quibus nocens, conciliaturas exerceret in ipſa cauſſæ dictione. Credat hoc quiſquam? qui damnabatur uno adulterio, abſolutus eſt multis. Omne tempus Clodios, non omne Catones feret. Ad deteriora faciles ſumus: quia nec dux poteſt, nec comes deeſſe: & res e-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tiam ipſa ſine duce, ſine comite procedit: non pronum eſt tantum ad vitia, ſed præceps. Et, quod pleroſque inemendabiles facit, omnium aliarum artium peccata artificibus pudori ſunt, offenduntq; deerrantem: vitæ peccata delectant. Non gaudet navigio gubernator everſo, non gaudet ægro medicus elato, non gaudet orator, ſi patroni culpa reus cecidit: at contra, omnibus crimen ſuum voluptati eſt. Lætatur ille adulterio, in quod irritatus eſt ipſa difficultate: lætatur ille circumſcriptione furtoque: nec ante illi culpa, quam culpæ fortuna diſplicuit. Id prava conſuetudine evenit. Alioqui ut ſcias, ſubeſſe animis, etiam in peſſima abductis, boni ſenſum, nec ignorari turpe, ſed negligi; omnes peccata diſſimulant, & quamvis feliciter ceſſerint, fructu illorum utuntur, ipſa ſubducunt. At bona conſciëntia prodire vult, & conſpici: ipſas nequitia tenebras timet. Eleganter itaque ab Epicuro dictum puto, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt. Aut ſi hoc modo melius hunc explicari poſſe judicas ſenſum: Ideo non prodeſt latere peccantibus, quia latendi etiam ſi felicitatem habent, fiduciam non habent. Ita eſt. tuta ſcelera eſſe poſſunt: ſecura non poſſunt. Hoc ego repugnare ſectæ noſtræ, ſi ſic expediatur, non judico. quare? quia prima & maxima peccantium eſt pœna, peccaſſe. nec ullum ſcelus, licet illud fortuna exornet muneribus ſuis, licet tueatur ac vindicet, impunitum eſt: quoniam ſceleris, in ſcelere, ſupplicium eſt. Sed nihilominus & hæc, & illa, ſecundæ pœnæ premunt ac ſequuntur: timere ſemper & expaveſcere, & ſecuritati diffidere. Quare ego hoc ſupplicio nequitiam liberem? quare non ſemper illam in ſuſpenſo relinquam? Illic diſſentiamus cum Epicuro, ubi dicit, nihil juſtum eſſe natura, & crimina vitanda eſſe; quia vitari metus non poſſit. Hic conſentiamus, mala facino-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ra conſcientia flagellari, & plurimum illi tormentorum eſſe, eo quod perpetua illam ſolicitudo urget ac verberat, quod ſponſoribus ſecuritatis ſuæ non poteſt credere. Hoc enim ipſum argumentum Epicuri eſt, natura nos à ſcelere abhorrere, quod nulli non etiam inter tuta timor eſt. Multos fortuna liberat pœna, metu neminem. quare? quia infixa nobis ejus rei averſatio eſt, quam natura damnavit. Ideo nunquam fides latendi fit etiam latentibus: quia coarguit illos conſcientia, & ipſos ſibi oſtendit. Proprium autem eſt nocentium, trepidare. Male de nobis actum erat, quod multa ſcelera legem & judicem effugiunt, & ſcripta ſupplicia: niſi illa naturalia & gravia de præſentibus ſolverent, & in locum patientiæ timor cederet.

EPIST. XCVIII.

Solis internis Bonis fidendum: alia venire, abire. Hoc meditandum, & omnia ut fugacia adſpicienda, atque habenda. Præparandus itaque animus ad amiſſionem talium, & ad tolerandum obfirmandus. Quidni? alii tulerunt. Sequere exempla, imo ipſe eſto exemplum. Plane inter bonas utileſque Epiſtola.

NVmquam credideris felicem quemquam, ex felicitate ſuſpenſum. fragilibus innititur, qui adventitio lætus eſt: exibit gaudium, quod intravit. At illud ex ſe ortum, fidele, firmumque eſt, & creſcit, & ad extremum uſque proſequitur: cetera quorum admiratio eſt vulgo, in diem bona ſunt. Quid ergo? non uſui ac voluptati eſſe poſſunt? Quis negat? ſed ita, ſi illa ex nobis pendent, non ex illis nos. Omnia quæ fortunam intuentur, ita fructifera ac jucunda fiunt, ſi quis habens illa, ſe quoque habet, nec in rerum ſuarum poteſtate eſt. Errant enim, mi Lucili, qui aut boni aliquid nobis, aut mali judicant tribuere fortunam: materiam dat bonorum ac malorum, & initia rerum apud nos in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

in malum bonumve exiturarum. Valentior enim omni fortuna animus eſt: in utramque partem ipſe res ſuas ducit, beatæque ac miſeræ vitæ ſibi cauſſa eſt. Malus omnia in malum vertit, etiam quæ ſpecie optimi venerant: rectus atque integer, corrigit prava fortunæ; & dura atque aſpera, ferendi ſcientia mollit: idemque & ſecunda grate excipit modeſteque, & adverſa conſtanter atque fortiter. Qui licet prudens ſit, licet exacto faciat cuncta judicio, licet nihil ſupra vires ſuas tentet: non contingit illi bonum integrum illud, & extra minas fortunæ poſitum, niſi certus adverſus incerta eſt. Sive alios obſervare volueris (liberius enim inter aliena judicium eſt) ſive teipſum favore ſepoſito; & ſenties hoc, & confiteberis, nil ex his optabilibus & caris utile eſſe, niſi te contra levitatem caſus, rerumque caſum ſequentium, inſtruxeris: niſi illud frequenter & ſine querela, inter ſingula damna dixeris: Diis aliter viſum eſt. Imo mehercule, ut carmen fortius ac juſtius petam, quo animum tuum magis fulcias, hoc dicito, quoties aliquid aliter quam cogitabas evenerit: Dii melius! Sic compoſito nihil accidet. ſic autem componetur, ſi, quid humanarum rerum varietas poſſit, cogitaverit, antequam ſenſerit. Si & liberos, & conjugem, atque patrimonium ſic habuerit, tamquam non utique ſemper habiturus: & tamquam non futurus ob hoc miſerior, ſi habere deſierit. Calamitoſus eſt animus futuri anxius, & ante miſerias miſer, qui ſolicitus eſt, ut ea quibus delectatur, ad extremum uſque permaneant. Nullo enim tempore conquieſcet; & expectatione futuri, præſentia, quibus frui poterat, amittet. In æquo eſt autem amiſſio rei, & timor amittendæ. Nec ideo præcipio tibi negligentiam. Quin vero metuenda declina; & quidquid conſilio proſpici poteſt, proſpice: quodcumque læſurum eſt, multo ante quam accidat, ſpeculare & adverte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

In hoc ipſum tibi plurimum conferet fiducia, & ad tolerandum omne obfirmata mens. Poteſt fortunam cavere, qui poteſt ferre: certe in tranquillo non tumultuatur. Nil eſt nec miſerius nec ſtultius, quam prætimere. quæ iſta dementia eſt, malum ſuum antecedere? Denique, ut breviter includam quod ſentio, & iſtos ſatageos, ac ſibi moleſtos deſcribam tibi; tam intemperantes in ipſis miſeriis ſunt quam ante illas. Plus dolet quam neceſſe eſt, qui ante dolet quam neceſſe ſit. Eadem enim infirmitate dolorem non æſtimat, qua non exſpectat. Eadem intemperantia fingit ſibi perpetuam felicitatem, fingit ſibi creſcere debere quæcumque contigerunt, non tantum durare: & oblitus hujus petauri, quo humana jactantur, ſibi uni fortuitorum conſtantiam ſpondet. Egregie itaque videtur mihi Metrodorus dixiſſe in ea Epiſtola, qua ſororem, amiſſo optimæ indolis filio, alloquitur: Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loquitur bonis, ad quæ concurritur. Nam illud verum bonum non moritur: certum eſt ſempiternumque, ſapientia & virtus: hoc unum contingit immortale mortalibus. Ceterum tam improbi ſunt, tamque obliti quo eant, quo illos ſinguli dies trahant, ut mirentur aliquid ſe amittere, amiſſuri uno die omnia. Quidquid eſt, cui dominus inſcriberis, apud te eſt, tuum non eſt: nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum & invictum eſt. Tam neceſſe eſt perire quam perdere: & hoc ipſum, ſi intelligimus, ſolatium eſt, æquo animo perdere, quod periturum eſt. Quid ergo adverſus has amiſſiones auxilii inveniemus? Hoc, ut memoria teneamus amiſſa, nec cum ipſis fructum excidere patiamur, quem ex illis percepimus. Habere, eripitur: habuiſſe, numquam. Peringratus eſt, qui cum amiſerit, pro accepto nihil debet. Rem nobis eripit caſus, uſum fructumque apud nos relinquit: quem nos iniquitate deſiderii

perdi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

perdimus. Dic tibi, Ex iſtis quæ terribilia videntur, nihil eſt invictum. Singula vicere jam multi: ignem Mucius, crucem Regulus, venenum Socrates, exſilium Rutilius, mortem ferro adactam Cato: & nos vincamus aliquid. Rurſus iſta, quæ ut ſpecioſa & felicia trahunt vulgum, à multis & ſæpe contemta ſunt. Fabricius divitias imperator rejecit, cenſor notavit: Tubero paupertatem & ſe dignam & Capitolio judicavit, cum fictilibus in publica cœna uſus, oſtendit, debere his hominem eſſe contentum, quibus dii etiamnum uterentur. Honores repulit pater Sextius, qui ita natus ut remp. deberet capeſſere, latum clavum divo Iulio dante, non recepit. Intelligebat enim, quod dari poſſet, & eripi poſſe. Nos quoque aliquid ipſi faciamus animoſe: ſimus inter exempla. Quare deficimus? quare deſperamus? quidquid fieri potuit, poteſt. Nos modo purgemus animum, ſequamurque naturam, à qua aberranti cupiendum timendumque eſt, & fortuitis ſerviendum. Licet reverti in viam, licet in integrum reſtitui. Reſtituamur, ut poſſimus dolores, quocumque modo corpus invaſerint, perferre, & fortunæ dicere: Cum viro tibi negotium eſt, quære quem vincas. His ſermonibus, & his ſimilibus, lenitur illa vis ulceris: quam opto mehercules mitigari, & aut ſanari, aut ſtare, & cum ipſo ſeneſcere. Sed ſecurus de ipſo ſum. de noſtro damno agitur, quibus ſenex egregius eripitur. Nam ipſe vitæ plenus eſt, cui adjici nihil deſiderat ſua cauſſa, ſed eorum quibus utilis eſt. Liberaliter facit, quod vivit. Alius jam hos cruciatus finiſſet: hic tam turpe putat mortem fugere, quam ad mortem confugere. Quid ergo? non, ſi ſuadebit res, exibit? Quid ni exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud, quam dolori operam dabit? Hoc eſt, mi Lucili, philoſophiam in opere diſcere, & ad verum exerceri: videre quid homo prudens animi habeat con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tra mortem,contra dolorem: cum illa accedat, hic premat. Quid faciendum ſit, à faciente diſcendum eſt. Adhuc argumentis actum eſt, an poſſit aliquis dolori reſiſtere, an mors magnos quoque animos admota ſubmittere. Quid opus eſt verbis? in rem præſentem eamus. nec mors illum contra dolorem facit fortiorem, nec dolor contra mortem. contra utrumque ſibi fidit: nec ſpe mortis patienter dolet, nec tædio doloris libenter moritur. hunc fert, illam exſpectat.

EPIST. XCIX.

Conſolatoria in morte filii. Sapiens, ita me Deus, & diſerta.

EPiſtolam,quam ſcripſi Marullo,cum filium parvulum amiſiſſet,& diceretur molliter ferre,miſi tibi. In qua non ſum morem ſolitum ſecutus, nec putavi leniter illum debere tractari, cum objurgatione eſſet quam conſolatione dignior. Afflicto enim, & magnum vulnus male ferenti, pauliſper cedendum eſt: exſatiet ſe, aut certe primum impetum effundat. Hi qui ſibi lugere ſumpſerunt, protinus caſtigentur,& diſcant, quaſdam etiam lacrimarum ineptias eſſe. Solatia exſpectas? convicia accipe. tam molliter tu fers mortem filii? quid faceres, ſi amicum perdidiſſes? Deceſſit filius incertæ ſpei, parvulus: puſillum temporis periit. Cauſſas doloris conquirimus, & de fortuna etiam inique queri volumus:quaſi non ſit juſtas querendi cauſſas præbitura. At mehercule ſatis mihi jam videbaris animi habere, etiam adverſus ſolida mala, nedum ad iſtas umbras malorum,quibus ingemiſcunt homines moris cauſſa. Quod damnorum omnium maximum eſt,ſi amicum perdidiſſes,danda opera erat, ut magis gauderes quod habueras, quam mœreres quod amiſeras. Sed plerique non computant, quanta perceperint,quantumve gaviſi ſint.Hoc habet inter reliqua mala dolor,quod non ſuper-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſupervacuus tantum, ſed ingratus eſt. Ergo quod habuiſti talem amicum, periit opera? tot annis, tanta conjunctione vitæ, tam familiari ſtudiorum ſocietate, nihil actum eſt? Cum amico effers amicitiam: & quid doles amiſiſſe, ſi habuiſſe non prodeſt? Mihi crede, magna pars ex illis quos amavimus, licet ipſos caſus abſtulerit, apud nos manet. Noſtrum eſt quod præteriit tempus: nec quidquam eſt loco tutiore, quam quod fuit. Ingrati adverſus percepta, ſpe futuri, ſumus: quaſi non quod futurum eſt, ſi modo ſucceſſerit nobis, cito in præterita tranſiturum ſit. Anguſte fructus rerum determinat, qui tantum præſentibus lætus eſt. & futura & præterita delectant: hæc, exſpectatione; illa, memoria. ſed alterum pendet, & non fieri poteſt: alterum non poteſt non fuiſſe. Quis ergo furor eſt, certiſſimo excidere? Acquieſcamus his quæ jam hauſimus: ſi modo non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quidquid acceperat. Innumerabilia ſunt exempla eorum, qui liberos juvenes ſine lacrimis extulerint: qui in ſenatum, aut in aliquod publicum officium à rogo redierint, & ſtatim aliud egerint: nec immerito. Nam primum, ſupervacuum eſt dolere, ſi nihil dolendo proficias: deinde iniquum eſt queri de eo, quod uni accidit, & omnibus reſtat. Deinde, deſiderii ſtulta conqueſtio eſt, ubi minimum intereſt inter amiſſum & deſiderantem. Eo itaque æquiore animo eſſe debemus, quod quos amiſimus, ſequimur. Reſpice celeritatem rapidiſſimi temporis: cogita brevitatem hujus ſpatii, per quod citatiſſimi currimus: obſerva hunc comitatum generis humani, eodem tendentis, minimis intervallis diſtinctum, etiam ubi maxima videntur: quem putas periiſſe, præmiſſus eſt. Quid autem dementius, quam cum idem tibi iter emetiendum ſit, flere eum qui anteceſſit? Flet aliquis factum, quod non ignoravit futurum? aut ſi

mortem in homine non cogitavit, ſibi impoſuit. Flet aliquis factum, quod aiebat non poſſe non fieri? quiſquis aliquem queritur mortuum eſſe, queritur hominem fuiſſe. Omnes eadem conditio devinxit: cui naſci contingit, mori reſtat. Intervallis diſtinguimur, exitu æquamur. Hoc quod inter primum diem & ultimum jacet, varium, & incertum eſt. ſi moleſtias æſtimas, etiam puero longum: ſi velocitatem, etiam ſeni anguſtum. Nil non lubricum & fallax, & omni tempeſtate mobilius. Iactantur cuncta, & in contrarium tranſeunt, jubente fortuna: & in tanta volutatione rerum humanarum, nil cuiquam, niſi mors, certum. Tamen de eo queruntur omnes, in quo uno nemo decipitur. Sed puer deceſſit. Nondum dico melius agi cum eo qui vita defungitur: ad eum tranſeamus qui conſenuit: quantulo vincit infantem? Propone profundi temporis vaſtitatem, & univerſum complectere: deinde hoc quod ætatem vocamus humanam, compara immenſo: videbis quam exiguum ſit, quod optamus, quod extendimus. Ex hoc quantum lacrimæ, quantum ſolicitudines occupant, quantum mors, antequam veniat, optata: quantum valetudo, quantum timor, quantum teneri aut rudes aut inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. Adjice labores, luctus, pericula: & intelliges, etiam in longiſſima vita minimum eſſe quod vivitur. Sed quis tibi concedat, non melius ſe habere eum cui cito reverti licet, cui ante laſſitudinem peractum eſt iter? Vita, nec bonum nec malum eſt: boni ac mali locus eſt. Ita nihil perdidit ille, niſi aleam in damnum certiorem. Potuit evadere modeſtus ac prudens, potuit ſub cura tua in meliora formari: ſed (quod juſtius timetur) potuit fieri pluribus ſimilis. Adſpice illos juvenes, quos ex nobiliſſimis domibus in arenam luxuria projecit: adſpice illos, qui ſuam alienamque libidinem exercent, mutuo impudici;

quo-

quorum nullus ſine ebrietate, nullus ſine aliquo inſigni flagitio dies exit: plus timeri quam ſperari potuiſſe, manifeſtum erit. Non debes itaque cauſſas doloris accerſere, nec levia incommoda indignando cumulare. Non hortor, ut nitaris & urgeas: non tam male de te judico, ut tibi adverſus hæc totam putem virtutem advocandam. Non eſt dolor iſte, ſed morſus: tu illum dolorem facis. Sine dubio multum philoſophia profecit, ſi puerum, nutrici adhuc quam patri notiorem, animo forti deſideras. Quid? nunc ego duritiam ſuadeo, & in funere ipſo erigere vultum volo, & animum ne contrahi quidem patior? Minime. inhumanitas eſt iſta, non virtus, funera ſuorũ iiſdem oculis quibus ipſos videre, nec commoveri ad primam familiarium diviſionem. Puta autem me vetare: quædam non ſunt ſui juris. Excidunt etiam retinentibus lacrimæ, & animum profuſæ levant. Quid ergo eſt? permittamus illis cadere, non imperemus. Fluant quantum affectus ejecerit, non quantum poſcet imitatio. Nihil vero mœrori adjiciamus, nec illum ad alienum augeamus exemplum. Plus oſtentatio doloris exigit, quam dolor: quotuſquiſque ſibi triſtis eſt? Clarius, cum audiuntur, gemunt: & taciti quietique, dum ſecretum eſt; cum aliquos viderint, in fletus novos excitantur. Tum capiti ſuo manus ingerunt, quod potuerant facere, nullo prohibente, liberius: tunc mortem comprecantur ſibi, tunc lectulo devolvuntur. Sine ſpectatore ceſſat dolor. Sequitur nos, ut in aliis rebus, ita in hac quoque hoc vitium, ad plurium exempla componi; nec quid oporteat, ſed quid ſoleat, adſpicere. A natura diſcedimus: populo nos damus, nullius rei bono auctori, & in hac re, ſicut in omnibus, inconſtantiſſimo. Videt aliquem fortem in luctu ſuo? impium vocat, & efferatum. Videt aliquem collabantem, & corpori affuſum: effeminatum ait, & enervem. Omnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

itaque ad rationem revocanda ſunt. Stultius vero nihil eſt, quam famam captare triſtitiæ, & lacrimas approbare: quas judico ſapienti viro alias permiſſas cadere, alias vi ſua latas. Dicam quid interſit. Cum primũ nos nuncius acerbi funeris perculit, cum tenemus corpus è complexu noſtro in ignem tranſiturum, lacrimas naturalis neceſſitas exprimit: & ſpiritus ictu doloris impulſus, quemadmodum totum corpus quatit, ita oculos, quibus adjacentem humorem perpremit & expellit. Hæ lacrimæ per eliſionem cadunt, nolentibus nobis. Aliæ ſunt, quibus exitum damus, cum memoria eorum quos amiſimus, retractatur: & ineſt quiddam dulce triſtitiæ: cum occurrunt ſermones eorum jucundi, converſatio hilaris, officioſa pietas, tunc oculi velut in gaudio relaxantur. His indulgemus, illis vincimur. Non eſt itaque, quod lacrimas propter circumſtantes aſſidenteſque aut contineas, aut exprimas: nec ceſſant, nec fluunt umquam tam turpiter, quam finguntur. Eant ſua ſponte: ire autem poſſunt placidis atque compoſitis. Sæpe ſalva ſapientis autoritate fluxerunt, tanto temperamento, ut illis nec humanitas, nec dignitas deeſſet. Licet, inquam, naturæ obſequi, gravitate ſervata. Vidi ego in funere ſuorum verendos, in quorum ore amor eminebat, remota omni lugentium ſcena. Nihil erat, niſi quod veris dabatur affectibus. Eſt aliquis & dolendi decor. hic ſapienti ſervandus eſt: & quemadmodum in ceteris rebus, ita & in lacrimis aliquid ſat eſt. Imprudentium ut gaudia, ſic dolores exundavere. Æquo animo excipe neceſſaria. Quid incredibile, quid novum evenit? quam multis cum maxime funus locatur? quam multis vitalia eruuntur? quam multi poſt luctum tuum lugent? Quoties cogitaveris puerum fuiſſe, cogita & hominem, cui nihil certi promittatur, quem fortuna non utique perducit ad ſenectutem: unde

viſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

viſum eſt, dimittit. Ceterum de illo frequenter loquere, & memoriam ejus quantum potes, celebra: quæ ad te ſæpius revertetur, ſi erit ſine acerbitate ventura. Nemo enim libenter triſti converſatur, nedum triſtitiæ. Si quos ſermones ejus, ſi quos quamvis parvuli jocos cum voluptate audieras, ſæpius repete: potuiſſe illum implere ſpes tuas, quas paterna mente conceperas, audacter affirma. Oblivisci quidem ſuorum, ac memoriam cum corporibus efferre, & effuſiſſime flere, meminiſſe parciſſime, inhumani animi eſt. Sic aves, ſic feræ fœtus ſuos diligunt: quarum concitatus eſt amor, & pene rabidus, ſed cum amiſſis totus exſtinguitur. Hoc prudentem virum non decet: meminiſſe perſeveret, lugere deſinat. Illud nullo modo probo, quod ait Metrodorus, eſſe aliquam cognatam triſtitiæ voluptatem: hanc ipſam captandam in ejuſmodi tempore. Ipſa Metrodori verba ſubſcripſi: Μιχθεῖσα. ἡδονὴ ἀνδρεία τις γὰρ ἐστί, σοι μὲν ζητητέη κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν. de quibus non dubito, quid ſis ſenſurus. Quid enim turpius, quam captare in ipſo luctu voluptatem, imo per luctum: & inter lacrimas quoque, quod juvet, quærere? Hi ſunt qui nobis objiciunt nimium rigorem, & infamant præcepta noſtra duritia, quod dicamus dolorem in animum aut admittendum non eſſe, aut cito expellendum. Vtrum tandem eſt aut incredibilius, aut inhumanius, non ſentire amiſſo amico dolorem, an voluptatem in ipſo dolore aucupari? Nos quod præcipimus honeſtum eſt: cum aliquid lacrimarum affectus effuderit, &, ut ita dicam, deſpumaverit, non eſſe tradendum animum dolori. Quid tu dicis? miſcendam ipſi dolori voluptatem? Sic conſolamur cruſtulo pueros, ſic infantium fletum infuſo lacte compeſcimus. Ne illo quidem tempore quo filius ardet, aut amicus exſpirat, ceſſare pateris voluptatem, ſed ipſum vis titillare mœrorem. V-

trum honeſtius dolor ab animo ſubmovetur, an voluptas ad dolorem quoque admittitur? admittitur, dico? captatur, & quidem ex ipſo. Eſt aliqua, inquit, voluptas cognata triſtitiæ. Illud nobis licet dicere: vobis quidem non licet. Vnum bonum noſtis, voluptatem; unum malum, dolorem. Quæ poteſt inter bonum, & malum, eſſe cognatio? Sed puta eſſe. nunc potiſſimum eruitur: & ipſum dolorem ſcrutamur an aliquid habeat jucundum circa ſe, & voluptarium? Quædam remedia aliis partibus corporis ſalutaria, velut fœda & indecora, adhiberi aliis nequeunt: & quod alibi prodeſſet ſine damno verecundiæ, id fit inhoneſtum loco vulneris. Non te pudet luctum voluptate ſanare? ſeverius iſta plaga curanda eſt: illud potius admone, nullum mali ſenſum, ad eum qui perit, pervenire: nam ſi pervenit, non periit. Nulla, inquam, eum res lædit, qui nullus eſt: vivit, ſi læditur. Vtrum putas illi mala eſſe, quod nullus eſt, an quod eſt adhuc aliquis? Atqui nec ex eo poteſt ei tormentum eſſe, quod non eſt: quis enim nullius ſenſus eſt? nec ex eo, quod eſt: effugit enim maximum mortis incommodum, non eſſe. Illud quoque dicamus ei, qui deflet, ac deſiderat in ætate prima raptum: Omnes quantum ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes & ſenes in æquo ſumus. Minus enim ad nos ex omni ætate venit, quam quod minimum eſſe quis dixerit: quoniam quidem minimum aliqua pars eſt; hoc quod vivimus, proximum nihilo eſt: & tamen (ô dementiam noſtram!) late diſponitur. Hæc tibi ſcripſi, non tanquam exſpectaturus eſſes remedium à me tam ſerum: liquet enim mihi te locutum tecum, quidquid lecturus es: ſed ut caſtigarem illam exiguam moram, qua à te receſſiſti: & in reliquum exhortarer, contra fortunam tolleres animos, & omnia ejus tela non tamquam poſſent venire, ſed tamquam utique eſſent ventura, proſpiceres.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. C.

De Papirio Fabiano philoſopho judicium, ejuſque ſcriptis.

FAbiani Papirii libros, qui inſcribuntur Civilium, legiſſe te cupidiſſime ſcribis: ſed non reſpondiſſe expectationi tuæ. deinde, oblitus de philoſopho agi, compoſitionem ejus accuſas. Puta eſſe quod dicis: & effundi verba, non fingi. Primum, habet iſta res ſuam gratiam: & eſt decor proprius orationis leniter lapſæ. Multum enim intereſſe exiſtimo, utrum exciderit, an fluxerit. Nunc in hoc quoque, quod dicturus ſum, ingens differentia eſt. Fabianus mihi non effundere videtur orationem; ſed fundere; adeo larga eſt, & ſine perturbatione, non ſine curſu tamen, veniens. Illud plane fatetur & præfert, non eſſe ſe tractatam, nec diu tortam. Sed ita, ut vis, eſſe credamus: mores ille, non verba compoſuit; & animis ſcripſit iſta, non auribus. Præterea, ipſo dicente non vacaſſet tibi partes intueri: adeo te ſumma rapuiſſet: & fere quæ impetu placent, minus præſtant ad manum relata. Sed illud quoque multum eſt, primo adſpectu oculos occupaſſe: etiamſi contemplatio diligens inventura eſt, quod arguat. Si me interrogas, major ille eſt qui judicium abſtulit, quam qui meruit. Et ſcio hunc tutiorem eſſe: ſcio audacius ſibi de futuro promittere. Oratio ſolicita philoſophum non decet. Vbi tandem erit fortis & conſtans, ubi periculum ſui faciet, qui timet verba? Fabianus non erat negligens in oratione, ſed ſecurus: itaque nihil invenies ſordidum. Electa verba ſunt, non captata: nec hujus ſeculi more contra naturam ſuam poſita & inverſa; ſplendida tamen, quamvis ſumantur è medio: ſenſus honeſtos & magnificos habent, non coactos in ſententiam, ſed latius ductos. Videbimus, quid parum reciſum ſit, quid parum ſtructum,

ctum, quid non hujus recentis polituræ: cum circumſpexeris omnia, nullas videbis anguſtias inanes. Deſit ſane varietas marmorum, & conciſura aquarum cubiculis interfluentium, & pauperis cella, & quidquid aliud luxuria, non contenta decore ſimplici, miſcet: quod dici ſolet, domus recta eſt. Adjice nunc, quod de compoſitione non conſtat. Quidam illam volunt eſſe ex horrido comptam: quidam uſque eo aſpera gaudent, ut etiam quæ mollius caſus explicuit, ex induſtria diſſipent, & clauſulas abrumpant, ne ad exſpectatum reſpondeant. Lege Ciceronem. compoſitio ejus una eſt: pedem ſervat, curata, lenta, & ſine infamia mollis. At contra, Pollionis Aſinii ſalebroſa & exſiliens, & ubi minime exſpectes, relictura. Denique apud Ciceronem omnia deſinunt: apud Pollionem cadunt: exceptis pauciſſimis, quæ ad certum modum, & ad unum exemplar, adſtricta ſunt. Humilia præterea tibi videri dicis omnia, & parum erecta: quo vitio carere eum judico. Non ſunt humilia illa, ſed placida, & ad animi tenorem quietum compoſitumque formata, nec depreſſa, ſed plana. Deeſt illis oratorius vigor, ſtimuliſque quos quæris, & ſubiti ictus ſententiarum: ſed totum corpus videris; quamvis ſit incomptum, honeſtum eſt. Non habet oratio ejus, ſed debet dignitatem. Affer quem Fabiano poſſis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad philoſophiam pertinentes, pene totidem ſunt, quot Fabiani. Cedam. ſed non ſtatim puſillum eſt, ſi quid maximo minus eſt. Dic Aſinium Pollionem. Cedam. & reſpondeamus: In re tanta eminere eſt, & poſt duos eſſe. Nomina adhuc Livium. Scripſit enim & dialogos, quos non magis philoſophiæ annumerare poſſis, quam hiſtoriæ: & ex profeſſo philoſophiam continentes libros. Huic quoque dabo locum: vide tamen, quam multos antecedat, qui à tribus vincitur, & tribus eloquentiſ-

ſimis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſimis. Sed non præſtat omnia. non eſt fortis oratio ejus, quamvis elata ſit: non eſt violenta, nec torrens, quamvis effuſa ſit: non eſt perſpicua, ſed pura. Deſideres, inquies, contra vitia aliquid aſpere dici, contra pericula animoſe, contra fortunam ſuperbe, contra ambitionem contumelioſe. Volo luxuriam objurgari, libidinem traduci, impotentiam frangi: ſit aliquid oratorie acre, tragice grande, comice exile. Vis illum aſſidere puſillæ rei, verbis? Ille rerum ſe magnitudini addixit: eloquentiam, velut umbram, non hoc agens, trahit. Non erunt ſine dubio ſingula circumſpecta, nec in ſe collecta, nec omne verbum excitabit ac punget: fateor: exibunt multa, nec ferient, & interdum otioſa præterlabetur oratio: ſed multum erit in omnibus locis & ingens ſine tædio ſpatium. Denique illud præſtabit, ut liqueat tibi, illum ſenſiſſe quæ ſcripſit. Intelliges actum hoc, ut tu ſcires quid illi placeret; non ut ille placeret tibi. Ad profectum omnia tendunt, & ad bonam mentem: non quæritur plauſus. Talia eſſe ſcripta ejus, non dubito, etiam ſi magis reminiſcor quam teneo: hæretque mihi color eorum, non ex recenti converſatione familiariter, ſed ſummatim, ut ſolet ex vetere notitia. Cum audirem certe illum, talia mihi videbantur: non ſolida, ſed plena, quæ adoleſcentem indolis bonæ attollerent, & ad imitationem ſui vocarent, ſine deſperatione vincendi. quæ mihi adhortatio videtur efficaciſſima. Deterret enim, qui imitandi cupiditatem modo fecit, ſpem abſtulit. Ceterum verbis abundabat, ſine commendatione partium ſingularum, in univerſum magnificus.

EPIST. CI.

De ſubita morte cujuſdam noti: & ex occaſione, nihil fidendum aut ſpondendum nobis. Omnia incerta, ideoque vita bona non differenda. longa autem non optanda: & exagitat Mæcenatis turpiſſimum votum.

Omnis

OMnis dies, omnis hora, quam nihil ſimus oſtendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem. Quid ſibi iſtud principium velit, quæris? Senecionem Cornelium, equitem Romanum ſplendidum & officioſum, noveras: ex tenui principio ſe ipſe promoverat, & jam illi declivis erat curſus ad cetera. Facilius enim creſcit dignitas, quam incipit. Pecunia quoque circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa ereptat. Hic etiam Senecio divitiis imminebat, ad quas illum duæ res ducebant efficaciſſimæ, & quærendi, & cuſtodiendi ſcientia: quarum vel altera locupletem facere potuiſſet. Hic homo ſummæ frugalitatis, non minus patrimonii quam corporis diligens, cum me ex conſuetudine mane vidiſſet, cum per totum diem amico graviter affecto, & ſine ſpe jacenti, uſque in noctem aſſediſſet, cum hilaris cœnaſſet, genere valetudinis præcipiti abreptus, angina, vix compreſſum arctatis faucibus ſpiritum traxit in lucem. Intra pauciſſimas ergo horas, poſtquam omnibus erat ſani ac valentis officiis functus, deceſſit. Ille qui & mari & terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtus, acceſſerat; in ipſo actu bene cedentium rerum, in ipſo procurrentis pecuniæ impetu, raptus eſt.

Inſere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites.

Quam ſtultum eſt ætatem diſponere? ne craſtino quidem dominamur. O quanta dementia eſt, ſpes longas inchoantium! Emam, ædificabo, credam, exigam, honores geram, tum demum laſſam & plenam ſenectutem in otium referam. Omnia, mihi crede, etiam felicibus dubia ſunt. Nihil ſibi quiſquam de futuro debet promittere: id quoque quod tenetur, per manus exit, & ipſam quam premimus horam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

horam, caſus incidit. Volvitur tempus, rata quidem lege, ſed per obſcurum: quid autem ad me, an naturæ certum ſit, quod mihi incertum eſt? Navigationes longas, & pererratis littoribus alienis, ſeros in patriam reditus proponimus; militiam, & caſtrenſium laborum tarda manupretia; procurationes, officiorumque per officia proceſſus: cum interim ad latus mors eſt. quæ quoniam nunquam cogitatur, niſi aliena; nobis ſubinde ingeruntur mortalitatis exempla, non diutius, quam dum miramur, hæſura. Quid autem eſt ſtultius, quam mirari id ullo die factum, quod omni poteſt fieri? Stat quidem terminus nobis, ubi illum inexorabilis fatorum neceſſitas fixit: ſed nemo ſcit noſtrum, quam prope verſetur. Sic itaque formemus animum, tanquam ad extrema ventum ſit: nihil differamus, quotidie cum vita paria faciamus. Maximum vitæ vitium eſt, quod imperfecta ſemper eſt, quod etiam aliquid ex illa differtur. qui quotidie vitæ ſuæ ſummam manum impoſuit, non indiget tempore. Ex hac autem indigentia timor naſcitur, & cupiditas futuri, exedens animum. Nihil eſt miſerius dubitatione venientium, quorſum evadant. Quantum ſit illud quod reſtat, aut quale, collecta mens inexplicabili formidine agitatur. Quomodo effugiemus hanc volutationem? uno, ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur. Ille enim ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens. Vbi vero quidquid mihi debui, redditum eſt, ubi ſtabilita mens ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum: quidquid deinceps dierum rerumque venturum eſt, ex alto proſpicit, & cum multo riſu ſeriem temporum cogitat. Quid enim varietas mobilitasque caſuum perturbabit, ſi certus ſit adverſus incerta? Ideo, mi Lucili, propera vivere: & ſingulos dies, ſingulas vitas puta. Qui hoc modo ſe aptabit, cui vita ſua quotidie fuit tota, ſecurus eſt. In ſpe viventibus, pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ximum quodque tempus elabitur: ſubitque aviditas, & miſerrimum atque miſerrima omnia efficiens, metus mortis. Inde illud Mæcenatis turpiſſimum votum: quo & debilitatem non recuſat, & deformitatem, & noviſſime acutam crucem, dummodo inter hæc mala ſpiritus prorogetur.

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxa:
Tuber adſtrue gibberum,
Lubricos quate dentes.
Vita dum ſupereſt, bene eſt.
Hanc mihi, vel acuta
Si ſedeam cruce, ſuſtine.

Quod miſerrimum erat, ſi incidiſſet, optatur: & tamquam vita petitur, ſupplicii mora. Contemptiſſimum putarem, ſi vivere vellet uſque ad crucem. Tu vero, inquit, me debilites licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneat: depraves licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliquid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas: eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere deſtrictum, dum differat id quod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Eſt tanti, habere animam, ut agam. Quid huic optes, niſi deos faciles? quid ſibi vult iſta carminis effeminati turpitudo? quid timoris dementiſſimi pactio? quid tam fœda vitæ mendicatio? Huic putas umquam recitaſſe Virgilium,

Vſque adeone mori miſerum eſt?

Optat ultima malorum: & quæ pati graviſſimum eſt, extendi ac ſuſtineri cupit. qua mercede? ſcilicet vitæ longioris. Quid autem hujus vivere eſt? diu mori. Invenitur aliquis, qui malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & toties per ſtillicidia amittere animam, quam ſemel exhalare? Invenitur qui velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum ſcapularum

ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ac pectoris tuber eliſus, cui multæ moriendi cauſſæ etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? Nega nunc magnum beneficium eſſe naturæ, quod neceſſe eſt mori. Multi pejora paciſci adhuc parati ſunt: etiam amicum prodere, ut diutius vivant: & liberos ad ſtuprum manu ſua tradere, ut contingat lucem videre, tot conſciam ſcelerum. Excutienda vitæ cupido eſt: diſcendumque, nihil intereſſe quando patiaris quod quandoq; patiendum eſt: quam bene vivas referre, non quamdiu: ſæpe autem in hoc eſſe bene, ne diu.

EPIST. CII.

Aliquid de immortalitate animæ. tum quæſtiuncula, An claritas poſt mortem ad nos faciat: Diſputat tenuiter primo & ſcholaſtice: tum in extremo adſurgit, & ad Deum ac cæleſtia animum ducit. Corpus hoc, ſarcinam aut velamentum eſſe: ſperni debere & exui, cum Deus & dies ille vocant.

QVomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulterius. Iuvabat de æternitate animarum quærere, imo mehercule credere. credebam enim facile opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis, quam probantium. Dabam me ſpei tantæ. jam eram faſtidio mihi, jam reliquias ætatis infractæ contemnebam, in immenſum illud tempus, & in poſſeſſionem omnis ævi tranſiturus: cum ſubito experrectus ſum, epiſtola tua accepta, & tam bellum ſomnium perdidi. quod repetam, ſi te dimiſero, & redimam. Negas me epiſtola prima totam quæſtionem explicuiſſe, in qua probare conabar id quod noſtris placet, claritatem quæ poſt mortem contingit, bonum eſſe. Id enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

enim me non ſolviſſe, quod opponitur nobis: Nullum, inquiunt, bonum ex diſtantibus: hoc autem ex diſtantibus conſtat. Quod interrogas, mi Lucili, ejuſdem quæſtionis eſt, loci alterius: & ideo non hoc tantum, ſed alia quoque eodem pertinentia, diſtuleram. Quædam enim, ut ſcis, moralibus rationalia immixta ſunt. Itaque illam partem rectà ad mores pertinentem tractavi, Numquid ſtultum ſit ac ſupervacuum, ultra extremum diem curas tranſmittere. An cadant bona noſtra nobiſcum, nihilque ſit ejus qui nullus eſt. An ex eo, quod cum erit, ſenſuri non ſimus antequam aliquis fructus percipi aut peti poſſit. Hæc autem omnia ad mores ſpectant: itaque ſuo loco poſita ſunt. At quæ à dialecticis contra hanc opinionem dicuntur, ſegreganda fuerunt: & ideo ſepoſita ſunt. Nunc quia omnia exigis, omnia quæ dicunt perſequar, deinde ſingulis occurram. At niſi aliquid prædixero, intelligi non poterunt quæ refellentur. Quid eſt, quod prædicere velim? Quædam continua eſſe corpora, ut hominem: quædam compoſita, ut navem, domum, omnia denique quorum diverſæ partes junctura in unum ſunt coactæ: quædam ex diſtantibus, quorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanquam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per quos iſta corpora efficiuntur, jure aut officio cohærent, natura diducti & ſinguli ſunt. Quid eſt, quod etiam nunc prædicere velim? Nullum bonum putamus eſſe, quod ex diſtantibus conſtat. uno enim ſpiritu unum bonum contineri ac regi debet, unum eſſe unius boni principale. Hoc ſi quando deſideraveris, per ſe probatur: interim ponendum fuit, quia inde noſtra tela mittuntur. Dicitis, inquit, nullum bonum ex diſtantibus eſſe: Claritas autem iſta, bonorum virorum ſecunda opinio eſt. Nam quomodo fama non eſt unius ſermo, nec infamia unius mala exiſtimatio: ſic nec claritas, uni

bono

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

bono placuiſſe. Conſentire in hoc plures inſignes & præſtantes viri debent, ut claritas ſit. Hæc autem ex judiciis plurium efficitur, id eſt, diſtantium. ergo non eſt bonum. Claritas, inquit, laus eſt à bonis bono reddita: laus oratio: oratio vox eſt, aliquid ſignificans: vox autem, licet virorum ſit bonorum, bonum non eſt. Neque enim quidquid vir bonus facit, bonum eſt. nam & plaudit, & ſibilat: ſed nec plauſum quiſquam, nec ſibilum, licet omnia ejus admiretur & laudet, bonum dicit, non magis quam ſternutamentum aut tuſſim. Ergo claritas bonum non eſt. Ad ſummam, dicite nobis, utrum laudantis, an laudati bonum ſit? Si laudantis bonum eſſe dicitis, tam ridiculam rem facitis, quam ſi affirmetis meum eſſe, quod alius bene valeat. Sed laudare dignos, honeſta actio eſt: ita laudantis bonum eſt, cujus actio eſt, non noſtrum qui laudamur. atqui hoc quærebatur. Reſpondebo nunc ſingulis curſim. Primum, an ſit aliquid ex diſtantibus bonum, etiam nunc quæritur, & pars utraque ſententias habet. Deinde, claritas deſiderat multa ſuffragia: poteſt & unius boni viri judicio eſſe contenta. Nam omnes bonos bonus unus judicat. Quid ergo? inquit; & fama erit unius hominis exiſtimatio, & infamia unius malignus ſermo? Gloriam quoque, inquit, latius fuſam intelligo: conſenſum enim multorum exigit. Diverſa horum conditio eſt, & illius. Quare? quia ſi de me bene vir bonus ſentit, eodem loco ſum, quo, ſi omnes boni idem ſentirent. omnes enim ſi me cognoverint, idem ſentient. Par illis idemque judicium eſt: æque vero inſiſtitur ab his, qui diſſidere non poſſunt. Ita pro eo eſt, ac ſi omnes idem ſentiant: quia aliud ſentire non poſſunt. Ad gloriam & famam, non eſt ſatis unius opinio. Illic idem poteſt unius ſententia, quod omnium: quia omnium ſi perrogetur, una erit: hic diverſa diſſimilium judicia ſunt, diſſimiles

affectus.

affectus. Dubia omnia invenias, levia, ſuſpecta. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una. Illis placet verum: veritatis una vis, una facies eſt: apud hos falſa ſunt, quibus aſſentiuntur. Numquam autem falſis conſtantia eſt: variantur & diſſident. Sed laus, inquit, nihil aliud quam vox eſt: vox autem bonum non eſt. Cum dicunt claritatem laudem eſſe bonorum, à bonis redditam: jam non ad vocem referunt, ſed ad ſententiam. Licet enim vir bonus taceat, ſed aliquem judicet dignum laude, laudatus eſt. Præterea, aliud eſt laus, aliud laudatio. Hæc & vocem exigit. Itaque nemo dicit laudem funebrem, ſed laudationem, cujus officium oratione conſtat. Cum dicimus aliquem laude dignum, non verba illi benigna hominum, ſed judicia promittimus. Ergo laus etiam taciti eſt bene ſentientis, ac bonum virum apud ſe laudantis. Deinde, ut dixi, ad animum refertur laus, non ad verba; quæ conceptam laudem egerunt, & in notitiam plurium emittunt. Laudat, qui laudandum eſſe judicat. Cum Tragicus ille apud nos ait, Magnificum eſſe laudari à laudato viro: laude digno, ait. Et cum æque antiquus poëta ait, Laus alit artes: non laudationem dicit, quæ corrumpit artes. nihil enim æque & eloquentiam, & omne aliud ſtudium auribus deditum vitiavit, quam popularis aſſenſio. Fama utique vocem deſiderat, claritas non. poteſt enim citra vocem contingere, contenta judicio: plena eſt, non tantum inter tacentes, ſed etiam inter reclamantes. Quid interſit inter claritatem & gloriam, dicam. Gloria multorum judiciis conſtat, claritas bonorum. Cujus, inquit, bonum eſt claritas, id eſt, laus bono à bonis reddita? utrum laudati, an laudantis? Vtriuſque: meum qui laudor, quia natura me amantem omnium genuit; & bene feciſſe gaudeo, & gratos me inveniſſe virtutum interpretes lætor. Hoc plurium

rium

rium bonum eſt, quod grati ſunt, ſed & meum. Ita enim animo compoſitus ſum, ut aliorum bonum, meum judicem : utique eorum, quibus ipſe ſum boni cauſſa. Eſt illud laudantium bonum : virtute enim geritur : omnis autem virtutis actio bonum eſt. Hoc contingere illis non potuiſſet, niſi ego talis eſſem. Itaque utriusque bonum eſt, merito laudari; tam mehercule, quam bene judicaſſe, judicantis bonum eſt, & ejus, ſecundum quem judicatum eſt. Numquid dubitas, quin juſtitia & habentis bonum ſit, & ejus cui debitum ſolvit? Merentem laudare, juſtitia eſt : igitur utriuſque bonum eſt. Cavillatoribus iſtis abunde reſponderimus. Sed non debuit hoc nobis eſſe propoſitum, arguta diſſerere, & philoſophiam in has anguſtias ex ſua majeſtate detrahere. Quanto ſatius eſt, ire aperta via & recta, quam ſibi ipſi flexus diſponere quos cum magna moleſtia debeas relegere? neque enim quidquam aliud iſtæ diſputationes ſunt, quam inter ſe perite captantium luſus. Dic potius, quam naturale ſit, in immenſum mentem ſuam extendere. Magna & generoſa res eſt humanus animus : nullos ſibi poni niſi communes & cum Deo terminos patitur. Primum, humilem non accipit patriam : Epheſum aut Alexandriam, aut ſi quod eſt etiamnum frequentius incolis, latius tectis ſolum. Illi patria eſt, quodcumque ſuprema & univerſa circuitu ſuo cingit: hoc omne convexum, intra quod jacent maria cum terris, intra quod aër humanis divina ſecernens etiam conjungit, intra quod diſpoſita tot numina in actus ſuos excubant. Deinde, arctam ætatem ſibi dari non ſinit. Omnes, inquit, anni mei ſunt. nullum ſæculum magnis ingeniis clusum eſt, nullum non cogitationi pervium tempus. Cum venerit dies ille qui mixtum hoc divini humanique ſecernat corpus, hoc, ubi inveni, relinquam : ipſe me diis reddam. nec nunc ſine illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſum, ſed gravi terrenoque detineor. Per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longiorique proluditur. Quemadmodum novem menſibus nos tenet maternus uterus, & præparat non ſibi, ſed illi loco in quem videmur emitti, jam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare: ſic per hoc ſpatium, quod ab infantia patet in ſenectutem, in alium matureſcimus partum. Alia origo nos exſpectat, alius rerum ſtatus. Nondum cælum, niſi ex intervallo, pati poſſumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam proſpice: non eſt animo ſuprema, ſed corpori. Quidquid circa te jacet rerum, tamquam hoſpitalis loci ſarcinas ſpecta: tranſeundum eſt. Excutit redeuntem natura, ſicut intrantem. Non licet plus efferre, quam intuleris: imo etiam ex eo, quod in vitam attuliſti, pars magna ponenda eſt. Detrahetur tibi hæc circumjecta, noviſſimum velamentum tui, cutis: detrahetur caro & ſuffuſus ſanguis, diſcurrensque per totum: detrahentur oſſa nervique, firmamenta fluidorum ac labentium. Dies iſte, quem tamquam extremum reformidas, æterni natalis eſt. Depone onus. quid cunctaris; tamquam non prius quoque, relicto, in quo latebas, corpore, exieris? Hæres & reluctaris: tum quoque magno niſu matris expulſus es. Gemis, ploras: & hoc ipſum flere, naſcentis eſt. Sed tunc debebat ignoſci. rudis & imperitus omnium veneras: ex maternorum viſcerum calido mollique fomento emiſſum, afflavit aura liberior. Deinde, offendit duræ manus tactus: tenerque adhuc, & nullius rei gnarus obſtupuiſti inter ignota. Nunc tibi non eſt novum ſeparari ab eo, cujus ante pars fueris: æquo animo membra jam ſupervacua dimitte, & iſtud corpus inhabitatum diu, pone. Scindetur, obruetur, abolebitur. Quid contriſtaris? ita ſolet fieri. Pereunt ſemper velamenta naſcentium. Quid iſta ſic diligis, quaſi tua? iſtis opertus es. Veniet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

niet qui te revelet dies, & ex contubernio fœdi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu quantum potes, ſubvola: utique etiam neceſſariis, quæ cohærebunt, alienus. Iam hinc, altius aliquid ſublimiusque meditare. Aliquando naturæ tibi arcana retegentur, diſcutietur iſta caligo, & lux undique clara percutiet. Imaginare tecum, quantus ille ſit fulgor, tot ſideribus inter ſe lumen miſcentibus. Nulla ſerenum umbra turbabit: æqualiter ſplendebit omne cæli latus: dies & nox, aëris infimi vices ſunt. Tunc in tenebris vixiſſe dices, cum totam lucem totus adſpexeris: quam nunc, per anguſtiſſimas oculorum vias, obſcure intueris, & tamen admiraris tam procul. Quid tibi videbitur divina lux, cum illam ſuo loco videris? Hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnium rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere; quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tuba, nullis ad timorem minis agitur. Quid ni non timeat, qui mori ſperat? ſi is quoque, qui tamdiu animum judicat manere, quamdiu retinetur corporis vinculo; exſolutum, ſtatim ſpargi; id agit, ut etiam poſt mortem utilis eſſe poſſit. Quamvis enim ipſe ereptus ſit oculis, tamen

Multa viri virtus animo, multusque recurſat
Gentis honos.

Cogita, quantum nobis exempla bona proſint: ſcies magnorum virorum, non minus præſentia, eſſe utilem memoriam.

EPIST. CIII.

Malitia & inſidiæ inter ſe hominum. Tu tamen non eadē facito, aut repone: ſed mitis in omnes & volens eſto.

QVid iſta circumſpicis, quæ tibi poſſunt fortaſſe evenire, ſed poſſunt & non evenire? incen-

dium dico, ruinam, aliaque, quæ nobis incidunt, non inſidiantur: illa potius vide, illa devita, quæ nos obſervant, quæ captant. Rari ſunt caſus, etiam ſi graves, naufragium facere, vehiculo everti: ab homine homini quotidianum periculum. Adverſus hoc te expedi, hoc intentis oculis intuere. Nullum enim malum frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius. Tempeſtas minatur, antequam ſurgat: crepant ædificia, antequam corruant: prænuntiat fumus incendium: ſubita eſt ex homine pernicies, & eo diligentius tegitur, quo propius accedit. Erras, ſi iſtorum tibi qui occurrunt vultibus credis, hominum effigies habent, animos ferarum: niſi quod illarum pernicioſior eſt primus incurſus, quos tranſire non queunt. Numquam enim illas ad nocendum niſi neceſſitas inigit: aut fame, aut timore coguntur ad pugnam: homini perdere hominem libet. Tu tamen ita cogita, quod ex homine periculum ſit: ut cogites, quod ſit hominis officium. Alterum intuere, ne lædaris; alterum, ne lædas. Commodis omnium læteris, movearis incommodis: & memineris quæ præſtare debeas, quæ cavere. Sic vivendo quid conſequeris? non, ut ne noceant; ſed, ne fallant. Quantum autem potes, in philoſophiam ſecede. illa te ſinu ſuo proteget: in hujus ſacrario eris aut tutus, aut tutior. Non arietant inter ſe, niſi in eodem ambulantes. Quod autem ipſam philoſophiam, non debebis jactare. multis fuit periculi cauſſa, inſolenter tractata, & contumaciter. Vitia tibi detrahat, non alii exprobret: non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut quidquid non facit, damnare videatur. Licet ſapere ſine pompa, ſine invidia.

EPIST. CIV.

De invaletudine ſua, de cura & caritate in ſe uxoris. Locum ſe mutaſſe, ut recrearetur: & hinc de Peregrinatione

natione pulcherrima diſſertatio. Non eſſe eam à ſe utilem, niſi animo talis efficitur. Ille emendetur, affectus recidantur: omnia tunc loca & ſtatus jucunda. Peregrinatio etiam alia pulcherrima, ad priſcos & magnos viros ire, illos cogitatione intueri atque imitari. Hoc vitia tollit, virtutes inſerit: atque iſtuc Lucilium vocat.

IN Nomentanum meum fugi, quid putas? urbem? imo febrem, & quidem ſurrepentem. Iam manum mihi injecerat: protinus itaque parari vehiculum juſſi, Paulina mea retinente. Medicus initia eſſe dicebat, motis venis, ſed incertis, & naturalem turbantibus modum. Exire perſeveravi. Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis: qui cum in Achaia febrem habere cœpiſſet, protinus navem adſcendit, clamitans non corporis eſſe, ſed loci morbum. Hoc ego Paulinæ meæ dixi, quæ mihi valetudinem meam commendat. Nam cum ſciam ſpiritum illius in meo verti: incipio, ut illi conſulam, mihi conſulere: & cum me fortiorem ſenectus ad multa reddiderit, hoc beneficium ætatis amitto. Venit enim mihi in mentem, in hoc ſene & adoleſcentem eſſe, cui parcitur. Itaque quoniam ego ab illa non impetro, ut me fortius amet: impetrat illa à me, ut me diligentius amem. Indulgendum eſt enim honeſtis affectibus: & interdum etiam ſi premunt cauſſæ, ſpiritus in honorem ſuorum vel cum tormento revocandus, & in ipſo ore retinendus eſt: cum bono viro vivendum ſit, non quamdiu juvat, ſed quamdiu oportet. Ille qui non uxorem, non amicum tanti putat, ut diutius in vita commoretur, qui perſeverat mori, delicatus eſt. Hoc quoque imperet ſibi animus, ubi utilitas ſuorum exigit: nec tantum ſi vult mori, ſed ſi cœpit, intermittat, & ſuis ſe commodet. Ingentis animi eſt, aliena cauſſa ad vitam reverti: quod magni viri ſæpe fecerunt. Sed hoc quoque ſummæ humanita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tis exiſtimo, ſenectutem ſuam, cujus maximus fructus eſt, ſecurior ſui tutela, & vitæ uſus animoſior, attentius conſervare, ſi ſcias alicui tuorum eſſe dulce, utile, optabile. Habet præterea in ſe non mediocre iſta res gaudium, & mercedem. quid enim jucundius, quam uxori tam carum eſſe, ut propter hoc tibi carior fias? Poteſt itaque Paulina mea non tantum ſuum mihi timorem imputare, ſed etiam meum. Quæris ergo, quomodo mihi conſilium profectionis ceſſerit? Vt primum gravitatem urbis exceſſi, & illum odorem culinarum fumantium, quæ motæ quidquid peſtiferi vaporis obruerant, cum pulvere effundunt, protinus mutatam valetudinem ſenſi. Quantum deinde adjectum putas viribus, poſtquam vineas attigi? in paſcuum emiſſus, cibum meum invaſi. Repetivi ergo jam me. non permanſit marcor ille corporis dubii, & male cogitantis: incipio toto animo ſtudere. Non multum ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qui ſecretum & in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. At ille qui regiones eligit, & otium captat, ubique quo diſtringatur inveniet. Nam Socratem quærenti cuidam, quod nihil ſibi peregrinationes profuiſſent, reſpondiſſe ferunt: Non immerito hoc tibi evenit: tecum enim peregrinabaris. O quam bene cum quibusdam ageretur, ſi à ſe aberrarent! Nunc primi ſeipſos ſollicitant, corrumpunt, territant. Quid prodeſt mare trajicere, & urbes mutare? ſi vis iſta, quibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed alius. Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodon: elige arbitrio tuo civitatem: quid ad rem pertinet, quos illa mores habeat? tuos adferes. Divitias judicabis bonum? torquebit te paupertas, & (quod eſt miſerrimum) falſa. Quamvis enim multum poſſideas, tamen quia aliquis plus habet, tanto tibi videberis defici, quanto vinceris. Honores judicas bonum? male te habebit

bit ille conſul factus, ille etiam refectus: ringeris, quoties aliquem in faſtis ſæpius legeris. Tantus erit ambitionis furor, ut nemo tibi poſt te videatur, ſi aliquis ante te fuerit. Maximum malum judicabis mortem: cum in illa nihil ſit mali, niſi, quod ante ipſam eſt, timeri. Exterrebunt te non tantum pericula, ſed ſuſpiciones: vanis ſemper agitaberis. Quid enim proderit,

—— evaſiſſe tot urbes
Argolicas, mediosque fugam tenuiſſe per hoſtes?

Ipſa pax timores ſubminiſtrabit. ne tutis quidem habebitur fides, conſternata ſemel mente: quæ ubi conſuetudinem pavoris improvidi fecit, etiam ad tutelam ſalutis ſuæ inhabilis eſt. Non enim vitat, ſed fugit: magis autem periculis patemus averſi. Graviſſimum judicabis malum, aliquem ex his quos amabis amittere: cum interim hoc tam ineptum erit, quam flere, quod arboribus amœnis & domum tuam ornantibus decidant folia. Quidquid te delectat, æque viget, ut videras dum vireret. utique aliud alio die caſus excutiet. ſed quemadmodum frondium jactura facilis eſt, quia renaſcuntur: ſic iſtorum quos amas, quoſque oblectamenta vitæ putas eſſe, damnum: quia reparantur, etiam ſi non renaſcantur. Sed non erunt iidem. Ne tu quidem idem eris. omnis dies, omnis hora te mutat: ſed in aliis rapina facilius apparet: hic latet, quia non ex aperto fit. Alii auferuntur: at ipſi nobis furto ſubducimur. Horum nihil cogitabis, nec remedia vulneribus appones, ſed ipſe tibi ſeres ſolicitudinum cauſſas, alia ſperando, alia deſperando? Si ſapis, alterum alteri miſceas: nec ſperaveris ſine deſperatione, nec deſperaveris ſine ſpe. Quid per ſe prodeſſe peregrinatio cuiquam potuit? Non voluptates illa temperavit, non cupiditates refrænavit, non iras repreſſit, non indomitos amoris impetus fregit, nulla denique animo mala eduxit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

non judicium dedit, non excuſſit errorem : ſed ut puerum ignota mirantem, ad breve tempus rerum aliqua novitate detinuit. Ceterum inconſtantiam mentis, quæ cum maxime ægra eſt, laceſſit, mobiliorem levioremque reddit ipſa jactatio. Itaque quæ petierant cupidiſſime loca, cupidius deſerunt, & avium modo tranſvolant, citiusque quam venerant, abeunt. Peregrinatio notitiam dabit gentium, novas tibi montium formas oſtendet, inuſitata ſpatia camporum, & irriguas perennibus aquis valles, & alicujus fluminis ſub obſervatione naturam: ſive, ut Nilus, æſtivo incremento tumet; ſive, ut Tigris, eripitur ex oculis, & acto per occulta curſu, integræ magnitudini redditur; ſive, ut Mæander, poëtarum omnium exercitatio & ludus, implicatur crebris anfractibus, & ſæpe in vicinum alveo ſuo admotus, antequam ſibi influat, flectitur; ceterum neque meliorem faciet, neque ſaniorem. Inter ſtudia verſandum eſt, & inter auctores ſapientiæ, ut quæſita diſcamus, nondum inventa quæramus. Sic eximendus animus ex miſerrima ſervitute, in libertatem aſſeritur. Quamdiu quidem neſcieris, quid fugiendum, quid petendum, quid neceſſarium, quid ſupervacuum, quid juſtum, quid honeſtum ſit: non erit hoc peregrinari, ſed errare. Nullam tibi opem feret iſte diſcurſus: peregrinaris enim cum affectibus tuis, & mala te tua ſequuntur. Vtinam quidem ſequerentur! longius abeſſent: nunc fers illa, non ducis. Itaque ubique te premunt, & paribus incommodis urunt. Medicina ægro, non regio, quærenda eſt. Fregit aliquis crus, aut extorſit articulum? non vehiculum navemque conſcendit, ſed advocat medicum, ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur. Quid ergo? animum, tot locis fractum & extortum, credis locorum mutatione poſſe ſanari? majus eſt iſtud malum, quam ut geſtatione curetur. Peregrinatio non

facit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

facit medicum, non oratorem: nulla ars loco diſcitur. Quid ergo? Sapientia rerum omnium maxima in itinere colligetur? Nullum, mihi crede, iter eſt, quod te extra cupiditates, extra iras, extra metus ſiſtat: aut ſi quod eſſet, agmine facto, gens illuc humana pergeret. Tamdiu iſta urgebunt mala, macerabuntque per terras ac maria vagum, quamdiu malorum geſtaris cauſſas. Fugam tibi non prodeſſe miraris? tecum ſunt quæ fugis. Te igitur emenda, onera tibi detrahe & deſideria: ſaltem intra modum contine. Omnem ex animo erade nequitiam. ſi vis peregrinationes habere jucundas, tuum comitem ſana. Hærebit tibi avaritia, quamdiu avaro ſordidoque convixeris: hærebit tumor, quamdiu cum ſuperbo converſaberis: numquam ſævitiam in tortoris contubernio pones: incendent libidines tuas adulterorum ſodalitia. Si velis vitiis exui, longe à vitiorum exemplis recedendum eſt. Avarus, corruptor, ſævus, fraudulentus, multum nocituri ſi prope à te fuiſſent, intra te ſunt. Ad meliores tranſi. cum Catonibus vive, cum Lælio, cum Tuberone: quod ſi convivere etiam Græcis juvat, cum Socrate, cum Zenone verſare. Alter te docebit mori, ſi neceſſe erit: alter antequam neceſſe erit. Vive cum Chryſippo, cum Poſidonio. Hi tibi tradent divinorum humanorumque notitiam. hi jubebunt in opere eſſe: nec tantum ſcite loqui, & in oblectationem audientium verba jactare, ſed animum indurare, & adverſus minas erigere. Vnus eſt enim hujus vitæ fluctuantis & turbidæ portus, eventura contemnere, ſtare fidenter, aperte tela fortunæ adverſo pectore excipere, non latitantem, nec tergiverſantem. Magnanimos nos natura produxit: & ut quibusdam animalibus ferum dedit, quibusdam ſubdolum, quibusdam pavidum, ita nobisglorioſum & excelſum ſpiritum, quærentem ubi honeſtiſſime, non ubi tutiſſime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

vivat; ſimillimum mundo : quem quantum mortalibus paſſibus licet, ſequitur æmulaturque. Profert ſe, laudari & adſpici credit. Dominus omnium eſt, ſupra omnia eſt. itaque nulli ſe rei ſubmittit: nihil illi videtur grave, nihil aſperum, quod virum incurvet.

Terribiles viſu formæ, letumque labosque:

minime quidem, ſi quis rectis oculis intueri illa poſſit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad riſum.

Terribiles viſu formæ, letumque labosque.

egregie Virgilius noſter. Non re dixit terribiles eſſe, ſed viſu: id eſt, videri, non eſſe. Quid, inquam, in iſtis eſt tam formidabile, quam fama vulgavit? Quid eſt, obſecro te, Lucili, cur timeat laborem vir, mortem homo? Totiens mihi occurrunt iſti, qui non putant fieri poſſe quidquid facere non poſſunt, & aiunt nos loqui majora, quam quæ natura humana ſuſtineat. At quanto ego de illis melius exiſtimo? ipſi quoque hæc poſſunt facere, ſed nolunt. Denique quem umquam iſta deſtituêre tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus: ſed quia non audemus, difficilia ſunt. Si tamen exemplum deſideratis, accipite Socratem perpeſſitium ſenem, per omnia aſpera jactatum, invictum tamen & paupertate, quam graviorem illi domeſtica onera faciebant; & laboribus, quos militares quoque pertulit, & quibus ille domi exercitus. ſive uxorem ejus ſpectes moribus feram, lingua petulantem; ſive liberos indociles, & matri quam patri ſimiliores. Sic fere aut in bello fuit, aut in tyrannide, aut in libertate, bellis ac tyrannis ſæviore. Viginti & ſeptem annis pugnatum eſt: poſt finita arma, triginta tyrannis noxæ dedita eſt civitas, ex quibus plerique inimici erant. Noviſſima damnatio eſt ſub graviſſimis nominibus impleta. objecta eſt & religionum vio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

violatio, & juventutis corruptela, quam immittere in deos, in patres, in remp. dictus eſt: poſt hæc carcer, & venenum. Hæc uſque eo animum Socratis non moverunt, ut ne vultum quidem moverint. Illam mirabilem laudem, & ſingularem, uſque ad extremum ſervavit: non hilariorem quiſquam, non triſtiorem Socratem vidit: æqualis fuit in tanta inæqualitate fortunæ. Vis alterum exemplum? accipe hunc M. Catonem recentiorem, cum quo & infeſtius fortuna egit, & pertinacius. Cui cum omnibus locis obſtitiſſet, noviſſime & in morte: oſtendit tamen virum fortem poſſe invita fortuna vivere, invita mori. Tota illi ætas aut in armis eſt exacta civilibus, aut in ætate concipiente jam civile bellum. Et hunc licet dicas non minus, quam Socratem, in ſervitute vixiſſe: niſi forte Cn. Pompeium, & Cæſarem, & Craſſum putas libertatis ſocios fuiſſe. Nemo mutatum Catonem, toties mutata rep. vidit: eumdem ſe in omni ſtatu præſtitit. In prætura, in repulſa, in accuſatione, in provincia, in concione, in exercitu, in morte, denique in illa reip. trepidatione, cum illinc Cæſar eſſet decem legionibus pugnaciſſimis ſubnixus, tot externarum gentium præſidiis hinc Cn. Pompeius, ſatis unus adverſus omnia. Cum alii ad Cæſarem inclinarent, alii ad Pompeium, ſolus Cato fecit aliquas & reip. partes. Si animo complecti volueris illius imaginem temporis, videbis illinc plebem & omnem erectum ad res novas vulgum: hinc optimates & equeſtrem ordinem, quidquid erat in civitate ſancti & lecti: duos in medio relictos, Remp. & Catonem. Miraberis, inquam, cum animadverteris

Atridem, Priamumque, & ſævum ambobus Achillem.

Vtrumque enim improbat, utrumque exarmat. Hanc fert de utroque ſententiam. Ait ſe, ſi Cæſar vi-

cerit, moriturum: ſi Pompeius, exſulaturum. Quid habebat quod timeret, qui ea ſibi & victo & victori conſtituerat, quæ conſtituta eſſe ab hoſtibus iratiſſimis poterant? Periit itaque ex decreto ſuo. Vides poſſe homines labores pati? per medias Africæ ſolitudines pedes duxit exercitum. Vides poſſe tolerare ſitim? & in collibus arentibus, ſine ullis impedimentis victi exercitus reliquias trahens, inopiam humoris loricatus tulit: & quoties aquæ fuerat occaſio, noviſſimus bibit. Vides honorem & notam poſſe contemni? eodem quo repulſus eſt die, in comitio pila luſit. Vides poſſe non timeri potentiam ſuperiorum? & Pompeium & Cæſarem, quorum nemo alterum offendere audebat, niſi ut alterum demereretur, ſimul provocavit. Vides tam mortem poſſe contemni quam exſilium? & exſilium ſibi indixit & mortem, & interim bellum. Poſſumus itaque adverſus iſta tantum habere animi: libeat modo ſubducere jugo collum. In primis autem deſpuendæ ſunt voluptates: enervant, & effeminant, & multum petunt. multum autem à fortuna petendum eſt. Deinde ſpernendæ opes: auctoramenta ſunt ſervitutum. Aurum & argentum, & quidquid aliud felices domos onerat, relinquatur. non poteſt gratis conſtare libertas. Hanc ſi magno æſtimas, omnia parvo æſtimanda ſunt.

EPIST. CV.

Brevia, ſed utilia, præcepta ad Securitatem. Lege, & uſurpa.

QVæ obſervanda tibi ſint, ut tutior vivas, dicam. Tu tamen ſic audias cenſeo iſta præcepta, quomodo ſi tibi præciperem, qua ratione bonam valetudinem in Ardeatino tuereris. Conſidera, quæ ſint quæ hominem in perniciem hominis inſtigent: invenies ſpem, invidiam, odium, metum, contemptum. Ex omnibus iſtis, adeo leviſſimum

eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eſt contemptus, ut multi in illo remedii cauſſa delituerint. Quem quis contemnit, calcat ſine dubio, ſed tranſit. Nemo homini contempto, pertinaciter, nemo diligenter nocet. Etiam in acie jacens præteritur: cum ſtante pugnatur. Spem improborum vitabis, ſi nihil habueris quod cupiditatem alienam & improbam irritet, ſi nihil inſigne poſſederis. Concupiſcuntur enim inſignia, etiam ſi parum nota ſunt. Sic vero invidiam effugies, ſi te non ingeſſeris oculis, ſi bona tua non jactaveris, ſi ſcieris in ſinu gaudere. Odium autem ex offenſa ſic vitabis, neminem laceſſendo gratuito: à quo te ſenſus communis tuebitur. fuit enim hoc multis periculoſum. Quidam odium habuerunt, nec inimicum. Illud, ne timearis, præſtabit tibi & fortunæ mediocritas, & ingenii lenitas: cum te eſſe homines ſcient, quem offendere ſine periculo poſſint. Reconciliatio tua & facilis ſit, & certa. Timeri autem tam domi moleſtum eſt, quam foris: tam à ſervis, quam à liberis. Nulli non ad nocendum ſatis virium eſt. Adjice nunc, quod, qui timetur, timet. nemo potuit terribilis eſſe ſecure. Contemptus ſupereſt: cujus modum in ſua poteſtate habet, qui illum ſibi adjunxit: qui contemnitur, quia voluit, non quia debuit. Hujus incommodum & artes bonæ diſcutiunt, & amicitiæ eorum, qui apud aliquem potentem potentes ſunt. quibus applicari expediet, non implicari: ne pluris remedium, quam periculum conſtet. Nihil tamen æque proderit, quam quieſcere, & minimum cum aliis loqui, plurimum ſecum. Eſt quædam dulcedo ſermonis, quæ irrepit, & blanditur, & non aliter quam ebrietas aut amor ſecreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet unusquisque aliquem cui tantum credit, quantum ipſi creditum eſt: ut garrulitatem ſuam cuſtodiat, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

contentus ſit unius auribus, populum faciet. Sic quod modo ſecretum erat, rumor eſt. Securitatis magna portio eſt, nihil iniqui facere. Confuſam vitam & perturbatam impotentes agunt: tantum metuunt, quantum nocent: nec ullo tempore vacant. Trepidant enim cum fecerunt, hærent, conſcientia aliud agere non patitur, ac ſubinde reſpondere ad ſe cogit. Dat pœnas, quisquis exſpectat: quisquis autem meruit, exſpectat. Tutum aliqua res in mala conſcientia præſtat, nulla ſecurum. putat enim ſe, etiam ſi non deprehenditur, poſſe deprehendi: & inter ſomnos movetur, & quoties alicujus ſcelus loquitur, de ſuo cogitat. Non ſatis illi obliteratum videtur, non ſatis tectum. Nocens habuit aliquando latendi fortunam, numquam fiduciam.

EPIST. CVI.

Tenuis & Chryſippæa quæſtio, An Bonum ſit corpus? In extremo aliquid contra argutias.

TArdius reſcribo ad epiſtolas tuas. non quia diſtrictus occupationibus ſum: hanc excuſationem cave audias: vaco, & omnes qui volunt, vacant. Neminem res ſequuntur: ipſi illas amplexantur, & argumentum eſſe felicitatis occupationem putant. Quid ergo fuit, quare non protinus reſcriberem ei, de quo quærebas? Veniebat in contextum operis mei: ſcis enim me moralem philoſophiam velle complecti, & omnes ad eam pertinentes quæſtiones explicare. Itaque dubitavi utrum differrem te, an, donec ſuus iſti rei veniret locus, jus tibi extra ordinem dicerem: humanius viſum eſt, tam longe venientem non detinere. Itaque & hoc ex illa ſerie rerum cohærentium excerpam, & ſi qua erunt hujuſmodi, non quærenti tibi ultro mittam. Quæ ſint hæc, interrogas? Quæ ſcire magis juvat, quam prodeſt: ſicut hoc de quo quæris,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

an bonum corpus ſit. Bonum prodeſt: facit enim: quod facit, corpus eſt: bonum, agitat animum, & quodammodo format & continet: quæ ergo propria ſunt corporis, ea corporis bona ſunt: corpora ergo ſunt, & quæ animi ſunt. nam & hic corpus eſt. bonum hominis neceſſe eſt corpus ſit, cum ipſe corporalis. Mentior, niſi & quæ alunt illud, & quæ valetudinem ejus vel cuſtodiunt vel reſtituunt, corpora ſunt: ergo & bonum ejus corpus eſt. Non puto te dubitaturum, an affectus corpora ſint, ut aliud quoque de quo non quæris, infulciam: tanquam ira, amor, triſtitia. ſi dubitas, vide an vultum nobis mutent, an frontem adſtringant, an faciem diffundant, an ruborem evocent, an fugent ſanguinem. Quid ergo? tam manifeſtas corpori notas credis imprimi, niſi à corpore? Si affectus corpora ſunt, & morbi animorum, & avaritia, crudelitas, indurata vitia, & in ſtatum inemendabilem adducta: ergo & malitia, & ſpecies ejus omnes, malignitas, invidia, ſuperbia. Ergo & bona. primum quia contraria iſtis ſunt: deinde, quia eadem tibi indicia præſtabunt. An non vides, quantum oculis det vigorem fortitudo? quantam intentionem prudentia? quantam modeſtiam & quietem reverentia? quantam ſerenitatem lætitia? quantum rigorem ſeveritas? quantam remiſſionem veritas? Corpora ergo ſunt, quæ colorem habitumque corporum mutant, quæ in illis regnum ſuum exercent. Omnes autem quas retuli virtutes, bona ſunt, & quidquid ex illis eſt. Numquid eſt dubium, an id quo quid tangi poteſt, corpus ſit?

Tangere enim & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res,
ut ait Lucretius.

Omnia autem iſta quæ dixi, non mutarent corpus, niſi tangerent: ergo corpora ſunt. Etiamnum, cui tanta vis eſt, ut impellat & cogat & retineat & jubeat, corpus eſt. Quid ergo? Non timor retinet?

non

non audacia impellit? non fortitudo immittit, & impetum dat? non moderatio refrænat ac revocat? non gaudium extollit? non triſtitia adducit? Denique quidquid facimus, aut malitiæ, aut virtutis gerimus imperio: quod imperat corpori, corpus eſt: quod vim corpori affert, corpus. Bonum corporis corporale eſt: bonum hominis, & corporis bonum eſt: itaque corporale eſt. Quoniam, ut voluiſti, morem geſſi tibi, nunc ipſe dicam mihi, quod dicturum eſſe te video. Latrunculis ludimus: in ſupervacuis ſubtilitas teritur. non faciunt bonos iſta, ſed doctos. Apertior res eſt, ſapere: imo ſimplicior. paucis opus eſt ad mentem bonam litteris. Sed nos ut cetera in ſupervacuum diffundimus, ita philoſophiam ipſam. Quemadmodum omnium rerum, ſic litterarum quoque intemperantia laboramus: non vitæ, ſed ſcholæ diſcimus.

EPIST. CVII.

Solatur Lucilium & erigit, in fuga ſervorum. Iſta & alia in vitam incidere: ideoque non inopinata eſſe debere. Patere igitur, quod non emendas. Bona & ſapiens Epiſtola.

VBi illa prudentia tua? ubi in diſpiciendis rebus ſubtilitas? ubi magnitudo? Tam puſilla te angunt? ſervi occupationes tuas, occaſionem fugæ putaverunt. Si amici deciperent, (habeant enim ſane nomen, quod illis Epicurus noſter impoſuit, & ita vocentur) quo turpius non ſint omnibus rebus tuis, deſint illi, qui & operam tuam conterebant, & te aliis moleſtum eſſe credebant. Nihil horum inſolitum, nihil inexſpectatum eſt. Offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, quam queri, quod ſpargaris in publico, aut inquineris in luto. Eadem vitæ conditio eſt, quæ balnei, turbæ, itineris: quædam intermittentur, quædam incident. Non eſt delicata res, vivere. Longam viam ingreſſus es: & labaris

oportet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

oportet, & arietes, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors; id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinques, alio efferes, alio timebis. Per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter. Mori me vult? præparetur animus contra omnia. Sciat ſe veniſſe, ubi patiatur fulmen; ſciat ſe veniſſe, ubi

Luctus & ultrices poſuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, triſtisque ſenectus.

In hoc contubernio vita degenda eſt. Effugere iſta non potes, contemnere potes: contemnes autem, ſi ſæpe cogitaveris, & futura præſumpſeris. Nemo non fortius ad id cui ſe diu compoſuerat, acceſſit, & duris quoque, ſi præmeditata erant, obſtitit. At contra imparatus, etiam leviſſima expavit. Id agendum eſt, ne quid nobis inopinatum ſit: & quia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tiro. Servi te reliquerunt. Alium compilaverunt, alium accuſaverunt, alium occiderunt, alium prodiderunt, alium calcaverunt, alium veneno, alium criminatione petierunt. Quidquid dixeris, multis accidit. Deinceps quæ multa & varia ſunt, in nos diriguntur. Quædam in nos fixa ſunt, quædam vibrant, & cummaxime veniunt, quædam ad alios perventura nos ſtringunt. Nihil miremur eorum ad quæ nati ſumus: quæ ideo nulli querenda, quia paria ſunt omnibus. Ita dico paria ſunt. nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. Æquum autem jus eſt, non quo omnes uſi ſunt, ſed quod omnibus latum eſt. Imperetur æquitas animo, & ſine querela mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit: algendum eſt. æſtas calores refert: æſtuandum eſt. intemperies cæli valetudinem tentat: ægrotandum eſt. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior feris omnibus. Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non poſſumus:

id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

id poſſumus, magnum ſumere animum, & viro bono dignum, quo fortiter fortuita patiamur, & naturæ conſentiamus. Natura autem hoc, quod vides, regnum mutationibus temperat. Nubilo ſerena ſuccedunt: turbantur maria, cum quieverunt: flant invicem venti: noctem dies ſequitur: pars cæli conſurgit, pars mergitur: contrariis rerum æternitas conſtat. Ad hanc legem animus noſter aptandus eſt: hanc ſequatur, huic pareat; & quæcumque fiunt, debuiſſe fieri putet: nec velit objurgare naturam. Optimum eſt pati, quod emendare non poſſis: & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, ſine murmuratione comitari. Malus miles eſt, qui imperatorem gemens ſequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, nec deſeramus hunc operis pulcherrimi curſum, cui quidquid patimur, intextum eſt: & ſic alloquamur Iovem, cujus gubernaculo moles iſta dirigitur, quemadmodum Cleanthes noſter verſibus diſertiſſimis alloquitur: quos mihi in noſtrum ſermonem mutare permittitur, Ciceronis viri diſertiſſimi exemplo. Si placuerint, boni conſules: ſi diſplicuerint, ſcies me in hoc ſecutum Ciceronis exemplum.

Duc me parens, celſique dominator poli,
Quocumque placuit. nulla parendi mora eſt.
Aſſum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.
Maluſque patiar, quod pati licuit bono.

Sic vivamus, ſic loquamur. paratos nos inveniat atque impigros fatum. Hic eſt magnus animus, qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi male exiſtimat, & emendare mavult deos, quam ſe.

EPIST. CVIII.

Quomodo Philoſophi legendi, vel audiendi ſint? Cum dilectu, & ea maxime excerpenda & imbibenda, quæ faciunt

faciunt vitæ. Oblectamenta qui quærunt, fruſtra ſunt:tu emendationem. Nec id difficile. Natura enim ipſa vocat ad Honeſtum. Semina ejus & fomites in animo noſtro ſunt: ſurgunt & excitantur, cum doctor & irritator acceſſit. A ſuo exemplo, cum apud Attalum diſceret. Oſtendit deinde, vario fine atque animo ad auctores legendos veniri: nos autem debere illo Philoſophi. Pareamus: & legite atque audite vos ô Philologi.

ID de quo quæris, ex his eſt, quæ ſcire, tantum eo, ut ſcias, pertinet. Sed nihilominus quia pertinet, pertinaciter properas, nec vis exſpectare libros, quos cummaxime ordino continentes totam moralem philoſophiæ partem, ſtatim expediam. Illud tamen prius ſcribam, quemadmodum tibi iſta cupiditas diſcendi, qua flagrare te video, dirigenda ſit, ne ipſa ſe impediat. Nec paſſim carpenda ſunt, nec avide invadenda univerſa: per partes pervenitur ad totum. Aptari onus viribus debet: nec plus occupari, quam cui ſufficere poſſumus. Non quantum vis, ſed quantum capis, hauriendum eſt. bonum tantum habe animum: capies, quantum voles. Quo plus recipit animus, hoc ſe magis laxat. Hæc nobis præcipere Attalum memini, cum ſcholam ejus obſideremus, & primi veniremus, & noviſſimi exiremus: ambulantem quoque illum ad aliquas diſputationes evocaremus, non tantum paratum diſcentibus, ſed obvium. Idem, inquit, & docenti, & diſcenti debet eſſe propoſitum: ut ille prodeſſe velit, hic proficere. Qui ad philoſophorum ſcholas venit, quotidie ſecum aliquid boni ferat: aut ſanior domum redeat, aut ſanabilior. Redibit autem. ea enim philoſophiæ vis eſt, ut non ſolum ſtudentes, ſed etiam converſantes juvet. Qui in ſolem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in unguentaria taberna reſederunt, & paulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

diutius commorati ſunt, odorem ſecum loci ferunt: & qui apud philoſophum fuerunt, traxerint aliquid neceſſe eſt, quod prodeſſet etiam negligentibus. Attende quid dicam: negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? non novimus quoſdam, qui multis apud philoſophum annis perſederint, & ne colorem quidem duxerint? Quid ni noverim? pertinaciſſimos quidem, & aſſiduos: quos ego non diſcipulos philoſophorum, ſed inquilinos voco. Quidam veniunt ut audiant, non ut diſcant: ſicut in theatrum voluptatis cauſſa ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam hanc auditorum partem videbis, cui philoſophi ſchola diverſorium otii ſit. Non id agunt ut aliqua illic vitia deponant, ut aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores ſuos exigant, ſed ut oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, ſed verba: quæ tam ſine profectu alieno diſcant, quam ſine ſuo audiant. Quidam ad magnificas voces excitantur, & tranſeunt in affectum dicentium, alacres vultu & animo: nec aliter concitantur, quam ſolent Phrygii tibicinis ſono ſemiviri, & ex imperio furentes. Rapit illos inſtigatque rerum pulcritudo, non verborum inanium ſonitus. Si quid acriter contra mortem dictum eſt, ſi quid contra fortunam contumaciter, juvat protinus quæ audias facere. Afficiuntur illi: & ſint quales jubentur, ſi illa animo forma permaneat, ſi non impetum inſignem protinus populus honeſti diſſuaſor excipiat. Pauci illam, quam conceperant, mentem domum perferre potuerunt. Facile eſt auditorem concitare ad cupiditatem recti. Omnibus enim natura fundamenta dedit, ſemenque virtutum: omnes ad omnia iſta nati ſumus: cum irritator acceſſit, tunc illa animi bona velut ſopita excitantur. Non vides quemadmodum theatra conſonent, quoties aliqua dicta

ſunt,

ſunt, quæ publice agnoſcimus, & conſenſu vera eſſe teſtamur?

Deſunt inopiæ multa, avaritiæ omnia.

In nullum avarus bonus eſt, in ſe peſſimus.

Ad hos verſus ille ſordidiſſimus plaudit, & vitiis ſuis fieri convitium gaudet. Quanto magis hoc judicas evenire, cum à philoſopho iſta dicuntur: cum ſalutaribus præceptis verſus inſeruntur, efficacius eadem illa demiſſuri in animum imperitorum? Nam (ut dicebat Cleanthes) quemadmodum Spiritus noſter clariorem ſonum reddit, cum illum tuba per longi canalis anguſtias tractum, patentiore noviſſime exitu effudit: ſic ſenſus noſtros clariores carminis arcta neceſſitas efficit. Eadem negligentius audiuntur,[1] minusque percutiunt, quamdiu ſoluta oratione dicuntur: ubi acceſſere numeri, & egregium ſenſum aſtrinxere certi pedes, eadem illa ſententia velut lacerto excuſſa torquetur. De contemptu pecuniæ multa dicuntur, & longiſſimis orationibus hoc præcipitur, ut homines in animo, non in patrimonio putent eſſe divitias: eum eſſe locupletem, qui paupertati ſuæ aptus eſt, & parvo ſe divitem fecit: magis tamen feriuntur animi, cum carmine ejuſmodi dicta ſunt:

Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.

Quod vult habet, qui velle quod ſatis eſt poteſt.

Cum hæc atque ejuſmodi audimus, ad confeſſionem veritatis adducimur. Illi enim quibus nihil ſatis eſt, admirantur, acclamant, odium pecuniæ indicunt. Hunc illorum affectum ubi videris, urge, hoc preme, hoc onera, relictis ambiguitatibus, & ſyllogiſmis, & cavillationibus, & ceteris acuminis irriti ludicris. Dic in avaritiam, dic in luxuriam. cum profeciſſe te videris, & animos audientium affeceris, inſta vehementius. Veriſimile non eſt, quantum proficiat talis oratio remedio intenta, & tota in bonum audientium verſa. Facillime enim

tenera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tenera conciliantur ingenia ad honeſti rectique amorem. Adhuc docilibus leviterque corruptis injicit manum veritas, ſi advocatum idoneum nacta eſt. Ego certe, cum Attalum audirem, in vitia, in errores, in mala vitæ perorantem, ſæpe miſertus ſum generis humani, & illum ſublimem altioremque humano faſtigio credidi. Ipſe regem ſe eſſe dicebat: ſed plus quam regnare mihi videbatur, cui liceret cenſuram agere regnantium. Cum vero commendare paupertatem cœperat, & oſtendere, quam quidquid uſum excederet, pondus eſſet ſupervacuum & grave ferenti: ſæpe exire è ſchola pauperi libuit. Cum cœperat voluptates noſtras traducere, laudare caſtum corpus, ſobriam menſam, puram mentem, non tantum ab illicitis voluptatibus, ſed etiam ſupervacuis: libebat circumſcribere gulam & ventrem. Inde mihi quædam permanſere, Lucili. Magno enim in omnia impetu veneram: deinde ad civitatis vitam reductus, ex bene cœptis pauca ſervavi. Inde oſtreis boletisque in omnem vitam renuntiatum eſt. Nec enim cibi, ſed oblectamenta ſunt, ad edendum ſaturos cogentia: quod gratiſſimum eſt edacibus, & ſe ultra quam capiunt farcientibus, facile deſcenſura, facile reditura. Inde in omnem vitam unguento abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus: inde in omnem vitam balneum fugimus. Decoquere corpus, atque exinanire ſudoribus, inutile ſimul delicatumque credimus. Cetera projecta redierunt: ita tamen, ut, quorum abſtinentiam interrupi, modum ſervem. & quidem abſtinentiæ proximiorem. neſcio an difficiliorem: quoniam quædam abſcinduntur facilius animo, quam temperantur. Quoniam cœpi tibi exponere, quantum majori impetu ad philoſophiam juvenis acceſſerim, quam ſenex pergam, non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagoræ injecerit Sotion.

Doce-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Docebat, quare ille animalibus abſtinuiſſet, quare poſtea Sextius. Diſſimilis utrique cauſſa erat, ſed utrique magnifica. Hic homini ſatis alimentorum citra ſanguinem eſſe credebat, & crudelitatis conſuetudinem fieri, ubi in voluptatem eſſet adducta laceratio. Adjiciebat, contrahendam materiam eſſe luxuriæ: colligebat, bonæ valetudini contraria eſſe alimenta varia, & noſtris aliena corporibus. At Pythagoras omnium inter omnia cognationem eſſe dicebat, & aliorum commercium in alias atque alias formas tranſeuntium. Nulla (ſi illi credas) anima interit, nec ceſſat quidem, niſi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Viderimus per quas temporum vices, & quando pererratis pluribus domiciliis, in hominem revertatur: interim ſceleris hominibus ac parricidii metum fecit, cum poſſint in parentis animam inſcii incurrere, & ferro morſuve violare, in quo cognatus aliquis ſpiritus hoſpitaretur. Hæc cum expoſuiſſet Sotion, & impleſſet argumentis ſuis, Non credis, inquit, animas in alia corpora atque alia deſcribi? & migrationem eſſe, quam dicimus eſſe mortem? Non credis in his pecudibus ferisve, aut aqua merſis, illum quondam hominis animum morari? Non credis nihil perire in hoc mundo, ſed mutare regionem? nec tantum cæleſtia per certos circuitus verti, ſed animalia quoque per vices ire, & animos per orbem agi? Magni iſta crediderunt viri. itaque judicium quidem tuum ſuſtine: ceterum omnia tibi integra ſerva. Si vera ſunt iſta, abſtinuiſſe animalibus innocentia eſt: ſi falſa, frugalitas eſt. Quod iſtic credulitatis tuæ damnum eſt? Alimenta tibi leonum & vulturum eripio. His inſtinctus, abſtinere animalibus cœpi: & anno peracto non tantum facilis erat mihi conſuetudo, ſed dulcis. Agiliorem mihi animum eſſe credebam: nec tibi hodie affirmaverim an fuerit. Quæris, quomodo deſierim?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

rim? In Tiberii Cæſaris principatum juventæ tempus inciderat: alienigenarum ſacra movebantur: ſed inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur quorumdam animalium abſtinentia. Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, ſed philoſophiam oderat, ad priſtinam conſuetudinem redii: nec difficulter mihi, ut inciperem melius cœnare, perſuaſit. Laudare ſolebat Attalus culcitam, quæ reſiſteret corpori: tali utor etiam ſenex, in qua veſtigium apparere non poſſit. Hæc retuli, ut probarem tibi, quam vehementes haberent tirunculi impetus primos ad optima quæque, ſi quis exhortaretur illos, ſi quis impelleret. Sed aliquid præcipientium vitio peccatur, qui nos docent diſputare, non vivere: aliquid diſcentium, qui propoſitum adferunt ad præceptores ſuos, non animum excolendi, ſed ingenium. Itaque quæ philoſophia fuit, facta philologia eſt. Multum autem ad rem pertinet, quo propoſito ad quam rem accedas. Qui grammaticus futurus, Virgilium ſcrutatur, non hoc animo legit illud egregium,

——— *Fugit irreparabile tempus.*

Vigilandum eſt: niſi properamus, relinquimur. agit nos, agiturque velox dies: inſcii rapimur. omnia in futurum diſponimus, & inter præcipitia lenti ſumus. Sed ut obſervet, quoties Virgilius de celeritate temporum dicit, hoc uti verbo illum, FUGIT.

Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit. ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Ille qui ad philoſophiam ſpectat, hæc eadem quo debet, abducit. Numquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, ſed fugere; quod currendi genus concitatiſſimum eſt: & optimos quoſque primos rapi. Quid ergo ceſſamus nos ipſi concitare, ut velocitatem rapidiſſimæ rei poſſimus æquare? Meliora prætervolant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

volant, deteriora ſuccedunt. Quemadmodum ex amphora primum quod eſt ſinceriſſimum effluit, graviſſimum quodque turbidumque ſubſidit: ſic in ætate noſtra, quod optimum, in primo eſt. Id exhauriri in aliis potius patimur, ut nobis fæcem reſervemus. Inhæreat iſtud animo, & tanquam miſſum oraculo placeat:

Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit. ———

Quare optima? quia reſtat quod incertum eſt. Quare optima? quia juvenes poſſumus diſcere, poſſumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora convertere: quia hoc tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingeniis, & exercendis per opera corporibus. Quod ſupereſt, ſegnius & languidius eſt, & propius à fine. Itaque toto hoc agamus animo, & omiſſis ad quæ divertimus, in rem unam laboremus: ne hanc temporis perniciſſimi celeritatem, quam retinere non poſſumus, relicti demum intelligamus. Primus quisque tanquam optimus dies placeat, & redigatur in noſtrum. quod fugit, occupandum eſt. Hoc non cogitat ille, qui grammatici oculis carmen iſtud legit, ideo optimum quemque primum eſſe diem, quia ſubeunt morbi, quia ſenectus premit, & adhuc adoleſcentiam cogitantibus ſupra caput eſt: ſed ait, Virgilium ſemper una ponere morbos & ſenectutem. non mehercule immerito: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Præterea, inquit, hoc ſenectuti cognomen impoſuit, triſtem illam vocat:

——— *ſubeunt morbi, triſtisque ſenectus.*

Non eſt quod mireris, ex eadem materia ſuis quemque ſtudiis apta colligere. In eodem prato bos herbam quærit, canis leporem, ciconia lacertum. Cum Ciceronis libros de Rep. prehendit hinc philologus aliquis, hinc grammaticus, hinc philoſophiæ deditus: alius alio curam ſuam mittit. Philo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſophus admiratur, contra juſtitiam dici tam multa potuiſſe. Cum ad hanc eamdem lectionem philologus acceſſit, hoc ſubnotat, duos Romanos reges eſſe, quorum alter patrem non habet, alter matrem. Nam de Servii matre dubitatur: Anci pater nullus; Numæ nepos dicitur. Præterea notat, eum quem nos dictatorem dicimus, & in hiſtoriis ita nominari legimus, apud antiquos magiſtrum populi vocatum. Hodieque id extat in Auguralibus libris: & teſtimonium eſt, quod qui ab illo nominatur, magiſter equitum eſt. Æque notat, Romulum periſſe ſolis defectione. Provocationem ad populum etiam à regibus fuiſſe. Id ita in Pontificalibus libris aliqui putant, & Feneſtella. Eoſdem libros cum grammaticus explicuit, primum REAPSE dici ab Cicerone, id eſt, reipſa, in commentarium refert; nec minus SEPSE, id eſt, ſe ipſe. Deinde tranſit ad ea, quæ conſuetudo ſeculi mutavit: tanquam quod ait Cicero, Quoniam ſumus ab ipſa calce, ejus interpellatione revocati: hanc quam nunc in circo cretam vocamus, calcem antiqui dicebant. Deinde Ennianos colligit verſus, & in primis illos de Africano ſcriptos:

— Cui nemo civis neque hoſtis
Quivit pro factis reddere opræpretium.

Ex eo ſe ait intelligere, apud antiquos non tantum auxilium ſignificaſſe operam, ſed opera. ait enim neminem potuiſſe Scipioni neque civem, neq; hoſtem reddere operæpretium. Felicem deinde ſe putat, quod invenerit, unde viſum ſit Virgilio dicere:

— Quem ſuper ingens
Porta tonat cæli. —

Ennium hoc ait Homero ſurripuiſſe; Ennio Virgilium. Eſt enim apud Ciceronem in his ipſis de Rep. hoc Epigramma:

Si fas endo plagas cæleſtum aſcendere cuiquam:
Mi ſoli cæli maxima porta patet.

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Sed ne & ipſe, dum aliud ago, in philologum aut grammaticum dilabar, illud admoneo, auditionem philoſophorum, lectionemque, ad propoſitum beatæ vitæ trahendam : non ut verba priſca aut ficta captemus, & tranſlationes improbas figurasque dicendi, ſed ut profutura præcepta, & magnificas voces, & animoſas, quæ mox in rem transferantur. Sic iſta diſcamus, ut quæ fuerunt verba, ſint opera. Nullos autem pejus mereri de omnibus mortalibus judico, quam qui philoſophiam velut aliquod artificium venale didicerunt : qui aliter vivunt, quam vivendum eſſe præcipiunt. Exempla enim ſeipſos inutilis diſciplinæ circumferunt, nulli non vitio quod inſequuntur, obnoxii. Non magis mihi poteſt quisquam talis prodeſſe præceptor, quam gubernator in tempeſtate nauſeabundus. Tenendum eſt, rapiente fluctu, gubernaculum, luctandum cum ipſo mari, eripienda ſunt vento vela: quid me poteſt adjuvare rector navigii attonitus & vomitans? Quanto majore putas vitam tempeſtate jactari, quam ullam ratem? non eſt loquendum, ſed gubernandum. Omnia quæ dicunt, quæ turba audiente jactant, aliena ſunt. dixit illa Plato, dixit Zeno, dixit Chryſippus, & Poſidonius, & ingens agmen tot ac talium. Quomodo probare poſſint ſua eſſe, monſtrabo : faciant quæ dixerint. Quoniam quæ volueram ad te perferri, jam dixi, nunc deſiderio tuo ſatisfaciam, & in alteram epiſtolam integrum quod exegeras transferam : ne ad rem ſpinoſam, & auribus erectis curioſisque audiendam, laſſus accedas.

EPIST. CIX.

Quæſtiuncula, An ſapiens ſapienti, & quomodo, proſit? Cauſſa dubitandi, quia omnia ſumma in ſapiente, nec adjectioni locus. Reſpondet tamen prodeſſe, & diſtincte exſequitur. In fine deteſtatur argutias inutiles.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

AN ſapiens ſapienti proſit, ſcire deſideras. Dicimus plenum omni bono eſſe ſapientem, & ſumma adeptum: quomodo prodeſſe aliquis poſſit ſummum bonum habenti, quæritur. Proſunt inter ſe boni: exercent enim virtutes, & ſapientiam in ſuo ſtatu continent. deſiderat uterque aliquem, cum quo conferat, cum quo quærat. Peritos luctandi, uſus exercet: muſicum, qui paria didicit, monet. Opus eſt & ſapienti, agitatione virtutum. Ita quemadmodum ipſe ſe movet, ſic movetur ab alio ſapiente. Quid ſapiens ſapienti proderit? impetum illi dabit, occaſiones actionum honeſtarum commonſtrabit. Præter hæc, aliquas ſuas cogitationes exprimet, docebit quæ invenerit. Semper enim ſapienti reſtabit quod inveniat, & quo animus ejus excurrat. Malus malo nocet; facit pejorem, iram, metum incitando, triſtitiæ aſſentiendo, voluptates laudando: & tunc maxime laborant mali, ubi plurium vitia miſcuere, & in unum collata nequitia eſt: ergo ex contrario, bonus bono proderit. Quomodo? inquis. Gaudium illi afferet, fiduciam confirmabit, ex conſpectu mutuæ tranquillitatis creſcet utriusque lætitia. Præterea, quarumdam illi rerum notitiam tradet. non enim omnia ſapiens ſcit: etiamſi ſciret, breviores vias rerum aliquis excogitare poſſit, & has indicare, per quas facilius totum opus circumfertur. Proderit ſapienti ſapiens: non ſcilicet tantum ſuis viribus, ſed ipſius quem adjuvat. Poteſt quidem ille etiam relictus ſibi, explicare partes ſuas. Vtetur propria velocitate: ſed nihilominus adjuvat etiam, qui currentem hortatur. Non prodeſt tantum ſapiens ſapienti, ſed ſibi ipſi. Objicies. Detrahe illi vim propriam, & ille nihil agit. Iſto modo dicas licet, non eſſe in melle dulcedinem. Nam ipſe ille qui eſt, eſſe debet ita aptatus lingua palatoque ad hujuſmodi guſtum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

guſtum, ut ille tali ſapore capiatur, non offendatur. Sunt enim quidam, quibus morbi vitio mel amarum videatur. Oportet utrumque talem eſſe, ut & ille prodeſſe poſſit, & huic profecturo idonea materia ſit. In ſummum, inquit, producto calorem calefieri ſupervacuum eſt: & in ſummum producto bonum ſupervacuum eſt, quod proſit. Numquid inſtructus omnibus rebus agricola, ab alio inſtrui quærit? Numquid armatus miles quantum in aciem exituro ſatis eſt, amplius arma deſiderat? Ergo nec ſapiens. ſatis enim vitæ inſtructus, ſatis armatus eſt. Qui in ſummo eſt calore, ei non opus eſt adjecto, ut ſummum teneat. Ipſe ſe, inquit, calor continet. Ad hæc reſpondeo. Primum multum intereſt inter iſta, quæ comparas. Calor enim unus eſt: prodeſſe varium eſt. Deinde calor non adjuvatur adjectione caloris, ut caleat: ſapiens non poteſt in habitu ſuæ mentis ſtare, niſi amicos aliquos ſimiles ſui admiſit, cum quibus virtutes ſuas communicet. Adjice nunc, quod omnibus inter ſe virtutibus amicitia eſt. Itaque prodeſt, qui virtutes alicujus pares ſuis amat, amandasque invicem præſtat. Similia delectant: utique ubi honeſta ſunt, & probare ac probari ſciunt. Etiamnum. Sapientis animum perite movere nemo alius poteſt, niſi ſapiens: ſicut hominem movere rationaliter non poteſt, niſi homo. Quomodo ergo ad rationem movendam ratione opus eſt: ſic, ut moveatur ratio perfecta, opus eſt ratione perfecta. Prodeſſe dicuntur, & qui media nobis largiuntur, pecuniam, gratiam, incolumitatem, alia in uſus vitæ cara aut neceſſaria: in his dicetur etiam ſtultus ſapienti prodeſſe. Prodeſſe autem eſt, animum ſecundum naturam movere virtute ſua, aut ejus qui movebitur. Hoc non ſine ipſius quoque, qui proderit, bono fiet. neceſſe eſt enim, alienam virtutem exercendo, exerceat & ſuam. Sed ut removeas iſta, quæ aut

ſumma bona ſunt, aut ſummorum efficientia, nihilominus prodeſſe inter ſe ſapientes poſſunt. Invenire enim ſapientem, ſapienti per ſe res petenda eſt: quia natura bonum omne carum eſt bono: & ſic quisque conciliatur bono, quemadmodum ſibi. Neceſſe eſt, ex hac quæſtione, argumenti cauſſa, in alteram tranſeam. Quæritur enim, an deliberaturus ſit ſapiens: an in conſilium aliquem advocaturus: quod facere illi neceſſarium eſt, cum ad hæc civilia & domeſtica venitur, & (ut ita dicam) mortalia. In his ſic illi opus eſt alieno conſilio, quomodo medico, quomodo gubernatori, quomodo advocato, & litis ordinatori. Proderit ergo ſapiens aliquando ſapienti: ſuadebit enim: ſed in illis quoque magnis ac divinis, ut diximus, communiter honeſta tractando, & animos cogitationesque miſcendo, utilis erit. Præterea ſecundum naturam eſt & amicos complecti, & amicorum actu, ut ſuo proprioque lætari. Nam ſi hoc non fecerimus, ne virtus quidem nobis permanebit, quæ in exercendo ſe, uſu valet. Virtus autem ſuadet præſentia bene collocare, in futurum conſulere, deliberare, & intendere animum: facilius intendet explicabitque qui aliquem ſibi aſſumpſerit. Quærit itaque aut perfectum virum, aut proficientem, vicinumque perfecto. Proderit autem ille perfectus, ſi conſilium communi prudentia juverit. Aiunt homines plus in alieno negotio videre, quam in ſuo: hoc illis evenit, quos amor ſui excæcat, quibusque diſpectum utilitatis, timor in periculis excutit. Incipiet ſapere ſecurior, & extra metum poſitus. Sed nihilominus quædam ſunt, quæ etiam ſapientes in alio, quam in ſe, diligentius vident. Præterea illud quod dulciſſimum honeſtiſſimumque eſt, idem velle atque idem nolle, ſapiens ſapienti præſtabit. Egregium opus pari jugo ducet. Perſolvi quod exegeras, quamquam in ordine rerum erat, quas moralis philoſo-

loſophiæ voluminibus complectimur. Cogita, quod ſoleo frequenter tibi dicere: In iſtis nos nihil aliud quam acumen exercere. Toties enim illo revertor: Quid iſta me res juvat? fortiorem faciet, juſtiorem, temperatiorem? Nondum exerceri vacat: adhuc medico mihi opus eſt. Quid me doces ſcientiam inutilem? magna promiſiſti: exigua video. Docebas intrepidum fore, etiamſi circa me gladii micarent, etiamſi mucro tangeret jugulum: dicebas ſecurum fore, etiamſi circa me flagrarent incendia, etiamſi ſubitus turbo toto navem meam mari raperet. Hæc mihi præſta tu, ut voluptatem, ut gloriam contemnam: poſtea docebis implicita ſolvere, ambigua diſtinguere, obſcura perſpicere: nunc doce, quod neceſſe eſt.

EPIST. CX.

Genios ſingulis datos: quos faventes habet, qui Bonam mentem habet. Vota noſtra & judicia improba eſſe, res non ex vero æſtimantium. Vana optari, vana timeri. Remedium utriusque à Philoſophia: quo nos vocat ſpretis ſupervacuis. Luxum denique producit, & caſtigat, Attali egregia oratione.

EX Nomentano meo te ſaluto, & jubeo te habere mentem bonam, hoc eſt, propitios deos omnes: quos habet placatos & faventes, quisquis ſibi ſe propitiavit. Sepone in præſentia, quæ quibusdam placent: Vnicuiq; noſtrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notæ, ex eorum numero quos Ovidius ait, de plebe deos. Ita tamen hoc ſeponas volo, ut memineris majores noſtros, qui crediderunt hoc, Stoicos fuiſſe: ſingulis enim & Genium & Iunonem dederunt. Poſtea videbimus, an tantum diis vacet, ut privatorum negotia procurent: interim illud ſcito, ſive aſſignati ſumus, ſive neglecti, & fortunæ dati, nulli te poſſe imprecari quidquam gravius, quam ſi im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

precatus fueris, ut ſe habeat iratum. Sed non eſt, quare cuiquam, quem dignum pœna putaveris, optes, ut infeſtos deos habeat: habet, inquam, etiamſi videtur eorum cura & favore produci. Adhibe diligentiam tuam, & intuere, quid ſint res noſtræ, non quid vocentur: & ſcies plura mala contingere nobis, quam accidere. Quoties enim felicitatis cauſſa & initium fuit, quod calamitas vocabatur? Quoties magna gratulatione excepta res gradum ſibi ſtruxit in præceps, & aliquem jam eminentem allevavit etiamnum, tanquam ibi adhuc ſtaret, unde tuto caderet? ſed ipſum illud cadere non habet in ſe mali quidquam, ſi exitum ſpectes, ultra quem natura neminem dejicit. Prope eſt rerum omnium terminus, prope eſt, inquam, & illud unde felix ejicitur, & illud unde infelix emittitur. Nos utraque extendimus, & longa, ſpe ac metu facimus. Sed ſi ſapis, omnia humana conditione metire: ſimul & quod gaudes, & quod times contrahe. Eſt tanti, diu nihil gaudere, ne quid diu timeas. Sed quare iſtuc malum adſtringo? non eſt quod quidquam timendum putes. Vana ſunt iſta quæ nos movent, quæ attonitos habent. Nemo noſtrum quid veri eſſet, excuſſit, ſed metum alter alteri tradidit. Nemo auſus eſt ad id quo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris ſui noſſe. Itaque res falſa & inanis habet adhuc fidem, quia non coarguitur. Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit quam brevia, quam incerta, quam tuta timeantur. Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qualis Lucretio viſa eſt:

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cacis
In tenebris metuunt: ita nos in luce timemus.

Quid ergo? Non omni puero ſtultiores ſumus, qui in luce timemus? Sed falſum eſt, Lucreti: non timemus in luce. omnia nobis fecimus tenebras: nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. tota vita incurſitamus, nec ob hoc reſiſtimus, aut cir-

cum-

cumſpectius pedem ponimus. Vides autem quam ſit furioſa res, in tenebris impetus. At mehercule id agimus, ut longius revocandi ſimus: & cum ignoremus quo feramur, velociter tamen illo quo intendimus, ire perſeveramus. Sed luceſcere, ſi velimus, poteſt. Vno autem modo poteſt, ſi quis hanc humanorum divinorumque notitiam acceperit: ſi illa ſe non perfuderit, ſed infecerit: ſi eadem, quamvis ſciat, retractaverit, & ad ſe ſæpe retulerit: ſi quæſierit quæ ſint bona, quæ ſint mala: quibus hoc ſit falſo nomen adſcriptum: ſi quæſierit de honeſtis, de turpibus, de providentia. Nec intra hæc humani ingenii ſagacitas ſiſtitur. proſpicere & ultra mundum libet, quo feratur, unde ſurrexerit, in quem exitum tanta rerum velocitas properet. Ab hac divina contemplatione abductum animum in ſordida & humilia pertraximus, ut avaritiæ ſerviret, ut relicto mundo terminisque ejus, & dominis cuncta verſantibus, terram rimaretur, & quæreret quid ex illa mali effoderet, non contentus oblatis. Quidquid nobis bono futurum erat, Deus & parens noſter in proximo poſuit. Non expectavit inquiſitionem noſtram: ultro dedit: nocitura altiſſime preſſit. Nihil niſi de nobis queri poſſumus. ea quibus periremus, nolente rerum natura & abſcondente, protulimus. Addiximus animum voluptati: cui indulgere, initium omnium malorum eſt. Tradidimus ambitioni & famæ, ceteris æque vanis & inanibus. Quid ergo nunc te hortor ut facias? nihil novi: nec enim novis malis remedia quæruntur: ſed hoc primum, ut tecum ipſe diſpicias, quid ſit neceſſarium, quid ſupervacuum. Neceſſaria tibi ubique occurrent: ſupervacua & ſemper, & toto animo quærenda ſunt. Non eſt autem quod te nimis laudes, ſi contempſeris aureos lectos, & gemmeam ſupellectilem: quæ eſt enim virtus, ſupervacua contemnere? tunc te admirare, cum contempſeris neceſſaria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Non magnam rem facis, quod vivere ſine recto apparatu potes: quod non deſideras milliarios apros, nec linguas phœnicopterorum, & alia portenta luxuriæ, jam tota animalia faſtidientis, & certa membra ex ſingulis eligentis. Tunc te admirabor, ſi non contempſeris etiam ſordidum panem: ſi tibi perſuaſeris, herbas, ubi neceſſe eſt, non pecori tantum, ſed homini naſci: ſi ſcieris cacumina arborum explementum eſſe ventris, in quem ſic pretioſa congerimus, tanquam recepta ſervantem. ſine faſtidio implendus eſt. Quid enim ad rem pertinet, quid accipiat, perditurus quidquid acceperit? Delectant te diſpoſita, quæ terra marique capiuntur. alia eo gratiora, ſi recentia perferuntur ad menſam: alia, ſi diu paſta & coacta pingueſcere, fluunt, ac vix saginam continent ſuam. Delectat te nitor horum, arte quæſitus. At mehercule iſta ſolicite ſcrutata, varieque condita, cum ſubierint ventrem, una atque eadem fœditas occupabit. Vis ciborum voluptatem contemnere? exitum ſpecta. Attalum memini cum magna admiratione omnium hæc dicere: Diu mihi, inquit, impoſuere divitiæ. ſtupebam, ubi aliquid ex illis alio atque alio loco fulſerat: exiſtimabam ſimilia eſſe quæ laterent, his quæ oſtenderentur. Sed in quodam apparatu vidi totas opes urbis, cælatas ex auro & argento, & his quæ pretium auri argentique vicerunt, exquiſitos colores, & veſtes ultra non tantum noſtrum, ſed ultra finem hoſtium advectas. Hinc puerorum perſpicuos cultu atque forma greges, hinc feminarum, & alia quæ res ſuas recognoſcens ſummi imperii fortuna protulerat. Quid hoc eſt, inquam, aliud quam irritare cupiditates hominum per ſe incitatas? Quid ſibi vult iſta pecuniæ pompa? ad diſcendam avaritiam convenimus. At mehercules minus cupiditatis iſtinc effero, quam attuleram. Contempſi divitias, non quia ſupervacuæ, ſed quia puſillæ ſunt.

Vidi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Vidiſtine, quam intra paucas horas ille ordo, quamvis lentus diſpoſitusque, tranſierit? hoc totam vitam noſtram occupabit, quod totum diem occupare non potuit? Acceſſit illud quoque. tam ſupervacuæ mihi viſæ ſunt habentibus, quam fuerant ſpectantibus. Hoc itaque ipſi mihi dico, quoties tale aliquid præſtrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus ſplendida, cohors culta ſervorum, lectica formoſis impoſita calonibus: Quid miraris? quid ſtupes? Pompa eſt. Oſtenduntur iſtæ res, non poſſidentur: & dum placent, tranſeunt. Ad veras potius te converte divitias: diſce parvo eſſe contentus: & illam vocem magnus atque animoſus exclama: Habeamus aquam, habeamus polentam, Iovi ipſi de felicitate controverſiam faciamus. Faciamus, oro te, etiam ſi iſta defuerint. Turpe eſt, beatam vitam in auro & argento reponere: æque turpe eſt in aqua & polenta. Quid ergo faciam, ſi iſta non fuerint? Quæris, quod ſit remedium inopiæ? famem fames finit. Alioqui quid intereſt, magna ſint, an exigua, quæ ſervire te cogunt? quid refert quantum ſit, quod tibi poſſit negare fortuna? Hæc ipſa aqua & polenta in alienum arbitrium cadit: liber eſt autem, non in quem parum licet fortunæ, ſed in quem nihil. Ita eſt: nihil deſideres oportet, ſi vis Iovem provocare, nihil deſiderantem. Hæc nobis Attalus dixit: natura omnibus edixit. Quæ ſi voles frequenter cogitare, id ages, ſi ſis felix, non ut videaris: & ut tibi videaris, non aliis.

EPIST. CXI.

Cavillos, vanam & humilem philoſophiam eſſe: veram illam de moribus, firmam, altam. Huc eundum.

QVid vocentur Latine ſophiſmata, quæſiſti à me. Multi tentaverunt illis nomen imponere, nullum hæſit: videlicet quia res ipſa non recipiebatur à nobis, nec in uſu erat, nomini quoque re-

pugnatum eſt. Aptiſſimum tamen videtur mihi, quo Cicero uſus eſt: Cavillationes vocat. quibus quisquis ſe tradidit, quæſtiunculas quidem vafras nectit: ceterum ad vitam nihil proficit, neque fortior fit, neque temperantior, neque elatior. At ille qui philoſophiam in remedium ſuum exercuit, ingens fit animo, plenus fiduciæ, inexuperabilis, & major adeunti. Quod in magnis evenit montibus, quorum proceritas minus apparet longe intuentibus; cum acceſſeris, tunc manifeſtum fit, quam in arduo ſumma ſint: talis eſt, mi Lucili, verus, & rebus, non artificiis, philoſophus. In edito ſtat admirabilis, celſus, magnitudinis veræ. Non exſurgit in plantas, nec ſummis ambulat digitis, eorum more qui mendacio ſtaturam adjuvant, longioresque quam ſunt, videri volunt: contentus eſt magnitudine ſua. Quid ni contentus ſit eo uſque creviſſe, quo manum fortuna non porrigit? ergo & ſupra humana eſt. Par ſibi in omni ſtatu rerum, ſive ſecundo curſu vita procedit, ſive fluctuatur per adverſa ac difficilia. Hanc conſtantiam cavillationes iſtæ, de quibus paulo ante loquebar, præſtare non poſſunt. Ludit iſtis animus, non proficit: & philoſophiam à faſtigio deducit in planum. Nec te prohibuerim aliquando iſta agere, ſed tunc cum voles nihil agere. Hoc tamen habent in ſe peſſimum, dulcedinem quandam ſui faciunt, & animum ſpecie ſubtilitatis inductum tenent, ac remorantur: cum tanta rerum moles vacet, cum vix tota vita ſufficiat, ut hoc unum diſcas, vitam contemnere. Quid regere? inquis. ſecundum opus eſt. Nam nemo illam bene rexit, niſi qui contempſerat.

EPIST. CXII.

Deſperat de amico reformando, vetere annorum & vitiorum.

CVpio mehercule amicum tuum formari, ut deſideras, & inſtitui: ſed valde durus capitur,

imo potius,quod eſt moleſtius, valde mollis capitur, & conſuetudine mala ac diutina fractus. Volo tibi ex noſtro artificio exemplum referre. Non quælibet inſitionem vitis patitur. ſi vetus & exeſa eſt, ſi infirma graciliſque : aut non recipiet ſurculum, aut non alet, nec applicabit ſibi, nec in qualitatem ejus naturamque tranſibit. Itaque ſolemus ſupra terram præcidere: ut,ſi non reſponderit,tentari poſſit ſecunda fortuna,& iterum repetita infra terram inſeratur. Hic de quo ſcribis & mandas, non habet vires.indulſit vitiis: ſimul & emarcuit, & induruit. Non poteſt recipere rationem , non poteſt nutrire. At cupit ipſe. Noli credere. non dico illum mentiri tibi : putat ſe cupere. Stomachum illi fecit luxuria:cito tamen cum illa redibit in gratiam. Sed dicit ſe offendi vita ſua. Non negaverim. quis enim non offenditur ? homines vitam ſuam & amant ſimul : & oderunt. Tunc itaque de illo feremus ſententiam , cum fidem nobis fecerit, inviſam jam ſibi eſſe luxuriam. nunc illis male convenit.

EPIST. CXIII.

Quæſtio, An Virtutes ſint Animalia? Stoice aſſerit eſſe: itemque Vitia, & Affectus. Poſt ridendam nobis hodie diſputatiunculam, à talibus avocat, ad utilia vitæ vocat.

DEſideras tibi ſcribi à me , quid ſentiam de hac quæſtione jactata apud noſtros: An juſtitia, an fortitudo, prudentia, ceteræque virtutes, animalia ſint. Hac ſubtilitate effecimus, Lucili cariſſime,ut exercere ingenium inter irrita videamur,& diſputationibus nihil profuturis otium terere. Faciam quod deſideras,& quid noſtris videatur,exponam. Sed me in alia ſententia profiteor eſſe. Puto quædam eſſe , quæ decent phæcaſiatum palliatumque. Quæ ſint ergo,quæ antiquos moverint,dicam. Ani-

mum conſtat animal eſſe: cum ipſe efficiat, ut ſimus animalia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. Virtus autem nihil aliud eſt, quam animus quodammodo ſe habens: ergo animal eſt. Deinde: Virtus agit aliquid: agi autem nihil ſine impetu poteſt: ſi impetum habet, qui nulli eſt, niſi animali, animal eſt. Si animal eſt, inquit, virtus, habet ipſam virtutem. Quid ni? habet ſeipſam, Quomodo ſapiens omnia per virtutem gerit, ſic virtus per ſe. Ergo, inquit, & omnes artes animalia ſunt, & omnia quæ cogitamus, quæque mente complectimur. Sequitur, ut multa animalium millia habitent in his anguſtiis pectoris, & ſinguli multa ſimus animalia, aut multa habeamus animalia. Quæris, quid adverſus iſta reſpondeatur? Vnaquæque res ex iſtis animal erit, multa animalia non erunt. Quare? dicam, ſi mihi accommodaveris ſubtilitatem & intentionem tuam. Singula animalia ſingulas debent habere ſubſtantias: iſta omnia unum animum habent. Itaque ſingula eſſe poſſunt, multa eſſe non poſſunt. Ego & animal ſum & homo, non tamen duos eſſe dices. Quare? quia ſeparati eſſe debent. Ita dico, alter ab altero debet eſſe diductus, ut duo ſint. Quidquid unum multiplex eſt, ſub unam cadet naturam: itaque unum eſt. Et animus meus animal eſt, & ego animal ſum, duo tamen non ſumus. quare? quia animus mei pars eſt. Tunc aliquid per ſe numerabitur, cum per ſe ſtabit: ubi vero alterius membrum erit, non poterit videri aliud. Quare? dicam, quia quod aliud eſt, ſuum oportet eſſe, & proprium, & totum, & intra ſe abſolutum. Ego in alia eſſe me ſententia profeſſus ſum. Non enim tantum virtutes animalia erunt, ſi hoc recipitur: ſed oppoſita quoque illis vitia & affectus, tamquam ira, timor, luctus, ſuſpicio. Vltra res iſta procedet. omnes ſententiæ, omnes cogitationes animalia erunt: quod nullo modo.

do recipiendum eſt. Non enim quidquid ab homine fit, homo eſt. Iuſtitia quid eſt? inquit. Animus quodammodo ſe habens. Itaque ſi animus animal eſt, & juſtitia. Minime. hæc enim habitus animi eſt, & quædam vis. Idem animus in varias figuras convertitur, & non toties animal aliud eſt, quoties aliud facit: nec illud quod fit ab animo, animal eſt. Si juſtitia animal eſt, ſi fortitudo, ſi ceteræ virtutes: utrum deſinunt animalia eſſe ſubinde, ac rurſus incipiunt, an ſemper ſunt? Deſinere virtutes non poſſunt: ergo multa animalia, imo innumerabilia in hoc animo verſantur. Non ſunt, inquit, multa: quia ex uno religata ſunt, & partes unius ac membra ſunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis eſt Hydræ, multa habentis capita, quorum unumquodque per ſe pugnet, per ſe noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal eſt, ſed animalis caput: ceterum ipſa unum animal eſt. Nemo in Chimæra leonem eſſe animal dixit, aut draconem: hæ partes erant ejus: partes non ſunt animalia. Quid eſt, quo colligas juſtitiam animal eſſe? agit, inquit, aliquid, & prodeſt: quod autem agit aliquid, & prodeſt, impetum habet: quod autem impetum habet, animal eſt. Verum eſt, ſi ſuum impetum habet: ſuum autem non habet, ſed animi. Omne animal donec moriatur, id eſt quod cœpit: homo donec moriatur, homo eſt: equus item, & canis: tranſire enim in aliud non poſſunt. Iuſtitia, id eſt, animus quodammodo ſe habens, animal eſt. Credamus. Deinde animal eſt fortitudo, id eſt, animus quodammodo ſe habens. Quis animus? Ille qui modo juſtitia erat? tenetur in priore animali: in aliud animal ei tranſire non licet. In eo illi, in quo primum eſſe cœpit, perſeverandum eſt. Præterea unus animus duorum animalium eſſe non poteſt, multo minus plurium. Si juſtitia, fortitudo, temperantia, ceteræ-

que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

que virtutes animalia ſunt: quomodo unum animum habebunt? Singulos habeant oportet, aut non ſunt animalia. Non poteſt unum corpus plurium animalium eſſe: hoc & ipſi fatentur. Iuſtitiæ quod eſt corpus? animus. Fortitudinis quod eſt corpus? idem animus. Atqui unum corpus eſſe duorum animalium non poteſt. Sed idem animus, inquit, juſtitiæ habitum induit, & fortitudinis, & temperantiæ. Hoc fieri poſſet, ſi quo tempore juſtitia eſſet, fortitudo non eſſet: quo tempore fortitudo eſſet, temperantia non eſſet. Nunc vero omnes virtutes ſimul ſunt. Ita quomodo erunt ſingula animalia, cum unus animus ſit, qui plus quam unum animal non poteſt facere? Denique nullum animal pars eſt alterius animalis: juſtitia autem pars eſt animi: non eſt ergo animal. Videor mihi in re confeſſa perdere operam. Magis enim indignandum de iſto, quam diſputandum eſt. Nullum animal alterius pars eſt. Circumſpice omnium corpora: nulli non & color proprius eſt, & figura ſua, & magnitudo. Inter cetera, propter quæ mirabile divini artificis ingenium eſt, hoc quoque exiſtimo, quod in tanta copia rerum numquam in idem incidit: etiam quæ ſimilia videntur, cum contuleris, diverſa ſunt. Tot fecit genera foliorum, nullum non ſua proprietate ſignatum. tot animalia: nulli ſimilitudo cum altero convenit. Vtique aliquid intereſt. Exegit à ſe, ut quæ alia erant, & diſſimilia eſſent, & imparia. Virtutes, ut dicitis, omnes pares ſunt: ergo non ſunt animalia. Nullum non animal per ſe aliquid agit. Virtus autem per ſe nihil agit, ſed cum homine. Omnia animalia aut rationalia ſunt, ut homines, ut dii; aut irrationalia, ut pecora. Virtutes utique rationales ſunt: atqui nec homines ſunt, nec dii: ergo non ſunt animalia. Omne rationale animal nihil agit, niſi primum ſpecie alicujus rei irritatum eſt, deinde impe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

impetum cepit, deinde aſſenſio confirmavit hunc impetum. Quid ſit aſſenſio, dicam. Oportet me ambulare: tunc demum ambulo, cum hoc mihi dixi, & approbavi hanc opinionem meam. oportet me ſedere: tunc demum ſedeo. hæc aſſenſio in virtute non eſt. Puta enim prudentiam animal eſſe: quomodo aſſentietur? Oportet me ambulare. hoc natura non recipit: prudentia enim ei cujus eſt proſpicit, non ſibi. Nam nec ambulare poteſt, nec ſedere: ergo aſſenſionem non habet: quod aſſenſionem non habet, rationale animal non eſt. Virtus ſi animal eſt, rationale eſt: rationale autem non eſt, ergo nec animal. Si virtus animal eſt: virtus autem bonum eſt: omne bonum animal eſt. Hoc noſtri fatentur. Patrem ſervare, bonum eſt: & ſententiam prudenter in ſenatu dicere, bonum eſt: & juſte decernere, bonum eſt. Ergo & patrem ſervare, animal eſt: & prudenter dicere, animal eſt. eo uſque res excedet, ut riſum tenere non poſſis. Prudenter tacere, & cœnare bene, bonum eſt: ita & tacere & cœnare, animal eſt. Ego mehercule titillare non deſinam, & ludos mihi ex iſtis ſubtilibus ineptiis facere. Iuſtitia & fortitudo ſi animalia ſunt, certe terreſtria ſunt. Omne animal terreſtre alget, eſurit, ſitit: ergo juſtitia alget, fortitudo eſurit, clementia ſitit. Quid porro non interrogabo illos, quam figuram habeant iſta animalia, hominis, an equi, an feræ? Si rotundam illis, qualem Deo, dederint formam: quæram, an & avaritia, & luxuria, & dementia æque rotundæ ſint? ſunt enim & ipſæ animalia Si has quoque corrotundaverint: etiamnum interrogabo, an prudens ambulatio animal ſit, nec ne? confiteantur neceſſe eſt. Deinde dicant, ambulationem eſſe animal, & quidem rotundum. Ne putes autem me primum ex noſtris, non ex præſcripto loqui, ſed meæ ſententiæ eſſe: inter Cleanthem, & diſcipulum ejus Chryſippum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſippum, non convenit quid ſit ambulatio. Cleanthes ait: ſpiritum eſſe à principali uſque in pedes pèrmiſſum: Chryſippus, ipſum principale. Quid eſt ergo, cur non ipſius Chryſippi exemplo ſibi quiſque ſe vindicet, & iſta tot animalia, quot mundus ipſe non poteſt capere, derideat? Non ſunt, inquit, virtutes multa animalia, & tamen animalia ſunt. Nam quemadmodum aliquis & poëta eſt & orator, & tamen unus: ſic virtutes iſtæ animalia ſunt, ſed multa non ſunt. Idem eſt animus & juſtus, & prudens, & fortis, ad ſingulas virtutes quodammodo ſe habens. Sublata eſt quæſtio: convenit nobis. Nam & ego interim fateor, animum animal eſſe: poſtea viſurus, quam de iſta re ſententiam feram. Actiones ejus animalia eſſe nego. Alioquin & omnia verba erunt animalia, & omnes verſus. Nam ſi ſermo prudens bonum eſt: bonum autem omne animal eſt: ſermo ergo animal eſt. Prudens verſus, bonum eſt: bonum autem omne animal eſt: verſus ergo animal eſt. Itaque,

Arma virumque cano,

animal eſt: quod non poſſunt rotundum dicere, cum ſex pedes habeat. Textorium, inquis, totum mehercule iſtud eſt, quod cummaxime agitur. diſſilio riſu, cum mihi propono ſolœciſmum animal eſſe, & barbariſmum, & ſyllogiſmum, & aptas illis facies, tamquam pictor, aſſigno. Hæc diſputamus, attractis ſuperciliis, fronte rugoſa. Non poſſum hoc loco dicere illud Cæcilianum: O triſtes ineptias! ridiculæ ſunt. Quin itaque potius aliquid utile nobis ac ſalutare tractamus, & quærimus quomodo ad virtutes venire poſſimus, quæ nos ad illas via adducat. Doce me, non an fortitudo animal ſit: ſed nullum animal felix eſſe ſine fortitudine, niſi contra fortuita convaluit, & omnes caſus antequam exciperet, meditando prædomuit. Quid eſt fortitudo? munimentum humanæ imbecil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

becillitatis inexpugnabile: quod qui circumdedit ſibi, ſecurus in hac vitæ obſidione perdurat. Vtitur enim ſuis viribus, ſuis telis. Hoc loco tibi Poſidonii noſtri ſententiam referre volo: Non eſt quod unquam fortunæ armis putes eſſe te tutum: tuis pugna contra ipſam. fortuita non armant. Itaque contra hoſtes inſtructi, contra ipſam inermes ſunt. Alexander quidem Perſas, & Hyrcanos, & Indos, & quidquid gentium uſque in Oceanum extendit Oriens, vaſtabat, fugabatque: ſed ipſe modo occiſo amico, modo amiſſo, jacebat in tenebris, alias ſcelus, alias deſiderium ſuum mœrens; victor tot regum atque populorum, iræ triſtitiæque ſuccubuit. Id enim egerat, ut omnia potius haberet in poteſtate, quam affectus. O quam magnis homines erroribus tenentur, qui jus dominandi trans maria cupiunt permittere: feliciſſimosque ſe judicant, ſi multas per milites provincias obtinent, & novas veteribus adjungunt, ignari quod ſit illud ingens parque diis regnum! Imperare ſibi, maximum imperium eſt. Doceat me, quam ſacra res ſit juſtitia, alienum bonum ſpectans, nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. Nihil ſit illi cum ambitione famaque: ſibi placeat. Hoc ante omnia ſibi quisque perſuadeat, Me juſtum eſſe gratis oportet. Parum eſt. adhuc illud perſuadeat ſibi, Me in hanc pulcherrimam virtutem ultro etiam impendere juvet: ut tota cogitatio à privatis commodis quam longiſſime averſa ſit. Non eſt quod ſpectes, quod ſit juſtæ rei præmium majus, quam juſtum eſſe. Illud adhuc tibi affige, quod paulo ante dicebam: nihil ad rem pertinet, quam multi æquitatem tuam noverint. Qui virtutem ſuam publicari vult, non virtuti laborat, ſed gloriæ. Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercules ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia. Et tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.

EPIST.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

EPIST. CXIV.

Eloquentiam alias aliam eſſe, & placere: uti mores publici ſunt, ſeveri, ſoluti, fracti. Ab animo colorem illam ſumere: idque exemplo Mæcenatis docet. Illum igitur curandum & formandum eſſe: à quo ſenſus & verba deinde recta. Obiter contra luxuriam.

QVare quibusdam temporibus provenerit corrupti generis oratio, quæris: & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta ſit, ut aliquando inflata explicatio vigeret, aliquando infracta, & in morem cantici ducta. Quare alias ſenſus audaces, & fidem egreſſi placuerint, alias abruptæ ſententiæ & ſuſpicioſæ, in quibus plus intelligendum eſt, quam audiendum: quare aliqua ætas fuerit, quæ tranſlationis jure uteretur inverecunde. Hoc, quod audire vulgo ſoles, quod apud Græcos in proverbium ceſſit; talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Quemadmodum autem uniuscujusque actio dicenti ſimilis eſt, ſic genus dicendi aliquando imitatur publicos mores. Si diſciplina civitatis laboravit, & ſe in delicias dedit, argumentum eſt luxuriæ publicæ, orationis laſcivia: ſi modo non in uno aut in altero fuit, ſed approbata eſt, & recepta. Non poteſt alius eſſe ingenio, alius animo color. Si ille ſanus eſt, ſi compoſitus, gravis, temperans, ingenium quoque ſiccum ac ſobrium eſt: illo vitiato, hoc quoque afflatur. Non vides, ſi animus elanguit, trahi membra, & pigre moveri pedes? ſi ille effeminatus eſt, in ipſo inceſſu apparere mollitiem? ſi ille acer eſt & velox, concitari gradum? ſi furit, aut (quod furori ſimile eſt) iraſcitur, turbatum eſſe corporis motum, nec ire, ſed ferri? Quanto hoc magis accidere ingenio putas, quod totum animo permixtum eſt? ab illo fingitur, illi paret, inde legem petit. Quomodo Mæcenas vixerit, notius eſt, quam ut narrari nunc de-

beat: quomodo ambulaverit, quam delicatus fuerit, quam cupierit videri, quam vitia ſua latere noluerit. Quid ergo? non oratio ejus æque ſoluta eſt, quam ipſe diſcinctus? non tam inſignita illius verba ſunt, quam cultus, quam comitatus, quam domus, quam uxor? Magni ingenii vir fuerat, ſi illud egiſſet via rectiore, ſi non vitaſſet intelligi, ſi non etiam in oratione difflueret. Videbis itaque eloquentiam ebrii hominis involutam, & errantem, & licentiæ plenam. Mæcenas in cultu ſuo. Quid turpius amne, ſilviſque ripa comantibus? Vide ut alveum lintribus arent, verſoque vado remittant hortos. Quid ſi quis feminæ cirro criſpatæ, & labris columbatur? Incipitque ſuſpirans, ut cervice laxa feratur. nemo tyranni. irremediabilis factio rimantur, epulis, lagenaque tentant domos, & ſæpe mortem exigunt. Genium feſto vix ſuo teſtem, tenuis cerei fila & crepacem molam, focum mater aut uxor inveſtiunt. Non ſtatim hæc cum legeris, hoc tibi occurret, hunc eſſe qui ſolutis tunicis in urbe ſemper inceſſerit? Nam etiam cum abſentis partibus Cæſaris fungeretur, ſignum à diſcincto petebatur. Hunc eſſe qui in tribunali, in roſtris, in omni publico cœtu ſic apparuerit, ut pallio velaretur caput, excluſis utrimque auribus, non aliter quam in Mimo divites fugitivi ſolent? Hunc eſſe cui, cummaxime civilibus bellis ſtrepentibus, & ſolicita urbe & armata, comitatus hic fuerit in publico: ſpadones duo, magis tamen viri quam ipſe? Hunc eſſe, qui uxorem millies duxit: cum unam habuerit? Hæc verba tam improbe ſtructa, tam negligenter abjecta, tam contra conſuetudinem omnium poſita, oſtendunt, mores quoque non minus novos & pravos, & ſingulares fuiſſe. Maxima laus illi tribuitur manſuetudinis: pepercit gladio, ſanguine abſtinuit: nec ulla alia re, quid poſſet, quam licentia oſtendit. Hanc ipſam laudem

ſuam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſuam corrupit iſtis orationis portentoſiſſimæ deliciis. Apparet enim mollem fuiſſe, non mitem. Hoc iſtæ ambages compoſitionis, hoc verba tranſverſa, hoc ſenſus magni quidem ſæpe, ſed enervati dum exeunt, cuivis manifeſtum facient. motum illi felicitate nimia caput: quod vitium hominis eſſe interdum, interdum temporis ſolet. Vbi luxuriam late felicitas fudit, cultus primum corporum eſſe diligentior incipit; deinde ſupellectili laboratur; deinde in ipſas domos impenditur cura, ut in laxitatem ruris excurrant, ut parietes advectis trans maria marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut lacunaribus pavimentorum reſpondeat nitor; deinde ad cœnas lautitia transfertur, & illic commendatio ex novitate & ſoliti ordinis commutatione captatur. ut ea quæ claudere cœnam ſolent, prima ponantur; ut quæ advenientibus dabantur, exeuntibus dentur. Cum aſſuevit animus faſtidire quæ ex more ſunt, & illi pro ſordidis ſolita ſunt; etiam in oratione quod novum eſt, quærit: & modo antiqua verba atque exoleta revocat & profert: modo fingit, & ignota deflectit: modo id quod nuper increbuit, pro cultu habetur, audax tranſlatio, ac frequens. Sunt qui ſenſus præcidant, & hinc gratiam ſperent, ſi ſententia pependerit, & audienti ſuſpicionem ſui fecerit: ſunt qui illos detineant, & porrigant: ſunt qui non uſque ad vitium accedant (neceſſe eſt enim hoc facere, aliquid grande tentanti) ſed qui ipſum vitium ament. Itaque ubicumque videris orationem corruptam placere, ibi mores quoque à recto deſciviſſe, non erit dubium. Quomodo conviviorum luxuria, quomodo veſtium, ægræ civitatis indicia ſunt: ſic orationis licentia (ſi modo frequens eſt) oſtendit animos quoque, à quibus verba exeunt, procidiſſe. Mirari quidem non debes corrupta excipi, non tantum à corona ſordidiore, ſed ab hac turba quoque cultiore.

re.

re. Togis enim inter ſe iſti, non judiciis diſtant. Hoc magis mirari potes, quod non tantum vitioſa, ſed & vitia laudantur. Nam illud ſemper factum eſt: nullum ſine venia placuit ingenium. Da mihi quemcumque vis magni nominis virum. dicam, quid illi ætas ſua ignoverit, quid in illo ſciens diſſimulaverit. Multos dabo, quibus vitia non nocuerint: quosdam, quibus profuerint. Dabo, inquam, maximæ famæ & inter miranda propoſitos: quos ſi quis corrigit, delet. Sic enim vitia virtutibus immixta ſunt, ut illas ſecum tractura ſint. Adjice nunc, quod oratio certam regulam non habet. Conſuetudo illam civitatis, quæ numquam in eodem diu ſtetit, verſat. Multi ex alieno ſeculo petunt verba: duodecim tabulas loquuntur: Gracchus illis, & Craſſus, & Curio, nimis culti & recentes ſunt: ad Appium uſque, & ad Coruncanum redeunt. Quidam contra, dum nihil niſi tritum & uſitatum volunt, in ſordes incidunt. Vtrumque diverſo genere corruptum eſt, tam mehercules, quam ſi vellent ſplendidis uti, ac ſonantibus, & poëticis; neceſſaria, & in uſu poſita vitare: tam hunc dicam peccare, quam illum. Alter ſe juſto plus colit, alter ſe juſto plus negligit: ille & crura, hic nec alas quidem vellit. Ad compoſitionem tranſeamus. quot genera tibi dabo in hac, quibus peccetur? Quidam præfractam & aſperam probant; diſturbant de induſtria, ſi quid placidius effluxit: nolunt ſine ſalebra eſſe juncturam; virilem putant & fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat. Quorumdam non eſt compoſitio: modulatio eſt: adeo blanditur, & molliter labitur. Quid de illa loquar, in qua verba differuntur, & diu exſpectata vix ad clauſulas redduntur? Quid de illa in exitu lenta, qualis Ciceronis eſt, devexa, & molliter deſinens, nec aliter quam ſolet, ad morem ſuum pedemque reſpondens? Non tantum in gene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

genere ſententiarum vitium eſt, ſi aut puſillæ ſunt & pueriles, aut improbæ, & plus auſæ quam pudore ſalvo licet: ſed ſi floridæ ſunt, & nimis dulces, ſi in vanum exeunt, & ſine effectu, nihil amplius quam ſonant. Hæc vitia unus aliquis inducit, ſub quo tunc eloquentia eſt: ceteri imitantur, & alter alteri tradunt. Sic Salluſtio vigente, amputatæ ſententiæ, & verba ante exſpectatum cadentia, & obſcura brevitas, fuere pro cultu. Arruntius vir raræ frugalitatis, qui hiſtorias belli Punici ſcripſit, fuit Salluſtianus, & in illud genus nitens. Eſt apud Salluſtium: Exercitum argento fecit: id eſt, pecunia paravit. Hoc Arruntius amare cœpit: poſuit illud omnibus paginis. Dicit quodam loco: Fugam noſtris fecere. Alio loco: Hiero Rex Syracuſanorum, bellum facit. Et alio loco: Quæ audita Panormitanos dedere Romanis fecere. Guſtum tibi dare volui. Totus his contexitur liber. Quæ apud Salluſtium rara fuerunt, apud hunc crebra ſunt, & pene continua, nec ſine cauſſa. ille enim in hæc incidebat: at hic illa quærebat. Vides autem quid ſequatur, ubi alicui vitium pro exemplo eſt. Dixit Salluſtius: Aquis hiemantibus. Arruntius in primo libro belli Punici ait; Repente hiemavit tempeſtas. Et alio loco, cum dicere vellet frigidum annum fuiſſe, ait: Totus hiemavit annus. Et alio loco: Inde ſexaginta onerarias, leves, præter militem & neceſſarios nautarum, hiemante Aquilone miſit. Non deſinit omnibus locis hoc verbum infulcire. Quodam loco Salluſtius dicit: Inter arma civilia æqui boni famas petit. Arruntius non temperavit, quominus primo ſtatim libro poneret: Ingentes eſſe famas de Regulo. Hæc ergo & hujuſmodi vitia, quæ alicui impreſſit imitatio, non ſunt indicia luxuriæ, nec animi corrupti. Propria enim eſſe debent, & ex ipſo nata, ex quibus tu æſtimes alicujus affectus. Iracundi hominis iracunda

cunda oratio eſt: commoti nimis incitata, delicati tenera & fluxa. Quod vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam, aut intervellunt: qui labra preſſius tondent & abradunt, ſervata & ſubmiſſa cetera parte: qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui perlucentem togam: qui nolunt facere quidquam quod hominum oculis tranſire liceat. Irritant illos, & in ſe advertunt: volunt vel reprehendi, dum conſpici. Talis eſt oratio Mæcenatis, omniumque aliorum, qui non caſu errant, ſed ſcientes volenteſque. Hoc à magno animi malo oritur. Quomodo in vino non ante lingua titubat, quam mens ceſſit oneri, & inclinata vel prodita eſt: ita iſta oratio (quid aliud quam ebrietas?) nulli moleſta eſt, niſi animus labat. Ideo ille curetur: ab illo ſenſus, ab illo verba exeunt, ab illo nobis eſt habitus, vultus, inceſſus. Illo ſano ac valente, oratio quoque robuſta, fortis, virilis eſt: ſi ille procubuit, & cetera ſequuntur ruinam.

—— Rege incolumi, mens omnibus una eſt.
Amiſſo, rupere fidem.

Rex noſter eſt animus. hoc incolumi, cetera manent in officio, parent & obtemperant: cum ille paulum vacillavit, ſimul dubitant. Cum vero ceſſit voluptati, artes quoque ejus, actuſque marcent, & omnis ex languido fluidoque conatus eſt. Quoniam hac ſimilitudine uſus ſum, perſeverabo. Animus noſter modo rex eſt, modo tyrannus. rex, cum honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & illi nihil imperat turpe, nihil ſordidum: ubi vero impotens, cupidus, delicatus eſt, tranſit in nomen deteſtabile ac dirum, & fit tyrannus. Tunc illum excipiunt affectus impotentes, inſtantque: qui initio quidem gaudet, ut ſolet populus largitione nocitura fruſtra plenus, & quæ non poteſt haurire, contrectat. Cum vero magis ac magis vires morbus exedit, & in medullas ner-

voſque deſcendere deliciæ: conſpectu eorum, quibus ſe nimia aviditate inutilem reddidit, lætus, pro ſuis voluptatibus habet ſpectaculum alienarum, ſubminiſtrator libidinum teſtiſque, quarum ſibi uſum ingerendo abſtulit; nec illi tam gratum eſt abundare jucundis, quam acerbum, quod non omnem illum apparatum per gulam ventremque tranſmittit: non cum omni exoletorum feminarumque turba convolutatur: mœretque, quod magna pars ſuæ felicitatis excluſa corporis anguſtiis, ceſſat. Numquid enim, mi Lucili, hic furor eſt, quod nemo noſtrum mortalem ſe cogitat? quod nemo imbecillum? imo quod nemo noſtrum unum eſſe ſe cogitat? Adſpice culinas noſtras, & concurſantes inter tot ignes coquos noſtros: unum videri putas ventrem, cui tanto tumultu comparatur cibus? Adſpice veterana noſtra, & plena multorum ſeculorum vindemiis horrea: unum putas videri ventrem, cui tot conſulum regionumque vina conduntur? Adſpice quot locis vertatur terra, quot millia colonorum arent, fodiant: unum putas videri ventrem, cui & in Sicilia, & in Africa ſeritur? Sani erimus, & modica concupiſcemus, ſi unuſquiſque ſe numeret: metiatur ſimul corpus, ſciatque, nec multum capere, nec diu poſſe. Nihil tamen æque tibi profuerit ad temperantiam omnium rerum, quam frequens cogitatio brevis ævi, & hujus incerti. Quidquid facies, reſpice ad mortem.

EPIST. CXV.

Contra nimis ſermonis aut ſtili anxios: & minuti hoc animi eſſe. Cum fiducia ſcribendum loquendumque, ſine quæſito ornatu. Quem in animo potius ſpecta. O qualis ille, ubi Virtutes eum excoluerunt! omnes in amorem rapiat, ſi conſpici poſſit. At externus iſte ſplendor falſus, aut nihili eſt: item aurum omne & pecu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

pecunia, quæ miramur. Non faciunt hæc felices, aut ſecuros: imo & miſeros, & miſerandos.

NImis anxium eſſe te circa verba & compoſitionem, mi Lucili, nolo: habeo majora quæ cures. Quære quid ſcribas, non quemadmodum: & hoc ipſum, non ut ſcribas, ſed ut ſentias: ut illa quæ ſenſeris, magis applices tibi, & veluti ſignes. Cujuſcumque orationem videris ſolicitam & politam, ſcito, animum quoque non minus eſſe puſillis occupatum. Magnus ille remiſſius loquitur, & ſecurius: quæcumque dicit, plus habent fiduciæ, quam curæ. Noſti complures juvenes, barba & coma nitidos, de capſula totos: nihil ab illis ſperaveris forte, nihil ſolidum. Oratio vultus animi eſt: ſi circumtonſa eſt, & fucata, & manufacta, oſtendit illum quoque non eſſe ſincerum, & habere aliquid fracti. Non eſt ornamentum virile, concinnitas. Si nobis animum boni viri liceret inſpicere, ô quam pulcram faciem, quam ſanctam, quam ex magnifico placidoque fulgentem videremus? hinc juſtitia, illinc fortitudine, hinc temperantia prudentiaque lucentibus. Præter has frugalitas, & continentia, & tolerantia, & libertas, comitaſque, & (quis credat?) in homine rarum humanitas bonum, ſplendorem illi ſuum affunderent. Tum providentia, tum elegantia, & ex iſtis magnanimitas eminentiſſima, quantum, dii boni! decoris illi, quantum ponderis, gravitatiſque adderent: quanta eſſet cum gratia auctoritas? Nemo illum amabilem, qui non ſimul venerabilem diceret. Si quis viderit hanc faciem altiorem fulgentioremque, quam cerni inter humana conſuevit, nonne velut numinis occurſu obſtupefactus reſiſtat, & ut fas ſit vidiſſe, tacitus precetur? Tum advocante ipſum vultus benignitate productus, adoret ac ſupplicet: & diu contemplatus multum exſtantem, ſupraque

menſuram ſolitorum inter nos adſpici, elatam, oculis miti quidem, ſed nihilominus vivido igni flagrantibus, tunc demum illam Virgilii noſtri vocem verens atque attonitus emittat:

O quam te memorem virgo? namq; haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem ſonat. ———
Sis felix, noſtrumque leves quæcumque laborem.

Aderit, levabitque, ſi colere eam voluerimus. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque ſuſpenſo, nec in theſauros ſtipe infuſa, ſed pia & recta voluntate. Nemo, inquam, non amore ejus arderet, ſi nobis illam videre contingeret. Nunc enim multa obſtrigillant, & aciem noſtram aut ſplendore nimio repercutiunt, aut obſcuro retinent. Sed ſi quemadmodum viſus oculorum quibusdam medicamentis acui ſolet, & repurgari: ſic & nos, ſi aciem animi liberare impedimentis voluerimus, poterimus perſpicere virtutem, etiam obrutam corpore, etiam paupertate oppoſita, & humilitate & infamia objacentibus. Cernemus, inquam, pulcritudinem illam, quamvis ſordido obtectam. Rurſus æque malitiam, & ærumnoſi animi veternum perſpiciemus: quamvis multus circa divitiarum radiantium ſplendor impediat, & intuentem, hinc honorum, illinc magnarum poteſtatum falſa lux verberet. Tunc intelligere nobis licebit, quam contemnenda miremur, ſimillimi pueris, quibus omne ludicrum in pretio eſt. Parentibus quippe, nec minus fratribus, præferunt parvo ære empta monilia. Quid ergo inter nos & illos intereſt, ut Ariſto ait, niſi quod nos circa tabulas & ſtatuas inſanimus, carius inepti? Illos reperti in littore calculi leves, & aliquid habentes varietatis, delectant, nos ingentium maculæ columnarum: ſive ex Ægyptiis arenis, ſive ex Africæ ſolitudinibus advectæ, porticum aliquam vel capacem populi cœnationem

ferunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ferunt. Miramur parietes tenui marmore inductos: cum ſciamus quale ſit, quod abſconditur. oculis noſtris imponimus. Et cum auro tecta perfundimus, quid aliud quam mendacio gaudemus? ſcimus enim ſub illo auro fœda ligna latitare. Nec tantum parietibus aut lacunaribus ornamentum tenue prætenditur: omnium iſtorum quos incedere altos vides, bracteata felicitas eſt. Inſpice, & diſces ſub iſta tenui membrana dignitatis, quantum mali lateat. Hæc ipſa res tot magiſtratus, tot judices detinet, quæ magiſtratus & judices facit, pecunia; quæ ex quo in honore eſſe cœpit, verus rerum honor cecidit: mercatoreſque & venales invicem facti, quærimus, non quale ſit quidque, ſed quanti. Ad mercedem pii ſumus, ad mercedem impii. Honeſta, quamdiu aliqua illis ſpes ineſt, ſequimur: in contrarium tranſituri, ſi plus ſcelera promittant. Admirationem nobis parentes auri argentique fecerunt: & teneris infuſa cupiditas altius ſedit, crevitque nobiſcum. Deinde totus populus in alia diſcors, in hoc convenit: hoc ſuſpiciunt, hoc ſuis optant, hoc Diis velut rerum humanarum maximum, cum grati videri volunt, conſecrant. Denique eo mores redacti ſunt, ut paupertas maledicto probroque ſit, contempta divitibus, inviſa pauperibus. Accedunt inde carmina poëtarum, quæ affectibus noſtris facem ſubdant, quibus divitiæ velut unicum vitæ decus ornamentumque laudantur. Nihil illis melius nec dare videntur Dii immortales poſſe, nec habere.

Regia ſolis erat ſublimibus alta columnis,
Clara micante auro.

Ejuſdem currum adſpice.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.

Denique quod optimum videri volunt ſeculum, aureum appellant. Nec apud tragicos deſunt, qui

lucro innocentiam, ſalutem, opinionem bonam mutant.

Sine me vocari peſſimum, ut dives vocer.
An dives, omnes quærimus: nemo, an bonus.
Non quare, & unde: quid habeas, tantum rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe ſit, quæris? nihil.
Aut dives opto vivere, aut pauper mori.
Bene moritur, qui, dum moritur, lucrum facit.
Pecunia ingens generis humani bonum,
Cui non voluptas matris, aut blandæ poteſt
Par eſſe prolis, non ſacer meritis parens.
Tam dulce ſi quid Veneris in vultu micat,
Merito illa amores cælitum atque hominum movet.

Cum hi noviſſimi verſus in tragœdia Euripidis pronuntiati eſſent, totus populus ad ejiciendum & actorem & carmen conſurrexit uno impetu: donec Euripides in medium ipſe proſiluit, petens, ut exſpectarent, viderentque quem admirator auri exitum faceret. Dabat in illa fabula pœnas Bellerophontes, quas in ſua quiſque dat. Nulla enim avaritia ſine pœna eſt, quamvis ſatis ſit ipſa pœnarum. O quantum lacrimarum, ô quantum laborum exigit! quam miſera deſideratis, quam miſera partis eſt! Adjice quotidianas ſolicitudines, quæ pro modo habendi quemque diſcruciant. Majore tormento pecunia poſſidetur, quam quæritur. Quantum damnis ingemiſcunt, quæ & magna incidunt, & majora videntur! denique ut nihil illis fortuna detrahat, quidquid non acquiritur, damnum eſt. At felicem illum homines, & divitem vocant, & conſequi optant, quantum ille poſſidet. Fateor. Quid ergo? tu ullos eſſe conditionis pejoris exiſtimas, quam qui habent & miſeriam, & invidiam? Vtinam qui divitias appetituri eſſent, cum divitibus deliberarent! utinam honores petituri, cum ambitioſis, & ſummum adeptis digni-

tatis

tatis ſtatum! profecto vota mutaſſent: cum interim illi nova ſuſcipiunt, qui priora damnaverant. Nemo enim eſt cui felicitas ſua, etiamſi curſu venit, ſatisfaciat. Queruntur & de conſiliis, & de proceſſibus ſuis: maluntque ſemper, quæ reliquerunt. Itaque hoc tibi philoſophia præſtabit, quo equidem nihil majus exiſtimo: numquam te pœnitebit tui. Ad hanc tam ſolidam felicitatem, quam tempeſtas nulla concutiat, non perducent te apte verba contexta, & oratio fluens leniter. Eant ut volent, dum animo compoſitio ſua conſtet, dum ſit magnus, & opinionum ſecurus, & ob ipſa quæ aliis diſplicent, ſibi placens: qui profectum ſuum vita æſtimet, & tantum ſcire ſe judicet, quantum non cupit, quantum non timet.

EPIST. CXVI.

Contra Peripateticos, exſcindendos Affectus, non temperandos eſſe: neque à Natura induci. A mollitie ſententiam adverſam naſci.

VTrum ſatius ſit, modicos habere affectus, an nullos, ſæpe quæſitum eſt. Noſtri illos expellunt: Peripatetici temperant. Ego non video, quomodo ſalubris eſſe aut utilis poſſit ulla mediocritas morbi. Noli timere. nihil eorum, quæ tibi non vis negari, eripio: facilem me, indulgentemque præbebo rebus, ad quas tendis, & quas aut vitæ neceſſarias, aut utiles, aut jucundas putes: detraham vitium. Nam cum tibi cupere interdixero, velle permittam: ut eadem illa intrepidus facias, ut certiore conſilio, ut voluptates illas magis ſentias, Quid ni? ad te magis perventuræ ſunt, ſi illis imperabis, quam ſi ſervies. Sed naturale eſt, inquis, ut deſiderio amici torquear: da jus lacrimis tam juſte cadentibus. Naturale eſt opinionibus hominum tangi, & adverſis contriſtari: quare non permittas mihi hunc tam honeſtum malæ opinionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

metum? Nullum vitium eſt ſine patrocinio: nulli non initium eſt verecundum & exorabile, ſed ob hoc latius funditur. Non obtinebis ut deſinat, ſi incipere permiſeris. Imbecillis eſt primo omnis affectus, deinde ipſe ſe concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius, quam expellitur. Quis negat omnes affectus à quodam quaſi naturali fluere principio? curam nobis noſtri natura mandavit: ſed huic ubi nimium indulſeris, vitium eſt. Voluptatem natura neceſſariis rebus admiſcuit, non ut illam peteremus, ſed ut ea ſine quibus non poſſumus vivere, gratiora nobis illius faceret acceſſio: ſi ſuo veniat jure, luxuria eſt. Ergo intrantibus reſiſtamus: quia facilius, ut dixi, non recipiuntur quam exeunt. Aliquatenus, inquis, dolere, aliquatenus timere permitte. ſed illud aliquatenus longe producitur, nec ubi vis, accipit finem. Sapienti non ſolicite cuſtodire ſe tutum eſt: & lacrimas ſuas & voluptates, ubi volet, ſiſtet. Nobis quia non eſt regredi facile, optimum eſt omnino non progredi. Eleganter mihi videtur Panætius reſpondiſſe adoleſcentulo cuidam quærenti, An ſapiens amaturus eſſet? De ſapiente, inquit, videbimus: mihi & tibi, qui adhuc à ſapiente longe abſumus, non eſt committendum, ut incidamus in rem commotam, impotentem, alteri emancipatam, vilem ſibi. Sive enim nos reſpexit, humanitate ejus irritamur; ſive contempſit, ſuperbia accendimur. Æque facilitas amoris, quam difficultas nocet: facilitate capimur, cum difficultate certamus. Itaque conſcii nobis imbecillitatis noſtræ, quieſcamus. Nec vino infirmum animum committamus, nec formæ, nec adulationi, nec ullis rebus blande trahentibus. Quod Panætius de amore quærenti reſpondit, hoc ego de omnibus dico. Quantum poſſumus nos, à lubrico recedamus: in ſicco quoque parum fortiter ſtamus. Occurres hoc loco mihi illa

publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

publica contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis, nimis dura præcipitis. nos homunciones ſumus, omnia nobis negare non poſſumus. Dolebimus, ſed parum: concupiſcemus, ſed temperate: iraſcemur, ſed placabimur. Scis quare non poſſumus iſta? quia nos poſſe non credimus. Imo mehercules, aliud eſt in re. Vitia noſtra, quia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa, quam excutere. Satis natura homini dedit roboris, ſi illo utamur, ſi vires noſtras colligamus, ac totas pro nobis, certe non contra nos concitemus. Nolle in cauſſa eſt: non poſſe prætenditur.

EPIST. CXVII.

Quæſtiuncula, An, cum Sapientia bonum ſit, etiam ſapere? Stoici iſtud vulgo negant: alii aſſerunt, & ipſe iſtis pronior. Denique amolitur hæc ſupervacua, & ad formationem morum ſerio vocat.

MVltum mihi tibique negotii concinnabis, &, dum neſcis, in magnam me litem ac moleſtiam impinges, qui mihi tales quæſtiunculas ponis, in quibus ego nec diſſentire à noſtris ſalva gratia, nec conſentire ſalva conſcientia poſſum. Quæris, an verum ſit, quod Stoicis placet, Sapientiam bonum eſſe, ſapere bonum non eſſe? Primum exponam, quid Stoicis videatur: tum dicere ſententiam audebo. Placet noſtris, quod bonum eſt, eſſe corpus: quia quod bonum eſt, facit: quidquid facit, corpus eſt. Quod bonum eſt, prodeſt: faciat autem aliquid oportet, ut proſit: ſi facit, corpus eſt. Sapientiam bonum eſſe dicunt: ſequitur, ut neceſſe ſit illam corporalem quoque dicere. At ſapere non putant ejuſdem conditionis eſſe. Incorporale eſt & accidens alteri, id eſt, ſapientiæ: itaque nec facit quidquam, nec prodeſt. Quid ergo, inquiunt, non dicimus, Bonum eſt ſapere? dicimus, referentes ad id ex quo pendet, id eſt, ad ipſam ſapientiam. Ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

verſus hos quid ab aliis reſpondeatur, audi, antequam ego incipio ſecedere, & in alia parte conſidere. Iſto modo, inquiunt, nec beate vivere bonum eſt. Velint nolint, reſpondendum eſt, beatam vitam bonum eſſe, & beate vivere bonum non eſſe. Etiamnum quoque noſtris illud opponitur. Vultis ſapere? ergo expetenda res eſt, ſapere: ſi expetenda res eſt, bonum eſt. Coguntur noſtri verba torquere, & unam ſyllabam expetendo interponere, quam ſermo noſter inſeri non ſinit. Ego illam, ſi pateris, adjungam. Expetendum eſt, inquiunt, quod bonum eſt: adexpetendum, quod bono contingit: quod, cum bonum conſecuti ſumus, non petitur tanquam bonum, ſed petito bono accedit. Ego non idem ſentio, & noſtros judico in hoc deſcendere: quia jam primo vinculo tenentur, & mutare illis formulam non licet. Multum dare ſolemus præſumptioni omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum eſt, aliquid omnibus videri: tanquam deos eſſe, inter alia ſic colligimus, quod omnibus de diis opinio inſita eſt: nec ulla gens uſquam eſt adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos deos credat. Cum de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium. Vtor hac publica perſuaſione: neminem invenies, qui non putet & ſapientiam bonum, & ſapere. Non faciam quod victi ſolent, ut provocem ad populum: noſtris incipiemus armis confligere. Quod accidit alicui: utrum extra id cui accidit eſt, an in eo cui accidit? Si in eo eſt cui accidit, tam corpus eſt, quam illud cui accidit. Nihil enim accidere ſine tactu poteſt: quod tangit, corpus eſt. Si extra eſt, poſtquam acciderat, receſſit: quod receſſit, motum habet: quod motum habet, corpus eſt. Speres me dicturum, non eſſe aliud curſum, aliud currere: nec aliud calorem, aliud calere:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

calere: nec aliud lucem, aliud lucere. Concedo iſta alia eſſe, ſed non ſortis alterius. Si valetudo indifferens eſt: & valere indifferens eſt. Si forma indifferens eſt: & formoſum eſſe indifferens eſt. Si juſtitia bonum eſt: & juſtum eſſe bonum eſt. Si turpitudo malum eſt: & turpem eſſe malum eſt. tam mehercules quam ſi lippitudo malum eſt, & lippire malum eſt. Hoc ut ſcias, neutrum eſſe ſine altero poteſt. Quod ſapit, ſapiens eſt: quod ſapiens eſt, ſapit. Adeo non poteſt dubitari, an quale illud ſit, tale hoc ſit, ut quibusdam utrumque unum videatur atque idem. Sed illud libenter quæſierim: Cum omnia aut bona ſint, aut mala, aut indifferentia, ſapere in quo numero ſit? Bonum negant eſſe. malum utique non eſt: ſequitur, ut medium ſit. Id autem medium atque indifferens vocamus, quod tam malo contingere quam bono poteſt: tanquam pecunia, forma, nobilitas. Hoc, ut ſapiat, contingere niſi bono non poteſt: ergo indifferens non eſt. Atqui ne malum quidem eſt, quod contingere malo non poteſt: ergo bonum eſt. Quod niſi bonus non habet, bonum eſt: ſapere non niſi bonus habet: ergo bonum eſt. Accidens eſt, inquit, ſapientiæ. Hoc ergo quod vocas ſapere, utrum facit ſapientiam, an patitur? ſive facit illud, ſive patitur, utroque modo corpus eſt. Nam & quod fit, & quod facit, corpus eſt. ſi corpus eſt, bonum eſt: unum enim deerat illi, quo minus bonum eſſet, quod incorporale erat. Peripateticis placet, nihil intereſſe inter ſapientiam & ſapere, cum in utrolibet eorum & alterum ſit. Numquid enim quemquam exiſtimas ſapere, niſi qui ſapientiam habet? Numquid quemquam qui ſapiat, non putas habere ſapientiam? Dialectici veteres iſta diſtinguunt: ab illis diviſio uſque ad Stoicos venit. Qualis ſit hæc, dicam. Aliud eſt ager, aliud agrum habere. Quid ni? cum habere agrum ad haben-

tem, non ad agrum pertineat. Sic aliud eſt ſapientia, aliud ſapere. Puto concedes duo eſſe hæc, id quod habetur, & eum qui habet: habetur ſapientia: habet, qui ſapit. Sapientia eſt mens perfecta, vel ad ſummum optimumque perducta: ars enim vitæ eſt. Sapere quid eſt? non poſſum dicere, mens perfecta, ſed id quod contingit perfectam mentem habenti. Ita alterum eſt, mens bona: alterum, quaſi habere mentem bonam. Sunt, inquit, naturæ corporum: tanquam, hic homo eſt, hic equus: has deinde ſequuntur motus animorum enuntiativi corporum. Hi habent proprium quiddam, & à corporibus ſeductum: tanquam, video Catonem ambulantem: hoc ſenſus oſtendit, animus credit. Corpus eſt quod video, cui & oculos, & animum intendi. Dico deinde, Cato ambulat: non corpus quidem eſt quod nunc loquor, ſed enuntiativum quiddam de corpore: quod alii effatum vocant, alii enuntiatum, alii edictum. Sic cum dicimus ſapientiam, incorporale quiddam intelligimus: cum dicimus, Sapit: de corpore loquimur. Plurimum autem intereſt, utrum illud dicas, an de illo. Putemus in præſentia iſta duo eſſe: nondum enim quid mihi videatur, pronuntio: quid prohibet, quo minus aliud quidem ſit, ſed nihilominus bonum? Dicebas paulo ante, aliud eſſe agrum, aliud habere agrum. Quid ni? in alia enim natura eſt qui habet, in alia quod habetur. illa terra eſt, hic homo eſt. At in hoc de quo agitur, ejuſdem naturæ ſunt utraque, & qui habet ſapientiam, & ipſa quæ habetur. Præterea illic aliud eſt quod habetur, alius qui habet: hic in eodem eſt, & quod habetur, & qui habet. Ager jure poſſidetur: ſapientia natura. ille abalienari poteſt, & alteri tradi: hæc non diſcedit à domino. Non eſt itaque quod compares inter ſe diſſimilia. Cœperam dicere, poſſe iſta duo eſſe, & tamen utraque bona. Sapientia, & ſapiens duo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

duo ſunt: & utrumque bonum eſſe concedis. Quomodo nihil obſtat, quo minus & ſapientia bonum ſit, & habens ſapientiam: ſic nihil obſtat, quo minus & ſapientia bonum ſit, & habere ſapientiam, id eſt, ſapere. Ego in hoc volo ſapiens eſſe, ut ſapiam. Quid ergo? non eſt id bonum, ſine quo nec illud bonum eſt? Vos certe dicitis, ſapientiam, ſi ſine uſu detur, accipiendam non eſſe. Quis eſt uſus ſapientiæ? Sapere: hoc eſt in illa pretioſiſſimum: quo detracto, ſupervacua fit. Si tormenta mala ſunt, torqueri malum eſt: adeo quidem, ut illa non ſint mala, ſi quod ſequitur, detraxeris. Sapientia habitus perfectæ mentis eſt: ſapere, uſus perfectæ mentis. Quomodo poteſt uſus ejus bonum non eſſe, quæ ſine uſu bonum non eſt? Interrogo te, an ſapientia ſit expetenda. fateris. Interrogo, an uſus ſapientiæ ſit expetendus. fateris. negas enim te illam recepturum, ſi uti ea prohibearis. quod expetendum eſt, bonum eſt. Sapere, ſapientiæ uſus eſt: quomodo eloquentiæ, loqui: quomodo oculorum, videre: ergo ſapere, ſapientiæ uſus eſt. uſus autem ſapientiæ expetendus eſt: ſapere ergo expetendum eſt: ſi expetendum eſt, bonum eſt. Olim ipſe me damno, qui illos imitor dum accuſo, & verba apertæ rei impendo. Cui enim dubium poteſt eſſe, quin ſi æſtus malum eſt, & æſtuare malum ſit? ſi algor malum eſt, malum ſit algere? ſi vita bonum eſt, & vivere bonum eſt? Omnia iſta circa ſapientiam, non in ipſa ſunt: at nobis in ipſa commorandum eſt, etiamſi quid evagari libet, amplos habet illa ſpatioſosque receſſus. De deorum natura quæramus. de ſiderum alimento, de his tam variis ſtellarum diſcurſibus: an ad illarum motus noſtra moveantur corpora, an corporibus omnium, animiſque illinc impetus veniat. An & hæc quæ fortuita dicuntur, certa lege conſtricta ſint, nihilque in hoc mundo repentinum, aut expers ordinis volutetur.

Iſta jam à formatione morum receſſerunt: ſed levant animum, & ad ipſarum quas tractant rerum magnitudinem attollunt. Hæc vero de quibus paulo ante dicebam, minuunt, & deprimunt, nec ut putas exacuunt, ſed extenuant. Obſecro vos, cur tam neceſſariam curam majoribus melioribusque debitam, in re neſcio an falſa, certe inutili, terimus? Quid mihi profuturum eſt ſcire, an aliud ſit ſapientia, aliud ſapere? quid mihi profuturum eſt ſcire, illud bonum eſſe, hoc non eſſe? Temere me geram, ſubibo hujus voti aleam. tibi ſapientia, mihi ſapere contingat: pares erimus. Potius id age, ut mihi viam monſtres, qua ad iſta perveniam. Dic mihi quid vitare debeam, quid appetere: quibus animum labantem ſtudiis firmem: quemadmodum quæ me ex tranſverſo ferunt aguntque, procul à me repellam. Quomodo par eſſe tot malis poſſim: quomodo iſtas calamitates removeam, quæ ad me irruperunt: quomodo illas, ad quas ego irrupi. Doce, quomodo feram ærumnam ſine gemitu meo, felicitatem ſine alieno: quomodo ultimum neceſſarium vitæ terminum non exſpectem, ſed ipſemet, cum viſum erit, profugiam. Nihil mihi videtur turpius, quam optare mortem. Nam ſi vis vivere, quid optas mori? ſi non vis, quid deos rogas, quod tibi naſcenti dederunt? Nam ut quandoque moriaris, etiam invito poſitum eſt: ut cum voles, in tua manu eſt. Alterum tibi neceſſe eſt, alterum licet. Turpiſſimum his diebus principium diſerti mehercules viri legi: Ita, inquit, quamprimum moriar. Homo demens, optas rem tuam. Ita quamprimum moriar. Fortaſſe inter has voces ſenex factus es. Alioqui quid in mora eſt? nemo te tenet, evade qua viſum eſt. Elige quamlibet rerum naturæ partem, qua tibi præberi exitum jubeas. Hæc nempe ſunt elementa, quibus hic mundus adminiſtratur, aqua, terra, ſpiritus. Omnia iſta tam cauſſa

vivendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

vivendi ſunt, quam viæ mortis. Ita quamprimum moriar. Quamprimum iſtud, quod eſſe vis? quem illi diem ponis?citius fieri quam optas,poteſt. Imbecillæ mentis iſta ſunt verba, & hac deteſtatione miſericordiam captantis. Non vult mori, qui optat. Deos vitam roga,& ſalutem:ſi mori placuit, hic mortis eſt fructus, optare deſinere. Hæc, mi Lucili, tractemus, his formemus animum. Hæc eſt ſapientia, hoc eſt ſapere, non diſputatiunculis inanibus ſubtilitatem vaniſſimam agitare. Tot quæſtiones tibi fortuna poſuit. nondum illas ſolviſti:jam cavillaris.Quam ſtultum eſt,cum ſignum pugnæ acceperis,ventilare? remove iſta luſoria arma,decretoriis opus eſt.Dic qua ratione nulla animum triſtitia, nulla formido perturbet: qua ratione hoc ſecretarum cupiditatum pondus effundam. Agatur aliquid.Sapientia bonum eſt,ſapere non eſt bonum. Sic ſit. negemus, ſapere bonum eſſe: ut hoc totum ſtudium derideatur,tanquam operatum ſupervacuis. Quid ſi ſcires etiam illud quæri, an bonum ſit futura ſapientia? Quid enim dubii eſt, oro te, an nec meſſem futuram jam ſentiant horrea,nec futuram adoleſcentiam pueritia viribus aut ullo robore intelligat?Ægro interim nihil ventura ſanitas prodeſt, non magis, quam currentem luctantemque poſt multos ſecuturum ſenſus otium reficit. Quis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id quod futurum eſt,quia futurum eſt?nam quod bonum eſt, utique prodeſt: niſi præſentia, prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum non eſt utique: ſi prodeſt, jam eſt. Futurus ſum ſapiens: hoc bonum erit,cum fuero: interim non eſt. Prius aliquid eſſe debet, deinde quale eſſe. Quomodo, oro te, quod adhuc nihil eſt,jam bonum eſt? Quomodo autem tibi magis vis probari, non eſſe aliquid, quam ſi dixero,futurum eſt?nondum enim veniſſe apparet, quod venit. Ver ſecuturum eſt: ſcio nunc

hiemem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

hiemem eſſe. æſtas ſecutura eſt: ſcio æſtatem non eſſe. Maximum argumentum habeo nondum præſentis, futurum eſſe. Sapiam, ſpero: ſed interim non ſapio. ſi illud bonum haberem, jam hoc carerem malo. Futurum eſt, ut ſapiam. ex hoc licet nondum me ſapere intelligas. non poſſum ſimul & in illo bono, & in hoc malo eſſe. Duo iſta non coëunt, nec apud eundem ſunt una, bonum & malum. Tranſcurramus ſolertiſſimas nugas, & ad illa quæ nobis aliquam opem ſunt latura, properemus. Nemo qui obſtetricem parturienti filiæ ſolicitus accerſit, edictum & ludorum ordinem perlegit. nemo qui ad incendium domus ſuæ currit, tabulam latruncularíam perſpicit, ut ſciat quomodo alligatus exeat calculus. At mehercules omnia tibi undique nuntiantur, & incendium domus, & periculum liberorum, & obſidium patriæ, & bonorum direptio: adjice iſtis naufragium, motusque terrarum, & quidquid aliud timeri poteſt. Inter iſta diſtrictus, rebus, nihil aliud quam animum oblectantibus, vacas? Quid inter ſapientiam, & ſapere interſit, inquiris? nodos nectis ac ſolvis, tanta mole impendente capiti tuo? Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliquid ex illo vacet perdere: & vide, quam multa etiam diligentiſſimis pereant. Aliud valetudo ſua cuique abſtulit, aliud ſuorum: aliud neceſſaria negotia, aliud publica occupaverunt: vitam nobiſcum dividit ſomnus. Ex hoc tempore tam anguſto, & rapido, & nos auferente, quid juvat majorem partem mittere in vanum? Adjice nunc, quod aſſueſcit animus delectare ſe potius, quam ſanare: & philoſophiam oblectamentum facere, cum remedium ſit. Inter ſapientiam, & ſapere quid interſit, neſcio: ſcio mea non intereſſe, ſciam iſta, an neſciam. Dic mihi, cum, quid inter ſapientiam & ſapere interſit, didicero, ſapiam? Cur ergo potius inter vocabula me

ſapien-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſapientiæ detines, quam inter opera? Fac me fortiorem, fac me ſecuriorem, fac fortunæ parem, fac ſuperiorem. poſſum autem ſuperior eſſe, ſi fecero omne quod diſco.

EPIST. CXVIII.

Inanes epiſtolas nolle ſe ſcribere: potius monitorum utilium uberes: & jam facit. Suadet ſua, non aliena tractare; à Fortuna nihil petere, nec ab ea pendere. Verum bonum quærendum: & quid illud ſit, definitum. Itemque quid ab Honeſto differat. Omne bonum, ſecundum Naturam eſſe: nec tamen quidquid ſecundum Naturam, Bonum.

EXigis à me frequentiores epiſtolas. Rationes conferamus: ſolvendo non eris. Convenerat quidem, ut tua priora eſſent; tu ſcriberes, ego reſcriberem: ſed non ero difficilis. bene credi tibi ſcio: itaque in anteceſſum dabo. Nec faciam, quod Cicero vir diſertiſſimus facere Atticum jubet, ut etiam ſi rem nullam habebit, quod in buccam venerit, ſcribat. Nunquam poteſt deeſſe quod ſcribam, ut omnia illa quæ Ciceronis implent epiſtolas, tranſeam: quis candidatus laboret, quis alienis, quis ſuis viribus pugnet, quis conſulatum fiducia Cæſaris, quis Pompeii, quis ab ſe petat: quam durus ſit fenerator Cæcilius, à quo minoris centeſimis propinqui nummum movere non poſſunt. Sua ſatius eſt mala, quam aliena tractare: ſe excutere, & videre, quam multarum rerum candidatus ſit, & non ſuffragari. Hoc eſt, mi Lucili, egregium, hoc ſecurum ac liberum, nihil petere, & tota fortunæ comitia tranſire. Quam putas eſſe jucundum, tribubus vocatis; cum candidati in templis ſuis pendeant, & alius nummos pronuntiet, alius per ſequeſtrum agat, alius eorum manus oſculis conterat, quibus deſignatus contingendam manum negaturus eſt, omnes attoniti, vocem præconis ex-

ſpectant;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſpectant; ſtare otioſum, & ſpectare illas nundinas, nec ementem quidquam, nec vendentem? Quanto hic majore gaudio fruitur, qui non prætoria, aut conſularia comitia ſecurus intuetur, ſed magna illa, in quibus alii honores anniverſarios petunt, alii perpetuas poteſtates, alii bellorum eventus proſperos triumphosque, alii divitias, alii matrimonia ac liberos, alii ſalutem ſuam ſuorumque! quanti animi res eſt, ſolum nihil petere, nulli ſupplicare, & dicere: Nihil mihi tecum fortuna: non facio mei tibi copiam. ſcio apud te Catones repelli, Vatinios fieri: nihil rogo. Hoc eſt privatam facere fortunam. Libet ergo hæc invicem ſcribere, & hanc integram ſemper egerere materiam, circumſpicientibus tot millia hominum inquieta: qui ut aliquid peſtiferi conſequantur, per mala nituntur in malum, petuntque mox fugienda, aut etiam faſtidienda. Cui enim aſſecuto ſatis fuit, quod optanti nimium videbatur? Non eſt, ut exiſtimant homines, avida felicitas, ſed puſilla. itaque neminem ſatiat. Tu iſta credis excelſa, quia longe ab illis jaces: ei vero qui ad illa pervenit, humilia ſunt. Mentior, niſi adhuc quærit adſcendere. Iſtud quod tu ſummum putas, gradus eſt. Omnes autem male habet ignorantia veri. tanquam ad bona feruntur, decepti rumoribus. Deinde mala eſſe, aut inania, aut minora quam ſperaverint, adepti ac multa paſſi vident: majorque pars miratur ex intervallo fallentia, & vulgo magna pro bonis ſunt. Hoc ne nobis quoque eveniat, quæramus quid ſit bonum. Varia ejus interpretatio fuit. Finivit hoc alius alio modo, alius illud aliter expreſſit. Quidam ita finiunt: Bonum eſt, quod invitat animos, quod ad ſe vocat. Huic ſtatim opponitur: Quid ſi invitat quidem, ſed in perniciem? ſcis quam multa mala, blanda ſint. Verum, & veriſimile, inter ſe differunt ita: Quod bonum eſt, vero jungitur: non eſt enim bonum,

niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

niſi verum eſt. At quod invitat ad ſe, & allicit facie, veriſimile eſt: ſubrepit, ſolicitat, attrahit. Quidam ita finierunt: Bonum eſt, quod appetitionem ſui movet, vel quod impetum animi tendentis ad ſe movet. Et huic idem opponitur: multa enim impetum animi movent, quæ petuntur petentium malo. Melius illi qui ſic finierunt: Bonum eſt, quod ad ſe impetum animi ſecundum naturam movet: & ita demum petendum eſt, cum cœpit eſſe expetendum. Iam & honeſtum eſt: hoc enim perfecte eſt petendum. Locus ipſe me admonet, ut, quid interſit inter bonum honeſtumque, dicam. Aliquid inter ſe habent mixtum, & inſeparabile: nec poteſt bonum eſſe, niſi cui aliquid honeſti ineſt: & honeſtum utique bonum eſt. Quid ergo inter duo intereſt? Honeſtum eſt perfectum bonum, quo beata vita completur, cujus contactu alia quoque bona fiunt. Quod dico, tale eſt. Sunt quædam neque bona, neque mala: tanquam militia, legatio, juriſdictio. Hæc cum honeſte adminiſtrata ſunt, bona eſſe incipiunt, & ex dubio in bonum tranſeunt. Bonum ſocietate honeſti fit, honeſtum per ſe bonum eſt. Bonum ex honeſto fluit, honeſtum ex ſe eſt. Quod bonum eſt, malum eſſe potuit: quod honeſtum eſt, niſi bonum eſſe non potuit. Hanc quidam finitionem reddiderunt: Bonum eſt, quod ſecundum naturam eſt. Attende quid dicam. Quod bonum eſt, & ſecundum naturam eſt: non protinus quod ſecundum naturam eſt, & bonum eſt. Multa quidem naturæ conſentiunt: ſed tam puſilla ſunt, ut non conveniat illis boni nomen. Levia enim ſunt, & contemnenda: nullum nec minimum contemnendum bonum. Nam quamdiu exiguum eſt, bonum non eſt: cum bonum eſſe cœpit, non exiguum eſt. Vnde aliquid cognoſcitur bonum? ſi perfecte ſecundum naturam eſt. Fateris, inquis, quod bonum eſt, ſecundum naturam eſſe: hæc ejus pro-

prietas eſt. Fateris & alia ſecundum naturam quidem eſſe; ſed bona non eſſe. Quomodo ergo illud bonum eſt, cum hæc non ſint? quomodo ad aliam proprietatem pervenit, cum utrique præcipuum illud commune ſit, ſecundum naturam eſſe? ipſa ſcilicet magnitudine. Nec hoc novum eſt, quædam creſcendo mutari. Infans fuit, factus eſt pubes: alia ejus proprietas fit: ille irrationalis eſt, hic rationalis. Quædam incremento non tantum in majus exeunt, ſed in aliud. Non fit, inquit, aliud quod majus fit. Vtrum lagenam an dolium impleas vino, nihil refert: in utroque proprietas vini eſt. Exiguum mellis pondus, & magnum, ſapore non differt. Diverſa ponis exempla. in iſtis enim eadem qualitas eſt: quamvis augeantur, manent. Quædam amplificata in ſuo genere, in ſua proprietate perdurant: quædam poſt multa incrementa, ultima demum vertit adjectio, & novam illis, aliamque, quam in qua fuerant, conditionem imprimit. Vnus lapis fecit fornicem, ille qui latera inclinata cuneavit, & interventu ſuo vinxit. Summa adjectio quare plurimum facit, vel exigua? quia non auget, ſed implet. Quædam proceſſu priorem exuunt formam, & in novam tranſeunt. Vbi animus aliquid diu protulit, & magnitudinem ejus ſequendo laſſatus eſt, infinitum cœpit vocari; quod longe aliud factum eſt quam fuit, cum magnum videretur, ſed finitum. Eodem modo aliquid difficulter ſecari cogitavimus: noviſſime creſcente difficultate, inſecabile inventum eſt. Sic ab eo quod vix & ægre movebatur, proceſſimus ad immobile. Eadem ratione aliquid ſecundum naturam fuit: hoc in aliam proprietatem magnitudo ſua tranſtulit, & bonum fecit.

EPIST. CXIX.

Divitias à nobis peti poſſe, & accipi, nil ſupervacuum petendo. Finem omnium rerum ſpectandum, qui Naturam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

turam non excedit. Satis ea habere, non multum, quærit. Oſtendit deinde divites vulgo, omnes pauperes eſſe. Pulcra, & (Deus bone!) vera ſunt.

QVoties aliquid inveni, non exſpecto donec dicas, In commune: ipſe mihi dico. Quid ſit quod invenerim, quæris? ſinum laxa, merum lucrum eſt. Docebo quomodo fieri dives celerrime poſſis, quod valde cupis audire. Nec immerito: ad maximas te divitias compendiaria ducam. Opus erit tamen tibi creditore. ut negotiari poſſis, æs alienum facias oportet: ſed nolo per interceſſorem mutueris, nolo proxenetæ nomen tuum jactent. Paratum tibi creditorem dabo, Catonianum illum: à te mutuum ſumes. Quantulumcumque eſt, ſatis erit, ſi quidquid deerit, id à nobis petierimus. Nihil enim, mi Lucili, intereſt, utrum non deſideres, an habeas. Summa rei in utroque eſt eadem: non torqueberis. Nec illud præcipio, ut aliquid naturæ neges: contumax eſt, non poteſt vinci, ſuum poſcit: ſed ut quidquid naturam excedit, ſcias precarium eſſe, non neceſſarium. Eſurio: edendum eſt. utrum hic panis ſit plebeius, an ſiligineus, ad naturam nihil pertinet. Illa ventrem non delectari vult, ſed impleri. Sitio. utrum hæc aqua ſit quam ex lacu proximo excepero, an ea quam multa nive cluſero, ut rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet. Illa hoc unum jubet, ſitim exſtingui. Vtrum ſit aureum poculum, an cryſtallinum, an murrheum, an Tiburtinus calix, an manus concava, nihil refert. Finem omnium rerum ſpecta, & ſupervacua dimittes. Fames me appellat: ad proxima quæque tendatur manus: ipſa mihi commendabit, quodcumque comprehendero. Nihil contemnit eſuriens. Quid ſit ergo, quod me delectaverit, quæris? Videtur mihi egregie dictum: Sapiens, divitiarum naturalium eſt quæſitor acerrimus.

Inani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Inani me, inquis, lance muneras. Quid eſt illud in commune? jam ego paraveram fiſcos: circumſpiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas accerſerem merces. Decipere eſt iſtud, docere paupertatem, cum divitias promiſeris. Ita tu pauperem judicas, cui nihil deeſt? Suo, inquis, & patientiæ ſuæ beneficio, non fortunæ. Ideo ergo illum non judicas divitem, quia divitiæ ejus deſinere non poſſunt? Vtrum malis habere multum, an ſatis? qui multum habet, plus cupit; quod eſt argumentum, nondum illum ſatis habere: qui ſatis habet, conſecutus eſt, quod nunquam diviti contingit, finem. An has ideo non putas eſſe divitias, quia propter illas nemo proſcriptus eſt? quia propter illas nulli venenum filius, nulli uxor impegit? quia in bello tutæ ſunt? quia in pace otioſæ? quia nec habere illas periculoſum eſt, nec operoſum diſponere? An parum habet, qui tantum non alget, non eſurit, non ſitit? plus Iupiter non habet. Nunquam parum eſt, quod ſatis eſt: nunquam multum eſt, quod ſatis non eſt. Poſt Darium & Indos pauper eſt Alexander Macedo: quærit quod ſuum faciat, ſcrutatur maria ignota, in Oceanum claſſes mittit novas, &, ut ita dicam, mundi clauſtra perrumpit. Quod naturæ ſatis eſt, homini non eſt. Inventus eſt qui concupiſceret aliquid poſt omnia. Tanta eſt cæcitas mentium, & tanta initiorum ſuorum unicuique, cum proceſſit, oblivio. Ille modo ignobilis anguli non ſine controverſia dominus, de tanto fine terrarum per ſuum rediturus orbem triſtis eſt. Neminem pecunia divitem fecit: imo contra, nulli non majorem ſui cupiditatem incuſſit. Quæris, quæ ſit hujus rei cauſſa? plus incipit habere poſſe, qui plus habet. Ad ſummam, quem voles mihi ex his quorum nomina cum Craſſo Licinioque numerantur, in medium licet protrahas: afferat cenſum, & quidquid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

habet, & quidquid ſperat, ſimul computet: iſte, ſi mihi credis, pauper eſt; ſi tibi, poteſt eſſe. At hic qui ſe ad id quod natura exigit, compoſuit, non tantum extra ſenſum eſt paupertatis, ſed extra metum. Sed ut ſcias, quam difficile ſit res ſuas ad naturalem modum coarctare, hic ipſe quem circa naturam diximus, quem tu vocas pauperem, habet aliquid & ſupervacui. At excæcant populum, & in ſe convertunt opes, ſi numerati multum ex aliqua domo effertur, ſi multum auri tecto quoque ejus illinitur, ſi familia aut corporibus electa, aut ſpectabilis cultu eſt. Omnium iſtorum felicitas in publicum ſpectat: ille quem nos & populo & fortunæ ſubduximus, beatus introrſum eſt. Nam quod ad illos pertinet, apud quos falſo divitiarum nomen invaſit occupata paupertas: ſic divitias habent, quomodo habere dicimur febrem, cum illa nos habeat. Econtrario dicere debemus: Febris illum tenet. eodem modo dicendum eſt, Divitiæ illum tenent. Nihil ergo monuiſſe te malim, quam hoc, quod nemo monetur ſatis: ut omnia naturalibus deſideriis metiaris, quibus aut gratis ſatis fiat, aut parvo. Tantum miſcere vitia deſideriis noli. Quæris, quali menſa, quali argento, quam paribus miniſteriis, & levibus, afferatur cibus? nihil præter cibum natura deſiderat.

Num tibi, cum fauces urit ſitis, aurea quæris
Pocula? num eſuriens faſtidis omnia præter
Pavonem rhombumque?

Ambitioſa non eſt fames: contenta deſinere eſt: quo deſinat, non nimis curat. Infelicis luxuriæ iſta tormenta ſunt. quærit quemadmodum poſt ſaturitatem quoque eſuriat; quemadmodum non impleat ventrem, ſed farciat; quemadmodum ſitim prima potione ſedatam revocet. Egregie itaque Horatius negat ad ſitim pertinere, quo poculo aqua, aut quam eleganti manu miniſtretur. Nam ſi pertinere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tinere ad te judicas, quam crinitus puer, & quam perlucidum tibi poculum porrigat, non ſitis. Inter reliqua, hoc nobis natura præſtitit præcipuum, quod neceſſitati faſtidium excuſſit. Recipiunt ſupervacua delectum. Hoc parum decens, illud parum laudatum, oculos hoc meos lædit. Id actum eſt ab illo mundi conditore, qui nobis vivendi jura deſcripſit, ut ſalvi eſſemus, non delicati. Ad ſalutem omnia parata ſunt, & in promptu: deliciis omnia miſere ac ſolicite comparantur. Vtamur ergo hoc naturæ beneficio inter magna numerando: & cogitemus, nullo nomine melius illam meruiſſe de nobis, quam quia quidquid ex neceſſitate deſideratur, ſine faſtidio ſumitur.

EPIST. CXX.

Boni notitia quomodo ad nos venerit? obſervatione, & collatione: natura etiam ducente. Venit & ex contrario: id eſt, vitii deteſtatione. Deſcribit Sapientem, & vulgo petenda aut timenda calcantem, etiam ipſam mortem. Denique unum ſemper, & ſibi conſtantem.

EPiſtola tua per plures quæſtiunculas vagata eſt, ſed in una conſtitit, & hanc expediri deſiderat: Quomodo ad nos boni honeſtique notitia pervenerit. Hæc duo apud alios diverſa ſunt, apud nos tantum diviſa. Quid ſit hoc, dicam. Bonum putant eſſe aliqui, quod utile eſt. itaque hoc & divitiis, & equo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta ſit apud illos boni vilitas, & adeo uſque ad ſordida deſcendit. Honeſtum putant, cui ratio recti officii conſtat: tanquam pie curatam patris ſenectutem, adjutam amici paupertatem, fortem expeditionem, prudentem moderatamque ſententiam. Iſta duo quidem facimus, ſed ex uno. Nihil eſt bonum, niſi quod honeſtum eſt: quod honeſtum eſt, utique bonum. Supervacuum judico adjicere, quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

quid inter iſta diſcriminis ſit, cum ſæpe dixerim. Hoc unum dicam: Nihil nobis bonum videri, quo quis & male uti poteſt. Vides autem, divitiis, nobilitate, viribus, quam multi male utantur. Nunc ergo ad id revertor, de quo deſideras dici: Quomodo ad nos prima boni honeſtique notitia pervenerit. Hoc nos docere natura non potuit: ſemina nobis ſcientiæ dedit, ſcientiam non dedit. Quidam aiunt nos in notitiam incidiſſe: quod eſt incredibile, virtutis alicui ſpeciem caſu occurriſſe. Nobis videtur obſervatio collegiſſe, & rerum ſæpe factarum inter ſe collatio, per analogiam noſtro intellectu & honeſtum & bonum judicante. Hoc verbum cum Latini grammatici civitate donaverint, ego damnandum non puto, nec in civitatem ſuam redigendum. Vtar ergo illo non tamquam recepto, ſed tamquam uſitato. Quæ ſit hæc analogia, dicam. Noveramus corporis ſanitatem: ex hac cogitavimus eſſe aliquam & animi. noveramus corporis vires: his collegimus eſſe & animi robur. Aliqua benigna facta, aliqua humana, aliqua fortia, nos obſtupefecerant: hæc cœpimus tamquam perfecta mirari. Suberant illis multa vitia, quæ ſpecies alicujus conſpicui facti fulgorque celabat: hæc diſſimulavimus. Natura jubet augere laudanda: nemo non gloriam ultra verum tulit. Ex his ergo ſpeciem ingentis boni traximus. Fabricius Pyrrhi regis aurum repulit, majusque regno judicavit, regias opes poſſe contemnere. Idem, medico Pyrrhi promittente venenum ſe regi daturum, monuit Pyrrhum, caveret inſidias. Ejuſdem animi fuit, auro non vinci, veneno non vincere. Admirati ſumus ingentem virum, quem non regis, non contra regem promiſſa flexiſſent, boni exempli tenacem: quod difficillimum eſt, in bello innocentem: qui aliquod eſſe crederet etiam in hoſte nefas: qui in ſumma paupertate, quam ſibi de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

cus fecerat, non aliter refugit divitias quam venenum. Vive, inquit, beneficio meo, Pyrrhe, & gaude, quod adhuc dolebas, Fabricium non poſſe corrumpi. Horatius Cocles ſolus implevit pontis anguſtias, adimique à tergo ſibi reditum, dummodo iter hoſti auferretur, juſſit: & tam diu reſtitit prementibus, donec revulſa ingenti ruina tigna ſonuerunt. Poſtquam reſpexit, & extra periculum eſſe patriam periculo ſuo ſenſit: Veniat, ſi quis vult, inquit, ſic euntem ſequi: deditque ſe in præceps: & non minus ſolicitus in illo rapido alveo fluminis, ut armatus, quam ut ſalvus exiret, retento armorum victricium decore, tam tutus rediit, quam ſi ponte veniſſet. Hæc & hujuſmodi facta imaginem nobis oſtendere virtutis. Adjiciam quod mirum fortaſſe videatur: mala interdum ſpeciem honeſti obtulerunt, & optimum ex contrario nituit. Sunt enim, ut ſcis, virtutibus vitia confinia, & perditis quoque ac turpibus recti ſimilitudo eſt. Sic mentitur prodigus liberalem: cum plurimum interſit, utrum quis dare ſciat, an ſervare neſciat. Multi, inquam, ſunt, Lucili, qui non donant, ſed projiciunt. non voco ego liberalem, pecuniæ ſuæ iratum. Imitatur negligentia facilitatem, temeritas fortitudinem. Hæc nos ſimilitudo coëgit attendere, & diſtinguere ſpecie quidem vicina, re autem plurimum inter ſe diſſidentia. Dum obſervamus eos, quos inſignes egregium opus fecerat, cœpimus annotare, quis rem aliquam generoſo animo feciſſet & magno impetu, ſed ſemel. Hunc vidimus in bello fortem, in foro timidum, animoſe paupertatem ferentem, humiliter infamiam: factum laudavimus, contempſimus virum. Alium vidimus adverſus amicos benignum, adverſus inimicos temperatum, & publica & privata ſancte ac religioſe adminiſtrantem: non deeſſe ei, & in his quæ toleranda erant, patientiam, & in his quæ agenda,

pru-

prudentiam. Vidimus ubi tribuendum eſſet, plena manu dantem: ubi laborandum, pertinacem & obnoxium, & laſſitudinem corporis animo ſublevantem. Præterea idem erat ſemper, & in omni actu par ſibi, jam non conſilio bonus, ſed more eo perductus, ut non tantum recte facere poſſet, ſed niſi recte facere non poſſet. Intelleximus in illo perfectam eſſe virtutem: hanc in partes diviſimus. Oportebat cupiditates refrænari, metus comprimi, facienda provideri, reddenda diſtribui: comprehendimus temperantiam, fortitudinem, prudentiam, juſtitiam, & ſuum cuique dedimus officium. Ex quo ergo virtutem intelleximus? Oſtendit illam nobis ordo ejus, & decor, & conſtantia, & omnium inter ſe actionum concordia, & magnitudo ſuper omnia efferens ſeſe. Hinc intellecta eſt illa beata vita, ſecundo defluens curſu, arbitrii ſui tota. Quomodo ergo hoc ipſum nobis apparuit? dicam. Numquam vir ille perfectus adeptusque virtutem, fortunæ maledixit: numquam accidentia triſtis excepit; civem eſſe ſe univerſi & militem credens, labores velut imperatos ſubiit. Quidquid inciderat, non tamquam malum aſpernatus eſt, & in ſe caſu delatum, ſed quaſi delegatum ſibi. Hoc qualecumque eſt, inquit, meum eſt. aſperum eſt, durum eſt: in ipſo navemus operam. Neceſſario itaque magnus apparuit, qui numquam malis ingemuit, numquam de fato ſuo queſtus eſt, fecit multis intellectum ſui, & non aliter quam in tenebris lumen effulſit: advertitque in ſe omnium animos, cum eſſet placidus & lenis, & humanis diviniſque rebus pariter æquus. Habebat perfectum animum, ad ſummam ſui adductus, ſupra quam nihil eſt niſi mens Dei, ex qua pars & in hoc pectus mortale defluxit: quod numquam magis divinum eſt, quam ubi mortalitatem ſuam cogitat, & ſcit in hoc natum hominem, ut vita defungere-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tur: nec domum eſſe hoc corpus, ſed hoſpitium, & quidem breve hoſpitium: quod relinquendum eſt, ubi te gravem eſſe hoſpiti videas. Maximum, inquam, mi Lucili, argumentum eſt animi ab altiori venientis ſede, ſi hæc in quibus verſatur, humilia judicat, & anguſta, ſi exire non metuit. Scit enim quo exiturus ſit, qui unde venerit, meminit. Non videmus, quam multa nos incommoda exagitant, quam male nobis conveniat hoc corpus? Nunc de ventre, nunc de capite, nunc de pectore ac faucibus querimur: alias nervi nos, alias pedes vexant: nunc dejectio, nunc deſtillatio: aliquando ſupereſt ſanguis, aliquando deeſt: hinc atque illinc tentamur, & expellimur. Hoc evenire ſolet in alieno habitantibus. At nos corpus tam putre ſortiti, nihilominus æterna proponimus, & in quantum poteſt ætas humana protendi, tantum ſpe occupamus, nulla contenti pecunia, nulla potentia. Quid hac re fieri impudentius, quid ſtultius poteſt? Nihil ſatis eſt morituris, imo morientibus. quotidie enim propius ab ultimo ſtamus, & illo unde nobis cadendum eſt, hora nos omnis impellit. Vide in quanta cæcitate mens noſtra ſit! Hoc quod futurum dico, cummaxime fit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam quod viximus tempus, eo loco eſt, quo erat antequam viximus. Erramus autem, qui ultimum timemus diem: cum tantumdem in mortem ſinguli conferant. Non ille gradus laſſitudinem facit, in quo defecimus, ſed ille profitetur. Ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. Carpit nos illa, non corripit. Ideo magnus animus, conſcius ſibi melioris naturæ, dat quidem operam, ut in hac ſtatione, qua poſitus eſt, honeſte ſe atque induſtrie gerat: ceterum nihil horum quæ circa ipſum ſunt, ſuum judicat, ſed ut commodatis utitur, peregrinus & properans. Cum aliquem hujus viderimus conſtantiæ, quidni ſubiret nos ſpecies

non uſitatæ indolis? utique ſi hanc, ut dixi, magnitudinem veram eſſe oſtendebat. Qualitatis veræ tenor permanet, falſa non durant. Quidam alternis Vatinii, alternis Catones ſunt: & modo parum illis ſeverus eſt Curius, parum pauper Fabricius, parum frugi & contentus vili Tubero: modo Licinum divitiis, Apicium cœnis, Mæcenatem deliciis provocant. Maximum judicium eſt malæ mentis, fluctuatio, & inter ſimulationem virtutum, amoremque vitiorum, aſſidua jactatio.

—— habebat ſæpe ducentos,
Sæpe decem ſervos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo ſit mihi menſa tripes, &
Concha ſalis puri, & toga quæ defendere frigus,
Quamvis craſſa, queat. decies centena dediſſes
Huic parco paucis contento: quinque diebus
Nil erat in loculis.

Omnes iſti tales ſunt, qualem hunc deſcribit Horatius: numquam eumdem, nec ſimilem quidem ſibi. adeo in diverſum aberrat. Multos dixi: prope eſt ut omnes ſint. Nemo non quotidie conſilium mutat, & votum. modo uxorem vult habere, modo amicam: modo regnare vult; modo id agit, ne quis ſit officioſior ſervus: modo dilatat ſe uſque ad invidiam; modo ſubſidit, & contrahitur infra humilitatem vere jacentium: nunc pecuniam ſpargit, nunc rapit. Sic maxime coarguitur animus imprudens: alius prodit atque alius, & (quo turpius nihil judico) impar ſibi eſt. Magnam rem puta, unum hominem agere. Præter ſapientem autem nemo unum agit: ceteri multiformes ſumus. Modo frugi tibi videbimur & graves, modo prodigi & vani. Mutamus ſubinde perſonam, & contrariam ei ſumimus, quam exuimus. Hoc ergo à te exige, ut qualem inſtitueris præſtare te, talem uſque ad exitum ſerves. Effice ut poſſis lau-

dari: ſi minus, ut agnoſci. De aliquo, quem vidiſti heri, merito dici poteſt: Hic quis eſt? tanta mutatio eſt.

EPIST. CXXI.

Aliquid pro argutiis prætendit: tum proponit, An omnibus animalibus conſtitutionis ſuæ ſenſus? id eſt, ſponte & natura eant, quo debent & ſunt facta. Dicit eſſe, & exemplis rationibuſque varie docet.

LItigabis, ego video: cum tibi hodiernam quæſtiunculam, in qua ſatis diu hæſimus, expoſuero. Iterum enim clamabis, Hoc quid ad mores? Sed exclama, dum tibi primum alios opponam, cum quibus litiges, Poſidonium & Archidemum. Hi judicium accipient, deinde dicam. Non quidquid morale eſt, bonos mores facit. Aliud ad hominem alendum pertinet, aliud ad exercendum, aliud ad veſtiendum, aliud ad docendum, aliud ad delectandum. Omnia tamen ad hominem pertinent, etiamſi non omnia meliorem eum faciunt. Mores alia aliter attingunt. Quædam illos corrigunt & ordinant, quædam naturam eorum & originem ſcrutantur. Cum quæritur, quare hominem natura produxerit, quare prætulerit animalibus ceteris, longe me judicas mores reliquiſſe? falſum eſt. Quomodo enim ſcies, qui habendi ſint, niſi quid homini ſit optimum, inveneris? niſi naturam ejus inſpexeris? Tunc demum intelliges, quid faciendum tibi, quid vitandum ſit, cum didiceris quid naturæ tuæ debeas. Ego, inquis, volo diſcere, quomodo minus cupiam, minus timeam. Superſtitionem mihi excute: doce leve eſſe vanumque hoc, quod felicitas dicitur: unam illi ſyllabam facillime accedere. Deſiderio tuo ſatisfaciam, & virtutes exhortabor, & vitia converberabo, licet aliquis nimium immoderatumque in hac parte me judicet, non deſiſtam perſequi nequitiam, & affectus efferatiſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ratiſſimos inhibere, & voluptates ituras in dolorem compeſcere, & votis obſtrepere. Quidni? cum maxima malorum optaverimus, & ex gratulatione natum ſit quidquid obloquimur. Interim permitte mihi ea quæ paulo remotiora videntur, excutere. Quærebamus, an eſſet omnibus animalibus conſtitutionis ſuæ ſenſus? Senſum autem eſſe, ex eo maxime apparet, quod membra apte & expedite movent, non aliter quam in hoc erudita. Nulli non partium ſuarum agilitas eſt. Artifex inſtrumenta ſua tractat ex facili: rector navis ſcit gubernaculum flectere: pictor colores quos ad reddendam ſimilitudinem multos varioſque ante ſe poſuit, celerrime denotat, & inter ceram opusque facili vultu ac manu commeat. Sic animal in omnem uſum ſui mobile. Mirari ſolemus ſcenæ peritos, quod in omnem ſignificationem rerum & effectuum parata illorum eſt manus, & verborum velocitatem geſtus aſſequitur. Quod illis ars præſtat, his natura. Nemo ægre molitur artus ſuos, nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita, protinus faciunt. Cum hac ſcientia prodeunt, inſtituta naſcuntur. Ideo, inquit, partes ſuas animalia apte movebunt: quia ſi aliter moverint, dolorem ſenſura ſunt. Ita, ut vos dicitis, coguntur, metuſque illa in rectum, non voluntas movet: quod eſt falſum. Tarda enim ſunt, quæ neceſſitate impelluntur. Agilitas, ſpontaneus motus eſt. Adeo autem non adigit illa ad hoc doloris timor, ut in naturalem motum etiam dolore prohibente nitantur. Sic infans qui ſtare meditatur, & ferre ſe aſſueſcit, ſimul tentare vires ſuas cœpit, cadit: & cum fletu toties reſurgit, donec ſe per dolorem ad id quod natura poſcit, exercuit. Animalia quædam tergi durioris inverſa tamdiu ſe torquent, ac pedes exſerunt, & obliquant, donec ad locum reponantur. Nullum tormentum ſentit ſupinata teſtudo. in-

quieta eſt tamen deſiderio naturalis ſtatus: nec ante deſinit niti, quatere ſe, quam in pedes conſtitit. Ergo omnibus conſtitutionis ſuæ ſenſus eſt, & inde membrorum tam expedita tractatio: nec ullum majus indicium habemus, cum hac illa ad vivendum venire notitia, quam quod nullum animal ad uſum ſui rude eſt. Conſtitutio eſt, inquit, ut vos dicitis, principale animi quodam modo ſe habens erga corpus. Hoc tam perplexum & ſubtile, & vobis quoque vix enarrabile, quomodo infans intelligit? Omnia animalia dialectica naſci oporteret, ut iſtam finitionem magnæ parti hominum togatorum obſcuram intelligant. Verum erat quod opponis, ſi ego ab animalibus conſtitutionis finitionem intelligi dicerem. Nam ipſa conſtitutio facilius natura intelligitur, quam enarratur. Itaque infans ille, quid ſit conſtitutio, non novit: conſtitutionem ſuam novit: & quid ſit animal neſcit, animal eſſe ſe ſentit. Præterea ipſam conſtitutionem ſuam craſſe intelligit, & ſummatim, & obſcure. Nos quoq; animum habere nos ſcimus: quid ſit animus, ubi ſit, qualis ſit, & unde, neſcimus. Qualis ad nos pervenit animi noſtri ſenſus, quamvis naturam ejus ignoremus, ac ſedem, talis ad omnia animalia conſtitutionis ſuæ ſenſus. Neceſſe eſt enim id ſentiant, per quod alia quoque ſentiunt: neceſſe eſt ſenſum ejus habeant, cui parent, à quo reguntur. Nemo non ex nobis intelligit, eſſe aliquid, quod impetus ſuos moveat: quid ſit illud, ignorat. & conatum ſibi eſſe ſcit: quid ſit, aut unde ſit, neſcit. Sicut infantibus, ſic quoque animalibus, principalis partis ſuæ ſenſus eſt non ſatis dilucidus, non expreſſus. Dicitis, inquit, omne animal primum conſtitutioni ſuæ conciliari: hominis autem conſtitutionem rationalem eſſe: & ideo conciliari hominem ſibi, non tamquam animali, ſed tamquam rationali. Ea enim parte ſibi carus eſt

homo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

homo, qua homo eſt. Quomodo ergo infans conciliari conſtitutioni rationali poteſt, cum rationalis nondum ſit? Vnicuique ætati ſua conſtitutio eſt: alia infanti, alia puero, alia ſeni. Omnes enim conſtitutioni conciliantur, in qua ſunt. Infans ſine dentibus eſt: huic conſtitutioni ſuæ conciliatur. enati ſunt dentes: huic conſtitutioni conciliatur. Nam & illa herba, quæ in ſegetem frugemque ventura eſt, alienam conſtitutionem habet tenera, & vix eminens ſulco: aliam cum convaluit, & molli quidem culmo, ſed qui ferat onus ſuum, conſtitit: aliam cum flaveſcit, & ad aream ſpectat, & ſpica ejus induruit: in quamcumque conſtitutionem venit, eam tuetur, in eam componitur. Alia eſt ætas infantis, pueri, adoleſcentis, ſenis: ego tamen idem ſum, qui & infans fui, & puer, & adoleſcens. Sic quamvis alia atque alia cuique conſtitutio ſit, conciliatio conſtitutionis ſuæ eadem eſt. Non enim puerum mihi aut juvenem, aut ſenem, ſed me natura commendat. Ergo infans ei conſtitutioni ſuæ conciliatur, quæ tunc infanti eſt, non quæ futura juveni eſt. Neque enim, ſi aliquid illi majus, in quo tranſeat, reſtat; non hoc quoque in quo naſcitur, ſecundum naturam eſt. Primum ſibi ipſi conciliatur animal: debet enim aliquid eſſe, ad quod alia referantur. Voluptatem peto. cui? mihi. ergo mei curam ago. Dolorem refugio. pro quo? pro me. ergo mei curam ago. Si omnia propter curam mei facio, ante omnia eſt mei cura. Hæc animalibus ineſt cunctis: nec inſeritur, ſed innaſcitur. Producit fœtus ſuos natura, non abjicit: & quia tutela certiſſima ex proximo eſt, ſibi quiſque commiſſus eſt. Itaque ut in prioribus dixi, tenera quoque animalia è materno utero vel quoquo modo effuſa, quid ſit infeſtum ipſis, protinus norunt, & mortifera devitant: umbram quoque tranſvolantium reformidant, obnoxia avibus rapto vi-

ventibus. Nullum animal ad vitam prodit ſine metu mortis. Quemadmodum, inquit, editum animal intellectum habere, aut ſalutaris aut mortiferæ rei, poteſt? Primum quæritur, an intelligat, non quemadmodum intelligat. Eſſe autem illis intellectum, ex eo apparet, quod nihil amplius, ſi intellexerint, faciant. Quid eſt quare pavonem, quare anſerem gallina non refugiat, cum tanto minorem, & ne notum quidem ſibi, accipitrem fugiat? quare pulli felem timent, canem non timent? Apparet illis ineſſe ſcientiam nocituri, non experimento collectam. nam antequam poſſint experiri, cavent. Deinde, ne hoc caſu exiſtimes fieri, nec metuunt alia quam debent, nec umquam obliviſcuntur hujus tutelæ & diligentiæ. æqualis eſt illis à pernicioſo fuga. Præterea, non fiunt timidiora vivendo. Ex quo quidem apparet, non uſu illa ad hoc pervenire, ſed naturali amore ſalutis ſuæ. Et tardum eſt & varium, quod uſus docet: quidquid natura tradit, & æquale eſt omnibus, & ſtatim. Si tamen exigis, dicam quomodo omne animal pernicioſa intelligere conetur. Sentit ſe carne conſtare: itaque ſentit, quid ſit, quo ſecari caro, quo uri, quo obteri poſſit. Quæ ſunt animalia armata ad nocendum, horum ſpeciem trahit inimicam & hoſtilem. Inter ſe iſta conjuncta ſunt. Simul enim conciliatur ſaluti ſuæ quidque: & quæ juvant, illa petit; læſura formidat. Naturales à contrariis aſpernationes ſunt. ſine ulla cogitatione, ſine conſilio fit, quidquid natura præcipit. Non vides, quanta ſubtilitas ſit apibus ad fingenda domicilia? quanta dividui laboris obeundi concordia? Non vides quam nulli mortalium imitabilis ſit illa araneæ textura? quanti operis ſit, fila diſponere? alia in rectum immiſſa firmamenti loco, alia in orbem currentia ex denſo rara, quæ minora animalia, in quorum perniciem illa tenduntur, velut retibus implicata te-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

teneant. Naſcitur ars iſta, non diſcitur. Itaque nullum eſt animal altero doctius. videbis aranearum pares telas, par in favis angulorum omnium foramen. Incertum eſt & inæquale, quidquid ars tradit: ex æquo venit, quod natura diſtribuit. Hæc nihil magis, quam tutelam ſui, & ejus peritiam tradidit: ideoque etiam ſimul incipiunt, & diſcere & vivere. Nec eſt mirum, cum eo naſci illa, ſine quo fruſtra naſcerentur. Primum hoc inſtrumentum illis natura contulit ad permanendum in conciliatione & caritate ſui. Non poterant ſalva eſſe, ni vellent. Nec hoc per ſe profuturum erat: ſed ſine hoc nulla res profuiſſet. Sed in nullo deprehendes vilitatem ſui, ne negligentiam quidem. Tacitis quoque & brutis, quamvis in cetera torpeant, ad vivendum ſolertia eſt. Videbis quæ aliis inutilia ſunt, ſibi ipſa non deeſſe.

EPIST. CXXII.

Ingenium luxuriæ, adverſa moribus facere. Aliter cœnare, bibere, dormire, ſurgere: & tales aliquot Antipodas facete deſcribit.

DEtrimentum jam dies ſenſit: reſiluit aliquantulum: ita tamen, ut liberale adhuc ſpatium ſit, ſi quis cum ipſo, ut ita dicam, die ſurgat, officioſior, meliorque, quam ſi quis illum exſpectat, ut luce prima exeat. Turpis, qui alto ſole ſemiſomnis jacet, cujus vigilia medio die incipit: & adhuc multis hoc antelucanum eſt. Sunt qui officia lucis noctisq; pervertunt: nec ante diducunt oculos heſterna graves crapula, quam appetere nox cœpit. Qualis illorum conditio dicitur, quos natura (ut ait Virgilius) ſedibus noſtris ſubditos econtrario poſuit,

Noſque ubi primus equis oriens afflavit anhelis,
Illis ſera rubens accendit lumina veſper:

talis horum contraria omnibus non regio, ſed vita eſt. Sunt quidam in eadem urbe antipodes, qui, ut

M. Cato ait, nec orientem umquam ſolem viderunt, nec occidentem. Hos tu exiſtimas ſcire, quemadmodum vivendum ſit, qui neſciunt quando? & hi mortem timent, in quam ſe vivi condiderunt: tam infauſti ominis, quam nocturnæ aves ſunt? Licet in vino unguentoque tenebras ſuas exigant, licet epulis, & in multa quidem fercula diſcretis, totum perverſæ vigiliæ tempus educant: non convivantur, ſed juſta ſibi faciunt. Mortuis certe interdiu parentatur. At mehercules nullus agenti dies longus eſt. Extendamus vitam: hujus & officium, & argumentum, actus eſt. circumſcribatur nox, & aliquid ex illa in diem transferatur. Aves, quæ conviviis comparantur, ut immotæ facile pingueſcant, in obſcuro continentur: ita ſine ulla exercitatione jacentibus, tumor pigrum corpus invadit, & ſuper membra iners ſagina ſuccreſcit. Ita iſtorum corpora, qui ſe tenebris dicaverunt, fœda viſuntur. Quippe ſuſpectior illis, quam morbo pallentibus, color eſt: languidi, & evanidi albent, & in vivis caro morticina eſt. Hoc tamen minimum in illis malorum dixerim: quanto plus tenebrarum in animo eſt? ille in ſe ſtupet, ille caligat, invidet cæcis. Quis umquam oculos tenebrarum cauſſa habuit? Interrogas, quomodo hæc animo pravitas fiat, averſandi diem, & totam vitam in noctem transferendi? Omnia vitia contra naturam pugnant: omnia debitum ordinem deſerunt. hoc eſt luxuriæ propoſitum, gaudere perverſis: nec tantum diſcedere à recto, ſed quam longiſſime abire, deinde etiam è contrario ſtare. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui jejuni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis, & ad cibum ebrii tranſeunt? Atqui frequens hoc adoleſcentium vitium eſt, qui vires excolunt, ut in ipſo pene balnei limine, inter nudos bibant, imo potent: & ſudorem, quem moverunt potionibus crebris

bris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

bris ac ferventibus, ſubinde deſtringant. Poſt prandium aut cœnam bibere, vulgare eſt: hoc patresfamiliæ ruſtici faciunt, & veræ voluptatis ignari. Merum illud delectat, quod non innatat cibo, quod libere penetrat ad nervos: illa ebrietas juvat, quæ in vacuum venit. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui commutant cum feminis veſtem? Non vivunt contra naturam, qui exſpectant, ut pueritia ſplendeat tempore alieno? Quid fieri vel crudelius, vel miſerius poteſt? numquam vir erit, ut diu virum pati poſſit? & cum illum contumeliæ ſexus eripuiſſe debuerat, ne ætas quidem eripiet? Non vivunt contra naturam, qui hieme concupiſcunt roſam? fomentoque aquarum calentium, &, calorum apta mutatione, bruma lilium, florem vernum, exprimunt? Non vivunt contra naturam, qui pomaria in ſummis turribus ſerunt? quorum ſilvæ in tectis domorum ac faſtigiis nutant, inde ortis radicibus, quo improbe cacumina egiſſent? Non vivunt contra naturam, qui fundamenta thermarum in mare jaciunt: nec delicate natare ipſi ſibi videntur, niſi calentia ſtagna fluctu ac tempeſtate feriantur? Cum inſtituerunt omnia contra naturæ conſuetudinem velle, noviſſime in totum ab illa deſciſcunt. Lucet: ſomni tempus eſt. quies eſt: nunc exerceamur, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit: tempus eſt cœnæ. Non oportet id facere, quod populus: res ſordida eſt, trita ac vulgari via vivere. Dies publicus relinquatur: proprium nobis ac peculiare mane fiat. Iſti vero mihi defunctorum loco ſunt. quantulum enim à funere abſunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos vivunt? Hanc vitam agere eodem tempore multos meminimus: inter quos & Atilium Butam prætorium, cui poſt patrimonium ingens conſumptum, Tiberius paupertatem confitenti: Sero, inquit, experrectus es. Recitabat Montanus Iulius carmen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tolerabilis poëta, & amicitia Tiberii notus, & frigore. Ortus & occaſus libentiſſime inſerebat. itaque cum indignaretur quidam illum tota die recitaſſe, & negaret accedendum ad recitationes ejus, Natta Pinarius ait: Numquid liberalius poſſum agere? Paratus ſum illum audire ab ortu ad occaſum. Cum hos verſus recitaſſet:

Incipit ardentes Phœbus producere flammas,
Spargere ſe rubicunda dies, jam triſtis hirundo
Argutis reditura cibos immittere nidis
Incipit, & molli partitos ore miniſtrat:

Varus eques Romanus L. Vinicii comes, cœnarum bonarum affectator, quas improbitate linguæ merebatur, exclamavit: Incipit Buta dormire. Deinde cum ſubinde recitaſſet:

Iam ſua paſtores ſtabulis armenta locarunt,
Iam dare ſopitis nox nigra ſilentia terris
Incipit:

Idem Varus inquit: Quid dicit? jam nox eſt: ibo, & Butam ſalutabo. Nihil erat notius hac ejus vita in contrarium circumacta: quam, ut dixi, multi eodem tempore egerunt. Cauſſa autem eſt ita vivendi quibusdam, non quia aliquid exiſtiment noctem ipſam habere jucundius, ſed quia nihil juvat obvium, & gravis malæ conſcientiæ lux eſt: & omnia concupiſcenti aut contemnenti, prout magno aut parvo empta ſunt, faſtidio eſt lumen gratuitum. Præterea luxurioſi vitam ſuam eſſe in ſermonibus, dum vivunt, volunt. nam ſi tacetur, perdere ſe putant operam. Itaque male habent, quoties non faciunt, quod excitet famam. Multi bona comedunt, multi amicas habent: ut inter iſtos nomen invenias, opus eſt non tantum luxurioſam rem, ſed notabilem facere. In tam occupata civitate, fabulas vulgaris nequitia non invenit. Pedonem Albinovanum narrantem audieramus (erat autem fabulator elegantiſſimus) habitaſſe ſe

ſupra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

ſupra domum Sp. Papinii. is erat ex hac turba lucifugarum. Audio, inquit, circa horam tertiam noctis, flagellorum ſonos: quæro, quid faciat? Dicitur rationes accipere. Audio, circa horam ſextam noctis, clamorem concitatum: quæro, quid ſit? Dicitur vocem exercere. Quæro circa octavam horam noctis, quis ſit ille ſonus rotarum? velle geſtari dicitur. Circa lucem diſcurritur, pueri vocantur, cellarii, coqui tumultuantur. Quæro quid ſit? Dicitur mulſum & alicam popoſciſſe, à balneo exiſſe. Excedebat, inquit, cœna ejus diem? minime. valde enim frugaliter vivebat, nihil conſumebat niſi noctem. Itaque crebro dicentibus illum quibusdam avarum, & ſordidum: Vos, inquit, illum & lychnobium dicetis. Non debes admirari, ſi tantas invenis vitiorum proprietates: varia ſunt, & innumerabiles habent facies: comprehendi eorum genera non poſſunt. Simplex recti cura eſt; multiplex pravi, & quantumvis novas declinationes capit. Idem moribus evenit. naturam ſequentium, faciles ſunt, ſoluti ſunt, exiguas differentias habent: ab his diſtorti plurimum, & omnibus & inter ſe diſſident. Cauſſa tamen præcipua mihi videtur hujus morbi, vitæ communis faſtidium. Quomodo cultu ſe à ceteris diſtinguunt, quomodo elegantia cœnarum, munditiis vehiculorum, ſic volunt ſeparare etiam temporum diſpoſitione. nolunt ſolita peccare, quibus peccandi præmium infamia eſt. Hanc petunt omnes iſti, qui, ut ita dicam, retro vivunt. Ideo, Lucili, tenenda nobis via eſt, quam natura præſcripſit, nec ab illa declinandum. illam ſequentibus, omnia facilia & expedita ſunt: contra illam nitentibus, non alia vita eſt, quam contra aquam remigantibus.

EPIST. CXXIII.

Tenuem aut vilem victum decreto animi, & fame, bonum

num optandumque fieri. Hoc uſurpandum etiam divitibus : quis ſcit an non opus habituris ? Conſuetudo & alieni mores, ne abducant. Sperne & judicia aut voces alienas.

ITinere confectus incommodo magis quam longo, in Albanum meum nocte multa perveni. Nihil habeo paratum, niſi me. Itaque in lecto laſſitudinem pono: hanc coqui, hanc piſtoris moram boni conſulo. Mecum enim de hoc ipſo loquor, quam nihil ſit grave, quod leviter excipias : quam indignandum nihil, niſi ipſe indignando adſtruas. Non habet panem meus piſtor : ſed habet villicus , ſed habet atriensis, ſed habet colonus. Malum panem, inquis. Exſpecta, bonus fiet: etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet. Ideo non eſt ante edendum, quam illa imperet. Exſpectabo ergo: nec ante edam, quam aut bonum panem habere cœpero , aut malum faſtidire deſiero. Neceſſarium eſt, parvo aſſueſcere. Multæ difficultates locorum , multæ temporum, etiam locupletibus & inſtructis à diis optantem prohibent & occurrunt. Quidquid vult, habere nemo poteſt: illud poteſt, nolle quod non habet : rebus oblatis hilaris uti. Magna pars libertatis eſt , bene moratus venter & contumeliæ patiens. Æſtimari non poteſt, quantam voluptatem capiam ex eo, quod laſſitudo mea ſibi ipſi acquieſcit. Non unctiones , non balneum , non ullum aliud remedium quam temporis quæro. Nam quod labor contraxit , quies tollit : hæc qualiſcumque cœna aditiali jucundior erit. Aliquando enim experimentum animi ſumpſi ſubitum: hoc enim eſt ſimplicius & verius. nam ubi ſe præparavit, & indixit ſibi patientiam, non æque apparet, quantum habeat veræ firmitatis. Illa ſunt certiſſima argumenta , quæ ex tempore dedit , ſi non tantum æquus moleſta, ſed placidus adſpexit : ſi non excanduit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

dùit, non litigavit, ſi quod dari deberet, ipſe ſibi non deſiderando ſupplevit, & cogitavit, aliquid conſuetudini ſuæ, ſibi nihil deeſſe. Multa quam ſupervacua eſſent, non intelleximus, niſi cum deeſſe cœperunt. Vtebamur enim illis, non quia debebamus, ſed quia habebamus. Quam multa autem paramus, quia alii paraverunt? quia apud pleroſque ſunt? Inter cauſſas malorum noſtrorum eſt, quod vivimus ad exempla: nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur. Quod, ſi pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quaſi honeſtius ſit, quia frequentius, ſequimur: & recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus eſt. Omnes jam ſic peregrinantur, ut illos Numidarum præcurrat equitatus, ut agmen curſorum antecedat. turpe eſt, nullos eſſe, qui occurrentes via dejiciant, qui honeſtum hominem venire magno pulvere oſtendant. Omnes jam mulos habent, qui cryſtallina & murrhina, & cælata magnorum artificum manu portent. turpe eſt, videri, eas te habere ſarcinas, quæ tuto concuti poſſint. Omnium pædagogia oblita facie vehuntur, ne ſol, ne frigus teneram cutem lædat. turpe eſt, neminem eſſe in comitatu puerorum, cujus ſana facies medicamentum deſideret. Horum omnium ſermo vitandus eſt. hi ſunt, qui vitia tradunt, & alio aliunde transferunt. Peſſimum genus hominum videbatur, qui verba geſtarent: ſunt quidam qui vitia geſtant. Horum ſermo multum nocet. nam etiamſi non ſtatim officit: ſemina in animo relinquit, ſequiturque nos etiam cum ab illis diſceſſerimus, reſurrecturum poſtea malum. Quemadmodum qui audierunt ſymphoniam, ferunt ſecum in auribus modulationem illam ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad ſeria patitur intendi: ſic adulatorum, & prava laudantium ſermo, diutius hæret quam auditur: nec facile eſt, animo dulcem ſonum excutere:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

tere. proſequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ ſunt aures malis vocibus, & quidem primis. Nam cum initium fecerunt, admiſſæque ſunt, plus audent. Inde ad hæc pervenitur verba: Virtus & philoſophia, & juſtitia, verborum inanium crepitus eſt. Vna felicitas eſt, bona vita: facere omnia libere, frui patrimonio. hoc eſt vivere, hoc eſt ſe mortalem eſſe meminiſſe. Fluunt dies, & irreparabilis vita decurrit. Dubitamus quod juvat ſapere, & ætati non ſemper voluptates decerpturæ, interim dum poteſt, dum poſcit, ingerere? Quid juvat frugalitate ultro mortem præcurrere, & quidquid illa ablatura eſt, jam ſibi interdicere? Non amicam habes, non puerum, qui amicæ moveat invidiam. quotidie ſobrius prodis: ſic cœnas, tamquam ephemeridem patri approbaturus. Non eſt iſtud vivere, ſed alienæ vitæ intereſſe. Quanta dementia eſt, heredis ſui res procurare, & ſibi negare omnia, ut tibi ex amico inimicum magna faciat hereditas? Plus enim gaudebit tua morte, quo plus acceperit. Iſtos triſtes & ſuperciliosos alienæ vitæ cenſores, ſuæ hoſtes, publicos pædagogos, aſſis ne feceris: nec dubitaveris, bonam vitam, quam opinionem bonam, malle. Hæ voces non aliter fugiendæ ſunt, quam illæ, quas Vlyſſes niſi alligatus, prætervehi noluit. Idem poſſunt: abducunt à patria, à parentibus, ab amicis, à virtutibus, & in turpem vitam miſeros turpius illidunt. Quanto ſatius eſt, rectum ſequi limitem, & eo ſe perducere, ut ea demum ſint tibi jucunda, quæ honeſta? Quod aſſequi poterimus, ſi fecerimus duo eſſe genera rerum, quæ nos aut invitent, aut fugent. Invitent; ut divitiæ, voluptates, forma, ambitio, cetera blanda & arridentia. Fugent; labor, mors, dolor, ignominia, victus aſtrictior. Debemus itaque exerceri, ne hæc timeamus, ne illa cupiamus. In contrarium pugnemus, & ab invitantibus

tibus

tibus recedamus, adverſus petentia concitemur. Non vides, quam diverſus ſit aſcendentium habitus, & deſcendentium? qui per pronum eunt, reſupinant corpora: qui in arduum, incumbunt. Nam ſi deſcendas, pondus ſuum in priorem partem dare: ſi aſcendas, retro abducere, cum vitio, Lucili, conſentire eſt. In voluptates deſcenditur: in res aſperas & duras, ſubeundum eſt. hic impellamus corpora, illic refrænemus. Hoc nunc me exiſtimas dicere, eos tantum pernicioſos eſſe auribus noſtris, qui voluptatem laudant, qui doloris metum, per ſe formidabilis rei, incutiunt? Illos quoque nocere nobis exiſtimo, qui nos ſub ſpecie Stoicæ ſectæ hortantur ad vitia. Hoc enim jactant: ſolum ſapientem & doctum, eſſe amatorem. ſolus apte ad hanc artem, æque combibendi & convivandi, ſapiens eſt peritiſſimus. Quæramus, ad quam uſque ætatem juvenes amandi ſint. Hæc Græcæ conſuetudini data ſint: nos ad illa potius aures dirigamus: Nemo eſt caſu bonus: diſcenda virtus eſt. Voluptas humilis res & puſilla eſt, & in medio habenda pretio, communis cum mutis animalibus, ad quam minima & contemptiſſima advolant. Gloria vanum & volatile quiddam eſt, auraque mobilius. Paupertas nulli malum eſt, niſi repugnanti. Mors malum non eſt: quid quereris? ſola jus æquum eſt generis humani. Superſtitio error inſanus eſt: amandos timet; quos colit, violat. Quid enim intereſt, utrum deos neges, an infames? Hæc diſcenda, imo ediſcenda ſunt. non debet excuſationes vitio philoſophia ſuggerere. Nullam habet ſpem ſalutis æger, quem ad intemperantiam medicus hortatur.

EPIST. CXXIV.

Contra Epicureos, in Ratione, non Senſu, Bonum eſſe. Itaque infantes nondum ejus capaces: neque plenum eſt, niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

niſi ubi plena Ratio. Quomodo intelligam in me eſſe? ſi extra me nihil quæram.

P*Oſſum multa tibi veterum præcepta referre,*
Ni refugis, tenuiſque piget cognoſcere curas.

Non refugis autem, nec ulla te ſubtilitas abigit. Non eſt elegantiæ tuæ, tantum magna ſectari. Sicut illud probo, quod omnia ad aliquem profectum redigis, & tunc tantum offenderis, ubi ſumma ſubtilitate nihil agitur: quod ne nunc quidem fieri laborabo. Quæritur, utrum ſenſu an intellectu comprehendatur bonum. Huic adjunctum eſt, in mutis animalibus & infantibus non eſſe. Quicumque voluptatem in ſummo ponunt, ſenſibile judicant bonum: nos contra intelligibile, qui illud animo damus. Si de bono ſenſus judicarent, nullam voluptatem rejiceremus: nulla enim non invitat, nulla non delectat. Et econtrario nullum dolorem volentes ſubiremus: nullus enim non offendit ſenſum. Præterea, non eſſent digni reprehenſione, quibus nimium voluptas placet, quibuſque ſummus eſt doloris timor. Atqui improbamus gulæ ac libidini addictos; & contemnimus illos qui nihil viriliter auſuri ſunt doloris metu. Quid autem peccant, ſi ſenſibus, id eſt, judicibus boni ac mali, parent? his enim tradidiſtis appetitionis & fugæ arbitrium. Sed videlicet ratio iſti rei præpoſita eſt, quemadmodum debeat de vita, quemadmodum de virtute, de honeſto, ſic & de bono maloque conſtitui. Nam apud iſtos viliſſimæ parti datur de meliore ſententia, ut de bono pronuntiet ſenſus, obtuſa res & hebes, & in homine quam in aliis animalibus tardior. Quid ſi quis velit non oculis, ſed tactu minuta diſcernere? ſubtilior ad hoc nulla acies, quam oculorum, & intentior daretur, bonum malumque dignoſcere. Vides in quanta ignorantia veritatis verſetur, & quam humi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

humi ſublimia ac divina projecerit, apud quem de ſummo bono maloque judicat tactus. Quemadmodum, inquit, omnis ſcientia atque ars aliquid debet habere manifeſtum, ſenſu comprehenſum, ex quo oriatur & creſcat: ſic beata vita fundamentum & initium à manifeſtis ducit, & eo quod ſub ſenſum cadit. Nempe vos à manifeſtis beatam vitam ſui initium capere dicitis. Dicimus beata eſſe, quæ ſecundum naturam ſunt: quid autem ſecundum naturam ſit, palam & protinus apparet, ſicut quid ſit integrum. Quid eſt ſecundum naturam? quod contingit & protinus nato, non dico bonum, ſed initium boni. Tu ſummum bonum voluptatem infantiæ donas, ut inde incipiat naſcens, quo conſummatus homo pervenit. Cacumen radicis loco ponis. Si quis diceret illum in materno utero latentem ſexus quoque incerti, tenerum, & imperfectum & informem, jam in aliquo bono eſſe, aperte videretur errare. Atqui quantulum intereſt inter eum qui cummaxime vitam accipit, & illum qui maternorum viſcerum latens onus eſt? Vterque, quantum ad intellectum boni ac mali, æque maturus eſt: & non magis infans adhuc boni capax eſt, quam arbor, aut mutum aliquod animal. Quare autem bonum in arbore animalique muto non eſt? quia nec ratio. ob hoc in infante quoque non eſt: nam & huic deeſt. Tunc ad bonum perveniet, cum ad rationem pervenerit. Eſt aliquod irrationale animal: eſt aliquod nondum rationale: eſt rationale, ſed imperfectum. In nullo horum bonum: ratio illud ſecum affert. Quid ergo inter iſta, quæ retuli, diſtat? Numquam erit bonum in eo quod irrationale eſt: in eo quod nondum rationale eſt, tunc eſſe bonum non poteſt: in imperfecto jam poteſt eſſe bonum, ſed non eſt. Ita dico, Lucili, bonum non in quolibet corpore, non in qualibet ætate inve-

invenitur: & tantum abeſt ab infantia, quantum à primo ultimum;quantum ab initio perfectum. ergo nec in tenero modo coaleſcente corpuſculo eſt. Quid ni non ſit? non magis quam in ſemine. Vt ſi dicas,aliquod arboris, aut ſati, bonum novimus: hoc non eſt in prima fronde, quæ emiſſa cummaxime ſolum rumpit.Eſt aliquod bonum tritici:hoc nondum eſt in herba lactente: nec cum folliculo ſe exſerit ſpica mollis, ſed cum frumentum æſtas & debita maturitas coxit. Quemadmodum omnis natura bonum ſuum niſi conſummata non profert: ita hominis bonum non eſt in homine, niſi cum in illo ratio perfecta eſt. Quod autem hoc ſit bonum,dicam.Liber animus eſt ac rectus,alia ſubjiciens ſibi,ſe nulli. Hoc bonum adeo non recipit infantia, ut pueritia non ſperet, adoleſcentia improbe ſperet. Bene agitur cum ſenectute, ſi illuc longo ſtudio intentoque pervenit: ubi hoc & bonum, & intelligibile eſt. Dixiſti, inquit, aliquod bonum eſſe arboris, aliquod herbæ: poteſt ergo eſſe aliquod & infantis. Verum bonum nec in arboribus,nec in mutis animalibus eſt: hoc quod in illis bonum eſt,precario bonum dicitur. Quod eſt? inquis. hoc quod ſecundum naturam cujuſque eſt. Bonum quidem cadere in mutum animal, nullo modo poteſt: felicioris meliorisque naturæ eſt. Niſi ubi rationi locus eſt, bonum non eſt. Quatuor hæ naturæ ſunt, arboris, animalis, hominis, & Dei. Hæc duo quæ irrationalia ſunt, eamdem naturam habent: illa diverſa ſunt, quod alterum immortale, alterum mortale eſt.Ex his ergo unius bonum natura perficit, Dei ſcilicet: alterius cura, hominis. Cetera in ſua natura perfecta ſunt, non vere perfecta, à quibus abeſt ratio. Hoc enim demum perfectum eſt, quod ſecundum univerſam naturam perfectum eſt: univerſa autem natura rationalis eſt: cetera poſſunt in ſuo genere perfecta eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

eſſe.In quo non poteſt beata vita eſſe,nec id poteſt quo beata vita efficitur: beata autem vita bonis efficitur: in muto animali non eſt quo beata vita efficitur:ergo in muto animali bonum non eſt.Mutum animal ſenſu comprehendit præſentia:præteritorum reminiſcitur, cum id incidit, quo ſenſus admonetur:tamquam equus reminiſcitur viæ,cum ad initium ejus admotus eſt. In ſtabulo quidem nulla viæ, quamvis ſæpe calcatæ, memoria eſt. tertium vero tempus,id eſt,futurum, ad muta non pertinet. Quomodo ergo poteſt eorum videri perfecta natura, quibus uſus perfecti temporis non eſt? Tempus enim tribus partibus conſtat: præterito,præſente,& futuro. Animalibus tantum quod breviſſimum eſt in tranſcurſu datum, præſens: præteriti rara memoria eſt, nec umquam revocatur,niſi præſentium occurſu.Non poteſt ergo perfectæ naturæ bonum in imperfecta eſſe natura. Aut ſi natura habet, hoc habet, quod habent & ſata. Nec illud nego, ad ea quæ videntur ſecundum naturam, magnos eſſe mutis animalibus impetus & concitatos,ſed inordinatos ac turbidos.Numquam autem aut inordinatum eſt bonum,aut turbidum. Quid ergo, inquis, muta animalia perturbate & indiſpoſite moventur? Dicerem illa perturbate & indiſpoſite moveri, ſi natura illorum ordinem caperet: nunc moventur ſecundum naturam ſuam. Perturbatum enim id eſt, quod eſſe aliquando & non perturbatum poteſt. Solicitum eſt, quod poteſt eſſe ſecurum. Nulli vitium eſt, niſi cui virtus poteſt eſſe. Mutis animalibus talis ex ſua natura motus eſt. Sed ne te diu teneam, aliquod erit bonum in muto animali, erit aliqua virtus, erit aliquid perfectum: ſed quale? nec bonum abſolute, nec virtus,nec perfectum. Hæc enim rationalibus ſolis contingunt, quibus datum eſt ſcire, quare, quatenus,quemadmodum.Ita bonum in nullo eſt,

niſi

niſi in quo ratio. Quo nunc pertineat iſta diſputatio, quæris, & quid animo tuo profutura ſit? Dico. & exercet illum, & acuit, & utique aliquid acturum occupatione honeſta tenet. Prodeſt autem & quod moratur ad prava properantem. Sed illud dico, nullo modo prodeſſe tibi poſſum magis, quam ſi tibi bonum tuum oſtendo, ſi te à mutis animalibus ſeparo, ſi cum Deo pono. Quid, inquam, vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores feriſque natura conceſſit. Quid excolis formam? cum omnia feceris, à multis animalibus decore vinceris. Quid capillum ingenti diligentia comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel Germanorum nodo vinxeris, vel ut Scythæ ſolent, ſparſeris: in quolibet equo denſior jactabitur juba, horrebit in leonum cervice formoſior. Cum te ad velocitatem paraveris, par lepuſculo non eris. Vis tu, relictis in quibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Quod hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, æmulator Dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens. Rationale animal es. quod ergo in te bonum eſt? perfecta ratio. Hanc tu ad ſummum finem evoca, in quantum poteſt plurimum creſcere. Tunc beatum eſſe te judica, cum tibi ex te gaudium omne naſcetur. cum in his quæ homines eripiunt, optant, cuſtodiunt, nihil inveneris, non dico quod malis, ſed quod velis. Brevem tibi formulam dabo, qua te metiaris, qua perfectum eſſe jam ſentias: Bonum tunc habebis tuum, cum intelliges infeliciſſimos eſſe felices.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 F 33